

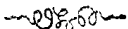
ISTENNEK FÖLDI ORSZÁGA

VAGYIS

MINŐ VISZONYBAN ÁLL A KATHOLICISMUS
HITÉLETE, AZAZ: A HIT ÉS ERKÖLCSÖK
EMELKEDÉSE, ANNAK KÜLTERJEDELMÉHEZ
1840 ÓTA EURÓPÁBAN?

A PESTI EGYETEMI HITTANI KAR ÁLTAL HORVÁTH-FÉLE
JUTALOMMAL KOSZORÚZOTT PÁLYAMUNKA.

ESZTERGOM-FŐMEGYEI ÁLDOZÓPAP, KÉKKEŐI PLÉBÁNOS.

Kiadja a Szent-István- Társulat.

PESTEN, 1858.
MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.
Dorottya-utca 12. sz.

ELŐSZÓ.

Ki ne óhajtaná tudni, minő viszonyban áll a katholicismus hitélete, annak külterjedelméhez Európában 1840 óta? Úgy hiszem nincs keresztény, kit ezen kérdésnek helyes megfejtése ne érdekelne! Valamint a jó gyermek Örömet tudakozódik édes anyjának mibenléte felől, s részt vesz annak örömei- s fájdalmaiban: úgy a jó keresztény is élénk részvéttel viseltetik anyaszentegyháza iránt; vizsgálja az idő jeleit: hogy láthassa, valljon Krisztus vérével szerzett birtoka gyarapodott-e, vagy nem, vagy nem érte-e azt valamelly vesztesség. És mint örül szíve, ha annyi cselszövények, hárczok és soha sem nyugvó viharok közepett ka hitélet ébredését, sőt felvirágzását tapasztalja!

A pesti t. cz. egyetemi hittani kar által 1852-ben először, és 1853-ban másodszer kitűzött, és főnemlített pályakérdés megoldásához én is járulni akartam; annyival is inkább, mivel épen a kitűzött korszak első éveibe esik azon időpont, midőn az egyházi élet menetét éber figyelemmel kezdem kísérni, s eltörülhetlen betűkkel véstem szívembe Bossuetnek ama szavait: „Elfeledve légyen jobbam szentséges egyház, ha

rólad valaha megfeledekzném; szám padlásához ragadjon nyelvem és mozdulatlan legyen, ha gondolatom elseje, s minden örömeimeimnek kezdete nem te leszesz.”

Korunk főtévedései a Religio körül című munkámban a legújabb philosophiából származott hitbéli s erkölcsi tévedésekről értekezvén, azt tartom, elég világosan megmutattam, milly gyarló s gyámoltalan az emberi ész, ha megveti az egyház isteni letéteményét (depositum fidei); most pedig hogy valaki megszeresse Krisztus egyházát, csak azt ajánlom, tekintsen a közel múlt (1840-54) korszakra: s győződjék meg az egyház fogyhatatlan életerejéről; melly mintegy második élőfa az édenben, hatalmas karjait az egész világ emberisége köré terjeszti, s árnya alatt a fáradtaknak, kételkedők- és szorongatottaknak vigaszt, enyhét és megnyugtatóst nyújt.

Sokat, mi e könyvben előfordul, saját szemeimmel láttam, füleimmel hallottam; különben pedig gondom volt rá, hogy egyéb történeti és statistikai adataimat hiteles forrásokból merítsem. Egyébiránt nagyobb biztosság okáért ideigtatom az általam használt kútfők és segédforrások jegyzékét: *Religio és Nevelés,* 1841-9. *Religio,* 1850-4. *Katholik,* 1842-9. *Historisch – Politische Blätter* 1847-52. *Sonntagsblatt für kath. Christen.* Münster, 1847-9. *Kath. Blätter aus Tirol,* 1843-53. *Neue und alte Sion,* 1844-9. *Oesterreichischer Volksfreund,* 1849-54. *Deutsche Volkshalle* 1852-3. *Wiener Kirchenzeitung,* 1851-3. *Salsburger Kirchenblatt* 1853-4. *Családi lapok* 1852-4. *Katholikus Néplap* 1849-54. *Katolicke Notini,* 1850-4, *Cyrill a Method,* 1852-4. *Blaho-*

west' 1850. , *Hlas jednoty katolicke.* ' ,Galletti: *allgemeine Weltkunde* ' 1854. Cannabich: ,*Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Staatsverträgen* ' 1854. Alzog: ,*Kirchengeschichte* ' 1850. Gyarmathy: ,*Isten országa a földön.* ' I. K. 1850. Gaume: ,*Európa im Jahre 1848* ' F. J. Schwarz: ,*Die katholische Kirche und der Protestantismus auf dem Gebiete der inländischen Mission* ' 1851. Florencourt: ,*Meine Bekehrung zur christlichen Lehre und christlichen Kirche* ' 1852. Ida Hahn-Hahn: ,*Aus Jerusalem* ' 1852. Hoványi: ,*Olasz út* ' 1850. Ezekén kívül olvastam még sok egyéb értekezéseket, bírálatokat, tudományos és szépműtani munkákat: s a mi jónak és alkalmasnak tetszett, azt föl is használtam.

Adja a fölséges Úr Isten, hogy ezen fáradozásom ne legyen minden siker nélkül!

BEVEZETÉS

Kegyess olvasó!

Istennek földi kertjében van egy fa, mely nagyság- és szépségre minden fák közül kitűnik.

E jeles fa Krisztus egyházát jelenti.

E fát, mellynek hűsítő árnyéka alatt enyhet lelt az emberi nemzet, az Isten fia hozta le égből s ültette a földre.

Míg itt járt az isteni kertész, ő maga ápolta azt a legnagyobb szorgalommal; tulajdon vérével öntözte, s mielőtt a világot elhagyta volna, kedves tanítványainak gondviselésébe ajánlotta ...

Csudálatosan növekedett a fácska az ő ápoló kezeik alatt; terebélyes fává lőn, s ágait a föld minden részére kiterjeszté.

Majd hatalmas viharok zúgtak mindenfelől, a jeles fát gyökerestül kiirtandók. A zsidó gonoszság, és a pogány vak-ság folyvást ostromolták, sőt teljes kiirtásán dolgoztak. Azonban az iszonyú zivatar csak némelly donnyadt leveleit, néhány rohadt ágait volt képes letépni; a törzsök maga mind inkább erősült, új és friss ágakat hajtott, álmélkodására az egész világnak.

Trónok és országok elenyésztek, népek eltűntek, virágzó tartományok vadon sivatagokká változtak; s a jeles fa, az isteni kertésznek ápolása mellett, mindig tovább és tovább terjed. Nincs oly magas hegy, melyet be nem árnyékolna, nincs oly elhagyott reneteg, hol ne virágoznék.

Isten örködik fölötte; s innen, ha ollykor fogyni látszik is, azért el nem vesz; ha sorvadásnak látszik is indulni, de vol- . taképen nem sorvad el az soha.

Valóban, ha a kertész, ki a jeles fát ültette, merő ember volt volna: úgy az, annyi zivatarok közt, már rég kiveszendett.

Milly sors éri az emberi kéz ültette fákat, a történetekből tudjuk.

Illyen fa, melly az ő nagysága által leginkább tűnik ki, a pogányság. E vastag fa, terebélyes ágaival Bábeltől kezdve minden világrézszekre kihatott s elterjedt: de minthogy nem Isten ültette, már régen sorvadásnak indult.

Hasonló nagy fa az izlam. Ez is hirtelen nagygyá növekedett, és még sebesebben terjedt el. Ázsia s Afrika legszebb tartományai, s Európának egy része árnyékába esett. De mintha legélénkebb hódításai közben gyökerét egy láthatatlan kéz bemetszette volna, egyre kezd fonnyadni koronája.

Most örül, ha élete meghagyatik még neki, néhány tized-, vagy tán századra is.

Ezekén kívül idővel még ama jeles fának törzséből is szakadtak, s keletkeztek új fák. A negyedik században majd az egész világ arianismushoz szított: a katholicismus életfáját végveszély fenyegette.

De ez csak látszat volt.

Épen mikor a hitetlenség a lealázottnak vélt egyház fölött diadalt látszék ülni, lenézett az egekből az Úr: s elszáradt a fa, mellyet nem Isten ültetett.

Hasonló sors érte a később keletkezett, s az egyház életfájának törzsétől elszakadt valamennyi fákat is. Hasztalan! Az ős törzsről leszakított ág egy ideig zöldelhet ugyan, sőt életének jeleit is mutathatja: de előbb-utóbb sorvadásnak indul, s elszárad. Ez a természet rendes folyása!

Még utolsó századokban is feltűnt egy új fa.. Ezen fának is nagy híre járt, s úgy tetszett, mintha sok élet volna benne. A hitújítók, kezökben szent-írással, szájokban pedig a világság, és hitsúlyos szavaival, mindenütt viszhangra találtak.

De alig hogy erőre kapott az új tan, máris önkebelében hordta fölboflásának magvait.

Jelenleg száz meg száz felekezetre szakadva, élénken emlékeztet Krisztusnak ama mondására: „Minden fa, melly jó gyümölcsöt nem terem, kivágattatik, és tűzre vettetik.”¹⁾

Nem úgя a mennyei származású életfa.

E jeles fa, az ő mennyei gondviselőjének oltalma alatt folytonosan virágzik; s ha itt-ott ágai elszáradnak is, újra kihajt, s annál szebb s erőteljesebb virág- és gyümölcsöcsel kínálkozik»

Az emelkedés és hanyatlás, a növekedés és fogyatkozás inkább csupa mennyiségi, t. i. tagjainak számát tekintve: melly szám a vallásos hitélet különféle időszakai szerint, különféle módosításoknak vagyón alávetve; egyébiránt soha sem hiányozhatnak azon lényeges alapvonások, mellyeket úgy lehet tekinteni, mint Krisztus emberi létének folyvást tartó működéseit. Az Istenembernek megváltó, tisztító, és megszentelő ereje folyvást látható az anyaszentegyházban, Krisztus erkölcsi testének tagjain. De egyik időszakban számosabban veszik be ezen erőt magukba, többeken láthatni a Szentlélek munkálkodó erejét, szám- és fokra nézve. Más időszakban az anyaszentegyháznak nagyobb munkájába kerül, tagjainak erkölcstelenségét és romlottságát fékezni; máskor ismét fölkeresnie kell és gyógyítania a szellemi betegséget; majd ismét ápolva működik inkább, mint visszatartóztatva: nemesíti a különféle erényeket, és hatalmasan előmozdítja a magasabb lökély utáni törekvést, melly az evangéliumi tanácsok egész, vagy részszerinti teljesítésében áll; melly törekvés az anyaszentegyházban soha ki nem hal, bármilly kicsiny legyen is azok száma, kik ettől ösztönöztetnek.

E viszonyt világosabban láthatni a fölhozott hasonlóságban.

Az anyaszentegyház fához hasonlít. Miután e fa gyökere-s törzsének soha sem szabad elrohadnia, ennélfogva örökké virágzik és gyümölcsözik.

A különbség csak abban áll, hogy egyik időszakban a levelek frisebbek és teljesebbek, a virágzás gyöngédebb és

¹⁾ Máté 7, 19.

illatozóbb, a gyümölcsök számosabbak és nemesebbek, mint más időszakban.

Egyszer a mennyiség, másszor a minőség szembevetőbb!

A gyümölcs mennyi- s minősége közötti arányt bizonyos időszakban, csak a kert és fa tulajdonosa tudná legbiztosabban meghatározni. Beleszólhatnak mások is, de csak a mennyiben vagy maguk voltak tanúi a virágzás- és gyümölcsözésnek, vagy maguknak róla hiteles tanuk után tudomást szereztek.

Így vagyunk a feladott kérdéssel is:

„Milyen viszonyban áll a katholicismus hitélete, azaz: a hit és erkölcs emelkedése, annak külterjedelméhez képest 1840 óta Európában?” E kérdést is csak a mennyei kertész képes egész biztossággal megoldani, mint ki e jeles fát ültette, s elejétől fogva különös gondját viseli. Az ő ítélete isteni ítélet.

Hozzá szabad szólanunk nekünk is, a mennyiben t. i. az Úr Isten józan észszel és ép felfogással megáldott, s a mennyiben vagy magunk valánk tanúi az egyház hitéletének, vagy hiteles kútők nyomán erről biztos tudomást szereztünk magunknak: azonban ítéletünk emberi ítélet.

Könnyebb tájékozhatás tekintetéből, mindenek előtt ves-sünk egy futó pillanatot a kérdésbe vágó korszak árny- és' fény oldalaira.

A korszak árnyoldalai.

„Facti sumus opprobrium vicinis nostris: sub-
sannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt.”
(Psal. 78.)

Valamint minden embernek szellemi s erkölcsi fejlődése nem függ egyedül az ő közremunkálásától, hanem a viszo-nyoktól is, mellyekben él: úgy általán véve az anyaszentegy-ház is különféle korszakokban majd inkább, majd kevesbbé örvendetes alakot tüntet élönkbe.

Mi a kérdéses korszakot illeti, bármint szeretném e korszak fényoldalait kiemelni, s a katholicismus emelkedését kitüntetni: őszintén meg kell vallanom mégis, hogy örömeink teljeseek nem lehetnek.

Vizsgálván a korszak eseményeit, a sok örvendetes mellett elég gyászos tüneményekre is akadunk. A búza mellett majd mindenütt föltűnik a konkoly.

Így látunk kifejtett vallásosság mellett vallástalanságot, erélyes akarati szilárdság mellett könnyelműséget, lelkiismeretes szigorúság mellett közönyösséget, alázatosság mellett nagyravágyást, egyenes-szívűség mellett fortélyosságot, becsületesség mellett ravaszságot, hűség mellett hitszegést, anyagi tisztaság mellett aljasságot.

Így volt ez máskor is.

Mióta az ember Istentől elpártolt, az erény mellett a bűn is tenyészik. Még fris emlékezetben állott az elveszett éden: s az igrig Káin megölte testvérét. Izrael legvirágzóbb napjaiban, mikor Dávid győzedelmeskedett és zsoltárokat énekelt, Amnon megszeplősíté testvérét; atyja ellen föllázadt Absolon, és sok más bűnök napi renden voltak. Az Isten elleni káromlás föl-emelte fejét, és mint a zsoltárokból értjük, szívében monda az esztelen: nincs Isten ¹⁾. A próféták is a napjaikban eláradt gonoszság fölött minduntalan panaszkodnak. Még mikor az Isten fia megjelent is, a bűn nem szűnt meg lenni a földön: magát az élet szerzőjét keresztre feszíté.

Es a kereszténység arany századai szinte nem voltak mentek minden botránytól. Elejétől fogva találkoztak tékozló fiak, kik megvetvén a legjobb anyának intéseit, az életerős igazság helyett hiábavaló, s az emberek ínye s a világ szelleme szerinti csalékony vélemények után kapkodtak, s a legundokabb vétkekre vetemedtek. Erről az apostolok épen úgy, mint a szent atyák, elég tanúsítást nyújtanak.

Így fog az lenni ezután is. Az isteni kegyelem gyümölcösözése mellett ezután is lesznek javítást kívánó fogyatkozások; nem fognak hiányzani a gyöngék, nem a sebesültek, nem a lelki hajótörést szenvedők. Ezt bizonyítja maga Jézus is, midőn isteni országát majd hálóhoz, mellyben jó és rossz halak találtnak, majd szántóföldhez, mellyen a búza mellett konkoly is

¹⁾ Zsolt. 13, 1.

nő, hasonlítja. Ő monda: „Hagyjátok mindkettőt felnőni az aratásig.”

Egyébiránt némely időszakokban nagyobb erővel hajt a konkoly, számosabbak a rossz halak. A jeles életfa is különféle korszakokban majd nagyobb, majd kisebb zivataroknak van kitéve.

Azért szükségesnek látom, mindenek előtt a korszak árnyoldalaira vetni egy futó pillanatot. E korszakot több bajok sa nyargatják. Első és főbaja e korszaknak az elégedetlenség.

Bár merre fordítsuk is figyelmünket, az elégedetlenség mindenütt észrevehető. A szegény nincs meglegedve sorsával, s a gazdagnak birtokát irigyli; a gazdag szükségről panaszol kodik; a kereskedő a szorgalom fogyatkozását, a tőzsér a nyeremények parányiságát emlegeti; az államtudós a politikát vádolja j a tisztviselő politikai állomását kiesinyli; s minél fő lebb megyünk, annál sűrűbb panaszok hatnak füleinkbe.

Másik főbaja e korszaknak az önzés.

Alig van korszak, mellyben e ragály annyira elterjedt volna! Valóban egészen rá illenek e korszakra egy jeles fér fiúnak szavai:

Verlassend, úgy mond, das geistliche Leben — ward ich ein
Slave der Leidenschaften.

Lernen will ich nicht, — aber lehren.

Gehorchen will ich nicht, — aber befehlen.

Mich selbst will ich nicht anstrengen, — wohl aber Andere.

Arbeiten will ich nicht, — wohl aber Arbeiten betreiben.

Ehre erweisen will ich nicht, — wohl aber sie empfangen.

Ich will selbst keine Vorwürfe hören, — wohl aber sie Andern
machen.

Selbst will ich nicht herabgesetzt werden, — aber wohl Andere
herabssetzen.

Uebermuth dulden will ich nicht, — wohl aber zeigen.

Tadel ertragen will ich nicht, — wohl aber tadeln.

Ich selbst will kein Mitleiden zeigen, — aber mit mir sollen
alle Mitleiden haben.

Ausgescholten will ich nicht sein, — wohl aber Andere ausschelten

Unrecht leiden will ich nicht, — wohl aber zufügen.

Beschädigt werden will ich nicht, — wohl aber beschädigen.
 Selbst will ich nicht hören, — wohl aber mich hören lassen.
 Andere rühmen will ich nicht, — wohl aber gerühmt werden.
 Verläumdet werden will ich nicht, — wohl aber verläumden.
 Beherrscht werden will ich nicht, — wohl aber herrschen.
 Zum Ermahnen bin ich weise genug, — aber nicht zum Ausüben.
 Ich sage, was man thun soll, — und thue, was man nicht
 einmal sagen soll.

Wer sollte nicht über mich weinen?

(Münsteri Sonntagsblatt. 1848. évf. 691 l.)

Ki a korszak mozgalmait éber figyelemmel kísérte, e szavak igazságáról meggyőződhetett.

Harmadik főbaja e korszaknak a lábrakapott élvezetvágy s fényűzés.

Az élvezetvágy elterjedését bizonyítják a mindinkább szaporodó mulató-helyek, vendéglők és korcsmák; valamint ama mohó telhetetlenség, mellynél fogva sokan mintegy nem bízva a fennállónak hosszas ideig tartandóságában, minduntalan csak élvezeteket hajhásznak és keresnek.

A fényűzés is minden osztályokra elterjedt, rang-, nem- és kor-különbség nélkül. A hajdani egyszerű öltözetek helyett czifra pipere-ruhák kerestetnek elő; s gyakran úr és szolgál, úrnő és szolgáló között nehéz különbséget tenni. S e hiúság be sok szerencsétlenségnek lett szülőanyja!

Sűrű panaszokat hallunk a törvénytelen gyermekek szaporodása, s a mindkét rendbeli ifjúság nyersesége és szilajsága fölött; ez is egyik bélyegző baja e korszaknak. — A korszak bajait neveli a hitetlenség és Istentőli elpártolás, mellynél fogva az emberiség legnagyobb része minden nemesebb és szentebb érzéstől idegenkedik. Ide tartoznak a hazudság diadalmi, mellyek a népeket elámitják s az emberiségre számtalan nyomort és ínséget hoznak. Ide tartozik kiválólag amaz istentelen tanítás, melly az embereket az isteni tekintély ellen lázítja, s nem akarja, hogy Krisztus uralkodjék a világon. . . . Es fájlalva látjuk a hitetlenség és vallási közönyösség pusztító hatalmának kárhuzatos diadaljeleit tova terjeszkedni: minde-
 nütt látszanak a pusztulás és hanyatlás nyomai, mintha dúló

fergeteg, vagy vad ellenség járt volna. A szobákban mit sem találunk, mi a megváltás- és örök életre figyelmeztetne bennünket; nem látni ott sem a Megváltó, sem a szentek képeit, sem a szentelt-vízartót: mivel a család tagjai semmi fogékonysággal sem bírnak annak becsülésére, mi egyházi, vallásos, szóval szoros értelemben keresztényi.

Úgy van; járjuk meg rendre a házakat: és álmélnodni fogunk, milly kevés gond fordítatik az erkölcsiség, és valódi keresztény hitélet ápolására. Hányan vannak, kivált az úgy nevezett műveltek sorából, kik lelkeket Istenhez emelnék, a vett jókért neki hálákat adnának, vásár- és ünnepnapokon az isteni-tiszteletre megjelenének, rendelt időkben a szentségekhez járulnának? Hányan vannak, kiket a templomba a divat és látni s láttatni vágyás vonz, nem pedig a töredelmesség lelke, sem az Isten iránti hála, vagy a tőle függés alázatos érzelme? Hányan vannak, kik a helyett, hogy örök igazságokról emelkednének, inkább holmi ábrándos esztelenségek, abübbajolás, kuruzsolás, szellem-kopogtatások iránt a legnagyobb rokonszenvvel viseltetnek? Hányan vannak, kik az egész kereszténységből csúfot üznek; az egyház elveit, dogmáit, fegyelmét, szertartásait, örök és elévületlen jogait becsmértik és ócsárolják? A divateszmék mámorától szédelő szülek gyermekeiket is saját romlott gondolkozásuk szerint nevelik, s inkább tánczra, divatos öltözködésre és udvariasságra tanítják, mint a vallásra, az Isten félelme- és szeretetére. E ferde iránynak köszönhetjük a naplopóknak ama seregét, melly minden országra nézve valódi szerencsétlenség.

De talán az alsó osztályoknál jobban állanak a dolgok?

Épen nem: a korszellem itt is iszonyú pusztításokat okozott. Egykor a szegények legjobb gyermekei voltak az egyháznak, mert anyai emlőin neveltettek föl; most kevesekre illenek Jézusnak ama szavai: „Boldogok a lelki szegények.”

Mint főnebb mondottam, az elégedetlenség szelleme behatott az alsó rétegekbe is. Sok földműves vagy mesterember erősen elhitheti magával, hogy ő eltévesztette hivatását, s átkozza szüléit, hogy miért nem nevelték őt gazdag emberré. E nagyravágyás ismét sok más bajoknak lett szülőjévé. S mit

mondják a pórsuhanczok durvasága- és vásott erkölcsből. Némely alig iskola-végzett suhancz már annyira elfásult, hogy még az Oltári-szentség előtt is, a templomban térdét meghajtani vonakodik, s a szent-mise alatt az időt kártya-játékkal tölteni nem átalja, vagy legalább nem átalotta. (Tapasztalásból beszélek!)

Úgy szinte az Isten elleni zúgolódás és káromkodás borzasztólag elterjedt. Vannak keresztények, kik az Isten, Krisztus, Mária, angyalok és szentek neveit, a teremtést, a hitet, a kereszt fáját, piszkos nyelvökkel megfertőztetni nem irtóznak, a legcsekélyebb fölingerlésre a villámokat cikáztatják, mennykövekkel veretik, nyavalyával szaggatják, s több efféle iszonyú káromlásokkal bántják az Istent, és embertársaikat botránkoztatják. Ide járul az ellenségeskedés, haragtartás, és bosszú-szomj, mellyek sokaknál olly mély gyökeret vertek, hogy némelyek még halálos ágyukon is gondolkodnak, vajjon kibéküljenek-e, vagy nem?

Milly kevésbé becsültetik a tulajdonjog szentsége, eléggé ismeretes. Nem ritka eset, hogy az emberek gyónáshoz készülnek, s az elidősült lopásokról mégis olly hideg közönyösséggel beszélnek, hogy igazi töredelmességökről méltán kételkedhetni. Nem hiányoznak a vallástalan házi-gazdák, kik gyálázatos jutalom fejében a gonosz embereknek menedéket adnak, a lakmározó, parázna s mértéketlenkedő társaságokat házaikba fogadják, s velők egyetértenek.

De a közép-osztályban is, úgymint az iparos-, kézműves- és kereskedőknél több árnyoldalra találunk. – Ez osztályban kiválólag sokan találkoznak, kik korlátlan nyerekedés-vágyanak engedvén át magukat, az anyagi fáradságokban annyira el vannak merülve, hogy lelkek üdvét sem vélik elnyerhetőknek, ha pénzeik, vállalataik és gyáraik dúsán nem kamatoznak. Milly nagy azok száma, kik csak a mulandó földi boldogság után törekednek, az anyagi érdekek- és testi gyönyöröknek tömjénezek? Úgy szinte azoké, kik a mulandó javak megnyeréseért az Isten és anyaszentegyház parancsait megvetik, az emberiség legszentebb ügyeivel játékot űznek? Milly nagy azok száma, kik az iparnak súlyos keze alatt meg-

görbedve, a legnagyobb ünnepeket sem tudják s akarják többé a munkás napoktól megkülönböztetni; kik nem csak maguk nem részesülnek az egyház lelki javaiban, de ebben másokat is hátráltatnak; s kik a munkásokat azonnal kenyérvészttel fenyegetik, ha a műhelyt csak egy perczre is odahagyván, templomba mennének, ott Isten ígését hallgatandók.

E ferde s vallástalan iránynak tudandó be ama tény, hogy a kérdéses időszakban, épen a közép-osztályokban tett legnagyobb pusztítást az álszabadelműség, uzoráskodás, és egyházi személyek iránti gyűlölet: ennek tulajdonítandó, hogy a munkásokat és mesterlegényeket annyira ékesítő szemérem, szerénység és illem elenyészett, s helyöket szemtelenség, vakmerőség és durva pajkosság foglalta el. Mindezen bajokat elősegítette az istentelen irodalom s elménczkedő napi-sajtó, melly a keresztény nép legnagyobb botránkoztatására, a vallásnak legszentebb titkait, és a hitnek legmagasztosabb cikkeiket legyalázta. Főleg az 1848-diki korszak sok mirigyos anyagot hozott föl a föld színére. Megéltük a gyászos napokat, midőn a sz.-írás jóslata szerint: a testvér testvérét keresé halálra, az atya gyermekét, s a gyermek szülőit nem kímélte ¹⁾ Ritka ember maradt a megszokott kerékvágásban. Sokan dolgokba keveredtek, mellyek körükön túl álltak. A tanítvány nem maradt többé könyvei mellett, hogy tanuljon s magát jövőendő pályájára képesítse; a kereskedő nem látott többé üzletei után, hogy magát és övéit tisztességesen táplálja s ruházza; a szolga nem akará többé szolgálatával kenyerét megérdemelni; az alattvaló nem akart többé engedelmeskedni: hanem mindenki új meg új világboldogító tervekkel lépett föl. A legcsekélyebb kiképzésben részesült és legkorlátoltabb tehetségű ember is mindenről beszélt; s nem csak a saját, de más mesterségét is akará érteni: miből következett, hogy a világi ember a papságot, a szolgáló gazdasszonyát, az alattvaló előljáróját oktatni, bírálni merete, ábrándos nézetéit elterjeszteni s megalapítani iparkodván. A törvények keményeknek látszottak, és a rend nyomasztónak; a jog bitorlásnak, s az

¹⁾ Márk 13,12.

emberi méltóság megsértésének tartatott. Kevesen maradtak a mellett, a mit tanultak; legtöbben olly pályára léptek, mellyen mint vakok, vakokat akartak vezetni. A ki nem osztozott gondolkozásmódjokban, s nem beszélt mindenről, eszelősnek csúfoltatott; a ki czélszerű intézményeket nem gyalázott, ostobának tartatott; a ki tiszteletreméltó férfiakat meg nem bántott, gyávának nevezetett: s minél gyalázatosabb volt valamelly állítás, minél jogsértőbbek a tervek, minél dühösebb a megtámadás, a tetszés annál hangosabb, a dicséret annál nagyobb volt, melly azt követte. Mennyit szenvedett e vésszes korszakban az anyaszentegyház, Isten a megmondhatója!

Vége a kérdéses időszak árnyékoldalaihoz tartoznak még a gyakori templomrablások! S ámbár hajlandó vagyok az Úr szentélyének ezen megbecstelenítését többnyire nem-keresztényeknek tulajdonítani: mégis ezen gyászos tünemény is körünk elvetemültségét hirdeti.

S ezek volnának korunk árnyoldalai.

A korszak fényoldalai.

„Noli timere pusillus grex, quia complacuit
Patri vestro dare vobis Regnum.”

(Luc. 120)

Ha egyfelől szomorúság fogja el szívünket, midőn látjuk, hogy az ellenséges ember által elhintett konkoly olly búján, olly ijesztő életerővel hajt ki, s már-már elhatalmasodni látszik Krisztus egyházának szántóföldjén: más részről a legédesb örömmel telik el szívünk, látván, mikép az egyház a Szentlélek által ismét erős lett új hitvallókban. Igen, bármilly czáfolhatlan tényül nehezedik is a kérdéses időszakra az erkölcsök köz-elfajulása; bármennyire tűnjenek is szemeinkbe a bűn szomorú következményei, s ama mozgalmak, mellyek itt-ott egyházunk megromlására irányoztattak: annyi bizonyos mégis, hogy az isteni gondviselés meg nem szűnt örködni szent intézményei fölött. Ha itt-ott a jégeső némelly tájékokat elver is, azért mégis az esztendőt nem mondhatni terméketlennek; lehet, hogy más boldogabb vidékeken a bor, búza és gyümölcs

bőségben teremnek. Ha voltak botrányok, ha vannak tékozló fiak, úgy az erény és istenesség példái sem hiányzanak. Az Úr Ígéretet tőn, hogy egyházával marad örökké ¹⁾).

Valamint ezelőtt találkoztak a Szentlélek kegyelmétől áthatott keresztények, kik az alázatosság, szelídség, hitbuzgóság, Isten és felebarát iránti szeretetük vagy vértanúi haláluk által méltókká lettek Istentől megdicsőíttetni, s a szentek közé Boroztatni: úgy az 1840-54 időszakban is találkoznak a ker. kath. anyaszentegyházban magasabb erényű hívek, kik példás életök, kitűnő buzgóságuk, és bámulandó szentségök által ragyogó csillagok gyanánt világítanak az élet tövises, pályáján haladóknak: s kikiről azt hisszük, hogy neveik föl vannak jegyezve az élet könyvében.

Valamint hajdan, úgy e korszakban is találkoznak a főpásztorok dicső koszorújában szent püspökök, kik egy antiochiai sz. Ignác, smyrnai Polykarp, carthagoi Cyprián, caesareai Vazul, aranyszájú János, canterburyi Tamás, borromaei Károly és más hitvalló püspökök példáját követvén, rendithetlen védfalakként oltalmazzák az egyházat; kik a fejedelmek és népek irányában, az igazság és emberiség valódi érdekei mellett szót emelnek, s készebbek számkivetést, tömlöczöt és halált szenvedni, mintsem magas tisztöket elárulni. Valamint-hajdan, úgy e korban is találkoznak buzgó lelkipásztorok, kik példányai levén nyájuknak és jóltevőik, sikerdúsan munkálkodnak az Úr szöllőjében; kiknek kebelét szent tűz, mennyei szent érzet dagasztja, valahányszor Isten országa s a hívek boldogítása, testi-lelki üdvössége forog szóban. Nem hiányzanak erénydús káplánok, kik a számukra kijelölt hatáskörben fáradhatlanul segédkezet nyújtanak a plébánosoknak, örömmel hordozván a nap terhét a legcsekélyebb anyagi jutalom mellett is.

Valamint hajdan, úgy ez időközben is látunk hitbuzgó térítőket, kik xaveri sz. Ferencz, Patrik, Bonifác, Severin, Cyrill és Method, és más szent térítők példájára, elmennek a tudatlanság és babonáság sötét éjjelében alvó pogány népek-

¹⁾ Máté 28, 20.

hez: hogy őket az egy örök Isten ismerete- s imadására, a ker. hit elfogadására, a szelíd erkölcsiség-és polgári művelődésre vezessék. Elmennek, daczolja éhséggel és nyomorúsággal, nem félve az emberevők dühétől, nem kínzó eszközeiktől: csak hogy a legalacsonyabb sorsú emberre is a vallás áldásait kiterjeszszék. Majd ismét látunk másokat, a hit és szeretet mellvasába öltözve, a babonaság-, eretnkség- és más erkölcsi romlottsággal szembeszállni, s az Isten és ember közötti békességet helyreállítani.

Valamint ezelőtt, úgy a kérdéses időszakban is találkozunk nemes ifjúság- és népbarátok, kiknek Jézus levén mindenben előpéldányuk, csüggedni nem tudó szorgalommal ápolják a drága hon szép bimbóit, s belőlök jó keresztény ifjakat, lelkiismeretes polgárokat, hivatalnokokat nevelni iparkodnak; a népet szorgalmatos munkásságra, felsőbbek iránti engedelmességre, sorsávali megelégedésre vezérelvén. Es látunk az igazság és erény mellett toll- és tudománynyal nemesen harczoló hittanárokat, kik nemcsak mindenkitől tiszteletet igénylő feddheti en életök, hanem irományaik által is, az igazság- és erénynek legszentebb szolgálatokat tesznek, s kiknek velős dolgozataik egy Justin, Vazul és aquinoi Tamás munkáira emlékeztetnek.

Ismét látunk másokat, a keresztényi legnemesebb szeretettől áthatva, a betegek körül éjjel úgy, mint nappal virrasztani, s a szenvedőket kor-, sors-, nem- és valláskülönbség nélkül, szállással, gyógyszerek- és élelemmel ellátni, földi jutalom és kitüntetés reménye nélkül. És látunk nemes lelkeket a magányban, a szerzetesi alázatosságot, egyszerűséget mindenben tanúsítani, s a mély tudományosság-, tiszta erényesség- és lángoló szent buzgalomban folytonosan előre haladni.

Valamint hajdan, úgy a kérdéses korszakban is találkozunk férfiak és szüzek, kik sz. Alajos, Szaniszló, Imre, s egyebek példáját követvén, ritka önmegtagadás- és feláldozással a por alacsony örömei fölé emelkedve, a szívnek szertelen vágyódásait, a kevélységnek belül lappangó dagadozásait, az alázatosság és szelídség igája alá kényszeríteni, s a tisztaság liliomai szeplőtelenül megőrizni iparkodnak; kik a szent-írás tanácsa

szerint, mint Jób, szövetséget kötnek szemeikkel, s ajkaikat gondosan megőrzik a tisztátalan beszédektől. Majd ismét látunk igaz töredelem s valódi életjobbulás által példakép föltűnő megtért bűnösöket, kik fénylő szövettékként iparkodnak világoskodni mindazok előtt, kiket valaha megbotránkoztat-tak; látunk megtért bölcsészeket, kik elborzadva a végetlen sivatagtól, a kath. egyház boldogító karjai közt találtak békét és nyugodalmat; látunk megtért írókat, kik tévelyezőfóli munkáikban örökítik meggyőződésök tisztaságát.

Valamint hajdan, úgy ez időközben is találkoznak nemes lelkek, kik távol az alacsony önzés salakjától, a közboldogság eszközlésében keresik saját boldogságuk egyik főbb tényezőjét; kik a családoknak keresztény szellem általi megszentelésen, a házi tűzhely hajdani szeplőtelenységének helyreállításán dolgoznak. És találkoznak dicső fejedelmek, kik a jámborság, Isten félelme, s kegyesség által, a társadalmak ingadozó alapjait megszilárdítani iparkodnak, czélszerű intézményekkel biztosítják a közjót, s legfőbb segedelmet az Istentől várnak; megemlékezvén az írás szavairól: „Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.”¹⁾ Valamint hajdan, úgy e korban is találkoznak vallásos államférfiak és tisztviselők, kik egy jól rendezett, a hit és igazság pajzsával fölfegyverezett hadsereg gyanánt, gondolkozásmódjokban, cselekedeteikben, és egész életükben nyilván kifejezik, hogy keresztények; kik az egyház szokott ünnepeit lelkismeretesen megülik, az ajtatosságokban, szertartásokban áhitattal résztvesznek, az egyházi beszédeket és keresztény tanításokat figyelemmel hallgatják, a parancsolt böjtöket szigorúan megtartják, a szent gyónást és áldozást mindenkor kellő ajtatossággal és töredelmességgel végzik, és így másokat is üdvös példájok után vonnak. Igaz, kevesen találkoznak, kik mindezeket pontosan végbe-
vinnék, de mégis találkoznak.

Valamint hajdan, úgy a kérdéses korszakban is találkoznak nemes, hős vitézek, kik minden pillanatban az igazság, a hon és fejedelem védelmére készen állnak, s ha a szükség

¹⁾ Zsolt. 126.

kívánja, a szent ügyért éltöket is fölládozzák. Találkoznak valódi népbárátok, kik az emberiség jólléteért lángolván, a kietlen sivatagokat édenre varázsolni, s a vizek hullámozó téréit kényelmes közlekedési eszközökül fölhasználni, az élet ezer meg ezer szükségeit megannyi különféle mesterségek segédelmével kielégíteni iparkodnak. Találkoznak irgalmas gazdagok, kik noha mindenek bőségében élnek, mégis mulandó földi javaikban föl nem fuvalkodnak; kik az éhezöket táplálják, szomjúhozókat itatják, a mezíteleneket ruházzák; szóval, a kiket mások nyomora s ínsége oltalom- és segítségnyújtásra indít. Es találkoznak a vallás szent lelkétől áthatott szegények és szenvedők, kik a szükségét és nyavalyát, s a világnak bármiféle bajait, Isten szeretetéből békével tűrik; embertársaik igazságtalanságait vagy jóra magyarázván, vagy pedig Isten íránti szeretetből viselvén. . . .

E rajzokat még tovább is folytathatnók; de ezekből is kitűnik, hogy a kérdéses (1840-54) időszak, minden árnyék-latai daczára, gazdag a vallásos szívet gyönyörködtető hitvirágokban; s hogy Krisztus urunk még ma is szereti egyházát, mint szerette, mikor önmagát adta érte: hogy azt megszentelné, megtisztítván a víznek fürdőjével; s hogy abból magának dicsőséges anyaszentegyházat állítana, mellyben ne lenne szeplő, hanem hogy szent és szeplőnélküli legyen ¹⁾).

Ezeket előre bocsátván, hogy a megoldandó kérdés körül annál biztosabban tájékozhatjuk magunkat, jónak látom a feleletet három részre osztani. Az első részben szándékom, országonkint minden egyes, egyháznak a kérdéses időszakba vágó küzdelmét és diadalát, szenvedéseit és örömeit, kiterjedését vagy megfogyatkozását előadni. A második részben azon eszközök- és intézményekről fogok értekezni, mellyek a kérdéses időszakban a katholicismus hit- és erkölcsbeni emelkedését, virágzását előmozdíták, és arról tanúskodnak. Végre a harmadik részben velős párvonalba állítandom a korszak nevezeteseb eseményeit, a kath. egyház lélekszám szerinti kimutásával: s a kérdés meg leend fejtve.

¹⁾ Efez. 5, 25. 26.

I. RÉSZ.

Olaszország.

„Fundamenta ejus in montibus Sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.” (Ps. 86.)

Olaszország, Európának első rangú kath. államai közé tartozik, s Lombard-Velenczén kívül nyolcz álladalmat- foglal magában; mellyek természeti fekvésök szerint így következnek: Sardinia vagy Piémont, Parma, Modena, Lucca, Toscana, San-Marino, Egyházi vagy Pápai birodalom, s a két Sicilia.

Ezen ország mind természeti adományokban, mind szellemi s kiválólág költői, hangászati, festői s építészeti remek művekben gazdag. Itt született a híres Dante és Rafael, Petrarca és Alfieri, Fiesole és Tizian, Leonardo da Vinci és Tintoretto, Palladio és Sanmichelli, Bernini és Longhi, Palestrino és Pergolese. Itt született és virágzott sz. Benedek, Ambrus, Damiani Péter, Bonaventura, assisi Ferencz, aquinoi Tamás, sienai Katalin, borromei Károly, Liguori Alfonz, és sok más szent és halhatatlan férfiak.

Azonban mindezen előnyöket felülmúlja az, hogy itt, ezen országban lakott az apostolok fejedelme, s Krisztusnak első helytartója a földön. Igen, itt működött, itt lakott és vérzett el amaz apostol, ki Krisztusbani hitét első vallotta meg olly magasztos szavakkal Ő; kinek Krisztus, feltámadása után, először jelent meg ²⁾; és szeretetéről háromszoros bizonylást követelvén, háromszorosan meghagyta, hogy legeltesse bárányait, s aztán juhait is, mellyeket a bárányok követni szoktak³⁾. Itt lakott s vérzett el az apostol-fejedelem, kiért az Úr különösen könyörgött, hogy el ne fogyjon az ő hite, miután

¹⁾ Máté 16,16. ²⁾ Luk. 24, 34. ³⁾ János 21,5.

megtérend, erősítse meg atyjafiait is ¹⁾; ki első hirdette a népnek a Krisztusban hitet ²⁾; első a zsidók megtérítéseiben ³⁾, s első a pogányok elfogadásában ⁴⁾; s jelenleg is itt lakik utódja, s Krisztusnak helytartója a földön.

Azért Olaszország elsőséggel bír minden országok fölött; mert, hogy egy jeles Írónak szavaival éljek: „miként napraforgót a verőfény, úgy vonz bennünket a kor jelenetei által mély öntudatra fejlődő katholicismus, egyházunk középpontjához.” Azért Roma mindig” azon város marad, mely felé a katolikusok különös szeretettel fordítják szemeiket. E város az, melytől anyaszentegyházunk romainak is neveztetik; s valamint a pogány Roma, kardjának éle által majd az egész világot meghódítá: úgy a keresztény Roma, az isteni igének erejével az egész világot hatalmába ejti; sz. Prospernek azon ismeretes mondata szerint:

„Facta caput mundi, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.”

A legbüszkébb királyi nemzetségek csak tegnapiak, öszszehasonlítva az egyház fejeinek eme rendsorával. Láttá ezen egyház mindazon országok és fejedelmiségek eredetét, melyek most a földön léteznek; s kétségkívül azoknak végét is látandja. Ez ama látható, s hegyen épült város, a világitó torony, mely irányt ad, midőn egy jótékony csillag sem mutatkozik a láthatáron. Ennél fogva mi is legelőször Romára fordítjuk szemeinket.

Romának dísze s legfőbb ékessége a pápa. Álljon tehát itt néhány vonás XVI. Gergely és IX. Pius pápa életéből.

XIV. G e r g e l y .

„Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis
piacúit Deo.” (Ecclesi. 44.)

Súlyos gond és aggodalom nehezedett XVI. Gergely szívére mindjárt pápasága kezdetén, mikor a keresztény államokat minden oldalról a legsiralmasabb állapotba, zavarba he-

¹⁾ Luk. 22, 31-32. ²⁾ Apost, cselek, 2,14, ³⁾ U. o. 37. ⁴⁾ U. o. 10, 47.

lyezve, sanyargatva, s csaknem egészen elnyomva látta a legszomorúbb viszálykodások és belháborúk által. Az épen bevégezett francia forradalom, az egyház- és államban, iszonyú nyomokat hagyott maga után. Úgy tetszett, mintha Európa mind politikai, mind vallási tekintetben egy tűzhányó hegyen állna, mely a belsejében forrongó tüztömegek s láva-folyamok kitérésével fenyegetett.

VII. Gergely nem titkolá maga előtt a veszedelmes időt: azonban Istenben helyezve bizodalját, s tőle kérve malasztot főnséges hivatásának üdvös betöltésére, a bajok orvoslásához fogott. Mély fájdalommal látta ő szentsége, mint álltak némelly kath. tartományok, fejedelmeik elleni lázadásban. Gergely, távol attól, hogy pártfogolná a lázadókat, főpásztori levelet irt a belga s lengyel főpapokhoz; intvén őket, miszerint óvják magukat minden politikai ingerültségbeni résztvétől, és szenteljék tehetségöket kizárólag lelkipásztori kötelességöknek; igyekezzenek inkább, a béke és szelidség predikálása által, a nép megnyugtatóján dolgozni, s ezt az uralkodó s törvényes felsőség iránti hódolatban megerősíteni: ez lévén minden időben a kath. egyház változatlan elve s tanítása. Ő maga is, hogy a már főnálló kormányokkal minden viszálykodást kikerülhessen, „Sollicitudo Ecclesiarum” című apostoli köriratában, a tényleg főnálló kormányokat elismerte, a nélkül, hogy a jogkérdés meghatározásába ereszkednék.

Azalatt Franciaországban az ügyek jobbra fordultak: a kormány kibékült Romával. Belgiumban szinte győzött a kath. ügy, és az egyház szép lendületnek indult: Lengyelhonban pedig a forradalom elnyomatott, s fájdalom! az egyház is. Gergely sokszor megsiratta lengyel és orosz híveinek sanyarú állását: s még élte utolsó szakában is, az egyház viszonyait diplomatikai utón igyekezett kiegyenlíteni.

Hasonlóképen mély szomorúságára a szent atyának, Spanyol- és Portugalhonban polgári háború ütött ki. Sz. Jakab öröksége, s egykor a pápai koronának legfényesebb gyöngye, az apostoli széktől el akart pártolni. Szomorú napok voltak ezek a spanyol egyházra nézve! Gergely mindent megkísértett: s nem szűnt a kegyelemdús Istenhez, a zivatar lecsillapításáért

esedezni. – Buzgó fohászait meghallgatta az Úr! Portugal, és Spanyolhon az apostoli székkal kibékültek.

Majd ismét Némethonban az egyház és állam közt heves súrlódások keletkeztek. Két érsek egyházhű viselete miatt, püspöki székétől eltávolított s bebörtönöztetett. Gergely azonnal közbevetette magát, s az elkövetett méltatlanságot egész Európa színe előtt bepanaszolta. A főpásztor erélyes közbenjárása nem maradt minden siker nélkül. Hasonló erélyei lépett föl Gergely 1841-ben az aargauai kormány igazságtalan végzése ellen; s mindent elkövetett, hogy a kormányt jobb gondolkozásra térítse.

Pöpásztori gondoskodása kiterjedt tovább arra is, hogy a kath. egyház tanítása és hitczikkei, tisztán és szeplőtelenül megőriztessenek. A rosszat mindig gyökerében iparkodott elfojtani. Ellenben nagy kegyelője volt a hitterjesztő intézeteknek; különös gondját viselé a romai propagandának, a lyoni s leopoldina hitterjesztő, ugyszinte más szent czélokra alakult egyletek- és társulatoknak.

Főfő gondoljaihoz tartozott az is, miszerint a megyék kormányzását olly férfiakra bízhasa, kik az Isten házának dicsőségét szívókon hordozzák. Pápasága alatt 800 patriarchát, érseket és püspököt nevezett ki, vagy erősített meg; ide nem értve a propaganda által választott, közel 200 egyházi főnököt. A világ különféle részeiben 40 püspöki megyét, Angolhonban négy, püspöki hatalmat gyakorló helyetteséget állított, vagy legalább állításukba befolyt; míg a más tartományokbeli apostoli-helyetteségek száma az 50-et, az összes térítőké pedig a 4000-et jóval meghaladta.

Egyébiránt, úgymond Gergelynek egyik életírója, az Isten szíve szerinti férfiú, maga is buzgó térítő volt. Minden egyházi foglalkozását méltán térítésnek nevezhetni; mert többször megtörtént, hogy midőn Gergely e, már magukban is szívet és lelket lekötő szertartásokat végezte, a más hiten levő atyafiak közül az egyház kebelébe többen visszatértek. Volt eset, hogy ő szentségénél tett egyetlen látogatásra oszlott el többek szemeiről a tévelyek és legsötétebb előítéletek hályoga, s fölébredt szívökben az úr Jézus igaz aklábai térsnek szent

kívánsága. Sőt nem hiányzanak példák, azt erősítők, mikép illy rögtöni újjászületések, a tiszteletre méltó ősz atya egyszerű áldásának következtében is történtek. Világszerte tudva van ugyanis, milly elbájoló atyai nyájasságot, szelídséget, és kegyes leereszkedést tudott Gergely a hozzá közelítők iránt mutatni; minden különbség nélkül fogadván, és megáldani szokván őket. Ez okozta, hogy minden nemzetbeli püspökök, hercegek, országnagyok, bő tudományú egyházi s világi egyének, vetélkedve siettek sz. Péter ezen méltó utódja iránti tiszteletüket s fiúi ragaszkodásukat, lábaihoz borulva tanusítani. Ez okozta, hogy még a nem katolikusok közül is számosan jönnének, az anyagi szelídségű pápának láthatása és tisztelhetése végett a világ fővárosába, vagy küldenének tisztelgő követeket, iránta viseltetett mély hódolatuk kijelentésére. A jeles főpap 1846-diki Május 1-jén megszűnt élni.

IX. Pius.

„Laetetur Israel in eo, qui fecit eum: et filii Sión exultent in rege suo.” (Psalm. 148.)

A XVI. Gergely pápa halálával gyászt öltött kath. anyaszentegyház, nem sokára új főpásztort kapott: abibornokokválasztása Mastai Ferretti János-Mária presbyter kardinálra esett; ki IX. Pius nevet vón fel.

A nagylelkű egyházfejedelem, szívének jóságát követvén, engesztelőleg lépett föl: s első működését olly amnestiával kezdé meg, minő illy nagy mértékben már régen nem adatott; majd ismét hallatlan atyai kegyelmességgel, egymás után szabadságokat osztott, és engedélyeket tett, mellyek egy népszerű, s alkotmányos fejlődést határozottan biztosítottak. Erre egész Olaszhon, sőt Európa, még a protestánsok is örömrivalgásokba törtek ki; s minden nemzetek maradandó emléket látszottak a kath. egyház fejének emelni. IX. Pius a legnagyobb tisztelet- és lelkesedésnek tárgya lett, s világszerte magasztaltatott. Egy forradalmi fogoly, ki tőle kegyelmet nyert, ezt megköszönvén, monda: „Szent atya! Íme itt a fejem,

mellyet szentséged megmentett; ez szentségedé életre, halálra.”

A szent atya a politikai reformok mellett az egyház dolgait sem mulasztá el. Az 1846-ki November 9-kén, minden kath. patriarchák-, prímások-, érsekek és püspökökhez intézett főpásztori levelében kijelélé a kornak bűneit, mellyek orvoslására csak az anyaszentegyház van hivatva. Ő szentsége ez iratában a legerősebb szavakkal köti az Úr nyájának legeltesével megbízott püspökök szívére, hogy e siralmas körülmények közt kiválólag ébren legyenek, és az igazság ellenségeit, kik az egyházi s polgári társaság végvesztére összeesküdtek, mint Krisztus Jézus hú vitézei, visszavervén, azoknak vétkes törekedéseiket megszügyenítsék. Azután előszámlálja az egyházat ostromló ellenségeket, úgymint kik az Istent és kinyilatkoztatást tagadják, kik az Isten ígését saját önkényök \ szerint magyarázzák, és a szent-szék megdöntésén munkálkodnak; ezek közül kiválólag kiemeli a legálnokabb bibliai társulatokat, az ifjúság nevelésére károsan ható rendszereket, a vallási közönyösséget, a papi nótlenség fegyelmének undok megtámadóit, a communismust, az álszenteskedést, és különösen a rossz sajtót, melly mindezeknek közös eszközül szolgál. Ezek után fölhívja a kath. püspökök buzgóságát, hogy a papi rendbe fölvétetni kívánó egyéneket, csak hosszas próba, és gyenge koruktól fogva gondosan intézett kiképezés után szenteljék föl, mint erkölcs- és tudományban egyaránt kitűnőket; a nyert kegyelmet és kezdetbeni buzgalmat pedig a lelki gyakorlatok ájtatos, és megtartandó szokása által is edzeni, s éleszteni iparkodjanak. Végezetre a keresztyény fejedelmekhez fordul, s kéri őket, hogy saját buzgalmuk- és vallásosságukhoz képest, ők is az egyház fejét az ő jóra irányzott igyekezeteiben ^gyámolítani és segíteni ne terheltessenek. Ő szentségének ezen apostoli körirata mindenütt nagy figyelmet gerjesztett, s a katolikusokat a legőszintébb örömmel töltötte el ¹⁾).

¹⁾ Csak a mozgalmi párt volt az, mellynek a körlevél seliogy sem tetszett. A mozgalmi párt t. i. a pápát trónra-lépte óta meg nem szűnt övének hirdetni; s bizonyos freiburgi tanácsos kedélyesen monda: Pius

Nem sokára (1847-diki Jan. 17-kén) ismét egy más apostoli köriratot bocsátott a kath. világ valamennyi főpásztoraihoz, a kolostorok és szerzetes-rendek ügyében: mellynek célja nem kevesebb, mint az idők viszontagságai közt becsúszott visszaéléseket tövestül kiirtani, s a szerzetes-rendi fegyelmet eredeti tisztaságában visszaállítani. Míg ő szentsége örvendő ismeri meg benne, hogy számos tagjai vannak ma is ezen rendeknek, kik legszentebb hivatásukat emlékezetökben tartva, s mindennemű erény- és tudományyal ékeskedve, elődeik nyomdokait követni, az üdvösség szolgálatában működni, és Krisztusnak jó illatát mindenfelé terjeszteni iparkodnak: nem titkolhatja el mégis az azon tapasztalás fölötti fájdalmát, miszerint találkoznak egyes elfajultak is, kik hivatásuk- és méltóságukról megfélemlítve, az intézet eredeti céljától annyira eltávoztak, hogy előjáróik és a hívek legnagyobb kárával, az ájtatosságnak csak külszínét hordják, és szerzetők szentségét, nevét, ruházatát, életök- és erkölcsi viseletökkel meghazudtolják. E szomorú tapasztalások arra határozták ő szentségét, hogy az Úr szöllejének eme szép részét eredeti céljához vissza vezesse, s a szerzetes-rendeket az Isten dicsőségére, s az egyház javára, tisztán és sértetlenül megtartsa.

Majd ismét azon keletiekhez fordult, kik annyi csábítások

radikal-párti.' Különös gondolat: a pápát egy schweizi radikálhoz hasonlítani! Illy körülmények közt nem maradt egyéb hátra, mint Oviddal fősóhajtani: „Omnia jam fiunt” ... A pápa következetesen a jezsuiták ellenségének is tartatott; erről is a legépületesb anekdotákat lehetett hallani. A kik nem régen átkot mondanak Péter utódjára, ezt dalolva:

„Noch einen Fluch schlepp ich herbei:
 Fluch über Dich o Petri Sohn!
 Fluch über deine Klerikel;
 Fluch über deinen Sünden-Thron;“

ezek IX. Pius tiszteletére Hosannát kiáltanak; s ő szentsége nekik Struve és Zwingli közt foglalt helyet! Az ábránd tetszett; de csak rövid ideig tartott: míg t. i. a körlevél megjelent, mellyben IX. Pius az ő valódi kath. érzelmeit olly magasztosán és igazán kifejtette.

daczára' is, az apostoli szent-szék hite-és közösségében megmaradtak, vagy a tévely belátása után azonnal visszatértek. A kereszténység közös atya vigasztaló szavakat intézett fiaihoz, bátorítván, és lelkesítvén őket. – De az orosz birodalomban levő híveiről sem feledkezék meg Pius, odairányozván gondjait, hogy a vallási viszonyok itt is a kath. egyház szellemében rendeztessenek el.

Az alatt sötét felhők tornyosultak föl az egyház egére. A politikai engedmények nem feleltek meg a szent atya várakozásának. A kegyelmet nyert, és hazatért forradalmi foglyok, a helyett, hogy megjavultak volna, meg nem szűntek a népet lázítani, s a pápát új követelésekkel ostromolni. - O szentsége látván a dolgok komoly kifejlését, egy valóban atyai fölszólítást intézett a közönséghez, s a békételenkedőket rendre utasította. Az atyai szózat nem téveszté el hatását. A nép hűséget fogadott, s ígéretet tön, hogy olyasmit soha sem fog kívánni, mi az állam java-, s az egyház szentségével ellenkeznék. A csend helyre állott.

Azonban nem sokára Európaszerte megfúvatott a szabadság és függetlenség tárogatója. Olaszországban is nagy ingerültség támadt; Piémont, Nápoly, de leginkább Lombard-Verencze, s az egyházi állam lőnek színterévé a forradalomnak.

Romában is nagy forrongás keletkezett; az elégületlenek azt kívánták a pápától, hogy élére állván a szabadságért küzdő forradalomnak, Ausztria ellen hadat izenjen, s tegye magát az Olaszhon minden népeiből alkotandó köztársaság elnökévé. Azonban Ő szentsége 1848-ki Április 9-én ünnepélyesen kinyilatkoztatta, miszerint ő e gondolatoktól iszonyodik. Ő semmi esetre sem izenhet háborút a németeknek: mivel ő, mint pápa, annak helyét pótolja a földön, ki a béke szerzője, s a szeretet barátja; és apostoli legfőbb méltóságánál fogva, minden nép- és nemzetet ugyanazon atyai szeretettel ölel. Mi az olaszthoni elnökséget illeti, erre nézve kinyilatkoztatja, s illetőleg inti az olasz népeket, hogy az e nemű ravasz, és Olaszországra nézve veszélyes tervektől szorgalmasan óvakodjanak; fejedelmeikhez, kiknek szeretetüket tapasztalhatták,

erősen ragaszkodjanak, s magukat az irántuk tartozó engedelmségtől elszakíttatni soha se engedjék: mert másképp cselekedvén, nem csak kötelességüket fognák megszegni, hanem egyszersmind azon veszélyt idéznék elő, hogy Olaszország a naponkint növekedő viszálykodások és belső meghasonlás által, még inkább megszagattassék. Magára nézve pedig ismét és ismét kijelenti, mikép a romai pápa ugyan minden gondolatait, gondjait és törekedések oda irányozza, hogy Krisztus országa, melly az egyház, napról-napra terjedjen, és növekedjék; de korán sem arra, hogy világi fejedelemségének, mellyet az isteni gondviselés a szent-székek, az apostoli főnökség méltóságának öregbítésére s jogai szabad gyakorlatának védelmére engedett, határai tágíttassanak. Nagy tévedésben vannak tehát azok, kik a pápát az ideiglenes uraság terjedelmének ürügye alatt rászédhetőnek vélik, hogy a hadviselés vészei közé elegyedjék; sőt inkább atyai szívének legedesebben esnék, ha közbenjárása-, gondjai- s törekvéseinek, a viszályok tájját eloltani, a háború alatt elidegenített lelkeket kibékíteni, s körükbe a béke olajágát visszahozni sikerülne. E nyilatkozatra, melly annyi egyenes, őszinte lélektisztaságot, annyi szívjótságot foglal magában, nagy ingerültség támadt: az összes ministerium még az nap beadta lemondását; a világon legjobb fejedelem helyzete napról-napra, perczről-perczre súlyosabbá vált. – Az olaszok látván, hogy IX. Piusban csalatkoztak, Albert-Károlyt, sardiniai királyt választották fővezéreknek. – E pillanattól fogva a forradalmárok, összeszedvén a hazugság és rágalom minden «eszközeit, a szent atyát gyalázni és sértegetni nem iszonyodtak. A nép nevében különféle kérvények- és követelésekkel járultak hozzá, mellyeket ő szentsége semmiképen sem írhatott alá. – Ezt azután akkép értelmezték, hogy a pápa a népnek ellensége. Az ingerültség napról-napra növekedett. A nép felbújtatva álnok vezéreitől, fegyveres kézzel vette körül a palotát, mellyben ő szentsége tartózkodott, és iszonyú lármával és dühvel követelte a pápától, hogy vagy mondjon le sz. Péter örökségéről, vagy a németeknek hadat izenjen. Illy körülmények közt mit tegyen Pius? A nép kívánságát és követelését semmi esetre sem írhatja alá. De mit tegyen? Némelly meghitt emberei azt java-

solták, hogy futással mentené meg életét. A pápa gondolkodik. S íme a legnagyobb aggódás pillanatában kap egy jelt, melly azonnal minden kétségeit eloszlatá. A jel, egy drága szentségtartó volt, mellyben VI. Pius pápa, midőn a francziák által fogásba hurczoltatott, Urunk szent testét magával vitte. E drága ereklyével IX. Piusnak a valencei püspök kedveskedék, következő sorok kíséretében: „E szent ostyatartót, így szól a levél, bátorkodom szentségednek megküldeni. Szentséged a nagy VI. Piusnak nem csak nevét, pápai székét, erélyes bátorságát, hanem szenvedéseit is öröklötté; miért is hiszem, hogy ezen, noha egyszerű, de nevezetes ereklye, szentséged előtt becses leend. – Reményilem ugyan, hogy szentséged nem fog rászorulni akkép, mint boldogult elődje: azonban ki tudja, hogy az isteni gondviselés milly szenvedéseket tartott még fön szentséged számára? En hittel és szeretettel imádkozom szentségedért.”- Egyszerre mintegy felülről megvilágosítatván és megerősítettvén, tudta, mit tegyen. Mellére téve a szent ereklyét, fölkiálta: „Az emberré lett Isten velem van; már semmi veszélytől sem félek; most rövid időre el kell távoznom gyermekeimtől, nehogy iszonyú gonoszságot kövessenek el atyjokon.” – Idegen ruhába öltözve, titokban hagyta el Romát, gróf Spaur kíséretében, és Nápolyországba menekült.

Eltávozván ő szentsége Romából, az örök város nem hasonlított többé magához. A legborzasztóbb kegyetlenkedések-, rablások- és fertelmességeknek lőn az színhelyévé. Az alkotmányozó gyűlés 1849-ki Febr. 9-én kikiáltotta a köztársaságot, s a pápa világi uralmát a romai birodalomban tetteg és jogilag megszűntnek nyilatkoztatta. Tovább az egyház ingó s ingatlan javait a köztársaság számára foglalta le; valamint a Vatikán kincseit és emlékművelt, az angoloktól fölveendő kölcsön fejében, hypothecának jelölte ki.

Mint főnebb mondottam, ő szentsége Nápolyországba menekült; s a királyi család által a legkitünőbb vendégszeretettel fogadtatott. Ide érkeztek némelly bíbornokok és más előkelő egyháziak, ő szentségét az egyház kormányzásában támogatók. A világi fejedelmek is oda utasították követeiket, hogy Gaetában, az egyházfő személye s udvara mellett tartózkodja-

nak, épen úgy, mint mikor az saját birodalmi székvárosában lakott. És a világ minden részeiben kitűnő részvét mutatkozott ő szentségének nyomasztó állapota iránt: a hívek vigasztaló levelekben fejezik ki belső fájdalukat, azon biztatással, hogy ők ezentúl is ragaszkodni fognak Krisztus helytartójához, üsse föl ez bárhol is székét.

Ő szentsége megtudván a romai alkotmányozó gyűlés határozatait, azok ellen ünnepélyesen tiltakozott; s ez ügyben Ausztria, Nápoly, Francia- és Spanyolország közbenjárását a legsürgetőbben kérte föl. – Az uralkodó fejedelmek, meggyőződven róla, hogy a kath. egyház méltóságának fentartása tekintetéből, a pápának függetlennek és önállónak kell lennie, IX. Piust elődeinek jogszerű birtokába visszahelyezni eltökélették. S azonnal a francia nemzeti gyűlés hatalmas sereget küldött Romába. Anconát és Bolognát az osztrákok, Civita-Vecchiát és Romát a francziák, Terracinát a spanyolok és nápolyiak tisztították meg a felkelők seregeitől. Eközben Lombard-Velenczében is a törvényes hatalom helyreállítatott.

IX. Pius dicsőségesen, az egész világ szerencse-kívánatai közt tért vissza Romába (1849. Apr. 12-kén). A csend és béke ugyan helyreállott, de a szív nyugalma nem tért vissza; sőt a prot. angol propaganda soha sem fejtett ki nagyobb tevékenységet Olaszthonban, mint közvetlenül a legyőzött forradalmi időszak után. A forradalmi pártfőnökök nagyobb részt Schweizba, Török- és Angolhonba menekültek; s az akkori angol külügyi minister pártfogását élvezve, alattomban szították a lázadás tüzét: aljas pamphletek- és röpiratokban iparkodván a népet föllázítani, vagy legalább a forrongó elégtelenséget fentartani, míg a kitörésre biztos alkalom adatnék. – 1849-ben Mazzini, Sterbini és Montecchi egy köriratot adtak ki Lausanneban, e cím alatt: „Olasz társulat;” mellynek célja: közremunkálni az emberi encyclopaedia visszaállítására, és a protestantismust nyilvános vallássá emelni. A körlevél tartalma következő: „A legmiveltebb európai nemzetek fényes példája után, szándékozunk alulirt olasz férfiak közakarattal egy társulatba szövetkezni, a végre, hogy kiirtsák a bölcsészeti, politikus és vallásos igazhitűség magvát, melly a népek szabadságával zsarnokilag el-

lenkezik; hogy megváltoztassák a gondolkozást Olaszthonban, a tekintély elviselhetlen és lealacsonyító jármának lerázása által, mely minden tudományt függőben tart. Egyedül azon intézmények álapíthatják meg a népek szabadságát, melyek a monarchiát és katholicismust képesek leigázni: mert mind a kettő a népek szabadságát akadályoztatja, miután mindkettő a szellem autonómiájának szegül ellene, azon rationalismusnak tudniillik, mely hivatva van, mindnyájunkat megszabadítani a rabszolgaságtói, és egy tisztán emberi kereszténységet teremteni, mely egészen hódol a haladásnak. Közép-Olaszthon népei! nálatok szép jövője van a demokrátiának és protestantismusnak. Hozzatok hát ti is egy-egy követ ama nagy épületre, mely titeket a gondolkodó Európa szemeiben megdicsőítend. Ne véljétek, mintha a kath. papságnak, oltár- és keresztnek még sokáig élniök kellene. E régi babonás dolgoknak, ezen elavult hazugságoknak, el kell veszniek a protestantismusnak folyvást gyarapodó világossága előtt. Mindnyájan, kik aláírtuk e körlevelet, apostolai leendünk a szabadelmű köztársadalmi propagandának; fölruházván azt mindazon jogok- és kiváltságokkal, melyekkel más nagy társaságok bírnak. Lausanne, 1849-ki Decemb. Mazzini, Sterbini, Montecchi.”

E proclamatióból is nyilván kitetszik, hogy az olaszthoni forradalom élesztése folytonos összeköttetésben állt a külhoni antikatholikus propagandákkal. Noha pedig ezen összeesküvés egy ideig titokban forrongott, mégis a katholicismus földulására irányzott tervek valósításán dolgozó idegen kezeket, elég világosan észre lehetett venni.

Ő szentsége tehát tapasztalván, hogy még sok ellenséges elem forrong Olaszthonban, főpásztori körlevelet bocsátott az olasz papsághoz, melyben az egyház elleneit hatályos szavakban czáfolá meg; különösen pedig kikel a socialisták ellen, és vádolja őket, hogy alattomos fondorkodással az olasz nép előtt a kath. hitet gyanúsítják: mintha a kath. vallás akadályul szolgálna az olasz nép hitének, nagyságának, és jóllétének kivívása- és megalapításában; vádolja őket, hogy azzal ámitják a szegény népet, miszerint Olaszthon fényét és dicsőségét, melyet a régi pogány világban bírt, egyedül a protestantismus alapél-

vei s vallásszabadsága által lehetend ismét földeríteni. Ezek ellenében a szent atya világos adatokkal bizonyítja be, hogy az olasz nép egyedül a kath. vallás intézeteinek köszönhető fönmaradását ama hajdani időkben, mellyek tudvalevőleg Assyria-, Chaldaea-, Media-, Persia- és Macedóniának népeit feltartóztatlan erővel taszították le a világtörténet cselekvő színpadáról. Azután szépen előadja azon kézzel fogható hasznokat, mellyekben a kath. vallás az olasz népet részesíté; ide tartoznak ama szép bazilikák, keresztény emlékek, ama mindenféle intézetek, mellyek részint a vallásos gyakorlatokra, részint az ifjúság nevelésére, részint a művészet, tudomány és irodalom emelésére alapítottak. A kath. religio, mond a szent atya, kiirtogatá az olasz népek kebeléből a vérengző birvágyat, lecsillapítá a harcziaságot, mellynél fogva hadszokott elődeik nyomán folytonosan háborúskodtak, embertársaikat kínozták, és legnyomasztóbb járom alatt tartották; a kath. egyház megszédítette erkölcseiket, és ellenállhatlan buzgósággal ösztönözte őket az igazság-szolgáltatásra, ájtatos és emberszerető érzetekre, könyörletre: mire nézve igen fájlalja ő szentsége, hogy találkoznak az olaszok közt is némelylek, kik félreismervén a kath. egyháznak jótékony befolyását az emberiségre s hazájokra, a fondor tanítások csalátke által elszédítettetni hagyják magukat, s a jóllétet aláásó újítókkal szövetkeznek; a jó rend felforgatásával, a virágzó hont a socialismus és communismus hydráinak fölládozván. Végül érintvén az eszközöket, mellyekkel e tévedések ellen harczolni kell, atyailag inti a püspököket, hogy azokat szorgalmasan és lelkiismeretesén fölhasználni törekedjenek stb.

A majlandi érsek, a kül- és belbéke fentartására szinte szívreható fölszólítást intézett főmegyéje papsága- s híveihez; intvén őket, miszerint óvakodjanak a felforgatás embereitől, és jól gondolják meg, hogy a béke és állandóság, egyedül a törvényes kormány iránti, őszinte tisztelet és engedelmesség által .eszközölhető. Az érsek egyebek közt mondja: A vallás jelenleg nem kevésbé van, mint a társadalom, a forradalmárok megtámadásainak kiteve, kik semmi, még olly gonosz és hitszegő eszköztől sem iszonyodnak. Midón mi 1850-ben az Olaszhon föltiszt, püspökeivel együtt, a híveket a socialismus és communis-

mus veszélyeire, s azon aljas törekvésekre, mellyek által az olaszokat a protestantismusra csábítani, s a szent-atyától elidegeníteni törekedtek, figyelmeztettük, főpásztori szózatunk tán sokak előtt túlzottnak tetszett: azonban a következés megmutatta, hogy igen is igazunk volt. Panaszolkodnunk kell a vásár- és ünnepnapok megszenteltelenítése miatt, mellyel egy kiválólag kath. nép érzelmét és egészséges gondolkozását megrontani törekvesznek; hogy azután hitét annál könnyebben megsemmisítsék: jól tudván, hogy a hit eltűnével nem lesz nehéz a társadalmat fölforgatni. Az anarchicus emberek nem színlelik többé, hogy ők tisztelik a vallást – hanem nyilván föllépnek mind az egyház, mind annak szolgálai ellen; megtámadják a törvényszerű kormányokat stb. Illy vészterhes körülmények közt, a kath. papságnak nem szabad hátrálnia stb.

Mint főnebb mondottam, a prot. angol propaganda soha sem fejtett ki nagyobb tevékenységet Olaszthonban, mint közvetlenül a legyőzött forradalom után. Az elégületlenek jelszava most is oda ment ki, hogy Olaszhont protestantisálni kell előbb, hogy független és szabad lehessen. S fájdalom! nem hiányzanak, kik minden főpásztori intések daczára is ezt elhitték, s merő liberalismusból a protestantismusnak tág ajtót nyitottak. ¹⁾ Főleg Piemontban nagy tevékenységet fejtett ki e propaganda; s azóta az egyházbonyodalmak nem hogy kevesbűlnének, hanem inkább szaporodnak. Két jeles érsek, csak azért, mivel az egyház és intézményeinek szellemével ellenkező határozatokba beleegyezni nem akart, számkivetésbe küldetett. A forradalmi párt behatván a ministeri s parlamenti termekbe, kárhuzatos tévtanainak mindenütt utat törni igyekeznek. Hasonlóképen a ministerek hiu dicsőségért, a legveszedelmesebb indítványokat fogadják el, s bocsátják a parlament vitatkozása alá. Idetartoznak a Siccardiféle mozgalmak, a polgári házasság, papnevelő házak,

¹⁾ A prot. biblia-társulatok kapva-kapván az alkalmon, házaló prédikátorokat járatnak a végre, hogy a protestantismust mindenkép terjesszék. E házaló prédikátorok különösen az alsó néposztályt iparkodtak hálójokba keríteni. Az angol biblia-társulat, valamint a többi protestáns missiótársulatok, évenkint tetemes összeggel járultak e célhoz. Isteni-tiszteletüket olaszul, s válogatott zenekíséret mellett végzik stb.

szerzetes-rendek ügyében kiadott, s az egyház elnyomására célzó intézkedések. Csak az az egy vigasztal, hogy a püspöki kar és papság legnagyobb része, meg a nép, határozottan katolikus.

1850-ben Gio minister a püspöki karhoz körlevelet bocsátott, mellyben felszólítja a főpásztorokat, hogy a theologiai tanulmányok igazgatását, különösen azon püspökségekben, hol a hittanárok az állami pénztárból kapják fizetésöket, az államnak engedjék és adják által. A püspökök észrevevén az álnok cselszövényeket, azonnal feleltek, és határozottan kijelentették, hogy ők a felszólítást nem teljesíthetik, az egyház jogainak megsértése, és a kath. vallásnak nagy károsodása nélkül. A minister el nem tért szándékától: új köriratot intézett, de már nem a püspökökhez, hanem az igazgatókhoz; szorosán meghagyván nekik, hogy azon öt pontot, mellyeket a püspöki kar elvetett, foganatba vegyék. Erre a püspökök ismét ünnepélyesen kinyilatkoztatták, hogy az egyház sérthetetlen jogait és függetlenségét, minden tehetségekben álló eszközökkel védeni, nem mulasztják el. Hogy ha azon néhány száz lírával is, mellyeket a ministerium a hittanárok számára engedményezett, meg akarnak gazdagodni, legyen: a püspökök gondoskodni fognak a hittanárok tisztességes ellátásáról; de meg nem engedik, hogy a hittanulók olly iskolákba járjanak, mellyek nem állanak a püspökök közvetlen igazgatása alatt; nem is szentelnek föl senkit, ha hogy ezen fegyelmi szabálynak nem engedelmeskedik. Végre egy akarattal oda nyilatkoztak, miszerint szigorú rendszabályokhoz fognak nyúlni minden olly áldozárok ellen, kik püspöki jóváhagyás nélkül, s csak világi parancs következtében mernének nyilvános hittani fölolvasásokat tartani stb. Eddig az állam 23,000 frankot fizetett a hittanároknak, melly összeg húsz megye közt osztatott fel. A veszteség tehát egyes megyére nézve nem nagy; és a püspökök az egyház függetlenségét biztosítandók, szívesen fogják ezen áldozatot viselni. A püspökök jól tudják, milly nagy veszedelemnek tennék ki papnövendékeiket, ha a kormány még a hittani kar igazgatását is kivenné a püspökök kezeiből; már eddig is nagy kárt okoztak azon tanárok, kik a hitetlen ministerium pártfogásában bizakodva működnek.

Es mennyi akadályokat gördít még mindig a kormány az

igaz vallásosság terjesztése elé! „Tizennyolcz éve már, így panaszkodik egy jeles pap, hogy a latin nyelv tanára vagyok az elemi osztályokban; de nagy Isten! a dolgok soha sem mentek úgy, mint most. Ha mi jámborságot akarunk a fiatalokba csepegtetni, vagy őket a vallásban oktatni, minden eszközökkel eltávolítani akarnak minket, azon ürügy alatt, hogy jezuiták vagyunk, kik nem tudnak a korral haladni. A fegyelem annyira elhanyagoltatott, hogy azt helyreállítani többé nem lehet. A szülők panaszkodnak, és pedig méltán, hogy fiaikkal nem boldogulnak. Az iskolai felügyelők mindegyre sürgetnek, hogy a serdültebbeket tanítványaink közül, a „Gazette du Peuple” propagandája számára nyerjük meg. Az évnek utolsó napján tanítványaimat az egyházba vezettem, hogy meggyónhassanak. E miatt tanári díjamat akarák letartóztatni stb.” A sajtó sem marad el az ő piszkolódásaival; ez is maga részéről mindent elkövet, az egyház és papság tekintélyének aláásása- s földülésára. Nincs vallásunknak egyetlen-egy czikke is, melly a bitetlen hírlapírók, és tudatlan könyvszerkesztők által sárba nem vonatnék. Boldog Isten! mi lesz mindezekből?

Egészen más irányban működik a kormány Nápolyországban. A nápolyi király tudván azt, hogy sem az állam-, sem az egyházra nézve nincs boldogság, ha a két hatolom nem szövetkezik a jónak teljesítésére, s a gonoszok igyekezetével daczó ellentállásra, az egyháznak teljes szabadságot engedett; sikerült is neki, Isten segítségével a békét és rendet helyreállítani. A jeles király Krisztus helytartóját a legnagyobb veszély idején országába fogadta, s neki menhelyet biztosított. Ez által az egész világ háláját érdemlé meg. Az Isten is kedvesen vette szolgálja iránt mutatott eme kegyeletet, és megáldá a vendégszerető királyt, országával együtt. Nápoly békéjét, virágzását istenfelő királyának köszönheti. – A nemes király tapasztalván, hogy a forradalom leginkább ott kap lábra, hol a vallás megvettetik, s az egyház szolgálai kigúnyoltatnak, czélszerű rendeleteket bocsátott ki, a vallásosság és erkölcsösség gyarapítására, s a papság tekintélyének emelésére. – A szomorú tapasztalás megtanította őtet, hogy a hitetlen tanárok kezei alól kikerült ifjúság mindig kész a lázadásra; miért erősen meghagyta, hogy

mindeu, a tanítói pályára lépni akaró, előlegesen is az egyházi hatóság előtt, a hit- és erkölcsstanból vizsgálatot álljon ki, s csak ha attól jó bizonyítványokat nyer, alkalmaztassék tanító-s nevelőül. A jezsuitákat, kiket a forradalom száműzött, más szerzetes rendekkel együtt visszaállította; nemkülönbén cél-szerűen intézkedett a féktelen sajtó, a rossz könyvek ügyében. Azért az Isten áldása nyilván megtetszik rajta.

A toscanai s lombard-velencei egyház, 1850 óta szinte kellemes lendületnek indult.

Általában mondhatni, minden jobban menne Olaszhonban, ha az angolok izgató befolyása, és vallási propagandájának ármánykodásai megszűnnének. Az olasz nép katolikus, hitét, egyházát, lelki-pásztorait szereti, tiszteli; s ha a forradalmi izgatók által pillanatra elszédítették is, hitelensége nem maradandó: olykor egy predikáció, egy szent gyónás elégséges az ő megtérésére. Különbén a hitélet virágzását tanúsítják azon soknemű jótékony intézetek, mellyek Olaszhon majd minden városában, a vallás és erkölcsösség érdekében folytonosan működnek. Minden esztendőben a hívői philanthropiának új meg új tüneményeivel találkozunk; a kisdedovodáktól kezdve, egész a halottat sirbakísérő keresztény társulatokig, mindenkor, nem, és rang számára.

Olly intézetek, mellyek más országokban egyenkint talátnak, Olaszhonban összesen és együtt vannak meg. Bármit írjanak a felületes vagy hitetlen utazók, annyi bizonyos, hogy sehol sem találni a ker. hitnek szent szellemét az életben olly nagy mértékben kifejezve, mint Olaszhonban, s kiválólag Romában. Igen, Roma minden, de leginkább a felebaráti szeretet műveiben gazdag. Ezek közé tartoznak a zálogházak, alamizsna-intézetek, ügyefogyottakon segítő biztosságok, közmunkák által segítő commissiók, dolgozó-házak, mellyekben a szegények mérsékelt munka és szorgalom mellett tisztességes ellátásban részesíttetnek; különféle jótékony egyesületek: szegény leányok kiházásítására, foglyok ápolására és rabszolgák kiváltására, szegény perlekedők ügyének folytatására stb. A tömérdek mindennemű betegek, és minden nemzetbeliek számára alapított kórházak és hospítiumok, utazók, zarándokok, árvák, éjszakán át

szállás nélkül maradt férfiak és nők, özvegyek, ifjú leányok, gyermekek, örültek számára. Vannak intézetek, melyekben a fölgyógyulok, távol a kórházak komor képétől, tiszta léget és háborítatlan nyugalmat élveznek! De ki gyózná csak neveiket is előszámlálni mindama jótékony intézeteknek, melyek Romát a munkás felebaráti szeretetben épen olly elsővé teszik a városok közt, minővé kép- és régiség-gyűjteményei s építészeti csudái művészi tekintetben tették? Es e jótékony intézetek, melyekben a keresztény szeretet megdicsőítve szemléltetik, többnyire önkénytes adakozásokból tartatnak fen, s évenként szaporodnak!

Ide tartoznak tovább ama jeles intézkedések, melyek a hitélet és buzgalom emelésére irányozvák, úgy mint: a hittanítás, egyházi beszédek, lelki gyakorlatok, az első ünnepélyes áldozatra készítés, az Oltári-szentség örökös imádása, 40 órai könyörgés, a boldogs. Szűz tisztelete, s egyéb vallási gyakorlatok. A városokban alig van utcaszeglet, és ház, mellyen a boldogszűz Mária-, vagy valamely szent kép és szobor ne díszlenek.

Szinte kellő gond fordítatik az ifjúság keresztény nevelésére. Kevés kivétellel egész Olaszország el van látva jelesnél jelesebb iskolák- és növeldékkal. Veuillot szerint 1810. évben csupán Roma városában hét collegium, vagyis nevelő-intézet létezett a szegényebb ifjúság számára; továbbá négy kegyes tanoda, két más tanító-rendi, több úgynevezett keresztény iskolák, és ötvenkét városkerületi tanoda a fiúk, s ugyanannyi a leányok számára. A legcsekélyebb faluban is van iskola; úgyhogy nincs egyetlen gyermek, melly az elemi oktatás jótéteményében ne részesülhetne. Ezen tanodákban a keresztény ifjúság, a jámbor atyák és szüzek vezérlete alatt, nem csak olvasás-, írás- és számolásra, hanem a mi legfőbb, egyszersmind a valódi bölcsességben, Isten és emberek iránti kedvességben oktattatik és neveltetik. Az iskolai tanítás szabad és nyilvános: iskolai kényszerítés sehol sincs szokásban, az elemi-iskolákban csak úgy, valamint a főtanodákban; e részben a családátya teljes szabadsággal bír. És a mi leginkább megérdemli figyelmünket az, hogy valamint az óriási nagyságú roppant templomok, székes-egyházak, zárdák, koródák stb., jobbadán csak a szeretet filléreiből emelkedtek, úgy a tanintézetek is többnyire a keresztény

szerepet és kegyes adakozások útján létesültek, s tartanak fen.

A kathol. öntudat ébresztésére hatalmasan közremunkált ama nagyszerű diadal, melyet a katholicismus IX. Pius személyében aratott. „Romának dőlnie kell,” így hangzott a vészterhes jóslat, midőn ő szentsége fejedelmi székvárosát elhagyni kénytelenített. Tanárok, írók, szónokok, választók, követek, majdnem egész Európa, sőt némelly kormányok is osztottak e csalfa véleményben. De hasztalan! A hamis próféták kudarcot vallottak. IX. Pius diadalmi pompával tért vissza Romába, s jelen állása sokkal dicsőségesebb, mint volt valaha. E nagyszerű győzelem azokra is, kik egykor feledve anyaszentegyházunk elveit, vagy megunva a főbbvalók iránt tartozó engedelmességet, a kellő rendet megzavarni, a vizálkodás- és zabolátlan szabadalmúságnak magvait elhinteni nem irtóztak, jó hatást gyakorolt. – De sokat tett a kath. öntudat s kötelességi feddhetetlen buzgóság ébresztésére, a turini s cagliarii hiterős érsek példája is: kik készebbek voltak fogság- és számkivetésbe menni, mint olly határozatokba beleegyezni, mellyek az egyház és intézményeinek szellemével ellenkeznek, vagy az egyházi fenytékre nézve bármilly módon károsak lennének! Illy hős példára nem egy lágymeleget olasznak fölnyílt a szeme. – Úgy szinte ama csudás esemény is, melly 1850-iki Május 12-kén és a következő napok- és hónapokban Riminiben adta elő magát, sokat tett a kath. hitélet felmelegítésére. Nem csak Rimini városa, hanem az egész környék megváltozott; közönségesen ismert bűnösök, és más hitetlenek megtértek, s nyilvános penitenciát tartottak. – Végre a már annyiszor megtartott jubileumi ájtatosság is meghozá óhajtott gyümölcseit; nem csak a kedélyek megnyugtatására, hanem a vallásos hitélet megújulása- s folfrisítésére is jó hatást gyakorolván. A nyilvános érület örvendetes jobbra-fordulásának tanúsága az is, hogy az 1850-iki jubileum után Piemontban több demokrata lapok megbuktak, például az *Institutore del Popolo*, *„Frusta”* ministerialis lap, *„Gazzetta popolare”*, *„Legge Siccardi”*. E lapok, valamint társaik is, az *„Italia libera”* és *„Strega”* stb. hitelöket veszítették. Azalatt a kath. sajtó új és erősebb életet nyert, a *„S. Armonia, Campana, Cattolico”* stb. által.

A ‚Katholische Kirchenzeitung‘ szerint 1840-ben, egész Olaszthonban, a katolikusok száma a 10,000,000-t jóval fölülhaladá. Hivatalos számítás szerint 1843-ban a pápai birodalomban volt 2,898,115 kath. Brunner naptára szerint, 1853-ban ugyanott 2,900,000 kath. találatott; és így tíz év alatt 1885-tel szaporodtak.

Hivatalos összeírás szerint 1851-ben, csupán Romában, volt 34 püspök, 1214 áldozár, 1548 szerzetes, 1696 apácza, 413 papnövendék és egyházi collegium-hallgató; az összes lakosság 172,382.- 1852-ben pedig 32 püspök, 1288 áldozár; 2092 szerzetes, 1698 apácza, 537 növendék; a zsidókon kívül az összes lakosság 175,838.-1853-ban 31 püspök, 1288 áldozár, 2185 szerzetes, 1788 apácza, 424 növendék; az összes lakosság 177,014. Jelenleg 54 plébániában van 32 püspök, 1243 világi pap, 2,107 szerzetes, 1,787 apácza, 663 egyházi papnövendék, 389 nem-katolikus, a zsidókat is ide számítva. Az összes lakosok száma pedig 178,032.

A nápolyi almanach szerint, 1844-ben mindkét Siciliában volt 8,320,217 lélek; ezek közt 8,317,387 kath., 830 protestáns, és 2000 zsidó. Brunner Sebest, szerint 1853-ban ugyanott volt 8,300,000 kath. E szerint kilencz év alatt 17,387 lélekkel megfogytak a katolikusok. Gyarmathy egyházi államtana szerint, 1850-ben a katolikusok száma ugyanott 7,558,000 lélekre ment. Sardinia lakossága 4,408,000-re tétetik, s ezek közt 4,349,000 kath., 2900 valdói, 30,000 zsidó.

Toscanában 1836-ban, hivatalos számítás szerint volt 1,436,785 kath. Brunner szerint 1853-ban ugyanott volt 1,600,000 kath.; szaporodtak 236,785-el. Gyarmathy egyházi államtana szerint: Modenában, 1850-ben volt 337,500 kath., 1500 zsidó, Parmában 440,000 kath., Luccában 160,000.

Spanyolhon.

„Judieabit Dominus populum suura, et in servis suis raiserebitur.” (Deut. 32.)

Spanyolhon, hol egykor sz. Domonkos, loyolai sz. Ignác, kalazanti sz. József, Therezia, és sok más szentek születtek és virágoztak, ezen, per eminentiam úgynevezett „katholikus ország,” utolsó időkben sokat szenvedett. Egyébiránt bajainak kútfejét 1840-en túl kell keresni.

Már a 18-ik század közepén vettettek el azon veszedelmes fondorkodások magvai, mellyek e kath. országot olly sokáig sanyargatták. A múlt században kitünő fejedelmek ültek a királyi trónon; de legfőbb hibájok az volt, hogy az ország dolgaival keveset gondoltak, s a közügyek igazgatását majdnem egészen a ministerekre bízták. A hitelenség szelleme, melly Francia- s Némethonra nehezedett, Spanyolhont sem hagyá érintetlenül. A ministerek, elkapatva a kor szeszélyétől, a kath. egyházra ellenségesen ható gondolkozást itt is iparkodtak meghonosítani. E végre, hogy a közoktatást megvesztegessék, az apostoli sz. szék, és kath. egyház tanaihoz ragaszkodó tanítókat különféle ürügy alatt eltávolították, és ezek helyébe Dupinek, Febronianusokat, Pereyrákat alkalmazának. Tovább a keresztény szellemben irt könyveket a néptől elzárták, a rossz iratoknak pedig tárt kaput nyitottak. A francia irodalom legocsmányabb termékei mohón lefordítottak, s étkül dobattak a sokaságnak. A bolygó zsidó- és Paris titkai-féle rágalmak és botrányok tárházainak, s más undok regényeknek olvasása megvesztegette a nemességet; á nemesség hitetlen gondolkozása pedig lehatott a társaság alsó rétegeibe. Ide járultak még más szerencsétlenségek is. így az 1835-ben támadt polgári háború 1845-ig folyvást dühöngött. Ezt megelőzte az 1834-ben kiütött epimirigy, ezereket ragadva magával.

E mirigyet a nép, mint hazánkban is néhol az 1831-ben uralkodó cholérát, a kutak megmérgezésétől származtatta; a

papság ellenei pedig egyenesen a szerzetesekre fogták, mintha ezek 'a szegény nép kiirtásán dolgoznának. A nép hitelt adott az ámitóknak; és felbőszülve, a szerzetesek házait, a zárdákat megtámadta, földúlta, s a bentlált szerzeteseket minden irgalom nélkül kivégezte. A kormány nem csak hogy kötelességét nem teljesíté, s a föllázadt népet rendre nem utasítá: hanem 1835-diki Julius 25-kén még egy törvényt is keresztülvitt, mellynek értelmében 900 klastrom be lön zárva. De ez sem volt elég; hanem Mendizabal minister alatt új rendelet bocsátatott ki, mellynél fogva a még fenmaradt zárdák legnagyobb része kiürítettett, a tudományok és szép művészetek kincsei elkoboztattak, és a minister kegyenczei közt elosztattak. így akarták megnyugtatni a szegény népet! A polgári háború ártalmas befolyást gyakorolt a vallás- és egyházra: míg egyfelől a hon vidékeit honfiak vérével önté el, más részről letapodtatott minden, mi szent és tiszteletre méltó. A cortes, a francia nemzeti convent példájára, az egyház javait az ország számára lefoglalta; azon elvet állítván föl, hogy. a papok az állam szolgálai: s kik ezen rendeletnek ellenszegültek, azok tuczatonkint akasztattak föl Mancha hegyeiben, vagy száműzettek; kitéve a legnagyobb nyomor- és szegénységnek, s idegen országokban, más nemzetek alamizsnájából éldegélvén. E szintolly kegyetlen, mint jogtalan eljárás ellen szót emelt az egyház feje, XVI. Gergely 4836-ban; s apostoli szabadelműséggel a cortesnek szemére vetette az egyház- és papságon elkövetett igazságtalanságot. De a hitetlen kormány a szent atya intéseit semmibe sem vette: sőt ő szentségének atyai beszédét ördögi álnoksággal, még hadizenetnek tekinté; s ezen ürügy alatt Spanyolhonnak Romávali minden összeköttetését tetteg széttépte.

A spanyol egyház szomorú helyzetéről ez időtájban, a 'Catholico' ezeket írta: Vannak, kik előtt semmi tiszteletre méltó sem létezik, kik kutatásainak nem szabhat határt a gyóntatószék. A gyónók törvényhatóságokhoz hivatnak, hogy gyóntató atyjaiak szavairól, tanításairól, a föl nem oldozásról, és ennek okairól tanúskodjanak: valljon nem emlité, s nem olvasta-e föl gyóntató atyjok a pápai allocutiot, nem intett-e az egyház tanai iránt hűségre stb.

Illy nyomasztó körülmények közt, a pápa 1842. Febr. 22-kén, a világ valamennyi katolikusait köriratilag imádságra szólítá föl; és búcsút engedett azoknak, kik a szokott föltételek mellett, az elpártolt Spanyolhon megtéréseért imádkozandának. – A szívből fakadt könyörgéseket meghallgatta az Úr! Espartero s Mendizabal, Spanyolhonnak ezen esküdt ellenei, egymás után megbuktak. Azóta a spanyol egyházra kedvezőbb nap koránya kezdte virradni.

Ez idő óta az egyház barátjai mindinkább szaporodtak, s az erőszakosan üldözött és elnyomott religio s egyház ügye mellett melegen kezdenek nyilatkozni. így a valenciai junta hatalmas nyilatkozatot intézett a ministeri tanács elnökéhez, mellyben szívreható szavakkal ajánlá az egyház fejéveli kibékülést. A junta megismeri, hogy a Spanyolhon ellenein vett győzedelmet, az anyaszentegyház fölött örökös isteni gondviselésnek kell tulajdonítani; s azért elmellőzhetlenül szükségesnek tartja, a spanyolok szívében fölébreszteni és megszilárdítani a vallásos érzelmeket, mellyek által az erkölcsiség és a szabadság biztosítottatik. Azután áttér azon ellenvetések megczáfolására, mintha a kath. hit igazságai kényuraság- és tudatlanságra vezetnének; mintha a pápa iránti hódolat, és tisztelet ellenkeznék a polgári függetlenség és szabadság szeretetével. Ezek ellenében számos példával megmutatja, hogy épen azok tapodák le a népek szabadságát, kik a hitet és az egyház jogait földülni törekedtek. A saragossai érseki megyében néhány káptalanbeliek, továbbá plébánosok, beneficiatusok, és főleg sok hajdani szerzetes, mindössze száz tizen, 4842-iki Jul. 25-én szinte egy nyilatkozatot adának át a kormánynak; mellyben kijelentik, hogy világi dolgokban, Izabella királyné, s ennek kiskorúsága alatt a kormányzó iránt, örömet viselhetnek mindig teljes hódolattal: de lelki dolgokban, a kath. egység erejénél fogva, csak a pápa ő szentsége, mint az anyaszentegyház feje által helybenhagyott rendeleteknek lesznek fejet hajtandók, és csak ezeket tekintendik érvényesekül; s a világi hatalomnak minden beavatkozását az egyház igazai- s jogaiba, kárhuzatos bitorlásnak tekintendik, mint ez minden időben történt. A világi, s a pápai lelki hatalom, mindenik az isteni szerzőtől számára kimutatott hatáskörben tar-

tózkodva tartathatnak egyedül az erkölcsi világ sarkainak, melyek békés nyugalmat, dicsőséget és szerencsét biztosítanak a nemzeteknek, függetlenséget és jogsértetlenséget az anyaszentegyháznak. E meggyőződésükért még a számkivetést is elfogadják. Hasonlóképpen a calahorai, minorcai, placentiai stb. püspökök is, sok más egyháziakkal együtt, az egyház jogai- és szabadalmáiért a kormánynál közbevetették magukat; s úgy látszott, nem minden siker nélkül. A kormány 1845-ben rendeletet bocsátott ki, mely szerint minden, a papság tulajdonához tartozó s még el nem adott javak, ugyanannak visszaadni parancsoltatnak, valamint az eltörölt szerzetes-rendek mindeddig el nem adott kolostor-épületeinek eladása is felfüggesztetek.

Azonban ezen kibékülési kísérlet nem volt őszinte; voltak emberek, kik a Romávali kibékülést minden módon megakadályoztatni iparkodtak. A kormány még ez évben egy különös rendeletet adott ki, mellynél fogva mindazon egyének, kik Romában, vagy általában megyéiken kívül szenteltettek föl papokká, eltiltattak egyházi foglalkozásaik gyakorlásától; s azért a spanyol ügyek kiegyenlítése újlag fenakadt. A szent-szék ünnepelesen kinyilatkoztatta, hogy míg e határozatot a kormány vissza nem húzza, semmi értekezésbe sem fog vele bocsátkozni. 1846-ban szinte szomorú híreket olvashatni Spanyolországról. Harminczkilencz püspöki szék még mindig üresen állott, s csak huszonkettő volt betöltve. De ezek közül is többnek püspöke, számkivetésben és megyéje határain kívül kénytelenített élni. Elmaradván az ígért dotatio, a papság folyvást nagy nyomorral küzdött. A nagy szegénységet az is mutatja, hogy egy püspök 38 templomot volt kénytelen bezáratni, mivel a sz. mise-áldozatra szükséges bor hiányzott!

S mit mondjak' a szegény szerzetesekről? E tiszteletre méltó aggastyánok nyomorúsága példabeszéddé vált. („Oly szegény, mint egy kiéhezett volt-szerzetes.”) Szegények, az egyházi javak elkoboztatása után, az államtól kiszabott nyugpénz fejében egy fillért sem kaptak, s egészen koldusbotra jutottak. „Rongyokba takarva, mond egy hírlapíró, járták be korán reggel a 70-80 éves aggastyánok a főváros utczáit, egyik templomból a másikba, Istenben vetett bizodalommal alamizsnát

kéiregetni: mialatt a szerzetes javak eladói s vevői mindennel bővelkednek, pompás palotákban laknak, kéjelegve élnek; míg el nem jön a pillanat, hogy ők is számadásra vonassanak.” De a szerzetesnők sorsa sem volt jobb a férfiakénál! Ezek a zárdákban hagyattak ugyan, de a nélkül, hogy ellátásukról gondoskodva lett volna. A minden egyénre kivetett egy frank, gyakran hónapokig nem fizettetett; s a szegény apácák, elzárta a világtól, sőt némelyek betegen, vas rostélyaik mögött várták, hogy némely jó lelkek éhüket csillapítsák.

Ennyi bajokhoz még mások is járultak. Az angol prot. propaganda Borrow ténitöt küldé Spanyolországba, s ezer meg ezer hamisított biblia- s értekezésekkel árasztá el az országot.

1851-ben Spanyolhon a szent-székkal egyezkedésre lépett. Az egyezkedésnek főpontjai körülbelül ezek: a) A romai kath. apostoli hitvallás, melly a spanyol nemzetnek kizárólagos vallását teszi, ő kath. fölségének minden birtokaiban fentartandó, mindazon jogok- és szabadalmakkal, mellyek Isten törvénye s a szent kánonok rendeletei szerint azt megilletik. b) Egyetemek-, collegiumok-, papnöveldek-, nyilvános vagy magániskolákban, mindennemű tanításnak a kath. vallással kell egyeznie; s e tekintetben semmi akadály sem gördítettik a püspökök elé, kik hivataluknál fogva ügyelni kötelesek az ifjúság tanítására, hitére, erkölcsi és vallási neveltetésére, még a nyilvános tanodákban is. c) Hogy pedig a főpapok felügyelete sikeres legyen, erre nézve a püspökök számára a polgári hatóság közremunkálása is biztosítatik. Végre, mi egyébkint az egyházi hatóság jogaihoz és gyakorlatahoz, s a papi rend szolgálatához tartozik, a püspökök és a papság, az egyházi törvényekben, megállapított teljes szabadságot fogják élvezni. A concordatum második része az egyházi javak, papnöveldek és kegyúri viszonyok felől szól. E concordatummal, melly 1851-iki October 24-kén ünnepélyes „Te Deum” mellett, szószékről olvastatott föl, a nép általában meg van elégedve; mindazonáltal a szerződés két hatalmas ellenre talált, t. i. a régi nemesség-, és a számra kevés, de szellemileg annál nevezetesb, progressisták pártjára. A nemesség, úgy látszik, azért nem barátja a Romávali szerződésnek, mivel ez által pénzügyi tekintetben nevezetes összeget fog veszteni.

A szerződés a még el nem adott, vagy lovagrendi jószágokat a papságnak visszaadni rendeli. E birtokok a nemesség kezében, valódi „sine curák” valának; s a régi nemesség azokat tovább is szerette volna megtartani. A progressisták pedig elvből ellenei aconcordatumnak. Ők szeretnék az egyházat Éjszak-Amerika, Anglia, Irhon és Holland mintájára vonni; s azt mondják: „Ha egyházat akartok, fizessétek azt saját erszényetekből; az államtól ne kívánjatok semmit.” A concordatum azért sem bírja a progressisták rokonszenvét, mivel ez által az egyház gyűlöletes tekintélye helyreállítatik stb.

De bármily aggasztó legyen a jelen, és a jövőre kilátás, nem esünk kétségbe. Mennyit szenvedett ezen ország: és mégis ősei hitéhez hű maradt! És e hűséget, sem az álbölcslet ravasz fogásai, sem a polgári háború hosszas vizályai, sem végre az angol propagandának cselszövő fondorkodásai nem voltak képesek megingatni. Hiában ömleszté Alonso minister haragját és mérgét a pápa ellen; hiában forralt vészthozó terveket Espartero, s vette üldözőbe a papságot Mendizabal: épen ez üldözés ellenkezőt szült azzal, mint mire ők czéloztak.

A spanyol nemes a harcz vészei közt is megőrzé kath. jellemét, így Pigueras, a jeles hadvezér, fölszabadítván Sevilla városát az ostrom alól, ekkép szólítá meg bajnoktársait: „Vitézek! Az Isten adta kezünkbe e győzedelmet; siessünk tehát a templomba, s adjunk neki hálát. Ha ő nem segít, valljon mit tehattunk volna? Minden iparkodásunk hasztalan leendett.” A granadai nép Concha hadvezért szép diadalmi koszorúval ajándékozá meg: és a vallásos vitéz, a győzelem után legott templomba sietett, és minden ékességeit a boldogságos Szűz oltárára letette, stb.

A papság csudálatra méltó szelidséggel viselte mindazon nyomort, mellyel látogattak, s mindinkább érdemesítette magát azon tiszteletre, mellyet hivatala iránt minden igaz szívű spanyolok mutatnak. Jövedelmei- s tulajdonaitól megfosztatva, a szerencsétlenségben csak erényesebb, viseletében evangéliumszerűbb lett; szájából csak a béke, szelidség, alázatosság és felebaráti szeretet szózata volt hallható. A valóban keresztény önmegtartadás, mellyel minden bántalmakat eltűrt, sok elleneit

megengesztelte. Most a püspökök körútjai megannyi diadalmenetekhez hasonlítanak; és soha sem bírt a papság nagyobb tekintély- és tisztelettel, mint épen e korszakban. III. Károly az országot a szeplőtelenül fogantatott szűz Mária védelme alá helyezte: s a spanyol nép hű maradt mennyei védnökéhez; ő emlékezik még a saragossai oszlopról, mellyen a boldogs. Szűz sz. Jakabnak megjelent, és biztosította, hogy e föld végképen soha sem tagadandja meg az Üdvözítőt. A bold. Szűz ünnepei az egész országban kitűnő díszszel tartatnak meg, főleg a szent Szűz szeplőtelen fogantatásának ünnepe, mellyet oly pompával ülnék meg, mint a Húsvétot és Karácson-t. Egyébiránt a vasár- és ünnepnapokat is oly áhítattal ülik meg, hogy szomszédjaikat e tekintetben felülmúlják. Nagypénteken a cortesek megszüntetvék; a hírlapirodalom elhallgat. Az egész lakosság feketébe öltözik: s még a szegényebb osztályúak is gyászjelül karjaikon fekete szalagot viselnek. „Valóban szívemelő látvány, így ír egy rajnamelléki lap, midőn az ájtatoskodók elláthatlan hosszú sora, mély, ünnepszzerű csendben vonul templomból templomba, gyalog, kerülve a zajt, lemondva minden kocsizási kényelemről, (miután a leggyöngédebb hölgy, ki különben az ut. cza kövezetét lábaival soha sem érinti, sem tesz e tekintetben kivételt,) a világ Üdvözítője iránti kegyeletből; ki e napon mindnyájunkért a váltság szent fáját iszonyú fájdalmak közt vitte Grolgotha hegyére. A kocsik, és bármi nevű járművek, e napon nyugosznak.” Az Oltári-szentség szüntelen imádása mindenütt rendezve van. Ha az Oltári-szentség beteghez vitetik, a legelőkelőbb hölgyek és urak sem tartják méltóságuk alattinak, azt gyalog kíséрни a beteg házához; maga a királyné is leszáll hintajárói, és legnagyobb ájtatossággal követi.

A királyné vallásos érzeteit elég híven tolmácsolja azon jelenet is, midőn 1852-iki Febr. 19-kén a főtemplomot meglátogatá, hálát adandó a szerencsés szülésért. A templomban a királyné az oltár előtt leborult; szemei könyben úsztak, s fönhangon ekkép imádkozott: „Oh mennyország királynéja, anyák anyja! neked ajánlom ezen gyermeket. Vedd őt kegyelmed szárnyai alá: légy mindkettőnk szószólója szent Fiadnál; hogy ő, a mindenható Atya elébe vigye forró könyörgésemet. A Szent-

lélek világosítson meg engem ezen gyermek nevelésében; hogy egykor méltó lehessen elfoglalni azon állomást, melyet neki a legkegyesebb Atya kijelelt. Szent Fiad fájdalmainál fogva, mellyeket vele éreztl, kérlek téged Boldogságos Szűz! esedezd ki számomra Fiadnál ezen gyermekem megmaradását; légy te az én anyai örömeimnek menhelye. Amen.” Sűrű könyei közt tovább nem szólhatott.

A spanyol nép vallásos lelkületének tanúja a vendégszeretet, a szegények iránti bőkezűség, és jótékonyág. Ebben is a királyi család, nevezetesen az ifjú királyné, szép példával maga megy előre. Többször volt alkalmunk olvasni, milly nagy áldozatokra képes a jószívű fejedelem-asszony. Az is egyik szép jelleme a spanyol népnek, hogy köztök a káromkodás igen ritka; és száz meg száz mérföldet mehetünk, a nélkül, hogy az ütön egyetlen részeg embert is találánk. Nem régen társulat alakult, melly az Angolhonból behozott protestáns tanok ellenében bőven osztogat orthodox könyveket, különösen híven fordított bibliákat. Legújabb időkben a kath. hitélet előmozdítására üdvösen hatottak az Estremadura-, Granada-, Sevillában stb. megtartóit népmissiók; valamint azon körülmény is, hogy a concordatum behozatala óta, a kormány némelly ígéreteit csakugyan beváltotta. Így 1852-ki Julius 30-kán, a paulai sz. Vinczéről nevezett rendet visszaállítá: megparancsolván a hadügy-ministeriumnak, hogy azon zárdák, mellyekben eddig rokkant hadastyánok laktak, hat hét alatt kiürüljenek; azután minden spanyol eredetű, s külföldön, úgymint Belgium- és Olaszhonban jelenleg tartózkodó jezuitákat hazatérésre szólított föl: nagylelkűleg némelly üres zárdákat akarván nekik átadni; hogy azután az ország különféle részeiben népmissiókat tartsanak. (Fájdalom! hogy e jeles rendnek itt is vannak ellenségei, kik engesztelhetlen gyűlölségből, a számukra kijelelt zárdákat gyűjtogaták, s Valladolid-, Saragossa- s Valenciában stb. több zárdát le is égettek.) Reméljük, hogy majd a papnöveldekre is kerül egyszer a sor. A papnöveldek és egyházi tanodák eddig jobbadán csak a püspökök, igazgatók és tanítók apostoli áldozatainak köszönik főnállásukat, s némelly megyében, sede vacante, a költségek hiányában a tanodákat be kellett zárni. A valladolidi

intézet mégis, minden viszontagságok daczára, dicséretesen fentartotta magát. Az ottani püspök, részint saját áldozatai által, részint kegyes adakozások útján, oda vitte a dolgot, hogy az általa alapított intézetnek alig van párja a kath. világban. A valladolidi papnővelde, egyetemnek is beillik. A főtanodában 12 jól díjazott tanár működik; 200-nál többen látogatják az iskolákat, majd mindnyájan papi hivatalra készülők. A nőnembeli ifjúság, a concordatum behozatala óta, csak úgy tolong a fölvétele; csupán a sevillai egyházmegyében 79 illy zárda van, 3163 apáczával: kik magukat mindnyájan a tanításnak szentelik, vagy egyéb jótékony célokra áldozzák.

Az Isten alázza meg szent hitünk elleneit; s ne engedje, hogy ott verhessen gyökeret a hitetlenség, hol a catholicismus sz. Jakab idejétől fogva olly szépen fejlődött és virágzott. Ne engedje, hogy a mennyei pásztornak ezen öröksége, ellenségeinek zsákmányává legyen: hanem ama rendületlen alapon, melly Krisztus, mint szegletköven, sértetlenül maradjon.

Cannabich szerint 1849-ben, Spanyolhonban a canariai szigetekkel együtt, volt 14,216,2i9, csupán Spanyolhonban 13,958,500 lélek. Hivatalos összeírás szerint, jelenleg a gyarmatokkal együtt van 16,327,691: majd mind katolikus; 8 érsek, 51 püspökszék stb.

Portugália.

„Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.” (Ps. 9.)

Valamint Spanyolországban, úgy itt is, a kath. egyháznak sokat kellett szenvednie; bajainak alapokát szinte a múlt században kell keresnünk. A hitetlen bölcsészet, mely a *francia* forradalmat előkészítette, Portugáliában is befészkelte magát; de itt is ugyanazon gyászos eredményeket szülte. Az elhírhedt Pombal marquis, az egyházi hatóság elnyomásával, az egyház és állam fölött korlátlan önkényvel uralkodott; a jezsuiták elűzése, a kötelességeikhez hű áldozatok elfogatása és tömlöczötetése, eléggé mutatják, micsoda szellem gyermeke volte hitetlen minister. Igen, Ő a janzenistáktól ösztönözöttetve, s az apostoli szék iránti mély gyűlöletétől tüzeltetve, egy eszközt sem hagyott próbálatlanul a végre, hogy a kath. anyaszentegyházat sértegesse, s elidegeníthetlen jogaiban háborgassa. De az isteni nemesis nem késett bosszújával; Pombal megbukott. Pombal bukása és I. József halála után, az egyház és a nemzet kis ideig megpihent. I. Mária, a jámbor királyné, sok ártatlan fogolynak fölnyitotta a tömlöczök ajtaját, kik az előbbi kormány alatt, elegendő ok nélkül, néha merő gyanúból, gyakran pedig az egyházhozzi lelkiismeretes ragaszkodásuk miatt, borzasztó tömlöczbe zártak. A királyné jeles férfiakat választott püspököknek; és megmutatta, hogy a leghívebb fölség, „Majestas fidelissima” czímét csakugyan tudja becsülni. Az ő uralkodása inkább egy gyöngéd anya gondviseléséhez, mint egy parancsoló királynéhoz hasonlított. Ez időtől fogva egész 1820-ig, az egyháznak általában nem volt oka, a világi hatalom túlkapásai ellen panaszkodni.

Kitörvén az oportói demagóg lázadás, a forradalmi kormány, legfőbb teendője- s feladatául az egyház megsemmisítését tűzte ki: az idő és körülmények nem engedték ugyan ezen istentelen tervnek valósítását; mégis az áldozatok egy része

számkivetésbe küldetett, másika tömlöczbe vettetett, és minden egyházi kiváltságok megszűntettek. Egyébiránt ez csak kezdete volt a későbbi fájdaloknak.

1834-ben az egyháznak a forradalmi kormány részéről újra a legiszonyúbb üldöztetést kellett szenvednie; s hogy egészen meg nem semmisítették, csak a portugálok jámborsága s józan érzületének köszönhetni. A kormány magához ragadta az egyházi jövedelmeket; a püspököket, kettőt kivéve, hivataluktól megfosztotta, s püspöki székeiket a tolakodóknak adta. A lelkészek szinte plébániáik elhagyására kényszerítették; s lelkészi állomásaikat méltatlan egyedek foglalták el, kiket nem ritkán maguk a községek elkergettek. Ugyanekkor kezdődött az irtó háború mindazon papok ellen, a kik hívek maradtak törvényes egyházi főnökeikhez; sokan közülök meggyilkoltattak, és pedig gyakran azon örkatonák által, kiknek kötelességök vala, őket a tömlöczbe kísérni. A szerzetesek a zárdákból utczára dobattak ki, jószágaik elkoboztattak, s államjószaúl nyilvánítottak; szóval, az egyházi személyek és dolgok, a kegyes intézetek, az egyház törvényhozói hatalma s fegyelme, meggyaláztatott és megsemmisítettett. Így sínlődött a lusitani egyház, törvényes pásztoraitól megfosztva, a bitorlók járma alatt; az egység központjától, noha önakaratja ellen, elszakasztva! A szomorú állapot több évekig tartott; s az egyháznak eme gyász korszakában, a jó lelkek az irgalmasság Atyjához fohászkoztak; kérvén őt, hogy vegye le ostorát s rövidítse meg látogatása napjait.

Az Isten meghallgatta imáikat; 1842-ben a portugál egyházra kedvezőbb nap kezdde virradni. A szent-szék Capaccini úr személyében apostoli követet küldött Lissabonba, kinek megjelenése mindenütt élénk örömet szült. Az egész ország várva-várta a szerencsés pillanatot, hogy az egyház főpásztorához ismét szabadon közelíthessen. Capaccini úr közbenjárása s ügyességének sikerült, az országot a szent-székkal kibékíteni. Ez évben ő szentsége a királynénak, keresztatyai ajándék fejében 1000 ft. sterlinget érő arany rózsát küldött; melly Capaccini bicornok által, az egész udvar, és nagyszámú papság jelenlétében ünnepélyesen adatott által Donna Mária királynénak. A királyné azon beszédre, mellyet a követ ő szentsége nevében tartott,

illykép válaszolt: „Az arany rózsában, melyet ön nekem ő szentsége, XVI. Gergely pápa nevében átnyújtott, legnagyobb örömemre, ő szentsége állandó jó akaratának jelét szemlélem. Nekem valóban legkedvesebb látni, hogy kormányzásom alatta barátság- és viszonyos figyelemnek ama szép jelei mutatkoznak, mellyek az én, és a szent atyának magas elődjei között uralkodtak. Híven ragaszkodván a hithez, és a Jézus Krisztus tanításának szent parancsolatihoz, állandó kívánságom, hogy az országomban minél tovább terjedjen.” Azóta a kath. hitélet reménydusan kezd fejlődni Portugáliában; noha a múltnak gyászos következményei még folyvást érezhetők.

Portugalhonban, a kül-európai birtokokkal együtt, 1846-ban összesen volt 5,200,000 lélek; ezek közt 3,890,000 katolikus; 1 érsek és 6 püspök. Jelenleg a katolikusok száma ugyanott körülbelül 4,000,000-ra megy; közép-arány szerint szaporodtak 100,000-rel.

F r a n c z i a o r s z á g .

„Notura fecit Dominus salutare suum; in conspectu gentium revelavit justitiam suam.”
(Psalm. 97.)

Milly viszonyban áll a katholicismus belső hitélete, vagyis a hit és erkölcsiség emelkedése, annak külterjedelméhez, 1840 óta Franciaországban, kiviláglik, ha a francia egyház eseménydús harczait és fényes diadalait megtekintjük.

1840-ben egy fejedelmet látunk sz. Lajoe királyi székén, ki magas politikai tekintélye, finom állami eszélyessége, hatalmas összeköttetései, s gazdagsága által nagy hírnevet szerzett magának; de abban vétkezett, hogy ama mennyei szegletkövet, melyet a hitetlen zsidók és pogányok megvetettek, ő is csak annyiban becsülte, mennyiben politikai céljainak elérésére szükségesnek tartotta: az anyaszentegyház szabadságát, önálló fejlődését gátolta, a püspökök és papság tekintélyét semmibe vette; szóval, úgy viselte magát, mintha az egyházi ügykezelés

kereskedési, vagy hadi tárczához volna hasonló. Azért bukott meg olly véletlenül, hatalmának tetőpontján: úgy hogy ezen hirtelen bukását méltán tartják Isten büntetésének. „Et nunc reges intelligite; erudimini, qui judicatis terram.” (Psalm. 2.) Ő nem látta be azon igazságot, hogy a fejedelmek, az egyház szabadsága- s tekintélyének leigázása által, csak maguknak ártanak, s a fát önmaguk alatt vágják.

Hosszas volna Lajos-Fülöpnek e tekintetben minden vétéseit elősorolni; azért jelenleg csak a főbbekre szorítkozunk, s elméledésünket a párisi egyetemnél kezdjük. Egyike a kereszténység, és az emberi-nem üdvét veszélyeztető s földülő elleneségeknak, volt mindig a kevélység- és önhittségtől duzzadozó tudomány, a tévely, a hamisság, az erkölcsrontó s vallásellenes irodalom, valamint a hitetlenek által igazgatott tanintézetek. A hamis tudomány, hitetlenség, és erkölcsi romlottság illynemű növeldeje volt több idő óta a párisi egyetem; s a francia királyok elég rövidlátók voltak, saját emlíken ápolni e veszedelmes sárkányt. Azt hitte a francia kormány, hogy a hitetlen egyetem pártfogása által, sikerülend a már régóta célzott állami mindenhatóság- és szellemi dictatorságra vergődni, az egyházat merő politikai eszközzé aljasítani- s a püspökök működéseit az állam parancsaitól függesztenie föl. Ámbátor nem maga volt Lajos-Fülöp, ki az egyetemet pártolta: tették ezt mások is; sokan csak azért kedveztek a vallástalan tanároknak, mivel ezektől ügyök előmozdítását nagyobb mértékben remélték, mint az egyháztól. És csakugyan, ha elnézzük az akkoriban elhírhedt egyetem tanítói karát, főleg a bölcsészeti osztályban,, hány egyénekre találunk, kik a kereszténységet szívökből gyűlölték; kik fölvilágosodásuk napját csak a hit kioltásával vélték ragyogtatni a kiknek tervök nem egyéb volt, mint az összes egyházi életet, úgy nevezett észszerű istentisztelet és száraz erkölcs-tani leczkék által pótolni, a lelkészek helyébe erkölcsanárokat, templomok helyébe iskola-teremeket, a szent gyakorlatok helyébe tudományos értekezéseket behozni! Kevés kivétellel azonban a többiek is gyakran visszaéltek tanítói tiszteikkel, s az egészen más tárgyakra szánt leczkéket, új vallást, vagy semmi vallást hirdető tanaik proseltyáskodására használták. Így pél-

dául Mickiewicznek a szláv nyelvvel és irodalommal kellett volna foglalkoznia: s mindig barátjának, Thomianszkynek messiási küldetését hirdette. Quinetnek főadata volt volna, az olasz, spanyol, portugál és más déli nyelveket, s e nyelvek irodalmát értelmezni, ő pedig e helyett a francia forradalmat magasztalta, s az ultramontánokat ostorozta. Micheletnek a három utóbbi század története fölött kellett volna előadásokat tartani: s ő majd anekdotákkal mulatta a hallgatói közönséget, majd ismét sibyllaként ábrándos jövendölésekkel húzta ki a tanórákat; majd ismét a satyra korbácsával sújtogatta a régi világ képviselőit, nevezetesen a jezsuitákat stb. S illy tanítókat fizetett a nép, pártolt a kormány, magasztaltak a ministerium emberei!

Midőn ekkép Quinet, Michelet és mások egyházellenes beszédei a kormány emberei által pártoltattak, magasztaltattak, míg az ábrándozó Mickiewicz coramunisticus tanai, még a ministerek által is megtapsoltattak: azalatt az egyház teljes hallgatásra kényszerítetett. Bonald bíbornok egy igazságos ügyben szót emel; s ezt is rosszalta az államtanács: nem csak, de levelét meg is semmisítette. Souchet kanonok pedig, az egyetemi egyedárusság ellen kibocsátott irata miatt, 14 napi fogságra ítéltetett. Az egyház ellenei mindinkább szaporodtak, s a kormány szemeláttára megtámadták a papságot; nem válogatván a fegyverekben, hanem gúny-, hazugság- és rágalommal egyaránt ostromolván az egyház múltját, jelenét, jövendőjét, tetteit és erkölcsi tanítását: bemocskolák az élők neveit; de még a holtakat sem kímélték. Csak olly munkák találtak szíves és tágas olvasókörre, mellyek vagy közvetve, vagy közvetlenül az egyházat gyanúsították és rágalmazták. A kormány mindezt hidegen nézte; s úgy látszott, mintha az egyház elleneivel tökéletesen egyet értett volna. Csak egy-két példát hozok föl. *i* 845-ben a szabad szellemeknek áldozat kellett: a jezsuitákat személték ki áldozatul. Cuivillier Fleury, a királyi herczegek egykori nevelője, már régóta táplálta szívében a jezsuiták elleni gyűlöletet; csak biztos alkalomra várt, hogy bosszújának szabad tért nyithasson. Ez időtáiban Boon atya Belgiumban, a francia hitetlen uralom fölött szemlét tartva, nyíltan kárhoztatta azon gúnyolódó szellemet, melly egy Salvandy, Thierry, Hugo Victor, Thiers, Ville-

main, Mignet, Lacretelle és mások vallástalan műveiben olly sűrűen előfordul. E körülményt Fleury megragadván, a francia követeket, s az egész írói sereget a jezuíták ellen bősztítette; s azon ürügy alatt, hogy a jezuíták nem tudnak a francia revolútióval megbarátkozni, nem akarják a század életét élni, nem beszívni a levegőt, melyet a szabadelmű forradalmi hősök szívnak, szóval nem akarnak megbarátkozni a lázadással, hanem mindig és mindenütt annak elveit kárhóztatják, ez ürügy alatt kígyót-békát kiáltott ellenök. – És eljött a kamarai nap! Guizot, nehogy szabadelműségét koczkára tegye, az egész dolgot Thiers- és Dupinre bízta. E szónokok, s illetőleg államférfiak, hogy gyűlöleteknek igazságos szint adjanak, a jezuita rend maradását azon törvényekbe ütközőnek állították, melyeket egy régen eltörölt és proscibált kormány hozott, s mellyel, daczára a júliusi szabadságnak, érvényességgel bírni mondattak! Ez azután igazság! De a szabadelműség hősei készek valának, bármily régi s elavult törvényekre hivatkozni, mihelyt azok egy nem tetsző intézet kárára magyarázhatók; míg ellenben a katholicismus javára s védelmére hozott törvények azonnal elavultaknak bélyegeztetnek, mihelyt az ellenpártnak akadályul szolgálnak. Végre fölállott gróf Montalembert, utána Beugnot, Berryer és mások, s velős okokkal megczáfolák az ellenfél szenvedélyes kifakadásait; az üldözött rendet a közjog oltalma alá állítván.

A püspöki kar szinte pártjára kelt a rendnek: nevezetesen a langresi és chartresi püspökök, a toulousei érsek stb.; kik a jezuítákat papi s keresztényi, de még polgári kötelességeiknél fogva is, kitarás- és békén maradásra szolíták föl. Azonban a jezuíták jól tudván, milly kevés pártfogásra számolhatnak a kormány részéről, saját érdekeiket áldozatul vivék; s hogy a papság és kath. hit elleni megtámadásokra minden szint és alkalmat elvegyenek, igazságos ügyök keresésével önkényt fölthagytak, s külföldre menekültek.

Így áldozta föl a kormány a Jézus társaságát egy hitnélküli párt lármájának, és saját politikai czéljainak, az alkotmányos szabadság sérelmével! Egyébiránt ez nem volt egyedüli bűne a francia kormánynak.

Mint tudva van, az egyháznak joga van, ha a szükség kívánja, tartományi s megyei zsinatokat tartani: ezt sem akarta megengedni a kormány; sőt még csak a levelezés általi kölcsönös értesülést is, a püspököknek vétkül tulajdonította, s a főpásztorok ezen tettét, mint valamely összeesküvés merény rosszalta, daczára a kikiáltott cultus-szabadságnak. S hány rendeletet bocsátott ki a törvényhozó testület a kormány beleegyezésével, az egyház és hívő nép fájdalmainak szaporítására! Midőn az Isten- és vallásához hű nép, a templomban szent hitünk titkait ünnepié, nagy botránkozás- és szívfájdalommal kelle látnia, mint dolgoznak kőművesek a ministeriális köz-épületeken stb. Illyen és hasonló visszaélések ellen ismételve fölszóltak a püspökök, s az egyház szabadságának megóvásáról értekeztek; mi szinte nem maradt feddés nélkül. Az érsekek és püspökök, kik részt vettek a tanácskozmányban, megdorgáltak stb.

Szabadság és önállás azon örökség, melyet az egyház Krisztustól nyert és átvett; azért 1846-ban újult erővel szállának sikra a buzgó főpásztorok, s apostoli bátorság- és mennyei igazságokban hatalmas nagy-bőjti leveleket intéztek híveikhez. Meghatók kiváltképen Bonald lyoni érsek, s az orleansi püspök levelei.

Az első az egyház szabadsága felől értekezik, s ledönthetetlen védokokkal megmutatja, hogy az anyaszentegháznak függetlennek kell lenni tanításában, szabadnak látható fejevel összeköttetésében, törvényhozói hatalma gyakorlatában, nem különben a szerzetes-rendek és társulatok alapításában; az orleansi pedig az istentelen törvényhozásnak a francia egyházra gyakorlott befolyásáról, s a nép és korszak erkölcseiről értekezett, ily mély ihlettségű szavakkal, minőket csak egy világfájdalmat érző szív és lángész találhat érzelmeinek kifejezésére. Meltán keserű fájdalom fogja el minden igaz keresztény szívét, midőn látja, hogy az emberi szenvedély és nagyravágás, Krisztus urunk jegyesét, az ő világboldogító működéseiben korlátozni akarja. A függetlenség és szabadság a kath. egyházra nézve életkérdés; ez a legméltóságosabb jelvény, melly az Isten ország megkülönbözteti. Szabadon, szabad önelhatározásból je-

lent meg Krisztus a világon, az emberiség megváltása- és üdvözítésére; senki sem kényszerítette őt: szabadon vállalta magára a megváltói tisztet; szabadon választta magának anyául «gy szüzet; szabadon kezdte tanítani: s a megváltás szent munkáját nem akará függővé tenni, sem a kormányzó Pilátustól, sem Heródes királytól, sem Augustus császártól, sem a farizeusok véleménye-, vagy a sadduceusok hitetlenségétől. Mégis mint Istenember, földi viszonyokba is lépett, s egy fenálló állami rendtartásba. Mennyiben ez a rend nem ellenkezik az ő küldetésének magas céljával, az Isten tisztelete-, s a lelkek üdvösségével, elismeri azt, sőt meg is szenteli; s ezen értelemben mondja: „Adjátok meg a császárnak, a mi a császáré.” Szabadon tanít az Úr egész Judaea- s Galilaeában, és minden nyomait jótéteményekkel jeleli; szabadon alapítja az ő egyházát, választja tanítványait, rendel főnököt egyházának: mindent a nélkül, hogy az államhoz folyamodott volna engedelemért. Elküldi tanítványait kettenként; és ama sok nemű szabályok közt, mellyeket tanítványinak ad az ő missiójokra, sehol sem áll, hogy ha valamely városbajönnék, először engedelmet kérjenek az állami hatóságtól; hanem, hogy békét hirdessenek a városnak, és azon háznak, mellybe betérendnek; s ha kihajthatnának, menjenek egy másik városba, s még a port is verjék le lábaikról, melly rajok ragadt.

Az Úr tulajdonába jött; – de őt övéi be nem fogadták. Üldözés-, káromlás-, gyalázat-és hálátlansággal jutalmaztatott meg Krisztusnak megváltási munkája. Árulás, és végre a koponyák hegyén szenvedett halál, zárta be pályáját. Tanítványinak pedig azt mondta: „Valamint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket.” Krisztus élete, és működése lett az ő tanítványinak élete. Szabadon, minden állami fölhatalmazás nélkül lép föl Péter Jerusalemben. Szabadon alapítja az első keresztény községet; szabadon rendezi az egyházakat, és a szeretet lakomáit; szabadon rendelkezik a szegények ápolása felől, választ diakónusokat, szerez önkénytes adakozásokból birtokot a szegények számára: sehol sem kér engedelmet, s mit sem tesz a fenálló állami rendnek ellenére; csak azt cselekszi, ami Szükséges az Isten tiszteletére s a lelkek üdvére. Mindamellet,

valamint mestere, úgy ő is üldözöbe vétetik, bolondnak kiáltatik ki, tömlöczbe vettetik társaival együtt; de ő örvend, hogy méltónak találtatott, Jézus Krisztusért gyalázatot szenvedni. Ismét prédikálni kezd, mihelyt a tömlöczből kibocsáttatik: a nagy tanács nem képes őt hallgatásra bírni; sőt egész szabadelmuséggel fölszólítja a tanácsot: „ítéljetek magatok,úgymond, nem kell-e inkább Istennek engedelmeskedni, mint embereknek? Nekünk nem szabad elhallgatni, a mit láttunk és hallottunk.” Végre az apostolok szabadon vették igénybe a társulati jogot, és első zsinatukat Jerusalemben megtartották.

Szent Pál meghivatik: elmegy a pogány népekhez, kiknél a tartományok különfélesége szerint, különféle intézmények és alkotmányok léteztek; de ő mit sem törődik akár Nérónak császárságával, akár a világ köztársaságaival. A mennyiben, és a meddig nem ellenkezik az állami rend az ő küldetésével, mellyet damaskusi útjában magától Krisztustól nyert, a meddig ez nem ellenkezik az Isten tisztelete- s a lelkek üdvösségével: engedelmeskedik a fenálló hatóságnak, híveit is a fenálló hatóságok iránti engedelmességre intve; nyíltan és határozottan kijeleli az állam rendeltetését, és föladatául tűzi ki, az igazság pallosát kezelni, a földi rendet föntartani, s ezzel együtt az egyházat is oltalmazni. Hogy folytak dolgai e missióban, maga beszéli el (Korinth. irt II. level.): „Sokat fáradoztam, úgymond, súlyos veréseket szenvedtem, többször voltam tömlöczbe zárva, gyakran forogtam halálos veszedelemben. A zsidóktól ötször, egy híján negyven csapást szenvedtem. Háromszor megvesszőzöttem; egyszer megköveztettem, háromszor álltam ki hajótörést, éjét és napot a mély tengerben töltve. Mennyit utaztam, mennyi veszedelmeken mentem keresztül, folyóvizeken, gyilkosok között, saját nemzetem és a pogányok közt, a városok- és pusztaságokban, tengeren, álnok atyafiaik miatt! Idejárulnak a gyakori ellankadás, nyomorúság, álmatlan éjek, éhség és szomjúság, böjtölés, hideg és ruhátlanság.” Festus és Felix békókba verhetik őt; de Krisztustól nyert szabadságát senki sem képes, még Romában, a tömlöczben töltött tartózkodása alatt is, elrabolni. Ő tanít a tömlöczben, és megtéríti en-

gédelem nélkül Nero császár első udvarnokait, mígnem feje a hóhér pallosa alatt hull le.

Háromszáz esztendeig áll az anyaszentegyház a romai pogány császárok zsarnoksága-, üldözése- és kegyetlenségének ellenében, a nélkül, hogy az ő szabadsága- és önállásának csak árnyékát is földadta volna; s ha szétrombolták templomait a föld színén, oltárait a föld alatt építé. S mit mondjak azon apostoli erélyesség és papi szabadság példáira, melyeket minden századok püspökei nyújtanak? „Ambrus, úgy mond Bonald, egy nagy császárt a templom ajtajánál állit meg, s megtiltja neki a gyülekezetbe lépést; megtiltja neki, hogy alattvalóinak vérével bemocskolt kezeit ég felé emelje, valámíg a bánat és töredelem könyeivel a lelkiismeretét beszennyező, és császári bíborát dísztelenítő foltokat le nem mossa. E nagy főpap tiszteli ugyan Symmachusban a fejedelmi tekintély képviselőjét; de midőn Symmachus újra föl akarja az álhitnek emelt oltárokat építeni, s a kereszt megvetésével, a győzelem istennőjét imádatni: az istentelen tervnek lelke egész erélyével ellene, szegezi magát, azt beszédei- s tett lépéseinek erejével meg is semmisítvén.

Egy napon aranyzajú sz. Jánost, isteni-szolgálat közben a köztéren összesereglett nép lármája zavarja meg. Ekeszóló szavát hallgatói nem értik; mert egy gőgös császárné szobra, a legprofánabb énekek és zajos kiáltások közt avattatik föl. A korona fölsége őt el nem ijeszti; a legfőbb hatalomtól nem tud rettegni. Konstantinápoly patriarchaja szentelt szószékéről mennydörög le a szent szolgálaton elkövetett gyalázat ellen: s bátor szava egészen Eudoxia palotájának mélyébe elhangzik; kitéve a szónokot a veszedelemnek, hogy engesztelhetlen haragot fog maga ellen fölingerelni. – Négy császár meríti ki tehetségét, és mindazt, a mivel csak a hatalom fenyegetni, s a kétszínűség ravaszságait üzni tudja, hogy Athanáz, Hilárt és Bazilt félelemmel töltse be, s elszédítse: de hatalmuk, melly a barbár népeken annyiszor vőn diadalmat, meggyőzötve hull e három, gazdagság és tekintély nélküli főpap lábai elé; mivel e hatalmasságok püspökökre találtak. – A koronás eretnokség meg akarja fosztani templomaiktól a katolikusokat, s gazokat arianusoknak engedni: azonban Ambrus, Athanáz és

Bazil főpapi székökben ülnek, s környezve dühös fegyveres se-regtől, kinyilatkoztatják, hogy inkább oltáraikon engedik ma-gukat megöletni, mint hogy azokat egy szentségtörő istentiszte-let által megszeplősíttetni engedjék.

Illy és hasonló értelemben nyilatkoztak a buzgó francia püspökök. De a francia kormány az ő ellenséges irányát ez-után sem akará megváltoztatni. Csak egy-két eseményt hozok még föl. Midőn 1846-ban Lüttich városában az úrnapi körme-net alapításának százados évnapját nagy részvétellel akarák ün-nepelni, s ez iránt meghívások Európa valamennyi püspökeihez intéztettek, több francia püspök az ünnepélyt saját jelenlété-vel kívánta díszesbitni. A kormány ezt is ellenzetté. Parisi, langresi püspök személyesen utazott Parisba, hogy útilevelét a ministeriumtól kieszközölhesse. Azonban az útilevél megta-gadatott tőle. Mindamelllett a püspök elutazott; látni akarván, lesz-e bátorúsága a ministeriumnak, őt gensdarmok által vissza-hozatni. A főpap ismeretes határozottságának ellenében, a mi-nisterium nem mert föllépni. S miféle okból történt e megtaga-dás? Fülöp-Lajos rossz öntudatánál fogva azt hitte, hogy a püspökök Lüttichben zsinatot fognak tartani; s keserűen pa-naszolkodott ez iránt a langresi püspök ellen, a királyné s nő-vére által. „Lüttichbe akarnak menni, mondának ezek, hogy ellenünk tanácskozzanak; más püspökökkel akarnak értekezni, nekünk az előbbinél hevesebb ellenzékét szerzendők.” Mintha az egyház a király bukását valaha czélozta volna!

Legérzékenyebb találkozása mégis Lajos-Fülöpnek, a bold. eml. Affre párisi érsekkel lehetett. Tudva van, hogy 1846-diki Május 1-jén, a király neve napján, a párisi érsek az ő beszéde-ben e szavakat használta: „Az egyház szabadságot kér, nem pártfogást.” E szabadelműség fölött a király megindulva, meg-tiltotta e beszéd kinyomatását a Moniteurben. Joggal nézte a főpap e szabályt úgy, mint beszédének nyilvános megrovását; azért midőn következő 1847. évben ismét szó volt a Tuilleri-ákban megjelenésről, elment néhány nappal előbb a királyné-hoz, és kinyilatkoztatta, mikép ő hajlandó ugyan a király neve napjára szerencsekívánatait megvinni, de beszédet tartani nem fog. S midőn a királyné, leveretve fölkiálta: „Istenem! ez a

királyt meg fogja bántani;” a főpap válaszol: „Én magam sajnálom ezt leginkább; de fölséged megbocsát, ha magamat és a papságot a közgáncsolásnak többé ki nem teszem.” „Menjen tehát a királyhoz, beszéljen vele; s én meg vagyok róla győződve, hogy ő önnek elégtételt ad, és a dolog ki fog egyenlítettetni.” – „Ha ő felsége szíves lesz kihallgatást adni, a meghívást örömmel követendem.” – A kihallgatási óra meghatározottak; és a főpap pontosan megjelent a teremben. – „A király, beszél az érsek, engem fogadva, szokása szerint egy pamlaghoz vezetett, és leültetett.” Egy ideig mindketten hallgattunk; végre én kezdek szólani, mondván: „Miután értésemre esett, hogy a király engemet látni akar. . .” „Nekem, szóla közbe a király, önnek semmi mondani valóm sincs; sőt nekem azt mondták, hogy ön akar velem szólani, s én kész vagyok önt meghallgatni.” „Jól van, a király tudni fogja látogatásom okát: mivel nem akarom magamat még egyszer a közgáncsok kitenni; azért föltettem magamban, fölséged neve napján papságom élén megjelenni ugyan, de semmi beszédet sem tartani.” – „Értem, ez ismét egy új fogás, melyet ellenem paizs gyanánt akar használni. Azt hittem, hogy súrlódásaink már befejeztettek; de úgy látszik, ön azokat ismét föl akarja éleszteni. Midőn beszédét kihirdetni megakadályoztatam, ez azért történt, mert illetlen kifejezésekkel élt benne – „Engedelmet kérek, fölség! sem szándékom, sem szavaim nem bírhattak illy értelemmel: szabadságot követelni, nem pedig pártfogást, ez a legszerényebb kérelem, melyet az egyház ki-ejthet.” – „Én pedig mit sem akarok hallani róla. Önök a maguk követelései- és lapjaikkal mindenütt zavart idéznek elő.” S egy más kérdésre átmenvén, monda Lajos-Fülöp: „Így tudom, például, hogy ön nem régen Saint-Germainben zsinatot hívott össze.” „Ez nem volt zsinat, hanem több püspök barátim jöttek hozzám; és értekezletünk tárgyai, az egyházi fegyelem több pontjai voltak.” „Oh! én jól tudom, hogy zsinatot hívott össze; de el ne felejtsek önök, hogy ehhez joguk nincsen.” Eddig, beszél az érsek, nyugodtan, és a nélkül, hogy a királyra tekintettem volna, válaszoltam; de ama szóra szememet rá függesztve, erős hangon mondám neki: Fel-

ség! nekünk van jogunk hozzá; mivel az egyház mindenkor összehívhatta püspökeit, az ő megyéik ügyébeni tanácskozásra.” – „Ezek önök követelései; de én fogom tudni azokat megakadályoztatni. Szinte mondatott nekem, hogy követet küldötték a pápához. Mi végre?” – A király haragtól égve, fölkiálta: „Érsek! gondolja meg, hogy már több, mint egy püspöki süveget zúztak össze.” – „Az igaz, fölség! de az Isten vegye oltalmába koronáját; mert szinte már sok koronát összezúztak.” – Ez volt utolsó találkozása Affre érseknek a királlyal. Alig múlt el néhány hónap, s a királynak, mint bújdosónak futnia kellett. És soha trón nem roskadott össze megalázóbb módon, mint Lajos-Fülöpé: olly hirtelen, és minden részvétel nélkül. Nem hiába, írva van a történetek könyvében: hol a nép szívében a hit nem uralkodik, ott a trónok, a szabadság, személy- és vagyonbátorság hiu fővényen állanak, melyet egy szélvihar könnyen széthord.

De mégis, hova lettek azon tábornokok, statusférfiak és követek, kik az Orleans háznak hűséget esküdtek? Talán elhaltak, vagy elvesztek, királyukért küzdve, a csatatéren? Nem; sokan éltek még: de egyiknek sem volt bátorsága, a bújdosó királyt követni.

A szerencsétlen király bukása után köztársaság alakult, mely az egyház iránt igazságosabbnak mutatta magát. 1848-ki Dec. 10-kén, Napoleon-Lajos lett a köztársaság elnöke; ki szinte legelső teendői közé az egyház szabadságát sorozta. Négy év múlva (1852.) megválasztatván császárnak, ünnepélyesen kinyilatkoztatá, hogy ő nem akar uralkodni egyház nélkül; s a francia egyház csak hálával emlékezhetik róla, s nem tagadhatja meg tőle egy jótevő s pártfogó nevét: csak ezután ne tekintse a vallást úgy, mint valamely zabolát, mellyel a kormányozhatlan népből kormányozhatót képezzen; mert illyesmi soha sem hozott még áldást. Dicsősége tetőpontján, midőn 1852-ki Dec. 2-án, a császári méltóságot elfogadta, ekkép nyilatkozott: „Én uralkodásomat a vallásra, igazságra, becsületességre, s a szenvedő emberek iránti szeretetre akarom építeni.” Valóban, egy keresztény császárhoz méltó szavak! Uralkodásának második napját kórházak látogatása, és jótékonyági cse-

lekedetek által tette nevezetessé. „Én nem fogadok el ma tisztelgéseket, monda; hanem mint császár, első látogatásomat azoknak szentelem, a kik szenvednek.” És csakugyan meglátogatta a ‚Hotel-Dieu’ című kórházat: megnézte a betegek tereméit, vizasztalta a szenvedőket; különösen pedig azon szegény anyáknak, kik szükségből gyermekeiket a lelenczházakba adták, gyermekeik kiváltására s nevelésére 200,000 forintot ajándékozott. Végre egy sajátkezűleg írt levelében a pápához, az egyház jogai és szabadsága iránt, említi: „Iparkodni fogok azon foltokat, mellyeket nagybátyám hátrahagyott, letörülni, s a sebeket, mellyeket az egyházon ejtett, meggyógyítani.”

Nem tudjuk ugyan, mit rejt az idők méhe Franciaország számára; mivel az események Isten kezében vannak: annyit azonban mondhatunk mégis, hogy annak van jövője Franciaországban, ki a kath. egyház szabadságát biztosítja s védi. Belátták ezt az 1848-diki ideiglenes kormány tagjai is, midőn az orleansi család bukásán okulva, az egyházat a méltatlan békéktől fölszabadították. Tehát szabadság, nevelési és oktatási teljes szabadság az, mit a kath. egyház igényel, s követel maga részére Franciaországban; s boldog a kormány, ha ezután is gyanútlan bizodalmat helyez az egyház lelkiismeretességében erkölcsi erejében, és mindenkor következetes fentartási elvében, s kerül ez érdemben minden bizodalmatlan és föltolakodó beavatkozást, melly az egyház szabadságának korlátozásával különben is soha jóra nem vezet.

Mint főnebb mondatott, eddigelé a francia egyház hálával emlékezhetik Napóleonnól. A nemes császár tiszteletben tartja az egyházat, a pápát és püspököket, megbecsüli a pápát, az egyház élévületlen jogai előtt meghajol, a magán és nyilvános ájtatosságokban részt vesz; szóval, az egyház javát mindenképen törekszik előmozdítani. Így, visszaadta az egyháznak a Pantheont, vagyis azon remek templomot, melly eredetileg sz. Grenoveva tiszteletére emeltetett Parisban, de később hit nélküli statusférfiak által szentségtelen czélokra lefoglaltott; e templom helyreállítására 900,000 frankot adományozott. Továbbá visszaállította az alamizsnási tisztséget; rendelt papokat, kik a temetőkben a szegény halottak fölött utolsó

imádságokat végeznének; úgy lelki-atyákat, kik a gályákon és tömlőzőkben működnének; a szegény nyugdíjas papok sorsán is javított; s a mi legfőbb érdeme, ő szentségének trónját megszilárdította. Valamint minden alkalommal, úgy kiválólag 1852-dik évi útjában, á hol csak lehetett, szóval és cselekedettel katolikus gondolkozást és érzést tüntetett ki. Szépek főképen, és elragadok azon beszédek, mellyekkel az egyháziak köszöntéseire válaszolt. Így a grenoblei püspök beszédére adott válaszában különösen kiemelte, mennyire át van hatva azon imádságok által, mellyeket az egyház érette tesz: ő meg van győződve, hogy az egyház mindenkor a haza boldogítását, és békéjét czélozza. A bordeauxi bíbornok-érsek beszédére pedig azt válaszolá, hogy azon áldás, mellyet utazásában a nép örömrivalgásai közt az egyháztól vesz, őt az Isten, egyház és haza szeretetében mindinkább szilárdítja, s erősíti. Marseilleben az ottani székes-egyház alapkövének letételekor mondotta: „Uram! szerencsésnek tartom magamat, hogy e nevezetes városban, itt létemnek némelly nyomait hagyhatom; örvendek, hogy eme székes-egyház alapköve egyike azon emlékeknek, mellyek érkezéssel összekapcsolvák. Iparkodom is vallásos érzelmeimet mindenütt, a hol csak lehet, kitüntetni: azon érzelmeket, mellyek felülhaladnak minden más érzelmeket; mellyek bennünket a szerencsében igazgatnak, a szerencsétlenségben vigasztalnak. Kormányom, kérdés nélkül legyen mondva, azok közé tartozik, mellyek a hitet önmagáért oltalmazzák. En a kath. vallást pártolom; de nem mint politikai eszközt, vagy talán azért, hogy bizonyos résznek kedvezzek: hanem oltalmazom azt, saját meggyőződésem, és azon igazságok végett, mellyeket ő tanít. Ha önök eljönnek e templomba, kedveseik és előljáróik számára az ég segítségét leesedezni, emlékezzenek meg arról is, ki az épületnek legelső alapkövét letette; s legyenek meggyőződve, hogy ő e székes-egyház iránt jövőben is nagy figyelemmel lesz.”

Mi a hitélet állapotát illeti Frankhonban, úgy látszik, hogy az isteni gondviselés ezen országot választá napjainkban sok irgalmainak eszközéül. A nemzet, melly egy ideig a világnak botrányára volt, az okozott kárt mindenkép helyrehozn

iparkodik. A kath. püspökök, és az egész papság, lemondván az olly káros következményű gallican szabadalmakról, tudományban erkölcsben, élettisztaságban fénylenek; és sz. Péter székéhez szorosan ragaszkodva, és csatlakozva, áttörhetlen védőfalat képeznek, melly az álbölcsélet és hitetlenség minden megrohanásaival képes dacolni. – S valamint a papság, úgy a nép is mindig világosabb jeleit adja hitbuzgóságának. A kath. hitélet, és a tettekben nyilatkozó vallásosság emelkedését bizonyítja azon körülmény, hogy az egyház intézetei bámulatos növekedéssel szaporodnak, s napról-napra szélesebb tért vívnak ki maguknak. Így keletkeztek legújabb időkben Prankhonban ama nagyszerű egyletek, mellyek később az egész keresztény világban elterjedtek, úgy mint a lyoni hitterjesztő egylet, melly a szentszék pártfogása alatt olly nagy sikerrel működik; itt vette kezdetét a sz. Vincze egylet, melly 1833-ban Parisban keletkeztvén, csakhamar Belgiumban, Németalföldön, és Németországban viszhangra talált; tovább a bűnösök megtéréseért imádkozó, s a boldogs. Szűz szeplőtelen szent szívének tiszteletében egyesült társulat, melly utolsó számítás szerint 10,083 fiók-egyletet foglal magában. E nagyszerű intézeteken kívül, keletkeztek még más kisebb intézetek is, mellyek az ország valódi díszére, s a kath. hit javára szolgálnak; mellyek célja, a tudatlanokat tanítani, az ügyefogyottakat vigasztalni, az árvákat és szegényeket ápolni, nevelni, s minden testi és lelki sérveiket orvosolni. Ide tartozik a törvénytelen összeköttetéseket rendes házasságokká változtató, s ekkép számtalan családok és ártatlan gyermekek földi jóllétét és örök üdvét eszközölő, regisi sz. Ferencz társulata; melly 1826-ban keletkeztvén, most már Belgiumnak nagyobb városaiban is évenként örvendetesebb kiterjedést nyer, s annál több jót mivel; továbbá Xaverius egylete, a munkások tanításának előmozdítására; a takarékosági egylet; sz. Mórícz egylete a katonák, egy másik egylet a foglyok, ismét másik a fegyenczek számára stb. Ezen egyletek nem valamely üres humanisticus divat-eszmére, hanem a kath. hit alapigazságaira, s csak az ezekből merithető önfeláldozó szertetre fektetik alapszabályaikat, irányozzák működésüket.

Méltó hálával említjük meg itt főleg az úgynevezett ke-

resztény irgalom leányait, kik a szenvedő emberiség azon osztályára fordítják figyelmüket, melly betegségek által sorvasztva, közeleg kora enyészetéhez, s gyakran a kétségbeesés testi- és lelkiileg egyaránt veszélyes örvényéhez. A keresztény irgalomnak ezen leányai, a személyes érdekek teljes fölálldozásával ápolják a szegény emberiséget: anyai karokkal ölelnek minden ismeretlen, ügyefogyott beteget, és teljes elszántsággal teljesítik körülötte a legterhesebb szolgálatokat. E tiszteletes szerzet évenként küld Paris-, Angers- és Nancyból ifjú, áldozatra kész nőseereget Cairoba, Chinába, Californiába, s Észak-Amerikába; hogy a szenvedők aggódó kebleibe csepegtessék a keresztet fogyhatlan forrásából, a sorvadozó test sérveire is jótékonyul ható lelki vigasztalás balzsamát. Érdekes látni a keresztény szeretetnek e leányait, e türelmes lelkeket, a hajókon, ama mindenféle emberek mellett, kik pénz- és hírvágytól ösztönöztetve vándorolnak az új világba. Mindenütt szaporodik e szent nemzetség, és terjed ugyanazon gyorsasággal, mint az emberi nyomor; és mozgásba hozza mindazon eszközöket, mellyeket a középkor szelleme, s a jelenkor szeretetének termékenysége alkotott, sz. Scolastica és sz. Klára nemes leányitól kezdve, egész a bretagnei szüzek intézetéig. 50 év előtt Frankhonban egyetlen apácza sem volt: most pedig mindenütt lehet látni az ő fehér fejköket, mosolygó képöket, tiszta, nyugodt tekintetöket; minden városban és faluban találkozunk velök, mindenütt jelen vannak, a hol szükséges könyeket törteni, nyomort enyhíteni, élöket vigasztalni, halottakat temetni. – Ide tartoznak az úgy nevezett, Dames Hospitalières de St. Thomas de Villeneuve, Filles de la Charité de Nevers, Dames de Notre Dame de la Charité, Oeuvres des pauvres Malades, Société de la Miséricorde, Asile du Coeur de Marie, Société de la Providence, Oeuvre des Prisonniers pour Dettes, Association des Mères de Famille du bon secours' stb.

A nyilvános érület örvendetes jobbra fordultának tanúsága az is, hogy azon szerzetesek és barátok, kik egykor a hitetlen világ gúnyai- s gyűlöletének tárgya levén, eltűntek a francia föld színéről, most egymásután emelkednek ki a mélyeégből, mellyben örökké eltemetve gondoltattak; biztos re-

ménységgel indulva ki a lelkek hódítására, s a szegénység fegyverével viaskodva a gazdagság és polgárisodás akadályai- s kísérteteivel. Így látjuk újra megjelenni a capucinusokat, kiknek csuklyájok most részvétet gerjeszt inkább, mint csudálkozást. A jezsuiták is újra föléledtek, és számuk az ellenség számához képest növekedett. Hasonlókép sz. Bernard komoly fiai, a trapisták, a sz. Benedek- és Domonkos-rendűek újra erélyesen hozzálátnak a munkához; s majd a szószéken, hol a leghíresebb szónokokkal vetélkednek, majd a gyóntató-székekben, hol a töredelmes szívnek enyhet és vigasztalást szereznek, majd a mezőkön és szántóföldeken, hol fáradhatlan munkásságuk minden földművelőnek példányul szolgál, áldásdúsan működnek.

A hitélet fölvirágoztatására jótékonyan hatott a legújabb időkben több ízben megtartott jubileumi ájtatosság. A tartományi lapok, minden különbség nélkül, a legérdekesebb és örvendeztetőbb jelenetekről tudósítanak. És pedig nem csak azon vidékeken mutatkozott nagy buzgalom, mellyek a kath. hit iránti buzgóságukról ismeretesek; hanem még olly tartományokban is, mellyek eddig közönyösségük, hogy ne mondjam, hitetlenségök miatt, voltak nevezetesek. Több lelkész, kik nyájok iránt nem a legnagyobb reménnyel voltak, kénytelenek voltak a jubileum napjai alatt segédeket venni maguk mellé; sok templomok, mellyek három év óta majd mindig üresek voltak, bűnbánókkal teltek meg. A párisi roppant székes-egyház számnélküli áhítatos zarándoklóktól látogatott meg; a gyónószékek és az Úr asztala körül, kora reggeltől késő estig ezreket lehet látni. Így az 1851-diki húsvéti gyónásnál is egy harmada, minden rangú férfiaktól állott; különösen pedig sok fiatal csinos embert lehet látni, húsvét-vasárnap a” Notre Dame egyházban, hol a férfiak áldoztatása két egész óráig tartott. Tábornokok, képviselők, oktatók, tudósok, polytechnicumbeli növendékek valának köztök, kik Ravignan atya vezetése alatt egy hétig készültek az Oltári-szentség vételéhez. Végre a-hitélet emelkedését hatalmasan mozdították elő az országszerte megtartott tartományi, s megyei zsinatok, a behozott lelki gyakorlatok a papság, és missiók a nép számára. Ide járul még ama szent szokás is, hogy az ipar és művészet munkáit, vasú-

takat, lánczhidakat, mielőtt közhasználatra megnyitnának, püspökök avatják föl a religio megszentelő áldásaival; s a törvényszék bírái, mielőtt működéseket megkezdenék, ünnepies isteni-tisztelettartással erősítik meg lelköket az igazság pártatlan kiszolgáltatására, stb.

A Sión szerint, 1840. Franciaországban volt 31,000,000 kath., 14 érseki és 66 püspöki szék. Miller Henrik-József egyházi statistikája szerint, 1847. ugyanott volt 40,240 világi pap, és 24,000 szerzetes. Brunner naptára szerint, jelenleg van 34,000,000 kath. Ennélfogva 1840 óta 3,000,000-val gyarapodtak.

Belgium.

„Quorum filii, sicut novellæ plantationes in
juventute sua.”

(Psal. 143.)

Mióta e kisded ország megszabadult a németalföldi prot. kormány járma alól, azóta benne a kath. egyházi élet legszebben fejlődik; mindenütt örvendetes mozgalmakat veszünk észre. Mindenekelőtt szemünkbe tűnik a lelkes püspöki karnak egymás közötti szép egyetértése. Öröm látni, mint egyesülnek a jeles főpapok az ő metropolitájok elnöklete alatt minden ügyekben, egyik a másikért jót állva; mint iparkodnak közös erővel helyreállítani a romokba dőlt templomokat, s egyszer-smind szóval és cselekedettel fölépíteni az Úr Krisztus testét, a hívek szent közönségét. Majd ismét szemünkbe tűnik az összes világi papság: és szívünk örvend, midőn látjuk, mint igyekeznek e nemes sereg, az élő Isten igéjével fölvértezve, teljesíteni kötelemait, a templomban és tanodában, a betegek és egészségesekek látogatásánál; mindenütt az Isten országát, Jézusnak szeplőtelen vallását és a lelkek üdvösségét szorgalmazván. Ha tekintjük tovább a visszaállított szerzetes-rendek nagy számát, itt is sok örvendetes tüneménynek lehetünk tanúi. Itt halljuk a di-

csőfő énekeket, melyek éjjel-nappal az Isten tiszteletére hangzanak; ott a töredelmesség szövegeit hallgatjuk, s bámuljuk a nagy buzgóságot, mellyel Liguori Alfonz fiai számtalan lelkeket vezetnek a mennyországba; majd ismét szemléljük az ifjúság keresztényszerű oktatását, iskolatestvérek, és sz. Ignác fiainak vezénylete mellett, a keresztény erény- és tudományban; látjuk végre a mindkét nembeli szerzeteseket, a benczéket, trappistákat, ferenczieteket, a kegyelem Anyjáról nevezett irgalmas nénéket, szent szigorúság- és ájtatos fegyelemben, egy részt dicsérni az Istent, más részt a szegények, ügyefogyottak, öregek, betegek és foglyok ápolásában fáradozni. Nem kevesebb lelki örömünkre szolgálnak azon számtalan társulatok, melyek a megyés-püspökök pártfogása alatt, s a buzgó áldozatok közremunkálásával, olly áldásdúsan működnek, úgymint a hitterjesztő-társulat, melly a külmissziók iránti buzgóságára nézve, a francia-s bajorhoni után első; a jó könyvkiadó társulat, melly évenként számos, részint eredeti, részint fordított könyveket ad ki, s olcsó áron terjeszt; a regisi sz. Ferencz társulata, paulai sz. Vincze egyesület stb. Ezek láttára szívünk a legőszintébb örömmel telik el, és önkényt eszünkbe jutnak a zsol-tár szavai: „Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Jacob.”

Midőn 1848-ban a szomszéd tartományokban forradalom dühöngött, a belga nép hű maradt a rend- és békéhez: ellenszegülés nélkül teljesítette kötelességeit, s törvényes királyához ragaszkodott. Eljöttek a forradalom vészmadarai, a eocialisták és communisták, szónoklataik-, hírlapjaik-, clubbjaik- és iskoláikkal hódításokat teendők; eljöttek az angol emissariuskok, hamisított prot. bibliáikkal az országot elárasztandók: de minden csselfogásaik, a belga nép nemes jellemén hajótörést szenvedtek. Világámitó szónoklataik a pusztában hangzanak el, lázítóp hírlapjaik egymás után buktak meg; forradalmi clubbjaik üresen maradtak; egyetlen iskolájok sem tudta magát fentartani. Olly ereje van a kath. hitnek ott, hol az egyház szabad, és a nép az ő pásztoraihoz ragaszkodik ¹⁾.

¹⁾ Belgiumban az egyház szabadsága az alkotmány által van biztosítva.

Egyébiránt, midőn így magasztaljuk, és szép oldalát tekintve, boldognak nevezzük az országot, mellyben a kath. anyaszentegyház olly áldásdúsan működik, mind a mellett örömrünk teljes nem lehet; mert valamint csalatkoznék, a ki mindent, a mi fénylik, aranynak nézne: úgy csalatkoznánk mi is, ha föltétlenül beszélénk a belga egyház boldog állapotáról. Annyi igaz, hogy Belgahon népessége katolikus; hogy az egyház nem áll többé az oraniai uralom nyomása alatt; annyi igaz, hogy az egyház és szolgálai szabadságot élveznek, melly minden clubbnak, minden társaságnak, minden egyénnek számára államilag van biztosítva: de ha kérdezzük, valljon a hatalom, melly a király nevében az államot kormányozza, katolikus-e; valljon az egyháznak barátja-e, vagy ellensége? úgy kénytelenek vagyunk megvallani, hogy az egyház valamint mindenütt, úgy Belgiumban is igazán küzdő (militans). Azon párt, melly egy idő óta a kormányrudat tartja, szabadelműnek tartja magát: de a belga szabadelműség nem olyan, hogy csak politikai szabadságra törekednék: mert ha ez neki elegendő volna, úgy az alkotmány, melly Európának valamennyi alkotmányai közt a legszabadelműbb, őt kielégíthetné. De ő katolikus akar lenni, a nélkül, hogy a kath. egyház hitében is osztozni akarna, s annak szabályai szerint működni. A belga szabadelműség vérrökona a német protestáns rationalismusnak; melly határozott ellenzéket képez mindazok ellenében, kik az egyház jogait védeni kötelességöknek tartják. Illy férfiak befolyása alatt, milyen szokott lenni az egyház dolga, nem egyszer tapasztalok. A sok közül legyen elég az egy Rogier ministert fölhozni ra. E szabadelmű minister (1846.) legelőször is a kath. érzelmeikről ismeretes tiszteket elbocsátotta; s ezek helyébe közönyös, ne mondjam, vallástalan férfiakat nevezett ki; azután a templomok és papnöveldek jószágaiba avatkozott, azon ürügy alatt, hogy azok rosszul kezeltetnek; á püspöki irodáktól sok, egészen

Az alapszabadságok, mellyeken az alkotmány nyugszik, e következők: a) vallásszabadság, b) oktatás szabadsága, c) társulati szabadság, és d) sajtószabadság; melly közszabadságok a kath. egyház szabadságát képezik és biztosítják.

szükségtelen tudósításokat és számadásokat követelt; a kijáró segélypénzeket megtagadta; mivel mint monda, azok nem jól használhatnák föl; az állami pénztárból kiszolgáltatni szokott theologiai stipendiumokat visszahúzta, az egyházak kijavítására, s a helyetteségek fizetésének emelésére, az egyház saját alapjaiból igénybe vett kiadásokat helybenhagyni vonakodott; az államtól fizetett helyetteségek számát kevesbiteni törekedett, s végre, magát az oktatási törvényt is megtámadta. Illy káros szabadelműségből sok kellemetlenség keletkezett az egyház és kormány közt, mellyek e pillanatig sincsenek tökéletesen elhárítva. Egyébiránt a hitetlen minister megbukott; bár megbukott volna azon szabadelműség is, mellyet képviselt!

Hivatalos összeírás szerint 1839-ben volt 4,295,800 kath., 6128 prot., 1873 zsidó, és 14,141 bizonytalan vallású. 1840-ben elvált Limburg és Luxemburg Belgiumtól, s ezen elválás által az anyaország 345,000 lakost vesztett. 1845-ben 4,298,562 lakos közt volt: 4,200,000 kath., 1 érseki, 5 püspöki szék. 1853-ban Brunner naptára szerint volt 4,400,000 kath.; és így 1839 óta 204,200-al szaporodtak.

Holland. (Németalföld).

„Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.«

(Psalm. 125.)

Németalföld azon országok sorába tartozik, hol a kath. egyház csak türetik. Valamint máshol, úgy itt is valósítva találjuk ama prófétai mondatot: „íme tétetett ez (Jézus és az ő egyháza), sokaknak romlására s feltámadására Izraelben. Ő lesz a jel, mellynek ellenemondatik.” A hollandi protestánsok, daczára a kikiáltott XIX. századi türelemnek, most sem változtak meg: ők jelenleg is azok, a kik mindig voltak, türelmetlenek. Annyi bizonyos, hogy a protestáns lakosság egyenesen azon működik, hogy, a katholicismust megsemmisítse, vagy leg-

alább szolgálásra alázta: mivel ámbátor a népességnek csaknem fele katolikus, és az alaptörvényben a polgári s vallási szabadság minden hitfelekezetek számára egyaránt van biztosítva, mégis azok, kik az ő őseik hitéhez hívek maradtak, igazságtalan és gyalázatos rágalmakkal tetéztetnek. Sok, még életben levő személy emlékezik rá, mikép a vasárnapokon isteni tiszteletre járó katolikusoknak, protestáns bibliát vagy zsol-tár-könyvet kellett vinniük az utczákon, hogy magukat a pornép bántalmai ellen megoltalmazzák. Gyülekezések helyei csak borházak álarcai alatt állhattak fen; s Amsterdamban csillag-, galamb-, postásip-, és kajdácshoz címzett, kath. templomok léteztek! A katolikusok rendszeresen minden politikai hivatalból kizáratvák; csak némelly kisebb hivatalokat viselnek: nehogy azt mondhassa a világ, mintha mindenből egészen ki volnának rekesztve. A protestánsok ellenörködés nélkül uralkodnak, a község hivatalaiban szintúgy, mint a király tanácsában; az elemi-iskolákban úgy, mint a főiskolák tanszékein, ők a mesterek. Az Amsterdamban megjelenő „De Tyd” lap, 1848-ban vizsgálat alá vette, mint vannak e királyságban az álladalmi hivatalok, a katolikusok és protestánsok közt elosztva; s nyomozásának eredményét ekkép adja elő: Tíz minister közül csak egyetlen-egy, a kathol. cultus ministere, katolikus; a tartományok 11 főnökei közül 9 protestáns, 2 kath.; a statustanács 14 tagjai közül 42 prot. és 2 kath. Amazokon kívül van e tanácsban még 5 protestáns referendarius, 5 prot. álladalmi Írnok, és egy katolikus álladalmi írnök. Az első kamara 27 tagjai közül 22 protestáns; 4 kath. és egy olyan, kinek religioja nem tudatik. E kamarának 5 hivatalnoka mind protestáns; a másik kamarának 58 tagjai közül 49 protest. 9 katolikus. Az e kamarai hivatalnokok közül csak egy katolikus. A finantz-ministeriumban, hol legtöbb méltányosságra lehetett számolni, miután a pénz confessiot nem ismer, (de különösen a nagy számú adózók tekintetéből is), 28 hivatalnok közül 26 protestáns, egy katolikus, és egy ismeretlen vallású. A ministerium 90 segédje közül 82 protestáns, 7 katolikus, és egy ismeretlen vallású; 22 főírnök közül 15 protestáns, 3 katolikus és 4 ismeretlen vallású, 17 alírnök közül 15 protestáns és 2 kath. (Kath.

1848. I.) Hasonló aránytalanságot lehetett tapasztalni a tanítók alkalmazásában is. A németalföldi „Publicista” szerint, északi Brabantban, hol a lakosok nagyobb része a kath. vallást követi, az iskolai felügyelőknek kétharmada más vallású: melly körülmény az iskolamesterek nevezésére olly befolyással van, hogy gyakran megtörténik, miszerint olly községben sem lehet kath. iskolamestert kapni, mellynek lakossága kizárólag katolikus. 1842-ben a katolikusokra jobb jövő kezdődött. Ez idő tájban a kormány az anyaszentegyház hite és tanítása iránt méltányosabb- és igazságosabbnak mutatta magát. Az egyház főpapjai fölhasználák az alkalmat; s egy jeles, emlékiratban szintolly ügyesen, mint igazságosan kijelenték sérelmeiket és fájdalmaikat. Az emlékirat pontjai következők: „A főpapok fájlatják, hogy: *a)* a hollandi kath. gyermekek tanításának nem adhatják meg a kath. hittel öszhangzó vallásos irányt; *b)* mi onnan származik, mert különös iskolák alapításától el vannak tiltva; *c)* az iskolákban vallásuk elveivel ellenkező könyvek használtnak; *d)* mindenhol a nyilvános tanításnál, az iskolamesterek a gyermekek vallásával ellenkező elveket csepegtetnek be, s ezen elvek még gúnyolják is a kath. vallást, *e)* Az iskolamesterek általánosán protestánsok, még azon községekben is, hol a lakosok nagyobb része kath. hitű; holott az egyház főfoglalatossága igen gyakran az iskolamesterével kapcsoltatik össze. *f)* Maguk a kath. iskolamesterek sem nyújtanak elegendő biztosítékot a hit és erkölcsiség tisztaságára nézve; mert az elemi-iskolákéban vallásuk elveivel ellenkező tanítást nyertek, *g)* Az iskolafelügyelők nagy részben protestánsok; kik a legtöbb községben prot. iskolamestereket neveznek ki, a katolikusok akarata ellen. *Ä)* A próbatételek részrehajlással tartatnak, s e részrehajlás ellen a katolikusoknak semmi biztosítékuk, sincs; *i)* valamint arra nézve sem bírnak illyennel, hogy panaszaiik orvosoltatni fognak, *k)* A katolikusokra nézve szinte lehetetlen, hogy közülök valaki iskolai felügyelővé válhassék. *l)* A bizottmányokban, hol azok léteznek, a katolikusok nincsenek képviselve.” Hasonlóképen a világiak is, majd sajtó útján, majd nyilvános vitatkozások alkalmával szót emeltek; világos adatokkal bizonyítván be, hogy nem azért záratnak ki

mindenből a katolikusok; mert nem alkalmasok, hanem, mert katolikusok. És midőn némely képviselők a katolikusoknak szemökre vetették, hogy az egyenetlenségnek új magvát hintegetik, vallási háborút támasztanak, az államnak bajt okoznak, Borret kath. képviselő felelé: mikép e panaszok előadásával a katolikusoknak nem volt céljuk, a volt ministeriumot gyalázni, még kevésbbé a jelen ministerium ellen bizalmatlanságot mutatni; ők nem kérnek semmi alkotmányellenest, csak igazságot: s meg vannak győződve, hogy a ministerium figyelembe veendi panaszait; s ha a régi kormány a hivatalkeresők hitvallását kivétel nélkül azért vizsgálta, hogy a mértéket a protestánsok részére billentse, úgy a jelen ministerium azt hasonlólou vizsgálni fogja, de csak azért, hogy a hivatalokrai alkalmazásban igazságos arányt hozzon be.

Az 1848-iki országos alaptörvény szerint minden törvényesen elismert vallásfelekezetnek megadatott a jog, saját belügyeit önállólag rendezni: az állam csak a fő-felügyelői jogot tartá fon magának. A protestánsok siettek e kedvezményt fölhasználni; a zsidók követték azok példáját; a katolikusok a pápához folyamodtak: a pápa a kormányval érintkezésbe lépett; s ennek jóváhagyása mellett egy érsekséget és öt püspökséget alapított. Noha pedig a kath. hierarchiának ezen visszaállítása legkevésbbé sem sérté meg az ország törvényeit, s az alkotmány határozatának értelmében teljesen szabad a kath. egyháznak olly szervezetet adni, minő hozzá leginkább illik: mégis e tény, nem csak Utrechtben, hanem más nagyobb lakosságú városokban is föltűnő mozgalmakat idézett elő a protestánsok részéről. így Amsterdamban rövid idő alatt 45,360-, Rotterdamban 9,935-en írták alá a királyhoz intézett fölírast, mellyben a kath. hierarchiának visszaállításából veszélyt jósolgattak; és az ingerültség olly nagy mértékben növekedett, hogy belviszályoktól lehetett tartani.

Az antikatholikus fanatismust szerfölött élesztek a titkos egyletek; minők az „Unitas (egység), Christliche Hülfeleistung (keresztényi segély), Phylacterion (óvszer a méreg, bűbáj és kórság ellen), s a két év óta fenálló „Antiiconistische Bruderschaft”. Ezen egyletek egy közös elnök alatt állanak, s gyűlöletes el-

veiket a ‚Fáklya’ (De Fakkel), és az ‚Evangelicus hírnök’ (De evangelische kerkbode) által terjesztik. A titkos egyletek az által iparkodnak a katolikusok számát kevesbíteni, hogy 1-ör: szegény gyermekeket önkényt fölvesznek nevelésbe, melly azután egészen fanatikus prot. szellemben történik. 2-ör: Olly katolikusoknak, kik akár önhibájok miatt, akár büntelenül vesz-tették el jószágaikat, és szegénység- és nyomorúságba jutottak, gazdag segítséget ajánlanak, azon föltétel alatt, hogy hitőket tagadják meg. 3-ör: Összevásárolnak földeket, majorokat, ré-teket olly vidéken, hol a katolikusok nagyobb számot tesznek; és ezen jószágokat azután protestánsoknak adják át, kik a megvételi árt csak néhány esztendő múlva, minden kamat nél-kül fizethetik le. Tovább északi Brabantban, mint majdnem kizárólagos kath. népségű vidéken, építenek gyárakat, s azokba prot. kézműveseket helyeztetnek be; hogy így a katolikusokat minden vállalataik- és iparüzleteikben megronthassák. A Phy-lacterion-egylet tagjai arra kötelezik magukat, hogy soha, kivéve szükség esetében, nem fognak kath. cselédet tartani; hogy a mennyiben a becsület és kötelesség engedi, elsőbbséget adnak a protestánsoknak a munka, pénzsegély és befolyás szer-zésében; soha sem házasodnak katolikkal, s minden erővel rajta lesznek, miszerint a hivatalokra csak protestánsok alkalmaztassanak, kölcsönös testvéri szeretetet ápoljanak stb. Így akarják a titkos egyletek tagjai, kath. vérrokonokat először kényerök-, azután hitőktől megfosztani.

Egyébiránt a katolikusok rendíthetlen hűséggel ragasz-kodnak hitőkhez. Az elnyomatás, mellyben sokáig sínylődtek, megőrizte őket az egykédvüség-től; és a valláshozzi szeretetet, raellyért olly sokat szenvedtek, méginkább meggyújtá szívökben. Nagy szorgalommal ügyelnek arra, hogy a családokban az igaz kath. tanítás fentartassék; fülelket a csábítók elől szorgalma-san bezárják; és általában minden prot. gúny- és röpiratoktól őrizkednek. Sőt még a napi sajtó s hírlapok iránt is nagy elő-vigyzással viseltetnek: semmi kath. családban, sőt kath. ven-déglőben sem találni prot. hírlapokat¹⁾. Az alsóbb és főisko-

*) A kath. érdekeket e lapok képviselik: ‚A.z idő’ (lé temps), ‚Eszaki Brabant’, ‚Limburg’, ‚Kath. hangok’, ‚Katholik’, stb. összesen hét lapjok van.

lákra nagy buzgósággal adakoznak; egyik kath. tanoda a másik után emelkedik. Rövid idő alatt annyi tisztán kath. tanintézetet alapítottak, hogy e részben Belgiummal méltán vetélkednek. Az iskola-testvérek és iskola-nének mindig szívesebb fogadtásban részesülnek, főleg a városokban. S így a titkos prot. egyetek törekvései szerencsésen megghiúsíttatnak, és igen gyakran csak a kath. hit edzésére szolgálnak. Alig van rá példa, hogy valamely rossz katolikus, nagy pénzösszeg által elcsábítván, hitét megtagadta, és prot. községbe ment volna által. Ellenben sokan térnek a kath. egyházba, főleg azon tiszték közül, kik a prot. érdekek előmozdítása végett katolikusok közé jutottak. 1841-ben bizonyos prot. tisztviselő, 20 éves leányának nem csak azt engedte meg, hogy katolikusná legyen, hanem még örömet nevezetes pénzösszeggel is segítette, hogy egy zárdába fölvétessék. Kiválólag északi Brabantban térnek meg sokan azon pórcsaládok közül, mellyeket a prot. egyetek odaszállítanak. Alig fizetik le házaik árát, és tökéletesen alig telepednek le, azonnal kíváncznak a kath. egyházba fölvetetni. Az egyetek ugyan nagy óvatossággal választják őket, és azok, kik az egyetek pénzén meggazdagodnak, mindenféle előítéletekkel el vannak árasztva, s telvük a katolikusok iránti gyűlölet- és keserűséggel: de miután egy ideig köztök laktak, azt veszik észre, hogy sok nem úgy van, mint nekik otthon beszéltek, és maguk álmodták; sőt közlekedvén velők, azt találják, hogy ezek éppen nem olly vadak és tudatlanok, sem nem olly bálványozók és erkölcstelenek, mint őket festették. A kath. földmivelőnek szíves hűsége meghódítja szívöket; és így lassankint megszabadulnak előítéleteiktől, s barátilag együttjárnak a templomba, így látjuk beteljesedni a szent-írás szavait: „Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui ode--runt nos.”

Hivatalos összeírás szerint Németalföldön 1840-ben volt 2,859,208 lélek; 1,100,199 kath., és 1,759,009 nem-katolikus. 1842-ben a kath. száma 1,076,800-ra ment; 1846-ban 3,053,984 lélek közül 1,167,451 kath., 1,886,533 nem-kath.

Brunner Seb. naptára szerint, 1853-ban, a gyarmatokkal

együtt, volt 1,320,000 kath. E szerint 1840 óta 229,801-el szaporodtak.

Luxemburg.

„Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri iiorejbunt.” (Psalm. 95.)

Midőn Siegfried első luxemburgi gróf, 963-ban a luxemburgi várat birtokába vette, a vár alján a boldogs. Szűz tiszteletére fényes kápolnát épített, „Szomorúak vigasztalója” cím alatt. S ez időtől fogva a luxemburgi nép vallásos jámborsága s egyháziai gondolkozása által tüntette ki magát; mit Bertholet költésznek ezen versei is bizonyítanak:

Vi vite Luxemburgi, fidos vos prisca per orbem
Fama vocat, fidos posteritasque leget.
Nescia gens verti, sociis, regi que, Deoque
Servastis semper, foedera, jura, fidem.

A hercegség a boldogs. szűz Máriának oltalma alatt áll; az ő pártfogásának tulajdoníthatni, hogy a luxemburgi nép kath. hitéhez mindig hű maradt, s még maga a reformatio sem volt képes megállapodni e földön. A XVI. század mozgalmi, nem különben az 1787-iki belga forradalom szinte békésen vonult el fölötte: azonban a világrendítő francia zendülés, terhes következményeivel e tartományra is nehezedett. A szomorúak vigasztalója letétt szentelt helyéről, s helyébe az ész istennője állítottott föl; s az egykor olly jámbor elődök megvesztetett néhány ivadéka, ennek mutatá be hódolatát.

1839-ben Luxemburg több részekre szakadt; a kisebb rész II. Vilmos orániai herceg kormánya alá jutott: ki a hercegségnek új alkotmányt adott ugyan, de egyszersmind olly hivatalnokokat rendelt, kiket másképen „Les rares prosélytes de la revolution de 1830” neveznek. A püspökök távolléte, kik e tartományt csak ritkán látogatták meg, és a bérmlás szentségét mintegy sietve szolgáltatták ki, okozhatta, hogy az egyházi fegyelem és hitélet sok tekintetben hanyatlott. Idejárt még azon körülmény is, hogy a hercegség igen is gyakran hiányt szenvedett honi papokban. Találkoztak ugyan, kik a

papságra hivatást éreztek magukban, de egy közönséges növelde hiányában, némelyek közülök a lüttichi vagy trieri papnöveldebe jártak; mások Metz- és Namurban, mások ismét a mainzi főiskolában végezték hittani tanulmányaikat; sokan örökre ott maradtak a vendégszerető földön, hol atyai fogadtatást és tudományos kiképzést találtak: és így történt, hogy gyakran a haza, papok hiányában szenvedett, míg a benszülött áldozárok idegen püspökségekben szétszórva működtek. Azok is, kik különböző tanodákból hazatértek, közönségesen egymás iránt némi idegenkedéssel viseltettek; hiányzott nálok a köz szellem, melly az egyházi egység tekintetéből annyira szükséges.

1842-ben Luxemburg új püspököt kapott, Laurent Tódor-János személyében. E férfinak köszönheti Luxemburg az ő megújulását és fölelevenedését. Laurent püspök nagy zavarban találta megyéjét. Az Úr szőlőjének sövényei meg voltak szaggatva; a hit a népnél részint kialudt, részint meggyengült: s ennek következtében az erkölcstelenség erősen lábra kapott. S a mi Laurentet leginkább aggasztá, hiányoztak az alkalmas munkások, kik Krisztus örökségének helyreállítására segédkezet nyújtottak volna. Itt-ott találkoztak ugyan némely jobbra mutató elemek; de ezek szétszórva heverték, s nagy szorgalommal kellett őket fölkeresni, összeszedni, rendezni. Ott állott az új főpásztor, egyedül, mint egykor Ezechiás próféta, s látott maga előtt egy nagy mezőt, száraz csontokkal elborítva. Más talán aggódva kérdezte volna: „Hiszed-e, hogy ezen csontok ismét fölélednek?” Hol az a négy szelek felől jövő nagy szellem, melly ezen, a föld színén elszáradt csontvázakba elevenítő lelket leheljen? hogy álljon mindegyik lábaira, s hordja szerte az Úr dicső nevét. Azonban Laurent nem esett kétségbe; bizalmát annak erejében helyezé, kinek kegyelme által mindent tehetünk. Sálíg eleveníté föl a holt csontokat, már zörejt lehet, hallani, s körülötte minden mozogni kezdett. A lelki gyakorlatok jótékonyan hatottak a papságra; a hittanítás nagyobb szorgalommal vitetett; az egyházi látogatások illő rend- és szigorú lelkiismeretességgel tartattak; a hiányok kiegészítve, s minden az egyházi fegyelem szabályai szerint lön elrendezve.

Mit a lelkes főpásztor elvetett, ültetett és épített, mély gyökereket vert: új szellem szállta meg az áldozárokat és a világiakat. Azonban fájdalom! a főpásztor akadályokra, ellenszegülésre talált. Alig kezdte meg napszámát, alig tett rendeleteket az Isten házában helyreállítására, alig kezdé tisztogatni és rendezgetni az épületet: s íme a rohadt fedél alatt nagy mozgás támadt. A lelkészek közt ugyanis találkoztak némelleyek, kik az idő folyamában eltértek az egyházi hivatás ösvényéről, s kiknek nem tetszett a fölébresztett fegyelem; ezek most a püspök ellen kezdtek zúgolódni, főleg midőn a metsző késről és pokolkőről volt szó, mellyel az elidősült sebeket gyógyítani s égetni kellett. Némelleyek nem akartak a kiadott parancsolatoknak engedelmeskedni, s idomulni a rendelt szabályokhoz; mások a régi schlandriánhoz szokva, minden buzgóság és erő hiányában, fájdalmasan érzék magukat megsértve, midőn mindenfelől ébresztettek és az isteni-szolgálatban való szorgalmas munkára szorítottak. Mindamellett, a főpásztor rendíthetlen jellemének következtében, a szellemi gyógyítás nagy sikerrel ment végbe; annyira, hogy a szenvedő betegek, kik az élet nedvét egészen még el nem vesztették, rövid idő alatt minden fájdalmaktól megszabadultak, és friss egészségben lábadtak föl; csak kevesen találtattak gyógyíthatlanoknak. Nagyobb akadályra akadt a főpásztor a világi urak részéről! Valamint mindenütt, úgy kiváltképen Luxemburgban, az új, pogányszerű fölvilágosodás a míveltek-, ügyvédek-, hírlapírók-, kormánytanácsosok- és országgyűlési követeknél, otthonossá vált: s alig hogy hadat indított a lelkes főpásztor a hitetlenség és erkölcstelenség ellen, azonnal az ellenfél táborában vészriadó fúvatott meg, és a tárogató szavára minden gonosz szenvedélyek kitortek; a főpapot babonáság-, fanatismus-, jezuitismus-, papi önkény- és más mindenféle rágalmakkal vádolva. Idejárultak még más kellemtelenségek is.

Van Luxemburg városában egy kegyes nőegylet, mellynek tagjai a betegek ápolásával foglalkoznak. Egykor a város tanácsa azt izente a püspöknek, hogy legközelebbi napokban a fogadalmakat a nénekkel megújíttatja; sőt elég szerény volt, magát a püspököt is meghívni ez ünnepélyes szertartásra. A

püspök határozottan felelé, hogy a fogadalmakat megújíttatni az ő dolga; a tanács ez iránt nyugodt lehet. A püspöknek ezen nyilatkozata nagy ellenszenvet támasztott a tanács, és az egész bureaucratismus részéről. A dolog a németalföldi király elé került; ki bölcsen azt válaszolá a tanácsnak, hogy előtte, noha protestáns, és nem igen jártas a kath. ügyekben, mégis egészen természetesnek látszik, hogy a püspök köréhez tartozik, a fogadásokat elfogadni, s azért hagyjon föl a tanács efféle aggodalmakkal. Máskor ismét, midőn a papnövelde fölállításáról volt szó, az államkormány egy sajtóságos tanulmányi tervet készített; gazdasági, s az ég tudja, miféle tudományokat akarván a papnöveldebe behozni. Ismét heves súrlódás tört ki. Körülvéve hű népének szeretete- s tiszteletétől, erősen és rendíthetetlenül állott a püspök, ellenségeinek minden fondorkodásai s üldözései ellenében.

Eljött az 1848-ki év. Nyugtalan mozgalom ragadta meg körösleg a népeket, és kisebb-nagyobb mértékben az izgatás Luxemburgba is átvitetett. Ugyanazon párt, mely a püspököt minduntalan az államtörvények megsértésével vádolá, most a nép legsalsóbb rétegeiben lázadást akart előidézni; hogy a püspököt, a forradalmi mozgalom segítségével annál könnyebben száműzhesse. E közben a katolikusok sem aludtak: midőn az izgatás mindinkább súlyosabbá vált, egy kath. választmány alakult. Eleinte csak öt tagot számlált, négy világít és egy papt. E férfiak elhatározták maguk közt, szilárdan ellentállani a fenyegető veszélynek, s a vallás ügyeit védelmezni. Midőn tehát az elégületlen párt nyilvános gyülekezetet hirdet, melyben arról volt szó, hogy a királyhoz könyörgő levél irattaseék alá, miszerint távolíttassa el a püspököt, akkor világosan kitűnt, hogy Luxemburgban még sok jó polgár van, noha nyilván föllépni csak igen kevesen bátorkodnak. A jó érzelmű polgárok száma a 4000-et meghaladá; amazoké pedig alig ment 60- vagy 70-re. Mit látván az elégületlen pártiak, a gyűlést csakhamar föloszlatták, és házaikba húzódtak vissza. Most a választmány a nyert győzelem biztosítására, elhatározá egy kath. hírlap életbe léptetését; mely határozat Titán már harmadnapra az első szám megjelent. E hírlap egyike a legelterjed-

tebb honi lapoknak, és „Luxemburger Wort für Wahrheit und Recht” nevet visel. S midőn már mindenik azt hitte, hogy a zivatar elmúlt és a kedélyek nyugalma tökéletesen visszatért, akkor következett be váratlanul a püspököknek visszahívása, azon nehéz vád miatt, mintha ő idézte volna elé a forradalmi mozgalmakat! – A főpap ártatlansága később ugyan napfényre jött: de mégis mai napig távol van megyéjétől. Reméljük, hogy a jeles főpásztor nem sokára visszatér hű nyájához, azt soha többé el nem hagyandó.

A n g o l h o n .

„Aedificans Jerusalem Dominus, dispersiones
Israelis congregabit”. (Psalm. 146.)

Angolhon a leggazdagabb és legtekintélyesebb országok közé számláltatik. Éles belátása, vállalkozó szelleme, kitűró szorgalma, roppant műipara, s világhírű kereskedése a nemzetnek, ezt a hatalom, politikai befolyás és tekintély azon polczára emelték, melyre csak kevésnek engedtetik följutni. Azonban illy jeles előnyök mellett vannak több árnyoldalai is, melyek a nemzetet nem a legjobb fényben tüntetik elének; és ezek: a katholicismus elleni folytonos izgatás és türelmetlenség. Igenis, tény az, hogy valahányszor az angolok befolytak valamely kath. ország ügyeibe, ott a katholicismus kisebb-nagyobb mértékben mindannyiszor veszélyeztetve volt. A politikai befolyást nyomban követi a prot. propaganda. Ennek világos példáját legújabb időkben is láttuk Piémont-, Spanyol-, és Portugálhonban. Míg az angolok befolytak ezen országok dolgaiba, a kath. egyház elleni izgatások napi renden voltak; és mihelyt megszűnt az angol befolyás, azonnal helyreállott a béke és kölcsönös egyetértés az egyház és állam közt. E tekintetben az angolok igen hasonlítanak az új Izrael fiaihoz: mert valamint ezek, úgy az angolok is csak kereskedni s üzérkedni szeretnek. Ha nem sikerül a kelmék- és mákonynyal, akkor megkísértik a szerencsét a vallás- és forradalommal. Így a vallással szeren-

csét teendők, megrakják hajóikat bibliákkal, és a világ minden részeibe elküldik; a forradalom számára pedig különös emissariusokat tartanak, minden színezetű forradalmárok- és rendhábortó egyéneknek szabad menhelyet és pártfogást biztosítván: hogy a még békés kath. népeket fölizgassák, és közéjük az egyenlenség és visszavonás magvait elszórván, idővel a városban annál könnyebben halászhassanak.

Így vagyunk az angolok vallási türelmességével. E tekintetben Angolhon hasonló a pogány Romához. Ez is minden más nemzet bálványozásának fölvételét és gyakorlását biztosította; csak az igaz vallást, az anyaszentegyházat üldözte három századon át tüzzel-vassal. A pogány Romában, a bálványozás és hitetlenség szabadsága mellett, uralkodott a kereszténység üldözése. Angolhonban is minden más felekezetek, úgymint: presbyteriánok, függetlenek, quakerek, keresztsgismételők, sociniánok, mennoniták, stb. szabadon gyakorolhatják vallásukat; még azok sem akadályoztatnak, kik a hitetlenség- és istentagadás zászlóját lobogtatják; sőt az államegyházban is a puseismusnak, és a gorhamféle rationalisticus iránynak szabad tér engedtetik: csak a katolikusoknak tesznek érzékeny korlátokat, csak ezeknek nem akarnak nyilvános és szabad vallásgyakorlatot engedni! Egyébiránt e türelmetlenség nem új: a katolikusok elleni gyűlölet és üldözés VIII. Henrik idejétől fogva otthonos Angolországban.

Henrik király törvényes feleségétől el akarván válni, engedelemért a pápához folyamodott; de mivel érvényes ok az elválásra nem találtatott, tagadó választ nyert. Henrik tehát, hogy a tilalom daczára is, új házasságát megalapíthassa, elszakadt az anyaszentegyháztól, még pedig nem csak ő maga, hanem alattvalóinak nagy részével együtt. Erre Henrik az angol egyház főnökének nyilvánítá magát, s Romával minden összeköttetést megszakított; 645 kath. kolostort, 900 collegiumot, 110 ispotályt, 2374 ájtatos intézetet eltörlött, s javaikat elkobozá. Ki cselekedeteit rosszalta, halállal fenytített. Egyéb kegyetlenségein kívül, 38 évi uralkodása alatt, 2 királynét, 2 bimbokot, 2 érseket, 18 püspököt, 13 apátot, 500 szerzetest, 18 világi s egyházi tanárt, 14 herceget és gróft, 344 nemes, 124

polgárt, és 110 asszonyt végeztetett ki. – Henrik leánya, Erzsébet királyné, hogy a kath. hitet birodalmából kiirtsa, a legvérengzőbb törvényeket hozatta. Minden ember halálos büntetés alatt tartozott a suprematiai esküt letenni: vagyis a királynét, mint legfőbb hatalom birtokosát, a lelki dolgokban is elismerni. Misét hallgatni, gyónni, papnak szállást adni, a pápát az anyaszentegyház fejének ismerni, legszigorúbb büntetések alatt tiltva volt. A zárdák és templomok kirabolattak, az oltárok ledöntettek, és a kath. hívek, kik prot. templomba jární vonakodtak, hónaponként nagy pénzösszeg fizetésére szorítottak; a szegények börtönökbe hányattak. A kegyetlenség, mellyel a kath. papokat csak azért üldözték, mivel Angolhonban tartózkodtak, és a kath. egyházhoz titkon még mindig nagy számmal ragaszkodó hívek lelkipásztorságát vezették, egy Nero, Decius, Diocletian üldözéséhez hasonló.

A katolikusok elleni üldözések I. Jakab alatt nem kevesebb kegyetlenséggel folytattak, mint Erzsébet idejében. Valamint a „szűz királyné” uralkodása alatt, éjjeli kutatások tartattak a papok fölfedezése végett; s a lakosok, kiknél a kutatók megjelentek, mindenféle bántalom- és faggatásokkal illetettek. A tömlöczök telve voltak foglyokkal; missionariusok, papok, egyszerű hívek a leghasztalanabb ürügy alatt halálnak adattak át. Minden a kath. egyház- és híveinek kiirtására volt irányozva. A hivatalos egyháziaknak minden plebániájokban található katolikusokat föl kellett jelenteni; különös törvényesékek ültek össze a bűnösök elítélésére, s a büntetések olly szigorral alkalmaztattak, minőnek a régi üldözéseknél nyoma sincs. És ezen, a katolikusok ellen intézett kegyetlen törvények, noha idő folytával gyakorlatilag szelidebben kezeltettek, csak 1829-ben, az ismeretes emancipatio által töröltettek el; ámbár ide is némelly korlátoló záradékok tétettek. Hogy ennyi idő alatt, és ennyi veszélyeknek kitéve, nem veszett el a katholicismus, csak az isteni gondviselés különös oltalmának lehet tulajdonítani.

Az angolhoni kath. egyházra nézve 1829-ben új korszak kezdődik. Az ezen évben kiadott emancipatio-bill által, a katolikusok polgári s politikai jogokat nyertek. A kik eddig csak

félénken és bizalmatlanul gyakoriak a vallást egész csendességben (mert minduntalan üldözéseknek voltak kitéve) ez idő óta már nyilván kezdek magukat mutatni. Az ország minden részeiben pompás templomok és kápolnák emelkedtek; papnöveldek, collegiumok és tanodák, férfi- és nőszervezetek alapítottak, gyülekezetek és missio-állomások rendezettek. Mindenütt községek támadtak azok soraiból, kik az egyház kebelébe visszatértek.

Az egyháznak csak szabadság kell, és diadala kétségkívüli. Ezt azonban nem úgy értem, mintha az üldözések bármilly kemény próbája is képes volna az anyaszentegyházat megdönteni, vagy útjában megakasztani. Ha az Isten úgy akarja, a hívek még az üldözés alatt is szaporodnak. Így például egy 1828-iki hivatalos tudósítás szerint, már az emancipatio előtt, 1819-1826-ig Londonban és környékén, a katolikusok száma következő arányban szaporodott: 1819-ben 39,560; 1820-ban 83,340; 1821-ben 86,280; 1822-ben 95,570; 1823-ban 103,200; 1824-ben 115,419; 1825-ben 123,930; 1826-ban 133,110; 1829 óta pedig a megtértek számát alig adhatni elég biztossággal. Istennek láthatlan keze csudákat látszik művelni; szélesen kezdi visszafoglalni dicső fényét a hit, melly hajdan olly terebélyesen ragyogott ez országban! A megtérések újabb időben olly szerencsével haladnak előre, hogy Mac Neil, a katolikus védegyelet tagja, az 1842-dikben tartott meetingben oda nyilatkozott, hogy alig van család, mellynek kebelében vagy nyilvános, vagy titkos katolikus nem volna.

A megtérések leginkább a fő- és az alsó-osztályokban fordulnak elő; legkevesebben térnek meg a közép-osztályból, mellyet az iparúzők képeznek. Egyébiránt ezek is gyakran gyermekeiket kath. iskolákba küldik; mi által, ha egyéb haszon nem eszközölnétnék is, legalább a vallási előítéleteknek, mellyek a kath. hit iránt korán a gyermekek szívébe csepegtetnek, eleje vétetik. Legtöbben északi Angolhonban térnek meg; hol már egészen tiszta kath. vidékek is vannak. Az angol főegyház tagjai közt is, mindinkább élénkülő vágy és hajlandóság mutatkozik a kath. egység kebelebei visszatérésre. Legne-

vezetesebbek, kik a puseismusból megtérnek*); ezek jobbadán legtudományosabb, legderekabb és szellemileg legdúsabb tagjai az angol egyháznak. A leg tudósabb puseisták egymásután a kath. egyházba jönnek, s azután legbuzgóbb katolikusokká válnak. A nőtelenek jobbadán áldozároknak szenteltetnek föl, és világító lámpák gyanánt fénylenek az angolhoni egyházban, Ő szentsége IX. Pius Romában egy saját intézetet alapított, mellyben az angol prot. prédikátorok, kik a kath. hitre térnek,

*) A puseismus Pusei tanártól vette nevét. Pusei született 1800-ban; és második fia Bouverie Fülöpnek: ki nevéhez a Pusei nevet első csatolta. Dr. Pusei 1814-ben lépett a „Krisztus-egyház”-ba, s 1822-ben az orieli collegium tagjává választatott. 1828-ban az oxfordi egyetemen a héber nyelvtan tanítójának neveztetett ki. A puseismusi mozgalom, mint tudva van, több stádiumon ment keresztül; fő vonásait mégis ezekben találjuk: A puseismus rosszalja a protestantismus elvét, s az angol egyházat odahagyni, tanításából kibontakozni törekszik; fájlalja a romai egyháztól történt egy kori elszakadást, és Romát úgy tekinti, mint a hívők közös anyját, az angol egyházat pedig, mint bilincsbe fűzött rabszolgát, melly nem képes vallásos érzelmet gerjeszteni; midőn ellenben a romai egyház a hit, remény és szeretet bőséges forrása: melly legnagyobb tiszteletet és méltánylást érdemel. A puseismus azt tarja, hogy az angol-liturgia ellenmondást és következtelenséget foglal magában; a romai egyház liturgiája pedig megbecsülhetlen kincs: a misekönyv az apostolok idejéből származott becses ereklye; tanítja, hogy a szent-írás nem egyedüli kútfeje, és zsinórmértéke a hitnek, hanem az isteni hagyományokat is kell ismerni; hogy ha a biblia minden magyarázás nélkül tanulatlan emberek kezébe adatik, elégtelen arra, miszerint őket az üdvesség dolgaiban vezérelje; tanítja, hogy Krisztus az utolsó vacsorán, a kenyér és bor színe alatt, tulajdon *testét* adta tanítványainak; hogy ezen áldozatban a kenyér és bor színe alatt, Krisztusnak valóságos teste és vére most is jelen van; hogy Krisztus a papoknak ama titokteljes hatalmat adta, miszerint ők Krisztus igéjének erejével a kenyeret és bort Krisztus valóságos testévé s vérévé változtathatják; tanítja, hogy üdves, a megholtakért imádkozni; hogy van purgatórium; hogy különbséget kell tenni a halálos és bocsánandó bűnök közt; hogy szent dolog, az ereklyéket tiszteletben tartani, s a szenteket segítségül hívni; végre ezen tanításokon kívül, elfogadja még a puseismus a kath. egyháznak hét szentségét is. E jegyzékből is nyilván láthatni, hogy a puseismus előkészítő iskola a catholicismus fölvételére.

és kik káth. papokká lenni szeretnének, a kath. hittanban kel-
 löen oktattatnak, s az egyházi rendek fölvételére előkészített-
 nek. Azok közül, kik a puseisták sorából megtértek, kiválólag
 megemlíthető Newman, a birminghami háznak főnöke, s legnép-
 szerűbb szónoka egész Angolhonnak; ő 1850-ben a szent atyá-
 tól tanári czímmel ruháztatott föl. Newman után főfigyelmen-
 fctet lord Spencer György vonja magára, előbb angolegyházi
 lelkész, most a passionisták szerzetének főnöke. E jeles férfiú,
 mini egy második Amiens-i Péter, országszerte keresztes hadat
 Jur4et, a szent földet az eretnkség kezeiből megszabadítandó.
 Fő fegyvere az imádság. A hol csak megfordul, imaegyleteket
 alapít; és e szent célra nem csak a katolikusokat szólítja föl,
 hanem a protestánsokat is. Már sok helyeken megfordult, s
 nqm egy prot. hitszónok ajtaján kopogtatott: és boldog, a ki
 őt befogadja; mert nehezen fogja magát tartóztathatni, hogy
 községét fel ne szólítsa' az angol barátai tartós imádságra.
 kizárolag mégis az ír honiakat gyűjti zászlója alá; mert ezek-
 nek kell a fő keresztes hadat képezni. 1850-ben, egyik beszé-
 dében azon meggyőződését fejezte ki, hogy ha Napóleonnak
 körülményei olly kedvezők leendettek, mint most a keresztes
 vitézekéi, úgy biztosan megtámadhatá Angolországot, és azt
 meghódítja vala. Londonban állana 200,000 ír honi vitéz, Man-
 chesterben 80,000, ugyanannyi Birminghamban, sok egyebek
 más városokban. Magában Ír honban áll a fősereg, 6,000,000
 erős, Istennek választott népe minden nemzetek közt. E ke-
 resztes hadnak fegyvergyolyója soha sem hibázhat; mivel az el-
 lenállhatlanul eget és földet átnyilaz, és e szavakban foglal-
 taik: „Üdvöz légy Mária!” Minden keresztes vitéz tartozik na-
 ponkint legalább egy üdvözetet, Angolhon megtéréseért imád-
 kozni. – Újabb időben kath. hitre tértek: Simpson, Murray,
 3cott, Montgomery, Wackerbarth, Burton, Lockhart, Faber,
 Gordon, Walker, Laing, Müller, Wilkinson, Haigh, Suffield,
 Kingdon, New, Cassval, és mások, – mind angol egyházi
 papok, kik a kath. hitre dús javadalmak odahagyásával tértek!
 És ki győznél előszámlálni mindazon jeles egyéneket, államfér-
 fiaikat, katonatiszteket, tudósokat, egyetemi tagokat és jogtu-
 dósokat, kik a legújabb időkben tértek át a kath. hitre, s hitők

tisztaságát, és buzgalmukat nagy áldozatokkal is tanúsították! Legalább néhányat akarok nevezni: Henri, Fiffé, Cavendish, Vinne, Patterson, Pachenman, Vashon, Ballard, Bodley, Eire-Stuart-Bathurst, Mafkell, Wilberforce, lord Fielding, Vidmeyer, Robert-Beverly, Tillotson, Harper, Doyle, Bennet stb.

Illy jeles férfiak áttérése nem kis aggodalommal tölti el az angolokat. Sajnálkoznak, hogy az angol-egyházat oly férfiak hagyják el, kik idáig a prot. angol egyháznak legbuzgóbb szolgálói s fiai voltak, kik részint tudományuk, részint köztiszteletre ragadó személyes érdemeik által, a világ csudálkozását vívták ki körükben. Az ő elvesztésök az angol-egyházra igen nagy és komoly csapás. Ők nem úgy vesztek el, mint ha hirtelen halállal múltak volna ki; a veszteséget aggodalom és zavar követi. Aggodalom annyiban, mert azon férfiak pártoltak el, kik eddig az angol-egyház díszjelei voltak, és azt szóval és írásban védelmezték; zavar, mert ugyanezen férfiak azt mondják, hogy lehetetlen tovább megmaradni azon egyházban, melyért oly hévvel küzdöttek. A jeles férfiak katolikusokká lettek tiszta szándékból, hogy tudnillik lelkiismeretök parancsolatának hódolhassanak, és kövessék a felőli meggyőződésüket, miszerint az igazság csupán csak a kath. egyház kebelében, és másutt sehol sem található föl. Az egyház történetének gondosabb vizsgálata után szétoszlott a fénykör, mellyel az angol reformatio hősei oly sokáig valának köryezve; s most már belátják, hogy a reformatio helyett, hogy egy nagy angol nemzeti egyházat alapított volna, a nemzetet annyi vallásfelekezetekre darabolta, a hány szentírás-kiadás van, és annak különböző magyarázata. Saját egyházuk kebelében csak élettelen ridegséget, tespedést, halált szemléltek: míg a kath. egyház részéről egy, előttök eddig egészen ismeretlen életet és mozgalmat láttak kifejtetni. Látták a kath. pásztorok hitbuzgalmát, önfeláldozási készségét, munkás felebaráti szeretetét, a szentiségek ájtatos kiszolgáltatását, az ünnepek vallásos megtartását: ellenkezőjét mindannak, mi saját egyházuk kebelében mutatkozott; és ezen összehasonlítás az ősegyházi hitbuzgalom, vallásos elvek, és gyakorlatok visszahozásának vágyát kelté föl bennök, melly szükségkép a catholicismusra vezérlé őket

vissza. 1851-ben összesen 32 prot. pap tért át a kath. hitre, és 25 főcsalád. (öster. Volksfreund.) Történetek ugyan néhány elszakadások is: azonban ha tekintjük azok névsorát, kik kath. hitre tértek, és összehasonlítjuk azokkal, kik a kath. egyházat odahagyták, nem lehet észre nem vennünk a feltűnő ellentétet, melly a kath. egyház amaz új tagjainak szeplőtelen jelleme, s az elpártoltak feslett életmódja között van. Helyesen mondja aranyaszájú sz. János: „Ecclesia luna dicitur, quae ereseit in sanctis, decrescit in peccatoribus.” így 1851-ben Norfolk herczeg elszakadása a kath. egyháztól, nagy zajt támasztott. Norfolk herczeg, első peere Angolhonnak, egyike a legrégebbi nemes családoknak, és Angolhon katolikusainak feje, elpártolt! Azonban a kérdéses Norfolk már katolikus korában is igen gyenge férfinak bizonyítá be magát; s kevés becsületben állott. Az ő elszakadása a kath. egyháznak mit sem árt; annál kevesebbet, mivel fiai jó katolikusok. És milly keveset nyom egy Chatel, Achilli, Massiot és mások neve, egy Spencer, Newman, Manning, Faber, Fielding, Campden, Hoppe, s egyéb nevezetességek ellenében? Ez utóbbiak megtéréseinek előzményeiben a legkisebb erkölcsi szennyet sem találni. De valljon úgy van-e a dolog azokkal is, kik az egyháztól elpártoltak? A történet, és a szemeink előtt elvonuló események megfelelhetnek e kérdésre.

Valamint a megtérések, úgy szaporodnak mindinkább a templomok, kápolnák, zárdák, és iskolák is. Angolhon és Wales, melly 1792. csak 35 igénytelen kath. kápolnával bírt, most 600, és ezek közt olly egyházakkal bír, mellyek fény- és nagyságra nézve a középkori székes-egyházakkal mérközhetnek: legnevezetesebbek a londoni, s a birminghami templomok; az elsőnek alapja 1839-ben tétetett le. Valóban remek mű, goth stylben építve; festett ablakait a bajor király ajándékozta. Ezen kívül rövid idő alatt Londonban és környékén számos kápolna, iskola, zárdá és kórház épült. Az 1847-iki ‘Catholic Directory’ szerint csak Angolhonban (ide nem érve Skotországot, Irhont, és Walest), volt 622 kath. templom és kápolna, 11 collegium, 8 férfi-zárda, 34 apácza-kolostor és 818 áldozó pap. 1850-ben a ‘Roman Catholic Directory’ szerint volt Angolországban 674

rom. kath. kápolna, 880 áldozár, 13 zárda, 11 ápolda (convictus), 11 collegium (felső tanoda) és 250 más tanoda.

Az egyház fiai, valamint a londoni kerületben, úgy más grófságokban is nagy buzgóságot tanúsítanak: szegények és gazdagok adakoznak aránylag; tudomány és gazdagság által kitűnő férfiak állanak a vallásos mozgalom élén: s nem elégedvén meg általában csak részt venni, mindenik egyenkint is iparkodik az ő különös buzgóságát kitüntetni. Így a nem rég épített templomok nagy része egyes családok költségén jött létre. E családok közt kiválólag említendők ezek: herczeg Norfolk, gróf Shrewsbury, lord Stafford, mr. Maxwell, mr. Peter, mr. Skarisbrik, mr. Bretherton, mr. Montesquieu, mr. Tay, lord mr. Lawson, mr. Jones stb. Mások ismét társaságokba állanak; az egyház szükségéit közös erővel pótolni óhajtván. Ide tartozik a 'Society of Catholic Ladies', olly társulat, melynek célja, a szegény kápolnákat és templo mokat szükséges oltárokkal, ékesítmények-, zászlók- és misemondó ruhákkal ellátni. Wellesley marquisnő, Leed herczegnő és Stafford grófnő, tagjai e társaságnak, melly a westmünsteri bíbornok-érsek pártfogása alatt áll. Szinte figyelmet érdemel az 1838-ban O'Connel Dániel és Landgalle Károly által alapított 'Metropolitan Catholic Tract-Society', mellynek célja az igaz tanítást terjeszteni, azt a rágalmazások ellen védeni, czélszerű könyveket és írásokat forgásba lenni, a vallásos oktatást szorgalmazni, a templomok, iskolák és jótékony intézetek felállítására közremunkálni, s a szükségben szenvedőket segíteni. A társulat céljának előmozdítására, a papság tetszése szerint adakozik, a világiak pedig évenkint fizetnek 6 shillinget; 1841 óta hetenkint két sout. E társulat egész Britannia- s a gyarmatokban el van terjedve. Van egy központi bizottmánya, melly tagjai közt sok tiszteletre méltó lordokat, grófokat, bárókat, és nemeseket számlál, s már több érdekes és korszerű vallásos értekezéseket terjesztett Angolhonban és a gyarmatokban. Kiválólag a XVI. és XVII. század nevezetesebb íróinak munkáit adja ki; minők: Morus Tamás, Fisher,- Gardiner, Harding T., Stapleton T., Sanders N., Persons, Walsingham stb.; úgy szinte az újbab korból Linghart, Digby, Wiseman stb. munkáit. Shrewsbury,

Clifford, Stourton, Lovat, és Camoys lordok, O'Connel János, és más jeles férfiak, tagjai a társulatnak; melyly 'Catholic Institute'-nak is neveztetik; és Anglia, s a gyarmatok valamennyi püspökeinek pártfogása alatt áll.

Az egyházi élet hévmérőjén nem utolsó fok a szerzetes-rendek. Azt tartom, mi sem gyakorolhat hathatósabb befolyást az angol nemzetnek a kath. hitre leendő visszatérésére, mint a jótékony czélokra alapított szerzetes-rendek és testületek. A nép látja, milly áldásthozó a valódi keresztény szeretet, s az ez által lelkesített egyének önmegtágadása. Boldog Isten! pár évtized előtt mennyi gúnynyal illették az apáczákat, kiket az első francia forradalom Nagy-Britanniába sodort! Több helyen a legsúfosabb bánásmód lön osztályrészek: s mindenütt inkább meglepetés-, bámulat- és babonás félelemmel, mint kegyelet- vagy tisztelettel fogadtattak. Azonban az 1847-ben dühöngött cholera eloszlatta az előítéleteket. A nép látván azon gyengéd és vigaszteljes gondoskodást, mellyel főleg az irgalmas szüzek a nép legszegényebbejeit ápolák; lehetetlen volt el nem ismernie, hogy a szerzetes élet magasztos vágyakat ápol, s az emberi nyomort enyhíti. Az irgalmas-nők, egy szemtanú bizonyosága szerint, több voltak, mint nővérei a betegnek, mint anyjai az elhagyottnak! Manchester-, Liverpool-, Birminghamban, és több más helyen, a legmélyebb benyomást hagyták maguk után a sínylődök szíveiben: s azért jelenleg az irgalmas apáczákat nevével tisztelettel hangoztatják ama nyelvek is, mellyek előbb az apáczákból aljas tréfát űztek.

A nőszervezetek közül megemlítendőek még a jó pásztorról, és a Jézus szívével nevezett nénék: az első a bűn ösvényére tévedt leányzók erkölcsi ápolását tűzték ki célul; az utóbbiak pedig leginkább szegény árva leánykákat vesznek védszárnyaik alá.

A férfiszervezetek is naponkint nagyobb részvétet keltenek maguk iránt: különösen a jezsuiták, kik a francia forradalom elől vonultak Angolhonba; tovább a benedekiek, domonkosiak, a keresztről nevezett Páltól 86 év előtt Olaszországban, a végre alapított passionisták, hogy predikálásuk által Angolhon megtérését eszközöljék; a trappisták, és legújabb időben Ro-

mában alapított „della Carita” testület, melyet a protestánsok is nagyra becsülnék, s mely több jeles tanító-intézetekkel bír.

Midőn így napról-napra szaporodtak a hivek, s a rendes püspöki kormányzás szerkezete mindinkább szükségessé vált, ő szentsége IX. Pius visszaállította a hierarchiát; vagyis a rendes püspöki kormányt Angolországban.

Eddig az angol kath. egyházat 1623-dik év óta, apostoli-helyettesek kormányozták. II. Jakab király alatt, XI. Ince pápa Leyburni Jánost, adrumeti püspököt nevezte ki az egész angol birodalom apostoli-helyettesének (1685). Később „Super cathedram” című apostoli irata által (1688.) az apostoli-helyettesek száma négyre szaporodott. E felosztás (négy kerületre) tartott XVI. Gergely pápa idejéig; ki „Muneris apostolici” című apostoli irata által, 1840-diki Jul. 3-kán, tekintetbe vévén a kath. hit terjedését ez országban, az apostoli-helyettesek számát megkettőztette, s egész Angolhont, a londoni, walesi, lancasteri, yorki, keleti, déli, közép- és észak-kerületi apost.-helyettesekre bízta. 1847-ben a Londonban összegyűlt apostoli-helyettesek a kormányzás ezen ideiglenes formáját rendesre kívánván változtatni, maguk közül kettőt Romába küldöttek, kik nevökben rendes egyházi hierarchiát, vagyis püspököket helybeli címekkel kérnének. A pápa meggyőződ-
vén, hogy e kérelem a kath. egyház belső kormányzata- és szent szerkezetének szükségein alapszik, szelíd atyaként engedett gyermekei sürgető kívánságának; a kérelmet a Propaganda gyülekezetéhez utasította; ez pedig fölszólítván a helyelteseket, tanácsaikat kéré ki, mint lehetne a megyéket legcélszerűbben felosztani. Ez megtörtént; a brève elkészült: de némelly nehézségek miatt kihirdetése elhalasztatott.

Az 1848-diki forradalom legyőzése után, a szent-anya egy bíbornok-érseket és 12 suffragan püspököt adott az angol kath. egyháznak; kik székvárosaikról nevezetnek. Az érseki székhely Westminister; püspöki székek: Southwark, Beverley (York), Liverpool, Nottingham, Birmingham (Oxforddal együtt), Nordhampton, stb. Ez alkalommal az angol türelmetlenséget újlag láttuk kitörni; főleg az államegyház szolgálói minden-
kép iparkodtak a nép haragját a pápa és katolikusok ellen

fölingeregni. A szószékek és népgyűlések, az egyházak és közhelyek különbség nélkül kifakadásaiak színhelyévé lettek: beszédeket tartottak, hazudságokkal állottak elő, gyalázatokat szórtak, a megvetés, harag, gyűlölség csípős szavait hangoztatták mindenfelé. Ezen izgatások következtében a pápa, és a bíbornok-érsek képe megegettett. Sőt még ez sem volt elég! A minister-elnök, lord John Russel, ebben méltó unokája ősenek Russel Williamnak, a katolikusok ellen következő pontokat indítványozott: 1-ör: A kath. érsekek- és püspököknek tiltva legyen Angolhon-, Írland-, és Skotiában területi, s olly városokról kölcsönözött címeket használni, mellyekben angol-egyházi püspökök székelnék. 2-or: Minden hagyomány- és adományozások, mellyek a tiltott címekkel élő püspököknek tétetnek, érvénytelenekül nyilvánítatnak. 3-or: Minden intézkedés, mellyet az említett címekkel élő püspökök teendének, érvénytelen. 4-er: Minden, az ezen tilalom ellenére kapott adomány, a korona részére lefoglaltatik; mellynek hatalmában álland, azt az adományozó akaratját megközelítőleg használni, vagy épen ellenkező célra is fordítani. Ez indítvány a forradalmi lapok által osztatlan tetszéssel fogadtatott; más lapok pedig más szempontból Ítélvén azt meg, igazságtalannak, és valódi háboruizenetnek tekintették. Végre az indítvány a parlament elé került. Ez komolyan vette a dolgot: s az indítvány sok ellenzőre talált. Némelly követek az indítványt, mint türelmetlent, és a szabadelműséggel meg nem egyeztetetöt, kárhóztatták. Így Oswald képviselő egyenesen oda nyilatkozott, miszerint az angol nép egy harmadának vallási szabadsága ellen irányzott ezen megtámadás, egész Skotiában egyetlen védelmezőre sem fog találni. A pápai szabályok pusztán szellemi rendszabályok. A pápa egy cséppel sem vett nagyobb szellemi hatalmat igénybe, mint Skotiának szabad egyháza. A bili vagy megakasztandja a romai egyháznak synodalis munkásságát Angolhonban, vagy nemj első esetben ijesztő példa leend a skotiái egyház részére is; a másik esetben pedig az indítvány holt betű fog maradni.

Ez idő tájban Wiseman, kinevezett westmünsteri bíbornok-érsek jeles emlékiratot adott ki ez ügyben. Ő eminens-

tiája a nemzethez intézett ezen iratában hivatkozik az angol nép nagylelkűségére, józan értelme s becsületes szívére; világosan és egyszerűen fejtve meg az indokokat, melyek a rodnai pápát vezérelték ez intézkedésben. Az igazi komoly ok, a hierarchiának abszolút szükséges voltában állott, a belserveszés és a katolikusok ügyeinek czélszerű kezelése tekintetéből. A hierarchia, úgy mond, föltétlenül szükséges volt. A törvény a katolikusoknak teljes vallásszabadságot adván, jogot ad nekik vallásuk szabályszerű és rendes formájához folyamodni, melly forma a megyés-püspökök hierarchiájának nevezetik. Azután megmutatja, mikép soha ellenséges szándék nem nyilatkozott, sem azokban, kik a kérelmet intézték, sem azoknál, kik azt megnyerték. Megmutatja, hogy az angolok nem hozhatnak olly törvényt, mellynek erejénél fogva a katolikusok csupán apostoli-helyettesek által kormányoztassanak; mivel ez annyit tenne, mint a pápa tekintélyét, kinek nevében az apostoli-helyettesek viszik a kormányt, elismerni az országban: még kevésbé tilthatják meg a katolikusoknak a püspököket; mivel ez által őket rosszabb sorsra taszítanák, mint valaha voltak. Végre megnyugtatja az angol egyháziakat, hogy az ő püspökeik mindenkorra megtarthatják czímeiket, állásukat, társadalmi helyzetüket, méltóságukat, házi kényelmöket, házaikat, földjeiket, jövedelmeiket, minden rövidség vagy csonkítás nélkül; a visszaállított kath. hierarchia mit sem vesz el azon javadalmakból, mellyeket az anglicanus püspökök jelenleg élveznek. De a másod rendű papság is békével lehet: a kath. papok egyetlen esperességet, dékánságot, kanonokságot vagy javadalmat sem fognak tőlök elvenni; maguk részére mindezekből mit sem fognak követelni, Az ő osztályrészek leendő: erényességre tanítani a gondviselésökre bízott lelkeket, főkép pedig a tömérdek szegényeket; és főtartani a jóakarát és egyetértés érzelmeit a katolikusok és földieik közt. A bíbornok nem vágyódik Westminsternek pompás épülete, művészi kincsei, s jövedelmei után; az apátság anglicanus birtokosai jogaikban, s címök és méltóságuk békés birtokában fognak maradni; ő osztályrészüül Westminsternek azon részét választja, mellyben a tudatlanság és romlottság, szegénység, éhség, nyomor és betegségek tanyáz-

nak. E vidék lakosságát nagy részben, legalább névszerint, katolikusok teszik: itt vannak a sötét barlangok, hova soha setehat a napsugár... Ez azon része Westmünsternek, hova kívánkozik, mellyet bejárni, s magáévá tehetni boldog leend; itt kell a püspöki szent kötelességet betölteni, hogy vigasztaljon, térítsen, és az ájtatosságot fentartsa. – Mindamellett lord John Russel mindent elkövetett, hogy ellenséges indítványának legalább első pontját keresztül vigye; mi neki sikerült is. Az angol városokról vett katolikus püspöki címeket tiltó törvényjavaslatot a királyné, épen vasas sz. Péter napján, csakugyan megerősítette. Ennek folytán az armaghi érsek főpásztori levelet bocsátott közre Nagy-Roldogasszony napján, mellyben magát Írhon primásának írja alá. E főpásztori levélben megemlíti az érsek, hogy midőn látja az ember, hogy az angol kormány nem ér rá az éhenhaló írthoni nép nyomorának enyhítésére gondolni, míg ellenhen az egyház- és vallásszabadság elnyomásán hónapokig is munkálkodik, eszébe jutnak Izaiás próféta szavai: „Tanis fejedelmei esztelenek lettek; s Faraónak bölcs tanácsadói, esztelen tanácsot adtak.”

Azonban mi sem képes a kath. anyaszentegyházat haladásában megakasztani: sem Russelnek indulatos kifakadásai, sem Palmerston csselfogásai, sem Derbynek nyílt megtámadásai nem tehetnek ellene; sőt valamint a keresztény vértanuk vére maglón, mellyből mindig több hitvalló sarjadzott, úgy Angolhonban is ez utóbbi események után a kath. hit iránti részvét élénkebb és szembetűnőbb! Ellenben, úgy látszik, mintha az angol prot. egyház az ő enyészetéhez sokkal közelebb állna, mint némelleyek gondolják. Igen, már régen elenyészett volna, ha az állam, és az aristocratiának hatalma nem védné. Hogy az angol prot. püspöki kar tekintélyét elveszte, már sokszor látta a világ; kitűnt ez a legújabb időkben is, például az exeteri püspök ismeretes ügyében: ki utoljára is alávetette magát egy főrumnak, mellyhez a pusztán hittani kérdés eldöntése nem tartozott. Idejárul még egy másik, és pedig igen jellemző körülmény: hogy tudnillik míg a puseiták mindinkább közelednek a kath. hit egységéhez, és az ősegyház szokásait visszafogadják, azalatt az angol-egyházi püspökök lassankint min-

den, a kereszténységre emlékeztető szokásokból kivetkőznek, így 1851. a canterburyi érsek egyik iratában oda nyilatkozott, hogy az angol főpapok majdnem általános véleménye szerint, a püspöki kézföltevés a fölszentelésnél egészen szükségtelen, és így az angol papság bizvást kezét foghat a német prot. hit-szónokokkal. Ámbár eddig is tudtuk, hogy az angol-egyházi felszentelésnek semmi értéke sincs, mégis a szokásos kézföltevés cselekvénye által legalább az apostoli küldetésnek szüksége, külső formában elismertetett; most pedig még ezen, a kath. egyházra emlékeztető tanúbizonyságot is iparkodik megszüntetni ő magassága. Az érsek ez által bizonyosan a puseismusra végcsapást akart mérni; de nagyon csalódott. A puseisták jól tudják, hova céloz ezen új szabály; azért föltették magukban, hogy síkra szállnak az olly könnyen eladható, és hitetlen főpap ellen: e végre óvást nyújtanak be az érseknek, ünnepélyesen kijelentvén, hogy ő magassága nézete nyilvános ellenmondásban van a szent-írással, a kath. egyház mindenkori tanítása- és gyakorlatával,~ nem különben az angol-egyházi hitcikke- és formuláriákkal.

Újabb bizonyosságát az angol-főegyház szakadozottságának Gladstone János langacrei lelkész-segéd eseményében láttuk (1852. Januárban); ki miután híveinek a függetlenek,tiszta' tanítását megfejtette, azt merte a szószékről mondani, hogy némelly angol-főegyházi püspökök, árulók; különösen pedig a londoni Blomfield tanár, az Antikrisztus előkövete. Illy vakmerő beszéd által megbántva érzé magát a főpap, s maga elé hivatta a káplánt; ki azonnal meg is jelent, két templom-anya kíséretében. A káplán durván felelt a püspök kérdésére, s nem akarta vele közleni egyházi beszédét. A főpap hivatalának elvesztésével fenyegeté; de ez sem használt. Sőt a templom előjárói azt adták válaszul, hogy ez esetben a dolgot a törvényszék elé viendik, kerüljön az bár tízezer forintba: ők semmi közösséget sem akarnak a tractarianismussal, mellynek egyik fő védnöke a londoni püspök; és ha Gladstone úr el találja perét veszteni, akkor készek neki, a langacrei püspöki kápolna mellett, saját templomot építeni, hova őt az egész község követni fogja.

De még egy más veszedelem is fenyegeti az angol egy-

házat; Albion számító fiai igen jól értik, és látják, hogy az olly gazdagon jövedelmező járadékokért, mellyeket az angol püspökök, kanonokok, rectorok, és lelkészek húznak, mi sem történik egyéb, mint hogy ez urak gentlemanszerűleg élnek, kocszinak és lovagolnak, utaznak, fürdőket látogatnak, fiaikat jó állomásokra behelyezik, leányaikat kiházásítják, a simoniát és nepotismust egész buzgósággal és állandóan üzik: épen úgy, mintha ezek az angol kátéban ötödik és hatodik sarkalatos éretnyül ajánlatnának, és az angol papság szívére különösen kötetnének. Már ennekelötte is volt ez iránt szó a parlamentben; a sajtó is megtette a magáét, a népet mindenféle gúnyiratok által e papjáradék-élvezők ellen fölizgatandó. így például 1832-ben a reformkérdés alkalmával, 'The Devil in London' (az Ördög Londonban,) című hírlapban torzképek jelentek meg, mellyek egyike a szegény plébániákat, másik a gazdag püspökségeket illette. Látható vala ott egyik lapon egy kiéhezett és egészen kiszáradt lelkész, éhes családjával, (kutyájának oldalbordáit is meg lehetett számlálni), mint végzik az asztali imádságot: mialatt az asztalon a legszegényebb éték áll, mit csak gondolhatni. Mellette ellentétül egy gazdag praebendát élvezőnek teremé van, hol hercegi fény uralkodik: az úr egy köszvényzsámolyon ringatja lábait; a legfinomabb étkek fedik az asztalt; ott állanak, ezüst jégedényekben a pezsgőbor-üvegek stb. A kövér háziasszony éteti a különben is elhízott Ölebet, melly morogva hever kebelén. Aláírásul Hamletnek e szavai állnak: „Nézzétek e rajzolatot, és amazt. . .” Miután a gazdag papjáradékok osztogatása a ministerekre van biz va, gondolhatni, hogy egy javadalmadnak halála után mennyit futkosnak, mint hízelegnek, és vadászszák a gazdag prédát! ... E gondolat a 'Devil in London'-ban szinte ábrázoltatik. Ott feküsznek az előcsarnokban a nagy pénzsákok: az ezernyi sterlingek, mellyeket magukban foglalnak, föl vannak írva. Ezek felé csúszik egy hatalmas krokodil, tátongó szájával, püspöksüveggel a fején, alul pedig ezt lehet olvasni: 'The bishop alligator.'

Egyébiránt a simonia az alsó papságnál is divatban van. Így nem régen (1852.) egy londoni hírlap keservesen panaszkodék azon gyalázatos üzlet ellen, miszerint az angol-egyházi

javadalmak és papi állomások nyilvánosan eladatnak és megvétetnek. Egyik hírlapi hirdetőnyven bizonyos egyén 5000 font sterlinget (45,000 ft. p.) ígér egy lelkészi állomásait, megfelelő értékben, valamely kellemes grófságban. „Jó, egészséges lakás, melléképületekkel együtt” és nem sokára jogszerű birtok, az ajánlat lényege. Népes község nem óhajtatik.” Ez, úgy mond a ‚Sun’ lap, elég világos és nyilvános. Az író természetesen prot. lelkész; az embernek van 5000 font sterlingje, s ezt akarná ő nagyobb procentre kiadni, mint három száztóli állampapírokra. Ő tehát egy lelkészséget keres valamely kellemes grófságban, azaz kétségkívül olyl tájékon, hol vadászat-, halászat-, madarászat- és más multságokra van kilátás; és a leendő lelkész egész nyíltszívűséggel előre tiltakozik a népes község ellen: ámbátor az egész lelkipásztorkodás, szabály szerint a vasárnapi predikációra szorítkozik, melyet többnyire könyvből szokás olvasni, s a gyermek-keresztelésre és temetésre.

Szinte az angol prot. hierarchia büneihez tartozik, az elhanyagolt népnevelés és tanítás. Világszerte tudva van, hogy a polgarisodott Európának egy tartományában sem történt olyl kevés a nyilvános nevelésre nézve, mint Angolhonban. A tanítást alig lehetne rosszabbul intézni, mint a gyárvárosokban. Legyen szabad egy pár kivonatot ide igtatnom azon gyermekek nevelési állapotáról, kik a gyárak- és bányákban dolgoznak. Morgan Lovis, kilencz éves, úgy mond O’Connel (a nagy-britanniai kath. intézet IV. gyűlésében, Jun. 1842.) kikérdeztetvén, így felelt: „Nem voltam soha hétköznapi iskolában. Vasárnap Tolmes úr tanodájába küldenek, hogy a gallesi abc-ét (Wales fejedelemségben honos nyelvet), tanuljam: de még most sem tudom azt. Nem tudom, mi értetik a katechismus vagy religio által; soha sem szóltak nekem Istenről. Az ég fejem fölött van: a Megváltóról mit sem hallottam; én nem tudom, mi ő”. Oh vajmi szép előmenetelt tön e gyermek! Williams Richard, 9 éves és annyi hónapos: „Reggeli hattól esti hatig dolgozom; köznap soha sem voltam iskolában; minden vasárnap elmegyek a függetlenek iskolájába. A Megváltóról senkit sem hallottam beszélni: a Miatyánkot nem tudom.” Harmadik példa a 10 éves Davis Ödön: „Nem sok időm marad a munka-

tói.; nem tudok angolul; atyám és anyám a galles nyelvet beszélik; Istenről mit sem tudok.” A 10 éves Prankland Henriette: „Mária testvérem, meg én, soha sem voltunk iskolában; mert minket dolgozni küldenek. Nem tudom, ha engem Isten teremtett-e, s nem tudom, mi a Megváltó; parancsolatok nincsenek.” A 11 éves Tovett Henrik: „Hétköznapi iskolába járom, de csak rövid ideig, még mielőtt a bányába dolgozni jöttem volna; azóta még nem kellett iskolába járnom; most pedig a vasárnapi iskolába eljárók, hol abc-re tanítanak. Nem tudom, ki az Isten, és ha mint rossz gyermek meghalok, nem tudom, mi fog velem történni.” Halljunk korosabbakat! George János, 15 éves: „12 hónapig jártam egy gallesi tanodába; engem a Megváltó teremtett, s hiszem, hogy a Megváltót Isten teremtette.” Nincs kedvem, több példát fölhozni. Ki látott valaha, vagy hallott ily tudatlanságot a gyermekek közt? Az angol papság tartása esztendőnkint 6,000,000 font sterlingbe kerül; és ezt ő ily szépen szolgálja meg. Lám, mint vannak oktatva a szegény gyermekek!

Egyébiránt nem csak a gyermekek-, hanem a felnőtteknél is nagy tudatlanságot venni észre. Így 1844. némelly staffordshirei grófságból való urak egymás közt beszélgettek, s egyikök fogadott, hogy azon első három ember, a kikkel sétálás közben találkoznak, a Megváltónak még csak nevét sem fogja tudni: s megnyerte fogadását! Az első, kivel találtakoztak, a földművelők osztályához tartozott; és megkérdezte: „Barátom! nem tud ön valamit Jézus Krisztusról?” ezt válaszolá: „Nem uram! azt nem ismerem. Bizonyos ön benne, hogy itt lakik valahol? Én e szomszédságban egyet sem ismerek e néven.” A másik, a ki megkérdezte, szinte (ha jól emlékezem) ugyanazon osztályhoz tartozott, és ezt felelé: „Az úr alkalmasint csatlakozik a névben; mivel én minden embert ismerek e tájékon: de egyet sem tudok, a kit így neveznének.” Egy harmadik, bányamunkás, azt adá válaszul ugyanazon kérdésre: „Jézus Krisztus? Nem, ily nevet nem ismerek;” és sok gondolkozás után hozzá tévé: „Tán bizony gödörös, vagy aknász lesz.”

Angolhonban vannak társulatok, mellyek évenként iszonyú összeget gyűjtenek az idegen világrészekbeli pogányok megte-

ritésére; azokat pedig elhanyagolják, kik körükben laknak. Valljon nem jobb volna-e e tudatlanokat tanítani, s velők a keresztény hit elemeit megismertetni? Ez bizonyosan többet érne, mint száz, meg ezer bibliát évenként elosztani, 3 a haszontalan missionariusok- és emissariusokra ezereket és milliókat költeni. A katholicismus egész nagyszerűségében tűnik föl a közínség idején; akkor az anyaszentegyház minden eszközt mozgásba hoz, a nyomor fiain segítő. A főpapság szokta leginkább ilyenkor magát kitüntetni, így, midőn 1847-ben világszerte, különösen pedig Angol- és Írthonban nagy éhség uralkodott, ő szentsége a pápa, mélyen megilletődve a képzelhetlen fokra hágott ínség nagy volta fölött, először maga 1000 skudit küldött a szegények javára, azután Roma városának buzgó lakosait fölszólítja, hogy szenvedő testvéreik nyomorán, tehetségökhez képest segíteni törekedjenek. A kegyes fölhívás örvendetes sikerrel gyümölcsözött. Az első napokban mindjárt 40,000 skudi lón rakásra gyűjtve; s a pénzbeli adományokon kívül gyűrűk, aranylánczok és más drágaságok is valának láthatók; még koldus kezekből is bajocchik hulltak a perselybe. Egyébiránt a nagy éhséget megszüntetni még sem volt lehetséges; mindig szomorítóbb hírek érkeztek a kereszténység fővárosába: azért ő szentsége April 17-kén, a kath. világnak valamennyi patriarchal-, primásai-, érsekei- és püspökeihez körlevelet intézett, mellyben hivatkozva elődeinek a kereszténység első századaiban is tanúsított azon buzgalmára, miszerint a világ minden keresztényeire kiterjesztvén szeretetteljes gondjokat, a szükségben szenvedőket nem csak lelki javak-, de testi alalmazna- s pénzbeli segedelmekkel is gyámolítani iparkodtak, azt rendelé, miszerint a nagy nyomorúságban sínlődő írthoniakért világszerte könyörgések tartassanak; hogy így megengeszteltetvén az irgalmasság Atyja, valamint e hitbuzgó népet az iszonyú csapástól megszabadítani, úgy a hasonló szerencsétlenségtől Európa s egyéb világrészek valamennyi országait is kegyelmesen megóvni kegyeskedjék.... És mit tettek az angol-egyházi prot. püspökök e közínség idején? Hogyan iparkodtak a nyomort enyhíteni? Ok egészen más dolgokkal voltak elfoglalva. Az oxfordi megharagudván, hogy a canterburyi érsek-

ségtől elesett, mennydörgő beszédeket tartott a zsidók politikai egyenjogúságáról; a londoni a Pikkadeliben levő haszonbéréről értekezett; és sokan a főtiszt, testvérek közül meghaltak az Urban, szentség hírében (?), palotáik párnáin: és iszonyú összegeket hagynak hátra; de olyanokról, kik tetteleg járultak volna az inség megszüntetésére, vagy a halált híveik kórágánál szívták volna magukba, ez ideig mit sem hallottunk.

Illyen és hasonló viselet miatt maguk az angol-egyházi protestánsok is megbotránkoznak, és keserves szemrehányások és panaszokra nyílnak ajkaik. Erre vonatkozólag nem régen egy értelmes angol-egyházi prot. író ekkép nyilatkozott: Kezdetben, úgymond, a főegyházi papok maguk igazgatták és kezelték a jótékonyág- és nevelésre szánt alapítványokat; azonban ez alapítványok az ő kezeik alatt elvesztek: ők maguknak tartották meg a jövedelmet, melly az alapító által a nép szellemi s anyagi szükségeire volt hagyva; ők a nyáját tudatlanság- és nyomorban hagyják, s az összegeket, mellyek e kettős seb gyógyítására rendeltettek, saját tárczájokba teszik. Az államegyház mérlegbe tétetett, és a közvélemény már régóta könnyűnek találta! Meddig fog még tenyészni földünkön? Ő egymaga többet kap, mint a legkülönfélébb hitfelekezetek egyházai Európában együttvéve. S mit tett ő e pénzzel? Vallásosabbak vagyunk-e, mint „szomszédjaink? Nemde köztudomású dolog, hogy a nép legnagyobb része vallástalan; és hogy ennek oka az államegyház papságának vallástalan életében rejlik. Erényesebbek vagyunk-e? De hiszen bizonyos, miszerint nálunk a vétségek sokkal számosabbak, mint Európának kath. tartományaiban. Értelmesebbek vagyunk-e? Sőt mondhatni, hogy kevés kivétellel, népünk közt sokkal kevesebben tudnak olvasni és írni, mint más polgárisodott nemzeteknél. Minő gyümölcsöket mutathat elő, mi jót e3zközlött, mennyi rosszat háritott el az államegyház? Vagy talán csak olly örökösödés-e ez, mellyel semmi kötelesség, semmi munka, vagy teher sincs összekötve, mellynél csak a jövedelem, a tized, áldozati ajándékok, tiszteletbeli s italdíjak vétetnek figyelembe? Meddig eendi még ez iszonyú csalfaság a renyhesség kenyerét? Meddig szedendi még a vétek jutalmát? Hol van hitszónok, kit a szegények könyüi kísérné-

nek a sírba? Hol van püspök, kit az ország tisztelete visszahajtana sírjából?

Egyébiránt hosszú volnék, ha az angol-egyház minden következetlenségeit és hiányait fölhozni akárnám: ez nem az én föladatom miket fölhoztam is, bizonyára nem valami kár-Öröm sugaltából, hanem csupán összehasonlítás tekintetéből hoztam föl. Adná a véget Jen jóságú Isten, hogy a nemzet, mely különben annyi jeles tulajdonokkal bír, s a hit terjesztésére olly roppant összegeket áldoz, mielőbb a kath. egységhez térjen vissza, s pótolja ki megtérésével ama nagy veszteséget, melyet elszakadása által okoztt a jó anyának.

S k ó t o r s z á g .

„Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent.” (I. Reg. 2.)

A skót egyház a XVI. és következő századokban elég ke-serű napokat élt; azonban egy idő óta dicséretesen fejlődik benne az egyházi élet: mi a következő hiteles adatokból is eléggé kitetszik. Így 1829-ben csak 51 kath. templomot számlált; 1839-ben már 78-at: jelenleg pedig a templomok és kápolnák száma 100. Ezen kívül van még 40 épület, mellyekben bizonyos időben isteni-szolgálat tartatik. Glasgow városa 45 év előtt csak 200 kath. számlált: a katolikusok sem templommal, sem iskolával nem bírtak; az isteni-szolgálatot egy szűk helyen végezték, mellyet kaszárnya szomszédságában csak azért választottak, hogy a fanatizált nép bántalmi ellen a katonaságnál oltalmat leljenek. Illy körülmények közt jött Glasgowba Dr. Scott térítő, kinek buzgósága által a catholicismus új lendületet nyert. Más valaki alig mert volna csak egy kápolna-építéshez is fogni; ő pedig egy nagyszerű templom alapját vetette meg: s azóta a catholicismus óriási lépésekkel haladott elő. Van két temploma, két iskolája, s nagyszerű árvanövel-déje. Ha ez tovább is így megy; úgy Glasgow ismét kath. vá-

ros lesz, s a főegyház, melly Knox és Cromvell zivatagait túlélte, állani fog, és diadalmaskodni. Egyébiránt valamint az egész világon, úgy itt is az Isten országa erőszakot szenved; sok ellenmondásnak és üldözésnek van kitéve, kivált az angol-egyházi s dissenter papok részéről: kik nyilvános fölolvadásokat tartanak, elferdítvén a kath. egyház hitét és tanítását. *)

De a türelmetlenség sem tartozik a ritkaságok közé. Vannak gyárnokok és kézművesek, kik egymás közt elvégezték, hogy katolikusokat semmi munkára nem alkalmaznak. Sőt Graenock város tanácsa, mellynek kötelessége volna, valláskülönbség nélkül a békét és rendet fõntartani, minden kath. rendõrt elbocsájtott: nehogy ezek hittársaikat üldözzék ellen védelmezzék. A szegény katolikusok nem ritkán kénytelenek hallani: „to hell with the pope (pokolba a pápával).”

A kath. egyház ügyeit képviseli, s hatalmasan elősegíti az edinburghi kath. egyelet, és a ‚Catholic Review’ című hírlap, mellynek célja, hasznos ismereteket terjeszteni a nép közt; valamint az úgy nevezett ‚Penny orthodox Journal.’ A romai propaganda is évenként tetemes összegekkel járul a skót egyház fölsegelésére. Így kapott 1850-ben az edinburghi apóst, kerület 30,000 frankot, a déli kerület 25,000 fr., az északi hasznlóan 25,000 frankot.

A skót kath. ‚Almanach’ szerint, egész Skotországban 1852-ben volt 150,000 katolikus.

*) Különbén a skót prédikátorok igen nagy járatlanságot árulnak el a tudományok, a hittan és történelem mezején. A mihez legjobban értenek, az a mérföldnyi hosszú imádságok improvisatiója. Ebben õk mesterek. Egész tanulmányuk, holmi imákat rögtönözni. Imával állanak elő a mulatságoknál is. Majd minden nagy étkezések- és esti mulatságoknál szokás egy papot meghívni. Egyszerre elhallgat a zene, s a multság. Nagy biblia- és imakönyvhalmaz hozatik elő: s az egész társaság térdre esik, és térden-állva hallgatja az imádságot; melly többnyire félóraig tart, a mellynek kézzel foghatólag nincs más célja, mint a szerzőnek tehetségét, vagyis jobban mondva, csevegését megmutatni. Ha a rögtönzésnek vége van, mindnyájan fölemelkednek, és neki esnek, mintha ily szünet nem is volt volna, a zenének, a süteményeknek, bornak, és rumnak

Í r l a n d .

„Quoniam non in finem oblivio erit pauperis; patientia pauperum non peribit in finem.” – (9. Psalm.)

A XVI. század mozgalmi ez országban is nagy zavarokat idéztek elő! Angolhon, melly hajdan „Szentek szigetének” címetetett, az úgynevezett reformatio által, a katolikusoknak legnagyobb üldözője lett. Lőpor, ón és vas használtatott a végre, hogy a kath. alattvalók hitőktől megfosztassanak. Angolhonban a kormány meglehetősen elérte célját; majd minden_v protestáns lábra állítottatott. Azonban Írlandban nem sikerült a dolog: az Írlandi nép később volt hóhér pallosa alatt elvérzeni, mint hitét megtagadni. A törvényhozás különféle csellegások által megfosztotta a katolikusokat földbirtokaiktól: java a földnek prot. urak kezébe jutott; a kathojikusok valamennyi hivatal- és méltóságokból kizáratván, a legnagyobb szegénységre jutottak, s mint napszámosok, prot. birtokosoknál kényszerültek kenyereket keresni. A prot. földbirtokosok mindent elkövettek, hogy őket a kedvező evangélium elfogadására bírják, és fölvilágosítsák: ők mégis hívek maradtak hitők- és egyházukhoz. – Hiteles kútfőkből tudjuk, hogy némelly földbirtokosok csak azon föltét alatt engedtek munkát a katolikusoknak, ha ezek prot. templomba járnak. Ők pedig későbbek voltak, az éhség, nyomor és halál közt választani, mint lelköket áruba bocsátani. Egy századnál tovább létezett ama törvény Britanniában, mellynél fogva a katolikusoknak nem volt szabad, olvasni és írni tanulni; a törvényszegő nehéz büntetés alá került. Minden oktatás és nevelés protestánsok kezeiben volt; ők rendelkeztek a sajtóval is; és egyesített erővel a kath. egyház kiirtásán dolgoztak. Egyébiránt minden üldözés daczára, Írland katolikus maradt; de hithűsége miatt minden eszköztől megfosztva, magának valamit szerezhetni, a nép tudatlanságba és

szegénységbe süllyedt. A tudatlanság kizárta őt a kereskedők, művészek és jobb mesterségeket gyakorlók osztályából, ezért csak alacsony munkákra kaphatott alkalmazást. A szegénység egy más szomorú következt is vont maga után: tudnillik az ittasságot. A legrosszabb táplálékkal kellett beérni a népnek. A rossz éték könnyebb emésztése, s az. ebből származó kellemtelenség elhárítása tekintetéből, a nép pálinka-iváshoz folyamodott; s e gyógyszer gyakrabban használva, a nemzeti kicsapongásnak forrása lőn.

Legújabb időkben O'Connel nagy tevékenységet és buzgóságot fejtett ki az egyház szabadsága- és függetlenségének megvédése körül: a parlamentben szüntűgy, mint a nép- és realgyülekezetekben, s az irodalomban. Azért míg Írlandban egy katolikus lesz, hálás szívvel fogja őt emlegetni; mint ki az egyházi s nemzeti szabadság kivívására annyit áldozott. O' Connell hathatósan támogatták Dr. Doyle († 1834.), Kelly Tamás († 4835.), Moofe Tamás († 1852.), és leginkább a kath. papság az ő feddhetetlen élete-, s lángbuzgalmával. Az Írlandi papság viselete oly példás, hogy Steele angol 1841-ben nyilván megvallotta: Mióta a világ áll, soha sem láttam, úgymond, oly dicső erkölcsi szövetséget a férfiak közt, mint az Írlandi kath. papok közt. Szabadság és szegénység, ez változatlan hivatása, és osztályrésze az élő Isten-ige papjainak Írlandban. 1813-ban az angol kormány, az Írlandi katolikusokat emancipációval kínálta meg; s ezen engedményért azt kívánta, hogy a püspökségekre Írland papsága által választott, s a romai székek előterjesztetni szokott három jelölt közül egyet kizárhasson: de az Írlandi papság ezen, oly finom ravaszsággal kigondolt tervet, mellynek segedelmével a kormány az irhoni papságra magának befolyást vélt alapíthatni, egész határozottsággal elvetette; daczára némelly kath. világiak fölszólításainak. így 1837-ben a kormány magára akarta vállalni a kath. papság adományozását; de a püspöki kar, közös tanácskozmány után, ezt is visszautasította. Ok inkább szegények akartak maradni, de szabadok, mint ellátás fejében lelki szabadságukat áruba bocsájtani; jól tudván, hogy a statustól fizetett papság, annak némileg mindig lekötelezettje, s az álladalmi kedvezések csak

a hívek bizodalma- s vallásos buzgóságának árán nyerhetők és tarthatók meg.

Egyébiránt az írthoni katolikusok készek mindenkor atyjaiat táplálni; s inkább elvonják önszájoktól a kenyeret, hogy azt az oltár, és szolgálainak föntartására fordítsák. Hasonlóképen a lelkészek is, készek inkább ínséget szenvedni, mint hogy kinyújtsák kezeiket a tévely bőkezősége után: csak az angol-egyházi hivalkodó prot. papok fizetése ellen protestálnak, mint kik a szegény kath. nép véres verejtékét henyélve pazarolják el. 1850-ben a kormány egy új cselszövényhez folyamodott: a közállam költségén vegyem királyi collegiumokat állítván föl, melyekbe minden valláskülönbőség nélkül, katolikusok és protestánsok küldhetnek gyermekeiket. A püspöki kar észrevévén a veszedelmet, a kormány hitetlen tanintézeteit megvetette, s a thurlesi zsinatból ő szentségének az egész ügyet fölterjesztette. A pápa jóváhagyta a zsinat határozatait, s a hitetlen tanintézetek ellenében, kath. egyetemek fölállítására bátorította a lelkes főpásztorokat. Ennek következtében a főpapok 1850-ben ismét összegyülekeztek nemzeti zsinatra, s a tárgyalást azzal kezdték meg, hogy a kath. szentegyházhozi ragaszkodásukat, és a szent-szék iránti engedelmességüket ünnepelesen nyilvánították. Ők meg vannak győződve, hogy „a vallás Írlandban az írthoni egyháznak szent Péter széke iránti engedelmsége által tartatott fen. Midőn sz. Patrik itt az evangéliumot hirdette, ezen egyházat az apostoli szent-székekkel egyesítette; s ez időtől fogva mai napig, sem tévely, sem eretnekség vagy szakadás nem hatott ennek kebelébe, mely azt, az egyház központjától elválaszsa. Azon egyház, mely a romai pápa tekintélye ellen fölemeli magát, okvetlenül megbukik; de a mely egyházak hívek maradnak, s az egységet az által fen tartják, hogy Jézus Krisztus helyettesétől veszik a lelki hatalmat, mindig képesek voltak megtartani az igaz hitet” stb. A püspöki kar ehhez képest a szent-széktől utasítást kapván a királyné által fölállított tanintézetekre nézve, most módokról akar gondoskodni, hogy a pápa kívánatának megfelelően. A püspökök egyértelműleg kinyilatkoztatták, hogy a kath. anyaszentegyház az állam által fölállított közönyös kir. főiskolákat

pártolása alá nem veheti, nem helyeselheti; mire nézve a kath. családtyáknak meghagyják, hogy óvakodjanak gyermekeiket olly intézetekbe küldeni, mellyekben hitők veszélyben forog, s a népet adakozásra szólíták föl, egy tisztán kath. egyetem fölállítására.

Az Angolhonban visszaállított kath. hierarchia miatt keletkezett vészvihar, az Írlandi testvér kath. egyházra is nehezedett. Az Írlandiak védelemről gondoskodtak. John O'Connel, Dániebek, a híres agitátornak fia, bámulatos ügyességgel fogott a dologhoz. Alig tette meg Russel indítványát, ez is azonnal Dublinba utazott. Első teendője volt, egy petitióban ünnepélyes óvást tenni Russel indítványa, s minden olly határozat ellen, melly a vallási szabadságot csonkítja. A petitiót Írlandnak majd minden nevezetes ügyvédei aláírtak. Hasonlóképen a püspökök is, nagyobb összetartás végett összejevetelt tartottak; mellyre (28 püspök közül) 21-en jelentek meg, Dr. Cullen, ír-honi primas, és armaghi érsek elnöklete alatt. A püspökök közt a legnagyobb egyetértés uralkodott. A tanácskozmány eredménye lett: fölratot intézni a királynéhoz, fölszólítást a kath. néphez, és kérelmet a parlamenthez. A főpásztori levél csont-és velőig járta át a kath. testületet. Az érsek és püspökök határozottan oda nyilatkoztak, hogy az ír-honi kath. egyház a bilit el nem ismeri; s azért szívére kötik a népnek, hogy jogai megtartásánál alkotmányszerű eszközökkel éljen.

Az egyházi szabadság kivására, s a hitélet emelkedésére jótékonyan hatnak a különféle egyletek és társulatok; Ezen egyletek tagjai leginkább világiak; de a papság is élénk részt vesz működéseikben, s gyakran maguk a püspökök is majdbuzdítólag, majd tanácsadólag, majd figyelmeztetőleg lépnek föl. Így érdekes azon beszéd, mellyet 1850-dik évben, a kath. védegyelet gyülekezetében mondott Dr. Cullen, ír-honi primás; és ekkép hangzik: „Mylordok és uraim! nem csekély önmegtágadásomba került, elfogadni a magas tiszteletet, mellyre hivatva vagyok; tudnillik az egyesült királyságok katolikusainak e nagy és nevezetes gyülekezetében elnökölni. Egyébiránt nagyra becsülöm e megtiszteltetést, és-érette önöknek szives köszönet mondok. S noha természetes hajlamom engem inkább a nyu-

galom és visszavonulás keresésére vezetne, ő az volna legnagyobb dicsőségem, ha magamat kizárólag, mint katolikus főpásztor, nyájam iránti alázatos és hasznos kötelességeimnek szentelhetném: mégis a jelen körülmények közt minden katolikusként kötelessége, magánérdekeit fölláldozni, s vallásának védelmére föllépni. Ha a szükség úgy hozta magával, hogy a hit fentartására, az egyiptomi remeték jelenléte kívántatott, azonnal odahagyták ezek a pusztá magányokat, és a legnépesebb városok zajába vegyültek: mennyivel inkább tartozunk mi, kik hivatta vagyunk Izrael tornyairól a vészarárogatót hangoztatni, ha a szükség úgy hozza magával, nem csak saját kényelmünkről lemondani, hanem életünket is a nyáj javáért fölláldozni? Midőn tehát ma ekképen föllépek, úgy hiszem, nem vágok a politika körébe, sem egyházi kötelmeim korlátain túl nem terjeszkedem. Úgy látszik, a jelen mozgalom semmi esetre sem politikai mozgalom; inkább hű nyilvánítása az a kath. érzelmeink, az anyaszentegyház szabadságának javára: olly nyilvánítás, melly teljes joggal igényelheti, hogy az Úr papjainak szava által igazgattassék, s az ő imádságuk és áldozásaik által erősíttessék meg.’ Miután a főpap az angol ministerium által nem régen kiadott, s a kath. hit és nevelés elnyomására irányzott rendeleteket megróttá volna, majd a büntető bilire vonatkozólag, ekkép folytatta beszédét: „Mikor erőszakos üldözéssel fenyegetnek, akkor egy sokkal veszélyesb üldözési módnak vég vették, t. i. az álbarátok üldözési módjának: kiknek ravasz mosolygásaik, és kiszámított, nyomorult kedvezésök bizonyítványai, csak leigázásunkra szolgálnának; kik a szabadelműség ürügye alatt, igazságot és tévelygést, világosságot és sötétséget egy rangba állítanak; és elveiket minél tovább terjeszteni óhajtván, az ország kath. ifjúságának nevelését kezeikbe keríteni iparkodnak. így nem erőszak- és karddal üldözte az ariánus császár Constantius a korabeli katolikuskokat; de sz. Hilár atya, ki ez utolsó üldözés történetét megírta, azt bizonyítja, hogy az sokkal gonoszabb volt, mint a Nero vagy Diocletian által támasztott üldözés. Halljuk néhány szavait, mit mond ő ezen üldözésről: „Mi harczolunk, úgy mond, egy alattomos üldözés ellen, melly nem ostorozza hátunkat, hanem a

hasnak hízeleg; melly nem támadja meg az életet, de a halálra gazdagít; nem fenyegeti a keblet, hanem a szívbe hat; nem véteti le fejünket karddal, hanem a lelket aranynyal öli meg nem harczol, hogy meggyőzessék, hanem hízeleg, hogy uralkodjék; az egyház falait fölépíti, hogy a hitet annál hamarabb leronthassa.” Eddig sz. Hilár. így bántak velünk is a hamis barátok: de már leesett az álarcz, és hálákat adhatunk Istennek, hogy az események folyama megtanított, miszerint ne bízzuk magunkat reájok; hanem inkább helyezzünk minden bizodalmat az égben, és minmagunkban. Ez eredménye a jelen krízisnek; de vannak még más nevezetes következményei is. Ha mindezeket meggondoljuk, akkor valóban hálákat kell adnunk az Urnak, ki az emberi eseményeket igazgatja, s vezérli azok javára, kik őt szeretik. Valóban föl kell kiáltanunk: „Ez a Magasságbelinek műve; ez az Isten újja!” Mert az Isten sokat tett miérettünk e jelen mozgalomban; a mi kötelességünk, mint jó katolikusoknak, közremunkálni a gondviselés szeretetteljes rendeleteivel. – Az első, mire önöket, mint kath. püspök fölszólítom, az, hogy mindent, a mit tesznek, a Mindenhatónak oltalma alá helyezzenek, és őt kérik, hogy az ő nagy irgalmasága szerint-, ajándékozza meg önöket a bölcsesség és igazság lelkével. Ha az Úr nem építi a várost, hiában vigyáznak, a kik azt őrzik. Vállalatunk szerencsés eredménye Istentől függ; s az alázatos és szívbeli imádság által remélhetjük az ég áldását, s mennyei Atyánk oltalmát! Óvakodjunk egyszersmind az ég Urát megbántani. „Bűneink által lettek erősek elleneink,” mondja szent Ágoston a maga koráról. („Peccatis nostris barbari fortes facti sunt.”) És a szent-írás bizonyítja, hogy: „Az igazság fölmagasztalja a népet; de a bűn nyomorulttá teszi a nemzetségeket.” Ha így az ég oltalmát megnyertük, példás viseletünknek más nagy eredményei is lesznek: ez által minden becsületes embernek oltalmára, pártfogása- és közremunkálására teszszük magunkat érdemesekké. Tovább arra is fölszólítom önöket, hogy félretévén minden veszekedést és czivódást, ápolgassák a szeretetet, melly az igaz keresztények jellemző vonása. Ha mindnyájan egyetértendünk, és cselekedeteinket a szeretet kormányozza, úgy elég erősek, és hatalmasak vagyunk. Nem

várjuk ugyan, hogy mindnyájan, minden egyes kérdés iránt, ugyanazon nézet- és véleményben legyünk: de noha különböző véleményben leszünk is, mégis minden megtörténhetik a szeretet és türelem szellemében.” A kath. védegyelet teendője, az egységet föntartani, a szegényeket a prot. térítgetés ellenében oltalmazni, s a kath. népnevelést tehetsége szerint előmozdítani. Ezekre vonatkozólag az elnök így folytatja beszédét: „Mi nem kívánunk egyebet, mint kath. vallásunk teljes és szabad gyakorlatát. Az Istentől ránk ruházott hatalomnak nem szabad csonkítást szenvednie; a szent-székkal, úgy mint minden szellemi joghatóság központja- s forrásávali közlekedést, nem szabad akadályoztatni. A védegyelet kötelessége, nekünk e nagy cél elérésében segédkezet nyújtani; de emellett másoknak jogait is mindenkor tiszteletben tartani. Az egyelet tartozik továbbá sajtó útján a megtámadást visszatorolni, s a hitvallás szabadságára irányzott igényeinket előterjeszteni. Nem különben ügyelni fog arra is, hogy vallásos jogaink és érdekeink a parlamentben is képviseltessenek; akkor remélhetjük egyszersmind azt is, hogy polgári viszonyaink is jobb fordulatot veendenek: mert olly férfiak, kikét a kath. igazság és szeretet lelkesít, ismerni fogják bizonyára a szegények és minden néposztály iránti kötelességeiket; és a szerint fognak cselekedni is. E részben csak O’Connel dicső tetteit vegyük figyelembe.” így szólott a jeles főpap. Illy beszédek ritkán tévesztik el hatásukat; sőt irányul szolgálnak a nemzetnek küzdelmében, mellyet annyi századok óta viv, vallási szabadsága, s függetlensége érdekében. A főpásztorok mérséklő szavai irányt adnak a nemzetnek; úgy annyira, hogy az készebb hazáját és földieit elhagyni, mint törvényes fejedelme ellen föllázadni *).

*) Nagy-Britannia összes népessége 1840-ben volt 27,250,000; ezek közt 8,377,712 kath., 18,170,545 prot., 401,743 zsidó; csupán Angolhon- és Walesben 2,000,000 kath., Írlandban 6,427,712 kath., Skotiában 250,000 kath. Brunner Seb. naptára szerint 1853-ban egész Nagy-Britanniában volt 9,120,000 kath.; csupán Írthonban 7,000,000 kath.

Jelenleg Nagy-Britanniában van: 1 érsek, 12 püspök, 900 világi és szerzetes áldozár (az utóbbiak közt 100 benedekrendi), 17 férfi-és 87 nőkolostor, 697 templom és kápolna. Írthonban van 4 érsek, 31 püspök, 2604 világi pap, 66 férfi- és 433 nőkolostor, 29 collegium és papnövelde. Az összes nagy-britanniai coloniák- és birtokokban mintegy 50 püspök létezik.

A u s z t r i a .

„Prope est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.”
(Psalm. 144.)

II. József császár idejétől fogva, a behozott államfelügyelői rendszer iszonyú súlylával nehezdedek a kath. egyházra Ausztriában. Az egyházi dolgokban kiadott kormányrendeletek zsbibasztólag hatottak a hitélet nyilatkozatára: úgy hogy a kath. egyház, Istentől vett autonómiájának és függetlenségének csak némelly töredékeihez ragaszkodhatott: uralkodónak czímezte-tett ugyan, de uralkodása alárendelt szerepet viselt. .

Egyébiránt vessünk fátyolt a múltakra; fordítsuk inkább figyelmünket a habsburg-lotharingi háznak azon nemes ivadé-kára, kinek neve a kath. egyház történetében örök dicsőségben fog ragyogni. Mint az ifjú napsugár, mely a zivatar sötét éje után, a lenyugvó hullámokból kiemelkedik, úgy jelent meg I. Ferencz-József a viharteljes korszak vészeinek közepette. Ugyanazon pillanatban, midőn a győztes fegyverek a kereszténységnek szorongatott atyját diadallal, sz. Péter államfeje-delmi székére visszaültették, a deli fejedelem eltörlé az ügy-nevezett királyi tetszvényt, és a gyanúsítólag szomorító korlátok lerontásával, a szent atyát a püspökökkel- s hiveikkeli szabad közlekedésbe visszaállította. Tiszta szív és éles látás által a tapasztalást megelőzve, átlátta a kegyes fejedelem, hogy azon forrás, mely az örök életre kihat, egyúttal a társadalom fen-állására, s az országok virágzására is életforrásul szolgál; át-látta, hogy az egyház lábaira vert bilincsek, nem alkalmasak a status-épület biztosítására. E nemes tény által a habsburgi ház, a történetben ismét azon magas polczra emelkedik, mellyen olly sokáig ült; minthogy valódi kath. hatalmat képezett!

Minden igaz katolikus, örömmel és hálával üdvözlé az igazságnak ezen tettét: csak az egyház ellenségei, kik a keresz-

ténység világát gyűlölik, kiknek egyedüli reményök a lázadás, és a gonosz szenvedélyek felizgatása, fogadák azt rossz néven. Ők megütköztek rajta, hogy Krisztus anyaszentegyháza a kormányhatósági gyámság alól fölszabadult, ők a sajtószabadságot, a társulati, gyülekezési stb. szabadságot is készek voltak gyanúsítani, csak hogy ezen függetlenségét meggátolhassák. Ők megütköztek rajta, hogy Isten igéjét nem lehet bilincsekbe verni; s míg maguk részére teljes korlátlanságot követeltek, addig az egyházi jogoknak minden oldalról elismerését, az idő s annak követelései ellen való bűnnek nyilvánították. Azonban az igazságos fejedelem megadta, a mivel tartozott, és megvette az elégületlenek tanácsait.

A nyílt rendelvény 1849-diki Martius 4-kéről, biztosította a 2. §. által minden törvényesen elismert egyház- és vallástársaságnak a jogot, hogy ügyeit önállólag rendezze s igazgassa, valamint a közös nyilvános gyakorlatnak jogát; és a társulati törvény fölmentette a gyűléseket, melyek kizárólagos tárgya valamely törvényesen megengedett cultus gyakorlása, azon megszorításoktól, melyek a népgyűlésekre nézve megalapítottak. De az érintett nyílt rendelvény ugyanazon 2. §-a egyszersmind azt is kimondotta, hogy minden egyház, a vallásoktatási és jótékonyaságügyi céljára rendelt intézetek, alapítványok és tőkepenzsek birtokában ezentúl is megmarad, és mint minden társaság, a törvény oltalma alatt álland. E rendelvény által a kath. egyház Ausztriában megnyerte azon szabadságot, mellyét illeti.

Ő Felsége még különösen is kimutatta, hogy a kath. egyház igazságos jogait megvédeni, legfensőbb apostoli királyi tisztjének tartja. A vallás-és oktatásügyi minister, 1849-diki Mártius 31-kén, azon országok püspökeit, melyek számára a Martius 4-kén engedélyezett általános polgári jogok kihirdetve voltak, Bécsbe hívá meg; hogy velők az új szabadság alapján közvetlen érintkezésbe lépjen. E meghívásnak készséggel feleltek meg a püspökök, és tanácskozásuk eredményét Írásban a ministeriummal közölték. A közlemény tárgyai voltak: 1) Bevezető nyilatkozat. 2) Az egyház kormányzása és igazgatása, a papi hivatalok- és javadalmak, a kegyúri jog, plébánia-csö-

dületi vizsgálat, és az isteni-szolgálat. 3) Az egyházi törvényhatóság. 4) Az oktatás. 5) A zárdaügy. 6) A házassági kérdés. 7) A vallástanulmány és tanodaügyi alapérték. 8) A javadalmi 8 templomi vagyonállapot. *)

*) A püspökök bevezető nyilatkozatukban leginkább azon helyzet fölött nyilatkoznak általánosságban, melyet a kath. egyház igényel; s abbeli meggyőződésüket fejezik ki, hogy ő Felsege, mialatt más társaságoknak új jogokat engedélyez, a kath. egyház ősi, törvényszerűleg szerzett jogait elismeri, s oltalmazni kész. Továbbá kijelentik a püspökök: *) Hogy a kath. egyház a meggyőződés azon erős alapján nyugszik, melly nem csak hit- és erkölcsánát, hanem alkotmányának alapvonalait is isteni kinyilatkoztatás által nyerte; azért nem is változtathatja kénye s kedve szerint saját törvényeit, mint más társaságok. Minden állami hatalomnak tehát, melly a kath. egyházhózi viszonyaival tisztába akar jönni, el kell ismernie e törvényeket.

2) Az egybegyűlt püspökök világosan fölteszik, hogy az alapjogok 2. §-a által azon akadályok, mellyek a szent-székkeli közlekedésnek útjában álltak, teljesen megszűntek légyen: s hogy jövőben mind önmaguk, mind alattuk álló híveik, nehézség nélkül fordulhatnak egyházi dolgokban a pápához; vagy rendeleteit és határozatait elfogadják. Kifejezik bizodalmas reményöket, hogy az egyházi kormányzat biztosított önállóságának következtében, meg fog nekik mindenkor engedtetni, hogy hivataluk tárgyai körül, községekhez az állami hatóságok előleges jóváhagyása nélkül, intelmeket és rendeleteket bocsáthassanak. Szinte kijelentették, hogy szándékuk a tartományi zsinatokat ismét életbe léptetni, s a megyeieket bizonyos föltételek alatt megújítani.

3) Az egybegyűlt püspökök kijelentik, hogy ha az egyház életmunkássága erőteljesen megújítandó, neki a törvényhatóságra nézve is jogának gyakorlatába, (melly bizonyos akadályok következtében majdnem valósággal eltöröltetett Ausztriában,) kell ismét lépnie. Ezen igazságos követelésök gyámolítására fölhozzák, hogy a kath. egyház, mellynek olly magasztos és áldásdús küldetést kell teljesítenie, semmikép sem mondhat le ezen jogáról. Egyedül az egyházi hatalomnak van joga, az egyháznak engedelmeskedni vonakodó katholicust, a kánonok értelmében büntetni, vagy a többi igazhívók gyülekezetéből kirekeszteni. A papi hatalomnak van joga, azokat, kik az egyházi hivatalokat az elvállalt kötelesség szerint nem kezelik, az egyházi törvény által meghatározott alakban felfüggeszteni, vagy hivatalaikból letenni, s tőlök a hivatallal összekötött jövedelmeket elvonni. Az egybegyűlt püspökök fölteszik, hogy az állami

Az egybegyűlt püspököknek igazságos követeléseik- és kérelmeiket, a vallás- és oktatásügyi miniszter, Thun gróf, 1850-diki Április 7-kén, bölcs belátással, keresztény kath. hitbuzgalom sugalta véd vekkel indokolva, méltányos észrevételek-, fölvilágosító magyarázatokkal kísérvé, ő Felségének előterjesztette; s ez előterjesztésre, nem sokára következő legfelsőbb határozat keletkezett:

hatalom olly ítéletek végrehajtásától, mellyeket az egyházi törvénytörvényesékek hoznak, segélyét szükségképen meg nem fogja tagadni.

4) A papi hivatalok- és javadalmakra egyedül olyanok méltók, kik képesek minden keresztény erényben, úgy a polgári előljáróság iránti köteleességek teljesítésében is, a keresztény községnek szóval és példával elővilágolni; erre nézve oda nyilatkoznak a püspökök, hogy ők minden jogokat tiszteletben tartanak, mellyek az állami hatalom természetéből folynak, mint azokat, mellyeket a fejedelem különös jogalapoknál fogva szerzett. Híven e nyilatkozathoz, elismerik az uralkodó jogát, hogy a püspökségekre fölemelendőnek személyét kijelölje: azt tartják azonban, hogy e jogot tisztán, személyinek kell tekinteni; s felhivatva érzik magukat a politikai viszonyok által, a legmélyebb tiszteletű, de sürgős kérelmet intézni, hogy az említett jogot, kath. püspökök tanácsa nélkül nem gyakorolandja, s az egyházi tartomány püspökeit, mellyhez a megürült szék tartozik, soha el nem mellőzendi. – A kanonoki s plébániai állomásokról képesség iránt, szinte nagy méltányossággal nyilatkoztak az egybegyűlt püspökök.

5) A plébánosi csődvizsgálatokra nézve az egybegyűlt főpásztorok abban egyeztek meg, hogy a plébánosi csődvizsgálat minden megyében évenként legalább egyszer, szóval és írásilag tartassák meg. A vizsgálat tárgyai: 1-ör. Dogmatika. 2-or. Szentírás-magyarázat a Vulgata szerint. 3-or. Erkölcsstan, Pastoralis és Liturgica; kivülöleg gyakorlati irányban. 4-er. Egyházi jog. 5-ör. Valamely predikácziónak tökéletes terve, s részszerinti kidolgozása. 6-or. Szóbeli előadás. 7-er. Catechesis. A plébániai csődvizsgálatokra csak azok bocsáttassanak, kik legalább három év óta a lelkipásztorokodás hivatalára jogosítvák, s csak azok nyerhessék el az önálló lelkipásztorokodást, kik a plébánosi csődvizsgálatot jó sikerrel állották ki.

Az isteni-szolgalatra nézve kijelentették a püspökök, hivatkozva az alapjogok 2-dik §-ára, hogy jövőre az isteni-szolgalatot minden arra vonatkozóval, az általános államtörvények határain belül önmaguk önállólág rendezendik, s ebben iránymértékül a kath. egyház szellemét és törvényét veendik.

„Az 1849-dik évi Mart. 4-diki nyílt rendelvény 2-dik §-a által a kath. egyháznak biztosított jogok végrehajtása végett, vallás- és oktatásügyi ministerem előterjesztésére, s ministeri tanácsom javaslatára, következő határozatokat hagyok jóvá, birodalmam mindazon koronaországai számára, melyekre nézve ama nyílt rendelvény kibocsáttatott.

1. §. Mind a püspököknek, mind az alattuk álló híveknek szabad egyházi ügyekben a pápához fordulni, s a pápa végzéseit és rendeleteit elfogadni, a nélkül, hogy ebben a világi hatóságok előleges megegyezéséhez kötve lennének.

2. §. A kath. püspökök szabadságában áll, hivatali hatalmuk tárgyai iránt s ezek határain belül, papságuk- és községekhez, az állami hatóság előleges jóváhagyása nélkül, intelmeket és rendeleteket bocsátani; kötelesek azonban ugyanegy időben kibocsátványaiknak, a mennyiben ezek külső hatást lennének maguk után vonandók, másolatát azon kormányhatóságokkal közleni, melyek körében e kihirdetés eszközlendő, vagy az alkalmazás megtörténendik.

3. §. Azon rendeletek, melyek eddig az egyházi hatalmat gátolták, polgári jogokra visszahatást nem gyakorló egyházi büntetéseket szabni, érvénytelenítettnek.

4. §. Az egyházi hatalmat illeti a jog, azokat, kik az egyházi hivatalokat, az elvállalt kötelességhez képest nem kezelik, az egyházi törvény által meghatározott utón felfüggeszteni, vagy elmozdítani, s őket a hivatallal összekötött jövedelmektől megfosztottakul nyilatkoztatni.

5. §. Az ítélet végrehajtására igénybe vétethetik az állami hatóságok közremunkálása, ha előttük a papi hatóság rendezerinti eljárása, a vizsgálati irományok közlése által kimutatatik.

6. §. E határozatok teljesítésével vallás- és oktatásügyi ministerem bíztatik meg.

Hatóságaim utasítandók, hogy ha valamely kath. pap

Végre kéri, hogy ő Felsege a vasár- és úgis kevés kath. ünnepnapok megülésétől oltalmát el ne vonja; s valamint eddig, mindent, mi e napok szent megülését háborgatja, távol tartson stb.

állításával, s az ebben őt egyházi czélokra illető szabadalmakkal más czélokra olyképen él vissza, hogy hivataltöli elmozdítása szükségesnek ismertetik, legelőbb egyházi előjáróival bocsátkozzanak értekezésbe.

A törvényhatóságoknak megparancsolandó, hogy ha valamelly kath. pap büntet vagy kihágás miatt elítéltetik, a püspök kívánatára, a tárgyalási irományok vele közöltessenek.

A püspököknek engem illető kinevezésében én egy, fenéségs elődeimtől öröklött jogot ismerek, melyet az egyház és birodalom üdvére s hasznára lelkiismeretesen gyakorolni szándékozom. Hogy a személy megválasztásában az egyház legnagyobb javát oltalmazsam, mindig hajlandó leszek a püspökségek betöltésénél, valamint ez eddig is szokásban volt, a püspökök, és jelesen azon egyházi tartomány püspöki tanácsát, mellyben a püspökség megürült, meghallgatni.

A fejedelmi jogok gyakorlatának, papi hivatalok és javadalmak betöltésénél megtartandó módja iránt, vallás- és oktatásügyi ministerem fog alkalmas indítványokat élömbé terjeszteni. A püspökök gyülekezete által, a kanonoki állomások és domicellaris kanonokságok elnyerésének föltételei iránt, valamint az olmücsi és salzburgi választó káptalanok tárgyában hozott rendszabályok végrehajtásának eszközlésére, leghatályosabban gyámolítandók a püspökök, a mennyiben kormányom e közremunkálásra hivatva van.

A püspökök gyülekezete által a plébániai csödvizsgálat iránt megalapított határozatok teljes kivitele ne találjon akadályt: azon kikötéssel, hogy azok a kormánynyal tartandó értekezlet nélkül nem fognak változtatgatni; ott azonban, ahol, és a mennyiben, e határozatok iránymértékül nem vétetnek, az eddigi rendeletek tartassanak meg a plébániai csödvizsgálatnál.

Hatóságaim utasítandók, a fenálló törvények alapján a fölötte örködni, hogy olly helyeken, hol a kath. népség többséget képez, a vásár- és kath. ünnepnapok megülése, zajteljes munkák, vagy nyilvános kereskedelmi üzlet által ne háborítottassék.

Egyébiránt tudomásul veszem a püspökök gyülekezetének élömbé terjesztett benyújtványait, és felhatalmazom vallás- és oktatásügyi ministeremet, hogy azokat az ezen előtéj észt vény-

ben kifejtett nézletekhez képest döntse el. A még eldöntetlen kérdések iránt kitelhető sietéssel alkalmas indítványok lesznek élömbbe terjesztendők, s a mennyiben a pápai székkeli egyetértés kívántatik, megteendők az ez iránt szükséges előkészületek és intézkedések.

Ezen egyetértésnek azon befolyás szabályozására is kellend kiterjeszkednie, melyet kormányom számára fentartani szükséges; hogy a papi hivatalok- és javadalmakról általában távol tartassanak olly férfiak, kik a polgári rendet veszélyeztethetnék. Bécs, Április 18-án, 1850. Ferencz-József.”

E határozatokban, miként a ‚Wiener Zeitung’ bölcsen megjegyezé, fekszik csirája azon valódi reformoknak, mellyek után a jobb és nemesebb emberek minden időben sóvárogtak, s mellyek az egyház és álladalom, az isteni s emberi dolgok közti titokteljes kötelékét a szeretetnek, helyreállíták. E rendszabály széttépi a keserű tekintetek és aggodalmak hálóit, melylyek miatt az emberek elfogulván, az egyházra gyanakodó felvigyázást, eddig a statusbölcse ség magvának tartották; számúzi a hamis életfelfogást, melly a legnemesebb erőket gyengítette: s míg egy részről az emberiség legszentebb érdekeit tiszteletben tartja, más részről a polgári társaság legbensőbb szükségéről is gondoskodik. Örökké igaz marad, hogy az egyház szabadsága, első föltétele a rendnek és csendnek az államban; mert az egyházi szabadság a status erkölcsi alapjának biztositéka.

Nem-különben a püspöki tanácskozmányok, s a vallás- és oktatásügyi ministernek, Thun grófnak előterjesztésére, az egyháznak a közoktatáshoz viszonyait illetőleg, üdvös intézkedések tétettek; nevezetesen az alsó és felső iskolák-, egyetemek-, gyermek-papnöveldek-, hittanárok-, és papnöveldekre nézve; valamint főnebb, úgy itt is a vallás- és oktatásügyi minister az egyház független, önálló autonómiáját elismerve, méltányos védokokkal előterjesztette ő Felségének az egybegyűlt püspökök kívánságait, nyilatkozatait; s ezek nyomán czélszerű intézkedések történtek. – Most köttetik a concordatum az ausztriai állam, és romai curia közt: s úgy hiszszük, hogy az minden, egyházát hön szerető katolikust, ki fog elégiteni.

A hitélet is egy idő óta szépen kezd fejlődni, kiválólag a

birodalom fővárosában Bécsben; hol a dicsőségesen uralkodó fejedelmi ház, őseitől öröklött legbensőbb vallásos érzelmének legszebb jeleit adja, minden nemes, jó és üdvös dolgok pártolásában maga példával menván előre. A hitélet emelkedését bizonyítják azon jeles egyletek, mellyek legújabb időkben a birodalom minden részeiben keletkeztek, vagy keletkezöben vannak; minők: sz. Leopold egylete, az északamerikai missziók oltalmára; Mária-egylet, a kath. öntudat és hitélet ébresztésére; sz. Bonifác-egylet, a protestánsok közti missziók segítségére; Jézus gyermekségéről nevezett egylet, a chinai pogány gyermekek visszaváltásaért; iskolai egylet, a serdülő leánykák nevelésére; asszonyok egylete, a házi szegények segélyezésére: egylet a kibocsátott fegyenczek gyámolítására; különféle kisdedovodák, leánynöveldek, ápolják és más mindenféle jótékony intézetek. – A hitélet emelkedésének ennyi bizonyosságai közt, nem szabad elhallgatnunk, hogy még sok kívánni való marad. Isten éltesse az apostoli Fejedelmet, hogy az egyház szabadságát fentartsa, megghiúsítván minden terveket, az egyház kárára célzokat; erősítse, gyámolítsa ötet, hogy az ellenségtöli félelem megszűnván, uralkodása alatt biztos időket élhessünk.

Az ausztriai birodalom több jeles tartományokat foglal magában; ezek közt első rangú csillag gyanánt fénylik kedves hazánk:

M a g y a r o r s z á g .

„Transivimus per ignem et aquam: et educisti nos in refrigerium.” (Psalm. 65.)

Igen, átmentünk tűzön és vízén, sok fájdalma- és keserveken! Hogy a fájdalma és keservek nagyságát, és mélységét kinyilatkoztassuk, tekintsük meg az ország legújabb eseményeit. Nem tartozom azok közé, kik Magyarországnak minden újabbkori irányai- s törekvéseiben merő veszélyt sejdítenek: mindamellert tagadhatatlan, hogy a lábra kapott korszellem

sok színű palástja alatt a sok üdves közt, tömérdek ferde irányok is jövének létre, melyek az erkölcs- és vallásosságra veszeljes hatást gyakorolának Magyarorszáiban.

Már 1825-ben Magyarország polgári életében egy ellenzék keletkezett, mely a irancia forradalmi eszmékkel eltelve, a fenálló tekintélyek megdöntésére irányoztatott, s egyházellenes szándokát több alkalommal ki is mutatta. Leginkább 1840 óta, a ‚Pesti Hírlap‘ keletkeztével, a hazafiúság, szabadelmőség és emberszeretet ürüge alatt, ellenséges irányokat veszünk észre. A mérges nyilak különösen az egyházi-rendet sújtották; mivel a papság a híveket azon világosságtól, melynek fénye csak vakítólag hat, és mind a jelen élet nyugalmát, mind a jövendő örök boldogság reményét tőlök elragadja, megóvni törekedett: azért iparkodtak az egyházi-rendet gyűlöletessé tenni, s ezt a rend és béke felforgatójának bélyegezni. Egyébiránt így volt ez mindig. Kik a vallást gyűlölték, mindenkor arra törekedtek, hogy a vallástanítókat a közjó, s polgári béke felforgatóinak bélyegezzék; és illy ürüge alatt az igaz vallás terjedését gátolhassák. A nemzetiség-, népszerűtet-, és a közjóhoz ragaszkodásnak ezen leple alól, lődözték nyilaikat az Istenemberre is az igazság ellenségei. „Mit cselekszünk? Mert ezen ember sok jeleket mivel. Ha úgy hagyjuk ötét, mindnyájan hisznek ő benne; s eljönnek a romaiak, és elveszik helyünket és nemzetségünket. Egy pedig közülök, Kaifás nevű, mint-hogy főpap volna azon esztendőben, monda nekik: Ti semmit sem tudtok; se meg nem gondoljátok, hogy hasznosabb nektek, miszerint egy ember haljon meg a népért, s az egész nemzet el ne vesszen.” Főleg a megyei gyűlésekben, kebelrázó jelenetek fordultak elő. Csak az udvari párt és papság ellen, egy meglehetősen vastag beszédet kellett elszavalni: s a népszerűség meg volt nyerve. Némelly megyei gyűlések valódi bünbarlangokká aljasultak; az egyház és papság tekintélye, 0 a közügyekre befolyása, napról-napra, rendszerileg, gúny és piszkolódások által csökkentetett. Valamint a nyilvánosság terén, úgy volt ez nagyobb részt a társalgási életben is. Többnyire, jó hangulathoz (bon ton) tartozott, az egyházat és szolgálait nevetségessé tenni; s ezt gyakran az egyház szolgálainak

jelenlétében. És a reménydús ifjúság, mely alig rázta le az iskolai port, még dicsekedett hitetlenségével; ritkán találkozott valaki a társaságban, ki a megtámadott igazság védelmére szót emelt volna. Ha a lelkész a vármegyei gyűlésre hivatkozott, közönségesen elutasított; és ezen ellenséges hangulat nem csak vegyes vallású vármegyékben uralkodott, hanem a tisztán katolikusokban is. Esztergomban és Egerben, az illető érsek székhelyein, kik egyszersmind főispányai voltak ezen megyéknek, s hol a papságnak legnagyobb befolyása lehetett, és legszámosabban képviseltetett: még itt is, a gyűlések alkalmával, a leggúnosabb élceket kénytelenítettek hallgatni, s a fölállított nyers tömeg zajában, olykor minden tiltakozások daczára, az igazságot fölládoztatva látni.

Újabb megtámadásoknak lőn a magyar egyházi-rend ki téve, midőn a vegyes-házasságokra nézve, a kath. hit elveihez, és az anyaszentegyház rendeleteihez leendő szorosabb alkalmazkodás végett, a magyar egyház püspökei főpásztori levelet bocsátották az országba. Lajcsák Ferencz nagyváradai püspök volt első, ki pásztori körlevél által inté a lelkészeket, hogy a vegyes-házasságokat, ha csak a szülők gyermekeik kath. neveltetéséről az egyházat nem biztosítják, meg ne áldják; hanem, mint VIII. Pius és XVI. Gergely pápa rendeletek, csupán passive jelenjenek meg. A nagyváradai püspök példáját csakhamar az összes püspöki kar követte. Mintha Bocskay, Bethlen, vagy Tököly támadtak volna föl sírjaikból, olly láрма, zaj és forrongás lett! Az ellenzékiek protestánsokkal egyesülvén, az 1790°/1. 26. t. ez. megsértésének ürügye alatt, a megyei gyűlésekben megtámadták a püspököket; és ellenök fölírtak ő Felségéhez, hogy a közbéke tekintetéből vétesse vissza a vegyes-házasságok ügyében kiadott főpásztori leveleket. Sőt Zalamegye egy rég elavult, és a vegyes-házasságokra semmiképen sem alkalmazható törvényczikknél fogva, a vegyes-házasságokat meg nem áldó lelkészeket pörbe fogatni, s mindannyiszor 600 p. ft. büntettetni rendelte; s hasonló eljárásra az ország valamennyi vármegyéjét fölszólította.

E vészterhes korszakban sok keserűséget, és gyötrelmet kellett szenvedni a papságnak; mégis erélyesen viselte magát:

úgy hogy e küzdelmek neki mindenkor becsületére, s az egyháznak díszére fognak szolgálaim. Találkoztak ugyanis a magyar egyháziak közt férfiak, kik részint írásban, részint szóoklatokkal, bátran küzdöttek az egyház változatlan fegyelme mellett, s a felzúdult viharok közepette igen sokszor megszegéníték az ellenzék álokoskodásait; s ha lelkesek voltak főpapjaink a vezérségben, az alsó papság szinte fáradszónalul és híven működött a főpapok oldala mellett: papságunknak e szilárd jelleme, kath. híveinket szembetűnőleg összetartóbbakká, 8 hitök iránt féltékenyebbekké tévén. Ide vonatkoznak egy melegekblü világi magyar hazafinak szavai, ki egy megyei gyűlésben a papságot, az annyi keserőségek közt folyt harczra ékkép serkentette: ,Vigyázz és örködjél, honom papsága! tovább is a polgári s religióbeli jóllét fölött; e kettő elválhatlan. El ne tántorítson az új propaganda gúnya és ostroma; te adtad meg hierarchiai rendszereddel Európának polgárisodását: te tartandod azt fel jövendőben is; csak folytasd buzgó törekvésedet: küzdj mindig állhatatosan! Férfi-erő jelel ki, s csüggedhetetlen vas türelem. S ti, kik csupán az emberiség javára szántatok élteteket, kifáradnátok-e a jóban? Vívjatok állhatatosan, és ha szükség, szenvedjete is; sőt ha kívánatlik, haljatok el fejenkint a hon és hit javáért: így mindenkor nagyok, győzhetlenek maradtok. És kik üldöznek titeket? ... A propagandisták gúnyolnak, üldöznek, kisebbítenek; kiknek őseik részint a törökökkel szövetekezve rombolták a hont, részint a török iga alatt nyögő hazát összeesküvéssel, és a koronás főtőli elszakadás által dúlták. Légy állhatatos; cselekedjél, és töltsd be hivatásodat, rendeltetésedet! Több vést is állott ki az anyaszentegyház: s mégis rendületlenül áll; s üldözői hova lettek? . . . Borúk vonulnak most fölötted; de van Isten, igazságos jó fejedelem: ezek védnek! Vannak fiaid közül, kik nevetik tanításodat; nem elégesznek meg a szelíd tannal; lég titán kapkodnak, kebeledből kikészülnek. Hadd menjenek: illy pártszakadással nem Veszítesz; eljön az idő, midőn ha pályádat kiküzdötted, a hegyen tündöklő város leszesz, hova igyeketni fognak minden nemzetek!

Megjelent ez időtájban (1842.) egy jeles mű: ,De mixtis

Matrimoniis inter catholios et protestantes', Roskoványi Ágostontól; mellyben okiratok- és adatokkal, történeti szempontból be van bizonyítva, mikép a kath. anyaszentegyház valamint tanításában, a vegyes-házasság veszélyes voltára nézve kinyilatkoztatott elveiben, mindenkor magával egyező, s következetes volt: úgy az e tant életbe léptető zsinati végzésekből is mindenkor azon egy szellemben nyilatkozott. Kimerítőleg van itt előterjesztve a vegyes-házasságok története, nem csupán Német-, hanem Angol-, Orosz-, Lengyel-, Franciaországban is, úgy nem különben Hollandiában, az észak-Európai statusokban, Amerikában, stb. Mások ismét hit és jog szempontjából igazolták a kath. anyaszentegyháznak azon eljárását, miszerint ez méltán vonja el áldását olly házasságoktól, kik születendő magzataikat tőle elvonják; mi által ők nyilván tanúsítják, hogy a hittől idegenkednek, az egyház üdvözítő szentségeit föl nem veszik. Végre Lonovics József csanádi püspök Romába küldett, és a szentséges atyától azon engedményt nyerte ki, hogy a prot. pap által egybeadott vegyes-házasságok érvényesekül tekintessenek.

Következett az 1844. országgyűlés. Itt ugyan ő Felségének parancsolatára, s a pápai engedmény következtében, az egyházi férfiak ellen megindított pénzbírsági kereset megszüntetett; s végzéssé lőn, hogy a jegyesek azon esetre, ha kath. lelkész nem akarja megáldani vegyes-házasságukat, tjtészesök szerint prot. pap által adhatják magukat össze, s az illy házasság érvényes. Tovább az is határozatott, hogy ha katholikus, valamelly protestáns vallásra akar áttérni, saját lelkésze előtt két ízben kijelentve szándokát, azt azonnal végre is hajthatja.

Ezen átmeneti szabadság legnagyobb tetszéssel fogadtott a protestánsok, és némelly lágymeleg katolikusok részéről; sőt nem sokára találkoztak házaspárok, kik noha a szent oltár előtt maguknak örök hűséget esküdtek, most a törvény oltalma alatt megtagadák kath. hitüket: csak hogy a házasság «zent kötelét fölbonthassák, és más, a testnek és érzékeknek kedvezőbb házasságra léphessenek; találkoztak kath. papok és szerzetesek, kik az egyházi fegyelmet megunva, odahagyták a

kath. egyházat, s a polgári törvény oltalma alatt megházasodtak. – Az utóvilág csudálkozni fog rajta, mikép lehetett Magyarhonban, hol a kath. lakosság olly túlnyomó többséggel bírt, némélly törvényeket keresztülvinni: törvényeket, melyek ha nem is közvetlenül, de mégis közvetve egyházunk megrontására irányozvák. Azonban ha minden körülményeket számba veszünk, a dolgot nagyon is természetesnek fogjuk találni. A protestánsok számra nézve kevesebben voltak ugyan, de annál nagyobb erélylyel léptek föl mindenütt: harczosaik közt többnyire szabadelmű világiakat számláltak; míg a katholicusok jobbadán vagy hallgattak, vagy még segítették is őket vallásuk- és egyházuk-, leginkább pedig az egyház szolgáinak meggyalázásában és lealacsonyításában. Az országgyűlésen néhány száz országgyűlési követ közül, főleg a rendek táblájánál, alig találkozott egy-kettő, ki az egyház jogainak védelmére föllépett volna. Sőt az utolsó évtizedben már annyira ment a dolog, hogy közönségesen csak a szabadelmű párthoz tartozó férfiak választattak követekül. Hogy ezek a kath. egyháznak jogait és igényeit nem védelmezték, igen természetes. És ha kérdezzük, mikép nyertek szótöbbséget? E kérdésre minden hazáját szerető magyar kénytelen elpirulni.

Tudva van, hogy a nyilvános megyei ügyekben, midőn tudnillik valamely pártnak túlnyomó győzelemre kellett vergődni, szokás volt, az ügynevezett korteseket meghívni, nem ugyan tanácskozás, hanem inkább bizonyos szótöbbségnek megnyerése végett. A kortes név a régi büszke spanyoloknál tiszteletes név volt; Magyarországon pedig a legszegényebb é. kiképzetlenebb osztály nemesei értettek alatta. Valamint minden rendnek megvan saját pórnépe, úgy a kortesek is a nemes rend salakját képezek; mert elvonva a szegénységtől, melly ha vétkes életmóddal nincs összekötve, senkinek gyalázatára nem válik, a magyar kortesek, nemesi kiváltságokkal fölruházott földmivelők voltak, s a valódi parasztoknál annál mélyebben álltak, minél inkább volt az ő tudatlanságuk és együgyűségök a kevélység-, féltelenség- és vad rakoncátlansággal párosítva. Igaz ugyan, a kortesekről átalán nem lehet mondani,

hogy a valláshoz, mellynek nevét viselek, nem ragaszkodtak volna. De illy alkalmaknál a lelkiismeret- vagy belső erkölcsiségre nem volt figyelem; ők vakon rohantak azon párt vezérei után, mellytől a győzelem kivívására meghivattak; s mivel a nemességnek legnépesebb osztályát képezek, a fölkiáltás- és választásoknál az ő viharosan zengő szózatuk szintűgy, mint a voksolásnál az ő hatalmasan parancsoló sokaságuk által minden esetre döntöttek. A mi illy tudatlan és nyers sokaságnál olly túlnyomó hatást gyakorolt, az bizonyára nem volt a jog és igazságosság védveinek begyőzése, hanem az etetés, itatás, bor, pálinka s egyéb kábító szerek osztogatása; mellyek a szótöbbséget megnyerni törekvő pártfőnököktől a legpazarabb mértékben szolgáltatott ki. E megyei kicsapongások korában, midőn emléköket azon felül emberhalál jelölte, fölháborodott kebellet jajdultak föl némelly jobbak hazaszerte a sejdített veszélynél, melly efféle kicsapongásokkal a municipiumokat enyészítő örvénybe szédíteni. Azonban mit tehetek a nyers, tudatlan embererő tulhatalmaskodása ellenében? Midőn például egy nyers tömeg élén, mellynek a közügyekbeni értelme, belátása 0, megjelenek valamely pártos ember, és az értelem embereit matematikai bizonyossággal leszavazá, s képzelenségeket jegyeztetett föl utasítástáblájára a követnek, gyalázatul az értelmiségnek, hazafiságnak, és a megyének, mellyben lakott. Mit tehetett a kath. papság, mit a püspökök? Az ő szavuk elhangzott, a pusztában kiáltónak szavaként; de így sem mindenkor. A pusztában kiáltónak legalább megengedtetik a szólás; de itt, alig lépett föl valaki az egyház védelmére, vagy a conservatismus javára szólani kívánván,.. azonnal megharsant a szitkozódó, „halljuk”; s addig tartott az iszonyú láрма, míg a szónok, szóhoz nem juthatván, fájdalommal elfoglalá székét, Csak illy körülmények mellett volt lehetséges, amaz elhírhedt törvényeket kivívni, mellyek most a kormány bölcs igazsága által részint eltöröltettek, részint módosítottak, hogy legalább a vallás- és erkölcsiségnek minél kevesebbet ártassanak.

Nincs a magyar országgyűlés újabb történetében egyetlen példa, egyetlen törvény, melly a kétszáz törvényhozónak igaz-

ságosságát annyi millió katolikusok irányában előtűntetné. Az 1847/8-diki posonyi országgyűlésen, a vallás dolgában ismét egy új, a XX. t. ez. alkottatott, mely szerint minden bevett vallások polgári jog tekintetében egyenlőkül nyilvánítottak; kimondatott, hogy az ország statusvallást többé nem ismer, hanem minden bevett vallásokat politikai szempontból egyenlőknek tart, s külügyeik elintézésében a viszonyosság elvét fogja követni. E törvénycikk a kath. egyháznak történeti alapon nyugvó jogait, és az állammal szorosabb viszonyait megingatta ugyan: de más részről azt azon tér elfoglalására utasította, hol magát a nyomasztó pártfoglaltság függése alól, az önállás szabad, és épen azért kívánatosabb állapotára emelheti. Eddig a kath. vallás uralkodónak mondatott; de mint tudva van, uralkodása igen nyomorú volt: sőt már annyira jött a dolog, hogy egy kath. szónok a főrendek tábláján (gróf Majláth János) fölkiáltott: „A katolikus egyház nem szükségli, s nem kéri az állam oltalmát; ő csak szabadságot akar: csak annyi szabadságot, mennyit a nem-katolikus vallások élveznek Magyarországon.” Azt hitték a katolikusok, hogy a kath. egyház melly II. József óta a rávetett, s őt tevékenységében akadályozó korlátokból nem volt szerencsés egészen kibontakozni, most a többi vallásokkal egyenlő szabadságot fog élvezni; azt hitték, hogy a vallások egyenlősége másban nem állhat, mint, abban, hogy a bevett vallásfelekezetek saját religiói, s egyházi ügyeik elrendezése- és kormányzásában, valamint a vallás, nyilvános gyakorlatában is, egyenlő szabadsággal bírjanak: mégis „nem sokára sok súrlódások adák elő magukat. Azért minden félreértések kikerülése tekintetéből, az ezen egyenlőség- és viszonyosságra vonatkozó cikket e szavakkal kívánták bővíteni: „Saját hitelveik, és egyházi szerkezetök épségben tartása mellett.” Majd méltányos jogaikat biztosítandók, egy kérelemmel járultak az országgyűléshez. E kérelem, a szabadsáff és egyházi függetlenség alapján, olly pontokat tartalmaz, hogy semmi sincs a kimondott egyenlőség és viszonyosság elvénél fogva igazságosabb és következetesebb, a katolikusok ezen kérelménél. így például, egyebek közt, azt kérték, hogy valamint más felekezeteknek, úgy a katolikusoknak is saját is-

koláik alapítása, czélszerű elrendezése s igazgatása iránti joguk biztosíttassék; továbbá miként az evangélikusok- és nem-egyesült görögöknel, egyházi s iskolai alapítványaikat egy, csupán egyházi s világi katolikusokból álló bizottmány kezelje. Igazságos egy kérelem: mégis kétségek támasztattak az annak engedni tartozás kötelessége iránt. Az országgyűlés szétoszlott; a katolikusok igazságos követelései félrevetettek. – Azonban a katolikusok tudván azt, hogy igazságos kérelmek csupán a jó akarat hiánya miatt késett el: módokról gondoskodtak igényeik kivívására.

Mi sem fájdalmasabb az egyházra nézve, mint az, mikor főpásztor nélkül van. Búsul ekkor az egyház, és gyászba borul, mint az ara, ki jegyesét elvesztette. Illy állapotban volt a magyar kath. egyház is. Több érseki és püspöki székek, mint az esztergomi, egri, váczi, győri, szepesi, fejevári, kassai, üresek valának; a kik pedig ki voltak nevezve e püspöki székekre, azoknak a pápai megerősítésök elmaradt. Azalatt mindig kellemetlenebb súrlódások adták elő magukat az ország és annak fejedelme között... s magasra emelkedtek a lázadás hullámai. – V. Ferdinand ő Felsége lemondásával, 1848. Dec. 2-kán, I. Ferencz-József vette át a kormányt. Mind a mellett a politikai ügyek mindig komolyabb szint öltének magukra; míg végre az elégületlenség polgári háborúra változott. A bűnökkel együtt születnek és növekednek az őket megbosszuló fúriák. A forradalmi korszakot, vonatkozólag egyházunkra, igen jellemzőleg írja le nemes hazánkfia, m. Fogarasy püspök: „A martiusi forradalom, úgymond, melly Európa legnagyobb részét keresztül futotta, midőn a népeket szabadság ígéretével csalta ki a harczterre, a kath. anyaszentegyház szabadságát és jogait, nem csak hogy nem kímélte, hanem egyenesen megtámadta; s minden mozgalmaiból, tetteiből észrevehető volt, hogy a trónokkal az oltárokat is fel akarja forgatni. Azért Olaszthonban, sőt Romában is, előbb ugyan a kolostorokat támadta meg, de később neki ment minden egyházi intézeteknek: míg végre magát a lateráni palotát is, hol a szentséges atya lakott, ágyúival vette körül, és lövöldöztette. A hitetlenség előbb farizeuskodik; csak a jezsuiták, és redemptoristák ellen

kel ki, a religiót szükségesnek mondja, sőt néha tisztelettel is emlékezik róla: azonban a jezuíták alatt az összes katholicismust gyűlöli, s ha hatalomra kap, nyíltan megtámadja. Természete mindenütt ugyanazon egy. Ausztriában szintúgy, mint másutt, a jezuíták és redemptoristák elűzésével piszkolta be az általa magasztalt szabadságot; s miután ezekkel célját érte, neki ment a többi szerzetes-rendeknek, a világi papságnak, s ezeket kezdte az újságlapokban pelengérré tenni, ellenök a nép dühét fölingerelvén; annyira, hogy némelly plébánosok csak menekülés által szabadultak meg haragja elől. Itt hazánkban mit szenvedett a kath. egyház a revolutiótól, nem szükséges elősorolnunk, mert még a dolgok friss emlékezetben vannak. Minden pap, ki velök nem tartott, bosszújuk tárgya volt; mindenütt legott kolostorainkat, iskoláinkat foglalták él: sok becsületes lelkipásztort elhurczoltak magukkal fogolyképen, s a kínzásig sanyargattak, egy püspököt a vértörvényszék halálkínjaival gyötörttek, két lelkészt agyonlöttek, tornyainkat harangjaitól fosztogatták, templomaink ékességére sóvárgó szemmel néztek, némelly helyeken a templom szentélyét is vadságukkal megfertőztették; s ha csakugyan sikerült volna forradalmi kísérletök, kétségkívül a kath., egyház lett volna győzedelmök egyik nevezetes zsákmánya, s az egyházi hivatalokat olly szenttelen papi kezekre játszották volna, kik pásztorok képében Krisztusnak nyáját a hitetlenség és vallástalanság örvényébe vezessék. E szenvedések alatt a jó és értelmes katholicusok legalább annyit tanulhattak, hogy a szabadság álprofétáinak könnyen hinni nem kell: de arról is meggyőződhettek, hogy az egyház a forradalomtól szabadságának visszadását hiába reményli; ezt csak akkor fogja elérni s megnyerni, ha a vallásos meggyőződés meghatja azokat is, kiknek a törvényes hatalom kezökben van. Átalában a forradalom a szabadság hirdetésével kezdődik, hitszegésből gyarapodik, s a legnagyobb zsarnoksággal végződik.” A forradalom leghevesebb zivatarai közt, a magyar püspöki kar Pesten gyűlt össze, s 1849-diki Jan. 20-kán, főpásztori levelet intézett a magyar egyház lelkészei-, s minden renden levő kath. hiveihez. E főpásztori levélben bevallják a püspökök, hogy jóllehet az isteni Üdvözítőnk-

tői rajok bizott főpásztori hivatal körében, leginkább csak azokra kell terjedni atyai gondoskodásuknak, mik Krisztusban kedvelt híveik lelki szükségeinek kielégítéséhez tartoznak; de mivel őket az üdvösség útján csak úgy vezérelhetik legbiztosabban, ha kedves hazánk a pusztító beháború félelmei alól fölszabadulván, abban a legfőbb királyi tekintély és hatalom, s vele a törvényes rend ismét helyreáll: kötelességüknek ismerik; épen ez időszakban, midőn a legforróbban visszaóhajtott béke s nyugalom elérhetésére olly kedvező alkalom nyílt meg, atyai szózatot intézni a kormányuk alatt levő tisztelendő lelkipásztorokhoz, valamint Krisztusban kedvelt minden kath. híveikhez is; hogy engesztelő szavaik- és hangjaikból megértsék, és szívökre vegyék az alattvalói hűség és engedelmesség kötelességét: melytől sokan a politikai viszonyok szövevényes fejleménye alatt eltántorítottván, az ellenszegülés veszélyes útjára sodortattak. A püspökök nyilván bevallják, hogy ők, kik a honban áradozó békételenség hosszú ideje alatt nem késtek a lelkipásztorokat és kedvelt híveiket a törvényes felsőbbség rendeleteinek pontos teljesítésére inteni, s az újabb törvények engedményeinek okszerű és békés fölhasználására figyelmeztetni, most sem állhatnak ellent lelkök benső ösztönének: hogy a lelki vezérletökre bizottakat, a tévedések örvényéből kiragadni, s az ország kibékültetésének közelebbi idején, a törvényesség útjára visszavezetni igyekezzenek. Mert a béke és szeretet Istenének szolgálói lévén, valamint papi tisztelnél fogva a béke hirdetése s ajánlása illik leginkább ő hozzájuk: úgy meggyőződések is az, hogy csak a törvényes engedelmségre való általános visszatérés mellett, lehet az országban naponkint növekedő nyomor és inség megszüntét reményleni. Azután a történetre hivatkozva, megjegyzek, miszerint a sokszor hányatott és veszélyben forgott Magyarhon, leginkább annak köszönheti már szinte ezeréves fönmaradását, hogy többféle nemzetiségekből álló lakosai a törvényes király trónja s az alkotmány körül egyesülvén, azt és ezt minden erejekkel megvédeni, s irántuk a függés, engedelmség és ragaszkodás hódolatát szóval és tettel bevallani törekedtek. A magyar nemzetnek királyai iránti tántoríthatlan hűségét, hazánk történetének évkönyvei magasztalva hirdetik; ő

maga, a nemzet is, e jellemző erényének öntudatából mindig új erőt, merített a trón és ősi alkotmány megmentésére, hol azokat veszély fenyegette. Az alattvalói hűség és engedelmség a kereszténynél vallás parancsolta, lelkiismeretes kötelesség; mellyet megszegni, az apostol bizonyítása szerint, annyit tesz, mint Isten rendeletének, ki által uralkodnak a királyok, ellenszegülni. Üdvözítőnk, az apostolok és első keresztények kötelező példái mutatják nekünk, hogy a törvényes fejedelmeknek engedelmeskedni tartozunk; mivel Isten rendelete, hogy minden lélek alá legyen a felsőbb hatalomnak vetve. Az ausztriai házra ezelőtt több mint háromszáz évvel törvényes utón szállott a magyar korona. Később pedig az ország rendéinek kívánatára, az 1723-diki 1-ső és 2-dik törvényczikkek által, a trónörökösödés rende úgy határozott meg, hogy az ausztriai örökös tartományok mindenkori uralkodója, egyszersmind és elválatlan kapcsolatban, Magyarország törvényes királya is legyen. Lemondtak ez által, és pedig valamíg az ausztriai föl-séges háznak bármely ivadéka életben lesz, mindenkorra, az ország rendéi, királyválasztási minden jogukról; és ezt még csak azon esetre tartották fön, ha az ausztriai ház és uralkodó egész család (mitől az isteni gondviselés örizzen) kihalna. Ezen örökösödési rend szerint a magyar királyi korona és trón, akár halál, akár lemondás általjöjjen üresedésbe (melly utóbbi trónváltozási módra nézve sem hiányzanak honi történeteinkben a példák), a közvetlenül következő trónörökös, vagy ha jogairól ez is önkényt lemondana, ennek legközelebbi törvényes utódja lép az ausztriai császári s magyar királyi trón birtokába. így történt ez 1848-dik évi Decemberhó 2-án, midőn a 14 év lefolyása ajatt atyai jóssággal és szelídséggel uralkodott I. Ferdinand ausztriai császár, Magyarországnak e néven ötödik királya, ugyanazon nap kelt legmagasabb manifestumában kimondott okoknál fogva, az ausztriai összes birodalom uralkodói székéről, következőleg a vele válhatlanul összekapcsolt Magyarország koronájáról is leköszömvén, az örökösödés rendén arra hivatott testvéröccse pedig, fönséges Ferencz-Károly es. kir. főherczeg, a koronáhozói jogáról egyszersmind ünnepélyesen lemondván, ennek elsőszülött fia Ferencz-József, kit a pragma-

tica sanctio szerint, e visszalépések után az uralkodás egyenesen és törvényesen illetett, az ausztriai császári s magyarországi királyi trónt „I. Ferencz-József” név alatt azonnal elfoglalta» Nem szűnt meg tehát V. Ferdinand lelépésével a királyi hatalom az országban; s azon hűségi eskü, mellynek kötelezésétől a lelépő Felség ön személyére nézve, addig volt alattvalóit fölmentette, szintúgy kötelező erővel bír a trónra lépett I. Ferencz-József királyunk ő Felsége irányában; ki sarkalatos törvényeink értelmében teljes joggal vette át az uralkodást, és kitől az engedelmisséget senki, ezen alkotmányos hon polgárai közül, bűn nélkül meg nem tagadhatja: mert Üdvözítőnk nyíltan parancsolá, megadni a császárnak, mi a császáré; az apostolok fejedelme pedig 2-ik levelében arra inti a keresztényeket, hogy engedelmeskedjenek a felsőbbségnek, akár magának a fejedelemnek, mint legfőlebbvalónak, akár a helytartóknak, kik tőle küldetnek: mert ez az Istennek akarata. Azután bevallják a püspökök, hogy azért kellett hazánk ezen alkotmányos viszonyait a lelkipásztorok és kedvelt híveik előtt bővebben is felvilágosítaniuk, mivel tudják azt, hogy a hon lakosainak legnagyobb része, a dolgok és események elhallgatása vagy szántszándékos elferdítése által, a szabadság é törvényszerű függetlenség túlfeszített eszméivel ragadtatott azon veszélyes harcza, mellynek valamint kitörése az országot nyomorral és rendetlenséggel borította el; úgy további folytatása azt a veszély és sokáig tartható ínség örvényébe sodorhatja. A püspökök nyilván bevallják, miszerint Magyarországnak sajátságos helyzete, s jóllétének és ősi függetlenségének biztosítása tette szükségessé, hogy a bölcs és előrelátó elődök, az ősi alkotmány megtartása mellett, az országot ugyanazon egy uralkodó személyében, és a kölcsönös védelem biztosítása alapján, az ausztriai örökös tartományokkal elválaszthatlan kapcsolatba hozták, és szövetséges állásba léptették. Azóta a hont századokon át pusztította vad ellenség innen visszanyomatott, az ország határai, s a külbéke hosszabb időre biztosítottak. Az ausztriai házból származó királyok alatt épült föl a hon a török hagyta romok alól, indult virágzásnak a tudomány és polgáriodás, emelkedett a magyar nyelv vés nemzetiség a dísz és térje-

dettség előbb nem ismert fokozatára. Nem különben a kath. egyház, mely e honban is, a mohácsi veszélyt nyomban követett vallási szakadás által kimondhatlan sok veszteségeket szenvedett, az ausztriai házból eredett dicső apostoli királyok védnöksége alatt újult föl viszontagságaiból. Azért noha az 1848-diki Aprilhó 11-kén bezárt posonyi országgyűlésen alkotott új törvények, a régi alkotmányon lényeges változtatásokat tettek: a trónörökösödési rendet, s Magyarországnak az örökös tartományokhoz törvényes viszonyait sértetlenül hagyták; s mint a törvényczikkek élőbeszédében olvasható, az országos rendek a *pragmatica sanctióra* hivatkozva, a nemzetnek ama íonebb dicséért jellemét is, miszerint a fölséges uralkodó házhoz örök hűséggel ragaszkodik, kiemelendőnek tartották. Több fejedelmi legmagasabb nyilvánítmányok, mellyekben ő Felségöknek, V. Ferdinándnak, valamint főséges utódának I. Ferencz-Józsefnek, a magyar néphez és országhoz intézett atyai intéseik, s az ország kibékítésére czélozó legfelsőbb rendeleteik foglaltatnak, vagy csak rosszul értelmezett fordításokban jöttek e honban köztudomásra, vagy nagyobb részt a nyilvánosság elől elvonattak. E körülmény, s a nép kedélyét fölzaklató, szenvedélyeit izgatottságban tartó alaptalan hírek és koholmányok folytonos terjesztése, elhomályosították sokak előtt azon kötelesség ismeretét, s meggyengítették bennök a kegyelet azon érzelmeit, mellyekkel egy ország sem dicsekedhetett inkább» mint a királyához még a hatalmas francia hódító csábításainak daczára is, hűségben megmaradt Magyarország. Holott azon okiratok tanúsága szerint, nem szenved kétséget, 1-ör: hogy ő es. kir. Felségének, V. Ferdinándnak atyai legmagasabb szándoka s törekedése eleitől fogva oda volt irányozva, miszerint a hazánkban megzavart békét helyreállítsa, s a viszálkodás szerzőit a törvényes engedelmesség útjára visszazólítsa. 2-ör: Hogy ő es. kir. Felségek, V. Ferdinand és I. Ferencz-József, nem akarják szabadságunkat, vagy nemzetiségünket elnyomni, sőt azok további föntartását ünnepélyesen biztosítják; és különösen a földmívelő népet, az újabb törvények által megszüntetett úrbéri robot és dézsma visszaállítása iránt terjesztett álhírek alaptalanságára figyelmeztetvén, a részökre törvény

által engedményezett nyereseményeket minden jövődő időkre biztosítani kegyeskedett. 3-or: Hogy a cs. k. hadsereg élén főméit, herczeg Windischgraetz, mint főparancsnok és teljes hatalmú kir. biztos, ő Felsége legfelsőbb rendeletéből, s egyedül azon békeséges czélből lépett az országba, s haladt egész Budapestig, miszerint ezen, a legszebb rendet tarló s példás fegyelem alatt álló hadi erőnek tekintélye által, lefegyverezze az ellenszegülőket, s a személy- és vagyónbátorságot biztosítván, a törvényes rendet, s az irántai tartozó engedelmességet az egész országban visszaállítsa. Kinek is e szerint, mint az ország kibékéltetőjének, magas rendeleteit nem csak elfogadni, hanem pontosan teljesíteni, sőt a parancsa alatt levő cs. kir. hadsereg támogatása által üdvös céljainak kivételére segédkezetek is nyújtani tartozunk. Csak így remélhetvén azt, hogy alkotmányos szabadságunkat, mellyet a pártütés kockára tett, megmenthessük. Ugyanazért, mondják a püspökök, miután egyrésről a törvényes fejedelem iránti hűség és engedelmesség őszinte, s tartózkodás nélküli bevallása, legszorosabb polgári s keresztényi kötelességökben áll; más résről pedig semmit inkább nem óhajthatnak, mint hogy e honban a száműzött béke visszatérésével, a jó rend és közcsendesség helyreálljon, s a polgárok előbbi iparuk és munkásságuk folytatása által, jóllétök előmenetét háborítatlan szorgalommal eszközölhessék: mint sz. Pál apostol meghagyta utódának, sz. Titus krétai püspöknek, hogy a gondjaira bízott híveket a fejedelmek iránti engedelmességre, s alattvalói meghajolásra intse; úgy ők is intik és kéri az Úrban mindnyájukat, kiknek üdvössége fölött örködniök parancsolta az Úr, tőlök egykor számot veendő, de kiknek földi boldogságát is szívökből óhajtják, miszerint az általuk őszintén és igazságban előadottak nyomán, ne késsenek I. Ferencz-József törvényes királyunk és urunk ő Felsége iránt, szóval és tettel hűséget és engedelmességet tanúsítani, s ne várják be azon időpontot, hogy azon országot, melly a hűségben magát más által megelöztetni soha sem engedte, ő Felsége törvényes urunk királyunk, hadseregeivel kényteleníttessék meghódoltatni. Majd emlékezetökbé hozzák a híveknek, miként csak egy éve még, hogy mostani urunk ő Felsége, legelső hivatalos föllépésével

(1847.). az ország fővárosában mindnyájunk szeretetét, tiszteletét, és bámulatát magához hódította volt. Akkor az ország, ő Felségében egykori dicső, s a nemzethez különös vonzalmat tanúsító királyát üdvözlötte: most az isteni gondviselés 6 Felségét megadta nekünk, és a nagy birodalomnak; s mivel gondosan, és hazánk iránti folytonos figyelemmel neveltetett föl, az Úr, ki a népek millióinak jóllétét tette le kezeibe, megadá neki bölcseségének és igazságának azon ismeretét, mellyel népeit erős karral fogja védni, szelid jósággal kormányozni, jogtisztelet, igazság-kiszolgáltatás, és a szellemi s anyagi kincsek fejlesztése által boldogítani. Mindezeknél fogva kéri a püspökök sz. Pál apostol szavaival a lelkipásztorokat és kedvelt híveiket, hogy Ferencz-József ő Felségeért, mint az ország törvényes királyáért, s azokért, kik a felsőbbségben vannak, tartassanak imádságok és könyörgések; miszerint csendes és nyugodt lehessen életünk, az isteni félelem megőrzése által. Különösen pedig rendelék, hogy a sz. misében, ott, hol a király nevének keli megemlítetteti, I. Ferencz-József urunk királyunk neve soroztassék be, s azonkívül minden ünnep- és vasárnapon, a kánon rendén ő Felsége I. Ferencz-Józsefért a nyilvános könyörgés megtartassák; egyszersmind pedig, hogy a békeségért eddig folytatott nyilvános könyörgések, míg mint reménylik, az isteni jószág és szeretet az áldott békét és nyugalmas időket visszaadja, ezután is naponkint mondassanak el.

Így iparkodtak az ország főpásztorai, a jog és igazság szempontjából, a híveket fölvilágosítani; s ez által fölséges urunknak trónját megszilárdítván, a békét és rendet helyreállítani. – Valamint a főpapok, úgy az alsórendű clerus, erélyesen és példásan viselé magát; és ha találkoztak, kik a nehéz körülményekben a rohanó vízártól elsodortattak, ezek bizonyára legfájdalmasabb sajnálkozásunk tárgyai, s mit sem vonhatnak le azon számtalanok érdemeiből, kik Isten, haza s fejedelem iránti hűségüket oly fényesen bebizonyították. Némeltyek tömlöczbe vettek, mások gyalázatos fogságra hurczoltattak, vagy föbe lövettek, mások javaiktól megfosztattak,

s a halál félelmét nagy rettegések közt állották ki inkább, mint sem kötelmeikről megfedkezzenek.

A zivatar lecsillapítása után, dicsőségesen uralkodó fejedelmünk, I. Ferencz- József, az elárvult megyéket jeles főpásztorokkal vizasztalta meg; nevezetesen az esztergomi érseki székre Scitovszky Jánost, az apostoli buzgóságú pécsi püspököt emelte. Az újon kinevezett primás, 1850-diki Jan. 6-kán foglalá él érseki székét; s azonnal apostoli buzgósággal azon nehéz sebek orvoslásához fogott, melyeket a fölöttünk elviharzott zivatar a magyar egyház testén ütött. Ő herczegsége az ország közinségének enyhítésére, pápa *ő szentségétől* különös engesztelő jubileumot eszközölt ki; hogy így a még felzúdult kedélyeket a közbüntudat-, közvallomás-, közkérlelés- és közmegebocsátásban ismét egyesítse, s az egymásra rohanó nehéz csapásokat töredelmességünk által elfordítsa. A végetlen jóságú Isten bő sikerrel áldotta meg a nemes törekvést. Ha nagy volt az erkölcsi pusztulás, melyet a forradalom istentelen szelleme okozott: úgy most örvendetes volt tapasztalni, mint iparkodott mindenki részt venni a szent ájtatosságban. Nem egy meg-rögzött bűnösnek felnyíltak szemei; nem egy zaklatott honfi megnyeré szívének elvesztett nyugalma. Nem különben a buzgó főpapnak atyai gondoskodásából a papság számára lelki gyakorlatok, a nép számára pedig missiók tartattak. Szinte ő herczegségnek felszólítására, ugyanazon évi September 24-dik napján magán-értekezleteket tartandók, Esztergomban gyűltek össze Magyarország püspökei. A tanácskozmány tárgyául eleve 8 pontok valának kitűzve; úgymint: a papnöveldek, a vallásalap, kegyúri jog, a plébánosok illetménye, a káptalanok jövedelmeinek rendezése, a horváth-slavoniai püspökségeknek a magyar egyháztólí célba vett elszakasztása, a görög egyesük püspökségek szaporítása, s a gymnasialis tanodákban a vallás-tan mikénti előadása. Az értekezletek olly fontosak, és olly kimerítők, hogy czélszerűnek, sőt a magyar kath. egyház állapotának ismertetéséhez szükségesnek tartom, azokat ide-iglatni; egy igen tisztelt írónak nyomait követve, kinek a szerencse kedvezett az értekezleti irományokba tekinthetni, s ki azokat érdekes rövidséggel az 1851-diki Religioiba tette le.

Az egybegyűlt püspökök működésének eredménye, részint a fölséges fejedelemhez benyújtott fölterjesztésekben részint önmaguk irányzásául szolgáló határozatokban mutatkozik. Mi az elsőket illeti: 1. Hálás emlékezetben tartván az egybegyűlt püspökök azon fejedelmi kegyelmet, mellyel az 1850-ki Aprilhó 18-kán és 23-kán kelt es. kir. rendeletekben a kath. egyház és álladalom, s ismét az anyaszentegyház és közökötzi viszony meghatározatván, a kath. egyháznak szabadabb, üdvösebb mozgás engedtetik, és méltányos kívánságainak egyik nevezetes része teljesített: nem mulaszthatták el, jobbágyi hűséggel tolmácsolt köszönetöket az apostoli király trónja elé terjeszteni. 2. Majd az anyaszentegyház egyik főbb ügyét, a püspök-nevezést vitatván meg, az apostoli király jogainak tiszteletben tartása mellett, ezeknek-olly gyakorlatáért esedeztek, melly az egyház legszentebb érdekeinek szememeltartására nézve elegendő biztosítékot nyújtson. 3. Azon egyházi egyéneket illetőleg, kiket a kormány bizalma közhivatalokra hív meg, kívánták a püspökök, hogy az egyház főnökeinek beegyezésével, illetőleg tanácsadása folytán neveztesenek csak ki. 4. Jól tudván továbbá, mennyire legyen szükséges, főleg a magyar egyház fölött az utolsó években elviharzott fergetegek után, az üresedésben levő püspöki székeknek mielőbbi betöltése, ezért is sürgetve kérőleg járultak az apostoli király trónjához. 5. De meg nem feledkeztek egyszersmind azon püspök- és paptársaikról, kik a legközelebb múlt idők viszontagságai által politikai bajokba sodortatván, jelenleg részint számkivetésben, részint fogságban szenvednek. Miért is midőn hódoló köszönetet intéztek a tanácskozó főpapok a Felsőséghez azon kegyelemért, mellyel már eddig számtalan megtévedett alattvalónak börtönajtait megnyitni, büntetéseit elengedni kegyeskedett, hogy hasonló kegyelemben részesíteni méltóztassék bűnhődő sorsosaikat is, engesztelőleg esedeztek. 6. Az egyháznak anyagi ereje az 1848-ki törvények következtében tetemesen megfagyván, szükségei pedig, részint fonmaradván, részint szaporodván, de különben is a kath. vallás-alapértéknek, a közállam általi kezelése sok helytelen nézetekre, s tulajdoni jogtévesztésre alkalmat szolgáltatni képes lehetvén, kívánták a

püspökök, hogy ezen alapnak, mint a kath. egyház kizáró tulajdonának természete, államilag kimondassék, kezelése egyházi bizottmányra bizassék, és jövedelmei kizárólag kath. célokra fordíttassanak. Mit Erdélyre nézve is legfelsőbb helyről elrendeltetni esedeztek. 7. Ugyanazon tekintetnél fogva, hogy az egyháznak anyagi ereje, az egyházjavadalmak jövedelmei, egyházi célokra annál tökéletesebben fordíttassanak, esedeztek tovább a püspökök, hogy ő Felsége a főpapok végrendekezési szabadságának, a Kolonicsféle szerződés általi megszorítását (úgy mint a már megszűnt tizedjövedelmen alapulót) megszüntetni, s egyszersmind elrendelni méltóztassék, hogy az ürességben lévő egyházi nagyobb javadalmak jövedelmei, mellyek felét az említett szerződés a királyi fiscusnak juttatja, s mellyeket régi gyakorlatnál fogva valósággal nem csak felében, hanem egészen húz a fiscus, egészen egyházi célokra, különösen pedig a papnöveldek föntartására fordíttassanak. 8. A szent uniónak fentartása és gyarapítása végett, kérték a püspökök ő Felségét, hogy: a) azon károknak kipuhatolására, mellyeket a forradalom dühe (csupán a fogarasi görög-katholikus megyében több mint 300 templomot lerombolván, elpusztítván, a balázsfalvi székes-templom drágaságait, ékszereit elrabolván stb.) a görög egyházon ejtett, vizsgáló bizottmányt kiküldeni, s ezek kárpótlására a szerb népnek nyújtott legkegyelmesebb segélyként, román ajkú katholikus híveinek is bizonyos segedelmet adni; tovább b) a görög-kath. templomoknak a görög nem-egyesültek általi törvényellenes elfoglalását szigorúan eltiltani, az újon elfoglaltak visszaadását elrendelni, a nem-egyesültek által gyakorolt hitcsábításoknak elejét venni; c) s mivel a messzeterjedő fogan si püspökségnek több mint 1300 plébániáját egy püspök tökéletesen el nem láthatja; de a munkácsi s nagyváradi görög-kath. megyék híveinek, nyelvök szerint célszerűbb elosztása is kívánatos volna: maga útján kieszközölni méltóztassék, hogy a görög-kath. megyék újdont elrendeztetvén, két új, román ajkú püspökség, a fogarasi, munkácsi, s nagyváradi megyékből kiszakasztandó plébániákból alakíttassék; d) végre egy román ajkú érsekség felállítással az uniónak szent ügye előmozdíttassék. 9. A közállami s egyházi tekintetben egyaránt

különös „figyelmet igénylő keresztény házasság méltósága- és szentséges voltánának föntartására nézve óhajtották a püspökök: a) hogy az 1849-iki November 3-án kelt ideiglenes bírósági szerkezet és perrendtartás 5-dik és 12-dik §§-nak azon határozata, mellynél fogva a házasság járulékaik iránt lefolyó perek ezután nem az egyházi szent-székek, hanem a világi törvényszékek által lennének elintézendők, több, igen fontos nézeteknél, s magánál ideiglenes természeténél fogva is, szüntettetnék meg; b) hogy a hitehagyott egyházi és szerzetes személyeknek a házasodás, (az egyházi-rend és ünnepélyes fogadások kanonikus házasságbontó akadályait elismerő honi törvények értelmében,) polgárilag se engedessék meg; az ilyenek által kötött szentségtörő házasságok pedig érvénytelenekül nyilváníttassanak; szintűgy c) a hitehagyott kath. házastársnak vele érvényes házasságot kötött hitvese életében, szabad ne legyen a prot. elvek szerinti elválasztása után is, házasságra lépni; – ez is a házassági kötelék bontó akadályát elismerő boni törvényekkel ellenkezésben, és siralmas következésű levén; d) az ausztriai német, szláv és olasz örökös tartományokból, nem különben külföldről honunkba költözött egyének házasságait nehezítő, lehetlenítő polgári akadályok, a közerkölcsiség, számtalan botrányok és családi nyomor elhárítása tekintetéből, szüntessenek meg. 10. Az 1844-ki 3. t. cikknek helytelen alkalmazása folytán némelly egyházi és szerzetes személyektől gyakorlott korlátlan áttérési szabadosságot, az általuk viselt egyházi hivatalok, kezelt egyházi s alapítványi pénzalapok, képviselt vallásosság és közerkölcsiség tekintetéből, üdvös korlátok közé szoríttatni esedeztek az egybegyűlt püspökök. 11. Miután az egyházi véduraságok, az utolsó események által szenvedett veszteségek következtében, sok helyen védúri kötelességeik teljesítésétől szabadulni akarván, a véduraságról lemondottak: az így elárvulandó egyházak iránti köteles gondoskodásuknál fogva, oda járult a püspököknek legfelsőbb helyre nyújtott esedezése, hogy míg a védúri viszonyok új törvény által nem szabályoztatnak, az eddigi védurak kötelességeik teljesítésére, a hazai törvények értelmében szoríttassanak; jövőre nézve oda irányzandó levén a védúri jogok és kötelességek alanya iránti intézkedés, hogy

miután a földesúri haszonvételek az eddig úrbéri tartozás alatt lévő népre mentek át, ez az azokkal némileg összekötve lévő védúri köteleességek teljesítésére, a régi védurakkal birtokaránylag köteleztessék. Melly alkalommal a lelkész-bemutatási jog gyakorlata, a lelkipásztori hivatal minél tökéletesebb betöltésének, és e célból a legalkalmasb egyéneknek a legilletőbb hatóság általi választása tekintetéből, kellő módon rendeztesék. Különösen a vallás- és tanulmányi alapérték véduraságához tartozó javadalmak, a püspökök szabad betöltési jogához tartozzanak. Hogy pedig a lelkészi hivatalra a méltóbbak választassanak, egy védúr által se mutathassék be olly egyén, ki misés papságának harmadik éve után, egy, hat esztendőre érvényes zsinati próbatétet dicséretes sikerrel ki nem állott. 12. A lelkipásztori hivatalokban működő munkatársaik jobb, hivatásukhoz illő, és fáradalmaikhoz szabott ellátása tekintetéből, kérték az apostoli királyt az egybegyűlt püspökök, hogy: a) a tized és tizenhatod elvesztése által jövedelmeikben tetemes csorbát szenvedett plébániai javadalmaknak, a törvény által is biztosított kármentesítését előlegesen kirendelni; b) a lelkészi illetékeket a papi hivatal-, és kor szükségéhez arányosb (különösen az Ausztriában elfogadott) mértékben, mellyhez a püspökök a plébániák mielőbbi rendezésekor tarthassák magukat, kiszabni; s c) a világi hatóságokat a lelkészi illetékek pontos behajtására kötelezni méltóztassék. 13. Mivel pedig az egyházi hivatalos épületekben (plébánia-házakban stb.) a lelkészi hivatal teljesítésének nem csekély kárával, katonai beszállások történnek, a lelkészi szolgálat könnyebb teljesíthetése, névszerint a fiók-egyházakbai kirándulás végett tartott lovaik pedig előfogatokra hajtának; folyamodtak a püspökök ő Felségéhez, hogy a hivatalos paplakokat más hivatalos épületek példájára, a katonai beszállástól, a lelkészeket pedig az előfogatok adásától megkíméltetni rendelje. 14. Azon meggyőződéstől vezéreltetvén a tanácskozó főpapok, miként a hittudományi tanodák és papnöveldék akkor fognak csak a kath. egyház céljára legüdvösebben hatni, ha elrendezések, a tanítóknak behelyezése és elmozdítása, a tantárgyak, és tanrendszer elhatározása a püspökök által történik: a pesti egyetemenél fön-

álló hittani karra nézve a püspöki karnak, különösen pedig az ország primásának, a dolog természete által megkívánt tete-
mesb befolyást követeltek. A tanítók behelyezése és elmozdítá-
tása, a karigazgatóság föntartása, az előadandó tanok szaporítá-
tása, az egyházi jognak s a neveléstannak a theologiai karba
bekebelezése, és egyházi egyén által leendő tanítása iránt kivo-
nataikat felterjeszték. A megyei papnöveldek és hittani karok,
nem különben a Pázmányféle bécsi növelde továbbra is föntar-
tatni határoztatván, a sz. Ágostonról nevezett, szinte bécsi pap-
nevelő-intézetre nézve, hova jövőre is küldetendnek növendé-
kek, az ausztriai püspökök által követelt fölügyelési jogban ré-
szesülni kívánt a magyar püspöki kar is. 15. Mivel pedig a me-
gyei papnöveldeket, a tized és úrbéri tartozások eltörlesztése
szomorú állapotra juttatá, részint a közvetlen szenvedett vesz-
teség, részint pedig az által, hogy a segedelmökre szolgáló ren-
dezett püspökségek alapja, mellybe a püspökök, jövedelmük
nagyobb részét elvesztvén, és congruájokban is nagy csorbát
szenvedvén, befizetéseiket többé nem tehetik, megszűnt: folya-
modtak az egybegyűlt püspökök ő Felségéhez: a) hogy a jó-
szágos papnöveldeknek nem csak az elvesztett úrbériségek tár-
pótlása, legalább egy részben, előlegezve fizetessék, hanem
azokra az 1848: 13.t.cikk7.§-ának rendelkezése is terjesztessék
ki, mint e segedelmet legméltányosban követelökre. Ide értvén
az erdélyi középtanodáknál létező convictusokat is. b) A pap-
növeldeknek nyújtsák segedelem a vallás-alapból; melly az
épen említett kármentesítésben szinte részesíttessék. c) A kir.
kincstárnál lévő azon papnöveldei tőkepenztek, mellyek még
sors által ki nem húzattak, a teljes kamatok élvezetébe helyez-
tessenek be. d) A megüresedett nagyobb javadalmak időközi
jövedelmei, nem különben a szerzetes-rendekhez nem tartozó
jóságos apátságok és prépostságok, a mennyire ez különben
lehetséges volna, s míg a jelen szükség tartand, a papnövel-
deknek jussanak, e) Királyi iskoladíjakkal ellátott tanulók, ha az
egyházi rendbe bevételnek, a neveltetésökre fordítandó iskola-
díjakat tarthassák meg. f) A trienti zsinat és több megye hatá-
rozatai szerint, minden megyei hittani tanodában legalább egy
tanári hivalt, kanonok vigyen. A mennyire pedig mindez elég-

séges nem lenne, tekintvén azon hasznot, melyet az egyház tagjai részint közvetlen, részint közvetve az állam céljára nézve hajtának, a fönmaradt hiányok az állam kincstárából pótoltsanak. 16. A kath. iskolák tulajdonát az egyház számára biztosítandók, s azoknak tisztán kath. felekezeti jellemét fõntartandók az egybegyült püspökök, bővebben elõadák az õ Felségéhez benyújtott felterjesztvényben, miként mindazon tanintézetek, melyek eddig a katolikusoknál léteztek, tisztán kath. alapítványi tanodák, melyeknek tulajdona a katolikusoktól elvitáztatlan lévén, a körülöttök való intézkedés is egyedül ezeket illeti. Minek folytán fõljogosítva érzék magukat, az országba bevett valamennyi vallásfelekezetekre alkotmányilag kimondott jogegyenlõségnél fogva is, azt kívánni: a) hogy a kath. tanulmányi alapok (s épen azért az egyetem alapja, s a fundus studiorum is), egyedül kath. ezélokra fordíttassanak; egyéb közalapokkal össze nem vegyítettvén, hanem kezelésök ugyanazon bizottmányra bízattván, mely a vallás alapjának kezelésére kéretik kiküldetni. A megszüntetett kath. convictusok állíttassanak vissza« b) A kath. iskolák vallásos jellemének fõntartása tekintetébõl, a püspököknek hatalmában álljon, minden nemkath. tanítókat és tankönyveket azoktól távol tartani, c) Elismerik ugyan a püspökök, hogy a közállam, valamint minden más vallásfelekezetû, úgy a kath. iskolák fölött is fõfelügyelési joggal bír: azonban nagyobb és több jogok gyakorlatát, mint melyek e más vallásfelekezetûek iskoláira nézve gyakoroltatnak, a kath. iskolák természetével megfõrõnek nem tartják; s épen azért tanodáink áthelyezését, átváltoztatását vagy eltörlését, sõt a tannyelv megváltoztatását is, ha ez egyoldalúlag a közállam részérõl történik, a valásszabadsággal ellenkezõnek nyilvánítják, d) Hogy pedig a kath. tanodák jelenleg a kath. egyh. elveiben, és a közállam méltányos kívánataihoz képest rendeztessenek el, késõbb pedig igazgattassanak: vegyes, világi õ egyházi katolikusokból álló bizottmányt kívánnak a püspökök kiküldetni, mely a kath. tanodái ügyet intézze most el, és kezelje, jövendõre. A fejedelemhez részint kérõleg, részint jogvédõleg felterjesztett ezen tárgyakon kívül, még több másokra is terjedett az egybegyült püspökök figyelme, fõpapi gondoskodása. Hogy

a sokból, néhányat említsünk: 1. Azon számtalan nehezteléseknek és félszeg ítéleteknek, melyeket az egyházi-rendnek a papi tizedről az 1847/8-diki országgyűlésem lemondása keltett, elhá-
 rítására, ünnepélyesen kimondták, s értekezleti jegyzőkönyvükbe beigtatták az egybegyűlt püspökök, miként egyedül a viharként rohanó körülmények hatalmának engedve, nagyobb bajt elkerülhetni vélvén, mondtak le némelyek általán, mások csak személyökre nézve a tizedről, mellyről a küldők megbízása, és a romai szent-szék beegyezése nélkül különben le sem mondhatni; s ezt sem tevék föltétlenül, hanem azon lelkészeknek, kik a tized eltörlésével, jövedelmeikben csorbát szenvednének, kármentesítését is követelték. Mit azonban nem azért nyilatkoztattott ki a püspöki értekezet, mintha a tizedet visszakivánná, hanem az illetők igazolására tartozván e vallomással. 2. A papnövendék fölsegítésére tulajdon, bárha nagyon megcsökkent 'jövedelmeikből is járulni szándékozván, a jelenlévő püspökök tiszta bevételek öt százalékát e célra följánlák; a káptalanokat és más papjaikat is illetően szabad ajánlattételre, nem különben halál esetében nevezetesb hagyományokra fölszólítandókul határozván, Prímás ő herczegsége, jövedelmeinek ezen ötödén felül, az esztergomi megyéből egykor kiszakasztott rozsnyó-, besztercze- és szepesmegyei papnövendékre, köztök egyaránt fölosztandó még 3000 p. frtot ajánlott. 3. Azon egyházi törvényt, melly minden székes-káptalanban egy Canonicus Poenitentiariust és Theologust nevezni rendelt, szorosán megtartatni kívánták. 4 A magyar ügyeket kezelő királyi helytartótanácsnál, az egyházi tárgyak vitelére, egyházi egyéneket a püspöki kar- és névszerint az ország primásának meghallgatásával alkalmaztatni szorgalmaztak. 5. A váczai megyében, 1849-diki Julius 21-kén, 55 váczmegyei pap által tartott szakadár gyűlekezetet (conventiculum) jegyzőkönyvileg megrótták és bárhoztatták. 6. A boldogs. szűz Máriáról nevezett testvérületek visszaállítását, kellő módokkal eszközölni elhatározzák. 7. A magyarhoni egyháztörténeti pályadolgozatok beküldési határidejét 1852-ki év végére tűzték ki. 8. Aromái Collegium Hungarico-Gremanicumban 12 magyar papnövendék tartására létező elegendő alapítvány jótéteményeit igénybe venni elhatározzák. 9. Az egyházi

fegyelem helyreállítása iránt több iránytadó pontokban meg-
egyeztek. 10. A „Manuale vitae sacerdotalis” című épületes
könyvnek, szintűgy az „Officia propria Sanctorum in Hungaria”,
primas ő herczegsége által készítendő, új szerkezet utáni újra-
nyomatását elhatározzák. 11. A zsinatok iránt határozatba ment:
„Synodos sacris canonibus praescriptas, consultantes Episcopi
pro exigentia eircumstantiarum, et ad mentem summi Pontifi-
cis, non intermittunt convocare; eo observato: se, quemadmo-
dum leges Ecclesiae de synodis latas sancte servaturos, ita vigi-
laturos esse, ut inviolata custodiantur jura Episcoporum, qui
soli sunt in Synodo dioecésana iudices et legislatores, ac suo, non
adstantiuna nomine faciunt ac promulgant décreta; et quamvis
adstantium expetant consilia, non tamen coguntur illa sequi.”
12. A Magyarország, Slavonia, Croatia és Dalmatia közötti hie-
rarchiai kapcsokra nézve, miután ez ügyet illetőleg azok által,
kiket az közelebb illet, a kellő intézkedések már megtétettek,
és még megtétetni fognak, annak a püspökök magán-tanácskoz-
mányában tüzetes tárgyalása elleneztetvén, határozatba ment,
hogy az jelenlegi állásában hagyassék. 13. Mit legeitül kell vala
említenünk, az egybegyűlt püspökök ő szentségét, a pápát, ta-
nácskozmányukról tudósították, egyszersmind a szent-szék irá-
nyában hűségöket és engedelmességüket fejezvé ki. Mindezen,
és több más, a csak nyolcz napos értekezletben megvitatott és
bevégzett tárgyak, nyilvános tanúságai annak, miként szinte
nincs főpásztori kötelesség, mellyet ez alkalommal teljesíteni
kellett, és mellyet a magyar egyház főpapjai teljesítetlenül
hagytak volna; nincs az egyházi életnek olly mezeje, mellyen az
egybegyűlt püspökök buzgósága, a szent vallásosság és valódi
szeretet magvait el ne hintette volna: ha Isten is, az életadó
ügy akarja, egykoron bő áldású aratásra üdülendöket.

Ezen, ő Felségéhez fölirott előterjesztvények következtében
már több üdvös intézkedések történtek a lelkipásztorok illedel-
mes congruája, s a püspöki papnöveldek ellátása ügyében; és
reméljük, hogy a birodalmilag megalapított urbér-kármentesítési
elvek az egyházi javakra is ki fognak terjesztetni. Tovább üd-
vös rendeletek adattak ki azon házas személyekre nézve, kik
apostatálni akarnak, hogy házasságukat fölbonthassák. Az ille-

tőknek hitöket elhagyni megtiltatott, mielőtt a házasság érvényességéről az illető kath. törvényszék annak rendje szerint az ítéletet kimondotta. Egyéb kedvező leiratok is érkeztek, különösen a prot. iskolák kath. ifjak általi látogatását, és más valóságú lelkészeknek, az átmenetelek-, keresztelesek-, esketéseknel stb. törvényellenes eljárását illetőleg. Szinte üdvös intézkedések történtek a káromkodás meggátlására, a vasárnapok és ünnepnapok megszentelésére, a tisztviselőknek az isteni-szolgálatnál példás megjelenésére nézve.

A hitélet akadályai is lassankint eltűnni kezdenek. Mi ezelőtt a hit élet fejlődését szerfölött akadályozta Magyarhonban, az a püspök- és kitűnő kanonokoknak megyéjékből távolléte volt; kik olykor egész éven át kényszerítették az országgyűlésen, az egyház és állam elleni vitatkozásnál jelenlenni, a nélkül, hogy a bajon segíthettek volna. A megyék kénytelenek voltak főpásztoraik jelenlétét nélkülözni. Hogy illy körülmények közt a legjelesebb főpásztor sem viselheté megyéjének szükséges gondját, nem nehéz eltalálni. Ha nem volt országgyűlés, akkor évnegyedenként megyei gyűlések tartattak; ha a püspök székvárosában tartattak, a püspök igen gyakran kénytelen volt a honatyákat, kik a zöld asztalnál az egyház és papság ellen szorgalmasan mennydörögtek, bőségesen megvendégelni: ha nem tette, azonnal fősvénynek kiáltatott ki. Most, a viszonyok megváltoztával, a főpásztorok megvalva sok világi gondjaiktól, annál több időt fordíthatának a gondviselésökre bízott híveik lelki üdvösségének előmozdítására. Igen, öröm látni, mint iparkodnak, fölhasználva az események tanulságait, az erkölcsök országában okozott tetemes rombolásokat minden áron helyrehozni, a vad és idegen elemeket híveik szívéből kiirtani, 8 abba valódi keresztény szellemet, a vallás és erény szellemét ültetni. Szinte a lelkipásztorok, kik eddig a megyei gyűlések- és politikai zajongásokban részt vettek, s gondjaikat a világ és egyház közt megosztották, most egyházi hivataluknak egészen átengedhetik magukat. – A hívek kiábrándulva az álszabadság csalódásaiból, örömmel megragadnak minden alkalmat, hogy hit öket és vallásos meggyőződésöket bevallhassák; és ha ezelőtt, elszédítve a magukat népboldogítóknak nevezni szokott báránybőrű farkasok által,

hajlandók voltak szövetkezni a revoltansok dúló csoportjával, most át kezdik látni, hogy egyedül a vallás az, mellynek boldogító karjai közt itt a földön vigasztalást találnak, a siron túl pedig boldogulást remélhetnek.

Valamint Magyarországon, úgy más koronaországokban, nevezetesen Cseh-, Tirol-, és Steierországban, Osztrák-Silezia- és Krainban is a hitélet újra szépen kezd fejlődni.

Az egész ausztriai birodalomban 1840-ben volt 29,332,277 kath. (25,704,119 lat. szertárt., 3,628,158 egy. görög); 2,901,142 nem-egyesült görög, 1,275,187 ágost., 2,260,662 helv. vall., 45,133 unit., 2,891 más felek., 667,139 zsidó; összesen 36,484,429. (B. T. sz.) 1842-ben 35,804,152 lélek: ezek közt 24,874,139 rom. kath. és 3,504,431 egy. görög; 15 érseki, 66 püspöki szék; 46,402 világi pap, 875 zárdában 10,677 szerzetes, és 3833 apáca. (B. S. sz.) 1841-ben a lakosok összes száma 39,000,000; ezek közül 32,315,738 kath. – Clesius legújabb egyházstatistikája szerint az ausztriai birodalom lakossága Összesen tesz 38,688,400; ezek közt 31,299,247 kath. (27,529,830 rom. kath. 15,990 egy. örmény, 3,753,427 e.g.); 3,110,726 nem-egy.g. 3000 n.e. örm., 2016 philippon, 1,298,533 ágost, 2,026,900 reform., 47,617 unit., 349 különféle felekezetűek, 900,015 zsidó. E szerint 1840 óta a birodalmi lakosság száma összesen 2,203,971-el szaporodott; a katolikusoké csupán 1,966,970-el.

Némethon.

„Quia non relinquet Dominus virgata peccatorum super sortem justorum: ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.” (Psalm. 124.)

Némethonban a kath. egyház az úgynevezett reformatio, s westphaliai béke óta, nem jöhetett hajdani életerejéhez. Míg a lángbuzgalmu jezuita rend nagy fáradozás- és kitartással a birodalom minden részeiben iparkodott a reformátorok ellenében a kath. hitet védelmezni; sokan elkapatva a kor szellemétől,

megszerették az angol és francia hitetlen bölcsészetet, s ledér könnyelműséggel viseltettek minden iránt, mi a kath. hit- és egyházra vonatkozott. A francia voltaireismus egy egész nemzedéket nevelt föl az egyház iránti közönyösségben; ez szülte a világosság-barátokat, a febronianismust, az emsi pontozást; és fájdalommal kell megvallanunk, hogy a sz. Sión őrei sem teljesítették minden tekintetben kötelességöket. És eljött II. József császár, s fölkarolván a gallicanismus elveit, nagy kárt okozott az egyháznak.

A jezuita, s más szerzetes-rendek föloszlatásával 700 zárda kiürült, melyekben Annegarn szerint 45,000 szerzetes volt. Ennyi védőtől fosztatott meg az anyaszentegyház!

S ez idő óta a hitetlen írók, fejedelmek nagy öröme, egyesített erővel kezdek ostromolni az anyaszentegyház fejét, kinek Üdvözítőnk a föloldozás és megkötözés, vagyis az egyház-kormányzás, és a lelkek fölötti bíraskodás hatalmát, Isten országának kulcsait átadta. A hitetlen írók a pápai hatalom zsarnokságáról mindenféle hazugságokat és ráfogásokat koholtak, hogy a katolikusokban a Krisztus helytartója iránti tiszteletet és ragaszkodást elfojtsák, vagy legalább gyengítsék. Minden a pápai hatalom és tekintély lealacsonyítására, korlátozására, s megrontására volt irányozva, s a gonoszság véggyőzedelme közeledni látszott.

De megrovást érdemelnek a prot. vidékeken lakozó katolikusok is, kik sok tekintetben még hűtelenebbek és hanyagabbak voltak. Némelly lágymeleg katolikusok már oda jutottak volt, hogy a reformatiót valami nagyszerű dolognak tartották, protestáns írókat magasztaltak, a kath. egyház elleni kifakadásokat egykedvűleg hallgatták, sőt maguk is a gúnyolok közé elegyedtek: szégyenlettek katolikusoknak nevezetni, katolikus módon élni és gondolkodni. A mirigy behatott a tanintézetekbe is; a tudomány és történelem protestáns, valótlan és ferde modorban adatott elő: úgy vették a történelmet, a mint azt a protestáns írók gyártották. A protestantismus hatalmába kerítette a történetet, sőt az egész irodalmat; s a katolikusok mély álomba merülve, vagy halálos mámorban elaltatva, napról-napra szűkebb térre szorítottak: egymásután elvesztették a

legkedvezőbb állomásokat, nem mentek a dologra az uralom körében, nem a forrásokra a történeti vizsgálódásnál, nem szálának harczra, mikor a legszentebb jogok forogtak kérdésben, így veszték el a századok szentesítette egyházszabadalmak és jogok; így veszték el a kath. egyházi jószágok, templomok, alapítványok, intézetek, melyeket a jámbor ősapák az Isten tisztetelére, s az emberiség javára hagyományoztak. Hallatlan tunyaság, hűtlenség, lágymeleg szűkkeblűség és félelem némelyek részéről, önzés, és nagyravágyás, mellynél fogva sokan az állam egyház-ellenes elveinek hódolának, ezek azon okok, melyek a némethoni katolicusokat olly gyalázatosan lealacsonyították. Tiszteletnek tartatott olly bölceleti rendszerhez szegődni, melly prot. földön vette kezdetét, és teljes hitetlenségre vezetett» Kant- és Fichtétől kezdve lefelé, egészen Hegelig; noha homályos tanaikat ki sem értette. Sőt ezen álbölcelet képes volt magának még a kath. tanintézetekben is befolyást szerezni, s rendszereket alkotni, melyek a józan tanítást elferdítik, a kath. igazságot eltorzítják.

Midőn így a ferde irány az egyházi élet minden állomásait megfutotta volna, s a vegyes-házasságokban a katholicismusknak utolsó életnedvét is kiszáritani fenyegetné, akkor a meggyalázott katholicismus védelmére egy férfi lépett föl, ki a tántorithatlan hit- és hajthatlan akarat-szilárdsággal a német kath. anyaszentegyházat megdicsőítette. Erre gyorsan következett a traxeri zarándoklat, melly okot és alkalmat adott botrányra sokaknak, de többeknek öröm- és vigasztalásra, lelki épület- és fölemelkedésre.

De a hitetlenség is újra fölemelte zászlóját Ronge személyében, az úgynevezett német katholicismus által; melly alkalmal a kath. egyház némely salakjától megtisztult, a Protestantismus pedig hitének majdnem utolsó szikráját is elveszte. – Végre a mélyen rejlő rossz, nyilvános forradalomba tört ki, s mindenfelé iszonyúan dühöngött; megingatván trónokat és koronákat. A forradalom véres jelenetei, a szükség és nyomor sokakat kiábrándítottak: sok közönyös katolicus magába tért, látván, hogy egyedül a kath. egyház azon épület,

melly az isteni ígélet alapkövén nyugodván, a forradalom fergetegei alatt is fentartja állandóságának szilárdságát.

A birodalom alkotó részei közt Ausztria német tartományai után, kath. tekintetben első helyen áll:

Bajorország.

„Allevat Dominus omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos.” (Psalm. 144.)

Némethon kath. államai közt alig van ország, mely annyi magasztalások- és dicséretekkel halmoztatott volna el, mint Bajorhon. S honnét ez a dicséret? Mert egy állam sem tett aránylag a kath. egyház, és intézményei javára annyit, mint Bajorhon. Nyolcz püspökség, számos káptalanokkal, annyi nemes intézet, szerzetes-rendű zárdákkal, annyi jeles iskola, híres tanárokkal, nagygyá tették a kath. Bajorhont az egész világ előtt. Azonban jött egy északi szélvihar, és elsöpörte, mit az ösatyák ájtatos szelleme fölállított: az egykor szentelt helyek elpusztultak, az ájtatos énekek hangjai elnémultak; úgy hogy méltán lehetett Bajorhonra alkalmazni e szavakat: „Eheu quomodo sedet sola civitas!” És ha kérdezzük, ki cselekedte azt? „Bajorhon,” lesz a felelet; a kath. Bajorhon, mellynek kath. ősei oly dicsően harczolták az Urnak harczait. „Saecularis a t i o” azon szó, mely az elkövetett szentségtelen rablást kénytelen mentegezni. A sebek, mellyeket ez az egyházon ejtett, 50 év múlva sem hegedtek be; az elkövetett igazságtalanság egyik századból a másikba kiált. Nyolczszáznál több zárda eltöröltetett, a szerzetesek szétszórattak, egyházi szerek, öltönyök, eszközök elárvereztettek és megbecstelenítették... De vessünk fát a múltra.

Maximilián-József trónra léptével, a bajor egyházra is jobb napok kezdenek derülni. Miksa király eltért elődeinek méltatlan szokásától: inkább az egyházon ejtett sérveket iparkodott enyhíteni; s ha maga nem bírt is mindent kivívni, legalább fiá-

nak végrendeletben meghagyta, hogy legyen a kath. anyaszent-egyháznak védője s oltalmazója. így egyebek közt szívére kötötte, hogy híven teljesítse a concordatumot, melyet ő az egyház fejével kötött, de ministereinek vetélkedése miatt nem hozhatott gyakorlatba. „Szabadítsd föl, monda, az egyházat azon méltatlan szolgaság alól, melyben őt a gyalázatos bizalmatlanság fogva tartja; melly minden cselekvényeire placetumot aggat. Tiszteld a papságot, hogy őket a nép hallgassa, és tanításuk sikerüljön. Ne nyúlj az egyház jószágaihoz; mert ezek, mint a tolossai arany, csak vést hoznak az országra, stb.” Így szólott a haldokló király az ő fiához.

Lajos szívének mélyébe véste az atyai intést; s az egész kath. egyház örvendett, midőn a lovagias fejedelem, senkitől föl nem szólítva, szót emelt (1837) a kölni érsek ügyében. A tudomány- és műkedvelő király alatt virágzani kezdenek Bajorhonban a tudományok és művészetek; európai híri tanárok hivattak meg az egyetemi tanszékekre (Grörres József, Döllinger és mások). A concordatum értelménél fogva (1842), a király visszaállítá az eltörlött szerzeteket, úgy mint: a capucinusokat, ferenczieket, karmelitákat, irgalmas barátokat, redemptoristákat, benedekieket, servitákat és irgalmas nénéket; az egyháznak szabad közlekedést engedett az ő fejével: szóval, a bajorok anyagi és szellemi, ideig és örökkévaló jóllétének alapját megvetette. Azonban jött Lola Montes; és elbódította a királyt, megvesztegette a jó fejedelem szívét. A minden jóra kész, és az egyház jóllétét előmozdító Abel ministeriumának megbuktával, a kormányrudat a liberális párt ragadá meg; s ez idő óta kellemetlen súrlódások merültek föl az állam és egyház közt, a püspöki kar tekintélye naponkint szűkebb korlátok közé szorítottatott.

Eljött az 1848-iki év. A világszerte kitört forradalom Bajorhonban is élénk mozgalmat szült. Lajos király leköszönt, utódjául fiát nevezvén ki. Következő évben az egyház visszanyerte szabadságát, részint a viszonyosság elvén, részint a fejedelem jó akaratjából; mégis az egyház teljes békének nem örvendhetett. Erre nézve a bajorhoni érsekek és püspökök IX. Pius pápa ő szentségétől felszólítva, 1850-ben Freysingban ta-

nácskozásra gyűltek össze. Tanácskoztak pedig az egyháznak államhozi viszonyai, az egyház belső viszonya, különösen az egyházi fegyelem emelése, a keresztyény tannak felsőbb és alsóbb iskolákban megőrzése, papi gyakorlatok, népmissiók, és gyermek-seminariumok felállítása felől. A püspökök e tárgyban az 1817-ben a romai székkal kötött concordatumhoz tárták magukat, s ennek életbe léptetését sürgették.¹⁾ Ámbár a püspökök

¹⁾ A királyhoz intézett emlékiratban mindenek előtt oda nyilatkozott a püspöki kar, hogy sem a pápa, sem a bajorhoni érsekek és püspökök a második alkotmánycsatolványt, a mennyiben a concordatummal ellenkezik, soha ei nem ismerték, és elismerni nem fogják; s tiltakoznak szintazon mindön régibb, az egyház szabadságát megszorító rendeletek ellen, mellyek a concordatum világos kijelentése szerint megszüntettekül tekintendők. Kérik tehát ő felségét, hogy 1-ször: a püspökök, papság, és a hívek közlekedése a szent-székkal minden lelki dolgokban, s egyházi ügyekben szabad legyen. 2-or: Hogy az egyházi hierarchia rendében megalapított metropolitai, s ezzel összeköttetésben létező egyházi hatóságok, működési körükben szabadon mozoghassanak; nem különben szabad legyen, megyéik kormányzásában, bírói, kinevezési és pásztori hatóságukat, az egyházi törvények rendelete szerint gyakorolni. Az istentisztelet- és vallásos életre nézve, a püspöki kar az egész isteni-tiszteletnek szabad elrendezését kizárólag magának követeli; s kijelenti, mikép egyedül csak az egyházi hatóságnak van joga az iránt rendelkezni, hogy mi abban lényeges és nem lényeges, rendes és rendkívüli, s az egyházi ünnepélyeket elrendezni, vagy megengedni. Kérik egyszersmind ő felségét, hogy az ünnepek szentségével meg nem egyezhető munkákat tökéletesen tiltsa el, valamint az e napokat megszenségtelenítő, késő éjig tartó tánczvigalmakat, illő fenyíték alá tegye.

Ezek után az emlékirat áttér a kolostorok- és társulatokra. Mindkettőre nézve kijelentik az egybegyűlt püspökök, hogy a keresztyénység kezdete óta az idő folyamában különféle társulatok és szerzetek keletkeztek, mellyek az imádság, alamizsnálkodás és egyéb keresztyényi kötelességek gyakorlata által egymást buzdítják, és egyesült erővel a szellemi s egyházi czélok elérését elősegítik. Illy társulatokat és intézményeket jóváhagyni, igazgatni, vagy ha a szükség úgy hozná magával, feloszlatni, az egyházat illeti; mellynek lényegével e társulatok benső kapcsolatban vannak. A kolostorokra nézve még azt is említik, hogy a zárdák belső ügyei, úgy mint a főnökök kinevezése, vagy kiválasztása, szerzetes tagok fölvétele, fogadások tétele, vagy kilépések, a szerzet szabályai, azok megtartása és kezelése, szinte az egyházi törvények értelmében gyakoroltassák stb. A

minden követeléseiket a concordatumra alapítják, s a jog terén állanak, mégis felszólításuknak kevés sikere lett. A ministerium meg nem szűnt ezentúl is az egyházat keseríteni; oly nemű rendeleteket adván ki, mellyek az 1780-90-iki korszakot lát-szanak visszaidézni. A püspökök világos okokkal megmutatták, mennyiben illeti őket a tanítás, és tanítókra felügyelés; és mit cselekszik a bajor kormány? A kath. egyetemek- és iskolákban olly tanítókat és mestereket nevez ki, s vesz pártfogása alá, kik hitelenségök- és egyháziatlan magaviseletüknél fogva ismeretesek. A püspökök szót emelnek; de meg nem hallgattatnak: mintha Bajorhon kath. ország sem volna. Igaz ugyan, a hittani karban szorosan egyházi tanok bírnak túlsúlylyal, de a jogászati, orvosi, és bölcsészeti karban, a mérnökség és földmívelés gyakorlati tanodáiban, a tanulmányok jobbadán egyházellenes szellemben kezeltetnek. A tanulók, mielőtt az egyetembe jutnának, a gymnasiumokon mennek keresztül, hol az erkölcsi és vallásos tanulmány és fegyelem szorosan megkívántatik: de az egyetemen már nem törődnek e tárgyakkal; sőt fájdalommal tapasztaltuk, hogy a kormány rúdját kezeiben tartó liberális párt maga igyekszik aláásni a kath. szellemű tanítók befolyását

püspökök, mint a vallás és erkölcs tan örői, minden nyilvános iskolákra tartoznak felügyelni, s mindent, mi az ifjak vallását illeti, szintűgy az oktatást, mint az istentiszteleti és szentségi gyakorlatokat elrendelni, nem különben a vallási könyveket, a vallásoktatás fölosztását, és annak rendszerét a nevezett intézeteknél meghatározni. Erre nézve az egybegyűlt püspökök az egyetemek-, gymnasiumok- és más iskolákra is befolyást követelnek; fentartván a jogot, a hol szükséges volna, saját, a gymnasiumok- és latin iskolákhoz hasonló tan- és nevelési intézeteket alapítani, s ezekben a tanulmányokat elrendezni. Mi a népiskolákat illeti, ezeket is főpásztori tekintélyök egész erejével pártfogolni fogják. Mivel pedig az ifjúság nevelése és oktatása a népiskolákban, csak olly tanítókra bízathatik, kiknek erkölcsi s vallási képessége alapos kifogás alá nem jöhet, sőt elegendőképen be van bizonyítva: az egybegyűlt püspökök kötelességképen azon jogot veszik igénybe, hogy az alkalmazandó tanárokat vallásoktatási képesség, továbbá vallási és erkölcsi magaviselet tekintetéből vizsgálat alá vehessék; és követelhessék, hogy közremunkálásuk és jóváhagyásuk nélkül egy tanító se alkalmaztassék. Ez rövid tartalma az egybegyűlt püspökök emlékiratának.

s tekintélyét. A sok példa közül csak egyet hozok föl. Midőn 1848-ban a szintolly buzgó katolikus, mint világhírű tudós, Dr. Görres József elhunytát fájlald az egyetemi ifjúság, a liberális párt kérdőre vonta az ifjakat, hogy minő, s ki általi felhatalmazásnál fogva merték szeretett tanítójok holttestét saját vállaikon vinni ki, egészen a távol sírkertbe; a fáklás menetet ie eltiltván, mellyel az ifjak a megdicsőültnek tisztelkedni akartak.

Egyébiránt midőn így a szabadelmű párt egyházellenes törekvéseit méltán megrójjuk, távol legyen tőlünk, a megrovást az egész nemzetre alkalmazni. A bajor nép buzgó katolikus; hitét, egyházát szereti. Ennek élő bizonyossága az úgy nevezett Lajos-missio társulat, melly annál mélyebb vallásos érzet- és keresztény részvétre mutat, minél többet adakozik a szükségét szenvedő hitrokonok, és tengeren túli egyházak gyámolítására. E tekintetben Bajorhon Ausztria fölött áll. Míg a Leopoldina-intézetnek évenkénti bevétele az 50,000 frtot nem igen haladja, azalatt a kath. népességre, s még inkább gazdagságra nézve aránylag tízszer kisebb Bajorhon, esztendőnkint 100,000 frtot adakozik. Egyik szép vonását a müncheni népéletnek, egy ot-tani levelező imígy írja le a münsteri „Sonntagsblatt”-ban. A bold. szűz Mária szívélyes és gyöngéd tisztelete az, úgymond, melly a népben él. A rózsafüzér itt a legkedvesb imakönyv, a fiatalok szintűgy, mint öregek által legbuzgóbban használva; naponkint számos egyházakban tartatnak az úgy nevezett rózsafüzéri aj-tartósságok, és sűrűen látogatvák. A müncheniek minden szükségben az Isten anyjának oltalma-s pártfogásába ajánlják magukat. Szokás szerint elmennek valamelly kápolnába, hol a bold. szűz Máriának kegyelemképe tartatik, és melly közönségesen reggeltől fogva késő estig hívekkel van tele: itt elejbe terjesztik aggodalmuk- és szükségüket. Mária-képek láthatók a város minden részeiben, a házakon; ott ragyog a mennyei királyné, mint Bajorország pártfogója, a királyi palotán, a ministeriumi épületen; ott látható a legélénkebb piacokon: az ő szobra fénylik a dús aranyozástól, és estve négy lámpával van kivilágítva. Ha reggel, délben és estve megszólal a harang, nem szégyenlik itt nyilvános utcán is hajadon fővel az Úr angyalát

elimádkozni; sőt némely leglátogatottabb vendéglőben csendítéskor elnémul minden lárma és zaj: az Úr angyalát fenszóval imádkozzák, és senki sem meri nem-tetszésének kijelentésére a főt fedve tartani. Meg kell vallanom, hogy ezen szép szokások, és különösen a szűz Máriának nyilvános tisztelete, engem rendkívülieg meghatottak. Igaz ugyan, hogy kivált az 1849-ki boldogtalan események óta, sok fölött kell panaszkodni, mi a nyilvános élet illynemű vallásos kinyomatával meg nem egyez, sőt szembetűnő ellentétet képez; hogy a 90,000 katolikus közt sok van, a ki romlásnak indult: de az is igaz, hogy üdv a népnek, mellynél a hit és vallásosság még erős alapot képeznek, s melly a sivat megőrzé még, melly egyedül volt képes őt a társadalmi viszonyok rothadása ellen megvédeni.

A papság is sok, tudományosan mívelt, és igen munkás tagot számlál körében; s évenkint újabb jeleit adja irodalmi munkásságának: elannyira, hogy nincs közelebről ügy, miben az hatalmas szavát nem hallatná. S eme tettleges munkálkodása nem szorítkozik egyedül a védelmezési térre; de sőt a mit csak a komoly egyházi tudományosság, igazán ker. épületesség, s vallásos és erkölcsi élet akármely nemben, szokásban és fokon igényelhet, azt törhetlen írói buzgalma, mind dúsan megtermi. A királyi ház is buzgó katolikus; és a kath. egyház iránti jó akaratát bebizonyítani mindenkép törekszik. Midőn 1851-ben a görögök királya Otto azon szándékkal jött Bajorhonba, hogy nem lévén trónjának örököse, a bajor királyi ház valamely tagját trónörökösül Görögországba meghívja: először is Luitpold herceg fiait szólította föl. Ezek azonban nem fogadák el a trónt. Mivel annak elfogadásával egyszersmind katolikus hitőtől meg kellett volna válniok: készebbek voltak a trónról lemondani, mint hitőkről.

Bajorhonban 1844-ben volt 4,447,185 lélek; ezek közt 3,087,990 kath., 2 érseki és 6 püspöki szék. 1847-ben volt 4,315,469 lélek; ezek közül 3,140,469 kath., 1,210,000 prot. és 54,000 zsidó. Brunner Sebest, naptára szerint 1853-ban volt 3,200,000 kath.; és így 1844 óta szaporodtak 112,000-rel.

Poroszország.

„Bene placitum est Domino super timentes eum,
et in eis, qui sperant super misericordia ejus.”
(Psal. 146.)

Poroszország, mely tudvalevőleg a reformatiónak köszöni létét, kezdettől fogva úgy tekintetik, mint öre s védbástyája a protestantismusnak. A türelmetlenség szelleme, mely a prot. országokat olly szembeszökőleg jellemzi, itt sem hiányozhatik; és noha a katolikusok tetemes részét teszik az összes lakosságnak, mégis mind a hivatalokrai alkalmaztatásban, mind pedig egyéb jogos kedvezésekben nagy hátramaradást szenvednek, és pedig csupán azért, mivel katolikusok*). Volt idő, midőn külföldiekkel, akár az alsóbb-, akár a felsőbbekkel, vagy hasonlókkal, szabad volt a közlekedés; a szabad kőművesek- és világosságbarátoknak ismeretlen elnökeikkeli összekötötésök nem volt megszakítva: egyedül a kath. egyház fejéhez, a szerzetes-rendek előjáróihoz, tanácsért, utasításért, fölvilágosítás-érti járulás vala tilalmazva; s míg a kath. sajtóra legszigorúbb censurái felügyelés örködött, azalatt a határozottan ellenséges lapok, minő a mannheimi esti lap, a frankfurti napló, lipcei

*) Az 1844-dik évi „Schematismus” szerint, a kabineti tanácsban volt-1 kath., 13 prot., a statuslanácsban 3 kath., 69 prot., a titkos felsőbb ítélőszéknél (geh. Obertribunal) 3 kath. 27 prot. Már pedig illyesmi nagyon kirí, ha azt az egész porosz lakosság vallás szerinti számával hasonlítjuk össze! Még kirívóbb a viszony a rajnai tartományokban, hol a lakosság csaknem egészen kath.; és a hivatalnokok mik? A tartományi elnökök nem is lehetnek katolikusok! Midőn néhány évvel ezelőtt szövatok hallatták magukat kath. részről, valljon miért nem alkalmaztatnak több katolikusok: a prot. sajtó azon ige a naiv észrevétellel felelt, s illetőleg igazolta a prot. kormánynak ezen eljárását: „weil die Katholiken lauter Schafsköpfe sind;” holott egész Európa tudja, milly híres emberei vannak a katolikusoknak a rajnamelléki tartományokban l

közönséges, weseri s elberfeldi lapok, a hitet és egyházat, a pápát és főpásztorokat szabadon gyalázhatták. Volt idő, mikor az egyház változatlan fegyelméhez hűn ragaszkodó érsekek tömlőczbe zárattak; egyéb erőszakos jogtalanságokat nem is említve. Egyébiránt vessünk fátyolt a múltakra!

A jelenleg uralkodó király nem akar elődjének, s nevezetesen atyjának nyomdokain járni. IV. Fridrik több alkalommal megmutatta, hogy ő prot. létére, a katolikusoknak nem ellensége, így 1841-ben az eddig országos törvényhatóságok közbenjárása alá vetve volt közlekedésüket egyházi fejjel tökéletesen fölszabadította; s a püspököknek megengedte, minden egyházi ügyekben a pápával tetszések szerint levelezni. Az egyház rendületlen bajnokait, Droste Kelemen kölni, s Dunin Márton gnesen-poseni érsekeket szabadon bocsátotta, s ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy soha sem osztozott azon gondolatokban, mintha az érsekek forradalmi zavargásokban részt vettek, vagy méltóságukkal visszaéltek volna. Megmutatta továbbá részvétét a katolikusok iránt az által, hogy a kath. intézeteket pártfogása alá vette, és hathatósan gyámolítja; segédkezet nyújtván egyszersmind az egyházak építése- és földiszítésében. A kath. egyházi ügyek elintézésére, a vallás- és oktatásügyi ministeriumban külön osztályt alapított. S miután némelly prot. lapok a kath. egyház ellen olly polémiára vettek maguknak szabadságot, melly szintűgy nem felelt meg a közkívánatnak, mint ő fölsége fölvilágosult és jó szándékú céljának: a király bölcs rendeletet adott ki, minden illynemű visszaélések meggátlására. — Midőn így a király kath. hívei s alattvalói iránt viseltető jó indulatának több ilyen jeleit adá, s egy keresztény kormány feladatához képest valódi keresztény szellemben kezd munkálkodni, csakhamar némelly féltékeny protestánsok fölmeleek szavukat, részint a lipcei közönséges újságban, részint más országokban hallatván gúnyjaikat és elménczkedéseiket, még keserű panaszaikat is; sőt találkoztak olyanok is, kik ő felségét prot. alattvalói előtt gyanúsítani akarván, azt költötték, hogy ő kath. érzésű, s a catholicismusra hajló. Illy beszédekre azonban egy német lap azon észrevételt tette, hogy a porosz királynak talán még nem jött eszébe katolikusná lenni; egyéb-

iránt ha, azt Isten megadná, ennek a katolikusok fölötté, szívből örvendének; mivel jól tudják, hogy a királynak dicső ősei egészen és tisztán katolikusok voltak, következésképen az azok iránti hajlam nem vesztetett ki szívéből.

Ámbátor tehát a király minden alattvalóit valláskülönbség nélkül kívánja boldogítani, mégis az állam prot. tisztviselői sa püspökök közt gyakran kellemetlen súrlódások adják elő magukat. 1848-diki Dec. 5-kén, a király ő fölségétől engedvényezett alkotmány által, a kath. egyház új, lényegesen megváltozott helyzetbe lépett. Az alkotmány szabadságot biztosított minden egyházak számára; s ennél fogva a kath. egyház is az előbbi kérelmezési sajnós helyzetéből az őt jogosan illető helyzetbe tétetett által. Azonban nem sokára lehetett tapasztalni, hogy az egyházra vonatkozó czikkek, nem azon kedvező értelemben kezeltetnek a bureaucrátiától, minőben eredetőknél fogva világosan szerkesztettek; sőt hogy a ministerium és kormánytanácsosi hivatalok mind arra törekszenek, a régi állapotokat ez új alkotmányba is bemagyarázni: azért a poroszországi püspökök, úgymint a kölni, trieri, paderborni, münsteri, írauenburgi és boroszlói, kényszerítve érzék magukat egy emlékirat közzétételére; mellyben az egyházi viszonyokról rendelkező új alkotmány-czikkeket ép olly lelkesmeretesen, mint elfogulatlanul szemügyre vevék: azok határozatait tartalmuk- és gyakorlati alkalmazásuknál fogva tisztába hozni iparkodván. *)

*) A püspökök a nemzet kath. részével egyetemben, valamint örömmel üdvözlék az új alkotmányt, mennyiben az az egyház némelly lényeges szabadságait és jogait elismeri, úgy más részről semmikép sem lehetnek megelégedve, s igazságos reményeket épen nem látják betöltve: minthogy az új alkotmány, egyes rendeleteiben a kath. egyház némelly elidegeníthetlen jogait tetemesen megszorítja. A püspökök, azon szempontból indulva ki, hogy egy alkotmányos szabad álladalomban, a kath. egyháznak sem szabad szabadságtalannak lenni, ennek részére a szabadság- és önállóságnak teljmértékét kell alkotmányyszerűleg igényelniük. A kath. egyház változhatlan állományának, s minden ezzel kapcsolatban álló jogai- és szabadalmainak, az alkotmány általi új megerősítését hálával fogadják; valamint azon nem kevésbé fontos jogot is, melly szerint a kath. egyház Poroszban ezentúl mind kül-, mind belügyeit önállólag, szabadon, és

Ezalatt föléledtek a missiók, és országszerte élénk tevékenységet fejtének ki. Köln-, Düsseldorf-, Aachen-, Mannheim- és Bonnban szintúgy, mint Heidelbergben békésen és jótékonyan hatottak azok a szívekre. A jezuita atyák mindenütt óvakodtak polémiába ereszkedni; csak kath. tanokat adának elő,

minden gyámkodó felügyelés, és minden akadékoskodó beavatkozás nélkül maga rendezze s igazgassa. Ez önállóság a világi kormány placetumának megszűnte után, magában foglalja az isteni-3zolgálatúoz tartozó minden cselekvényeket és ájzatossági gyakorlatokat, az egyház ünnepeit, böjti s megtartóztatási napjait, úgy szinte az új egyházi hivatalok fölállítást, a régiebb egyházi társulatok föntartását, újabbaknak pedig behozatalát, mindig az egyház szükségsei szerint, s a kánonok rendelvényeivel öszhangzólag; tovább a főpásztori s pápai nyilatkozványok akadéktalan kihirdetését, minden egyházi hivatalok betöltését, tehát a püspökök és fölszentelt segédpüspökök szabad választását, a káptalani és szerzetes testületi helyek betöltését, a püspöki általános-helyettesek, hivatalnokok, tanácsnokok, esperesek és más püspöki kormányférfiak szabad kinevezését, valamint a plébánosok- és egyéb lelki-pásztorokét: mihez eddig álladalmi elfogadás, vagy megerősítés kívántatott. A hivatalok e szabad betöltését a kath. püspökök az új alkotmány 14- és 15-ik cikkeibe foglalt rendeletek nyomán igénylik, a hol mondatik: „Az álladalmat illető kijelölési, választási, vagy helybenhagyás! jog az egyh. hivataloknál eltöröltetik.” Ámbár e §. elég világos, mégis ahhoz egyes esetekben ezen toldalék függesztetet: „mennyiben kegyúri, vagy különös jogczímen nem alapszik; és a katonaságnáli alkalmazásnál a czikkek határozásának nincs helye.” Az egyház szabadságát megszorító illetén magyarázatok ellen, a püspökök tiltakoznak, és e jogpontot oly élesen és fényesen kiemelik, hogy épen nem szükséges e fölött csak egy szót is vesztegetni. – Az új alkotmány által a kath. egyháznak biztosított önálló ügy rendezés- és kormányzatnál fogva, ugyanannak külügyeire vonatkozólag azon jog is megadatott, miszerint egyes egyházak és egyházi intézetek jöszágaikat szabadon, az álladalom gyámkodó felügyelése és beavatkozása nélkül kezelhessék. Ez által nem csak a leltári számadások benyújtása, és világi hatóság általi megbíralása, hanem a szerződvények, stolaris tartozások helybenhagyása, miként a fölhatalmázás pörvezetésre és elsajátításokra, nélkülözhetőkké váltak. Továbbá kiemeli az emlékirat, hogy az új alkotmány által a kath. egyháznak azoii új jog is megadatott, miszerint az isteni-tiszteletet, tanítást, és jótékony célokat illető minden alapítványainak birtokában maradjon, s azokat szabadon használja.

sa ker. hitéletet iparkodtak föléleszteni. Noha pedig e missiók, protestáns tisztviselők beadványa szerint is, olly sokszoros hasznot hoztak: mégis ministerialis rendelet által csakhamar eltiltattak, daczára a kikiáltott vallásszabadságnak. Sőt ez sem volt elég; a ministeri tiltakozmány még a romai propagandára ie kiterjedt: megtiltatván mindén poroszthoni alattvalónak ezen intézet látogatása, azon véleményben, mintba a propaganda collegiuma jezsuiták vezérletére volna bízva.

Azonban az egyház szabadságát korlátozó önkénytes rendeletekkel, sem a főpásztorok, sem a hívek nem voltak megelégedve. A főpásztorok az alkotmányra hivatkoztak, s a nevezett rendeletek visszahúzását sürgették; a hívek pedig a királyhoz fölirtak. Így Paderborn városában számos, minden rendű hiva-

A kath. tanítási szabadságot illetőleg, az új alkotmány által biztosított egyházi szabadság erejénél fogva, a püspökök nem csak a pap-növeldek, egyetemeknél theologiai hallgatók számára fölállított convictusok, a királyi egyetemek és akadémiák mellett fenálló hittani karok, s a tanítás végett még föntartott kolostorok rendezését, kezelését és igazgatóságát, nem különben a tanítók elhelyezését és elmozdítását illető jogokat a leghatározottabban követelik: hanem különösen e tanítók szabad választását minden, bármilly a status részérőlí föltételek vagy vizsgálatok által leendő megszorítás nélkül, úgy a tanítók- és tanmódjaikra kizáró felügyelést és vezetést is, valamint egyszersmind a hason intézetek fölállítását illető föltétlen szabadságot, ha, midőn, és miként azt szükségesnek és kívánatosnak látandják. - Szinte kizárólagos felügyelési jogot igényelnek a püspökök azon jótékony intézetek-, férfi- s nőzárdai testvérületekre nézve, mellyek a betegek ápolását, különös fogadás által szentesített hivatali kötelességül vállalták föl, s ez által az egyházi, szorosabb értelemben vett intézetek sorába, s egyházi hatóság alá tartoznak. Illy intézeteknek tekintendők tovább azon ápodák, mellyek rendeltetésöknél fogva katolikusoknak vannak fontartva. Az egybegyűlt püspökök végre nem hagyhatják azt is érintetlenül, hogy az új alaptörvényben, melly a vallási és nyilvános szabadságot biztosítja, mély sérelem ejtetik azon erőszak által, miszerint az egyházi összeadásnak csak a polgári actus után szabad történnie. A püspökök kijelentik, mikép ezen intézkedés mindenkor vallás-szabadságot sértő, és lelkesmeretet nyugtalanító intézkedés; melly egy belalapjában igazságos, szelíd, és szabadelmű törvényhozás állásának meg nem felel. . . így nyilatkoztak a poroszthoni főpásztorok 6,000,000 híveik nevében.

talnokok aláírásával ellátott írás adatott át ő felségének a királynak, melyből az Augustus 16-kán kelt ministerialis rendelethez vonatkozólag, e következőket emeljük ki. „E rendelet, mondatik a fölírásban, sok örömet szerzett a népfölség barátinak és védőinek, különösen pedig a kereszténység-ellenes demokratia radikál vezéreinek, nem különben némelly, az evang. egyház mellett vakon buzgólkodó protestánsnak: de a katolikusokra szomorítólag és leverőleg hatott: miután egy érdemtelen rendet, s a kath. egyházi államban lévő intézetet Poroszhonra veszelvényesnek állítanak. Nem innen származtak a rossz erkölcsök, az államveszélyeztető tanok és személyek. A nagy veszély a német kegyelt tanintézetekből származott, mellyek a tanuló ifjúságnak Krisztusban hitét, s az istenileg rendelt királyságok és államokra vonatkozó kötelességeket megsemmisítik. Hasonlóképen a hongyülési követek is a második kamarában, indítványt nyújtottak be egy feliratnak, a király ő felségéhez intézése iránt, mellyben ő felsége országgyűlésileg kéretnék meg, hogy a kath. missziókat, valamint a kath. papság kiképzését és letelepedését is korlátozó ministeri, kibocsátványokat visszavonni méltóztassék. Ez alkalommal Reich ensperger képviselő nyilván kimondta, hogy a katolikusok joga alapos és tiszta, s bizonyíthatlanj hogy ők jogaikat nem csak szavakkal akarják, biztosítva látni, mikép azt a ministerek emlegetik: hanem tettekben akarják megnyerni, hogy az egyház teljesítse hivatását. Ő kérdésbe vonja a ministeriumnak azon jogát, egyes leiratok által az alkotmány-okirat elve ellen intézkedhetni, melly a törvény előtti egyenlőséget megalapítja. Milly nagy jogtalanság, úgy mond a szónok, míg az evang. hittani növendékeknek megengedtetik rationalistákhoz, sőt atheistákhoz fordulni, a kath. áldozároknak megtiltani a külföldi intézetek látogatását: holott tudva van, hogy ez intézetekből kikerült áldozárok, mind loyaltásban, mind pedig hűségben magukat senki által felülmulatni nem engedik. Egyébiránt minden ellenkezések daczára, a catholicismus mindig tágasabb kört foglal el; mit eléggé bizonyítanak ama számos megtérések is, mellyek évenként a katolikusok számát szaporítják. És most vessünk egy futó pillanatot a prot. egyház állapotára Némethonban.

Mint tudva van, a protestantizmus napjainkban számtalan pártokra szakad; kiválólag mégis két párt tűnik szemünkbe, úgy mint: az orthodox lutheránusoké, kik mindenben Luther tanaihoz ragaszkodnak, és a racionalistáké, kik minden természetfölötti keresztény hittanításokon túladtak; s úgy látszik, e párt erősebb az előbbinél: csak hogy nincs köszönet benne! így Lausitz nevű tartományban a prédikátorok a szószerket is fölhasználják a positiv tudomány megbuktatására. De ki tehet róla? A hitelenség a főiskolák és tanító-képezdek köréből az állam minden rétegeibe alakilag átültetett; és valóban csuda volna, ha a dolgok máskép és jobban állnának, mint a hogy állnak jelenleg. Azonban noha a hitelenség a városokban úgy, mint a falukon mély gyökeret vert, mégis minden fondorlatok daczára, a pór nép egészségesebb részében némi rokonszenv mutatkozik a kinyilatkoztatott vallásigazságok iránt. Legalább a lausitzi földművelők oda nyilatkoztak, hogy inkább összeszedik holmijokat, és kivándorolnak, vagy más egyházba térnek át, mint hogy tovább is a prot. egyház- és iskolában növekedő kereszténytelenséget elszenvedjék. Ez őszinte nyilatkozmányra Dr. Harlesz udvari főszónok Lausitzba utazott, hogy legalább azt, a mi legbotránkoztatóbb, a templom- és iskolából eltávolítsa. De lesz-e sikere? A mi legbotránkoztatóbb, az maguk a hitetlen egyetemek-és tanodákból kikerült pásztorok és iskolamesterek; ezeket kellene tehát mindenek előtt eltávolítani. De mi joggal fogja valaki az ő eltávolíttatásukat indítványozhatni? Hisz ők mit sem tanítanak egyebet, mint a mit maguk tanultak? Ok egészen az állam utasítása szerint cselekedtek, melly őket képezte; működnek azon hitelenség értelmében, mellyre az olly drágán fizetett állami tanárok által tanítottak: s csak kötelességüket teljesítik, a prot. szabadságnak elveit követvén; ez ellen pedig az egész prot. világ udvari főszónokai sem tehetnek. A hitetlen egyetemekből kikerült pásztorok az egész kereszténységet csak játéknak veszik!

Igen érdekes, mit e részben a tudós Hurter megjegyzett a prot. írók és prédikátorok szónoklatairól, illy cím alatt: 'Diabolica.' A tudós férfi saját tapasztalása után egyebek közt azt jegyzé föl, hogy egy hamburgi pásztor Nagy-csütörtökön, az

Oltári szentség rendelkezésének ünnepén, az étkek megválasztásáról, egy másik Húsvét-hetfőn, a tanítványoknak Emausba menténél, a sétálás hasznairól, egy harmadik Virág-vasárnapon, az „ők pedig ágakat törének le,” igék fölött, a fák károsításáról szónokolt. Így egy bizonyos, Pünkösöd ünnepén a szél természetét és hatásait monda el szószékről hallgatóinak; a bélpoklosról evangéliumnál pedig egy másik, a rüh kifejlését és gyógy-módját adta elő. Ismét egy másik Nagy-pénteken azon mód elő-terjesztésével örvendezteté meg hallgatóit, mint kelljen a halottakat illendően eltemetni stb. Felhoz Hurter még több ily egyházi beszédek is: például Karácson napján az éjéről; Húsvét ünnepén a babonáról; egyházi beszédek a halál valódi ismertető-jeleiről, testamentom készítéséről stb. S ki tehet mindezekről? Az 1846-ban, Berlinben tartott zsinat olly hitformulát fogadott el, melly szerint teljes lehetetlenség, bármilly kereszténytelen elveket föllállító prédikátornak is elítéltetése, és hivataltói felfüggesztetése. E hitformula szerint nem lehet vádat emelni egy olly pap ellen, ki a Szentháromságot, Krisztus Jézus Istenségét, menny be-menetelét, a halottak föltámadását, és az úr Jézusnak ítélet végett leendő második eljövételét stb. habár nyilvánosan is megtagadná. Így fizet a megsértett, és megboszuló igazság!

Egyébiránt hallgassuk meg a mecklenburgi orthodox protestánsok panaszát is, kik szinte egész őszinteséggel megvallják az igazságot. Közöljük e cikket a Bécsben megjelenő, *Volksfreund* szerint. „Mi lutheránusok vagyunk,” így kezdődik a nevezett cikk, „lutheránusok vagyunk születésünk és neveltetésünk szerint; s nem vétkes kívánság vezet a gondolatra, megválni attól, mit az Isten nekünk adott. Mi nem akarunk áttérésünk által semmi külső jót, semmi magánérdeket kivívni; de maradhatunk-e tovább is egy olly szentegyházban, mellyben úgy néz ki, mint a lutheránus egyházban? Mi állítólag hitünket a szent-írásra alapítjuk, elvetvén mindent, a mi vele meg nem egyez. Ez igen szép, de tudva van, hogy a szent-írásban számtalan homályos kifejezések és nehéz felfogású mondatok fordulnak elő. Azt mondják ugyan, hogy e nehézségek onnan származnak, mert a tökéletes Isten, nekünk tökéletlen embereknek

mindig valamiben megfoghatlan marad; miután a mi tehetségünk határos, az ő tökélyei pedig határtalanok; s azért el nem vetjük a szent-írást, a hol nem értjük. De mégis kell valamely értelmezésnek lenni, mellyet megfoghatni lehessen; kell tudnunk, mellyik az igazi értelmezés? Illy szilárd és meghatározott értelmezés pedig, mikép az a katholika egyházban megvan, nálunk egészen hiányzik. Hittanáraink egymás közt vetélkednek, valljon e vagy ama könyv valódi könyv-e, s egész czikkeket és verseket törölnek ki belőle; sőt még az iránt is, a mit valódinak ismernek és megengednek, az értelmi felfogásra nézve nincsenek tisztában. Ha ma egyik napvilágosan megmutatja is, hogy e helyet így s így kell érteni, már holnap jön egy másik, ki szintolly világosan megmutatja, hogy ő előtte valamennyi értelmező hibázott, és ezt így s így kell érteni. Ha tehát maguk a szaktudósok sem tudnak megegyezni, mikép kelljen a szent-írást értelmezni, mennyivel méltóbbak vagyunk a szánakozásra mi világiak? Minket a szent-írásra utasítanak: és mégis sehol sem találunk szilárd nyugpontot, melly a fölfogás egységére vezetne. Micsoda egyház az, melly minduntalan csak a szent-írásra hivatkozik, és soha sem mondja híveinek: ez a valódi értelem; így ítél az anyaszentegyház? Nem kell-e méltán kételkedni, valljon bírja-e illy egyház a Szentlelket, a ki őt megtanítja minden igazságra; nem kell-e kívánczoznunk ama szentegyházba, melly határozottan mondja: „Ekkép ítél az anyaszentegyház;” és következetesen meg is marad az ő határozatánál? De a hittani nézetekkel sem állunk jobban: itt is mindenféle ellentétek vegyületét vehetni észre. A hitszónokok különféle pártokat képeznek. Vannak ó-lutheránus, orthodox, pietista, supernaturalista és rationalista hitszónokok; minden színezetű átmeneti fokok- és árnyéklatokkal. Ugyanazon szószéken nevezetik Krisztus az élő Isten fiának, és legbölcsebb embernek; délelőtt a községek hallják, hogy az ember csak Krisztus közbenjárása által nyer kegyelmet Istennél: délután pedig, hogy az erény egyedül tesz képessé a mennyországra; itt egyik hitszónok azt mondja a bémálandóknak: a parancs olatokróli tanítás a fődolog; a másik ugyanazon községben azt vitatja, hogy az első helyen áll a kereszteni hit- és

szentségekről! tanítás; a többi utána következik. Hasonló ellentéteket vehetni észre minden irányban! És mit tartson, a község ez ellentétekről? Lehet-e, hogy ezek mind valódiak, noha ellentétet képeznek? És ha csak egy az igazság, melly épen azért kizár minden ellentétet, mellyik tanítás az igazi; mellyikben kell helyezni az üdvösség reményét? E részben a luth, egyház nem ad semmi szilárd álláspontot, semmi határozott biztosságot; inkább eltűri e különböző nézeteket, elszenvedi, hogy ezen ellentétek által a kedélyek megzavarodjanak.”

„Nem állanak a dolgok jobban arra nézve is, mi az isteni szolgálathoz tartozik. Itt is hiába keresünk valami öszhangzást; hanem valamint változó a lelkészek tisztí ruházata, úgy változik minden egyes szokás, majdnem minden községben: az énekes-könyvek, dallamok, szónoklati szövegek, az isteni-szolgálat rendje, a bérálás, a gyónás, az Úr vacsorájának kiszolgáltatása, a házassági összedadás, a temetési szertartások. Egyetlen hely sincs, melly e pontokban egyforma gyakorlatot tartana; sőt gyakran, ha meglátogatja valaki, csak az egy pár mérföldnyire fekvő község templomát, alig hiszi, hogy ugyanazon vallású egyház- és községben van: olly eltérő s idegen neki minden. Mikép lehet majd, hogy illy körülmények mellett az egység szelleme uralkodjék a szívekben; hogy valaki erősnek érezze magát olly községben, mellyben annyi hímezett portéka árultatik? Nemde mindez csak unalom-, hidegség- és közönyösségre vezet? Mindezen különféleség pedig onnét van, mert hiányzik nálunk bizonyos kormányzói tekintély. – A hitszónokok egyedül állnak a községben, egészen függetlenek, hozzá tesznek, és kihagynak, a mit akarnak; az egyházi kormány nem aggódik róluk, csak munkálataikat adják be, és semmi panasz se jöjj ön ellenök. Az egyházi vizsgálatok lassankint kimennek a divatból; a pásztor és egyházfi, vagy gyakran az egyházfi és pásztor, fölváltva végzik a községi szolgálatot; évről-évre a régi kényelmes schlandrián szerint, növekedő hanyagsággal, a nép nyilvános romlására. Valljon tartatik-e rendesen isteni-szolgálat? hirdettetik-e az Isten ígéje? m illy szorgalommal üzetik a lelkipásztorság? tanítatnak-e a bérmandók? oktattatnak-e a hívek? és más egyéb, mi a hivatalhoz, és a község javára tartó

zik, célirányosan, szorgalmasan és pontosan történik-e? vagy talán mindezek ellenkezője: kinek van erre gondja? A hitszónokok, az igaz, tudósítanak évenként; de mindenik csak önmaga s a község felől tudósít, és legtöbb tudósításokból mi sem jó ki: mivel részint az egyházi kormány olly személyek kezeibe van letéve, kik a dolgokról keveset tudnak, részint pedig, mindenféle ügyekkel annyira túlterhelvék, hogy hálát adnak az Istennek, ha legalább tűrhetőleg a régi kerék-vágásban megy minden. S ha olykor férfiak emelkednek a kormányra, kik a károkat belátják, és a sebeket orvosolni akarják, azoknak ismét kezeik meg vannak kötve, és sem hatalmuk, sem eszközeik nincsenek, a szükségekhez képest rendelkezni, segíteni, parancsolni és büntetni. Így nyög a luth, egyház, az állam szolgálatjára lealacsonyítva; és számára mi sem maradt egyéb, az uraság asztaláról hulladékoknál. Illyen benső állapota ezen egyháznak; és mi jó származhatik illy állapotból a külsőre nézve? Nézzük körül magunkat: mikép állanak a dolgok?”

„Ott látunk tanodákat, hitetlen vagy tudatlan tanárokkal, kiknek alig van mindennapi kenyerök; ott látunk megtörődött hitszónokokat, utolsó leheletökig a hivatallal megterhelve, vagy elhagyatva gyámoltalanul, ha azt a község iránti szeretetből le akarnák tenni; majd látunk ismét hitetlen, vagy erkölcstelen, rossz és közönyös pásztorokat, vádlók és bírák nélkül; látunk szegényesen ellátott lelkésziségeket, mellyek alig oltalmaznak az éhen hálástól; látunk itt-ott templomokat, mellyek a marha számára épített pompás épületek mellett, szegénységüket és tisztátalanságukat szégyenlik, számos községeket, mellyek minden hit- és egyháziasságból kivetköztek, mellyeknél nem találjuk többé a vasárnap megülésének semmi nyomait, semmi szentséget a házasságnak, semmi keresztény gyermek-nevelést, a házakban semmi vallásos életet, szóval semmi egyházi fegyelmet: mert senkinek sincs kedve, meghajolni ezen fegyelem aláit, és ezt föntartani. így áll a luth, egyház ott, hol ő államegyház: eredetileg mint nemes törzs,(?)de jelenleg koronája-, ágai- s leveleitől megfosztottan, a férgektől főlemesztve, az első vihar kitörésénél leomlással fenyeget. -. És itt maradjunk tovább is? Vagy támaszkodjunk a törzsre, míg ledől; hogy düledékei szét-

zúzzanak? Mi nem adhatunk neki új életet; és itt, a hol most állunk, szívünk semmi nyugalmat, vagy megelégedést nem lelhet többé! Mi megmenteni akarjuk kereszténységünket: mi oda akarunk menni, hol az egyház határozottan tanítja, mit jelent az írás; hol az egyház kiszabja, mit tanítsanak az ő szolgálói, mit tanuljanak az ő közösségei; hol az isteni-szolgálat egyforma rendjére fölvigyáznak; hol mindenben egy ünnepélyes, magaslatos, és gyönyörködtető imádási öszhangzás van; hol a rendíthetetlen főnök meg nem hajol a föld hatalmasai előtt, hanem csak az Isten előtt; hol a közösségek bírnak még hittel, fegyelem- és egyházi étellel; hol az egyház valóban rendületlen kőszálon áll, mellyet a pokol kapui meg nem dönthetnek. Nem szívesen válunk meg atyáink házától: de el kell válnunk; sietünk, sietünk Roma felé.” így nyilatkoztak a meoklenburgi következetes protestánsok!

Általán véve az orthodox protestánsoknál egy nevezetes, következményeiben kiszámíthatlan törekvést vehetni észre. Némellyek meg vannak róla győződve, hogy a kath. egyház sok üdvöst foglal magában, mit a prot. egyháztársulatok nélkülöznek; azért e részleteket magukévé tenni iparkodnak; ez által egyházukat némileg megjobbítandók, a nélkül mégis, hogy kedvök volna tökéletesen az egyházba visszatérni. Ők e törekvést az első századokkali kapcsolatnak nevezik, vagyis visszatérésnek ama századokra, „mellyekben az isteni hagyomány még tisztán és hamisítatlanul tartatott fön, és nem úgy, mint később, mikor emberi véleményekkel lön megtoldva s eltorzítva.” Ha ők ez irányban őszintén és előítélet nélkül, folyvást haladni fognak, úgy bizvást remélhetni, hogy a kath. egyházba visszatérhetnek: nem csupán egyes intézményeit, hanem egész üdvrendszerét elfogadván. Csakhamar be fogják ők látni, hogy minden részlet szakadatlan összefüggésben áll az egészszel; hogy minden tanítás az ő végtelen fejlődésében, minden többi tanokra visszavezet; be fogják látni, hogy az egyháznak egyetlen egy intézményét sem lehet egyház nélkül gondolni. így vegyük például a lelkipásztorságot, melly tudva levőleg, a prot. közösségben egészen oda van. E hiányt mind a világiak, mind a prédikátorok elismerik; azért némelly kath. tanok-és intézmények-

hez folyamodnak, mellyek *symbolicus* könyveikből kiküszöböltettek, vagy nem használtattak idáig. Löhe, bajor prot. hitszónok nyilván kimondta, hogy a lelki-pásztorságnak mellőzhetlen kelléke a fülgyónás. De ez nem lehetséges az egyházi-rend nélkül, melly a papságot Isten helyettese gyanánt, természetfölötti küldetéssel ruhazza föl, és megjeleli. Ezen isteni küldetés nélkül soha sem lesz képes valaki a községet fülgyónásra kényézeríthetni. Némelly protestánsok elismerik, hogy Luther és Calvin sok hasznos és üdvös intézményt egyházaikból elvetettek: és ezeket szeretnék ők most visszaállítani, s illetőleg életbe léptetni. így szeretnék, bizonyos gyakorlati czélok végett, a szerzetes-rendeket és zárdákat visszaállítani. Azonban illy jó akaratú célszerűségi tekintetből, mellyeknél mélyebb, szent alap hiányzik, az egyházzali műszeres összefüggés még nem áll helyre. Igaz, e törekvésekben legalább a jó akaratot meg kell ismerni; de egész bizonyossággal mondhatni, hogy mi semleend belőlök. Az indokok sokkal gyarlóbbak, mint hogy el ne kopjanak: nélkülözik a kath. tanításnak soha ki nem apadható forrását; valamint a Krisztus egyházávali életműszeres összefüggést is, mellyből minden kath. szerzetek folytonosan életet nyernek, a megszentelés utáni forró vágy, a test sanyargatásai, az engedelmesség, alázatosság, önmegtartóztatás, imádság, és más keresztény erények gyakorlata által. A megszentelés utáni eme forró vágy, melly minden kath. szerzetes-rendnek alapjául szolgál, nem található föl a prot. új szerzetes férfiak- és asszonyoknál, azon egyszerű okból, mert az ő tanításuk mit sem tud az üdvözítő hitnek ezen oldaláról. A jótékony czélok, mellyeket a kath. szerzetek embertársaik kedvéért vállalnak, csak kifolyásai azon szent törekvésnek, mellynél fogva a szerzetesek megtagadják magukat, hogy embertársaik iránti szeretetüket bebizonyítsák; csak a mennyországra tekintenek, s e mellett a szegény bűnös emberiséget is megnyerik. A protestánsoknál ezen intézetek jobbadán, egyenesen politikus jótékony czélokot tűznek ki maguknak; a mit érzékileg fölfogni nem lehet, annak nincs bece szemek előtt. Mert például, ha az irgalmas-nének nagylelkű önfeláldozását és hasznosságát elismerik is, azt, hogy ők pusztán szemléleti, s erénytani szempontból is az egyház- és

vallásosságnak jó szolgálatokat tesznek, nem akarják elismerni. Hogy egy remete, ki a töredelmesség- és imának él, az egyházért működjék, s nem csupán magának éljen, azt ők nem képesek fölfogni s megérteni. Azért imára nyílnak ajkaink: „Ostende nobis Domine misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis.” (Psal. 84.)

Birodalmi tudósítások szerint Poroszországban, 1840-ben volt 9,081,481 evang., 5,612,556 kath., 1256 görög, 14,474 mennonita, és 194,323 zsidó; összesen 14,904,090. G-alletti szerint 1849-ben volt 10,016,798 ev., 6,145,229 kath., 1296 gör. n. e., 14,509 mennonita, és 218,998 zsidó. 1852-ben 16,346,625 lélek; ezek közt 6,460,292 kath., 5480 világi-pap, 2000 szerzetes, 1000 apácza, 2 érsek, 9 püspöki-szék stb. E szerint 12 esztendő alatt a katolikusok száma 847,736-tal szaporodott.

Szászország.

„Custodit Dominus omnes diligentes se.”
(Psal. 144.)

Szászország azon tartományok sorába tartozik, mellyek a kath. egyháznak kevés vizsgálatást nyújtanak. A hitélet sok tekintetben szomorúnak mondható, A bevándorlóit katolikusok száma épen nem csekély; sőt ott is vannak családok, hol a földleirők és kormányacták egy lelket sem találtak eddig: minthogy a protestánsok közt lakván, többnyire ezek közé soroltatnak. Egyéb helyeken is szétszórva tévedeznek a katolikusok; mint gyermekek, kik kenyeret keresnek, és nem találnak. Igen, kenyeret kérnek: és nincs, a ki megtörje nekik. Vannak ugyan plébániák Dresdában, Leipzig, Chemnitz, Pirna, Freiberg, Zwickau, Meissen, Annaberg községekben és még néhány helyeken; de ezek nem felelnek meg tökéletesen a szükségnek. Néhány év előtt új missio-állomások állítottak föl Eisleben- és Wittenbergben. Szinte sikerült a kath. szeretetnek 300 év múlva Quedlinburgban is, sz. Mathild születése helyén, a vér-

ontás nélküli szent áldozatot a kath. anyaszentegyház rendelése szerint bemutatni. Drepper Ferencz paderborni püspök, 4849-iki Oct. 5-én volt első, ki az egykor olly virágzó kath. városban, ezen áldozatot bemutatta.

Istenben nyugvó kath. fejedelmek, s hercegnők, szentek, apátnők és hercegi szüzek sírjai fölött lengedezett annyi évek múlva ismét a szent kereszt lobogója; s midőn megkondultak a harangok az Oltári-szentség imádására, s az apostoli kéz föl-emelve áldást osztogata, oh akkor minden szív fölsóhajtott: „Sz. Mathild! a quedinburgi szegény községnek oltalmazója; könnyörögi érettünk! Nyerd ki nekünk, a mire szükségünk van; egy templomot: hogy ereklyéid benne nyugodjanak békével; s iskolát, hogy tanuljunk jó katolikusokká lenni.”

Leipzig városában szinte nem régen, kegyes adakozások útján kath. templom épült; mellyre azon mondatot alkalmazhatni: „Mária szegény, de istenfélő szűz vala.” Ez is szegény de ájtatosságra ébresztő. Úgy látszik, hogy az építész nagy tisztelője lehetett Máriának: annyi kellem, s művészet találatik egyesülve az épületben. Semmi czímer, semmi fölírat, semmi sírbolt, semmi királyi szék nem mutat itt valamely földi hatalmasra, ki gazdag kincseivel építette volna a szentélyt; az egész inkább a leipzig, altenburgi, s némelly külhoni nemes katolikusok igénytelen áldozatának munkája. „Itt minden jelentő, írja egy utazó; például ott függ a persely a kegyes adományok számára, melly másutt jobbadán el van rejtve; itt hasonlít az őrző-angyalhoz, ki az adományt elfogadja, s az Istennek fölajánlja. A plébánia- és iskolaház számára vétetett tér, a templom közelében; de hiányzanak az építésre szükséges költségek. Az egyházi díszítmények sok kívánni valót mutatnak, a misemondó s egyéb ruhák értéknélküliek.” S a mi itt a leipzig községről mondatott, áll az egyéb kath. községekről is Szászországban. A katolikusok nagyobb részt szegények: a kiknek pedig birtokuk van, azok igen gyakran igénybe vétetnek. A királyi ház jó katolikus; segít, a hol lehet: de prot. alattvalóinak vetélkedése miatt, kath. hitrokonai javára nevezetes és feltűnő összeget még sem állodhat.

De az egyházi élet kifejlődése is sokfélekép akadályozták, majd a hitüres protestánsok türelmetlenségé, majd a gúnyolódó racionalisták hitetlensége által. A türelmetlenség olly nagy, hogy kath. temetéseknél rendőrök szükségesek, a katolikusok és papjok elleni botrányok meggátolására. E türelmetlenség okozta, hogy a király kényszerítve lön, kath. szolgálait elbocsátani. Igaz ugyan, hogy találkoznak jó lelkek, kik a türelmetlenkedő atyafiak ellenében, kölcsönös buzdítás által, a kath. hitbeni megmaradásra, annak szóval- és telteli teljesítésére, az Isten parancsainak és az anyaszentegyház szabályainak pontos teljesítése által iparkodnak hatni: mégis a hitéletet sok tekintetben szomorúnak mondhatni; kiválólág a gyermekek nevelése igen aggasztó. A gyermekek legnagyobb része prot. iskolába jár; és így könnyen megfoghatni, milly magzatokra számolhat a kath. egyház. Az ember elborzad, midőn hallja, hogy érez, és fejezi ki magát némelly gyermek a kath. egyház, és a királyi család irányában; mivel így tanították. A prot. tanítók kath. növendékeiket addig nógatják, míg csaknem sikerül a házi nevelésnek színét eltorzítani; vagy ellenkező esetben őket csúfság és gúny tárgyául teszik ki. Még a számtan és földrajz is alkalmas tárgyat szolgáltat e tanítóknak arra, hogy a gyermekeknek különféle „épületes felvilágosításokat” adjanak. A betűző gyermek, ha a J. betűt ismerni tanulja, festett jezuitát talál mellette; s a tanító által elmondadni szokott rövid jezuita-történet, már a kised szívbe gyűlöletet hint a szegény rend iránt. Így van P. mellett a pápa stb. De a számolni kezdő gyermeknek is tudnia kell, hogy a híres Galileinek, az e tudománybani előmenetel és fölvilágosítás miatt, mennyit kellett szenvednie az obscurans, zsarnok rom. egyháztól stb. Az iskolavégzett prot. suhanczok vakmerősége határt nem ismer. Van rá példa, hogy egy illy suhancz, a templomba siető kath. plébánosnak szemébe köpött, ezen szavakkal: „Pfüj! te jezuita!” Egyébiránt az alsó rendű ifjúság és nép vallásos életére nagy világosságot derít egy lelkiatyának levele, ki 1851-ben a westphaliai néplapnak ekkép ír: „E hétben kezdem, úgy mond, a gyermekeket az első áldozásra készíteni. Már régóta ez egyike legkellemesebb lelkipásztori kötelességeimnek; s úgy hiszem, nincs lelkész, a ki valaha na-

gyobb örömet tudna érezni, mint midőn a gyermekeket az első áldozás alkalmával az Üdvözítőnek bemutatja. Noha nem csekély dolog, e gyermekek lelkeit igazán vezetni, s őket tisztán és ártatlanul az Úr asztalához kísérni; noha nagy és nehéz a felelőségi teher: mégis ha a lelki-anya észreveszi, hogy az Isten igéje a gyermekek szívébe plántálva megfogamzott, mikép a rosszra való hajlamok meggyengültek, és az isteni malaszt benők el kezde munkálkodni, igen, ha elmondhatja róluk: „Íme ők tiszta szívéük mindnyájan, és látni fogják az Istent”: oh! akkor az ő öröme, mellyet érez, kimondhatlan. Azért a fehér vasárnap rám nézve mindig a legtisztább örömek forrása szokott lenni. De örömeim még sem lehetnek teljesek. E tartományban ugyanis a katolikusok többnyire szegények, földi javakkal nem igen bírnak; vagy mesteremberek, kik csak úgy élhetnek meg, ha iparkodnak, vagy munkások, kik napszámra dolgoznak, és napi munkájokkal keresik kenyerüket. A gyermekek sorsa ugyanaz; ha az ifjú az iskolát elvégezte, akkor vagy mesterségre megy, vagy szülőivel eljár a gyárba, heti bér fejében dolgozni. A lyánka vagy szolgálatba áll, dajkának; vagy szinte gyármunkára adja magát. És ez egészen maga rendjén van; nincs szóm ellene: sőt szeretem, ha maguk a szülők sürgetik, hogy az ifjú tanuljon, a leány szorgalmas legyen; hogy így valaha boldogulhassanak. Azonban a hiba másutt rejlik. Ha a mester, kinél az ifjú inaskodik, jó katolikus volna, szívesen hallgatnék: de többnyire másképp van. Ő kénytelen az ő mesterséget prot. mesternél tanulni, kinek házában a hit- és vallásból nem sokat találni; kinek családja körében semmi vallásos szót sem hallani: hol az Úr napját nem ismerik többé. Jaj neked szegény növényke, ha illy kertbe ültettek át! Eleinte még csak jól megy; az iskolai tanítást még nem feledé el; és ha vasárnap van, ez emlékezteti az ifjút, hogy misére kellene menni, mint szokott volt kisdéd korától fogva. De a mester görbe szemet vet rá, s tudtára adja, hogy a templom el nem szalad, és még egy szót vet oda a henyékről, a dologkerülőkről: s az ifjú ott-hon marad; és csak minden négy hétben egyszer megy a templomba. Közönyössé válik, és lágymeleggé, mint egész környezete. S ha a leány kath. családhoz menne dajkának, szinte hall-

gatnék. De az úr fölvilágosodott, s maga csinált magának választ; az asszony pedig gúnymosolyra vonja ábrázatát, mikor a szegény leányka vasárnap a szent misére akarna menni; és kérdi: hogy fog az uraság maradni, ha a cselédek minden nyolczadnap a templomba akarnak futkosni?’ A leányka sír eleinte, hogy templomba nem mehet; de ez nem tart sokáig: idővel megszokja, s közönyössé válik Istene iránt, mint a minő urasága. Mít mondjak egyéb napszamosokról, kik a gyármunkára szegődnek? Közönségesen elfogadott szokás, hogy ha a gyármunkások vasárnap az isteni-szolgálat miatt elmaradnak, úgy hétfőn kifizetik őket, és máshol kereshetnek maguknak dolgot, így állnak a dolgok nem csak a gyárakban, hanem másutt is. Nagyobb szász városokban csak abból tudni meg, hogy vasárnap van, mert reggel 9 órakor és délután 1 órakor harangoznak; különben a munkások mezőre mennek, a fuvaros szekerek járnak, a kézművesek dolgoznak, épen úgy, mint hétköznap. De térjünk fölvelt tárgyunkhoz. Mi lesz illy gyermekekből? Az ifjú bevégezvén tanulási idejét, megtanulta a kezművet; sőt még sok mást is. Tud szivarozni, a borszeszt megbírni, tud dalolni ocsmány énekeket, szeret esténként kóborolni; legjobb kedvét a fajtalan beszédekben találja. Ellenben nem szereti a reggeli és esti imádságot; s már jó ideje csak úgy ül le az asztalhoz, és kel föl az ebédnél, mint az oktalan állat. A templomba vezető utat nem ismeri többé; csak a fő ünnepeken, midőn minden a templomba tolakodik, tekint be ő is az Úr házába. S valljon hogyan néz ki szíve, melly az első áldozás napján olly tiszta, olly ártatlan vala? Fájdalom! a hit és isteni félelem eltűntek belőle, s az ifjúból tökéletes Jumpacius’ lett. Es a nagy reményű dajka megtanulta a czifra viseletet, tud ékesen ruházkodni, s finom modorban beszélni: de valljon imádkozik-e még reggel és este? Azt nem tudom; annyit tudok, hogy legfőlebb minden négy hétben egyszer megy a templomba; fölpipezve, mint egy előkelő hölgy. Azt is hallottam, hogy szívében a hiúság és önelégültség trónjukat ütötték föl. És kik a gyárakban dolgoznak, azok legfőlebb minden évnegyedben egyszer jönnek a templomba; tudnak káromkodni, mint a pogányok, az Isten és egyház parancsait tisztára elfelejtették az undok tár-

salgásokban, és lassankint proletáriusokká lesznek. Vannak kivételek; de általában e szabály ráillik a vidékre, mely épen olyan, mint előadtam.” Így ír egy szemtanú. Hivatalos összeírás szerint Szászországban 1843-ban volt 30,500 kath.;”1851-ben 1,894,431 lélek, és ezek közt 33,725 kath. Nyolcz év alatt szaporodtak 3225-el.

W ü r t e m b e r g .

„Et eduxit eos de tenebris, et umbra mortis: et vincula eorum dirupit.” (Psalm. 106.)

Sokáig és súlyosan feküdtek a württembergi kath. egyházon azon idők, mikor az állam, az egyházi tanács, és rottenburgi ordinariatus, egyetértőleg, a felekezeti hegyeket elsimítandók, a kath. öntudat és egyházi hitélet elnyomására egymásnak kezét nyújtottak. Hogy annál sikerdúsabban czélt érjenek, a papság elvilágiasított, s ezt a hitnél ragadák meg. Hogy a hitfélekezetek közötti béke, az úgynevezett polémia által megne zavartassák, a hittan (Dogmatica) helyébe a belletristica állíttatott. Schiller- és Göthéből meritek a kath. papnövendékek hitőket. Felső helyről érkezett parancs szerint, a káptalani könyvtárakba többnyire illy és hasonló munkák szereztettek¹ meg. Az egyházi szabályok megtartásáról szó sem volt; sozsolma helyett regényeket olvastak. Annyira ment a dolog, hogy az officiumot a papnövendéi előljárók sem tudták többé kikeresni. Így midőn 1839-ben némelly papnövendékek karácsony éjfélnélkor a solozsmát nyilvánosan akarák végezni, egyik közülök megkereste az akkori aligazgatót, hogy legyen szíves az ajtatosságot vezetni; ki Í3 azt felelé, hogy neki nem lehet, mivel az officiumot nem tudja kikeresni. A közös egyházi szertartásokról szinte megfeledkeztek; úgy tekintek a szertartást, mint valaiuelly közönyös dolgot, mellyel bánhainak, a mint tetszik. Egyik saját jegyzeteit használta, másik a Wessenberg-, harmadik a Müller-féle Rituálét. Midőn néhány évek előtt bi-

zonyos papnöveldei tanár egy egyházilag helybenhagyott Rituale használatát sürgetné, sa limburgit ajánlaná a papnövedékeknek, kérdőre vonatott, és megdorgáltatott. Hasonló önkény uralkodott minden egyházi cselekvényeknél. Majd megjelent az istenszolgálati rend, melly az egyház szellemét még jobban elnyomta; volt pap, ki az áldozókat az oltártól elkergette, mert kezökben olvasót tartottak stb.

Ha ennyi hiányokra akadunk a papságnál, mit mondjunk a világiakról? A kiképzettek osztályához tartozó württembergi katolikusok, egyházuk iránt kevés kivétellel közönyösek lévén, a hitélettel nem sokat gondoltak; minek oka szinte a prot. szellemben kezelt egyetemi tanítás- és nevelésben rejlik. Az ifjú átlépven a nyilvános iskolába, egész éven át mit sem hallott, a mi őt kath. egyháza s vallása iránt buzdította volna; ellenkezőleg, a történelmi s bölcsészeti fölolvasások képesek voltak benne nem csak a katholicismus, hanem általán minden kereszténység szeretetét előlni. A tanárok, kik ezen fölolvasásokat régóta tárták, nem csak hogy nem voltak katolikusok, de még keresztények sem. Igen, senki sem fogja mondani, hogy olly férfiak, mint Strausz és Fischer, kik az egész kereszténységet kigúnyolták, keresztények voltak. A romlottság lehatott az alsó osztályokba is. Sokat kellene még fölhoznom, hegy a sulyob idöket voltaképen felfoghassuk; de ebböl is eléggé kitetszik, mennyire hanyagoltatott el a hitélet és kath. erény Württembergben.

Azonban jobb napok kezdenek derülni e tartományban is. Mióta Lipp, rottenburgi püspöknek megválasztatott, a württembergi egyházi élet is szép lendületnek indult. A tudós és jámbor püspök egész erejéböl iparkodik a papságot szellemileg megújítani, s kiképezni; törekvéseinek sikerült a tübingai ápoldába és rottenburgi papnöveldebe, eddiginél jobb, egyházi szellemet behozni, a visszaéléseket megszüntetni, az elesetteket fölemelni. Igaz, ez Isten szíve szerinti főpásztor sok akadályokra talál mindenfelöl; de Lipp annak erejében bizik, ki az ő szent nevének dicsőségeért küzdöket soha el nem hagyja.

1841-ben a „Katholische Kirchenzeitung” szerint volt 500,000 kath. Württembergben.

Baden.

„Arcus fortiura superatus est, et infirmi accincti sunt robore”. (I. Reg. 2.)

Baden szintazon tartományok közé tartozik, hol az anyaszentegyház erőszakot szenved, 1815 óta a protestantizmus a racionalizmussal kezét fogva, oda törekedett, mikép lehetne a badeni kath. népet anyaszentegyházától elszakítani. E végre valamint a felső-rajnai tartományokban, úgy itt is, az érseki hatalom korlátozva, a papság a püspöki hatóság alól nagy részben kivéve, s a polgári alá volt helyezve; a kath. alapítványok prot. czélokra fordítottak, kath. ifjakra prot. tanítók erőszakoltak stb. Azon elvből indulván ki, hogy először is a föld savát kell eltompítani, minden csselfogást elő vőn a kormány, miszerint a papságot maga részére hódítsa. A növendékek, az egykori komoly seminariumi nevelésnek háttérbe szorításával, világiasan, és egyoldalúlag képeztettek az egyetemekben; s itt több éven át diákoscodván, végre áldozárokká szenteltettek. Hogy az illynemű áldozárok nem sokat gondoltak a hívekkel, sőt irtóztak mindentől, mi a híveket lelki életre ébreszti, s a jámborságban megszilárdítja, igen természetes. A lelkészek többnyire olly államtiszt ékül tartották magukat, kiknek kötelességek a házasokat megáldani, a születési és halottas könyveket vezetni, a protocollumokat elkészíteni, s a rendőri tisztségnek időnkint beküldeni: különben lelkési kötelmeikkel nem törődtek, s az egyházi szellemből csaknem egészen kivetkőztek. Az egyházi szellem annyira eltűnt körükből, hogy magukat a pápa által a solozsma-imádságtól is fölmentetni kerék: azonban XVI. Gergely igen bölcsen azt felelé nekik, miszerint nem hiheti, hogy a badeni lelkész urak annyira elhalmozvák dolgaikkal, hogy e miatt a solozsmat naponkint el nem végezhetnék; miután ő, az

egyház feje, ki az egész anyaszentegyház gondoskodásával el van halmozva, kötelemét naponként lelkiismeretesen elvégzi.

1842-ben Vicari Armin vette át a freiburgi egyház kormányzatát. A jeles főpap már azelőtt, mint fölszentelt püspök, és az ordinariatus tagja, az egyház nyomasztó állapotán sérült szívvel kesergett. Mély fájdalommal látta ő, mikép az egyházi fegyelem a mostoha körülmények miatt megtágult; az egyháznak törvényes autonómiája s tekintélye rendszerileg aláesatott: mindezeket látta a jeles főpap, és könyes szemekkel fohászzkodott Istenhez. Midőn 1848-ban Németországban némelly tekintélyesb fejedelmei, okulva a kor eseményein, megajándékozták az egyházat az őt illető szabadsággal, várni lehetett, hogy a jeles példát a badeni kormány is követendi: azonban a szűkkeblű bureaucratia nem csak hogy okulni nem akart, hanem a kath. egyház gyötrelmére még új módokat is talált föl. A carlsruhei ministerium, melly a Rongeféle szakadókat olly nagy pártfogásban részesíté, miszerint nem bánta volna, ha a katolikuskok fele elpártolandott, a freiburgi érseknek, ki a legnagyobb veszély idején is, hazája- s fejedelméhez hű maradtott, meg nem engedte, hogy a papságot, Isten adta jogánál fogva függetlenül nevelhesse; szűkkeblűleg bezáratta a növeldét, mellybe gymnasialis ifjakat szokás volt fölvenni, általuk idővel a papok hiánya levén pótolandó*). Még ezt sem elégelvén, a freiburgi kath. egyetemem is le akará foglalni; a kath. egyház érdekeiért viaskodó tanárokat perbe fogatni, s a papságot főpásztorra iránti engedetlenségre bírni. Hasonló visszaélések kisebb-nagyobb mértékben más német fejedelemségekben is fordultak elő, kivált a felső-rajnai egyháztartományban. Azért 1851-ben a felső-rajnai tartomány püspökei ősz metropolitájok elnöklete alatt conferentiát tartottak Freiburgban, s az illető kormányokat egy emlékiratban az egyház szabadsága-, s elidegenithetlen jogainak visszaadására alázatosan fölszólíták. Azonban a kormányok jogalapú okok helyett hatalommal fenyegetéssel feleltek; olly nemű rendeleteket adván ki, mellyek által a püspökök igazságos követelményei minden lényeges pontban visszavetettek, és a régi viszonyok tovább is föntartatnak. E mél-

*) 1850-ben körül-belül 200 lelkészi állomás nem volt betöltve.

atlan bánásmód miatt a felső-rajnai püspökök elhatározzák magukban, miezerint az egyházat törvényesen megillető jogokhoz szigorúan fognak ragaszkodni, Istennek inkább, mint az embereknek engedelmeskedvén.

E dicső küzdelemben kiválólag az őszbeborult metropolita s freiburgi érsek tűnik ki; ki hogy az egyház leigázására szolgáló bilincseket széttörje, nyolczvannégy éves korában, az angyalok- és emberekre nézve legbensőbb tisztelet-és szeretetnek tárgyául lépett föl; a legnagyobb áldozatra is kész lévén. A kormány majd a székes-egyházi káptalant, majd a papságot, majd a népet akará főpásztorától elidegeníteni: de szerfölött csalatkozott. A káptalan minden csábítások daczára hű maradt egyházához; valamint a papság is, egyet-kettőt kivéve, egy férfú gyanánt helyt állott a küzdelemben. De a nép is példásan viselte magát, és részvétljesen osztozék főpásztora diadalában, ki azt csupán Isten iránti parancsolt kötelességből viszi.

Miután az érsek a nagyhercegi ministeriumnak minden igényeire jogszerű s megdönthetlen védvekkel válaszolt, a fő-egyházi tanács kath. tagjait, mivel ismételt kérése- és intésére, a püspöki jogok bitorlásával föltagyni nem akartak, az egyházból kiközösíté; valamint a nagyhercegi ministeriumnak azon rendőri hivatalnokát is, ki kath. létére, az érseki joghatóság ellenörködését elfogadni nem átalotta. Továbbá megparancsolta az érsek, hogy a nyomtatott egyházért mondandó imádságok az egész rajnai kerületben megtartassanak, és a nép czélszerű egyházi beszédekben világosítottassék föl az iránt, mikép a tisztán egyházi joghatóság gyakorlata, Isten rendelete szerint egyedül a püspöki karhoz tartozik, és a világi hatalom köréhez soha sem tartozott, nem is tartozhatik: minélfogva az egyház jogainak csorbitása hasonló jelentésű a kath. egyház elnyomtatásával stb.

Minden felől buzdító s hálaföliratok intéztetnek a dicső főpásztorhoz, mellyekben a püspökök és bíbornok-érsekek, hála-jok és hódolatuk adóját teszik le az ősz metropolita lábaihoz: azon kívül több országokban tekintélyes férfiak biztossággal alakultak, hogy a minden anyagiaktól megfosztott freiburgi papok számára szeretet-adományok gyűjtessenek.

Az egyenetlenség még folyvást tart, a karlsruhei ministerium egyház-ellenes igényeivel fölthagyni nem akar; sőt már erőszakhoz is nyúlt; de azért nem csüggedünk el. Az igazság győzni fog.

Az 1841-ben kiadott, Hof- und Staatshandbuch' szerint a nagyhercezség egész népessége 1,277,365 lélekre ment; közülök 852,824 kath., 401,845 luth., 1328 mennonita, s 21,368 zsidó. 1847-ben pedig hivatalos összeírás szerint volt 1,349,930 lélek; s ezek közt 897.040 kath., 427,817 luth., 1510 mennonita, 23,258 zsidó. Hét év alatt a népesség 72,565 lélekkel, ezek közt 44,216 kath. szaporodott.

Schweiz.

,Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace'. (Psalm. 28.)

A mozgalomtól, mellyek Európát 50 év óta alapjaiban megrázkódtatták, Schweiz sem maradhatott érintetlen. Lakosainak legnagyobb tömege Calvin János vallástételét követi (1,425,000); míg a romai katolikusok 935,000-nél valamivel többet tesznek. Egy kanton sem létezik, mellyben katolikusok nem lagnának: de Uri-, Schwyz-, Unterwaiden-, Zug- és Appenzellen protestáns alig találkozik; Wallis, Tessin és Luzern kantonokban is csak igen kevés; de a többi kani ónokban a protestánsok tulnyomósággal bírnak. A mozgalom árjától a prot. és kath. kantonok egyaránt elragadtattak; azon különbséggel, hogy a katolikusok a lázadási mámorból csakhamar fölébredtek, míg a többiek a korszellem- és divateszmékkal mindinkább megbarátkoztak: s azóta Schweiz kedvencz menedékhelye a forradalmároknak.

Igen hosszúnak kellene lennem, ha minden kantonnak viszontagságait fejtegetni akarnám. Azért rövidség okáért csak némelyekről teszek említést. A radikal-pártiak tudván azt, hogy tervök sikeres kivitelére csak úgy számíthatnak, ha a nép valóságosságát, és az abból kifolyó erényességet megingatniok sikerülend, szünetnélkül arra törekedtek, hogy szó és iratok által a

mi hit, és ez iránti kegyelet van a schweiziak szívében, azt kiirtsák, fölhasználva minden erőt és csselfogást. E végre tehát legelőbb is a zárdákat támadták meg. Érdekes hallani azon véd-okokat, mellyekkel az aargauai kormány (1841.) a zárdák eltörlését indokolá: „Mivel, úgy mond, alaposan bebizonyított, hogy a kantonbeli kolostorok kártékony hatással vannak a polgárok igaz vallásossága-, erkölcsisége-, gazdasági és szellemi önállóságára; mivel a kolostorokat lakó szerzetesek, a nép kedélyét folytonosan ingerlő csábításainak és működéseinek tulajdoníthatni több év óta a legközelebbi szomszédhelyek államveszélyes mozgalmait; mivel tovább az utóbbi zendüléskor is ezeket, és különösen a murii kolostort nyomja a néptől megalapított alkotmányos rend elleni bűnös merény létrehozásának és tetteges elősegítésének vádja, s e büntetésreméltó eseményekről teljes jogszerű feleletteher; mivel minden államnak kötelessége ön állása- és souverenitására felügyelni, s az ez ellen nyíltan és titkon lázongó intézeteket és testületeket további pártolása alól kizárni; mivel az aargauai államnak ezen érdekeivel egyező intézkedésre annál erősebb joga van, mert annak idejében a szövetséges szerződésnek a kolostorok fonállását biztosító pontja ellen forma szerinti óvást tett stb.”; tehát ‚Carthago delenda.’ Ez igazságtalan határozat ellen Uri, Freiburg, Unterwaiden, Zug, Schwyz és Luzern kantonok tiltakoztak; s a székhelynek (Bern) meghagyták, hogy a szövetségkötés erejénél fogva parancsolná meg az aargauai kormánynak, a kolostorok eltörlését illető határozat visszavételét. Ezt szorgalmazta a pápai nuncius, és az ausztriai követ is; leginkább azon okból indulván ki, hogy hasonló erőszakoskodás az 1815-diki vallás-szabadságot a legérzékenyebben sérti.

1843-ban a főtörvényszéki tanács az aargauai eljárást roszzalalta, s minden zárdá-eladásokat érvényteleneknek nyilvánított. De nem sokára ismét egy más parancs érkezett, miszerint a szerzetes-rendi templomok bezárassanak, az egyházi holmik őrizet alá vétessenek, a könyv- és levéltárak lepecsételtessenek stb. Felolvastatván az új parancsolat, a conventbeliek ünnepelesen kinyilatkoztatták, hogy csak az erőszaknak engednek; csak is ez szoríthatja ki őket templomaikból, mellyekhez

szent eskü által kötelezvék; s a szövetséges elnökhez beadott fölírásban ártatlanságuk- és igazságukat alapos és jogszerű védokokkai begyőzték.

De mi haszna? A szövetséggyűlés szavazattöbbséggel pálczát tört a jog és igazság fölött. Erre a kath. kantonok ismételve kinyilatkoztatták, hogy jogaiktól el nem állnak. Ez érdemben kivált a luzerniek érélyesen viselek magukat. Ennél fogva a pápai nuncius visszatért Luzernbe; a szerzetes-nők elfoglalák celláikat, a murii főpap minden bűnvádi kereset alól fölraetett stb. Erre megharagudtak a radikál-pártiak, és nevezetes csapatokat vezettek Luzern ellen.

A legnagyobb veszély pillanatában összegyűltek a szomszéd kath. kantonok, és a csoportokat egyesült erővel visszaverték. E szégyent és gyalázatot megbosszulandók a radikálok, Leu Józsefet, a schweizi katolikusok lelkét kit a nép atyjaként szeretett és tisztelt, fogadott orgyilkos által megölették és addig békételenkedtek, míg új háború nem következett (1847). De ez a katolikusokra nézve szerencsétlenül ütött ki. Jaj volt a katolikusoknak! A háború-költségek mind a katolikusokra rovattak; nevezetesen az 1,600,000 franknyi pénz-bírság a különszövetség szerzői- s pártolóira: kik közt a püspökök és világi papság 600,000, a kolostorok 450,000 frankkal adóztattak meg; a vallási szabadság elnyomatott, a lausanne-genti püspök tömlöczbe, innen számkivetésbe küldetett; számtalan egyéb, a kath. egyház ellen elkövetett erőszakos és gonosz tetteket nem is említvén.

Ezen üldözésnek azonban a katolikusokra csak annyi hatása volt, hogy ezentúl annál buzgóbbak voltak az imádságban, és vallási kötelmeik teljesítésében. Ha itt-ott találkoztak is némellyek, kiket a radikál párt gúnyja, s erőszakoskodása eltántorított hitőktől: de nagy résznél, még pedig a jobbaknál, az üldözések által a hit csak erősebb és elevenebb lett. Azon alkalommal, midőn Marilley püspök elfogatott, és számkivetésbe küldetett, a papság szép jelét adta főpásztorra iránti szeretete- és ragaszkodásának. Alig tudták meg a lausanne-genfi papok, hogy szeretve tisztelt püspökük az erőszaknak kénytelen volt engedni, azonnal a legmélyebb részvétet tanúsították iránta;

ünnepélyesen tiltakozának azon rendelet ellen, melly aSchweizban biztosított vallásszabadsággal egyáltalán meg nem egyeztethető, melly a kath. egyház isteni kormányrendszerét megtámadja, annak függetlenségét, kánonait, jogait, és következésképen magát a religiót is, megsemmisíti. Ők mélyen sajnálkoznak az elkövetett méltatlanságon, és kijelentik, hogy valamennyi hívek osztoznak ezen fájdalomban, s a püspökhez, mint törvényes főpásztorukhoz rendületlen fiúi hódolattal ragaszkodnak; készebbek lévén meghalni, mint sem magukat a radicalismus karjaiba vetni, vagy híveiket a schismára czélzó egyházellenes hódolatra bírni. E nyilatkozatra a püspök azt felelé, miszerint fölerősödvé érzi magát papsága- és híveinek lelkes részvéte által, s reményli, hogy a vihar le fog csendesedni; addig is a kereszt, az apostolok példája, az égben helyezett remény lesz erőssége, szabálya és vigasztalása, bármi éri is őtet. Mint főpásztor, most az egyszer érelyesebben, mint valaha, a papság szívére köti, miszerint legyenek a föld sava, a világ világossága, és szent hivatalukban bátraknak, bölcsek- és türelmeseknek mutassák magukat; híveiket jó példa és oktatás által erősítsék mindenben, a mi szent vallásunk isteni voltára, s egyházunk alkotmányára, függetlenségére olly tiszteletre méltó, s az egyház törvényei- és jogaira vonatkozik.

Ugyanazon évben az isteni gondviselés több jeles családok megtérésével örvendeztette meg a kath. egyházat. így Bernben a legelőkelőbb családok, például Erlach, EiFingen, Haller, Zeerleder, May, Steiger, és más kitűnő nemzetségek tagjai tértek vissza a kath. egységbe: számukat nem sokára malesserti Watteywyl is nevelvén, a volt törvényszéki főelnöknek tehetségdús fia; ki megtérése után egyszermind a jezuita-rendnek is novitiusa lön Angliában. Schwyz kantonban pedig Mart. 26-kán tette le kath. hitvallását Bluntschli tudós, ki tetemes vagyonát és nagy elmetehetségeit egészen a tudományos vizsgálatoknak szentelve, a történet- és nyelvtudományokban nagy előmetelt tön.

Azonban Marilley püspök még folyvást számkivetésben van, s az egyház még mindig erőszakot szenved. Az elnyomás nem annyira föltűnő ugyan jelenleg, mint 1847- és 1848-ban,

de azért nem kevésbé veszélyes. A kath. papok még folyvást méltatlankodásoknak kitétetvék, és üldöztetnek, a kolostorok elnyomatnak, az egyházi javak elkoboztatnak, a püspöki papnővelde csukva van, az egyház tekintélye s elvei megvettetnek, kereszténytelen tanok álladalmi törvényekké emeltetnek, szóval a hitelenség és uralomvágy még mindig a kath. egyház elnyomására, s közös fejtőli elszakítására törekszik. „Exsurge, quare obdormis Domine? exsurge et ne repellas in finem.”

Hivatalos összeírás szerint 1841. a sctiweizi lakosság száma 2,177,485 lélekre ment; ezek közt 882,859 kath., 1,292,841 prot., 1755 zsidó. Legújabb összeírás szerint van 1,425,000 prot., 935,000 kath. E szerint a protestánsok szaporodtak 132,129-el, a katolikusok pedig 52,141-el.

Dánia.

„Dominus custodit advenas: pupillum et viduam suscipiet: et vias peccatorum disperdet.”
(Psal. 146.)

A scandinaviai államok közt első helyet foglal Dánország. Lakosainak összes száma 2,300,000. Ezek közt 3000 kath., 1500 református, 1200 herrnhuti, 900 mennonita (keresztység-ismétlő), a többi lutheránus. Hogy ezen tősgyökeres prot. országban a kath. hitnek némi nyomai még fönmaradtak, ezt Isten után az ausztriai követségnek lehet tulajdonítani. 1840-ben kezdtek a katolikusok egy nagyobb templomot építeni, az úgy nevezett reformatio óta. Eddig az isteni-tisztelet Christianiában egy kis kápolnácskában tartatott, melly a nép szemei elől egészen el volt rejtve. A dán népnek t. i. nem volt szabad kath. templomot látni; mert egy illy épület első tekintetre mindjárt a kath. egyháznak a szabadság- és igazságért vívott küzdelmeire fogná a dánokat emlékeztetni; s ez rajok nézve sokkal kellemetlenebb leendett, hogyszem ezt minden hatalmukban álló eszközökkel

ne akadályoztassák. Hála az ausztriai kormány buzgóságának, sok küzdelmek után végre sikerült a kormánytól egy új kápolna építésének engedélyét kieszközölni. Az új kápolna templomnak is beillik, s homloka az utcára visz; azonban a harangok használata megtiltatok, és meghagyatott az ausztriai követségnek, hogy a templomot kápolnának nevezze: miután az ország törvényei kath. templom építését szigorúan tilalmazzák. A templom homlokzatán e fölírás olvasható: „Christo Redemptori sacrum.” A templom szomszédságában van egy iskola 30 tanítvánnyal: de ezek száma mindig alábbszáll a vegyes-házasságok miatt, a mellyekből született magzatok, Luther követőivé tartoznak lenni. Ezt parancsolja a törvény: s a luth. pásztorok szorgalmasan vigyáznak, hogy az végrehajtsék. E körülmény annál aggasztóbb, mivel tulajdonképen nincs kath. dán; a kik pedig vannak, azok többnyire jövevények, Német-és Olaszországból valók; s minthogy egymás közt nehéz házasságra lépniök, azért vegyes-házasságok keletkeznek, és így az ő nemzetségek is a protestánsok számát neveli. Ok maguk is lassankint elidegenednek a kath. egyháztól, az isteni-szolgálatra ritkábban jelennek meg, elhanyagolják a szentségek fölvételét, s végre lutheranismusra térnek át. Fáj az ember szíve, ha elgondolja, milly nyomasztó itt feleinek sorsa: nekik, a tévtan közepett élve, új családok gyalázatának naponkint kiteve, s folytonosan a prot. kényelmes életmód által csábítatva, igen is erőseknek kellene lenniök a hitben, hogy el ne essenek; pedig jobbadán csak felületesen vannak a hitben oktatta. Azért, hogy a kath. hitnek némi nyomai még fönmaradtak Dániában, ez Isten után az ausztriai követség érdeme. Egyéb kath. hatalmasságok követei a dániai kormány türelmetlenségét hidegen nézték; egyedül az ausztriai követ volt képes, bölcs mérséklete s állandósága által a katolikusoknak némelly szabadalmakat biztosítani. Az 1847-ben Roeskild városában tartatott országgyűlés a más vallásúak állását sok tekintetben megkönnyíté. A kis kath. község Kopenhágában újra föléledt; sőt arról is gondoskodhatott, hogy egy kath. folyóiratot indíton meg, melly „Skandinaviske kirkeridende för katholske Christen” czím alatt jelenik meg.

Svéd- és Norvégország.

„Bene placitum est Domino super timentes eum; et in eis, qui sperant super misericordia ejus.” (Psalm. 146.)

Svéd- és Norvégországban igen kevés (4000) katolikus van, kik a stockholmi apostoli-helyettség alatt állnak. A többi lakosság, az uralkodóval együtt, lutherán vallású (4,700,000). Kezdetben a lutheranizmus kath. alakban hozatott be e tartományokba; csak később ölte magára prot. jellemet, és tört ki türelmetlenség- és üldözésekbe. Gusztáv-Adolf, kit a vallásszabadság nagy hőségnek szoktak nevezni, a katholicizmus kiirtására kardhoz nyúlt; vagy ha szelidebb akart lenni, a makacs katolikusokat, kik hitüket megtagadni nem akarák, javaiktól megfosztá és száműzé. 1781-ben III. Gusztáv rábírtá ugyan a rendeket, hogy az ipar és kereskedés tekintetéből szelidebb bánásmód hozassék be a katolikusok irányában, kiket selyem- és posztó-gyárak építésére hívtak az országba. Történtek is némely engedmények; de keresztelni, vagy beteget látogatni, és holtakat nyilvánosan temetni, nem volt szabad. Ötven év múlva megengedetett minden más vallásúaknak, különösen pedig a katolikusoknak, templomot építeni, papokat meghívni, az isteni-szolgálatot nyilván ünnepelni: de nem volt szabad nyilvános körmenetet tartani, zárdákat és nyilvános iskolákat fölláztatni: szintűgy erősen tiltaték svéd származásúnak a kath. isteni-tiszteleten megjelenni, vagy lutherán vallását megtagadni. Ki illyesmit mert volna cselekedni, arra a törvény által minden birtokainak elkoboztatása, megfosztatás minden örökösödési jottól, és a honábóli örökös számkivetés kimondatott.

Végre az 1809-diki alkotmány által minden svéd alattvalónak tökéletes vallás- és lelkiismeret-szabadság lőn biztosítva *).

Azonban az alkotmánynak ezen alaptörvényét sem a törvényhozó hatalom, sem a bírák, sem maga az első törvényszék a vallási dolgokban, figyelembe nem vették: hanem minden alattvalót, ki Luther tanítását követni megszűnt, a törvényszék elé állítanak, elítélik, és az országból száműzték. így történt ez 1845-ben az igénytelen festésszel, Nilssonnál. A stockholmi coneistorium értesítettvén róla, mikép Nilsson Gr. D. festesz az evang. luth. vallást, mellyben született és *neveltetett*, elhagyá, s a római hitre tért által; ötet az udvari törvényszéknek, mint a vallási pörök fórumának földta, hogy az a bűnösnek megbüntetését elintézzé és megrendelje. A törvényszék nem késett tárgyalás alá venni az ügyet. A meghatározott napon és órában, az ítélőszék valamennyi osztályai összegyűltek a nyilvános vllatásra. A törvényszéki terem bámuló hallgatókkal volt tömve; s Nilsson az egész gyülekezet előtt őszintén és határozottan kinyilatkozta, hogy azon meggyőződésnél, melly szerint ő szívvvel s lélekkel katolikus, és mellyet józan eszének teljes használata mellett, és szabad akaratjával egyezőleg fogadott el, állhatatosan meg akar maradni. Erre a törvényszék, a királyi ügyvéd indítványának következtében, Nilssont, mint valamelly gonosztevőt, örökös számkivetésre ítélte; öt, és az egyenes vonalban tőle származandó valamennyi utódjait alkalmatlanokká nyilvánítva Svédországban polgári jogokat élvezhetni, s bármilly örökséget szerezhetni. S így a feddhetlen életű Nilsson, mivel a szabad vizsgálatot első vallási kötelességgé tevő protestantismus elvét követve, meggyőződéséhez hű maradni, s ezt megtagadni nem akarta, tulajdonától és ősi jogától megfosztatott,

*) Az alkotmányi oklevélnek 16. §-a így szól: „A király ne kényszerítse egyetlen-egy alattvalójának lelkiismeretét is, se meg ne engedje, hogy valaki másét büntetlenül kényszeríthesse; hanem ellenben védjen mindenkit vallásának szabad gyakorlatában, és pedig mindaddig, valamíg magaviseletével a társadalomnak közbékéjét nem háborgatja, vagy a többinek botrányára nem szolgál/4

és felesége- s gyermekeivel koldus-botra juttatva, száműzetett hónapból *).

Es a türelmetlenség szelleme még mindig erősen tartja kezében az ősi fanatismus által neki kölcsönözött hatalmat; de azért a hitet, a vallásos meggyőződést elnyomnia lehetetlen. Nekünk, kik születésünktől fogva katolikusok vagyunk, fogalmunk sem lehet azon hiterő-, belső öröm- és áldozatkészségről, melyet a kath. hitre térni szándékozó svédek tanúsítanak, így 1851-ben megjelent a kath. lelkésznél, kinek élete folytonos harc, egy fiatal úri hölgy, és a kath. hitre térés szándékát nyilvánította. A kath. lelkész minden tartózkodás nélkül ki nyilatkozta neki, hogy mi várokozik rá, ha katolikussá lenne; t. i. minden birtokának elkoboztatása, és a honábóli örökös száműzetés. Azonban a hitbuzgó nő azt feleli: „Az Isten velem van; van két ép kezem: és segíteni fogok magamon.” – Nem rég egy 16 éves ifjút a prot. consistorium mindenféle ígéret- és fenyegetésekkel akart rá bírni, hogy hitét tagadná meg; de siker nélkül. Az ifjú állhatatosan megmaradt hiténél; sőt fiatalabb testvérét is bátorította: ki a törvényszék elé állítatván, a számkivetéstől félni látszott. És ha azon kis sereget (mivel a megtérteket számkivetik, s csak a kath. hitben szülötöket túrik), látjuk a kis kápolnában imádkozni; ha a kisdedek, kiket a hittérítők nagy önfeláldozással a Frankhonból járó kis alamizsnán saját házaikban tartanak és nevelnek, az „Ave Mariát” közösen éneklük; ha a szombati ájtatosságaál jelen vagyunk: oh milly boldogoknak érezzük magunkat, olly anyaszentegyházhoz tartozhatni, melly képes e türelmetlen országban is illyesmit mivelní!

A kath. egyház engesztelhetlen ellenei közé tartoznak az úgynevezett szabadelmű, vagy radikál-párti lapszerkesztők. Ezek bosszút esküdtek a katolikusoknak. Nem régen pénz által sikerült bizonyos lapszerkesztőnek megtudni körül-belül 12 pro-

*) A szegény száműzött 1847-ben Kopenhágában közkórházban halt meg; hol számkivetésének majdnem egész ideje alatt betegen feküdt: mint gondolhatni, azon lelki fájdalmak következtében, melyeket keserű valláspöre okozott. Özvegyet és több árvát hagyott maga után, kik vele együtt száműzettek.

selytának nevét: azonnal zajt ütöttek, törvénysértés- és jezuisticus ármánykodásról panaszolkodván. Nem is nyugodtak mindaddig, valamíg a stockholmi kath. község plébánosa, Bernhardt úr, és a kath. leány-nevelő intézet előljárónéja, Bogen kisasszony ellen, kath. hitre csábítás miatt pör nem indított; „mivel úgymond, a radikal lap, a kormány e nagy merényt, mely a luth, egyház ellen elkövetett, közönyösen nem nézheti, s nem engedheti meg, hogy a jezuíták az ország törvényeit lábbal tapodhassák.” Pörbe fogattak tehát; dé szerencsére hatalmas védőre találtak, báró Cederströmben. A jeles államügyész hatalmas ékesszólás- és ellenállhat!an védvekkal bebizonyította, hogy az eddig szokásban volt üldözési bánásmód, ellenmondásban áll a minden hivatalnok által letett esküvel, az ország főnálló alaptörvényeit vérrel és étellel védeni. Az 1809-diki alkotmány minden svéd alattvalónak tökéletes vallásszabadságot biztosít; azért a vádkeresetet megszüntetni kéri.

Mint főnebb mondottam, a prot. vallás kath. alakban hoztatott be Svédhonba; s külső jellemét a legújabb időkig megtartotta. A svéd. prot. egyházi ügy, külső alakjára nézve, a katolikusokéhoz most is sokkal közelebb áll, mint más tartományokban. Ezt bizonyítja a lelkészek tisztí ruházata is. A svéd lelkész az isteni-szolgálat alkalmával az oltárnál fejr karinget, és misemondó ruhát visel veres bársonyból. Elül aranyval hímett táblát, mellyen zsidó betűkkel vagyon írva: „Jehova,” hátul pedig keresztet látni, szinte aranyval hímezve. Közönségesen fekete öltönyben járnak, fejr nyakfüggönyökkel, mellyek nélkül nyilvánosan nem is mutatják magukat. Az isteni-szolgálat messának mondatik; a délelőtti isteni-szolgálat pedig főmisenek. A templomok ékesítése minden svéd községnek szíven fekszik; kivált az északi tartományokban olly díszes templomok találtatnak, mellyek nagyság- és küldíszre nézve bármelly kath. fővárosi templomokkal vetélkednek. A tanítás szinte meglehető állapotban van; és három fokozatból áll: elemi-, gymnasiumi-, s egyetemiből. Az elemi-iskolában egyetlen tanár tanít minden tárgyakat. A gymnasiumban minden szaktudománynak van saját tanára, ki máskép lectornak is nevezetik. Ezekből később egyetemi tanítók válnak. A püspök közvetlen előljárója minden me-

gyéjében levő iskolának, s majdnem korlátlanul rendelkezik mindenben: ő határozza meg az iskolai könyveket. Vannak számos szabad és szegény-iskolák is. Azonban a falusi iskolák még igen alacsony fokán állanak a kifejlődésnek. Némelly tanító faluról falura, iskolakerületről iskolakerületre vándorol, mindegyikben néhány hetet tölt, és tanításáért a községtől kap lakást, ételmezt, olykor csekély pénzt is, vagy gabonát. A tudatlanság elhárítására, törvény hozatott, hogy az Úrvacsorához senki se bocsátassák, a ki olvasni nem tud; s ha nem érti a bibliát, házasságra ne léphessen, sem törvényes nagykorúságra ne juthasson. Szinte országgyűlésileg megparancsoltatott, hogy az úgynevezett „Christförhör,” kátévizsgálat, szorgalmasan megtartassék; és valahányszor a cselédek helyeiket változtatják, új vallásvizsgálatra („Flyttmengs förhör”) jelenjenek meg a plébános előtt. Illy iidvös rendeletek mellett mégis oly nagy a romlottság, hogy Tegner svédhoni püspök szerint, nincs Európának oly három milliónyi népe, mely ugyanazon időközben hasonló számú gonosztevőket mutathatna föl, mint a három milliót nem haladó svédek hona. Az 1850-diki országgyűlés pedig kényszerítve érezte magát, kimondani, hogy a lutheranizmus által nem vethet többé gátot a nép demoralisatiójának *)

1850-ben Stockholm fővárosban 2445 újonszületött gyermek közül csupán 1386 született törvényes házasságból, 1059 pedig nem házas, vagyis megesett személyektől. A rendőrség ugyan elég szigorúan hajtja végre az e tekintetben hozott rendeleteket; de a törvény a bűnösök számára rést nyit, mellyen kibújhatnak. Nincs egyetlen garnison, melly tetszése szerint el nem választhatná a házas feleket; a házasság felbontására a legcsekélyebb ok is elegendő, például a szegénység, a házas személyek egymással meg nem elégedése. Ide járul még ama természet elleni szokás is, hogy az anya saját (mostoha) fiához is

*) Úgy látszik Luthernek Melanchtonhoz irt szavai mély gyökeret vertek ez országban: „Peccandum est; esto peccator, et pecca fortiter: sufficit, quod agnovimus per divitias gloriae Dei agnum, qui tollit peccatum mundi. Ab hoc non avellet nos peccatum, etiam si millies et millies uuo die fornicemur, aut occidarous.” Illy buzdítások nem maradhatnak hatás nélkül.

nőül mehet. És ki fog e mirigynek határt szabni? A svéd prot. papság maga is a kétnejuság és feslettség gyanújában él; innét van, hogy a nép elvesztvén hozzá bizodalját, templom helyett erdőbe megy, és inkább választ magának 4-24 éves fiúkat, és ezek szavait, mint valamely jóslatot, hallgatja.

A luth. hitűességet tudnillik az úgy nevezett laesarék igyekeznek pótolni. Gyermekek és felnőttek egyszerre reszketni kezdenek a templomokban: megrázkódnak, mindenféle esztelenséget elkövetnek, s azután hit- és ájtatosságra buzdítanak. A reszketési jelenet azzal szokott végződni, hogy a remegők egyszerre fölkiáltanak: ‚Van Jézus’, vagy: ‚él Jézus;’ mire a padokon keresztül ugrándozva, társaikat megölelik, megcsókolják, és ezzel kimennek. Időnkint támadnak rajongó ámitók is, kik a népet mindenféle színek- és képletekkel rászedni iparkodnak. Némi időtől, írja a ‚L’ami de la Rel.’ tudósítója, bizonyos Smedberg nevű pór kalandozá be Nerike tartományát, ki magát Istentől ihletnek adá ki, s azon küldetéssel megbízottanak, hogy a világnak a valódi kereszténységet kinyilatkoztassa; magát egyszersmind olly hatalommal bírónak hirdetve, miszerint pusztá illetés által mindazon egyének betegségeit képes orvosolni, kik isteni küldetésében, mellyel dicsekszik, őszinte s teljes hitelt helyezendnek. S eme legesztelenebb beszédek tartó egyén, nagy számú sokaságot, főleg asszonyokat szédített el, s hódita magához! A hatóságok végre korlátozni akarván a rajongók által elkövetett kicsapongásokat, Smedberg elfogatására katonákat küldtek; de a nők egész dühösséggel rohanának rajok, s el is üzték: utóbb mégis az ámitó elfogatott, s a helyett, hogy isteni küldetését erősitené, megvallá, hogy csak játékot üzött a pórok könnyenhívőségével; hogy így tekintélyt nyerve felettök, őket megjavíthassa.

A ‚Salzburger Kirchenblatt’ szinte hasonló kalandról emlékezik, melly néhány évek előtt Drontheim és Finnmark tájékán adta magát elő. Bizonyos újfelekezetű hittérítők jöttek Finnmarkba, s a helybeli könnyenhívó lakosokat annyira elámitották, hogy ezek a kereszténységről lemondanak, hitszónokaikat elüzték, és a missionariusok által hirdetett tanokat elfogadták. Megtudván ezt a drontheimi luth, püspök, kinek megyéjébe

Finnmark tartozik, azonnal két luth, papot küldött oda, a tévelygő híveket fölvilágosítani. Ezek oda érkezvén, látják, hogy a zavar sokkal borzasztóbb, mint sem hír szerint gondolták. Szomorúság és leverettségek uralkodott a lakosságnál. Senki sem dolgozott, a templomok elhagyatva, s a pásztorok elkergetve; az utcán és házakban férfiakat, asszonyokat, és gyermekeket lehetett látni, a földön feküdvé, hajuk hamuval behintve, s panaszkodva, hogy eddig hamis hitet követtek, az igaz Istent félreismerték, s azért örök kárhozatot érdemelnek. Kantholius faluban a fanatizmus dühösségbe tört ki: az e helybeli kereskedő házát össze-vissza dobálták kövekkel; mivel az új tanokat nem akará elfogadni. A püspök által kiküldött papok mit sem eszközölhettek sőt miután a lakosok megtudták, hogy luth, papok volnának, kigúnyolák őket, és halállal fenyegették. Ezek tehát hírül vitték a püspöknek, hogy a lakosok tév tanaihoz makacsul ragaszkodnak, s a rendtelenség olly nagy, miszerint csak fegyveres erő közbenjárása segíthetne a dolgon. A drontheimi kormányzó azonnal katonákat küldött Finnmarkba, az elpártoltakat fegyveres kézzel a luth, egyházba visszatértendő.

A predikálási kórság különösen a leányoknál van divatban; a rögeszmék olly mélyen beoltvák némellyek elméjébe, hogy sem a lelkészek, sem az orvosok, sem a rendőrség nem képesek azokat kiirtani. Illy próféta szónoknő volt az úgy nevezett Syne Martha, ki isteni küldetésének rögeszméjéhez olly makacsul ragaszkodott, hogy a nép figyelmét egészen lekötötte; később félelmes vetélytársnét kapott Syne Bertha szüzben, ki 1842-ben az új év előestéjén, állítólag mennyországban volt, és ott az isteni titkok eszközévé választatott a végre, hogy eltévedt fiú s nővéreit jobb útra vezesse vissza. Ő a mennyekben tanulta meg az idő jeleit magyarázni, s a titkos dolgokat napvilágra hozni. A törvényszékek jóformán érezték ábrándos működésének befolyását. A harmadik próféta, Syne Ingeberg, Istentől parancsolatot kapott, az országot beutazni, s az embereknek az igaz evangéliumot hirdetni. Chrislansandtól kezdve egész Trondhyemig megjárta a vidékeket, az Isten igéjét magyarázva az őt hallgató sokaságnak. Eszik és iszik, írják róla, a mit adnak

neki, a nélkül hogy maga kérne valamit; egyházi beszédeért mit sem fogad el. A negyedik próféta szüznek imája jobbadán a Miatyánk negyedik kéréséből áll. Ez alig volt 15 éves, megbérmálva sem volt: mit nem is akar; mert véleménye szerint a fogadást, mellyet a bérmálásnál szoktak letenni, megtartani lehetetlen. A nép mindenfelől tódul hozzá, és szerencsésnek tartja magát, ha ruhájának szegélyét illetheti. Ily szellemi eltérések láttára minden igaz szívű kereszténynek imára nyílnak ajkai: *Illuminare his, qui in tenebris et in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes in viam pacis.*'

Orosz- és Lengyelország.

„Quis dabit ex Sion salutare Israel; cum converterit Deus captivitatem plebis suae, exulabit Jacob, et laetabitur Israel.” (Psalm. 52.)

Soha sem csalatkoztak a népek igazságos várakozásukban annyira, mint az egyesült-görög katolikusok Orosz- és Lengyelországban. A szegények, kivéve azon kevés békenapokat, mellyeket I. Pál (1796-1801) és I. Sándor alatt (1801-1825) élveztek, I. Péter óta, kit a görög történetírók, nagy'-nak szoktak nevezni, folytonos üldözéseknek voltak kitéve: mindazon eszközök, mellyeket a kereszténység üldözői más időszakokban egyenkint használtak, ezek összesen fordítottak a katolikusok ellen.

II. Katalin, a Voltaire-féle hitetlenségnek ezen buzgó pártolója, hideg combinatióval egy rendszert gondolt ki, mellynek valósítását utódjai életföladatul tűzték ki maguknak. E végre elvétellett a katolikusoktól a mohilewi érsekség, és a szakadároknak adatott át; különös térítő társulat alapított szakadár papokból, 20,000 ezüst rubel jövedelemmel, egy fanatikus főpapnak, Sardovszky Victor sluki archimandrita s mohi-

lewi érsek-helyettes elnöklete alatt. Ravaszság és erőszak, arany és ón, Ígéret és fenyegetés, jutalom és számkivetés, megtiszteltetés és rabszolga-bélyeg, – ezek voltak azon eszközök, melyek a katolikusok elcsábítása- és megrontására folytonosan használtattak Oroszországban. Egyébiránt még így sem sikerült volna az eszélyesen kigondolt terv kivitele, ha szántszándékkal be nem oltatik a romlottság az alsó és felső rendű papság szívébe; ha jellemétől készakarva meg nem fosztatik, le nem aljasittatik a leggyalázatosabb tudatlanság- és erkölcstelenségre.

A pétervári egyházi gyülekezet fölállításával, a püspökök hatósága majdnem végképen megszüntetett, és ennek gyakorlata külön választmányra bízott; mely semmi más önállósággal nem bírt, mint minővel az orosz egyházi zsinat bír a görög nem-egyesültek ügyében. A világi papság tekintélyének megrontására igen czélszerű eszköznek mutatkozott, elkobozni az egyházi jószágokat, s ezek helyébe csekély évdíjakat rendelni az államkincstárból; hogy így az egyszer kimondott legfelsőbb akarattal ellenkezésre, azonnal nyomor és éhhalál következtessek.

Azonban még mindig számos, harczra termett, nélkülözésekhez szokott, minden veszélylyel daczó, s Jézus szeretetéért tűrni és szenvedni tanult férfi neveltetett a zárdákban! Ezekre nézve a kormány ismét czélszerűnek látta, a zárdákat bezáratni, s a szerzetesek számát minél kevesebbre leszállítani. De az Isten igéje, s kath. igazság hirdetése két élő kard, mely csontvelő-kig hat, világító szövétnek a tudatlanság és tévelygés éjsetét ködében! Ennek meggátlásáról is gondoskodott a kormány: egy ukázt bocsátván ki, mellynél fogva szigorúan megtiltatott a kath. papságnak, egyházi beszédek- és tanításokban hirdetni a kath. igazságokat; hogy így a szegény nép a tudatlanságban megtartassék, s ne értse a hittanokat, melyek a katholicismust a schismától elválasztják. De a kath. ünnepek hatalmasan szokták elősegíteni a kath. gondolkodást és hitéletet! A kormány erre is kiterjesztette figyelmét; mindazon ünnepeket eltiltá, melyekben a kath. hit olly elevenen nyilatkozik, és melyek a külső vallásossághoz tartoznak. De minden üldözések és szo-

rongatások közt vigasztalólag hat a buzgó főpásztor és papság példája, s intése! E körülményt is saját hasznára tudta kizsákmányolni a kormány; a főpásztori méltóságok- és lelkiességekre olly egyéneket nevezvén ki, kiket terveire nézve legalkalmasbakul hitt: sőt ezzel sem elégedett meg, hanem erőszakos szabályok- és kényszerítő törvényekhez nyúlt; megtiltván az egyháznak a papnövéndékeket kath. egyházi szellemben képezni; schismaticus kézi- s tankönyvek tolattak a tanítók és tanulók nyakára: a kath. igazság védelmezése pedig, mint nyilvános megtámadása az uralkodó egyháznak, fölségsértés gyanánt fenyítettett.

Illy szomorú körülmények közt a hívek megfosztatva pástoraiktól, s körülvéttve a csábítóktól, elszédítve az ajándékok, elrettentve a fenyegetések által, mindig szűkebb körre szorítottak. Mit e parancsolatok nem vittek végbe, azt megtették a szuronyok. Minden szó, melly a szándékoltt egyesülés ellen kijeztetett, törvény szerint lázadásnak lőn bélyegezve. Az ellenszegülők minden irgalom és kegyelem nélkül kiragadtatva családjuk köréből, kietlen éghajlatok alá (Siberiába) h úr ez oltattak, aljas és kemény munkákra szorítottak, jövedelmeiktől megfosztattak, vagy börtönbe hányattak. Ezerén és ezerén haltak el *így* a legnagyobb nyomorúságban! Illy iszonyú kegyetlenségek közepette megújulni láttuk az első keresztény századokat; feltűnni láttuk az első vértanuk dicsőségét! Igaz, némellyeken erőt vett a durva fenyegetés; a hízalgő csábígéreték, az ajánlott kedvezések megtették hatásukat: sőt voltak bérenczek is, kik a farkasnak tárt kaput nyitottak, s Krisztusnak oszolhatlan köntösét maguk is szétszaggatni segítették; de találkoztak erős lelkek is, kik körülvéve a veszélyek- és árulóktól, azt felelék: „Mi hitünkben akarunk meghalni, és semmi más religiot el nem fogadunk! Inkább pap nélkül maradunk, imáinkat honn végezendjük, pap nélkül halunk meg, egymásnak fogunk gyönni; de vallástokat még sem fogadjuk el.” Kivált a szerzetesek és papok közt találkoztak sokan, kik Istenben vetvén reményeket, készek valának a legnagyobb kínok és gyötrelmek szenvedésére. Itt kiválólag említést érdemel Miccielańska apátnő, hős lelkű leányaival, és ama száz negyvenhárom egyháziak, kik hitőkben

állhatatosságuk miatt Siberiába vitettek, s egyedül Istennek fogják a kínokat elbeszélhetni, mellyeket kiállani kénytelenítettek!

A vas következetességgel végrehajtott üldözés megkevesbítette ugyan a katolikusok számát; de többnyire csak olyanok tértek el, kik az egyháznak élő tagjai úgy sem valának. Sőt azon pillanattól fogva, hogy az üldözés kitört, új mozgalom, új élet kezdett mutatkozni a társaság minden osztályaiban; mindenütt nagyobb buzgóságot, és az atyák hitéhez erősebb ragaszkodást lehetett észrevenni, úgyannyira, hogy maguk az üldözök is kénytelenek voltak legnagyobb szomorúságukra tapasztalni, mikép a kath. egyház kiirtására kijelölt eszközök egészen mást eredményeztek. 1842-ben Vlnából következőleg irtak a „L'Univers'-nek: „Helyzetünk folyton szomorú s vigasztaló egyszersmind; szomorú, mert az üldözés egészen a régi kegyetlenséggel, csak hogy nagyobb álnoksággal párosulva, dühöng szakadatlanul; vigasztaló, mert általa a hit és lelkesedés újlag fölbreszt étik az üldözöttek szívében. Harmincz, hatvan órányi távolságról is Vlnába jár a nép, nők és aggyatyanok, ott a bérmálás szentségét fölveendők; mert a kik nincsenek megbérmálva, mondják, a szakadály hálóiba keverednek. Cjwinsky püspök, a megye administratora, egy istenes, tiszteletre méltó ősz, sokszor egész nap bérmál, és ha kifáradva elgyengül, széken viteti magát a templomba, hol halk és bágyadt hangon elmondja a szentség alakigéjét, kezeit a bérmálandókra tévén. Azonban minél több templomtól fosztatik meg a kath. isteni-szolgalat, annál számosabban seregei a nép azokba, mellyek még birtokában vannak; rendkívül nagy számmal csoportozva körül a szószéket: és gyakran megtörténik, hogy a könyvek, mellyek a hallgatók szeméből hullanak, a szónoknak is bezárják ajkait, és közönségesen a szónok, a néppel együtt sirva kezdi, sirva végzi szent beszédét. Ebből azonban nem kell gondolni, mintha nálunk az apostolok utódaiban hiányzanék a férfias, bátor lélek: korán sem; nem egy pap tűnt már el, miután lelépett a szószékről, és Isten tudja, hová lett: de azért akadnak mégis mindig, kik helyökbe lépnek, és azonnal szószékre fölállnak. Azelőtt a nép a szerzeteseket, főleg a domonkosiatat be-

csülte nagyra, mint hitszónokokat; minthogy azonban ezek elnémítottak, jelenleg a világi papság állt helyökbe, és hasonló fölládozás- és ugyanazon lélekkel működik.” A száraz ágak, mint főnebb említettem, elhulltak, és a schismához pártoltak; a hívek pedig annál szebb reményzöldet tenyésztenek, annál nagyobb bensőséggel ragaszkodnak az egyházhoz. E buzgóság kitetszik azon gyöngéd gondoskodásból is, mellyel a kath. templomok föntartatnak. E templomok mind tisztaságra, mind rendre nézve kitűnők, s ha a körülmények engedik, fény- és pompában ékeskednek. Az isteni-tisztelet alatt mély csend uralkodik a templomban, s az egyházi előljárók erélyesen fölvigvázna, hogy minden lehető botránynak eleje vétessék. A moszkvai sz. Lajos-egyházban a nők nem csak a szentély padolatát, hanem a templom hajóját is drága szőnyegekkel rakják ki, még pedig nem csak ünnepeken, hanem hétköznap is. Sz. Péter és Pál temploma Moszkvában fényre nézve föllülhaladja a nem-egyestültek valamennyi templomait. Hasonló fényben díszelnek a kath. templomok Pétervárott is. És hasonló buzgóság mutatkozik a templomon kívül is. A sok istenfélő katolikusok közül legyen elég az özvegy Rostopsin Katalin grófnőt említeni. A jámbor grófnő Sándor czár uralkodása alatt tette le a kath. hitvallást; és testvéreinek, Miklósnak trónra léptéig háborítlanul élt Moszkvában, az ájtatosság-, emberszeretet-, és irói kísérletekben gyakorolva magát. Midőn Miklós czár trónra lépett, Pétervárra hivattatott a grófnő, okát adandó megtérésének. S ő nyugodt és rendületlen kebellet jelent meg a törvényszék előtt, s bátran kinyilatkoztatta, hogy a császári jogoknak is vannak korlátaik, és hogy lelkét az ítélet napján nem a császárnak, hanem az Istennek fogja bemutatni. E védelemre nem merték a bírák a törvények szigorát alkalmazni. A grófnő vallása gyakorlatában, s terjedelmes jószágainak birtokában meghagyatott. Lakása a szegények- és ügyefogyottaknak menhelyül szolgált. Magasztos példája hatást gyakorolt az egész vidékre. Bizonyos nemegy görög herczeg őt nyilvánosan angyalnak nevezé. 1848-ban némelly rokon érzetűekkel nagy pénzüsszeget küldött Jerusálemba, az Úr koporsójának tiszteletére; könyvet is irt, mellyben megmutatá, hogy az igaz vallást Isten kegyelme nélkül fölta-

látni lehetetlen. Ugyanő a pétervári naplóba egy balladát küldött orosz nyelven, illy ozim alatt: „Az erőszakolt házasság”; mellyben Lengyelország elnyomatását, és a kath. egyház üldöztetését képletileg adja elő. E költemény az egész országban nagy figyelmet gerjesztett; sokan emlékezet okáért le is írták maguknak: de a kormány csak akkor vette észre, mikor a napló számai már minden kézben megfordultak. Most már késő leendett azokat elkoboztatni.

És most vessünk egy futó pillanatot a lengyelországi egyház ügyeire. A múlt század vége felé (1793), Lengyelország második felosztásának alkalmával, a lengyel katolikusok orosz hatalom alá vettek; melly alkalommal Katalin czárnő ünnepelesen megígérte, hogy jogaikat, a vallási szabadság-, püspöki tekintély-, kolostori fenyíték-, plébániai kormány- és lelki törvényhatóságra nézve tiszteletben tartandja; de már ugyanazon évben egyik miniszterének azon kérdést tette föl: „Mikép lehet a legjobb és könnyebb módon a volt Lengyelország egyesült görög híveit az orthodox egyházba visszavezetni”; s ez irányban működött azután egész éltében. Katalin halála után (1796-1825) a kath. egyház egy kevésbé magához jött; de I. Miklós czár alatt ismét az előbbi idők éledtek föl. Miklós czár mindjárt uralkodása kezdetén parancsolatot adott ki, mellynél fogva minden egyesült orosz és lengyel kereskedőknek a legszigorúbban megtiltá, országos vásárok, népünnepek, és más összejövelelkek alkalmával, Kis- és Fehér-Oroszországba, vagy máshova, az egyesült görög egyház-és híveinek használatára, egyesült görög nyomdákból való, és szláv nyelven irt egyházi könyveket bevinni s árulni. Erre következett az 1828-ki hires ukáz, melly az egyesült görög egyház szerkezetét alapjában megsemmisíti, s azt a külügyi miniszter fölügyelete alá helyezi. Nem sokára forradalom ütött ki Lengyelországban. Minthogy a pápa fölszólítására, a külső csend és béke helyreállott, azért a császári követség 1832-ben, April 12-kén a pápai ministeriumnak azon megnyugtatót adta, hogy a kormánynak a kath. religióra, mellyet lengyel alattvalói vallanak, mindenkor különös gondja le end, és a kath. papságnak, legyen az latin, vagy görög szer-tartású, jószágai és jogai sértetlenek maradnak. Mégis nem so-

kára másképp lön. Egymás után több ukáz jelent meg, egyik rontóbb a másiknál. Ezek szerint a katolikusok egy templomot sem bírhatnak kizárólag, hanem mindenikben tartoznak a nem-egyesültek használatára oltárt engedni; ezen kívül nagy számú kath. templomok a szakadóroknak adattak ált al. Meghagyatott, hogy ha két orosz mérföldnyi közben egyesült görög pap nem találtatnék, a kath. szertartásokat is nem-egyesült pópák végezzék stb *), Romával minden összekötetés elmeteszett. A szent-szék panaszt emelt az erőszak ellen. De hiában; a katolikusok sorsa jobbra nem fordult. S noha a csár 1839-iki Febr. 25-kén a pápához intézett levelében ismételve fogadta, hogy kath. alattvalóinak jólléte ezentúl szívéen fog feküdni, azért a katolikusok sorsa csak a régi maradt, sőt új sérvekkel lön súlyosbítva. Egész községek kényszerítették a gör. n. e. vallás fölvételére. Egy, 1839-ki ukáz által kemény büntetés alatt tiltatott a kath. papoknak, vegyes-házasságból született gyermeket keresztelni, valamint az Oltári-szentséghez bocsátani olyat, ki csak egy ízben is a görög szertartás szerint áldozott; mivel az tényleg bizonyította, hogy az orosz egyház kebelébe tartozik. Meghagyatott, hogy kath. templomok csak kijelölt helyeken, bizonyos föltételek alatt építtethessenek; a hívek és lelkészek száma meg lön határozva, s a szerzetes papoknak a lakhelyeiktől távozás, nem különben más lelkész gondja alá tartozónak ielki vigasztalás nyújtása eltiltatott. Hasonlóképen az egyesült görög nevezet használása is eltiltatott; minthogy az unió következtében olyanok többé nincsenek. Egy, 4840-diki Mart. 21-kén kelt ukáz szerint, javaik vesztésével lakolnak mindazok, kik az uralkodó vallástól elszakadnak. 1841-ki Május 22-kén kelt ukázban tiltatik a papi hatóságoknak, a házassági elválás ügyeibe való beleszólás, mellyekről már az orosz zsinat rendelkezett. 1841-diki Dec. 25-kén kelt ukáz által a papi javak elszedettek.

Ennyi igazságtalanságok ellen 1842-diki Julius havában tartatott bíbornoki consistoriumban szót emelt az anyaszentegy-

*) Ez idő tájban (1839-diki Febr. 12-kén) Siemasko József, két püspöktársával és 1305g.e.áldozárral a kath. anyaszentegyháztól elszakadt.

ház feje, és sérült szívvel panasolta be először a bíbornokok, azután az egész világ előtt amaz égbe kiáltó üldözéseket, melyek alatt nyög a kath. egyház Oroszthonban; megújítja panaszait, és kimerítőleg ábrázolá ama számtalan nehézségeket, mellyeket az orosz kormány a szent-széknak okozott. Urquhart jeles történetíró, és szakértő politikus, noha prot., következőleg írt e beszédről: „Az 1842-ki Júliusban, úgy mond, a Vaticánból kibocsátott nyilatkozat, nem csupán egy, a szent-pétervári kabinethez intézett egyszerű emlékirat, hanem a pápának az egész világhoz intézett szózata volt; s a császár igazságszeretetei végső hivatkozás egyszersmind első fölhívása lett a katolikusok hitbuzgalmának, és óvástétel az ég színe és emberek szemei előtt. A pápának ezen nyilatkozata nem csupán mint egy kormány határozata bír súlylyal. Legnagyobb fontossága abban áll, hogy az egy hathatós ok, és eszköz, a gondolatok és érzelmek áthangolására, nem csupán azon status alattvalóinál, mellytől az származik, hanem magánál azon hatalmaságnál is, melly ellen az intéztetett, valamint Európának valamennyi kormányai- és népeinél. Következőleg sokkal jelentékenyebb ez okirat jelleme, mint minőt más közönséges diplomatikai iratoknak tulajdoníthatni, bármilly nagy legyen is a tárgyalt ügy, és hatalmas a status. Lehetetlen annak átolvasása után, meg nem lépetni azon nagy különbség által, melly ezen irat közt, még előadási nyelvét és kifejezéseit illetőleg is, és a világi politicusok kimért hideg formái között van. Itt a lélek érzelmei törnek mindenütt elő; az égető fájdalom, és a lángoló szemrehányás. Nem lehet panaszóhaj érzékenyítőbb, mint e főpapak az autokrata előtti önmegalázása. Ő magát porba veti, készen mindent túrni, ha ez önmegadás által az elkövetett igazságtalanságot kiengesztelhetné. Azonban ez önmegalázás- és lealacsonyításból is élőviláguk a szilárd elhatározás, szintűgy merni, mint szenvedni, ha az ügy igazságának erősítése, ha az ellentállásra készség, ha a nagylelkűségre! hivatkozás és irgalomérti esdeklés hatásukat elvesztenék. Egy illy jellemmel bíró, s illy kűtfőből eredt okiratnak a legnagyobb értékűnek kell lennie, s a világ ügyeiben egy nagy eseményül nézetnie. Komoly és sürgető felszólítás az a kath. hitet valló minden egyénekhez, bár-

milly részén éljenek a földnek; s a hova csak bánatának e szózata el fog hatni, fölszólítás az, tenni, mit illy esetekben kötelességök hoz magával.” Úgy látszik, a czár is érzé a pápa szavainak súlyját; azért mintegy igazolni akarván magát, 1842-ki Sept. 1-sején a lengyelhoni püspököket magához hívatta, s ekképen szóla hozzájuk: „Pétervárra hívtalak, úgymond titeket, azon szándékból, hogy ismerni tanuljátok a kath. egyház állapotát Oroszthonban, és közelebbi viszonyba lépjete a helybeli collegiummal, melly kiválólag akaratom szerint működik. Ne gondoljátok, hogy vallástok iránti ellenszenvből hívtalak magas trónom elé. Tudom, hogy illy szándékot akarnak veletek elhíttetni; még azokat is tudom, kik efféle híreket terjesztenek: személyesen ismerem őket, és megsemmisíthetném: de ez császári méltóságom alatti tény volna. Nem uraim! én semmiképen sem akarok a kath. vallásnak ártani; mert én magam is katolikus vagyok, és pedig jó katolikus: görög ugyan, de mégis katolikus. Szív- és lélekből szeretem atyáim hitét; a romai vallást is kedvelném bizonyosan, ha abban születtem volna. Rendeleteim a kath. vallásra nézve tiszták. Igen jól tudom, meddig terjedhet császári hatalmam; tudom, meddig mehet a kormány, a nélkül, hogy vallástokat megsértené. Én mit sem akarok, mi a kath. vallásnak kárára lehetne; hanem követelem, és követelnem kéli, hogy alávesse magát és engedelmeskedjék, mint az alattvalók az ő fejedelmöknek engedelmeskedni tartoznak. Ezt pedig követelem annál inkább, mivel Isten is parancsolja, hogy minden lélek alávetessék a felsőbb hatalmasságoknak; ezt ajánlja nektek a pápa is.”

„Úgy van urak! tudva van, hogy a pápa kívánja, miszerint az uralkodónak engedelmeskedjete. A pápa nekem barátom; csak azt sajnálom, hogy az apostoli szék a hamis híreknek helyt ad a birodalombeli kath. ügyekre nézve. Utolsó beszédje, egész magyarázatával, illy híreken alapszik; illy úton a pápa mit sem fog nálam eredményezni. Hozzám kell vala fordulnia, nem pedig nyilván zajt támasztania. Távol van tőlem, hogy ő szentségének ezen nyilatkozata nyilvános lapokban megczáfoltassék: ez megsértené méltóságomat; azért parancsoltam, hogy levélben adassék neki válasz. Engedelmeskedjete fejedelme-

teknek; mert csak ezen föltétel alatt leszek pártfogója egyházatoknak. Ha szót fogad nekem a papság, és engedelmeskedik, ismételve biztosítom őt pártfogásomról. A kath. egyház már régen elveszett volna országomban, ha én azt annak idejében érelyesen nem pártolom (?). Mert urak! ne aggódjék a lengyelországi kath. egyház az én kormányom iránt, hanem saját papjai iránt; annyi rossz pap van köztetek, hogy borzadok, rá gondolván. A papság és nép nem ábrándozó ugyan, nem is ingatag, de el van szédítve a vallásos és politikai fanatismustól, s a vallás palástja alatt kormányom iránt engedetlen és daczos. Ha tehát egy részről pártfogója vagyok az egyháznak, úgy más részről felvigyázok, hogy viselik magukat a püspökök és papok; a bűnösöket és kicsapongókat büntetni fogom: mert felelős vagyok értök. Jól tudom, hogy a papság czélszerű nevelése, sikerdus eszköz a jó papok képzésére: akarom, hogy a nevelés katolikus legyen, hogy hív és engedelmes alattvalókat képezzen. Úgy, úgy, a papnevelés legyen katolikus; de nem jezuita, vagy redemptorista szellemben, mint például Gralicziában. Nyilván megvallom, hogy a jezuitákat nem szenvedem országomban; sőt, ha elődöm ki nem űzi, én űztem volna ki őket országomból. Sajnálom, hogy Pawlowsky metropolita halálának gyászos és fájdalmas pillanatában jöttetek ide. Az ő halála kipótolhatlan veszteség az egyház- és államra nézve. Tudva levőleg a kath. hittani osztályt Vilnából Pétervárra tétettem át; mivel a boldogult metropolitának közvetlen felügyelete s pártfogása alá akarám helyezni. Vilnában nem volt szabad tovább maradnia; alapos okaim voltak, miért nem lehettem vele megelégedve; annak szervezete s iránya káros hatást idézett elő. A metropolita halála meghiusítá szándékomat. Nagyon aggódok; mert senkit sem látok Oroszországban, s a mennyire a lengyel püspököket ismerem, nincs személy, ki a boldogultnak helyét elfoglalhatná, Btb.” (L. „Katholik.” 1843. 88. Bd. §. 13.)

E beszédhez nem kell commentár. A lengyel püspökök minden biztatások daczára, aggódó szívvel tértek hazájokba vissza; vigasztalajukra szolgálhatott mégis, hogy az egész birodalomban nem találtatott püspök, ki a czár ítélete szerint a bold. metropolitának helyét méltán elfoglalhatná, annak helyét,

a ki míg élt, nem pusztította ugyan Krisztus aklát, nem nyitott ajtót a farkasoknak de hallgatott, és a pusztítást egykedvűleg nézte. Egyébiránt mennyire viselte szíven a czár a kath. egyház jóllétét, s mennyire iparkodott azt előmozdítani, következő rendeleteiből is kitűnik. Így rendeletet adott ki, miszerint Lengyelországban, főleg magasabb hivatalra, csak olly egyének alkalmaztassanak, kik már öt évig az ó-orosz tartományokban szolgáltak; ilyenek pedig a lengyelek közt kevesen vannak. Szintúgy egy büntető-törvénykönyvet hozott be, melly szerint a kath. egyházból görögbe áttérés mindenkinek szabaddá van téve; ellenben minden, ki a görög egyházból valamely más ker. egyházba tér át, kétévi száműzetést a Kaukázusba, s valamely görög kolostorban elzáratást várhat, mindaddig tartót, valamig tévedése iránti meggyőződésre nem jut, és a fölött bánatot nem érez stb.

1845-ben Miklós czár meglátogatta Romát, s egyúttal pápa ő szentségénél is tisztelkedett. XVI. Gergely egész tisztelet- és kegyelettel fogadá a magas vendéget. „Midőn a császár, írja egy római tudósító, egyszerre maga előtt látta a halász utódját, a pillanat ünnepélyes és megrázó volt, láthatólag mélyen megilletődve, s csudálkozástól elfogultan egyszerre megállott, de csak hamar ismét fölegyenesülve, katonai állásba tette magát, s mélyen meghajtva fejét, mintegy bárom lépést tőn még, és ő szentségéhez érve, a sz. atyának jobbát megfogá és megcsókolá; mire a két fölség megölelé egymást. Erre ő szentsége a császárt balja felől vévén, az audientia-terembe kíséré; közben a császár hogyan léte, s a felől tudakozódván, ha valljon az utóbbi éjszakai út nem fárasztá-e ki őtet. A teremben a pápai trón alatt két karszék, és ezek mellett ugyanannyi más szék állott. A császárt Acton bíbornok követé, ezt pedig Butenieff úr, az orosz minister. Az ajtók becsukattak; s az audientia egy óra- és 18 perczig tartott. Mi felől értekezett a két uralkodó, könnyű elgondolni! A pápa Istentől nyert hatalmának, s az abból kifolyó magasztos kötelességeinek öntudatában, híveinek üldöztetése fölötti fájalmát rövid, de méltóságos szavakban jelenté ki. Előmutatta a hiteles okiratokat, mellyek az ottani katolikusok szenvedéseiről tanúskodtak; s midőn a császár orszá-

gának törvényeire hivatkozott, Gergely Isten legszentebb törvényeire utalt; s fezeket ugyan változhatlanoknak, amazokat pedig a czár önkényétől függőknek erősítvén: „Mindketten, úgymond, uralkodók vagyunk, azon különbséggel, hogy fölséged alattvalóit változtatható, én az enyéimet változhatlan törvények által kormányozom. Mindketten meg fogunk a legfőbb bíró előtt jelenni; csakhogy fölséged én utánam, s mindketten számot adandunk kormányzásunkról. E gondolat az, melly kötelességemül teszi, hogy fölséged birodalmában lévő híveimet védelmezem: mit hogy jelenleg tehettem, egy szívemet régtől fogva súlyosan terhelt kötől menekülék.” Mondják, hogy a czár ígéretet tőn ő szentségének, hogy” minden, a katolikusok ellen elkövetett visszaéléseket a legszigorúbban meg fog vizsgálni és – büntettetni. A czár Dec. 17-kén másodszer is meglátogatta ő szentségét a vaticáni palotában; ez úttal tőle bucsut veendő. A titkos értekezés újlag egy óránál tovább tartott. Erre ő szentsége a császárt egészen az előszobákba kíséré ki: hol az utóbbi megfogván a pápa kezét, azt megcsókolá; a pápa viszont megölelvén a czárt, és megcsókolván.

Hasonlóképen IX. Pius pápa is egész gondoskodását oda Irányozta, hogy a bold, emlékezetű elődje alatt elkezdett tárgyalások szerint, az orosz-lengyel egyházi viszonyok rendeztesenek el. E végre ő szentsége Lambruschini bíbornokot, tekintve kitűnő jámborságát, bölcsességét, és az egyházi ügyek kezelésébeni jártasságát, teljes hatalommai ruházta föl; ki az e végre fölhatalmazott Blüdoff és Butenieff grófokkal értekezvén, szerencsésen odáig vitte a dolgot, hogy akath. religio állapotján az 1847-diki Aug. 3-kán kötött szerződés által legalább részben segítve lön. Többek közt határozatba ment, hogy Chersonban egy új püspöki-szék, egy káptalan- és papnevelő-házzal, állítsák, s az egész Oroszbirodalomban legyen egy érsekség, és hat püspökség. A szerződés pontjai szerint a püspökök szabadon kezelik a fegyelmet, s megyéjeket szabadon kormányozzák; nem különben minden seminariumok tanulási rendjére, s tanulmányaira vigyáznak, tanítókat és lelkészeket szabadon neveznek ki. A lengyelországi megyék ez úttal semmi változást sem szenvedtek ugyan, de ezek számára is sikerült ő szentségének némi

szabadalmakat kinyerni; nevezetesen, hogy a püspökök megyéik kormányzásában minden akadályok alól fölmentessenek, a püspöki hivatással járó minden kötelességeiket betölthessék, a kath. hitet védelmezhessek, az egyházi fenytéket föntarthatasák, híveiket a jámborságra képezhessek, az ifjúságot, főleg melly az Isten szolgálatára rendeltetett, a trienti zsinat szabálya szerint jó nevelésben, alapos és keresztény tanításban részesíthessék stb. Ez alkalommal a czár ünnepélyesen leköté magát, hogy a szerződési föltételeket szentül meg fogja tartani.

Egyébiránt az orosz-lengyel egyház állapota most is elég szomorú. A schisma jelenleg is nagy tevékenységet fejt ki; β ha nem lép föl nyilván, ez csak azért történik, hogy figyelmet ne gerjesszen. Nem régen bizonyos gör. n. e. tábornok azzal dicsekedett, hogy kath. szolgáját hitétöli elpártolásra kényszerítette. Erre egyik hitsorsosától, ki Lengyelhonban nagy befolyással bír, ezt kapta feleletül: „ön rosszul cselekedett; illy tények által csak figyelmet gerjeszt az ember: holott pedig érdekünkben áll, ezt, a mint csak lehet, elkerülni. Engedjük a dolgot békével fejlödni; s eljön a nap, midön illy viseletünk egyszerre püspökségekkel fog megjutalmaztatni; s ha azután lármát csapnak is, késö lesz.”

Gyászos az egyház sorsa, ha püspöke nincs, ha a nyáj, főpásztora körül test- és lélekben nem egyesülhet. Illy állapotban sínlödik az orosz-lengyel egyház is. A püspöki székek, egyet-kettöt kivéve, üresek; a megyék többnyire káptalani helyettesek által kormányoztatnak: s noha néhány suffragán püspök is van, de ezek a rendes püspöki tekintélyt még sem pótolhatják. Az alsó rendü papság szinte elég szoros állapotban van. A kormány mindent elkövet, hogy a papság a hittudomány tanulásától elvonassék; söt a varsói papnöveldeben egyszerűen megtiltatott, dogmákkal foglalkozni. Említeni sem szabad a kath. egyház és schisma közötti vitakérdéseket. A hitélet fejlődésére károsan hatnak a rendeletek, mellyeket a kormány sok évek előtt kiadott, s eddigelé nem törölt el. Ide tartoznak a vegyes-házasságok tárgyában kiadottak. E „rendeletek szerint minden vegyes-házasságból született gyermekek a keleti, orosz vallásban tartoznak neveltetni; a kath. papoknak legszigorúbban

meg van parancsolva, az illy, soha helyben nem hagyható összeköttetéseket megáldani; még a jegyesek részéről adott önkényes ígéretet sem szabad elfogadniok, ha azok akarnák is gyermekeiket a kath. vallásban nevelni; annál kevésbbé szabad a tanítás ée meggyőződés utján oda működni: minden illy nemű kísérlet, papok- és világiaknál, felségsértés gyanánt fenyítettik. Elgondolhatni, mennyi kárt okoz illy eljárás a kath. egyháznak. Azok számát, a kik ekképen Krisztus nyájától elvonatnak, alig lehet meghatározni. A kath. ifjak igen ritkán kapnak hivatalt az ő rokonaik körében; legjobb esetben ó-oroszoni tartományokba tétetnek át, s azután orosz nőekkel házasodnak; mi közben nővéreik ó-hitű tisztek- és hivatalnokoknak adják kezeiket. Szegényebb katolikusok, kik vegyes-házasságra lépnek, ollykor gazdag nászajándékot kapnak, csak hogy gyermekeik a keleti, orosz egyház híveit szaporítsák. Olly nők, kiknek férjeik számkivetésre, érczbányák- és gályákra ítéltettek, ismét férjhez mehetnek, de csak ó-hitű oroszokhoz, vagy katolikusokhoz is, ha mindketten megígérik, hogy gyermekeiket az uralkodó nemzeti vallásban akarják nevelni. Idejárul azon rendelet is, mellynél fogva minden katolikus, ha saját egyházában kötteti magát egyházilag össze, rang- és birtokkülönbség nélkül, 50 lengyel forintokat tartozik fizetni; ha pedig görög templomban köttetik egybe, mit sem fizet. Illy és hasonló kedvezések nagy hatással vannak a gyarló emberi szívre; de a hit a meg nem *i* romlott kebelben még nagyobb erővel bír. Vannak esetek, hogy a szegény ember eladá tehenét, menyegzői öltözetének legnagyobb részét, el csizmáit is, és mezítláb ment templomba: csak hogy saját hitvallású papjától nyerhessen áldást, a maga nem ritkán utolsó vagyonának árán. Mint főnebb említém, egész községek szorítottak a schisma fölvetelére. De az orosz egyház hiában kérkedik megtérésökkel: a mik voltak előbb, azok ök most is. Átalában a nép nem tud a schismával megbarátkozni. Noha kemény büntetések vannak szabva azon latin szertartású papokra, kik a volt egyesültek körül mernének szolgálni, mégis találunk ezek módot, nekik az élet kenyerét megtörni. Maguk a hívek, jól tudván e büntetéseket, a papokat semmi esetre sem teszik ki a veszélynek; hanem váraкоznak inkább biztos alka-

lomra, midőn lelki szükségeiket veszély nélkül kielégíthetik; például mikor utaznak, vagy titkon. Gyermeküket szinte vagy titkon kereszteltetik, mivel ezt nyilvánosan, kath. templomban nem tehetik, vagy maguk megkeresztelik; a pópának pedig csak akkor adják át, ha rendőrségi szabályokat alkalmaztat. Illy alkalommal a pópák még egyszer keresztelnek: nem tekintvén arra, megkereszteltetett-e a gyermek, vagy nem? Némelly vidékeken a volt unitusok sem nem katolikusok, sem nem ó-hitűek. Nem katolikusok, mert hitők szerint nem szabad élniök; de ó-hitűek sem, mert gyűlölik az orosz egyházat, és szabályait csak azért teljesítik, mert arra kényszerítetnek. Ollyor vallásos kötelességeiket egy párvonalba állítják a kormány iránti kötelességekkel. Ha nem kergetik őket az orosz templomba, úgy nem mennek; s ha kérdezik: micsoda valláshoz tartoznak, azt felelik, mi az állam vallásához tartozunk. S hogy a nép folyvást megtartassák csalódásában, a hitehagyott papok, kik a romai pápát főpásztornak többé nem ismerik, tovább is szinte a latin papság szokott öltözetét viselik, szakállt nem hordanak, melly pedig a görög papság ismertető jele; s a misét görög szertartás szerint végzik: a nép nem is” gyanítván, hogy idegen istentiszteleten van jelen. Ott, hol illy volt-egyesült pópák vannak, kik szakáll nélkül előbbi ruhájokban járnak, a nép még nem szakasztá meg a pásztorávali viszonyt: de a schismától, és a szakállos pópáktól, mint pestis elől fut. Olly vidékeken, hol a katolikusokkal vegyesen laknak, az orosz templomba csak kényszerítve járnak: mivel tudják, hogy papjaik hűtelen szolgálai az Úrnak; kath. templomba pedig örömetst járnak. Húsvéti gyónás alkalmával a pópák rendőrséget használnak, hogy őket az orosz templomba hajtsák. De így sem sikerül nekik mindig; mivel a nép, melly ezt tudja, soha sem marad józan, és mások is készakarva pálinkát isznak. A rendőrség tehát már este befogatja a népet, és reggelig fogva tartja; vagy, a mi szinte gyakran történik, a pópák a pálinka után is megáldoztatják őket; s ha valaki önkényt bevenni nem akarja, erőszakkal szájába teszik. Midőn néhány évek előtt Siemaszko, feje az elszakadtaknak, némelly egyháziakat látogatna, egy pópa panaszkodott neki, hogy az ő hívei egész esztendőn át nem járnak a templomba;

Siemaszko azonnal egybe hívatta a népet, és keményen megdorgálta. Ekkor a gyülekezetből előlépett egy öreg ember, β az egész község színe előtt olly formán válaszolt Siemaszknak, hogy az elszégyenlette magát, s békében hagyta őket. Ezen adatköböl is kitetszik, hogy az orosz proselytismus nem akar gyökeret verni a nép közt. S csakugyan, ha a dolgot kora olyan vizsgáljuk, igen keveset találunk az orosz-keleti egyházban, mi egy, a Szentlélek ereje által fölvilágosított, s az egyház üdv-szerei által megszentelt katolikust a schismára édesgetne. A katolikus meg van győződve, hogy valamint egy az igaz religio, úgy egy az anyaszentegyház is, az tudnillik, mellyet Krisztus urunk sz. Péter sziklája fölé épített. A kath. anyaszentegyháznak feje a romai pápa; mivel ő Péternek törvényes utódja a romai széken. A pápa Isten rendelete szerint kormányozza az anyaszentegyházat, legelteti a juhokat, legelteti a bárányokat; a püspökök mint törvényes testvérei a pápának, a presbyterek és diakónusok mint törvényes fiai a püspöknek, működnek azon rangfokozat szerint, mellyet az isteni törvény számukra kijelelt» Az orosz egyházban ez másképen van. Az orosz egyházban a főszemély a czár: ő benne, mint az egyház fő urában, központosul az egyházi s világi hatalom. A püspökök csak ezen hatalomnak, a hierarchiai kormányzatban kisebb-nagyobb rangú hivatalnokai, kiket a czár tetszése szerint kinevez, letesz, vagy valamelly távol zárdába számkivet, S az egész egyház a czár önkényétől függ! Van ugyan, úgy nevezett igazgató szent zsinata; de ez is csak a czár magas akaratjának végrehajtó eszköze. A zsinat tagjait ő nevezi ki, rendeleteit, határozmányait ő vizsgálja meg, s tetszése szerint elfogadja vagy elveti. Továbbá, mi a katolikus előtt egyházát olly magasztos- és becsessé teszi, az, hogy ez minden híveinek testi-lelki jóllétéről szeretetteljesen gondoskodik. Nincs szükség, mellynek fedezésére a kath. egyház nem talált volna módot; s ezen anyai szeretet a kath. egyházat, az édes anyai nevezetre századok óta érdemesíti. Az iskolák- és kórházakban, a missiókban és betegek ágyainál, a rabok és foglyok kiváltásánál, tengereken és lakhatlan hegytetőkön, a siberiai bányákban és Sahara pusztáin látjuk a kath. hősöket működni; még pedig olly önmagát fölláldozó szeretettel,

hogy ennek láttára a legelfajultabb és rögzöttebb szívek is megnyílnak a mennyei malaszt éltető sugarai előtt. Az orosz egyházban ez is másképp van. Néhány év előtt, mondja Maurice Justin, Pétervárott orosz irgalmas-szüzeket hoztak be a magán házakban levő betegek ápolására: de csak hamar észrevétetett, hogy az igazi ker. önodaengedés hiányzik náluk. Főltöbb önzők; miért is csak a legnagyobb szükség esetében vétetik a magánoiok által szolgálatuk igénybe. Az önfeláldozás szellemét kormányparancsok által teremteni nem lehet. Ezekkel létrehozhatni feketébe öltözött, és bizonyos szabály szerint élő ápolónőket, kik a 15 évi szolgálat után nekik ígért nyugdíj fejében, a betegeket imígy-amígy csak ellátják; de ezek még azért korán sem irgalmas-szüzek. A katholicismuson kívül soha sem jövend ollyasmi létre, mi ez. Vincze csudálatra méltó leányaihoz csak távolról is hasonlítana. Lengyelhonban van ugyan a valóli irgalmas-szüzeknek néhány intézete; de az orosz kormány nem merte őket Pétervárra meghívni, s ott valamely kórházat rajok bizni: attól tartván, hogy az oroszok a gyümölcsnek kitűnő voltáról következtetést vonnának a fának jóságára, s kedvök támadhatna ennek árnya alá gyülekezni.

Ugyanazon Maurice Justin, ki az oroszországi államegyházról olly kimerítőleg értekezett, egyebek közt egy különös szokásról is tesz említést, melly az orosz egyház szeretetét nem a legjobb fényben tünteti elő. Maurice Justin jelen volt háromszor az orosz liturgián a nagyböjt első vasárnapján, melly az igazhitűség vasárnapjának neveztetik; mert e napon ünnepeletik meg a 2-ik niceaei, vagyis a hetedik köz-zsinat emléke, mellyel a keleti egyház minden múlt és jövő köz-zsinatok korszakát bezárja. Ezen mise alatt egy borzasztó szertartás jön elő: a misés pap és a diakónus ugyanis átkot mondanak a hitetlenekre, a pogányokra, a zsidókra, s minden eretnek és szakadár felekezetre, mellyek névszerint is elősoroltatnak, a császár és birodalom minden ellenségeire. A segédpapok minden átkra felelik: 'átok'! Maurice Justin látta, miként több, pedig buzgó oroszok, elszomorodtak ezen, épen nem keresztény cselekvény fölött. Mennyire különbözik ettől a katholika, s valóban keresztény egyház általános szeretete, melly nagy-pénteken a ke-

resztre feszített Ige imádása előtt, imádkozik a pogányokért, a zsidókért, az eretnekek-és szakadárokért, minden ellenségeiért, a nélkül, hogy csak egyre is átkot mondana. – A kath. egyház mindenkor sikerdúsan ápolá a tudományokat: nincs az ismeretnek olly neme, mellyben kivált papjai nem jeleskedtek volna. Az orosz egyházban ez is máskép van. A tudományos kiképezés és nevelés majdnem általánosan el van hanyagolva. Egész községekben alig van a pópán kívül ember, a ki irni, vagy olvasni tudna*). A pópai rend szinte jobbadán tanulatlan egyénekből áll, kik a liturgián kívül a hittudományokban majdnem egészen járatlanok. De a kormány nem is igen törődik azzal, hogy tanult papjai legyenek. Ő csak jó hivatalnokokat keres bennök, kik a helységre felvigyázzanak, és azt útba igazítsák. Innét van, hogy a pópai rend Oroszthonban nem tartozik a miveltek közé, s kevés becsületben részesül. Míg papi díszruhájában az oltárnál működik, vagy valamely szent cselekvényt végez, addig tiszteltetik; sőt mondhatni, föltétlen tekintély. A hol csak láttatja magát, minden térdre hull előtte, mindenik legnagyobb tisztelettel érinti lábcsúcsait. De ha letette az ornatust, akkor nullánál is kevesebb; mert nem a személy, hanem a hivatal és ruha tiszteltetik benne. Ugyanazon teremben, mellyben néhány perez előtt, bizonyos szent cselekvényt vitt végbe, s föltétlenül tiszteltetett, a társaságban nem türetik; és a pór, ha vele találkozik az utcán, ezt úgy tekinti, mint előjelét valamely szerencsétlenségnek **). Ide járulnak még más fogyatkozások is, mellyek az orosz egyházat olly messze hagyják a kath. egyház után.

*) Rámóczy szerint 1843-ban 3300 tanintézet volt 1,800,000 tanulóval; illykép a népességnek $\frac{1}{30}$ része látogatja az iskolákat.

***) Egyébiránt a tudósítások az orosz pópák erkölcsi állapotáról különben sem igen kedvezőleg hangzanak. így 1853. évben 200 orosz pópa becstelenítő, 1935 pedig kisebb vétség miatt büntettetett; 1836-1839-ig összesen 15,443 büntető-ítélet hozatott törvényszegő (Verbrecher) pópák ellen. – „Honnan van, kérdek egykor a pétervári domonkosiaktói az orosz napszámosok, kiket azok a kath. templom melletti házuk, építésekor néha meglátogattak, honnan van az, hogy ti papok lévén, mi soha sem láttunk titeket részegen?” E szegény nép meg nem foghatta, hogy valaki pap lehet, és mellette mértékletes. Az orosz tengerészeknek

Azonban hogy igazságosak legyünk az oroszok iránt, meg kell jegyeznünk, miszerint az orosz nép azon adatokból is Ítéleve, mellyeket róla a „Religio”-ban olvastunk, hiterős nép, melly több jeles tulajdonokkal ékeskedik. „Ámbár a nép oktatása Orosz-honban csak mechanikai, s a közember hitét és vallását soha sem vizsgálja vagy nyomozgatja: de imái bizonyítják, hogy tökéletesen hiszi Krisztus istenségét, és az egyháznak szükségességét. Az orosz pór szeret imádkozni; s távol attól, hogy bálványimádó volna, mint őt a protestáns a képek tisztelete miatt gyanúsítja, még kün a mezőn és szántóföldeken is, nehéz munkái között imáját az égbe küldi; sőt némelly tartományokban annyira megy a jámbor pór nép áhítata, hogy a kakas első hangjára nyughelyét elhagyja, s imák közt várja be a napnak fölkelését. A böjtnék szigorú törvényei, mellyeknél fogva az évnék majdnem felét, hús, tojás, és tejes ételek nélkül tölti, a leggyengébb kortól kezdve a legkésőbb évekig, hagyományilag szentül tartatnak meg. A jámbor nép szinte hagyományoszerűleg zárándokol a búcsúhelyekre. Vannak a Boldogs. szűznek szentelt búcsúhelyek, hol bizonyos alkalmakkor, száz ezrenyi nép jelenik meg. Sőt még a Roma s Nápoly között fekvő Bari helységbe is zárándokolnak, hogy az apostolok és sz. Miklós maradványait tiszteljék. Az orosz minden tekintélynek Istenért hódol; ő nem tekinti czarjának, papjának, urának és szülőinek sem erényeit, sem fogyatkozásait, hanem bennök Isten helyetteseit látja, s mint

egy főbb tisztje beszélte egykor Maurice Justinnak, hogy ha valaraelyle orosz hajó idegen kikötőbe ér, a hajó papjára gondosan rázárják az ajtót; mert félnek, hogy ha az partra lép, őt nem sokára a helybeli rendőrség, vagy a tengerészek által, holtrészeg állapotban látandják a hajóra szállíttatni. A pópák ezen erkölcsi súlyedését részben azon körülmény is okozza, hogy a pór néptől függenek, és ennek kedve s kívánsága szerint kell tenniek: ha különben búttalan életet akarnak élni; sőt a paraszt megkívánja a paptól, hogy ez a parasztról vegyen példát magának, és ne különözze el magát a néptől. Az isteni-szolgálat végével a pór a kábákba (korcsma) megy, és agyoniszsza magát; ha a pópának nem tetszik hasonlót cselekedni, a paraszt kevélynek tartja pópáját, és csak azt adja meg neki, mit a szoros törvény erejénél fogva adni kénytelen. De ha a pópá nem tesz életmódjában kivételt, úgy könnyen éli világát; minden lakoma- és vendégségbe hivatalos lévén.

ilyeneknek alázattal hódol. Bármily megvetésre méltók volnának is némely iszákos pópáik, a nép mégis tiszteletteljesen csókolja meg azok kezeit. A vasárnapi istentisztelethez annyira ragaszkodnak, hogy szombaton némely papokat bezárnak, és ekkép akadályozzák meg, nehogy a mértéktelen ivás által kép-telenekké legyenek a jövő napi ünnepélyes isteni-tisztelet megtartására. Vajha ezen jámbor, jó lelkek, kik csak anyagilag vesznek részt a szakadás- és eretnokségben, minél előbb visszater-terez: respice de coelo, et vide, et visita vineam istam, et perfice eam'. (Psalm. 79.)

Az oroszországi lakosság számát alig lehet egész biztossággal meghatározni. Galletti szerint 1836-ban volt körül-belül 45,350,000 n. e. gör., 2,797,659 kath. csupán Oroszhonban; 150 kath. zárda, 939 kath. plébánia, és 329 fiókegyház, 1135 kápolna, 2666 szerzetes és 1929 világi pap. 1844-ben Lengyelországon kívül volt 2,722,669 kath., 139 zárda és 1900 szerzetes és apácza, 20,230 örmény, 1,669,500 luth., 40,536 reform., 1,151,605 zsidó. Ugyancsak Galletti szerint 1847-ben Lengyelországban csupán volt 3,781,297 kath., 4305 orosz görög, 239,101 egy. gör., 266,517 prot., 560,363 zsidó, 3843 görög szakadár (dissidens), 394 ó-görög szertartású, 1037 mennonita, 438 herrnhuti, 280 mohamedán és 128 cigány. – Cannabich szerint 1848-ban Oroszhonban volt 2,760,764 kath., 2264 kath. templom; 20,000 örmény, 354,521 nem egy. örmény, 1,732,299 luth., 37,407 réf., 1,188,111, zsidó, 368,552 pogány. Legújában pedig az orosz ministerinm hivatalos hírlapja az orosz-honi lakosság számát ekkép adja elő. A szoros értelemben vett európai Oroszországban a lakosok száma 52,565,334 lélekre megy föl; a nyugoti siberiai kerületben 2,153,958; az orosz-lengyel királyságban közelítőleg 4,800,000, Finnland nagyhercegségben 1,600,000, a Kaukason túli tartományokban 2,500,000, Összesen 63,600,000 lélekre. Ha még ide számítjuk a jakutski kerület, Kamcsatka félsziget, ochotski kerület, amerikai birtokok lakosságát, az orosz hatalom alatt levő kirgis-kozák csordákat, s végre a katonaságot: úgy az orosz birodalom összes lakossága

65,000,000 lélekre mehet föl. Vallásfelekezet szerint, orthodox, vagyis orosz-keleti egyházhoz tartozik 49,000,000; romai kath. 7,300,000, ágostai vallású 3,500,000, mohamedán 2,400,000; zsidó 1,200,000, örmény 1,000,000, pogány 600,000.

Török birodalom.

„Date magnificentiam Deo nostro: Dei perfecta sunt opera, et oranes viae ejus judicia.”
(Deut. 320)

Négyszáz esztendeje mult, hogy II. Mahmud a byzanti birodalomnak véget vetett (1453). A hódítás alkalmával sok keresztény az izlamra áttérni kényszerítetett; mégis mai napig több ker. torzs főnökével együtt az egyházhoz hű maradt. Jelenleg a török birodalomnak európai része kétféle tartományokból áll, t. i. közvetlen, és közvetve alattvaló tartományokból. Az elsők közé soroltnak Rumelia, Bulgaria, Macedonia, Thesalia és Albania, Bosnia, s az ozmani szigetek. Az utóbbiak közé számíttatnak Szerb-, Moldva-, s Oláhországok. — Cannabich szerint az egész birodalomban van 3,800,000 mohamedán, 11,370,000 gör. n. egy. és 260,000 r. kath., 70,000 zsidó.

A keresztények egészen a jelenkorig igen érezték az államvallásnak nyomasztó vas kezét. Hogy erről kis fogalmunk legyen, jó lesz a múlt időkre kissé visszapillantani. A keresztények a legújabb időkig rajáhnak nevezetnek, melly név a paria névvel azonos *). A rajah a török törvény előtt nem volt személy, hanem csak haszonvehető jószág, mellyet a török tetszése szerint fölhasználhatt. A rajah előtt minden polgári s katonai szolgálat el volt zárva; e helyett a házi szolgálat, mesterség és tö-

*) Arab nyelven ‚rajah’ olly nyájat jelent, mellyel a pásztor tetszése szerint bánhatik, nyírhatja, a mint akarja, ölheti, mikor akarja.

zsérség volt osztályrésze. De ha sikerült is olykor ez úton meggazdagodnia, az előljárók könnyen találtak módot megbuktatására. A városokon kívül a rajah földet mívelt; de itt sem volt biztos az ő birtoka. Ő itt is rabszolgához hasonlított inkább, mint birtokoshoz. A törvényes adó ugyan nem nagy, de a helybeli tiszték és altiszték igazságtalan bánásmódja őt szerfölött terhelé; s gyakran be kellett vele elégednie, ha legjobb szorgalma mellett éhen meg nem halt *). Azért a földművelés mindig alább száll, s az utas, ki európai virágzó tartományokból hirtelen török földre lép, rengeteg pusztában véli magát. A rajah a törökök ellenében sem ruházatján, sem házán nem láttatható azon színeket, melyeket a mozlim magának tartott fön. A rajahnak örökké gyászt kellett viselnie; sőt Konstantinápolyban is, ha a császártól kiadott divat szerint akart ruházkodni, tartozott legalább sapkájára a gyász pántlikát felkötöni: hogy így az ő rabszolgasága nyilvánossá legyen. A vidéken, hol az elnyomatás- és üldözésnek sem vége, sem határa, nem egyszer történt, hogy a török a tisztán ruházkodó keresztényeknek durva szemrehányásokat tön, mondván: „Oly kutyáknak, mint ti vagytok, rongyokban kellene járni.” Ha a rajah a mozlimék gyülekezetében megjelent, egész szerénységgel a távolban állapodik meg, s úgy állott előttök, mint vádlott az ő bírāja. előtt. Nem is kell mondani, hogy üres kézzel ritkán jelent meg: jól tudván, hogy csak az ajándék képes neki barátot és pártfogást szerezni. A rajah nem mert soha a mozlimmal vallásos vitába nyilván bocsátkozni; ez olly vakmerőség leendett, melyet azonnal szigorúan megbüntetétek volna, kivált ha a rajah a „Profétá”-nak csalfaságát bebizonyítandotta: a keresztények, midőn e pont iránt kérdeztetnek, föltétlenül hallgatnak.

*) Az adó három categoriára volt fölosztva: a szegények, közép-sorsuak, és gazdagok osztályai szerint. De a törökök, hogy minél többet róhassanak a keresztényekre, ezeket többnyire ünnepélyeik alkalmával szokták volt meglepni; hogy látszólagos jóllétoknél fogva, melylyet ünnepeken még a szegények is kifejteni szoknak, őket nagyobb adófizetésére erőszakolhassák.

Egyébiránt a térítgetés szelleme, nagy divatban van Mohamed követőinél. Ők mindent elkövetnek új híveik szaporítására; felhasználnak minden fegyvereket, mellyeket a hatalom és tekintély kezökbe adott. Ha olly lágymeleg és ingatag volt volna a napkeleti keresztények hite is, minőt a nyugoti keresztények nagy részénél tapasztalunk, akkor az egyház sok hitszakadást lett volna kénytelen megsiratni. Mély meggyőződés, és az atyák hitéhez szilárd ragaszkodás kellett hozzá, hogy a keresztény az ő hitét a tisztelet- és gazdagságnak eléje tegye, mellyel minden renegát, elszakadása után azonnal jutalmaztatik. Hogy valaki mozlimmá lehessen, csak e rövid formulát kell mondani: „Egy az Isten, és Mohamed az ő profétája.” Sőt még rövidebben is fejezheti ki magát: „Én vagyok az onbouroum.” Ha két mozlím bebizonyítja, hogy ők hallották e hitvallást, akkor a szegény rajah az izlara és halál közt kénytelen választani. Van rá példa, hogy némelleyek azért nyilvánítottak mozlimeknek, mivel a toronyőr szavait utánózták, ki naponkint e szavakat ejti ki; sőt némelley helyeken annyira ment a török fanatizmus, hogy ollykor erőszakot is használtak, főképen hol európai ügyvivők nem voltak.

Újabb rendeletek szerint a keresztények szabadon végezheték ugyan isteni-szolgálatukat: templomot azonban csak úgy volt szabad építeniök, ha bebizonyíták, hogy azon hely, mellyen építeni akartak, már a hódítás előtt is az isteni-szolgálatra volt szentelve. Eczím nélkül nem engedtetek meg az építés. A legerősebb védők azonban az ajándék volt: melly minden esetre kinyeré a bírák engedelmet. De ha romokba dőlt a templom, vagy ha valamit rajta javítani kellett, akkor ismét a javítási engedelmet újra meg kellett venni. Mindkét esetben esedező levél íratott, melly azután a ministerium minden hivatalaiban megfordult, és minden aláírást jó pénzen meg kellett vásárolni. Atalában rútul csalódnék az, a ki azt vélné, hogy a mozlimek ingyen szolgáltatják ki az igazságot, különösen a keresztényeknek. Az ügyvédek és írászok gyakran szántsándékkal iparkodnak az ügyeket összezavarni, hogy a bánatpénzeket duplán vehessék meg; a bírák pedig nyereszkeskedési vágyból nem átalják az

ítéletet mind a két partnak eladni, s a pert annak a részére dönteni el, a ki jobban fizet *).

Ezen ajándékokon kívül a papság még más pénzüsszegeket is kénytelenítettett fizetni, a fenyegető veszélyeket fejéről elhárítandó. Némely kisvárosi püspök az ő gazdag török szomszédjának hópénzt fizetett, csak hogy templomának békés élvezetében maradhasson, mellyet talán nem régen épített. Ha a fizetés határidejét elmulasztá, a török azt monda neki: „A csengetés a te templomodban nekem nagy lármát okoz; papjaid éneke reggel nőimet fölbreszti;” és a püspök, a ki értette ezen célzást, sietve odavetett neki valamely pénzüsszeget, és adósságba verte magát, csak hogy nyája háborítlanul végezhesse isteni-tiszteletét. Egy másiknak, ki a kápolna tetejére néhány téglát tétetett, mondja az azt észrevevő mozlím: „Most nekem azonnal ennyit és ennyit fizess, különben mindjárt földlak.” Es a püspök, ki bizonyosan nagyobb bánatpénzt fogott volna fizetni, ha a dolog az igazgató füleibe jutandott, kénytelen volt e föltételre ráállni. A városi, kivált a fővárosi kath. lakosok sok tekintetben szerencsésebbek voltak a vidéken lakozó falusi katolikusoknál. Minthogy az egész török birodalomban nem létezik vendégfogadó, azért az utazók kénytelenek a nyilvános vendégszeretetet igénybe venni; mi a keresztényekre nézve valódi teher volt. Ők mindenkit tartoztak befogadni, a ki csak ajtajokon zörgetett. Azután a mozlímek úgy bántak a keresztény gazdákkal, mint az úr szolgájával szokott bánni; az egész házat birtokukba vették: juh, baromfi, tejföl, kert, ha volt, mind lefoglaltatott a vacsorára.

1839-ben Abdul Medschid foglalta el a zultáni széket. A deli fejedelem mindjárt uralkodása kezdetén a rajáhk iránt kegyesnek mutatta magát. Az úgynevezett Grülhanei Hattiserif által minden rendű s vallású alattvalóinak életét, becsületét és birtokát biztosítá; az adót meghatározá, s a rajáhkön elkövetetni szokott erőszakoskodásokat eltiltá. 1847-ben a zultán, IX. Pius pápának trónra jutása fölötti örömét nyilvánítandó,

*) Egykor egy szegény chaldaeus panaszkodott, hogy perét elvesztette; a bíró csak azt felelé neki: „Nem tehetek róla; a te ellened jobban fizetett.”

Schekib' effendit küldé Romába; ki is febr. 20-kán a quirinali palotában, mint rendkívüli követ, szokott tisztelkedésekkel fogadtatott. Ő szentsége a török követ által nyilvánított örömrészvételre, többi között azon reményét fejezé ki, hogy a zultán által óhajtott barátságos viszony a pápai kormány ellenében, a szélesen terjedő török birodalomban elszórtan élő katolikusok üdvére fog válni. S minél kedvezőbbé fog azok vallási állapotja, az irántuk tanúsítandó tartós és folyvást növekedő császári erőteljes oltalom következtében alakulni, annál becesebb leendő szentségére nézve is a zultán barátsága, s a két kormány közti javasolt összeköttetés eredménye.

Noha tehát Abdul Medschid kegyelméből némi kedvezményekben részesíttettek a katolikusok, mégis általán véve soruk a legújabb időkig elég szomorú volt. A zultánnak rendeletei hivatalnokainak fanatismusán, és kevélységén többnyire hajótörést szenvedtek. S itt sérült szívvel emlékezünk vissza azon kegyetlenségekre, mellyek csak néhány évek előtt a libanoni maronitákon, a boszniai s albániai keresztényeken végbe vitettek. A török fanatizmus csekély okoknál fogva fölégette a kath. falukat, templomokat, és zárdákat; az ellenszegülőket vagy lemészároltattak, vagy Asiába tétettek által: hol sokan a legnagyobb nyomorban meg is haltak. E kegyetlenkedések ellen szót emeltek a keresztény hatalmasságok; de kevés sikerrel. 1853-ki Jun. 6-áról kelt fermánban a zultán minden ker. felekezetek jogait, szabadságait és kiváltságait újólág és ünnepélyesen megerősíté, s ezt minden európai hatalmasságokkal tudatta. Azonban az orosz czár nem volt ezzel megelégedve; ő nagyobb biztosítékot kívánt. És megjelent Mentzikoff herczeg Konstantinápolyban, s az orosz czár egyéb követelésein kívül, mellyek a Jerusalemben, és ennek környékén létező sz. helyek őrzésére s használására, az orosz czárnak, mint az 'orthodox' egyház fejének viszonyára a török honban lakozó nem-egyesült vallásuakhoz, és ezen görög nem-egyesülteknek viszonyára a mozlimekhez vonatkoznak, még különös jegyzéket is követelt a portától, mellyben ez magát Oroszországnak egyenesen lekösse, hogy mindazon ígéreteket és biztosításokat szentül megtartandja. E követeléseknek a török díván ellene szegült; mire az orosz czár

a dunai fejedelemségeket megszállotta. Azóta véres háború keletkezett az orosz és török közt, melybe a nyugoti hatalmasságok is beavatkoztak. A kérdés európai kérdéssé lett.

Politikai helyzetek és események fejtegetésébe ereszkedni nem feladatunk; úgy látszik mégis, hogy legyen bár több oldala ez összeütközésnek, e harczban a nyugoti s keleti, vagyis a romai és schismaticus polgárisodás forognak kérdésben. Reméljük, hogy az isteni gondviselés ez eseményeket is anyaszent-egyházának javára fordítandja.

A katholicismus ügyeit erélyesen mozdítják elő a lazaristák, minoriták, capucinusok, olaszthoni passionisták, és más szerzetesek. 1852-ben Konstantinápolyban a lazaristák felügyelete alatt következő intézetek álltak: 1) Egy növelde Bebek külvárosban, 60 növendékkel. 2) Két gyermekiskola Pera és Gralata külvárosokban 600 gyermekkel. Ezen iskolákat a ker. iskolatestvérek igazgatják. 3) Irgalmas nénék Pera, Gralata, és Bebek külvárosokban, naponkint 715 kis leánykának adnak ingyenoktatást; maguk a törökök is igen gyakran ide küldik gyermekeiket. 4) Van az irgalmas szüzeknek még egy árvaházuk is, 50 árvával. 5) Egy lelenczház, ugyanazon irgalmas szüzek gondviselése alatt, 50 lelencz gyermekkel. 6) Egy kóroda, melyben a szegény betegek, a fizető betegekért járó bérből ápoltnak. E kóroda valódi menhelye minden szükölködők- és betegeknek. 1848-ban a betegek számaul 13,965-re ment. 7) Az irgalmas nénék gyógyszertára ingyen szolgáltat ki gyógyszeret; egy nap gyakran 570 beteg számára. 8) Egy választmány gondoskodik, hogy a szegény kápolnák szükséges egyházi szerekkel láttassanak el. E választmány 4845-ben, 20 templomot szükséges vászon-és ékszerekkel látott el, melyeket ugyanazon irgalmas szüzek készítenek. Mindezen alapítványokhoz járul még egy nevezetes sajtó műhely, melyben mindenféle ima-s iskola-könyvek egész Levante számára nyomatnak; és végre 10) egy földművelő gyarmat, melyben 13 trappista barát ügyefogyott s munkanélküli keresztényeket foglalatoskodtak Ezen intézetekre 14 lazarista, 17 iskolatestvér és 44 irgalmas néne ügyel. Van továbbá egy kath. örmény intézet is, melynek rendeltetése, örmény községeknek gyámoltalan gyer-

mekeit részint Konstantinápolyból, részint a birodalom más részeiből, a mennyire lehetséges, pártfogása alá venni. így működik Krisztus egyháza Törökönban! Még nagyobb szerencsével fejlődnének az egyház ügyei, ha a ker. felekezetek közt több szeretet és béke honolna. S itt kiváltképen a kath. egyház azon jel, mellynek ellenemondatik, melly ellen más felekezetek szünet nélkül viaskodnak.

Az ellenkezők sorában kiválólag megemlíthetők a nem-egyesült görögök. Ezek folyvást kiengesztelhetlen gyűlölséggel viseltetnek a romai kath. egyház iránt, daczára az őket olly szemlátomást ért isteni látogatásoknak! Új bizonyosságát látjuk itt azon igazságnak, miszerint azok, kik az egyháztól elszakadtak, ennek mindenkor dühösebb ellenségei azoknál, kik soha sem tartoztak hozzá; épen úgy, mint általában az elfajult gyermek közönségesen gonoszabbul viseli magát anyja iránt, kinek házáat elhagyta. így a Törökönban elszórt katolikusok, a keleti egyház nagy romjainak ezen maradványa, a görögöket azon anyára figyelmeztetik, mellyet ők elhagytak, s melly miatt olly keservesen bűnhődnek. – Tovább az ellenség táborában nevezetes tért foglalnak az amerikai methodisták. Ezek szinte nagy ügyességet tanúsítanak a keleti községek ámitásában; s valamint az északamerikai egyesült államokban, úgy itt is sok költségbe kerülnek! Működésök eredménye, miről hónaponként a missio-társulat hiszékeny tagjait tudósítják, azon röpiratok előszámlálásából áll, mellyeket a kath. egyház ellen adnak ki. Különösen az örményeket veszik körül; mert e buta népnek homályos eretneksége nekik legjobb sikert ígér. 1849-ben ugyanazon methodista társulat műhelyéből egy röpirat jelent meg, mellyben a pápaság a protestantizmussal összehasonlíttatik. E röpiratban mindazon gyalázatos rágalomok, mellyeket a kath. egyház ellenségei elejétől fogva az anyaszentegyház sz. intézményei ellen használtak, rakásra halmozvák: a középkor kicsapongásai és bűnei a kath. egyháznak rovatnak föl; a polgárisodás és miveltség pedig a házasságtörő VIII. Henrik- és német eretneknőköktől származtatik. E röpirat igen alkalmas volna a tudatlan nép ámitására, ha ez – tudna olvasni, s az olvasás nála divatban volna.

Egyébiránt más felekezetek is, a hol csak tőlök kitelik, a kath. egyháznak ártani iparkodnak: noha egymás közt sokféle-képen összeütköznek, mégis a catholicismus gyűlöletében mindnyájan egyetértenek; és ezen ellenséges indulat mindnyájokat összetartja s egyesíti. Voltak idők, midőn azzal vádolták a ka-tholikusokat, hogy francziák, vagy a francziák barátjai, s így iparkodtak a törököket a katholikusok ellen fölingerelni, s erőszakoskodásokra bírni. Azzal is ámitották a törököket, hogy a katholikusok vallásos hite megett politikai tervek rejlenek, cs hogy a katholikusok folyvást arra törekeshetnek, miszerint a nyugotiakkal egyesülvén, a mozlimeket országukból kiűzhessék: a görögök, nestorianusok, jakobiták, koptok, nem-egyesült örmények, szóval valamennyi szakadárok és eretnekek e rágalomhoz mindkét kézzel folyamodtak, és e rémképekkel a török és persa hatóságokat ijesztgették. Ennyi viszontagságok daczára mégis a kath. hit s egyház mindinkább nagyobb kiterjedésnek örvend, s a templomok száma szintúgy, mint a mohamedán vallásból ker. hitre térőké folyvást növekszik.

Görögország.

„Oui traduxit populura suum per desertum:
quoniam in aeternum misericordia ejus.”

(Psalm. 135.)

Legújabb időkben Görögországban is kedvezőn alakulnak az egyház ügyei. Az ország összes népessége 637,700 lélekre megy; ezek közt van 25,000 lat. szert, katholikus, egy érsek, és 3 fuffragán püspök alatt. A jóniai szigeteken is vannak nem e csekély számú rokonink, néhány püspökséggel. A katholikusok mindenképen iparkodnak egyházi életüket kifejteni; s e tekintetben tisztelettel említjük Prokesch es. kir. austriai követ urat, kinek közbenjárása által az athenai egyház sok kedvez-

menyekben részesült. 1845-ben az itteni udvarnál lévő hatalmasságok követei igen szép feszületet ajándékoztak a kath. templomnak Athenában. Legújabb időkben pedig a -syrai püspök is, Görögországban apostoli-helyettes, adakozásra szólítá föl a katolikusokat; sőt egy görög-kath. áldozárt küldött ki, hogy az európai kath. udvarok- és püspökségeknél alamizsnát szedegessen a végre, miszerint a hívek növekedő számához képest illő templomot lehessen építeni. A fölszólítás mindenütt kegyes részvétellel találkozott. A nagyszerű templom alapkövét 1852-ben Otto király az összes ministerium és egyéb méltóságok segédlete mellett nagy ünnepélylyel tette le. A basilika Klenzének, a nagyhirű építésznek vezénylete mellett, romai modorban épül; s méltán reméljük, hogy az jeles leend. Általában nagy gond fordítatik az ifjúság kellő nevelésére. Így Naxosban, Syrában, Sciosban, Tinóban, nem különben az athenai s naupliai missio-állomásokon, mindkét nembeli ifjúság számára iskolák nyitattak, mellyeket nagy részben schismaticusok is használnak. Otto király személyesen jó indulattal viseltetik a rom. kath. egyház iránt. Mikor a szigeteket látogatja, a kath. püspökök és papok iránt különös tisztelettel viseltetik. A jó király kedvezne a katolikusoknak: de nem-egy. görög alattvalói miatt nem mer.

Vessünk ez alkalommal a gör. n. e. egyházra is egy futó pillanatot. A görög egyház az athenai zsinat igazgatása alatt áll, mellynek feje a király. Midőn a görögök elszakadtak Törökországtól, a görög kormány független nemzeti egyházat akart alapítani, olly formán, mint az angol egyház VIII. Henrik, és az orosz egyház Nagy-Péter óta. Eddig a konstantinápolyi patriarchák a schismaticus görögök fejének tartattak; de az athenai udvarnak nem volt kedve idegen egyházi hatóságoknak alávetetni, annál kevésbbé, minthogy a konstantinápolyi patriarcha kényszerítve a zultántól, a porta ellen föllázadt görögöket egyházi átok alá vetette. Ennél fogva a görög kormány a konstantinápolyi patriarchával minden közlekedést megszakított, s az egyház ügyeit egy újon föllállított nemzeti zsinatra bizta. Azonban mintha érezte volna a kormány, hogy állása hamis. Kivált a népnek sehogy sem tetszett, hogy megszakadt a közösség a

konstantinápolyi patriarchával, kit a görögök a nagy hitszakadás óta egyházi fejknek vallottak. E végre a kormány mindent elkövetett, hogy a patriarchával ismét egyházi közösségbe lépjen. 1850-ben a patriarcha megismerte a görög nemzeti egyházat, és zsinati tanácskozmány után ‚Tomos’ nevű iratot adott ki, mellyben a görög egyház függetlenségét, és a nemzeti zsinat egyházi törvényhatóságát elismeri: azonban ez iratban olly kifejezések is fordulnak elő, mellyek a görög kormánynak nem voltak inyére: különösen nem tetszett neki, hogy a patriarcha elsőseget tulajdonított magának, a nemzeti zsinatot minden szoros értelemben vett egyházi ügyekben az államtól függetlennek nyilvánította, s azt követelte, hogy a zsinat ezután szabadon intézkedjék a házasságok iránt, szabadon nevezzen ki érsekeket és püspököket, szabadon levelezhessen Konstantinápolylyal, igazgassa a zárdákat, büntesse a vallástalan sajtó kihágásait stb. Ez egyességet a kormány is elfogadta; sőt minden templomokban, TeDeum'-ot tartatott, annak jeléül, hogy a dolgok szerencsésen intézettek el. De az egyesség nem sokára fölbomlott! A házassági ügyeket a kormány magának tartotta föl ezentúl is, és a patriarchávali levelezést csak a ministerium által engedte meg: miből zavar támadt az országban. A nép föllázadt. PopulakiKri9tóf szerzetes, egészen Mohamed szellemében, azzal izgatta a népet, hogy. a ki csak egy királyi katonát is megöl, az szent; ki a harcban elesik, az vértanú, ki megölhet katonát, és nem öli meg, elkárhozik; a ki részt vesz ezen sz. harcban, a zsákmányt megtarthatja magának stb.; végre kézbe került az izgató, s a lázadás elnyomatott.

Mi a görög papságot illeti, valamint az orosz-egyházi, úgy a görögországi papok is kevés kivétellel, a míveltség- és tudományos kikézésnek majd mindnyájan alacsony fokán állnak. Mi a következő eseményből is kitűnik. 1843-ban Bonaventura Alajos, jézus-társasági atya, Blancis Maria-Lajos syrai püspök és apostoli-helyettes meghagyása következtében egy kátét írt, mellyben az egész görög hitszakadást megvitató, s erős védvekkal megczáfolá. Ezen írás nagy zajt támasztott egész Görögországban. Sok ideig híre járt, mintha a görög tanárok azt megczáfolni készülnének: azonban a zsinat nem tartá tanácsos-

nak, illy hatalmas ellennel szembe szállni; a czáfolás jobb időre halasztatbt; s még azon püspöknek is, ki e tárgyban legerélyesebben látszott kikelni, hallgatás parancsolatott: hogy így minden harczot kikerülhessenek, melly úgyis csak szégyenökre válandott.

Átalában hiányzanak a görögök közt ama szellem- és erénydús férfiak, kiknek megtérése talán az egész nemzet-, vagy legalább nagyobb részének megtérését vonná maga után. A püspökök és archimandriták nagyobb részt eladó lelkek, kik méltóságaik- és fölszentelésöket jobbra pénzen szerzik, s hivatalos cselekvényeiket pénzen adják el a többet Ígérőnek: ott görnyednek a világi hatalom járma alatt; átkaikat nem mondják ki szabadon az evangéliumi parancsok áthágóira; hanem fölhivatva a világi hatalomtól, melly az egyházi censurákkal önkényt rendelkezik. – Illy szellemi szolgaság- és tunyaságba estek mindazon szakadárok, kik a kevélység szellemétől fölizgatva, az egység középpontjától elszakadtak; s a mi leggyászosabb, nincs atya, kinek megpanaszolhatná bajait, a kinél oltalmat találnának, Mi a népet illeti, ez sem áll fönebb az ő pásztorainál; az a sok mindenféle ügyvéd, orvos, vagy ügynevezett mívelt ember, kik újabb időkben ide költöztek, a nép szívébe istentelenséget, Voltair-féle hitetlenséget és romlottságot csepegtettek; nem is mondhatni, hogy azóta az ügyek jobbra változtak volna.

A kath. hitrei legújabb megtérések olly szerencsétlenül ütöttek ki, hogy az egész nemzet megtérésén, emberileg szólva, kétségbe kellene esnünk! A görög proselyták nem állandók. Ha megtér valamelly protestáns, az többnyire állandó, és buzgó szokott lenni; buzgósága, lelkesedése, és példája által testvéreit, atyjafiait is megtéríti. A görögöknél ez máskép van. Ezek is kezdetben csupa tűznek látszanak lenni; minden ég rajtuk: de lassankint a tűz el kezd lankadni, s végre egészen elalszik; és ekkor a katolikusok csak gyalázatot és kárt szenvednek miattok. Azért a romai propaganda, bármennyire óhajta is az eretnekeket és szakadárokat ölébe fogadni, mégis a levantei püspököknek megtiltá, hogy ne merjenek neki görögöket küldeni; a tapasztalás sokkal keserűbb eredményeket mutatott fel, hogy

sem új kísérletekhez fogni kedve volna. Mintha csak Isten büntetni akarná e nemzetet, melly a lyoni s florenezi zsinatok után is, az ő régi megátalkodottságában megmaradt, s az igazság lelkét meggyalázza. Egyébiránt a falusi nép jobbadán anyagi eretnekségben van. Szerinte a katolikusok közt, és a görögök közt csak a szertartás tesz különbséget. A vidéki görög nép a kath. papokat tiszteletteljesen köszönti, s áldásukat kéri. Azért bízunk a végetlen jóságú Isten kegyelmében, hogy az annyi szentekkel gazdag országra még egyszer jobb napok derülendek. Az 1840-diki 'Sion' szerint Görögországban volt 20 – 30,000 kath.; 1853-ban pedig Brunner Seb. naptára szerint 20,000 katolikus találtatott.

II. RÉSZ.

Miután az első részben átnéztük az egyház jelen állását Európának különféle tartományában, jelenleg azon utakat és eszközöket fogjuk vizsgálni, mellyek az isteni kegyelem gyümölcsozése mellett, valamint a kath. hitélet emelésére, úgy a valódi mívelődés előmozdítására nagy befolyást gyakorolnak: és itt első helyen állnak a

a) Tanintézetek.

„Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellae in perpétuas aeternitates.”
(Dan. 12, 3.)

Legyen világosság! így hangzott az isteni ige, melly kezdetben a mélység fölött megdördült. E szózatra azonnal kigyuladt a fény, szétoszlottak a sötétség rémalakjai, az egész természet ünnepi díszbe öltözött; kedv, és öröm áradt el az ég boltozatain, kedv és öröm a puszta föld színén.

Világosságot támasztott Isten a szellem országában is.

Miután már minden meg vala teremtvé, alkotá Isten az embert; formált tudnillik agyagból testet, és abba halhatatlan lelket lehelt. (1. Móz. 1, 29.) És világosságot támasztott Isten az emberek lelkében, midőn őket saját felséges szavával oktatta; meggyújtván elméjekben a hit és ész fáklyáját: hogy vezénylőtük mellett járjanak szent orczája előtt világosságban. Azonban az emberek nem őrizték meg ez isteni tanítást; elfordultak a

mennyei világosságtól; bálványozásra, teremtmények imadására vetemedtek. Ekkor az Isten, hogy az eltévelyedett emberi-nemet az igazságra oktassa, Ábrahámot, és annak maradékaiból időről időre olly férfiakat választott, kik alkalmasak voltak az isteni világosságot a pogány sötétség ellenében fentartani. Végre maga az örök világosságnak kútfeje, Jézus Krisztus megjelent a földön.

Mint mikor a hajnal bíbor szárnyam emelkedő nap, győzve küzd meg az éj sötét árnyaival, akként tűnt fel a világ látkörén a mennyből alászállott örök világosság. A hová csak elhatott e mennyei fény, oszlott a sötétség és babona. Az isteni mester három évig oktató a népet; és meghatározni akarván a tanrendet, számos tanítványai közül némelyleket apostolokul, másokat evangélisták-, próféták-, püspökök- és áldozárocul rendelt, a szentek tökéletesítésére, az isteni-szolgálat végbevételére, s az ő testének építésére. Ezeknek monda: „Elmenvén tanítsatok minden népeket; a ki titeket hallgat, engem hallgat. . . íme én veletek vagyok a világ végezetéig.” (Máté 28.)

Ennélfogva a kath. egyház azon magasztos irányú, s mennyei küldetésű tanintézet, melly minden népeket és nemzeteket anyai karokkal ölelvén, egy úttal az ifjúság lelki, erkölcsi és szellemi kimívelését és képezését is, a legjobb irány- és öszhangzásban, a legmagasabb fokra képes vinni, s egyedül megfelelni azon emberszerető igényeknek, mellyek minden üdvös nevelésnek és tanításnak alapját képezik. És csakugyan, e magasztos rendeltetésének öntudatában, soha sem szűnt meg az egyház, magzatait a tökéletesbülés és tanítás pályáján elősegíteni. Az ő gondos kebeléből származtak eredetileg minden alsóbb és felsőbb iskolák, és képző-intézetek; ő lelkesítette azokat nevelő szellemével; az ifjak és leányok szívébe oltván a hit és szeretet érzelmeit, s mindeneket Isten dicsőségére s az emberiség javára intézvé. Kiváltképen az áldozárok halhatlan érdemeket gyűjtenek maguknak e téren. Társulatok és szerzetek keletkeztek, mellyek különösen a gyermekek nevelésére s tanítására szentelek magukat; így sz. Benedek, kalazanti sz. József, loyolai sz. Ignác fiai, újabb időkben pedig az úgy nevezett iskolatestvérek stb. És a kereszténység minden szá-

zadai, valamint a középkor, mellynek dicsősége a rágalom terjesztette ködhomályon is átragyog, számtalan tudós férfiakat, jelesnél jelesebb tanodákat, egyetemeket képesek felmutatni úgy hogy bizvást elmondhatjuk, miszerint a tudományok valának mindig azon légkör, mellyben a kath. egyház legvidámabban élt; azon tér, mellyen ő legszabadabban mozgott; azon tárgy, mellyért égni soha meg nem szűnt. – És mégis fájdalom! olly gyakran halljuk a gyalázatos vádat, mintha a kath. egyház elvből, és kitűzött czélből, a szellemi sötétség barátja, a szellemi haladás- és fölvilágosodásnak ellensége s üldözője lett volna; sőt a mi több, mintha a szellemi sötétség terjesztésében és a valódi haladás megakasztása- és hátráltatásában, a maga külön érdekét találta volna.

Nem; a kath. egyház; az igaz fölvilágosodásnak soha sem volt ellensége, nem is lesz. Hová csak üdvhozó szárnyai kiterjeszkednek, oszlik ott a tudatlanság, fogy a babona, dőlnek a bálványok. S kétséget nem szenved, hogy ha fáradhatlan törekvései- s üdvteljes munkálataiban olly gyakran méltatlanul, itt-ott erőszakosan is nem gátoltatnék, az ő veteményezése legszebb gyümölcsöket érlelendett. Azonban ki tehet róla, ha áldásdús működéseinek közepette, eljön az ellenség, és konkolyt hint a tiszta búza közé; s e konkoly miatt, mellyet kitépni nem sikerül, vagy nem is szabad, a jó mag sem fejlődhetik tökéletes megérésre?

Ezeket előrebocsátván, azon kérdésre megyünk át: mit tett a kath. egyház az 1840-1854-iki korszakban a tudomány és nevelés érdekében?

Valamint mindig, úgy e korszakban is, a kath. nevelés- és fölvilágosodásnak vezérsillaga Jézus, az örök világosság kútfeje volt. Az egyház érdemes főpásztorai, vagyis a romai pápa, s a vele egység- és közösségben élő püspökök, valamint azelőtt, úgy e korszakban is, szívök mélyéből osztották a meggyőződést, miszerint egyedül a keresztény vallásban találhatik föl az ember-nem üdve, s minden igaz műveltség magva: azért a kath. egyháznak e korszakban sem telt semmi kedve olly iskolákban, mellyekben a kinyilatkoztatott igazság csak alárendelt szerepet visel. A tanító egyház, a Krisztus által rendelt péter-apostoli

hiteles tanító-kar, valamint azelőtt, úgy e korszakban is föl-emelé szózatát, hogy egy keresztény nép, mellynek gyermekei bölcsőjére a hitnek üdvecsillaga le nem világít, mellynek ifjai szíveit az evangélium napja át nem melegíti, nem csak előre nem halad, hanem már romlásnak indult. Milly erélylyel léptek föl a francia egyház püspökei a párisi egyetem ellen? Milly elszántság- és buzgósággal viaskodtak az irhoni főpapok a vegyes prot. kir. társodák ellen? Mennyit fáradoztak a belga főpásztorok, hogy a szabadelmű pártnak kárhuzatos terveit megghiúsítsák? Mennyi álmatlan éjszakákat virrasztottak a savoyi, és németországi főpapok, csak hogy híveik köréből a veszedelmes tanárokat eltávolíthassák? Föl van ez jegyezve az élet könyvében! El lehet mondani, hogy a tanító egyház e korszakban is, és világszerte mindenütt híven teljesíté kötelemét.

S mit nyertek azon államok, mellyek minden tiltakozások daczára az egyház részéről, a hitetlenségnek tárt kaput nyitottak? Mit] nyertek azzal, hogy a keresztény hittudományi az erkölcstantól különválaszthatónak, a vallás és állam czélját egymásra nézve egészen közönyösnek, egymástól függetlennek állíták; hogy az egyházat az iskolától elkülönözték? Mit nyertek, midőn a főiskolai tanszékeket hitetlen tanárokkal töltötték be? Ez is föl van jegyezve a világtörténet könyvében. A mint vetettek, úgy arattak is. Az iskola elválasztva az egyháztól, nem egy helyen a forradalom kezére dolgozott. – Azonban bizunk a jó Istenben! Sok viharokkal küzdő egyházunknak mostoha napjaiban is vannak derék és romlatlan keblű tudósai; kik elérvén a jó anya szavát, sietnek őt minden kitelhető áldozatokkal, a ragályos korszellem vészes iránya ellen hathatósan gyámolítani. Igen, e korszakban is mozgalmakat veszünk észre a kath. tudósok világában, mellyek sok reményekre jogosítanak: míg némellyek tisztán katolikus egyetemek fölállításán dolgoznak erélyesen, addig mások a már fönálló egyetemeket, mellyek az idők mostohasága miatt eredeti (egyházi) jellemöket elvesztették, a minden tudományok forrásához, a kinyilatkoztatott vallás elveihez, kívánják idomítani; hogy tudnillik visszanyervén eredeti méltóságukat, az illető tanszékeken minden tudomány a kath. hit szempontjából adassék elő, a hittantól

kezdve, egészen a betű- és számtanig. Katholikus legyen a történet, keresztény a természettan; katolikus a bölcsészettan, keresztény a gyógy- és vegytan: szóval, minden tudományok a ker. kath. vallás elveivel, és az egyház tanításával megegyezőleg adassanak elő; a katholicismus legyen az arany gyűrű, melly minden tudományokat egybefoglal; a felső világosság, melly azokat megdicsőítse; s melly után, mint delejtű után, minden tudományok vegyék irányukat.

b) Népinevelés.

„Venite filii! audite me, timorem Domini
docebo vos.” (Psalm. 33.)

Alig van tárgy, mellyről a kérdéses korszakban annyit beszéltek és írtak volna, mint a népinevelésről. Nem egy ember! barát szájából hallottuk a nevezetes szavakat: „Népinevelés jöjjön el a te országod.” És csakugyan, hasznosabb szolgáltatást ki sem tehetne, mint a ki eszközöket hozna létre, hogy a nép, melly – mellesleg legyen mondva, – az emberi-nem legnagyobb részét teszi, czélszerű nevelésben részesüljön. Azonban valamint mindenütt, úgy e tárgyban is különfélék a nézetek! Vannak emberbarátok, kik a népinevelés megítélésében egyedül az ismereteket veszik tekintetbe; holott mi sem szembeszökőbb annál, miszerint a legtanultabb nép is lehet nyers, durva és faragatlan. A kath. egyház e tekintetben is példányul szolgálhat! Ő az ismeretekkel csupán, nem elégszik meg. Ő az egész embert, és minden tehetségeit öszhangzólag és czélszerűen akarja kiképezni; kimívelni ízlését, szellemirányát, szokásait és erkölcsiségét. Miután pedig e kiképzés csak a hit világánál eszközölhető tökéletesen, azért az ő rendelése szerint a népinevelésnek fő eleme és létszere a religio, még pedig mind az elméleti, mind a gyakorlati, vagyis az erkölcsiség.

Ámbátor tehát a kath. egyház a népet mindenek fölött a vallásra, a menyeeiek- és örökkévalókra tanítja: azért a földiek- és ideig valókról sem feledkezik meg. Valamint hajdan, úgy e korszakban is, a legszükségesebb religiói ismereteken kívül még más hasznos dolgok tanítása körül is buzgólkodtak

főpapjaink. A sok közül legyen elég Mazetti nápolyi érsekre hivatkoznom, ki a nyilvános oktatás reformjáról írt munkájában, a népiskolában a hittanításon kívül még e következőkben? úgymint olvasás-, írás-, számolás-, rajzolás-, földmívelés-, a termézet-és vegytan elemeiben, sőt a helyzet szükségéi szerint? a hajózásban is ajánl oktatást adatni. Hasonló értelemben nyilatkoznak világszerte más kath. püspökök is. Mind a mellett a kath. népnevelésnek nem az a célja, hogy a népből megannyi sophistákat, tudákos, mogorva, elégedetlen embereket képezünk: hanem kath. értelemben a népet nevelni, annyit tesz, mint a nép lelkét az igaz- és jónak ismeretére vezetni; a hamisat és a gonoszat vele megutáltatni; arra szoktatni a nép ifjait és leányait, hogy mindenkor Isten színe előtt járjanak, ártatlanságukat minden kincsnél, s a világ minden boldogságánál többre becsüljék; hogy fussanak a csábítók árnyékától is, és a veszély idején siessenek a lelkipásztorok, és szülőik szárnyai alá. - Kath. értelemben a népet nevelni, tesz, arra tanítani a községek előljáróit, hogy midőn a hitetlenség fia a népet megvesztegetni, elcsábítani, az egyházi és polgári lázadás magvait a nép szívébe átszivárogtatni akarják: ezek már a távolból észrevegyék a gonosz lelkek száguldozásait, és órvonalt húzzanak, hogy hozajok ne férhessenek: szóval, kath. értelemben a népet nevelni, tesz, arra törekedni, hogy a nép mindenek fölött legyen vallásos, munkás és mértékletes. Ha vallásos a nép, akkor a földi jóllét növekedését is bizton remélheti; mert ha tudja, mivel tartozik Istenének, mik kötelességei fejedelme, előljárói és hona iránt, s ha ezen kötelességeit mindenkor és minden helyen lelkiismeretesen teljesíti, akkor ő valóban boldog nép! E mellett pedig lehet szinte okos gazda, takarékos házi-asszony, munkás és megelégedett napszámos; mert a kath. vallás nem tiltja, hogy az ifjúság ne tanuljon jobb mezőgazdasági rendszert, korához alkalmazott fűvészetet, földmívelési vegytant, szóval mindent, mi által a család, és az országok jólléte gyarapodik.

Ha e szempontból vizsgáljuk: milyen viszonyban áll az iskolaügy a népneveléssel? örömet megvalljuk, hogy az elég kedvező arányban áll; mi azon bizodalomból is kitetszik, melylyel a nép a kérdéses korszakban Európaszerte vallása és papjai

ránt viseltetett; minek szép bizonyosságát láttuk kiváltkép Magyarországon az 1848-ki forrongás idején, midőn a hitetlenség és pártoskodás ellenséges táborai által ostromoltatván, ősi hitéhez ragaszkodott, és vallásos kötelmeit teljesíté. Es vigasztalásunkra szolgálnak azon intézkedések is, mellyek az egyházi és világi kormányok részéről a népiskolák czélszerűbb elrendezésére kiadattak. – Igaz, még sok kívánni való marad; sok helyen hiányzanak még az alkalmas tanítók, kik áthatva a keresztény vallás szellemétől, a népnevelővel, vagyis a lelkipásztorral hathatósan közremunkálnának; de már az által is sokat nyertünk, hogy némelly országokban a népiskolák igazgatása egyenesen és közvetlenül a lelkipásztorokra bízott; kik is minden alkalommal a szüléket a nevelés magasztos hasznaira, a tanulókat a szorgalmas iskolába-járasra, a tanítókat pedig fáradhatlan iparkodásra, s a gyermekekkel illő bánásmódra buzdítani és komolyan inteni meg nem szűnnek. Jobb jövőnek reményét látjuk abban is, hogy az iskolatestvérek jeles intézete mindinkább méltányoltatik, és világszerte érdemlett részvétellel találkozik.

c) Házi nevelés (az úri s magasarangú osztályoknál).

Smite parvulos venire ad me, et non prohibete eos ad me venire.

(Marc. 10, 14.)

„Hagyjátok a kicsinyeket hozzám jönni”, úgymond a nagy gyermekbarát, Krisztus Jézus. Köztapasztalás szerint az életnek hajnala legalkalmasabb az isteni szeretet ébresztésére, valamint a nevelés vallásos alapjának letételére. S azért alig születik a gyermek, máris az anyaszentegyház ötét Jézus, a nagy gyermekbarát nevében, a szülék oltalmába ajánlja; azt parancsolván nekik, hogy e drága gyümölcsre úgy vigyázzanak, mint egy megbecsülhetlen kincsre, mellyet az égnek királya gondviselésökre bízott. A kisedekkorban készülnek azon különböző alapok, mellyekre a serdülő s ifjúi kor rakja föl nagyszerű épületét. Azért az anyaszentegyház ismét parancsolja, hogy

vallásosságra ügyeljen minden atya gyermekei, minden oktató tanítványai, minden úr alattvalói, minden családfő háznépe, s cselédjei körül; mert az istenesség mindenre hasznos, de leghasznosabb a kisdedek áldáshozó nevelésére. S boldog az atya, boldog a családfő, boldog a tanító, ki e részben pontosan teljesíti kötelességét. – Azonban fájdalom! az egyház kegyes intései nem vétetnek mindenkor figyelembe. Valamint azelőtt, úgy e korszakban is, találkoznak kötelességfeledezt apák, családfők és nevelők, kik a közönyösség mételytől megvesztegetve, a vallásos neveléssel épen nem gondolnak; vannak hölgyek, kiknek vallásosságuk az élvezetvágy, divatkór és fényűzés, és egy istentelen regény- és színi-irodalom stb. által lévén megrendítve, anyai hivatásuknak meg nem felelnek! Bocsnát a kitételért, de mi tagadás benne?... Nézzünk végig az úgy nevezett úri osztályokon: hányadik atya, vagy anya az, ki komolyan gondoskodnék szülöttjének vallásos élelméről? Hányadik úri hölgy táplálja még gyermekét saját emléjével? Az elkényesztetett szülék jobbadán ki nem állhatják a gyermek-sírást; mert más zenéhez szokott fülelket sérti: azért elvitetik szemeik elől a zajos gyermeket, és dajkára bizzák. Miféle hajlamot és természetet szívhat a gyermek olly személy emléjéből, ki tilos szerelme-, s kicsapongásának következtében lőn anyává, tudják legjobban az orvosok! De ez csak kezdete a fejlődő gonosznak.

A kisded, dajkájának gondviselése alatt tanul beszélni, tárgyakat ismerni, szeretni, vagy gyűlölni. A dajka, ki maga is jobbadán hibás nevelésben részesült, a kis ártatlannak elméjét megtölti holmi ferde előítéletekkel, mellyek a vallásos érzésnek csak kárára szoktak lenni. – Egyébiránt a kisded nem marad örökké a dajkánál; nem sokára a nevelő veszi át! Boldog a gyermek, ki ilyenkor egy vallásos, munka- s tudományszerető mentor vezérletére bizatik; ki helyre hozza, mennyire lehetséges, a dajkaidő alatt elferdített nevelést; ki megfejt a gyermeknek az ő felfogásához képest, kicsoda az, ki a világot teremtette, föntartja s kormányozza? kicsoda az, aki ápol, nevel és ruház mindeneneket? az, a kitől származik minden szép és hasznos; kitől, mint minden jónak forrásából, veszi tudományát a

tudós, vitézségét a hős, gazdagságát a dús? Boldog a növendék, ki megtanulhatja vallásos nevelőjének példájából az Istenbeni rendíthetetlen hitet, az igénytelen dologszeretetet, a kevéssel megelégedést, a köteles szolgálatok szíves végzését, az Istenben helyezett bizodalom édességét, a bántalmak békés elszenvédését: szóval, a keresztény életbölcseiséget; mert így megszabadulhat szerencsésen azon visszás előítéletek- és fogalmaktól, melyeknek egykor áldozatja leendett. Azonban a korszellemtől áthatott szülék a gyermekek mentorában ez üdvös kellékek helyett többnyire csak a divat szerinti műveltséget keresik; mit sem aggódván vele, van-e a nevelőnek vallása, és milly szellemenben oktatja növendékeit? Találkoztak olyanok is, kik egy boldogtalan okoskodás következtében, a religio s istenesség iránti ellenséges szándékból, gyermekeiket a vallási oktatások hallgatásától letiltották!

A nemesis nem késik bosszújával. Az istenhagyott nevelésnek szomorú a következményei! A gyermekek megértvén hitetlen nevelőjük szájából, hogy a vallás csak a pórnépnek való; hogy a szent mise-áldozat nem egyéb üres szertartásnál; hogy a mennyország merő mese és költemény: mi csuda, ha a tévútra vezetett növendékek napról-napra szilajabb természetet öltenek magukra; ha kerülik a templomot, és örömeiket az isteni igazságok pajkos elferdítésében, és a jámborság kigúnyolásában lelik? A ki mint vet, úgy arat is!

Egyébiránt midőn ekkép a kötelességfeledezt szüléket és nevelőket méltán megrójjuk, – távol legyen tőlünk e megrovást az egész úri osztályra alkalmaztatni. Nem! Sőt örömmel megvalljuk, hogy vannak dicséretes kivételek! Igen, ez osztályoknál is találkoznak nemes lelkek, kik a kérdéses korszakban is hivek maradtak hitökhöz, és kiknek erényeik annál tisztábbak és fonségesebbek, minél keményebb próbát kelle kiállaniok, és minél dicsőségesebb diadalt tudtak nyerni a romlottság ezer alakú szörnyetegén! Azt is megengedjük, hogy kivált 1848 óta, nagyban megváltozott a világ. – A viharos idők nem egy apát, nem egy anyát kiábrándítottak; nem egy szülének felnyiták szemeit. Oh bár szívökre vennék mindnyájan az Üdvözítőnek intését, a ki nem- és rang- különbség nélkül minden kisededeket

olly szívélyesen hí magához: „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, s ne tiltsátok el őket; mert ilyeneké a mennyek országa.”

d) Leány-növeldék.

„Mulier timens Deum, ipsa laudabitur.”
(Proverb. 31, 30.)

Az anyaszentegyház nem csak a férfi-, hanem a nőnevelésre is kiterjesztette figyelmét. Ezt minden század története bizonyítja. Az egyház főpásztorai valamint azelőtt, úgy e korszakban is, méltányolván a nőnevelés hivatásának fontosságát, czélszerű növeldék felállítására és elrendezéséről gondoskodtak. E növeldékben egyéb, a nőnemet megillető igényeken kívül, kitűnő figyelem fordítatik a kiképzés vallás-erkölcsi oldalára; híven ama közmondáshoz: „Adjatok a népnek keresztény anyákat, és keresztény népet látandotok föllevenülni.” – E téren pedig, valamint azelőtt, úgy a kérdéses korszakban is, szép érdemeket gyűjtenek maguknak az angol kisasszonyok; a Mi Asszonyunk, és a sz. Orsolyáról nevezett szüzek és iskolánék: kiknek bölcs és kegyes vezénylete mellett jelenleg is sikerdúsan taníttatnak és neveltetnek a lánykák. – Igaz, e korszakban is, nem egyszer hallottuk az ellenvetést, mintha azon szüzek, kik búcsút vettek a világtól, nem tudnának képezni lánykákat, a világba valókat. De ezen ellenvetésnek hiúsága önmagától elenyészik: mert épen azért, hogy ezen szüzek lemondtak a világ zajára, s örömeiről, sokkal alkalmasabbak az anyai föláldozást igénylő pályára, mint akármely más világi tanítónők. A tapasztalás igen világosan megmutatta, hogy eme szüzek szent hivatásuknál fogva, bizonyos elöszóráttal működnek; anyai gondoskodással örködven a reájok bízott lánykákra! Vagy talán a szerzetesi fogadások akadályoztatják őket? Épen nem. A szegénység, mellyet fogadtak, elfogja nyomni a tanítványokban az önzést, a mértéktelen vágyakat; korlátolni fogja a szerzetes igényeket, mellyekkel olly gyakran találkozunk a közéletben; a szüzesség, melly a szerzetes tanítónőket körül sugározza, a növendékeket is tisztelettel tölti el, hogy még a bűn árnyékát

is kerüljék;’ az engedelmesség, mellyel a szerzetes tanítónők a legfőbb jó iránt viseltetnek, a lyánkákat is engedelmességre fogja tanítani: szóval, a jó példa, s azon nemes igénytelenség, melly a zárdai szüzek minden cselekvényeiből kitűnik, nem maradhat jó hatás nélkül. Szinte haszontalan a félelem, mintha a növendékek „csupa imanénékké” képeztetnének az intézetben. Hisz a jámborság, a véték kerülése, az engedelmesség, legszebb virágai a nőnemnek; és jobb, ha ezekből többet bírunk inkább, mint keveset. E részben is a tapasztalásra hivatkozunk: például Éjszak-Amerikára, Angolhon-, Franciaország- és Belgiumra, hol a kath. nőújság legnagyobb részt szerzetesek kezében van; pedig világszerte tudatik, hogy ez országok leányai legjobban vannak nevelve, s mindenben kitanítva, mi egy keresztény kath. nőnek szükséges!

I r o d a l o m .

Azon utak és eszközök sorába, mellyek a katolikus hitélet emelésére, s a valódi keresztény művelődés előmozdítására közreműködnek, tartozik az irodalom is. – Es noha az örök bölcsesség igéje tanítványainak leginkább az élő szóvali tanítást ajánlotta, mégis a szükség úgy hozván magával, már az apostolok leveleket írtak a községekhez: részint, hogy a híveket a hitben megerősítsék, részint, hogy az evangéliumi igazságokat a tévesztők ellenében megvédjék. Ugyanazt cselekedték a sz. atyák és egyháztanárok is. Ezek is leveleket és értekezéseket írtak, mellyek nagy része máig fönmaradt. A hívek közlötték egymással a leveleket és iratokat, olvastatták azokat a gyülekezetekben, sőt le is másolták maguknak; s ez iratok segítségével győzetett le a pogány tudomány, és erősült az egyház! Hasonlóképen az idők folyamában a püspökök és áldozárok, szerzetes és világi tudósok, jeles leveleket, hittanításokat, egyházi beszédeket, homíliákat, védiratokat adtak ki; például romai Kelemen, sz. Ignác, Polykarp, Athenagoras, alexandriai Kelemen, Justin, Irenaeus, Tertulian, Origenes és mások. Később is az egyház jó hasznát vette az írásnak; noha vezérelve, az, élő szó vala. És soha sem hiányoztak jeles fér-

fiak, kik a mit nagy munkával a tudomány és igazság körében gyűjtenek, azt kortársaikkal is közölték; nem ugyan irodalmi viszketegből, hanem részint kényszerítve a körülmények által, részint hogy az Isten országát annál tágasabb körben terjeszék. – Jelen korunkban az emberek írás- és olvasás-vágya kielégíthetlen. Ki bírná előszámlálni mindazon hírlapokat, és könyveket, folyó- és röpiratokat, mellyek minden nyelven és világrészben, mindenféle alakban, és majdnem szüntelen új kiadásokban naponként megjelennek, és mohó étvágygyal olvasatnak? Természetesen nem minden termék nyújt egyforma táplálékot az olvasónak. Vannak mérges növények is, mellyek vésztozólag hatnak az élvezőre. Azt hiszem tehát, érdekes lesz vázlatos pillantást vetni az irodalomra, mikép az, az 1840-1854. korszakban fejlődött; annál is inkább, mivel az irodalom virágzása, vagy tespedése, jó vagy rossz iránya, a korszak vallási és erkölcsi öntudatának biztos hévmérőjeül szolgál. Könnyebbség okáért először az egyházi irodalmat fogjuk vizsgálni.

Az Isten országát a földön tekinthetni az ő eredete- s keletkezésében, azután az ő lényege- s valóságában, és végtére az ő élete- s kifejlésében. – Mint tudva van, ez ország eredete- s keletkezéséről tanít a bibliai, vagyis a történeti istenészet; lényege- és valóságával foglalkozik a hittan, és erkölcsstudomány; azt pedig, hogy miképen fejlődik jelenleg, és mint kell fejlődnie jövőre, a gyakorlati istenészet adja elő. Nevezetesen azon szabályokat, mellyek szerint szakadatlanul fejlődik az egyház, tudományos rendszerben adja elő az egyházi jogtan: míg az egyház tevékenységének irányt adni, az Isten országát ki és fölépíteni, a lelkipásztorság tudományának dolga. Mi is e rendet követjük.

Bibliai, vagyis szent-írásai magyarázat.

„Coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.” (Matth. 24, 35.)

A nagy apostol, kinek éles látása olly mélyen behatott a szent történetek szellemébe, s a ki mások fölött méltó volt az élet tiszta aranyát a titok mélyében szemlélni, s bányászti ügyes-

séggel napfényre hozni, erélyesebben nem ajánlhatta a szent-írási iralmat és annak gyakorlati alkalmazását, mint midőn Timotheushoz irt 2-ik levelében azt mondja: „Minden amaz írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a jobbításra, a jámborságban való oktatásra; hogy az Isten embere tökéletes és minden jóságos cselekedetre alkalmas legyen.” (3, 16.) Ehhez képest az anyaszentegyház soha sem tiltá híveinek a sz.-írás olvasását; csak azon veszélyek tekintetéből, mellyeknek a sz.-írás szertelen olvasása vagyon kitéve, kívánja, hogy hívei az egyház főpásztoraitól helybenhagyott szent-írással éljenek; kívánja, hogy a sz.-írás legyen hasznos jegyzetekkel ellátva, mellyek a homályos helyeket fölvilágosítsák, és az olvasót azon igazság elismerésére vezessék, miszerint itt nem emberek, hanem Isten szavát, Isten ígését olvassa; hogy itt nem az emberi kíváncsiságnak táplálékot nyújtó tárgyak, hanem olly dolgok foglaltatnak, mellyek helyesen fölfogva, behatnak a szívek és vesék belsejébe, lelkünket a pornál fölebb emelik, Isten felé irányozzák, és annak mély imadására bírják, ki a teremtés nagy napjától fogva egész máig nemünknek nem csak mindenható Istene, hanem egyszersmind gondviselő, ideig és örökké boldogító atya is. Ámbátor azért a szent-írást minden katolikuskak szabad olvasni; mégis nem szabad minden egyes embernek saját értelme szerint azt magyarázni: mert az illyen magyarázási szabadság minden tévtan kútfeje.

Ennél fogva az anyaszentegyház, mely Isten Szentlelkének gyámolítását nyerte Jézustól örökségben, mindig legnagyobb gondoskodással őrködött a fölött, hogy a szent-írás értelmezése minden hamisítástól menten maradjon. Hatalmasan kelt ki mindenkor azon csonkítások és elferdítések ellen, mellyeket itt-ott az újítók és eretnekek behozni iparkodtak. – Egyébiránt minden kornak Tan saját jelleme. Olly korszakban, midőn már nem is az a főkérdés, hogy mi a szent-írás jelentése, Hanem hogy általában van-e szent-írás; midőn az álfölvilágosodás tudatlansággal párosulva, a kinyilatkoztatott hitet legmélyebb alapjaiban megrendíteni erőködik, és fölhasználva a Sophisticának csábító álokoskodásait, azt meri állítgatni, hogy a szent-írás több földrajzi s természettani ellenmondásokat

foglal magában, a kath. értelmészetnek kiváló kötelessége, a ravasz ellenséget ugyanazon fegyverekkel verni vissza, s megdönthetlen védvekkal bizonyítani be, miszerint a biblia, és más tudományok közt semmi ellenmondásnak sincs helye, míg ezek illő korlátaik közt maradnak: sőt hogy minden tudományos vizsgálatok inkább a bibliai történetek megerősítésére szolgálnak; bebizonyítani, hogy a legmélyebb tudomány s legalaposabb természetvizsgáló bölcsek, látva mind a szent-írás, mind a tudomány közti nagy öszhangzást, ájtatos csudálkozásra ragadtattak.

És bizonyára örvendetes tünemény, látni, mikép valamint a kereszténység első századaiban, midőn az új-platonismus a keleti rendszerek társaságában a hitet megtámadá, azonnal az igazság védelmére fölállának Justin, Athenágoras, alexandriai Kelemen, Origenes és Ágoston stb.: úgy most is, midőn a bibliai történetek szentsége és igazsága az ő alapjaiban megtámadt, a meggyalázott keresztény tudomány védelmére tudós férfiak állanak fel; ragyogó dicsfényben tüntetvén elő az igazság győzelmét: például egy Wiseman, Desdouits, Mutzl, Müller, Haller, Buffon, Linné, Blumenbach, Humboldt, Cuvier, Gatterer, Marcell de Serres, Gall, Krabbe, Klaproth, Hammer, Schlegel, stb. E jelesnél jelesebb tudósok mély és hosszú tanulmányozások után, mindazt, mi a szent könyvekben foglaltatik, a föld és emberi-nem természetét illetőleg, tapasztalataikkal megegyezőnek találák; és bizonyára igen illetékes tanúk azon felületes nyomozók ellenében, kik csupa ellenmondási viszketegből, a természettudományban vélték fegyvereket találni a szent-írás valódiságának ostromlására.

Szinte nem hiányzanak a kérdéses időszakban sz.-irási értelmezők, kik hasonlókép az igazi kath. szempont öntudatában, s a legújabb vizsgálatok eredményeit fölhasználva, az értelmezési irodalmat a kath. istenészetnek megfelelő módon előmozdítani törekedtek. Ide számítjuk nm. Ránolder János püspök Hermenevticáját, mellyet még mint péösi hittanár (1838.) adott ki; továbbá Kohlgruber József és Grünther Gábor (1850-1. kiadott) jeles munkálatait. Említést érdemelnek a régiekből Jahn; továbbá: Hug, Hirscher, Feilmoser, Unterkircher,

Herbst, Weite, Schleyer, Haneberg, Arigler, Gerhauser, Loh-
nis, Schmid, Klee, Mack, Stengel, Maier, Raithmayr, Windisch-
mann stb. E tudós férfiak munkáiban az annyira óhajtott
ítészi-történeti (critico-historicus) irány mellett, a szemléletileg
hittudományi (speculativo-dogmaticus) oldalra is van tekintet.
Különben a szent-írás kiadása körül érdemesültek legújabb
időkben: Allioli, Schnappinger, de Sacy, Scholz, Maszl, Niki,
Szabó József, Waibel stb.

Szent atyák.

„Sapientiam ipsorum narrent populi, et laudem
eorum nuntiet Ecclesia.” (Eccles. 44.)

Olly időben élünk, mikor az ál felvilágosodás a keresztény-
ségnek minden tényleges (positiv) tanait elvetvén, a keresz-
ténységet az izlammal egy párvonalba állítja, sőt ez utóbbinak
némelly tekintetben elsőséget is tulajdonít. A korszak álbölcsei
levetköztetik szent hitünk alapítóját isteni jellegéből, és őt leg-
feljebb názárethi bölcnek nevezik; vagy pedig a csalók és
ámítók sorába állítják: a Szent-Háromságban egy élő Istent
természeti végökká, a Szentlelket a 19-ik század szellemévé,
az evangélistákat buta halászokká, a keresztségét csupa vízzel
mosássá, az Úr szent teste- és vérenek szentségét csupa jellé,
kenyér- és borrá változtatván. Az ő vélemények szerint, a
csudák, mellyeket Jézus végbe vitt, csak a babonaság szüle-
ményei; az ő halála, tetszhalál; feltámadása és menybemene-
tele szemfényvesztés; a szent-írás üres mesekönyv . . . Ennyire
aljasodiák le sokan azok közül, kik azzal szoktak napjainkban
dicsekedni, hogy a babona- és visszaélésektől megtisztított
egyházhoz tartoznak; a racionalisták egész serege vallja ezen
evangéliumot. E boldogtalan mélységbe pedig mi sem vezette
őket más, mint ama körülmény, hogy a történeti alapot elhagy-
ták, s ennek helyébe az észet állították; ennek tulajdonítván
jogot, hogy magának kénye szerint új kereszténységet alkosson.

Hogy e veszélyes betegségből fölgyógyulhassanak, nincs
más mód, mint visszatérni a történetre, s elhagyni a légváratat,
mellyeket az ábrándozás és képzelődés szült. Annyi bizonyos,

hogy a kereszténységet, és ennek alapítóját semmikép sem szabad úgy tekinteni, mint valamely ábrándozás, vagy képzelődés szüleményét, hanem úgy, mint az isteni irgalom munkáját. Ez pedig valami pozitív, mellynek története van. Ennélfogva a történetből, s nem az emberi elmének ábrándozásaiból, kell a kereszténységet és ennek alapítóját ismerni tanulni; nevezetesen pedig meg kell kérdeni ama tiszteletes férfiakat, kik e fát eredetében látták, és a kertészt, ki a fát ültette, személyesen ismerték. E tiszteletre méltó tanúk pedig az apostoli atyák. Ezekről tehát, vagy ezek tanítványaitól kell hogy tanácsot kérjen az, ki a keresztény vallás eredetéről, vagy alapítójának jelleméről, meg akar győződni. Ennélfogva nagy vigasztalásunkra szolgál, tapasztalhatni, hogy legújabb időkben a szent atyák iránti előszeretet fölébredt, és általánossá lett az óhajtás, bár a szent atyák tanulmányozása a hittani tanintézetekben is nagyobb buzgósággal tárgyalatnék. Kétséget nem szenved, hogy a szent atyák tanulmányozása, valamint egy részről az egyedüli gát a rationalismus ellen, úgy más részről okvetetlenül szükséges az egyházi embernek, ki evangéliumi műveltségre szert akar tenni; az ő életök és tetteik iránypontul szolgálnak minden kereszténynek, s nincs körülmény, mellyben fölvilágosítást nem adnának, vagy nem adhatnának.

Noha a szent atyák az ő jeles tudományuk, kitűnő szent életök, és régiségök miatt mindenkor nagy tiszteletben tartattak az egyházban: megtörtént mégis, hogy egyes tudósoktól, kivált az úgy nevezett „fölvilágosodás” korszakában, érdemköhez képest nem becsültettek, nem méltányoltattak. – Jelenkorunk háládatosabb akar lenni! A szent atyák iránti fölébredt előszeretetnek tanúbizonyosságul szolgálnak Möhler, Locherer, Annegarn és Grolldwiser Patrologiái és patristicai munkálataik; valamint Hefele Józsefnek, a tübingai hittanárnak fáradozásai: ki mint a vallási régiségeknek leghűbb barátja és vizsgálója, meggyőződven róla, hogy a theologiai kiképzés egyházatyák nélkül csak félig-meddig lehetséges, 1839-, 1842- és 1844-ben. nevezetes munkát adott ki, „Patrum apostolicorum opera” cím alatt, bő jegyzetekkel, előszóval és tárgymutatóval ellátva. Ugyanazon hittanár 1845-ben adta ki sz. Bonaventura, Brevi-

loquiumát, a középkornak ezen utolsó Dogmatikáját, Ide járul Fessier József, „Institutiones Patrologiae,” című munkája, mely 1850-3-ban jelent meg. Szinte magasztos lelki örömmel üdveljünk e pályán Migne francia áldozárnak azon nemes törekvését, hogy a kath. hagyományokat, a sz. atyák és egyházi írók munkáit, csonkítatlanul, időrend szerint, egyforma kiállításban, lehető legjutányosabb áron adja ki. A jeles férfinak óriási vállalata minden felől magasztaltatik; az ő nyomdájából legújabbban kerültek ki a szent-írásnak legbölcsebb magyarázói, a hitnek legékesebben szóló védői, némileg az összes hagyomány, olly jutányos áron, hogy lassankint a csekélyebb javadalommal bíró plébániák is megszerezhetik maguknak. – Vége a szent atyák körül kitűnő érdemeket szerzett magának Auer ausztriai, s Graume, francia pap; ez utóbbi több jeles munkáiban, kiváltképen pedig „A társadalom testén rágódó féreg” című könyvében, velős védőkkel bebizonyította, milly káros befolyást gyakorolt iskoláinkban a pogány classicusok használata. Ebből hosszú vita keletkezett, először Francia-, azután pedig más országokban; míg végre a szentséges atya, IX. Pius, a francia püspökökhez adott leiratában, a pogány egyeduralom ellen, a szent atyák iratai mellett nyilatkozott, s az egész vitát a kereszténység javára dönté el.

Új fölfedezések a föld alatt.

„Ut ccmfiteamur nomini sancto tuo, et gloriemur in laude tua.” (Psalm. 105.)

A keresztény kath. vallás hitágazatainak megerősítésére szolgáló más új, és erős védők, melyly az 1840-1854-i korszakban nagy bizonyosságra emeltetett, a régi katakombák, sírhegyek, rommaradványok, és ősrégi föliratok fölfedezésében merült fel. Valamint mindenütt, úgy itt is nagy vigasztalásunkra szolgál fölkiálthatni: Roma Roma! – Valóban Roma, nem csak boldog révpárt, hova rendíthetlenül van levette az egyház hajójának örökös horgonya, hanem egyszersmind azon műtár, mellyben a keresztény vallás hitczikkei márvány- és ércbe vésvé őriztetnek. Valamint Pompeji mutatja a XVIII. század

előtti pogányságot az ő vallásában, erkölceiben, művészetében szokásaiban, a nyilvános és magános életben: úgy mutatják a romai katakombák az egyház bölcsőjét, a kereszténységet az 6 zsengéjében.

A földalatti Roma élő, halhatatlan könyv, melyben majd egy vértanú vérével, majd egy ismeretlen képirónak rajzónával,, majd egy sírásónak eltompult eszközével a hit, az erkölcsök, és az időnek szokásai, nem különben ős elődeink olly nehéz, és magasztos életének egyes körülményei leírják. S azért a földalatti Roma, kiegészítő része a kereszténység és a világ történetének. A katakombák földalatti városa menhelyet adott a hit világában magát megújító világvárosi kereszténységnek; a hősök testei, kik e temetőben várják a boldog föltámadásnak napját, halhatatlanná teszik a világvárost. – A földalatti katakombák történetét legújabb időkben, Marchi és Gaume adták ki. Gaumenak érdekes munkája, „Geschichte der Katakomben in Rom” cím alatt, 1849-ben német fordításban is megjelent? melyben a jeles szerző, Bosio, Boldetti és Marchi nyomain, mint vizsgáló és tudós, mint keresztény, bölcsész és történész a szent hagyománynak ezen jelképeit szívrehatólag festi; s védvekkkel bizonyítja, milly nagy fényt derítenek azok szent hitünk czikkeire. Annyi bizonyos, hogy e maradványaiban a földalatti, ősrégi keresztény festészet-, szobrászat-, és köiratnak, valamint a sz. vértanukra vonatkozó emlékekben, véghetetlenül sokat találunk, mi a keresztény tudományra, s általán a keresztény kath. hitczikkeknak fölvilágosítására, s megerősítésére szolgál. – Ha a szent atyák és más tudós férfiak írásai sokat tehetnek a kedélyek megnyugtatására: mennyivel nagyobb erővel fognak birni eme szent emlékek; hol nem szavak, hanem maga a dolog, érez- és köre vésvé tesz bizonyosságot azon hitágazatról, mellyet onnan bizonyíthatni? Minők például: Jézus Krisztusnak valóságos jelenléte az Oltári-szentségben, az Ő imádtatása, Krisztusnak istensége, a sz. miseáldozat, Péternek elsősége az egyházban, a tisztító tűz, szentek tisztelete, a Szent-Háromság titka stb.

Nevezetes tovább e korszakban Ninive maradványainak fölfedezése. E fölfedezést leginkább azért tartjuk olly érdekes-

nek, mivel ez által újra meggyőződhetnek korunk hitetlen tudósai, hogy a szent könyvek igazságot mondanak, midőn faz assyriai nagyság- és hatalomnak, s az óriási város gazdagságának és fényének csudáiról beszélnek. – Áldjuk az isteni gondviselést, hogy épen most engedte e három ezredév óta elrejtett rommaradványokat napfényre jönni, midőn az emberi felfuvalkodottság késznek mutatkozott Ninive létezését is eltagadni,, csakhogy a szent könyveket meghazudtolhassa.

Egyházi történelem,

„Aperite portas, et ingrediatur gens justa custodiens veritatem.” (Isai. 26, 2.)

A kath. anyaszentegyház nem pusztá fogalom, hanem történeti tény, életdús Organismus, ihletve annak szellemétől, ki az eget, földet és mindent, a mi van, és volt, semmiből teremtette. Az egyházban teljesedik be ama jóslat, mellyet az élő Istennek egyszülött fia tőn az apostoloknak, mondván: „Én veletek vagyok a világ végezetéig.” Itt működik szakadatlanul a Szentlélek is, ki az örök Atyától, és az egy örökségű Fiútól származik, és a ki, mint az örök igazság öre s kinyilatkoztatója, örökké él az anyaszentegyházban. Ha e szempontból vesszük az egyházi történetet, oh! akkor eltelik szívünk az isteni csudák szemlélésével; lelkünk a mindenhatóság remek munkáit nem vizsgálhatja a nélkül, hogy a határtalan szeretet tüzétől föl ne gyuladjon. S örömmel tapasztaljuk, hogy találkoztak a kérdéses korszakban férfiak, kik az egyházi történelem hivatását e magas kath. szempontból fogták fel.

Nem tagadjuk, voltak ennekölte is egyháztörténelmi írók; csak hogy dolgozataikban többnyire bizonyos veres fonal vehető észre. És csakugyan, micsoda örömnök telhetnék olly írókban, kik egyháziatlan elveiknél fogva kedvet találtak a vértanúk számának tizedelésében; az ősegyház hitágazatai értékének leszállításában; az ó, és új fegyelem szabályainak egymás ellenébei állításában; a pápai uralkodás istápjainak előszámlálásában; a pápák erkölceinek bírálgatásában; az atyák hibáinak megrovásában; a valódi és költött visszaéléseknek bi-

zonyos önhittség-és kárörömraeli elbeszélése-,s túlcsigázásában; azoknak pedig, mik az egyházat ajánlják, nagy óvatossággali megemlítése-, vagy épen elhallgatásában stb.? Illy egyház-történelmi írótól méltó bosszankodással fordulunk el. Hála a Mindenhatónak, hogy ez arczátlan történetészek helyébe nap-jainkban férfiak léptek a történelem mezejére, kik a mesés krónikákból, vagy épen a levegőből kapott és történelmi tényként föltolt hazugságok ellenében, mindent maga igazságában adnak elő; s kiknek munkáin higgadt szellem, az Isten, Krisztus és egyház iránti meleg szeretet ömlik el. Ezek közt kiváló helyet foglal Stolberg, és ennek derék folytatója Kerz; továbbá Riffel, Binterim, Hurter, Döllinger, Alzog, Ginzel, Ritter, Körmöczy, Boost, legkivált pedig Cantu Caesar, stb. E jeles férfiak fölhasználva az újabb időkben történt fölfedezéseket, becsületes lelki-ismeretességgel fogtak az egyházi történelem Írásához, és azt a sz. atyák szellemében derekasan meg is fejtették.

Kétséget nem szenved, hogy az egyházi történelemnek kath. szellembeni kezelése, és előadása, az egész isten észetnek legnagyobb javára fog válni; s új irányt ad and a jóakarató világtörténelem-íróknak is.

Dogmatica.

„Videte, ne quis vos decipiat per Pliilosoplúm et inanem fallaciam, secundum traditionem iiominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum.” (Coloss. 2, 8.)

„Higy, de jól megnézd: kinek!” Így tanít a régi közmondás. „Higy, de jól megvizsgáld: mit?” Erre oktat a bölcsészet. „Én vagyok az út, igazság és az élet”, mondja az Üdvözítő. Az örök bölcseség igéje, Jézus Krisztus, egyházat alapított, s erre bízta isteni kinyilatkoztatásának egész kincsét. Az apostoli testület, mellyet Urunk az evangélium szóbeli hirdetése végett rendelt, és csalhatlan tanítói tekintélylyel fölruházott, minden időben hibátlanul tanította s tanítja Krisztus igéjét: és meg vagyunk róla győződve, hogy lehetetlen tévednünk, ha azt hiszszük és követjük, mit az egyház ezen tanítói testülete, hogy

higyük, élönkbe ad; vagyis mit az apostolok és utódaik minden időben és minden helyen közmegegyezéssel, mint Krisztus igéjét hirdettek, és mit a hívek Krisztus igéje gyanánt átvettek, elfogadtak és gyakoroltak. A minden időbeli közhit, a mi hitünknek is szilárd és örvendetes zsinórmértéke. Ámbár tehát ezen ker. közhitnek, mint történeti valónak, csak történeti utón lehet birtokába jutni: mégis a legtöbb dogmaticus könyvekből a divatos speculatioi hajlam és transcendentalis bölcsészet befolyása mellett, a történeti rendszert eltűnni láttuk, a kath. igazság nagy kárával. Egy idő óta mégis e visszás helyzet kezd javulni. A hittudósok mindinkább belátják, hogy a kereszténység nem bölcselkedési rendszer, az egyház nem bölcsészeti iskola: s azért szent hitünk isteni voltának bebizonyítására a történeti rendszert ajánlják; minek szívünk mélyéből csak örvendeni tudunk. Annyi bizonyos, hogy a tények, mint lettdolgok, daczára minden okoskodásoknak, rendítheti énül állanak: míg a meggyőződés, melyet a bölcsészeti rendszer nyújt, annyit szók érni, mint az ész-okoskodások. Az is bizonyos, hogy hit dolgában természet szerinti, vagy emberi bizonyosság nem nyugtat meg senkit elegendőleg; abban csalhatlan tekintélyre van szükségünk. E tekintélylyel pedig csak a kath. anyaszentegyház bír, mellynél az igazság keresendő. Tovább, a közel múlt időkben megjelent Dogmaticakban többnyire hiányzanak ama nagyszerű eszmék és gondolatok, mellyek a sz. atyák és egyháztanárok műveiben elhintvék. A történelmi iparkodások többnyire oda voltak irányozva, csak azt tartani meg az emlékezetben, a mi egykor a keresztény szellemre ellenséges hatással volt; midőn pedig ekkép csak a régi harcok és győzelmek hozattak mozgásba, a történeti cselekvőség a valódi múltat illette inkább, mint azt, mi azon időkben változatlan volt. Ide tartoznak például azon nagyszerű eszmék, magasztos gondolatok, mellyeket az egyházi-atyák és hittanárok, áthatva a ki nyilatkoztatási szellemtől, mint a szent tudományosság élő magvát, az idők keblébe tevének le. E nagyszerű eszméket, magasztos gondolatokat újra fölkeresni, s azokat a tudomány javára fölhasználni iparkodnak a legújabbkori dogmaticusok. És ez egyik előnye a kérdéses korszaknak. – Másik előnye a

kérdéses időszaki mozgalomnak abban áll, hogy a hittan nem adatik elő többé olly szárazon, mint azelőtt. Tudva van, mennyi kárt okozott a hittannak a moráltóli elkülönzése. És noha ez elkülönzés a tanrendszer érdekében szükséges volt: mégis úgy hiszem, ama rideg elkülönzés, melly idáig főnállott, nem volt azok szándékában, kik ez elkülönzést legelső kezdek meg. Milly kevés hasznot szült ez elkülönzés mind a Dogmaticára, mind a Morálisra nézve, kiki tapasztalhatta. Ennélfogva örvendetes tüneményül vehetjük, hogy hittanáraink a rideg viszonyt föloldani, a tant az étellel, és az igazságot a cselekedettel újlag egybekötöni iparkodnak. S ez értelemben figyelmünket magára vonja Staudenmayer Ferencz, freiburgi tanár és kanonok. Ki nem ismeri Encyclopaediáját, a sz.-írás Metaphysicáját, keresztény Dogmaticáját, és amaz iratát: „Das Wesen der kath. Kirche;” mellyek majdnem korszakot képeznek? A „Geist des Christenthums” című munkája pedig úgy van írva, hogy az olvasónak szívét emeli! A vallásos szellem, melly rajta végig leng, a jól megválasztott beszédmódok, magasztos képek, magas érzéseket keltenek föl a szívben. Jeles munkái továbbá; „Die Grundfragen der Gegenwart,” és „Der Protestantismus in seinem Wesen und in seiner Entwicklung.” Ide tartoznak Drey, Jirsik, Leu, Schmidt Ferencz, Binder, Möhler, Beyr, Kastner, Dieringer, Prunyi és Zugrigel, és kit legelői kellett vala említenem, Perrone János dogmaticus munkái.

Katechetica.

„Qui credit Deo, adtendit mandatis; et qui confidit in illo, non minorabitur.” (Eccl. 32, 28.)

A korszak egyéb örvendetes tüneményei közé sorozandó azon meleg részvét is, mellyel az elemző hittanítás igényei méltányoltatnak. – A lángbuzgalommal kezelt Katechetica, egyike a leghatalmasabb tényezőknek, mellyek áldásadólag hatnak egész életünkre. Mint tudva van, isteni vallásunk azt kívánja tőlünk, hogy gondolkozásunkat, értelmünket és tetteinket szerrinte szabályozzuk: ez pedig csak úgy eszközöltetik a legtöké-

letesebben. Ha szent hitünk fönséges igazágaival már kisedet korunkban megismerkedtünk. Később majdnem lehetetlen azt helyrehozni, mit a gyermek, a kellő hitoktatás hiányában, elmulasztott. Gyászos idők voltak azok, mikor egy 6-ik iskolát végzett ifjú, a hajdani pogány vallások botrányos szertartásait és titkait jobban tudta, hogy sem a saját Örök üdvét föltételező kellékeket. Illy pogányszerű nevelésnek káros következményeit most már kiki belátja. Ennek következtében örömmel szemléljük, mint iparkodnak buzgó katechetáink helyrehozni a kárt, s a pogány Mythológiától elvezetni a tanulót az isteni kinyilatkoztatás bölcsőjéhez, s történeti utón megismertetni vele a keresztény hit emlékeit, az egyházi szokásokat, szertartásokat, ünnepeket stb.; valamint az isteni félelem, áhítat, alázatosság, hazaszeretet, töredelem és egyéb erények példáit, melyek a kinyilatkoztatott vallás történetének majdnem minden lapján föltalálhatók. – Jobb jövő reményét látjuk abban is, hogy legújabb időkben több jeles káték láttak napvilágot, melyek a hittanítást a fölosztás egyszerűsége, s tartalmasság tekintetéből érdekessé teszik. Ide tartoznak kiválólag: Gaume, Guillois, Bressanvido, Haid, Gruber, Krautheimer, Schaeffier, Stoltz, Burkart, Leonhard, Herlet, Hirscher, Schuster, s a kitűnően jeles d'Harbe (regensburgi) magyarra is átfordított katechismusai. Ezek már csak azért is teljes figyelmünket igénylik, -mivel mindent történeti alapra fektetnek, s a jelenkor szükségéit kellő tekintetbe veszik.

Egyházi jogtudomány.

„Multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus.” (Psalm. 33.)

A gyakorlati istenészet körébe tartozó tudományok sorában kitünő helyet foglal az egyházi jogtudomány: s örömmel tapasztaljuk, hogy mióta anyaszentegyházunk Európának több tartományaiban az ő elidegeníthetlen jogait visszanyerte, e tudomány is üdvös változásokon ment keresztül; nem ugyan azon értelemben, mintha jogi szempontból új szervezetet nyert volna, hanem mivel e tartományokban átváltozott a jogviszony, s

kijelölve a határok, melyek a világi hatalmat az egyház szent hatáskörétől elválasztják.

Szomorú, gyászos idők voltak azok, mikor nem csak a hitetlenek, álbölcsek, eretnekek, hanem fájdalom! a kath. egyház saját gyermekei között is sokan, nemtelen szenvedélyektől elragadtatva, Krisztus egyházának isteni szerkezetét, hatalmát, elidegeníthetlen jogait megtámadták; mikor még kath. országokban is, Krisztus helytartója ellen aljas dühösséggel irányozták mérges nyilait, és az egyháznak minden szabadabb mozgását gátolták. A lelki hatalomnak ezen korlátozása az egyházon csaknem érzékenyebb sebeket ejtett, mint a minőket a tüzzel-vassal pusztító bálványozók fegyvere testén képes vala ütni. Úgy van; a pogányok által okozott sebek a hitéletet és keresztényi buzgalmat nem csak nem fojtották el, hanem azt inkább még nagyobb lángra gyulasztották; a keresztény kath. anyaszentegyházat megannyi vértanúk dicsőségével gazdagítván, és követőiben legyőzhetlen erélyt, s a kereszt tisztelőihez illő jellemzilárdságot fejtven ki: míg azonban az egyház szabadságának elnyomása kártékonyan hatott az egész kereszténységre. Ennek következtében lőn, hogy az egyház életereibe fanyar és altató zsibbadtság fészkelte be magát. A pogány üldözések idejében a keresztények örömmel, és mint menyegzőre szokás, ünnepi ruhába öltözve, siettek, még a gyenge gyermekek, elaggott öregek, és előkelő asszonyok is, a borzasztó vértanúi halálra. De az alattomos üldözés még ezen dicsőséget is megirigylette az anyaszentegyháztól; miután a lelki hatalom kifejlését, a magasabb hiterkölszi tökélyre vezető egyházi intézményeket mindenkép gátolta, vagy éppen megiltotta.

E méltatlan bánásmód előpostája volt a protestantizmus, mely ürügyül szolgált a világi fejedelmeknek: országaikban az egyházi joghatóságot elkobozni; erre következett a gallicanizmus, mellynek némelly kath. államférfiak, már csak azért is hódoltak, mert Franciaország valamint a divat- és politikában, úgy itt is előlment. – A gallicanizmus elveit bővebben fejtette ki Febronius; kinek rendszerét Josephinizmusnak nevezték el, azon fejedelem nevérol, a ki azt tágas birodalmában meghonosítani igyekevék. Oh! ekkor gyászt öltött az anyaszentegyház;

az egyházellenes szellem behatott az iskolákba, s megmételezte az ifjak szívét; az egyházi jogtanszékekre jobbadán olly tanárok választattak, kik ez irányban alkalmasokul mutatkoztak; a tanoncok kezeibe pedig elferdített könyvek adtak, mellyek közül néhányat Romában a tilos könyvek lajstromába igtattak (péld. Reichenberger Enchiridionát). Az úgy nevezett udvari canonisták, febroniusi szellemben adták elő a jogtudományt; s a pályavégzett növendékek áldozárokká szenteltetvén, az elméletileg beszívott tanítást, a gyakorlatban találák életbe léptetve. Szomorú idők voltak ezek az egyházra, kiváltképen Német-, Francia-, Spanyol- és Portugalországekban! S noha jelenleg is sokfélekép ostromoltatik az egyház, az új divatú pogányság, szakadás és eretnekség által, legalább vizsgálásunkra szolgál az, hogy találkoztak jogtanárok, kik az egyház által híven megőrzött igazságokon alapuló nézeteik által, hatalmasan közremunkálnak ama rossz gyümölcsöt termő fának kiirtására, melly annyi fájdalmat termett az egyház hü gyermekeinek! Hlyének: Beitel, Pachmann, Permaneder, Philips, Devoti, Görres, Buss, Ballerini, Udvardy stb. Es nem hagyhatom említetlenül az egyházszabadság előharczosát, b. Droste-Vischering Kelement, kölni érseket, a ki 1843-ban kiadott jeles munkájában azon legfontosabb kérdést vette vitatás alá: milly viszonyban áll az egyházi s polgári hatalom, az egyház és status, egymáshoz; s az egyházi jognak majd minden, e körbe tartozó kérdéseit, nagy tudományossággal oldá meg; továbbá Roskoványi Ágoston váczai püspököt, a ki még egrí kanonok korában a vegyes-házasságok, és az egyház szabadsága és függetlensége ügyében vas szorgalommal két nevezetes munkával örvendeztette meg a jogtudós világot.

Erkölcstan.

„Lex Domini imraaculataconvertens animas; testimonium Domini fidéle, sapientiam praestans parvulis.” (Psalm. 18.)

Alig van a hittani tudományok közt egy is, melly kidolgozását tekintve, úgy el volna hanyagolva, mint az erkölcstudomány; a mit már csak azért is sajnálhatni, mert egy istené-

szeti tan-ág sincs a gyakorlati élet érdekeivel annyira összefonva, mint épen ez. Bármennyire becsüljük is azon érdemeket, mellyeket e szakban egy Sailer, Schenkl, és mások szerzének maguknak: annyi bizonyos, hogy műveik sok kívánni valót mutatnak; a mennyiben t. i. korunk tudományos és pozitív egyházi tekintetben előhaladt. Legfőbb hibájok a múlt század első felében megjelent erkölcstani kézi-könyveknek onnét származott, mert a hiterős előszázadi dolgozatok háttérbe szorítottak, vagy pedig egészen megvették. Moralistáink sokat beszéltek a régi tudományos épület czélszerűtlensége- és romlandóságáról: s javasolták, hogy egy alkalmasabb rendszer fejében, el kell hagyni a régi alapot és tért; sőt az egész épület föl kell bontani, s egy új tért kell keresni, új alapot megvetni, s azután erre egy új, Ízletes épületet emelni. Óhajtásuk teljesült! – És valljon mire mentek moralistáink, mióta a régi rendszert elhanyagolták? Az erkölcstudomány ezentúl egy ingadozó épülethez hasonlított; megfosztva lévén amaz egyetlen szilárd alaptól, mellyet a kath. dogmában bírt. – Úgy látszik, moralistáinknak nem volt más tervök, mint a theologiai erkölcstant tiszta Moralis-Philosophiává átalakítani! A pozitív keresztény elv helyébe bölcsészeti erkölcsi elv tétetett; ezen bölcsészeti erényelvből származtattak a kötelességek: e kötelességeket azután szent-írási textusokkal, vagy ha ki akarták emelni, valami sz. atyai idézettel kiczifrázták; és megvolt a keresett kath. morál.

Így satnyult el a kath. erkölcstudomány némelly hűtelen moralisták kezei között. Azonban hála az egyház isteni Nemtőjének, korunk erkölcstanárai világosan belátják, hogy illy rationalisticus modorban nem szabad a kath. morállal bánni; rossz következményei iránt nagyon is tisztában vagyunk. Időtünk meg van ismerve, hogy a kath. morál főtörvénye, mellyből minden egyes kötelességeknek származtatniuk kell, nem lehet más, mint a mindentudó és végetlen szent Istennek akarata, kinek valaha mindnyájan számot adandunk. Es az Isten az ő akarataj a mi szívünkbe öntötte, nem csak, hanem positive ki is jelentette, mert mikép az apostol mondja: „Minekutána Isten sok rendben, és sokféleképen szólott volna régente az

atyáknak a próféták által, végezetre szóla nekünk Fia által.” (Zsid. lev. 1.) Jézus pedig nem csak szóval, hanem példájával is megmutatta, mi legyen a mennyei Atyának jó, tetszetes, és tökéletes akaratja; úgy mint a ki megalázta magát, engedelmes lévén a kereszt haláláig. És ezen isteni akarat a kath. anyaszentegyházban a Szentlélek igazgatása alatt lévő tanítói kar által csálhatlan tekintélyvel folyvást hirdettetik; ellentétül az úgy nevezett humanismusnak, melly a törvényt és jogot az egyesek öszhangzó akaratjából származtatja, s formulája ekkép hangzik: ‚Légy becsületes ember;’ és tökélyének tetőpontját az úgynevezett Philanthropismusban jelöli ki.

A kath. morál nem elégszik meg a pusztá becsületeséggel: ő többet kíván; határozottan parancsolván, miszerint arra törekedjünk, hogy újjászületvén a víz-és Szentlélekben, a szeretetben munkás hit által, valóságos és élő tagjai legyünk Krisztus testének, melly az anyaszentegyház, Isten nagyobb dicsőségére, s ön lelkünk üdve kedvéért. Mivel pedig az igazaknak, mint termő fáknak, szünetlenül a jóban növekedniök, a jámborságban öregbedniök, mint a sasoknak repülniök, és mint a kelő napnak, a tökéletesség pályáján haladniök szükséges: azért a kath. morál Jézusban, az örök tökély kútfejében állítja élönkbe a példányt, melly szerint kell az erkölcsiségben haladnunk; s mutatja a szenteket, kik ez isteni példány szerint képezték magukat. Illy értelemben irtak morált legújabb időkben Stapf, Martin, Hirscher, Probst, Riegler, Marét, Fessier stb.

Lelkipásztorságtani irodalom.

‚Sic nos existimet homo, ut ministros Cliristi,
et dispensatores iasteriorum Dei.’
(I. Cor. 4.)

A megváltás isteni munkáját Jézus, a világ Üdvözítője ugyan tökéletesen bevégzé; de hogy annak alkalmazása a világ végezetéig Isten rendelése szerint teljesítették: Üdvözítőnk törvényes lelkipásztorokat rendelt, kik Istentől nyert hatalmuknál fogva hivatva vannak, Krisztus sz. teste- s vérének megváltást eszközölő áldozatát, az ő örökös emlékezetére megújítani,

ennek isteni ereje s méltósága által a földet az éggel, a teremtményt a Teremtővel kibékíteni, az evangéliumot, az Isten akaratját, királyok és nemzetek előtt hirdetni, a szentségek hű kiszolgáltatásával a reájok bízott hívek örök üdvét szakadatlanul munkálni; szóval, az Isten földi országának föl- és kiépítésében Krisztusnak segédkezet nyújtani. S azért a lelkipásztorság tudománya valamennyi theologiai tudományok közt legfontosabb; ez tartja össze az egész Theológiát, s koronája minden egyéb hittudományoknak.

Noha tehát mindenkor dicső volt a lelkipásztori pálya; noha e pályára kilépni, a munkatéren szent lelkesedéssel és sikerrel forgolódni, s minden kötelességeknek ernyedetlen buzgósággal meg is felelni, mindenkor egyike volt a legterheesebb feladatoknak: mégis a lelkipásztori kiképzésre nem fordított mindenkor kellő figyelem; és meg kell vallanunk, hogy a lelkipásztorsági tankönyvek sem feleltek meg mindenkor a magas czélnek. Ezt megvallotta maga Powondra is, kinek lelkipásztorságtani munkája a régiek közt legalaposabb volt. Powondra iparkodott a hiányokat kipótolni; mi csak részben sikerült neki. Találkoztak lelkipásztorság-tanítók, kik bizonyos, az idők viszonyaiból magyarázható okoknál fogva, az egyházi-rend méltóságát, igényeit nem fogták föl mindig kellő szempontból. így például Reichenberger és mások szerint, a lelkipásztorság tudományának feladata: megtanítani a lelkészt, hivatalát czélszerűen és híven viselni, s ezáltal az embereket mindig nagyobb szívbéli és lelki tökélyre nevelni. E szerint a papot csak mint népnevelőt tekintették. Valamint pedig elhibázták a czélt, úgy eltévesztették a czélhoz vezető eszközöket is. Az eszközök ezek: az egyházi szónoklat és tanítás, azután a szertartás, és végre a fegyelem. Azonban legtöbb lelkipásztorsági tankönyvekben jobbadán csak a lelkész tanítói hivataláról volt szó; a szertartás felületesen tárgyaltatott és valótlanul; az egyházi fegyelemről pedig alig tétetett említés: és mégis a fegyelem, főleg jelenkorunkban, olly nevezetes! Az egyházi kormány, az egyházi politika, a missziók elmélete, a hittanárok működései, valamint a conferentiák és zsinatok nagy haszna felőli tanítás egészen elmaradt. Ezek helyett sok előfordult, mi épen nem tartozik a lelkipász-

torsághoz; például, mint viselje magát a lelkész különféle személyek irányában? Némelly lelkipásztorsági tankönyvek csak állapoti erkölcsant képeztek a papság számára: nem is találni nagy különbséget az erkölcsant és lelkipásztorság tudománya közt; némelly szabályok pedig olly furcsán szerkesztvék, hogy egy némelly et gúny- és mosolyra indítanak. Végre a lelkipásztorság némelly ágai hiányosan, bajmóczosan (pedantice), és minden mélyebb egyházi és keresztényi szemlélet nélkül tárgyalattak, például a Homiletica, és a rationalismus kovásztól áthatott Katechetica: sem az egyiknek, sem a másiknak nem adatott illő állás a szertartáshoz.

Azonban, hála a pásztorok főpásztorának, e tudományra is derültebb napok kezdenek virradni. Találkoztak jeles férfiak, kik áthatva Krisztus szellemétől, a lelkipásztorság kötelmeit a pásztorok fejedelmének, az apostolok és szent atyák példája s útmutatása szerint megfejteni, s a korszak szükségéhez képest valódi egyházas szellemben előadni buzgólkodnak.

Illy irányban már több kézi-könyvek, és röpiratok jelentek meg; mellyek e magasabb szempontból indulván ki, valamint átalában az egyházi-rend hivataláról, az e rendhez kellő isteni hivatás fogalmairól, ismérveiről, fejlődéseiről, megérleléséről: úgy különösen a lelkipásztori működésről értekeznek; és itt kiváltkép említésre méltó Amberger Józsefnek 1850-ben, és Grynaeus Alajosnak 1853-ban kiadott lelkipásztorság-tudománya. E jeles szerkezetű munkákban úgy jelenik meg a lelkipásztor, mint ki az emberek végett magától Istentől az ő szent fölségénél közbenjáróul állíttatott fel; hogy legyen Istennek a megváltás munkájában, az emberek üdvözítésében segédje, munkatársa, tekintélyének képviselője, hatalmának bizományosa, törvényeinek öre; hogy legyen példaképe népének, melly lássa pásztorában a keresztény élet képét, s ez életben a Megváltó élete tükröződjék vissza, kit a lelkipásztor képvisel. – Szinte méltó dicséretet érdemel Szilassy János nagyváradi kanonok és egykori egyetemi hittanár, 3. kötetű 1. p. munkájáért, valamint Lenner, Nogáll, Hoványi, Vezlerle stb.; kik a lelkipásztorságba vágó jeles czikke- és értekezésekkel gazdagították az egyházi irodalmat.

Egyházi szónoklat.

„Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes.”

(Matth. 28.)

„Minden hatalom adatott nekem, az égben és a földön. Elmenvén azért tanítsatok minden népeket.” E szavakkal küldötte Krisztus urunk tanítványait az evangélium hirdetésére. S az apostolok elmenvén, sikerdúsan hirdették az igét. Zsidók és pogányok, görögök és romaiak, tudósok és tudatlanok, gazdagok és szegények, az Úr tanítását elfogadták, és megtértek. Azóta az egyházi szónoklat egyike azon hatalmas tényezőknél, mellyeknek segedelmével bámulandó diadalait szokta aratni a kath. anyaszentegyház. – Valamint hajdan, úgy most is az egyházi szószék azon hely, mellyről lehet a szónak szellemi kardjával szívre hatni, a hallgatókban a vallásos érzelmeket fölkelteni, az alvó lelki öntudatot fölébreszteni, az isteniek iránti meggyőződést vagy szerezni, vagy föntartani. Egyébiránt az anyaszentegyház nem csak élő szóval hirdeti az Isten igéjét; ő más módokat is fölhasznál, mellyek alkalmasok arra, hogy a keresztény igaz hitet élesszék, és az egyházas kath. öntudatot fölébreszszék. Minden századokban találkoztak lelkes férfiak, szent életű püspökök, buzgó lelkipásztorok, kik nem tudván megelégedni a csupán élőszóvali tanítással, egyházi beszédeiket leírták; hogy így valamint a szentegyházban élő, úgy a házi körökben is írott szavukkal hirdessék, terjeszszék és megkedveltessék Jézus üdvös sz. tanítását. Ide tartoznak kiválólag a sz. atyák egyházi beszédei; mellyek míg egy részt fényes bizonyosságot tesznek a sz. atyák jeles szónoki tehetségéről: úgy más részt ragyogó szövétnekül szolgálnak az örök életre mindazoknak, kik a Jézus nevében hisznek, és általa keresik örök üdvösségüket.

Mi az 1840-1854-ki időszakot illeti: ebben is több jeles szónokokat van szerencsénk ismerni, szónokokat, kiknek műveik

tiszta, ékes, szabatos nyelvel és fenséges modorú előadással ajánlkozunk; kik a helyesen választott, és jól kidolgozott tárgyak érdekessége mellett, a szónoklattan szabályait is akkép követik, hogy használva mindazt, mit a magában is szép és lélekemelő, de a kellőleg díszes öltöny által kétszeresen becses igaznak érdekesebbé tevésére a szónoki mesterség használhatót nyújthat, ez. Pál apostolnak ama szavairól sem felejtkeznek meg: „Én is midőn hozzátok jöttem volna, nem jöttem a beszédnek vagy bölcseségnek magasságában, hirdetvén nektek Jézus bizonyítmányát; mert nem is ítéltém mást tudni közöttetek, mint Jézust, és ezt is a megfeszítettet.” (I. Kor. 2, 1.) Ide tartoznak a francziák közül Lacordaire, Ravignan stb.; a németek közül Förster, Döllinger, Dieringer, Brunner, Riffel, Kasztner, Sartory, Pergmayer, Hettinger, Maszl, AUiolli, Veith, Westermayer; az angolok közül, Wiseman, Henry, Newman; az olaszok közül, Ventura; a magyarok közül, Szabó János, Scitovszky János, Orosz Ádám, Magyar Ferencz, Szabó Imre stb.

Ez ünnepelt szónokok művelt az előadás egyszerűsége, világossága, az okok következetes alapossága, s több illy jeles tulajdonok ékítik; s a mi leginkább vigasztalásunkra szolgálhat, az, hogy ezen jeles szónokok elhagyván a pusztá morálizálást, mindent dogmákra, mint legszilárdabb alapokra építenek, s ezekből mint valamelly leggazdagabb forrásból fakasztják föl aztán lélekrázó és csontvelőig ható intéseiket; s míg némelleyek magasabb műveltségű hallgatókhoz intézik szavaikat, s azokat hatalmas védveikkel sz. Péter hálójába keríteni iparkodnak: addig mások a köznép elméjét és kedélyét, alanyi műveltsége fokához képest, sikerdusan megragadni igyekeznek. Említést érdemelnek még a hiterős missio-beszédek, mellyek ke-netdús tartalmuk és népszerű modoruk által Európászerte a legüdvösb mozgalmakat idézték elő.

Szertartási irodalom.

„Quam magnificata sunt opera tua Domine!
Nimis profundae factae sunt cogitationes
 tuae.” (Psalm. 91.)

Benső fájdalommal telik el szívem, valahányszor látok embereket, kik a templomban, az isteni-szolgálatnál illetlenül viselik magukat; kik az anyaszentegyháznak lelket, szívet emelő szertartásait, mellyek nem csak a vallásosság ébresztése- és erkölcsök képezése-, hanem az Ízlésnek a népbeni fölkeltése- és nemesítésére is alkalmasak, becsmériik, vagy haszontalanoknak mondogatják: a mi kétségkívül onnét van, mert a szertartásoknak sem célját, sem magasztos értelmét föl nem fogták. E végre bölcsen gondolkodott az anyaszentegyház, midőn a szentségek kiszolgáltatása- és az isteni-tiszteletnél előforduló szertartások magyarázását rendelte (Trienti zsinat. XXII. ülés. 8. fejezet.). Úgy hiszem, hogy sokan épen e magyarázat elhanyagolása miatt viselik magukat olly közönyösen, és becsmériik azt, a mit nem értenek. Igaz ugyan, a szertartások már magukban is olly magasztosak és nagyszerűek, hogy észrevétlenül is megragadják és fölleskítik az ember képzelő s érző tehetségét; bizonyos vonzó báj- és kellemmel bírnak, mellynek a jéghideg kebel is olly sokszor engedett: de az is igaz, hogy valódi vallásbuzgalmat, a szertartásokban szíves részvétet, az isteni-tisztelem szíves megjelenést és épületes viseletet csak úgy lehet a nép részéről várni, ha az a szertartások szépségét felfogni, jelentésöket pedig és szívemelö vonatkozásait ismerni képes.

Nem akaróké panasza által szöet emelni azon hitbuzgó lelkipásztorok ellen, kik ezen tanítási-ágnak nevezetes voltát régóta méltányolván, előadásait is a szerint intézték: panaszló szavaim csak ama divatszörü hittanítási rendszert illetik, melly egy időtöl fogva a népiskolába befészkelvén magát, a nép felvilágosításának ürügye alatt, a kátékból számüzte a velös egyházi nyelvet; a liturgiát, és ennek magyarázását Romába utasította, mint valamelly külföldi kelmét; és ennek helyébe a lelkipász-

toroknak a száraz Socratesféle kérdésvázat, és az épen olly vi-
zenyős erénynövényt kézbesíté. – Azonban Istennek hála, a
ködborulat mindinkább enyészik. Korunk hittanítói nyilván
meggyőződnek, hogy a keresztény vallás nem egyedül a fej, az
eszmélet és értelem vallása, mellyben hidegen vizsgálódva fá-
suljon az ember; hanem egyszersmind a szívnek, a nemes
érzésnek vallása: s azért a vallási tanításnál a szertartásoknak
is, valamint a templomban, úgy az iskolában, illő helyet mutat-
nak ki. A szertartások magyarázása körül e korszakban irodal-
milag fáradoztak: Binterim, Riffel, Szaniszló József, Terklau,
Donin, Zimmerman stb,

Imádság- és épületes könyvek.

„Benedictio Domini divites facit.”
(Prov. 10.)

Az egyházi szónoklatok után leggazdagabb a hittani iro-
dalom imádságos-, és épületes könyvekben; a mi kétség kívül
onnét van, mert a tárgy, mellyet az irodalomnak ezen része
magában foglal, általános, és minden embert érdekel. – Úgy van;
az imádság minden embernek kötelessége: minden kereszténynek
szükséges a lelki buzgóság és épülés. Nincs itt semmi kivétel a
mívelt és míveletlen, tudós és tudatlan, úr és szolga, szegény és
gazdag, fejedelem és koldus közt. Az Istent imádni, a Teremtőt
tisztelni, a Megváltót és Megszentelőt szeretni, mindnyájan
tartoznak! S mi lehet ránk nézve vigasztalóbb, mint szívünket
és gondolatinkat a jó Istenhez fölemelni, fáradozásinkat, szen-
vedéseinket és örömeinket neki följánlani? Mi igazságosabb,
mint a vett jókért Istennek hálákat adni, s erős bizodalommal
remélni, hogy ő ezentúl is megadja mindazt, a mi javunkra
szolgál? Mi szentebb, mint mulatozásunkat az égben keresni,
a honnan az Üdvözítőt várjuk, Jézus Krisztust, a mi Urunkat!...
És ámbár kiki legjobban érzi, mije fáj, és miben szenved szük-
séget: mégis mi tagadás benne, hogy sokan nem tudnak imád-
kozni, sem könyörgéseiket és hálájokat alkalmas, és az Isten
fölségéhez illő módon előadni. Azért a kath. anyaszentegyház
mindig fő kötelességének ismerte, a híveknek czélszerű ima-

könyveket nyújtani; mellyekben a jámbor keresztények mind-azt föltalálhassák, mi őket Istennek lélekben és igazságban imádására ébreszse, Istenhez emelkedő szívfohászait, hála- s dicsérelő szózataikat alkalmas szavakba önteni tanítsa.

A korszak fölületes gondolkozása e téren is nagy kárt okozott. Találkoztak imakönyv- szerkesztők, kik a hit-gyenge osztályok szelleméhez alkalmaztatván magukat, szorgalmatosan óvakodtak olly kifejezésektől, mellyek a katholikust minden más felekezetektől elválasztják, és az imádkozót a megsértett isteni igazságra, s az örök büntetésekre emlékeztetik. Azonban Istennek hála, a fölébredt egyházas öntudat már e téren is üdvös mozgalmat és változást idéz elő. – Jeles férfiak léptek föl az irodalomnak ezen terére, kik az Eckartshausen- és Zschocke-féle érzelő ömlengések ellenében, valódi katolikus szel- lemben tanítanak imádkozni; az ájtatosság mennyei szikráját a keblekben lánggra gyújtván, a kesergőkbe vigasztalást öntenek, a hitet erősítik, a szeretet tüzét élesztik. Hlyének: Schmid Ferenc z, Sintze], Silbert, Hauber, Nickel, Hægelsperger, Waibel, Veith, Buchfeiner, Passy, Fenoil, Tschopp, Sújánszky, Intay és sok egyebek.

L e g e n d a .

„Memento dierum antiquorum; cogita genera-
tions singulas.” (Deuter. 32, 7.)

„Szentek legyetek, mert én szent vagyok,” úgymond a se-
regek Ura. Igen, hogy szentek legyünk, maga az Isten akarja.
Nem szükséges, hogy dúsgazdagok, vagy nagy tudósok le-
gyünk: hanem hogy szentek, igazak és tökéletesek legyünk,
ezt kívánja, ezt követeli az Úr mindenek fölött. – És valóban
szentek lehetünk a hit, remény és szeretet által! Annyi nemes
példákat látunk magunk előtt, minden korú, rendű, rangú fér-
fiak és asszonyok, ifjak és szüzek sorából, kik ugyanazt hitték,
a mit mi hiszünk, ugyanazon gyarlóságok-, kísértetek- és
szenvedéseknek voltak alája vetve, mellyeknek mi vagyunk:
mégis szerencsésen győztek, és így a dicsőség koronáját el-
nyerték. S ki ne kívánoznék a szentek nyomdokain eljutni az

Örök boldogságra? Az erénypéldák, melyeket a szentek életében olvasunk, csudálatosan indítanak utánzásukra. Ide is illik a latin közmondás: „Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla.” A szentek példája élő evangélium! Innét van, hogy az úgynevezett legenda, vagyis a szentek története, mindig nagy becsben volt Jézus egyházában. Ennek olvasása által a hívek az egyedül igaz és üdvözítő hitben megerősítettek, a bűnösök töredelmességre indítottak, a jámborok és igazak a jóban megszilárdultak, a hanyag és lágymeleg keresztények nagyobb buzgóságra, a kicsinyhitűek és kétségbeesettek reménységre, a betegség-, szegénység-, vagy egyéb viszontagságokkal Istentől látogatottak kirtartásra és türelemre serkentettek.

A legendák tehát szent emlékek, melyeket tisztelet- és szeretettel illik ápolnunk; ugyanannyi virágok, melyekben atyáink gyönyörködést és enyhülést leltek, s melyeket a legkésőbbi unokáknak is meg kell őrizniök. Oh! valóban megtelik itt a kebel a legszentebb érzésekkel; főképen annak meg gondolására, hogy a végetlen jóságú Isten, a test szerint kérkedő bölcsek megszégyenítésére, nem az előkelőket és tanultakat, hanem legtöbbszörre a világtól megvetett együgyűeket választotta; ezeknek fedezvén föl országának, a bölcseségökben fölfuvalkodók előtt elrejtett titkait: kik is lemondva az élet zajos örömeiről, a fény és rang kecsegtető reményeiről, egyedül Istennek, és embertársaiknak áldozák föl magukat. – Elérzékenyül a szív, látván a szentek roppant seregét, kiket az Isten az értelem és bölcsesség lelkével ruházott föl; miszerint fényes példájok; által az egyházat gyámolítsák, dicsőítsék és magasztosítsák: kik béke angyalaiként léptek föl a társaság és annak meghasonlott tagjai közt, fölszántván az inség könnyűit, és vigasztalást nyújtván a kétségbeesettnek. Ott látjuk a sz. vértanúkat, kik könyvek közt hordozták kévéiket, és Krisztusért vértanúi halált szenvedtek; ott a szent szüzeket, tiszta hóféhér liliomokkal: az irgalmasok, béketűrők, lelki-szegények roppant seregét: ezek most a végetlen jóságú Isten kegyelmének sugaraival ékesítve, az igaz egyház egén. mint valamely fényes csillagok ragyognak minden időn át; és világítani fognak a vi-

lág végéig. A szellem, melly őket lelkesíté, munkálkodik folyvást: és e munkálkodás nem szűnik meg soha, míg századok lesznek. – Állhatatosan harczoltak: de győztek is; terhes volt a munka, melly reájok bízott: de nagy és dicső lett a jutalom is, mellyel hűségök megkoronáztatott.

Mint főnebb mondottam, a legendák olvasása mindég nagy becsben volt a kath. egyházban. Némelly szent atyák magok is írtak legendákat, például sz. Athanáz, sz. Vazul, nysai sz. Gergely, sz. Jeromos, aranyuszájú és damascusi sz. Jánosok, sz. Bemard, sz. Bonaventura és mások. E legendák valódi remek példányok! – Mi a későbbi századokat illeti, nem szűkölködünk ugyan legendáirókban; csak hogy irataikban bizonyos fogyatkozásokat veszünk észre. – Voltak legendáirók, kik hosszadalmasan, és megannyi csudálatos és túlesigázott mellékes tünemények esetelésével több jót nyújtanak az olvasónak, mint az képes volt magának megjelelni; s a legendának valódi gyümölcse, tudnillik a „potuerunt hi et hae: cur non et tu Augustine?” háttérbe szoríttatott. Majd megint olly legendákra akadunk, mellyek csupa csudák iránti szemérmességből, teljes kedélyszárazságban szenvednek; mellyek a szent és nagy jellemnek valóban keresztényszerű belső felfogására föl nem emelkednek, és azért az olvasó szívét hidegen hagyják. Illy száraz, és többnyire tökéletlen rajzai a szentek csupán külső földi életének, nem legendák; s még kevésbbé legendák a keresztény hívek számára. – A valódi legenda nem egyéb, mint folytonos evangélium, gyakorlati alkalmazással, és népszerűen előadva minden korú és rangú emberek számára.

Mi a kérdéses korszakot illeti, örömmel tapasztaljuk, hogy az irodalomnak ezen része is mindinkább nagyobb tökéletességnek örvend. Halhatatlan művet állítanak e tekintetben elő a Bollandisták; melly bizonyára korszakot képezend a legendairóadalomban. Továbbá figyelmet érdemel Stolz Albánnak legendája, ‚Crescendo’ jellegével, népszerűen, nagy elméi-, és szabatos rövidséggel írva; valamint Másler Antal legendája, 4845-ben, Regensburgban kiadva, s Vogel Máté Legende der Heiligen-e, mellyet (1845.) Inspruckban Weninger átdolgozva bocsáta közre. Ide tartozik a ‚Szentek élete’ is, hazánk érdemdús bíbornok-prímásától.

Naptárak.

„Fili, conserva tempus, et devita a malo.
(Eccles. 4.)

Régóta vitatkoznak a tudósok a kérdés fölött: mi az idő? De idáig ki sem volt képes azt tökéletesen meghatározni. Maga sz. Ágoston is őszintén bevallja: „Quid est tempus?” úgymond: „jsi nemo ex me quaerat, scio; si quaerenti explicare velim, nescio.” Egyébiránt nem is szükséges, hogy az idő mivoltát tökéletesen meghatározzuk: elég az, hogy az idő Istennek ajándéka; melyet a halandó ember, saját testi-lelki javára tartozik fordítani. Attól függ minden, hogyan használjuk az időt! Azért már a régiek elfogadák a közmondást: „Qui habet tempus, habet vitam.” Az örök bölcsesség pedig int bennünket: „Dum tempus habemus, bonum operemur; veniet nox, ubi nemo potest operari.” Az idő kimenetele az örökkévalóság; aki mint vet az időben, úgy arat az örökkévalóságban. Életünk évekből, az évek hónapokból, a hónapok hetekből, a hetek napokból, a napok órákból, az órák percekből állnak. Minden új év, minden hónap, minden hét, minden nap, minden óra, minden perc egy új lépés az örökkévalóság felé; hogy a boldog, vagy boldogtalan felé-e? az attól *függ*, mint kezdjük el az új évet, hónapot, napot, órát, percet mint folytatjuk, és mint zárjuk azt be. Ha jók a percek, akkor jók lesznek az órák, napok, hetek, hónapok, esztendő, egész életünk, akkor jó lesz ránk nézve az örökkévalóság.

Az idő tehát olly kincs, melly minden kincsek fölött áll; azon mondáshoz képest:

Damna fleo rerum, sed defleo damna dierum;

Rex poterit rebus, succurrere nemo diebus.

A pokolban sírnak az elátkozottak, hogy nincs idejek többé segíteni nyomorukon! Milly drágán fizetnének ők meg egy órai időt, mellyben igaz töredelem által megmászhatnák örök kárhozatukat. A mennyekben nincsenek könyvek, a bánatnak sincs helye: de ha valamit irigyelnének tőlünk a mennyország választott polgárai, az bizonyosan az idő volna, mellyben na-

ponkint új dicsőségre szerezhethünk magunknak érdemeket. S' mégis milly sokan vannak, kik mit sem becsülnek olly kevésre, mint az időt! Némellyek öt, hat órát elmulatnak a játékban, mások unalmukban hosszú ideig állnak az ablaknál, vagy az utcán fel, s alá járnak. S ha kérdezzük őket, hogy mit csinálnak? azt felelik, hogy töltik a hosszú unalmas időt. Oh gyűlölt idő! majd fognak még utánad sóhajtozni az emberek: csak hogy, fájdalom! akkor már késő leend.

Az egyház, hogy az időt jól használjuk, maga ad nekünk bölcs útmutatást, midőn több ünnepnapokra osztván föl az esztendőt, minden nap egy külön szentnek emlékét ünnepli, s arra int minket, hogy mi is a szentek nyomdokait követve, félelem- és rettegéssel munkáljuk üdvünket (Philipp. 2, 12.); annál is inkább, mivel az igaz is hétszer esik napjában, (Péld. 24,16-.)

Tenmagadért teremteted oh Uram! az én lelkemet: s nem talál nyugalmat, míg benned meg nem nyugszik, mondja sz. Ágoston. így gondolkodik a jó keresztény is. Íme a rövid esztendők elmúlnak; s én az utón járok, mellyen nincs többé visszatérés. (Jób. 16, 23.) Mint a futó árnyék, mint a folyó habjai, olly hirtelen repül az idő.

Ennélfogva a naptárak szerkesztése, kitűnő gondot s figyelmet igényel. A naptár egy egész év tartalmát adja a ker. ember kezébe: szükséges tehát, hogy az időnek vallás-erkölcsi használásáról is adassék benne tanítás; annyival is inkább, mivel bizonyos, hogy a naptárból áll a legtöbb falusi ember egész könyvtára. S e részben több hibát követtek el a naptárszerkesztők.

Voltak naptárszerkesztők, kik gonosz műveikkel egyenesen a nép megrontására éltek vissza. Ki nem emlékezik a gyászos emlékezetű francia forradalmárok naptáira? E naptárakban a ker. ünnepekről szó sem volt többé; a Megváltó s apostolok nevének helyét forradalmi hősök tölték be. Krisztus előfordul ugyan, de nem mint Isten fia, hanem mint emberbarát, a véres forradalom pártvezére; a szentek helyett fordul elő szurok, terpentín, agyag, tengeri-nyúl, mészke, palakő, homok, vályú, rosta, fejsze, kertészkes, száнка, ásó, zsinór, ültetőfa, méhkas, gereblye, irtókapa, kasza, szénás-villa, szekér,

sarló, bolondítófü, ló, szamár, disznó stb. Egyébiránt e naptár-szerkesztők már régen gyalázzal szállottak sírba!

Voltak ismét más naptárírók, kik abban keresték dicsőségüket, hogy a sz. dolgokat a nép előtt lepszokták; a Teremtőt, az isteni gondviselést kicsúfolák; a megváltást, angyalokat és szenteket kigúnyolák; a vallás titkait, szentségeit, szertartásait pelengérré állíták; az egyház szolgálait, a kövér barátokat különféle torzképekben előtüntetve, gúny- és élczekkel illették: ekképen avallást a néppel megutáltatni, s meggyűlöltetni törekedvén. Azonban ezen naptár csinálók is elvették gyalázatos működésök jutalmát.

Voltak végre naptárírók, kik azt hitték, hogy a naptárba csak mulatságos tréfák, víg elbeszélések és bohózatok valók; leírásai a hasznos találmányok- és gazdasági új fölfedezéseknek; kivonatok a természetrajz-, népjogok- és hazai történetekből; útmutatás, mint kelljen a legújabb mód szerint a patkányokat, egereket, poloskákat kiirtani, jó olajfestéket, fénymázt készíteni stb. Bármily hasznosak ezen dolgok, mégis nem egyedül ezek valók a naptárba. Az emberkét részről áll: lélekből és testből; s ezek közt a lélek a nemesebb. Azért nem csak nem árt, sőt igen hasznos, ha a lélek számára is fordul elő némi üdvös tanulság és útmutatás a naptárban.

Különben is komoly az idő! Lám a törökök, midőn az idő folyását hirdetik a mecsetből, semmi tréfát nem üznek az idővel; hanem óránként, majd imára, majd elmélkedésre, majd mosódásra, komoly trombita-harsogással szólítják fel híveiket.

Ebből azonban nem azt akarom kihozni, hogy a naptár pusztá vallási könyv legyen, melly pótolja a katechismust, imakönyveket, hittanítást, és más üdvös religióbeli könyveket; nem: csak azt kívánom, hogy minden, mi a naptárban előfordul, legyen vallásos szellemben, s a lélek földerítése- és tanítására irányozva. Nem ellenzem, sőt igen helyén látom azt is, ha a ker. naptár komoly szavai közé a kedély néhány derültebb hangjai is vegyülnek.

Illy szellemben szerkesztvék: a Kalender für Zeitu. Ewigkeit, Einsiedler Kalender, Sternkalender Brunnertől, Volkskaleuder Jarisehtől stb.; mellyekben nem csak. azon rovatok

fordulnak elő, mellyek minden naptárban szükségesek; az ünnep és böjti napok szorgalmasan megjegyeznék: hanem több jeles elmederítő, s szívképző valláserkölcsei elbeszélések, talpra esett élecek váltják fel egymást, közbe-közbe csinos fametszetekkel ékesítve. Ily naptárak közhasznú tartalmuk miatt soha el nem avulnak, mindég kerestetnek, s még 20 év múlva is Szívesen olvastatnak.

Ily szellemben szerkesztett naptárakat ad ki a Szent-István-Társulat is, melly keletkeztek azonnal első teendői közé számitá, a sok tarka-barka, de többnyire csekély tartalmú, s kevés erkölcsi épületességet nyújtó naptárak helyébe, egy a ker. családi élet, és a házias jámbor erkölcsök szilárdítására anyagot szolgáltató ker. naptárt juttatni a magyarhoni hívek kezébe; mellyben ők az időfolyás rende mellett, oktató, fölvilágosító, s jó erkölcsök követésére vezérlő hasznos olvasmányokat találjanak. S azóta több ezer példányokban forognak naptárai a nép kezében; és bátran merjük állítani, hogy azok tartalmuk- és külsejüket véve tekintetbe, a külföldön megjelent minden efféle naptárak sorában kitűnő helyet foglalnak el.

Bölcsészeti irodalom.

Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis. (Psalm. 96.)

A bölcsészet egyike azon tudományoknak, mellyek noha szorosán véve nem tartoznak a Theologia körébe, mégis jó szolgálatot tehetnek neki. – S csakugyan boldog idők voltak azok, midőn a Philosophia még keresztény volt, s abban keresé legfőbb érdemét, hogy segítségére lehetett a Theologianak, a tévelyek elleni harcban szintűgy, mint az örök igazságok fölfejtése-, s az észhez közelebb vitelében: akkor virágoztak ama nagy bölcsészek, millyen egy Origenes e colossusa a Philosophia- és hittudománynak; vagy egy sz. Ágoston, e nagy búvára a legmélyebb isteni titkoknak; s különösen a középkorban, alélta nagynak nevezett Albert, ki egymaga elégséges volt rá, hogy az egyetemes tudományt képviselhesse; vagy egy

aquinoi szent Tamás, az angyali doctor, e mélységes bölcs, kinek bámulatos syntesiséhez eddig egy tudományi vállalat sem hasonlítható; vagy ennek kortársa, a dicsős. Bonaventura, doctor seraphicus, és a fellengző Dunst Scotus, e két nagy szellem, ki, mint egy saspár, az egekig hat fel, s az Úr lábainál, a kereszt tövében lesi Isten ajkairól a mennyei bölcseség magasztos titkait.

Azonban újabb időkben mindig tovább távozott a Philosophia azon szemponttól, melyet a bölcsesség nagy mesterei a középkorban megtartottak. Mióta a hitújítók a vizsgálat szabad elvénél fogva, megszokták a tárgyilagos igaz helyébe saját véleményöket helyezni, a Philosophia alapjaiban megrendítettett. Sz. Ágostonnak azon elve: „Non intelligimus, ut credamus; sed credimus, ut cognoscamus,” mely Ariadne fonala gyanánt az élőkör philosophusait biztosan vezette, sokak kezéből kiesett: kik azután eltévedvén a tömkelegben, sem előre, sem vissza nem mehettek; hanem ekét alternativa közt: „bukni, vagy áttörni,” kellett választaniok.

Borzadva vették észre némelly jobb lelkűek, hogy ezen Philosophia, a helyett, hogy a józan gondolkozástan elvei szerint a hitelleni tévedések alytalanságát megmutatná, s a religio, a kijelentés, és az ezt őrző felsőbb tekintélyű intézmény (millyen az egyház) szükségességét, és a megállapított igazsági criteriumok szerint Jézus sz. vallásának és egyházának igazságát támogatná, bebizonyítaná: inkább maga is neki rohan az isteni kijelentés teoriájának, tagadván annak mind lehetőségét, mind bizonyító erejét kétségbe vonván; a szent-írás, és az egyház isteni tekintélyét megvetvén; az evangéliumi történetet elferdítvén; a hittitkokat ellenmondásról vádolván; a keresztény tanítmány tárgyilagos tökélyesülhetését hirdetvén: szóval, minden positivumot alapjában felforgatván; azért utálattal fordultak el a rémitővé vált Philosophiától.

De ollynemű visszalépés- és ignorálással a bajon korán sem lőn segítve; sőt a baj még gonoszabbá vált. Csak vissza kell gondolni Franciaországra: s lesz fogalmunk azon rombolásról, melyet e veszélyes tudomány, a philosophiai képzés fényes firmája alatt mind a tudományokban, mind ez életben vitt

véghez. E boldogtalan iránynak tudandó be, hogy a hitetlenség, vallási közönyösség, és végre a gondolkodási szabadosság annyira kiterjedt, miszerint a ki ezekben ki nem tűnt, nem is tartaték fölvilágosodott embernek.

Hogy tehát hallgatag megvetéssel, vagy sopánkodással mit sem eszközölhetni, világos! Vállat kell tehát vetnünk, és síkra szállanunk bátor lélekkel; s táborot ütve az ellen irányában, ugyanazon harczszerekkel fölkészülünk. És ez mulasztatlan kötelessége minden, egyházát híven szerető tudósnak. S hálát adunk a Mindenhatónak, hogy e korszakban is támasztott férfiakat, kik fölverteze keblüket a Szentlélek malasztjával, síkra szállának a philistaeus ellen; s hogy az igazságnak annál fényesebb diadalt szerezzenek, az ellenséget saját fegyvereivel támadák meg. Aharcz még folyvást tart; az ellentállás makacs: azouban bízunk Istenben! Olly jeles férfiak, mint Staudenmayer, Hirscher, Sepp, Pakst, Veith, Maret, Schlegel, Görres, Veuillot stb., már nem egyszer irodalmilag síkra szállva, gyö.elmi dicskoszorúval tértek meg a harcz mezejéről.

Világtörténelem.

„Fecit signa sua, ut sciaurus, quia ipse Dominus” (Exod. 10, 2.)

Bárhova széles e világon irányozzuk figyelmünket, mindenütt az isteni gondviselésnek kétségbevonhatlan nyomaira akadunk. Tekintsünk bár egyes embereket külön, vagy pedig egész nemzeteket, országokat, államokat összevéve; vizsgáljuk ezek történeteit, emelkedésöket, vagy sülyedésöket: és tapasztalni fogjuk, hogy egy mindenható, bölcs, szent, kegyes és igazságos Isten örökdik a történetek fölött. Ezen isteni gondviselés kitűnik kiváltképen a világnak a Fiú-Isten általi megváltásából; mint ki az elesett emberiséget a mennyei Atyával kiengesztelni akarván, önkényt ajánlotta magát, emberré, s engesztelő áldozattá lenni érette. Ettől fogva valamint az egész emberiség fentartását egyedül Krisztus leereszkedő kegyének köszönhetni, úgy minden sors vele viszonylik, Ő a kezdő és végpont, s épen azért középpontja is a történetnek.

Ennélfogva szerfölött sajnáljuk, miszerint nem csak a hitetlenek, álbölcsek, eretnekek, hanem a katolikusok közt is találkozhattak történetészek, kik úgy látszik, mintha sem a teremtó Istenről, sem annak gondviseléséről tiszta fogalommal nem bírnának. Kiváltképen pedig fájjaljuk, hogy a történetek előadásában a világtörténelem sarkpontját eltévesztették, s csak igenkevesen tudtak azon magasztos keresztényi szempontra emelkedni; holott pedig bizonyos: „hogy a kulcs, melly a történelem titkába vezet, csak Krisztus, és az általa végbevitt világ - váltság lehet. Ez a nap, honnan ered fény és világosság a történet minden szakaira; a sarkpont, melly körül fordul meg az egész, azon összesítő kapocs, melly az egymástól annyira elütő, s egymástól majdnem egészen független egyes eseteket, egy nagy öszhangzó egészszé képezi. E nélkül a népek élete örökös rejtély, s az események roppant folyama, végpontos cél nélküli tünemény, a világ változandóságában. Krisztus a világ világossága, s azért a történelemé is. Az ó-kornak csak benne és általa vagyon értelme; az új pedig egészen benne él, s közelit kitűzött magas céljához: úgy annyira, hogy az egész történelemben, ha ennek fölosztását nem mesterkéltén akarjuk előteremteni, voltaképen nincs is több főidőszak, csak a Krisztus előtti, s az ezt követő. Amaz előtükrözi, nem csak mint súlyedtt mindinkább alá tévely- és erkölcstelenségben az Istentől büne által elpártolt emberiség: hanem azt is, mint vezetti Isten a világesemények folyamát olly bölcsen, hogy a bün terhe alatt annyira legörnyedt emberi-nem előkészítettessék annak kellő elfogadhatására, ki azt újjáalakítandja igazság- és szentségben. Ez pedig amaz átalakító szellemet tünteti föl csudálatos hatásában, melly Krisztustól eredve, új életet öntött mindenbe; átalakítva s megszentelve, a családi magánélettől kezdve, föl, egész az uralkodó császárok trónjáig, mindent, mi csak az ember anyagi és szellemi életének köréhez tartozik. Es e szempontból egészen más szint ölt magára a történelem. Szorosabb az összeköttetés, határozottabb az irány, és biztosabb az események fölötti ítélet. Ekkor minden nevezetesebb nép-, vagy eseménynek meg van nem csak közvetlen oka, de egy magasabb célja is, mellyre öntudatlanul is közremunkált; és nem csak

Mózes és a zsidó nép története foglal egészen más helyet el a világtörténelemben: de más értelme van akár Egyiptom, akár Babylon, akár a persák, vagy Nagy-Sándor, és a roppant romai birodalom hatalma- és műveltségének is. Más szerepet játszanak a bölcsészek és vallásalkotók; s ezek fölött a pragmatismus sokkal tanulságosabb, és a kereszténység megkedvelteté sere vezető. De más szint ölt az új, vagyis a Krisztus utáni időszak is. Krisztusban a világ szellemi, erkölcsi s polgári átalakulása kitüzi az irányt, mely az események rajzát vezeti, s mely kulcsul szolgál ezek helyes felfogása- és megítélésében. Az egyház a népek életében elfoglalja sajátosság állását. Mint anya, mely a népeket Krisztusban az igazságnak szüli, irányt ad fejlődéseknek, a fokozatos haladás útján karöltve vezeti, megszentszenti institutioikat, biztosítja éltöket, és mindenütt a béke, jóllét és üdv malasztját árasztja: tehát mint legfőbb tényező jelenik meg az újkor történeteiben. Ekkép bizonyára más képzetünk lesz a Hierarchia természetéről, a papok középkori hatalmáról; mellynek századokig fenálló, s a népekre valóságos áldást és jóllétet árasztó minden rendű intézetei, annak nagyságát eléggé hirdetik. De más nézetünk lesz korunk mozgalmairól is, mely a vallástalanság zászlóját tűzte ki, s önmaga alatt ingatta meg az alapot, mellyen van, s lehet is csak neki biztos állása, léte, és jövődjé.” (L. Religio. 1850. II. 64. 65. szám.) Egyébiránt hála az egyház isteni Nemtőjének! mióta az egyháztörténelem határozottabb irányt vőn, e téren is üdvös mozgalmakat veszünk észre. E tekintetben Cantu Caesart illeti a dicsőség, ki vas szorgalommal egy roppant történelmi munkát szerkesztett, mely a világtörténelmi igényeknek teljesen megfelel.

Természettudományok.

„Coeli enarrant glóriam Dei, et opera
manuum ejus annunciat firmamentum.”
(Psalm. 18.)

Úgy van: az egek beszélnek az Isten dicsőségét, és kezeinek művelt hirdeti az ég boltozatja. Ezt beszél minden nap a következő napnak; erre tanítja minden éj az utána jövő éjét.

Nincs nyelv, nincs beszéd, mellyen nem hallatnék szavuk. Az egész földre kiterjed hangjok, és a földnek végső határáig elhatnak igéik. A tenger, hegy, völgy, erdőség, róna, az állatok millió seregei, valamint a növények számtalan nemei, magukon hordják a teremtő kéznek tökélyét, s nyilvános tanúi az Isten fölségének.

Vallásszerű a természet vizsgálása. A hit által fölvilágosított természetvizsgáló az Isten kezét mindenütt látja, nagyban úgy, mint kicsinyben, égben úgy, mint földön: s ez mind alkalmul szolgál neki az Isten dicsőítése-, és fölmagasztalására. Csak egy példát akarok felhozni. így olvassuk Dánielnél, mikép a tüzes kemenczébe vetett zsidó ifjak az egész természetet fölszólítják, hogy velők együtt dicsérje, s dicsőítse az Urat örökké. A nemes ifjak fölszólítják a napot, holdat, és az égnek csillagait, a záporosót és permetezést, a szeleket, a tüzet és hőséget, a hideget és meleget, a harmatot és deret, a jeget és havat, az éjeket és napokat, a világosságot és sötétséget, a villámokat és felhőket, a hegyeket és halmokat, és a földnek minden természetményeit; fölszólítják a kútforrásokot és csethalakat, s a vízben úszó minden állatokat, az égi madarakat és minden szelíd állatokat; szóval, az egész természetet: hogy így minden teremtmények egyenkint, és összesen áldják és dicsőítsék az Urat örökké. Ellenben a vallástalan ember sehol sem talál megnyugvást, sehol sem lel örömet, sehol alkalmat, hogy dicsérje, s dicsőítse az Urat. Neki hiában világít a nap, hiában fénylenek a csillagok; a tavasz, nyár, ősz, és tél közönyösen vonulnak el szemei előtt. Ő egy szerencsétlen ember.

Azért a természettudomány egyike azon tudományoknak, mellyek valamint helyes irány- és szellemben kezeltetve, megbecsülhetlenül jó hatást gyakorolnak az ember lelkére: úgy ellenkezőleg gyakorolhatva, méregként emésztik föl a keblet, s az észet a kétségbeejtő semmiség feneketlen örvényébe sodorják.

Mi a kérdéses korszakot illeti, ebben is kétféle irányt találunk. Míg egy részről örömmel tapasztaljuk, hogy a hit szellemétől áthatott természetvizsgálók e tudományokban is iparkodnak a meglévő isteni elemet fentartani, a mennyiben pedig attól szenttelen kezekkel eltávolítottatott volna, azt abba vissza-

helyezni, Istennel kiengesztelni és megszentelni: úgy más részről csak a legméltóbb nehezettel szükség eltelnünk, ama rosszlelkű eljárás szemléletére, mely a mézzel bővelkedő virágból mérget készít.

A nyugtalan emberi elme nagy fáradsággal bejárta a természet hármasságát, s az állatok minden fájában, s a föld minden göröngyeiben keresett tárnokát hitetlenségének igazolására. Hévmérővel kezében áttörte a föld kérgét, s az isogeothermek görbéiben megjelelé a kívülről beható melegség határit; lement még mélyebben az aknába, s a kénész-oszlop emelkedésében megállapítá a növekedő légmérsék-magasságot az alulfekvő földaknában. Majd ismét fölszállott, vizsgálódva, s némelly rejtélyeket fejtegetve, a föld színére; s hévmérőjének kíséretében bejárta a földnek minden öveit, az éjszakai jéghideg sarktól kezdve, a naptérítőkön át, a déli odorjás jéghegylánczokig. A lógony (pendül) lebegései éjszakon és délen csudálatosan kimutatók földünknek tojásdad alakját. És felmászott a Himalaya s a Cordillerák tetejére, majd az Alpések völgymélyeibe ereszkedett le, s pontosan kiszámítá a földgömb súlyját. A delejtű, különben csak a matrónnak hű társa a pusztá Világtengeren, megleste a báj szerű, de mégis hatalmasan működő erejét a föld-villanyosságának. Az emberi ész, e csudálatos elemnek is bizonyos törvényeket akart szabni, s az indok végső alapjáig behatolni. S mit a hévmérő, delejtű, s lógony újat fölfedezett, az a természetvizsgálónak alapul szolgált: miből sok, eddigelé fejtetlen idő- s földtani tüneményeket magyarázott.

Meg nem elégedvén földünk általános tulajdonainak megvizsgálásával, óhajta annak anyagát is az ő alkotó részeire folemeezni. Mélyen a kéregbe bocsátá le az ásót, sa földisme segítségével megszámlálta a különféle rétegeket; s ezek mindenemű alakulásaiban a föld korának éveit akará olvasni. Sokat, igen sokat nyomozott ki a természet ereje körül is. Mélyen, mélyen elmerült az anyagba: s fájdalom! e homályos tömkelegben nem egyszer saját szellemi lényének fényes sugarát is elveszte; s lón rideg, és holt tetemmé. Az élénk élet, mely a földtest ereiben működik, azon gondolatra vezette a balgatag

természet-tudóst, mintha ezen holt anyagban egy önálló, teremtetlen lélek lakoznék. S valamint a rézbarna vadember a művészileg szerkesztett órának művében lelket lát, – futva tőle, mint a gonosztól, vagy imádva azt jó angyal gyanánt úgy az ábrázoló természettudós a jeles remekműtől nem akará szeméit a magas művészhez fölemelni, ki halhatatlan bölcseségével annak léteit adott.

Majd az elválasztó végy- és boncztan segedelmével, felbontá az emberi testet egészen ős elemeire; s megvizsgálá annak bőrét, csontjait, a húsizmok- és idegeknek szövetségét, a testnek mozdulatait, tápláltságát, növekedését, a beleket, a vérkeringést, a lélekzést és az érzékek alkotását. A bonczkés átdöfte a holttestemet: s az emberi test belseje nyitva állott a vizsgáló előtt; késsel és nagyító-üveggel fölfegyverkezve, kíváncsian kereste a lelket; és az élet titkát föl akará fedezni; de ez nem sikerült neki. Majd eleven bonczolásokat vön elő. Irgalom nélkül vette le az állatnak az ő koponyafedelét, laponkint vágott darabokat agyvelejéből; s feszült figyelemmel ügyelt minden mozgásokra. S az élet rejtélyét nem tudta megoldani. – És megjárta a növényországot; megvizsgálta a növények termetét, alakját, tartósságát, és egyéb tulajdonait. S a fűvek, fák és virágok ezernyi nemeiben sok elrejtett dolgokra talált, és fölkiáltott: ‚O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus,‘ (Rom. 11.)

Boldog a természettudós, ki a természet műveiben egy felsőbb hatalom, s értelmesség kinyomását ismeri föl, és azt másokkal is megismertetni törekszik... Illy irányban irodalmilag fáradoztak: Graume, Desdouits, Mutzl, Zwickenpflug, Annegarnstb.

Gyógyászati tudományok.

‚A Deo est enim omnis medela.‘
(Eccles. 38.)

Valamint a halál, úgy a betegség is a bűnnek keserű zsoldja. Azért alig vétkeztek az első emberek a paradicsomban: s máris fájdalmak-és betegségeknek vették alá. Azóta a kín

és fájdalom, szenvedés és gyötrellem, közös osztályrésze minden halandónak. Nincs itt különbség szegény és gazdag, úr és szolga, fejedelem és koldus közt, E tekintetben mindnyájan egyenlők vagyunk.

Egyébiránt távol legyen tőlünk, hogy a betegséget, és a földi élet szenvedéseit úgy nézzük, mint valódi rosszakat; távol, hogy e miatt a gondviselés ellen zúgolódjunk, s békétlen panaszokra fakadjunk: sőt inkább kész engedelmességgel kell fogadnunk mindazt, mit a végetlenül bölcs Isten ránk mért. A jámbor keresztény ilyenkor aléltsága, s gyengesége érzetében ég felé emeli szívét, és ahhoz fohászkozik, a kinek parancsolatjára lecsillapodik a fájdalom, s megszűnnek a gyötrelmek. Imára nyílnak ajkai, böjtöt, sanyargatást ró magára, fogadásokat tesz, és tartós javulásra tökélvén el magát, önüdvére megismeri látogatásának napját.

Azonban nem elég, hogy csak imádkozunk, lelkünket, nyavalgó sorsunkat Istennek ajánlva; hanem kell, hogy mindent elkövessünk, a mi alkalmas valamint a testet gyengítő nyaválák, és fájdalmak elhárítására, úgy az egészségnek állandó visszaszerzésére. A végetlenül jóságú Isten számtalan gyógyfüveket, gyökereket, porokat stb. teremtett; és azt akarja hogy ezek szorgalmatos használata által enyhítsük fájdalmainkat, orvosoljuk betegségeinket.

De mindnyájan a gyógyfüveket nem ismerjük; nem tudjuk az orvosságokat célirányosan elkészíteni, s használni: ehhez tudomány, s gyakorlati tapasztalás kell. Azért a jó Isten rendelte az orvost, és őt tisztelni parancsolja (Sirákf. 38, 1.); valamint azt is akarja, hogy a betegség idején bizzuk rá magunkat. És méltán! Az orvos az, ki a külső jelekből kiismeri a betegséget; és mivel tudja a betegség természetét, s gyógyítása módját, képes is kellő gyógyszereket alkalmaztatni, s ha az Isten úgy akarja, az embert helyre állítani.

S azért méltó hálaival tartozunk a Fölségesnek, hogy olly hatalmat, és tudományt adott az embereknek! Hány ifjú, s virágzó szűz, kora halálának leendett áldozatja, ha az orvosi segély nem segít rajtuk? Hány vitéz bajnok, s hazafi sírba hanyatlik, ha nem nyújt az orvos alkalmas gyógyszereket? Hány szenvedő

megőrül fájdalmában, ha az orvosi tudomány nem jó segítségére? Hány anya vigasztalatlanul emészti el magát, ha az orvosi ügyesség ki nem ragadja egyetlen magzatát a halál torkából?

Egyébiránt az orvosi tudomány különféle phasisokon ment keresztül. Voltak idők, midőn a jótékony tudomány, majdnem kizárólag papok kezében volt! Így a IX. században sz. Benedek fiai a cassinoi hegyen orvosi iskolát nyitottak, mely csak hamar a gyógytudomány körében tekintélyes állást vívott ki. Hasonlóképen a XI. és XII. században a párisi kanonokok a betegek gyógyítása körül különös szerencse-, s ügyességgel forgolódtak; úgy hogy a főegyház ajtai betegekkel lőnek naponkint ellepve, kik a tudós papokra várakoztak. – Később is a papi hivatással megegyezőnek tartottak, a betegségekben szenvedő emberiségnek orvosi segélyezése. Azonban minthogy a gyógytan „ars longa,” s egy külön pályát, sőt egész életkort igényelt, a gyógyászat világiakra ment által: de az egyház ezentúl is meg nem szűnt iránta különös érdeklődéssel viseltetni. A pápák és püspökök tudományos egyetemeket alapítván, a gyógyászatról sem feledkezének meg, számára roppant költségen tanszéket emelve, s azt a szükséges eszközökkel ellátva. Es a gyógytan felkentjei hálás szívvel fogadák az áldozatot; s az által iparkodtak hódolatukat az egyház iránt bebizonyítani, hogy betegeiket valódi ker. szellemben gyógyították: nem csupán a testi, hanem a lelki nyavalyának (melly a bűn) kiirtására is közreműködésük.

A ki Prágában megfordult, az a moldaui hídon több ez. szobrokat láthatott, mellyek annak támoszlopait ékesítik. Egyebek közül különösen szembetűnik Üdvöztőnk szobra, melly sz. Cosmas és Demjén közt foglal helyet; ez egyszerű, de jelentékeny aláírással: „Christo, orbis medico. Medicina (a prágai orvosi kar) posuit.” Az évszám mutatja, hogy az emlék 1709-ben emeltetett. Valóban szép emlék! Mondhatom, szívem áradoz örömben, valahányszor emeez emlékre gondolok! Prágának tudós orvosi kara 140 évek előtt dicsőség- és kötelességének tartá, nyilvános emlék által mutatni be hódolatát a világ orvosának. Boldog város! melly illy ker. férfiakat zárhatott kebelébe! Ezzel azonban koránsem akarom azt mondani, hogy másutt nem talál-

koztak volna ker. orvosok; sőt hinni szeretem, miszerint akkor még a gyógyászat világszerte a Theológiától kölcsönözé fényét, s nem szégyenlett keresztényinek nevezetni. Csak később, midőn az álbölcsélet hitetlenséget hirdetve, halotti leplet vont az ég és föld között, s lábra kapott az anyagbani hit, a gyógyászat is ker. jelleméből sokat veszített, vagyis megszűnt a Theológiára támaszkodni; de saját kárával.

S valljon miért vonakodik napjainkban sok beteg az orvosi gyógyszerrel; miért nincs bizodalma hozzá? Ennek több okai lehetnek: de azt tartom, hogy egyik oka e gyászos tüneménynek, az orvosok hithideg, közönyös viseletében keresendő. E viseletnek lehet tulajdonítani, hogy némelly ember később meghalni, mint sem hitgyanus kézből az orvosságot elfogadni.

Szinte nem válik becsületére a századnak, hogy némelly kórházak, kivált nagyobb városokban, majd minden ker. jellemből kivetköztek. Ha a beteg a szentségek vételéhez akarna is járulni, szándékosan nem figyelmeztetik őt ker. kötelemére; sőt mindent elkövetnek, hogy ebbeli óhajta teljesíttlenül maradjon; ha pedig csakugyan járulni akar, tekintet, szemjárás, odavetett beszéd által tudtára adatik, hogyan kell korunkban e dolgok felől ítélni. – Nem szólok itt az irgalmas szüzek kórházairól; mert itt a házi rend hozza magával, hogy minden beteg a szentségeket magához vegye; sem azon ispotályokról, mellyeket meleg keblű emberbarátok igazgatnak: ezek úgysis valláskülönbségei tekintet nélkül megfelelnek kötelmeiknek; hanem szólok azon kórházokról, mellyekbe nem-keresztények, és ugy nevezett racionalisták vették be magukat. E házak a keresztényekre valódi kínhelyek; pedig kétséget nem szenved, hogy valamennyi kórházak Európában ker. alapítványokból keletkeztek, a végre, hogy itt a szegény emberiség ápoltság, testileg és lelkileg gyógyíttván. – Hasonlóképen megrovásra méltó azon lábra kapott vélemény is, mintha a kórházak tulajdonképen csak a tudomány végett léteznének; mintha a tanítás, műtétei, experimentálás, és tapasztalatgyűjtés volna a fő-fő ok, ellenben szegény lakóinak ápolása és gyógyítása csak alárendelt célta alkotna. Kinek alkalmá volt ama különféle nyilatkozatokat hallani, az meggyőződött, hogy az orvos-növendékek nagy ré-

sze tiszta fogalommal sem bír róla, miben álljon a szenvedők iránti ker. kötelesség. Némellyek semmi magasabbat nem értenek, mint: „fiat experimentum in anima vili.”

Mi már az orvosi irodalmat illeti, megvalljuk-, hogy az legújabb időkben szép lendületnek indult: csak az fáj, hogy legtöbb, pedig hírneves munkákban Istenről, az ember:rendel-tetéséről, a szenvedés okairól, és más keresztényileg felfogott igazságokról alig tétetik említés.

Vegyük kezünkbe a növendékek kézikönyveit, az orvosi tárat, tapasztalati gyűjteményeket, életből merített orvosgyakorlati elbeszéléseket: és látni fogjuk, milly kevés kereszténység találtatik bennök! Nem azt mondom, hogy az orvos csupa moralizálással foglalkozzék; vagy hogy a Theologiáról tartson értekezéseket: mégis ezer alkalma van egy ker. orvosnak a kinyilatkoztatott igazságok súlyját kimutatni. Például, midőn a testr mértékletlenség, vagy kicsapongás okozta sérvek, és nyavalyák orvoslásával foglalkozik, vajmi helyén volna illyenkor, ha csak néhány szóval is, érinteni, hogy ezen kihágásokat a vallás tilalmazza, s az Isten ideig és örökké tartó fájdalmak- és büntetésekkel fenyegeti. Vagy a vigasztalatlan beteget gyógyítván, milly szép volna, kiemelni ekkor, mikép egészségünk fogyatkozásának kárpótlását azon reményekben kell keresnünk, melyeket a religio szelíd világa támaszt az emberben; mikép sorsunkat egy határtalan bölcseségű, s jóságú Isten igazgatja: ki az élet kellemeit némelly közbevetett keservekkel bölcsen mér-sékli, nem ugyan úgy, a mint rövidlátásunk óhajtáná, de úgy, a mint az ő végtelen bölcsesége javunkra leghasznosabbnak találja. Illy közbeszótt tanítások nem tévesztik el hatásukat; a beteg megnyugszik Isten rendelésén, és várja kegyelmét akkor is, midőn magát elrejteti láttatik; mondván: „Ha meghalok is, te benned reménylek.” Azonban e ker. oeconomia helyett legtöbb orvosi munkák- és értekezésekben többnyire pantheisticus elvekkel, atheista nézetekkel, pogányszerű fogalmakkal találkozunk; mintha az illetők sem az Isten tulajdonival, sem az ember rendeltetésével nem volnának tisztában.

Egyébiránt, midőn így az Istent elhagyott, és materialismusba merült törekvés ellen méltó panaszt emelünk, illő hálát szavazunk

együttal azon melegkeblű emberbarátoknak, kik dicsőségüknek tartják, ker. hitöket külsőképen is bevallani; kik a tudományt és hitet egymással megegyeztetni tudják, és akarják is. így a „British and Foreign medical Review” szerint 1850-ben skotországi Edinburgban orvosi egyesület alakult: „The Edinburg medical missionary Society” név alatt, mellynek célja: a betegek gyógyítása mellett, a ker. hitet terjeszteni. Bármily különösnek tessék is ezen vállalat, annyi bizonyos, hogy az orvosok, kezet fogva az egyházzal, üdvösen befolyhatnak a kereszténység terjesztésére. Lám maga az Üdvözítő, ha mindjárt isteni erővel is, gyógyított, s mennyei küldetésének bizonyosságául azt üzente Jánosnak, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a siketek halálnak, a holtak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik. (Máté 11.) Midőn tanítványait elküldé az üdvösség tanának hirdetésére, felhatalmazá őket: a szegényeknek az evangéliumot hirdetni, s gyógyítani a betegeket. – Az orvosnak, mint gyógyítónak, hivatalánál fogva ott is van alkalmá az üdvös működésre, hol a lelkipásztort, vagyis a lelki orvost nem látják szívesen. S igen természetes, hogy olly beteg, a ki izzó fájdalmainak közepette orvosának jótékony kezét tapasztala,, már ez által is különös bizodalommal viseltetik hozzá; kész lévén üdvös intéseit más tekintetben is követni s gyakorolni.

Szinte örvendetes tüneményül veszszük, hogy nem régen francia orvostanár Tessier J. P., több társaival orvosi folyóiratot alapított Parisban, „Art medical” cím alatt; mellynek célja, keresztényivé tenni a gyógyászatot, vagyis eloszlatni némi homályt, melly a gyógytan alapjait burkolja, megvilágítván a tudomány eme pontjait a ker. dogmák fáklyájával. Isten áldás», lebegjen a jeles vállalat fölött.

Nevelési és szívképző iratok.

„Favus mellis, coraposita verba, dulcedo anime, sanitas ossium.” (Prov. 16.)

„Nevelés, jöjjön el a te országod”! így fohászokdtek némely emberbarátok, midőn a nevelés roppant hatásáról elmélkedtek. S helyesen. A nevelés teszi az embert azzá, a mivé len-

nie kell; mert a valódi nevelés fő eszköz arra, hogy az ember jó ember, jó keresztény, jó polgár, és a társaság alkalmas tagja lehessen. Azonban valamint szentnek és igaznak kell annak lennie, ki másokat megszentelni kíván; úgy hasonlóképen, neveltnek, tanultnak és kiképezettnek kell lennie, ki másokat nevelni, tanítani, kiképezni akar. Azért boldognak mondjuk a növendéket, kinek olly mentora van, a ki folytonos gond és szorgalom által igyekszik az erény és vallásosság igemagvait elhinteni fogékony keblébe, józan tanácsokat adni neki, helyes élet-szabályokra tanítani és szoktatni.

Egyébiránt nem csak szóval, hanem olvasással is szaporodnak az ismeretek, s tágul a tudomány láthatára. A jó könyv szinte egyik megbecsülhetlen kalauz és útítárs az élet utjain. - E szempontból, méltó hála- s elismerésre számolhatnak azon ifjúságbarátok, kik a komoly és fárasztó tanulmányok mellett olly olvasmányról is gondoskodnak, melly az ifjú fellengző érzelmeinek kedves élvezetet nyújt ugyan, de egyszersmind benne az erény- és vallásszeretetet melengeti, sőt a bűn vészterhes csábjaitól is megóvja.

Mi korunkat illeti, nevelési s ifjúságképző olvasmányokban épen nem szűkölködünk; de megfelelnek-e mind a magas célznak? az már más kérdés. Ha vizsgáljuk ezen olvasmányokat az ő belső tartalmuk szerint, ha vizsgáljuk azokat azon követelések szempontjából, mellyeket egy valódilag ifjúságképző irattól jogosan megkívánunk: akkor láthatni leginkább, hogy az igazán jó, s az ifjúság kezébe minden gond és aggodalom nélkül adható könyvek száma meglehetősen csekély. Mert mit sem szólván azokról, mellyek tartalom- és alakra nézve jobbadán regényszerűleg írvák, még ama jobb, és sokak szájában magasztalt iratok is, több hiányokat mutatnak fel. Némellyeknél a vallásos elemet háttérbe szorítva látjuk, vagy egészen mellőzve; holott tudva van, hogy a vallás minden ifjúsági képzésnek alapja, s első föltétele. Más iratoknak hibája ismét abban áll, hogy az ifjú képzelő-tehetségét módfölött tüzesítik, a valósból egy csalóka, és sehol sem létező tündérvilágba helyezik, és elárasztják képekkel, mellyek az érzéki képzelődésnek, a szellemi felsőbb tehetségek fölött túlsúlyt szereznek; mi által

az ifjú szív elkorcsosul, a túlcsigázott kedély a rideg ész másképp alakult, valóság iránt eltompul, s jgaai rendeltetésétől elűttetik. Mások ismét leginkább csak az entusiasmus rendkívüli cselekvényeit, és a hősiség ritka példáit állítják a lélek elébe; miből azután következik, hogy a közönséges és mindennapi kötelességek és cselekvényék, jobbadán semmit sem jelentő kicsinységekül tekintetnek, s ekképen el is hanyagoltatnak. Leggyakrabban pedig azon főhibát követik el, hogy az ifjú szív figyelmét a cselekvények külső és fényoldalára irányozzák, a cselekvőségnek belértékét, az öntudat és jó szándék tisztaságát pedig elhanyagolják: miből aztán következik, hogy az ifjak megszokják a cselekvényeket külső csillámuk szerint becsülni; s minden cselekedeteik rugóját a külfény és kitüntetési vágy képezendi. Hogy ilyen és hasonló tartalmú, modorú iratokban kedvünk nem telhetik, bizonyos; illynemű iratok nem csak hogy nem használnak, de sőt ártanak is.

Az értelem- és szívmételező iratok illy özőnében magasztos kebellet üdvözöljük azon lelkes férfiakat, kik meggyőződve lévén, hogy az ember méltóságának tetőpontját egyedül belső vallásosság által érheti el, nagy bölcsesség- és előlátással, népszerű elbeszéléseiket, sa szöveg fonalát akkép intézik, hogy a vallás és erény megkedveltessék, és jótékonysága nyilvánossá válják. Gyengéden és élethűn rajzolják ők a gyermeki nemesb indulatokat, bele szövéen mindenütt a legszebb oktatásokat, erkölcsi s vallási figyelmeztetéseket. Illy olvasmányok, mellyekben a lelki míveltségnek és valódi czivképzésnek alkotó részei, a szilárd hit, följajnló szeretet, és hervadhatlan remény, föltalálhatok, valódi áldás az ifjúságra!

Ide soroljuk Schmid Kristóf, Silbert, Lautenschläger, Veuillot, Hahn-Hahn Ida, Galura, Bauberger, Dörle, Nelk, Ney, Zimmermann, Ried, stb. ifjúság- és szívképző iratait, mellyekben az elbeszélések lelkesek, az ájtatosság harmatával termékenyítve, és szende hitliliomokkal és kegyeletes erényviolákkal ékesítve: s azért alkalmasok is, hogy az olvasó szívében általuk az Istenről, vallás- és erényről csak nemes eszmék honosulhassanak meg.

Népkönyvek.

„More et vita in manu lingvae; qui diligunt earn, comedent fructus eius.” (Prov. 18.)

Nem egyhamar fog a szegény nép annyi rokonszenv- és részvétellel találkozni, mint a kérdéses (1840-1854.) korszakban. Nem tartatott gyűlés, vagy lakoma, mellynél a szegény népről ne történt volna emlékezés. Ennek érdekében működött a hazafi, ennek fogta pártját a szónok, ennek igényeivel állott elő az újságíró: szóval az egész világ, csupa emberszeretetből (?), a népért küzdött. Azonban ha mélyebben vizsgáljuk ezen rendkívüli tüneményt, itt is teljesedve látjuk a magyar közmondást: „Nem mind arany, a mi fénylik.” Nem mind valódi népbarát, a ki népbarátnak adja ki magát! Sőt meg kell vallanunk., hogy nem egy úgynevezett népbarát, valódi néprontónak bizonyítja be magát.

Ide soroljuk kiváltkép azokat, kik a népfelvilágosodás ürügye alatt, olly könyveket nyújtanak a nép kezébe, mellyek jobbadán a korszellem bélyegzetté természeti egyenlőség, szabadosság elveiből fejté túlemelő s mindenfelé harapódzó népfel-sőségnek, az emberiséget megrendítő s veszélyeztető szellemében vannak írva. Kik mindenféle ártatlan cím és ürügy alá rejtik a béke, egyház és főnálló polgári rend feldúlására irányzott nézeteiket; olcsó áron, sőt ingyen osztogatván a vészterhes olvasmányt: mi által az elégületlenség konkolya bőven elhintetik. Hasonlókép ide soroljuk az úgynevezett pietistákat, kik az erkölcsiség melletti buzgólkodás ürügye alatt, a kinyilatkoztatott vallás és kath. intézmények elleni gyűlöletet hirdetik; még pedig azon régen elavult és százezerszer megczáfolt véd-okokkal, mellyek a vallási háborúk sötét korában, az államok nyugalmát és népek boldogságát megrendítették. E pietista népiratokban nagy csalfasággal ferdítették el a történet, meggyaláztatik az igazság, s a közvélemény tévútra vezetetik. így keletkezett például Steyerhonban egy hírlap „Őskereszténység” neve alatt, melly minden megrendelések nélkül sok példányban szétküldteték. A lap „Őskereszténység”-nek czímezé magát; de va-

lóban ellenkereszténységnek (antichristianismus) nevezendő. Mert a mint nincs köze a viláosságoknak a sötétséggel, Istennek a Beliállal, olly kevésbé van köze a kereszténységnek ezen lappal. Egyik számában a személyes Istennek léte tagadtatik; másikk számában kétségbe vonatik a hatalom, mellynél fogva a kathedegyház papjai, mint az apostoloknak jogszerű utódaik a bűnököt megbocsátják: és e hatalom bitorlásnak nevezetik, A gyónószék és fülgyónás meggyaláztatva, s történetileg elferdítve, emberi találmánynak mondatik. Jézusról ugyan azt hirdeti, hogy ő a legfölségesebb ember; de valljon csupán ember csak? Sőt az által, hogy anyaszentegyházának szent intézményeit meggyalázza, s a tőle adott hatalmat bitorlásnak nevezi, a legfölségesebb ember cím daczára ötet ámitónak adja ki. Az illy népbárátok- és fölvilágosítókat valódi néprontóknak kellene nevezni.

Egyébiránt midőn így a hamis népbárátok működésével sehogy sem tudunk megbarátkozni, más részről szívünket benső örömmérség fogja el, midőn az irodalomnak e terén is olly férfiakat üdvözölhetünk, kik őrszemmél kísérik a csábítás szellemének valamint titkos rejtőzködéseit, úgy merész szerteszaguldazásit is; és épen azért a népnek jó baráti lévén, rossz könyvek helyett olly olvasmányt iparkodnak adni kezébe, melly hasznos ismeretekeken kívül, alkalmas a nép szívében egyszersmind a valóságos elveket, a házi s polgári erényeknek ezen legerősebb támaszait föléleszteni, s általuk a népet fölvertezni az elcsábítás veszedelme ellen. Illyen férfiak Stolz Alban, Zugschwert, Szabó Imre, Graray Alajos, Némafí, Majer István, Ney Ferencz stb.

Időszaki sajtó.

„Inabundanti justiffia virtus maxima est; cogitationes autem impiorum eradicabuntur.”
(Prov. 15.)

Olly korszakban, midőn az újságolvasás majd nem általános divattá vált, az időszaki sajtó is egyike lön a legnyomatékosabb hatalmasságoknak, s a szerint, a mint jó, vagy rossz szel-

lem lengi át, áldást vagy veszélyt idéz elő. „Hatalmas a kard és lőszer, megbecsülhetlenek a gyárak, bámulatra ragadók a gőzerőművek: de a sajtóhozi viszonylatukban mégis csak alárendelt jelentőségűek. Egy eszme e perczben születve, másokban a sajtó által ezeresítve, holnap országokat és világrészeket fut be villámszárnyain, s fölrazva milliók fő- és szívcsendét, vihar- teljes szellemszorongást idéz elő, melly omló kiáradásaiban századok szentelte intézmények oszlopait folyja körül, nyaldosó hullámival alámosva, s töveikből kidöntve azokat, sőt még nyomait is beiszapolva; vagy pedig termékenyítve másutt a földeket, és ép életnedvvel töltve meg a tán szomjas törzsökös ket; a mint t. i. az eszmeszakra a kebel jobb, vagy baloldalának tüzéből pattant föl.”.... így keletkeztek legújabb időkben hírlapok, a napi események, politikai kérdések megvitatására, a tudomány, nyelvészet, műipar, kereskedés, gazdaszat előmozdítására. És igen helyesen; mert az illy közhasznú ismeretek terjesztése által a jó lelkű szerkesztők nem csak az olvasó közönségre folyhatnak be fölvilágosítólag, de egyszersmind óhajtott sikerrel tölthetik be azon áldott szerepet, mellyre az időszaki sajtó hivatva van. Csak az fáj, hogy ezen lapokban is, mellyeknek egészen más cél tűzetett ki, a kath. egyház méltatlan megtámadásoknak vagy on kitéve; a mi kétség kívül onnét magyarázható, mivel az időszaki sajtó közlönyeinek nagy része nem-keresztények és hitetlenek kezében van.

Egyébiránt a kath. tudósok sem hevernek tétlenül; s míg némellyek az országos politikai ügyek loyalis taglalása, s a nemzetek szükségei- és teendőinek korszerű fejtegetése által iparkodnak a népeket fölvilágosítani; híven tolmácsolván a nemzetek törvényszerű érzelmeit, szerény nyíltsággal képvisel- vén a közvéleményt, éber figyelemmel kísérvén a szellemi haladást, a míveltség és társadalmi jóllét igényeit, hű kegyelettel karolván minden mozzanatát a közéletnek, s mi a trón és a nép közt a kölcsönös bizodalmat és szeretetet, mint a közös haladás, erő s emelkedés egyetlen biztos alapját szilárdítani képes: addig mások az istentelen és szennyes sajtó romboló törekvéseinek ellenében, sietnek a napi eseményeket kath. szempontból megvitatni, a vallás és erkölcsiség, állam és egyház

körébe vágó tárgyak iránt pedig alkalmas felvilágosításokat nyújtani, kétségeket oszlatni, balítéletet ostromolni, azt, a mi helyes és üdvös, kimutatni, az alaptalant pedig a ker. szeretet szellemében megczáfolni; szóval, megtenni mindent, mi a kath. igazság- és jognak megismerésére s kivívására szolgál. S valamint a világ fiai lapjaikba, hogy azokat megkedveltessék, fölvesznek mindenféle röpeszméket, beszéyleket, novellákat, regényeket, nemzeti szokásokat, élczekeket, talányokat, irodalmi forgácsokat, dalokat stb.: úgy a kath. lapokban sem hiányzanak a vallásos elmélkedések, elbeszélések, szívképző történetek, épületes szokások, szertartások és ünnepélyek ismertetése, tovább a sz.-írási helyek alkalmas magyarázata, bibliai életképek és jellemek, olvasási kalászatok, erkölcsi mesék, példabeszédek, ájtatos énekek; szóval mindaz, mi az Isten országát, az ő egész erénykincsével együtt, melly nélkül sem igaz szabadság, sem valláserkölcsi míveltség nincs, minden irányban képes fölvirágoztatni.

Illy szellemben működtek és működnek: a „l'Univers, Ami de la Religion, Tablet, Religio és Nevelés, Religio, Armonia, Civilta Cattolica, Bilancia, Katholik, Rheinische Volkshalle, Historisch-Politische Blätter, Wiener Kirchen-Zeitung, Neue és alte Sion, Oesterreichischer Correspondent, Salzburger Blatt, Blahovest, Cyrill és Method stb. Ide tartoznak tovább a francia, s angolországi kath. tudósok által szerkesztett, valamint a bonni, freiburgi, bécsi, hildesheimi, tübingeni, havi s évnegyedes időszaki lapok, jobbadán a kebelbéli egyetemi hit-tanároktól szerkesztve. Ezen lapok mind jó kezekben vannak. A szerkesztők és dolgozótársak valódi kath. szellemben működnek, a korszellem babérjait nem keresik. Az egyedüli rugó, a kath. egyháznak híven és utolsó lehelletig szolgálni, annak javát, fényét és dicsőségét előmozdítani.

Encyclopaediai irodalom.

„Cor sapientis quaerit doctrinam; et os stultorum pascitur imperitia.” (Prov. 15.)

Kevés embernek jutott a szerencse, több tudományban egyaránt alaposan beavatottnak lenni. Nincs halandó, ki áta-

lános tudással dicsekedhetnék. A tudományok köre fiókkal sokkal ropantabb, az emberi elme korlátoltabb, az élet rövidebb, hogy sem annyi ismeretek tengerhalmazát elviselhetné. Azért szerkesztettek az úgynevezett Fillértárak, Conversations-Lexiconok, és Encyclopaediák, mellyekben abc-rendben, a rendes tanulmányozás és fásasztó szorgalom szülte nyomozások, ismertetések, értekezések mintegy rakásra gyűjtve; hogy az előforduló szükség idején a bajon rögtön segítve legyen. S ki ne méltatna egy illy vállalatot és fáradozást?

Azonban ha mélyebben vizsgáljuk e gyűjteményeket, mélyen elszomorodunk; mert többnyire a hitetlenség és felekezetesség szellemében fogalmazvak: a modor és szellem, melly e műveket átlengi, rationalisticus; a keresztény elem náluk egészen hiányzik, melly pedig közel 2000 év óta polgári művelődésünknek is alapjául szolgált, és tudományokat és művészeteket fölvirágoztatott. Kiválólág pedig a kath. egyház képe annyira eltorzított, hogy valóban csuda volna, ha az illy olvasmányok gyakoribb élvezete ködplett vonván az egyház történetében járatlan olvasók lelki szeméire, másképp tanulnák a katholicismust tekinteni, mint az obscurantismus, babona, jesuitismus stb. kárhuzatos iskoláját. Ki az egyház híve maradt, a ki érette fáradozott, és őt védelmezte, vagy a tévelygésből visszatért anyai keblébe, ki intézményeiben a Szentlélek művét látta, az majd együgyűnek, majd kétszínű-, és gonosznak bélyegeztetik. Tudomány és érdem, igazságszeretet, jóllét és haladás, többnyire a szakadárok-vagy közönyöseknek tulajdonítatik. Illy szellemenben írvák legnagyobb részt a divatos Conversations-Lexiconok, Fillértárak és Encyclopaediák.

Midőn ekkép a saskeselyűk egyházunk szívét tépnék, kezdenek a kath. tudósok is egy kath. értelemben szerkezendő Encyclopaediáról gondoskodni, mellyben a kath. olvasó föltalálhatná mindazon kellő útbaigazításokat, mellyek a vitatkozások tárgyaiul szolgáló kath. hitigazságok-, egyházi törvények- és intézetek-, vallási gyakorlatok- és bizonyos személyek- és történetekre vonatkoznak. Főleg Németországban nagy buzgóságot fejtenek ki a tudósok az irodalomnak e térén. Ide tartoznak: Wetzer és Weite, s Aschbach Encyclopaedia!, Allioli, Alzog,

Buss, Döllinger, Hefele, Hirscher, Martin, Probst, Hurter, Phillips, Scheiner, Schuster, Staudenmajer, Tarnóczy, Veith, stb. jeles írók közremunkálásáva. I. kiadva.

Művészet.

„Et iraplevi eum Spiritu Dei, sapientia et intelligentia, et scientia in omni opère”. (Exod. 31, 3.)

A keresztény művészet az isteni kinyilatkoztatás nyomán a legfőbb szépséget Istenben helyezi; ettől származtat minden erényt, minden jót és magasztost. Minden valódi szépnek igazság szolgál alapul; azért a művészet a maga igazságában fölfogva, nem egyéb, mint a fönségesebb isteni gondolatnak ér-zékek alá eső eszközök általi előadása. Minden szépnek az igaz-hoz, jóhoz kell minket vezetni: s azért a ki szépséget igazság nélkül akar, az szél után kapkod; a ki szépségre, s igazságra a nélkül törekszik, hogy a legfőbb szépséget és jóságot szem előtt tartaná, árnyékot kerget.

A kath. egyház a művészeteket nem használja csupán világi képző-eszközökül, hanem a Mindenhatónak imádására, s halhatatlan lelkünk nemesítésére. „így fogadta be a kellemet lehelő musákat, kik eredetileg a religio szolgálói voltak. A szépnek gyermekei az egyház szolgálatába jutván, egyedül ennek céljára voltak kötelesek tenni szép szolgálatjukat; ellenkező esetben szolgálatukból elüzetendők. Azt akarta az egyház, befogadván őket, hogy Erato csinosan öltözködve myrtus- és rózsával koszorúzottan pengesse lyráját a templomban; de mellőle a szárnyas és nyilas Cupido, füstös lobogású fáklájával hátráljon, s helyette a mennyei Amor foglaljon helyet. Azt, hogy Euterpe támogassa föl a karban hangjegyeit, hangoztassa muzsika-sze-reit: de semmit, az ő méltóságával, és céljával nem egyezőt, ne hallasson; hangjai ne legyenek az orchestrum zajgásai, hanem kellemesen, illedelmesen összevontak, és mérséklettek. Azt, hogy Polyhymnia lépjen fel a szónok-székre virágfüzérrel, és gyön-gyökkel fölékesítve szóljon, Terpsychore jártassa illedelemmel

tagjait: de szent méltósággal, és olly buzgón, mint ezt amaz evangéliumhirdető sz. férfiak tették, kiknek képeiket a szobrászat által kivésette. Illy szellemben fölfogva a művészetek, emelik az áhítatot, sz. bámulatot gerjesztenek, és vallásosságunkat ékesítik.” Illy szellemben iparkodott a kath. egyház e korszakban is a szép művészeteket Isten dicsőségére, s hívei vallásosságának előmozdítására fölhasználni.

Azonban fájdalom! az egyház anyai gondoskodása és törekvése nem talált mindenütt viszhangra: a korszak hithideg, ne mondjam, pogányszerű gondolkozása, káros befolyást gyakorolt a művészetekre! S valamint hajdan a pogány gondolkozás az isteneket földi lakókká, bűnösökké változtatta által, s ez által az erkölcs országában nagy zavart okozott: úgy e korszakban is a pogány eszményekben gyönyörködő művészek, romlott képzelem és szenvedély szülte torzképeket adának elő, s ezek által számtalanokat az erkölcsiség teréről elcsábítottak. A legújabb időkben fölébredt kath. hitélet e téren is üdvös mozgalmakat idéz elő. Találkoztak ker. művészek, kik az égnek szülöttjeit, a föld salakjától megtisztítva, s igazi vallási szellemmel lelkesítve fölmutatni, s a világgal újra megkedveltetni iparkodnak. A művészetek majd minden ágaiban jeles vállalkozók lépnek föl, kik az eltévesztett irányt, az erkölcselenség útjára csábító festészet, szobrászat, zenészet, stb. visszaéléseit az által akarják megszüntetni, s helyreállítani, hogy a pogány ábrándozás és érzelem szülte művészeti torzképek helyébe, vallásos, elme- és szívképző darabokat állítanak ki; nem csak, hanem egyesített erővel, szó- és írásban dolgoznak azon művészek ellenében, kik botrányos műveikkel a korszak bajait szaporítani nem átalnak,

Itt különösen megemlítendő Manz J. Gr. regensburgi szép-műáros, a ki számtalan jeles sz. képeket szolgáltatott a ker. nép kezébe; s ezért ő szentségétől, IX. Pius pápától érdemkeresztet nyert. Szinte teljes méltánylatunkat igényli a düsseldorfi sz.- képkiaadó egylet, a bécsi kath. művész egylet, a prágai zenetársulat, stb.

Egyletek és társulatok.

„Viribus unitis.” (Ferencz-József.)

„Egyesített erővel!” Ez ama jelige, mellyet szeretve tisztelt, dicsőségesen uralkodó fejedelmünk választott magának. E jelige hatályosan fejtí meg az 1840-1854. korszak irányát is. Korunkat közönségesen egyletek és társulatok korának nevezik. Úgy látszik, általánosan el van ismerve e korszakban azon igazság, miszerint több szem többet lát, több kéz többet elbír; valamint az is bizonyos, hogy karöltve, vállvetve, azt is megtehetni, mi egyesek elkülönözött erejét meghaladja. S azért világszerte minden érdek megvédése- és emelésére egyletek keletkeznek, a művészet, ipar, és kereskedés fölvirágoztatására szintúgy, mint a csatornák, vasutak, és gőzhajók építésére. S örömmel tapasztaljuk, hogy az egyházi téren, a hitélet és erkölcsiség fejlődése-és gyarapodására olly üdvös hatást gyakorló ájtatos egyletek és társulatok, szinte kellő részvét-és pártfogásra találnak.

Egyébiránt az anyaszentegyház maga is egy nagy egylet. ő, mint ez. Ágoston írja: „a polgárokat polgárokkal, a népeket népekkel, és általában az embereket emberekkel, ugyanazon közös szülék emlékezete által nem csak azonegy társulatba, de testvéri szövetségbe is egyesíti.” S noha ezen egyház magában is elég életerővel bír, hogy minden tagjaiba a keresztény élet-elevenséget árasztza, mégis a külön vallási társulatokat sem veti meg: sőt azokat mindenkor pártolta is; kiváltképen, mellyek az evangéliumi tanácsok és tiszta ker. szellem terjesztését, és a jó-ságos cselekedetek nevelését és megszilárdítását czélozzák. Ide tartoznak a szerzetes-rendi egyletek, mellyek, mint a föltétlen engedelmesség, szüzi tisztaság, önkénytes szegénység, és más evangéliumi tanácsok és erények képviselői, elejétől fogva nagy tisztelet- és becsületben állottak a kath. egyházban. Ide tartoznak továbbá az úgy nevezett testvérületek (confraternitates) és társulatok (sodalitia). Ezen egyletek a szerzetes-rendektől abban különböztek, hogy legnagyobb részt világiakból

állottak, kik köz életviszonyaiból ki nem lépve, bizonyos ájtatosság és felebaráti szeretet gyakorlására összegyülekeztek, és magukat egyszerű fogadással az evangéliumi tanácsok követésére kötelezték. – Illy testvérületeket minden században találunk különféle nevek és formák alatt. Kivált erősen vertek gyökeret Romában, az egyház tűzhelyén. Itt vonták magukra a pápák figyelmét, kik azokat különösen pártfogolták, és sok egyházi kiváltságok- és kegyelmekkel megkülönböztették! Innét elterjedtek Olaszhon egyéb városaiban, különösen Velenczében, hol nagy részvétet gerjesztenek; később pedig Francia- s Németországba hatottak. így keletkeztek a XI. XII. XIII. században egyletek a betegek ápolására. Az egylet tagjai kötelezek magukat, a szegények- és kórházakra gondot viselni, plébániákat és iskolákat alapítani. Ezen egyletek gyakran czéhek nevezete alatt fordulnak elő. Midőn a XVI. században a protestantismus lábra kapott, és némelly vidékeken a földes-urak prot. vallásra kényszeríték kath. alattvalóikat: a községekben egyletek támadtak, mellyeknek czélja vala, gondoskodni, hogy senki az igaz hittől el ne szakadjon. Az egyletek tagjai, jobbadán földmivelők, rendeltek körmeneteket, vagy más egyházi demonstratiokat, miszerint megmutathassák a világnak, hogy még katholicusok. A XVII. században, mikor a 30 éves háború következtében eltűnt a hit és erkölcsiség, ismét új egyletek alakultak, mellyek a hit és erényes gondolkozás visszaállításán dolgoztak. Szinte a múlt században is, mikor az anyaszentegyház ellenségei Összevetett vállakkal, és minden oldalról kezét fogva, majd alatomosan, majd nyílt sisakkal a katholicismust megdönteni iparkodtak, új társulatok keletkeztek, mellyeknek czélja volt: az igaz hitet a szivekben fölkeltetni, a kath. hitéletet fölfrísíteni, s föleleveníteni; szóval, a kath. elveket a pogány tanok ellenében az élet minden viszonyaiba át- és bevinni.

S ki gyözné név szerint mind előszámolni azon sokféle jótékony és ájtatossági, tudomány- és művészeti társulatokat, mellyek a kérdéses korszakban a kath. egyház hiterejéből részint keletkeztek, részint pedig lendületnek indultak? Bármerre tekintünk, majd mindenütt különféle czélokra alakult egyleteket és társulatokat veszünk észre, sz. Pálnak ama mondásához

képest: „Különfélék a kegyelmek ajándékai; némelyeknek adott a tudomány ajándéka, másnak a nyelvek nemei, másnak a beszédek magyarázata, másnak a szellemek megkülönböztetése, másnak a hit. Mindezeket pedig munkálja ugyanazon Szentlélek, osztogatván mindenkinek, a mint akarja.” (Kor. 13, 3-12)

Általában ezen egyleteket két osztályba lehet sorozni, a mint vagy az egyház külterjedelniek előmozdítására, vagy a hitélet emelésére irányozvák. Az első osztályba tartoznak a hiterjesztő egyletek, úgymint: a romai propaganda, a lyoni francia, sz. Lipót ausztriai, s a Lajosról nevezett bajor egyletek; ide tartozik tovább: a Jézus sz. gyermekségéről nevezett társulat, Mária-egylet az afrikai missio javára Bécsben, stb. Másik osztályba tartoznak kiváltképen a Pius-egyletek, a sz. István-, sz. Severin-, sz. Bonifác-, borromei sz. Károlyról nevezett társulatok; tovább az Isten nevének védelmére, a vásár- és ünnepnapok megszentelésére, a régi székes-egyházak kiigazítása- és bevégzésére, az egyházi ének és zene tökélyesbítésére alakult egyletek; a társulatok a katonák és tanuló ifjak számára, a becsületes mestersegédek és inasok kiképezésére; az egyletek a szegények javára: úgymint a sz. Vinczéről, sz. Ludmilla- s Ivórol nevezett egyletek, a szegény gyermekek ápolására, a vakok, siketnémák kiképezésére, a vadházasságok kiirtására alakult társulatok, amértékletlenség és rabszolgakereskedés megszüntetésére, a fegyenczek javára alakult védegyletek, a betegápoló, s temetési egyletek. Végtére ide tartoznak a különféle imaegyletek, úgy mint: a Jézus és szűz Mária szeplőtelen sz. szívéről, sz. olvasórol, sz. Cyrill- és Methodról nevezett egyletek.

Hitterjesztő egyletek.

„Fundatur exultatione unifersae terrae mons
Sión, latera aquilonis, ci vitas Regis magni.”
(Psalm. 47.)

Az evangéliumot minden népeknek ki kell hirdetni. Mindeneknek meg kell ismerniök az egy igaz Istent, és a kit ő kül-

dött Jézus Krisztust. Egy pásztornak és nyájnak kell lenni. Ez az örök Atyának, és az emberré lett Isten-fiának akarata. E végre küldé el az Üdvözítő mennybe-menetele előtt apostolait az egész világra, s monda nekik: „Elmenvén tanítsatok minden népeket, keresztelvén őket az Atyának, és Fiúnak, és Szentléleknek nevében; tanítván őket, hogy megtartsák mindazokat, valamiket parancsoltam nektek.” Ehhez oltalmát ígérte nekik; mondván: „És íme én veletek vagyok a világ végéig.” (Mát. 28, 18-20.) És megígérte nekik, hogy egy más vigasztalót küld nekik, az igazság lelkét; a ki mindenekre meg tanítja őket, s a következőket megjelenti neki. Elérkezett a Pünkösöd ünnepe, Jézusnak Ígérete valóban beteljesedett; az apostolok heteiének Szentlélekkel, és kezdenek szólani különböző nyelveken, a mint a Szentlélek ad vala nekik szólni; úgy hogy azon nap 3000 lélek számított a ker. községhez. Maga Saul is, a ki fenyegetve s öldökölvé tört az Úr tanítványaira, megvilágosított, és választott edénynyé lesz; hogy vigye az Úr nevét a pogány nemzetek és királyok, és Izrael fiai elébe. Így lőn kihirdetve a fölfeszítettnek neve, s tanítása az egész világon; s mindenütt, a hova elhatott az apostolok szava, új ker. községek keletkeztek, mellyek megismerték, hogy nincs másban üdvösség, mint az Úr Jézus nevében. (Apóst, csel. 4, 12.)

Örömtelt szívvel látták az apostolok még éltökben az Üdvözítő tanításának mustármagját növekedni [és zsendülni; lélekben pedig megpillantották a már magasra nőtt fát, messze kiterjedt ágai- s lombjaival, és árnyéka alatt a föld népeit pihenni. Ezen örömdús reményben kezdek el a sz. művet, és azt meg is alapíták. Azonban mivel az ő működésök is csak egy emberi élet szűk határai közé volt zárva, azért társakat választanak maguknak utódokul, kik a Szentlélektől püspököknek rendeltetvén, az Istenközönségét igazgatták, az elkezdett munkát egész erővel folytatták, az életigéjét mindig továbbterjesztették. És az Úr vala az Ő fölkejtjeivel; fáradságos működésöket megáldván.

Érdekes lesz, ide iktatni, minő mértékben terjedt el és növekedett a kereszténység. Ha a különféle történetíróknak hínünk szabad, akkor:

az 1. századvégév 'el volt:	500,000 keresztény;
a 2.	2,000,000
a 3.	5,000,000
a 4.	10,000,000
az 5.	16,000,000
a 6.	20,000,000
a 7.	28,000,000
a 8.	30,000,000
a 9.	40,000,000
a 10.	50,000,000
A 11.	70,000,000
a 12.	72,000,000
a 13.	75,000,000
a 14.	81,000,000
a 15.	100,000,000
a 16.	125,000,000
a 17.	185,000,000
a 18.	250,000,000
a 19.	360,000,000

Ezen számokból láthatni, hogy kivált az utolsó századokban szembetűnő a szaporodás; úgy hogy a keresztények száma 200 – 300 évek alatt majdnem kettőzött. Ha ez így megy ezután is, akkor a következő három században a keresztények száma 500 – 600 millióra fog szaporodni. Legyen bármikép, annyi bizonyos, hogy az egyháznak nem szabad megfogyatkoznia, hanem nőtön nőnie kell és terjednie; mint a parányi mustármagból kelt terebélyes növénynek.

Igaz ugyan, hogy az Urnák ígérete nem zárja ki az egyház tagjainak idő-, s helyenkinti részletes csökkenését, vagy akár végképeni elfajulását; azaz: nem teszi lehetetlenné, hogy egy, vagy más tartomány és birodalom meg ne fosztassék az igaz kath. hit áldásaitól; azonban ilyenkor az isteni gondviselés a veszteséget más utón pótolja. Tetemesen szaporodott a keresztények száma a XVI. században vétkes szándékkal megkísérlett hitújítási merény után is: mert tetszett az isteni gondviselésnek, az egyház kárát más utakon visszapótolni. Míg Európában aggodó anyaként szemlélte a kath. egyház, mikép annyi gyerme-

kei elpártolnak tőle: addig más világrészekben dúsan lőn kármentesítve, s megvigasztalva. Ekkor egy új világrészt, Amerikát fedezték föl: s az európai népek oly tartományokba hatottak, mellyeket azelőtt vagy épen nem, vagy csak homályosan ismertek. Es az egyház, követve a gondviselés intését, s az idők nagy eseményeit fölhasználva, apostoli férfiakat küldött a vadnépek kiképezésére. A spanyolok és portugálok, akkori időben a leghíresebb tengerész népek, híven ragaszkodtak az egyházhoz; s majd minden hajó, melly az új-világba katonákat szállított, hittanítókat is hozott egyszersmind, a sz. kereszt győzedelmi jelének fölmagasztalására. A szerzetes-rendek rendkívüli tevékenységet fejtének ki; kiváltképen pedig a domonkosiak, ágostoniak, sz. Ferencz kisebb testvérei, benczék és jezuiták, vetélkedve szálltak hajókra, túl a tengereken Krisztus evangéliumát olly népeknek hirdetendők, mellyek a sötétség és halál árnyékában fekvének; és így mit a kath. egyház elvesztett Európában, tízszeresen visszanyeré azt Amerika- s Asiában. így ment az mindig.

Tekintsük a legújabb időket! Ki győzné mind elszámolni azon károkat, mellyeket az egyház a múlt század végével, s e század elején szenvedett, és folyvást szenved? Es mégis minden szenvedés, és veszteségek daczára is, a catholicismus terjed folytonosan, és mindig virágzóbb állapotra jut!

Valamint ezelőtt, úgy most is vannak férfiak, és lesznek, míg csak a szükség úgy hozza magával, kik betelve Szentlélekkel, hivatást éreznek magukban, Jézus nevét a pogány nemzetek és királyok elébe vinni, s Isten országát tovább és tovább terjeszteni. Az új-kor nagyszerű fölfedezései, a gőzhajók és vaspályák, megannyi jótékony nemtökké váltak, mellyek a hitterítők fáradalmas és terhes utazásait elősegítik, s így az Isten országának terjesztésére hatalmasan közremunkálnak. – Egyébiránt hogy a kérdéses korszak működéseiről helyes fogalmunk legyen, tekintsük közelebbről a hitterjesztő egyleteket.

A hitterjesztő egyletek közt kiváló helyei foglal: a

Római propaganda

(Institutum de propaganda fide).

„Fili tui de longe venient, et filia tuae de latere surgent.” (Isai. 60.)

Alig volt valaha a világon olly sokféle propaganda, mint a kérdéses korszakban. Sokat hallottunk az úgy nevezett népboldogítók, felvilágosultak, menekültek, socialisták, atb. propagandáiról: és találkoztak emberek, kik akath. egyházé magaszos intézetét is gyanúsítani nem iszonyodtak; azt állítván, hogy ez is a többi propagandák sorába tartozik. Pedig a római propaganda, s az úgy nevezett népboldogítók propagandái közt olly nagy a különbség, mint ég és föld közt.

Krisztus Urunk feltámadása után megjelenvén tanítványainak, így szólott Péterhez: „Simon, Jóna fia, ezeknél inkább szeretsz-e engem” ‘S ez monda neki: Úgy Uram! te tudod, hogy szeretlek téged. Újra másodszor, sőt harmadszor is kérdé őtet, s mindannyiszor azt felelé Péter, hogy igenis, szereti őtet. Jutulmául e szeretetének, lón Péter a bárányok és juhok legeltetésével megbízva. E szeretet és megkülönböztetés mély gyökeret vert Péter szívében; s azért legfőbb gondja vala mindig, hogy az Isten országa tovább és tovább terjesztessék. Valamint Péter, úgy utódai is e szellemben működtek; semmi költséget és fáradságot nem kiméivé. E végre ők számos egyleteket, növendéket, és collegiumokat alapítottak: s ezek közé tartozik a főncímzett római propaganda is.

E nagyszerű intézetet X. Gergely 1622-ben az igaz hit terjesztése végett alapította, s VIII. Orbán gazdag alapítványokkal és kiváltságokkal ellátta. Fő czélja ez intézetnek, a hit terjesztése a pogányok és eretnekek közt. Kezdetben csak némelly keleti nemzetek látogatták a collegiumot, úgy mint egyiptomiak, chaldaeusok, örmények, syrusok; később pedig európaiak is. Napoleon Parisba akarta az intézetet áttenni: de a növendékek elszéledtek; egyik része hazájába tért vissza, másika pedig laza-

risták gondviselése alatt megóvatott. Midőn e század elején a béke s rend helyreállott, VII. Pius a collegiumot visszaállítá, e minden nemzetek használatára rendelé. Az intézet XVI. Gergely alatt érte el jelen virágzásának tetőpontját. A jeles pápa a növendékek számát 120-ra emelé, s meghagyá, hogy azok minden nemzetekből vétessenek föl. S nem sokára Európa külföle tartományaiból jöttek növendékek, nevezetesen Svéd-, Norvég-, Angol-, Skót- és Írthonból, Belgium- és Németalföldről, Lengyelországból, Georgia-, Albánia-, Dalmát- és Bolgárországból, Német-és Helvéthonból; Görög-és Olaszországból, valamint Amerikából, nevezetesen az egyesült államokból, Californiából, angol és németalföldi birtokokból, úgy szinte Afrikából, Egyptom- és Mesopotamiából; végre Asiából, minden sémita törzsökökből, chaldaeusok, persák, örmények, syrusok, és indusok, Gangesen innen és túl, még a távol Chinábólis. így látunk az intézetben minden népeket az apostoli sz. szék körül összegyülekezve, s az egyház egységét és közönségességét ábrázolva.

Olly számos ifjúság ellátása természetesen nagy költséggel van összekötve, annyival is inkább, mivel a növendékek a collegiumba beléptök napjától fogva, mindenkkel bőven ellátnak, s mint fiai egy jó módú családapának ápoltnak. Becsületes ruházat, rendes ételmezés, és a szükséges tankönyvek, az oktatás, visszautazás! költségek, mind a növelde pénztárából szolgáltatnak ki. Az intézet jövedelmei 80,000 romai scudit tesznek, s a collegium tartása egyedül 20,000-nél többre kerül. Elvégezvén tanfolyamukat a növendékek, azután föl-szenteltetnek, s mint az evangélium hírnökei, távol eső hazájukba visszatérnek. Ezekből válnak majd a legbuzgóbb hittérítők, kik, Isten országa-, s honfiaik üdveért lángolván lelkök, a legnagyobb szenvedéseket is örömetst türik, és elmondhatják sz. Pállal: sem tűz, sem kard, sem nyomor, sem üldözés nem bírnak elválasztani Krisztus szeretetétől.

Helyén lesz itt megemlékezni egy ünnepélyről, mellynél meghatóbbat az egész föld kerekségén nem találunk. Ez az úgy nevezett nyelvünnep, mellyet a propagandabeli növendékek a három sz. királyok tiszteletére évenként szoktak tartani. Nincs

ennél fölségesb és tiszteletre méltóbb jelenet: a jerusálemi Pünkösd nagy napját gondolnók megújulni. Az ünnepélyt közönségesen az Úr Jézus megjelenését dicsőítő napkeletiek, zsidók (nyelvre), szamaritánusok, szerezsenek, cháldaeusok, syrusok, persák, örmények, chinaiak, arabok, törökök, georgiaiak, és indusok; Afrikából tamuli- s maduraiak, senegaliak, bíрманok, abyssíniaiak kezdik meg saját hónuk nyelvén, részint folyó, részint kötött dolgozatok előadásával. Erre a Megváltó dicséretét vetélkedve zengik a máltai, rabbini zsidó, új-görög, latin, olasz, spanyol, portugál és magyar ajkú növendékek; mit mások ismét curagaoi, s német nyelvén, még pedig több diálectuson, annak schweizi, rhätiai stb. szólamódjai szerint, folytatnak; követve hollandiak és irhoniak, skótok, celták, illyrek, lengyelek, albániaiak, bolgárok, lithvániaiak, svédek, lapponok, oláhok, francziák, angolok, kurdok, és ciliciaiak által. Illy nagyszerű ünnepélynek ki sem lehet tanúja a nélkül, hogy kath. létére boldognak ne érezze magát, és föl ne kiáltson: „Kelj iöl Jerusálem! mert jó világosságod; és az Urnak dicsősége fölötted feltámad. Mert íme setétség borítja a földet, és homály a népeket: tebenned pedig feltámad az Úr, és dicsősége megláttatik rajtad. És világosságodhoz járulnak a népek, és királyok a fényességhez, melly feltámad rajtad. Emeld fel körös-körül szemeidet, és lássad! Mindezek egybe gyűlve hozzád jönnek: messze földről jönnek fiaid, és ölben hozzattatnak el leányaid.” (Isai. 60.)

Lyoni hittedjesztő egylet.

„Deus autem non derelinquet misericordiarum suarum, et non corrumpet, nec delebit opera sua, neque perdet a stirpe nepotes electi sui.”

(Ecoles. 47, 24.)

Valamint a romai propagandának, úgy ezen egyletnek is ugyanaz a ezélja: t. i. a kath. vallást, amennyire lehet, az egész világon terjeszteni. 1815-ben Dubourg új-orleansi fölszentelt püspök Romából hazatértében Lyonba jött, s egy ideig itt tartózkodott. Új püspöki megyéjének szegénysége szolgálait neki indokul, hogy a jótékonyaságról elhíresedett lyoni polgárokhoz

forduljon, s kegyes részvétöket vegye igénybe. Szándékát először egy jámbor özvegygyei közüé, kit még Amerikából ismert; s együtt tanakodtak róla, mi jó volna az, ha Lovisia egyházmegye szükségeinek fedezésére, Lyonban jótékony egylet alakulna: mellynek tagjai bizonyos összeg évenkénti fizetésére köteleznék magukat. Azonban eleinte kevés remény mutatkozott.

Azon időtájban a külmissioi papnöveldének előljárói újra átvették Parisban lévő házukat, s a múlt században a pogányok térítésére alapított imaegyletet föléleszték; és sikerült is nekik többeket az egylet számára megnyerni. Már az első félévben olly nagy részvét mutatkozott, hogy az egylet 1000 tagot számlálna, s 2000 frankot küldene a hittérítőknek. Azalatt Dubourg püspök barátjai sem hagytak föl hasonló egylet alapításával, az új-orleansi püspökség javára.

1822-ben a püspöki-helyettes megjelent Lyonban; kinek személyes jelenléte igen jótékonyan hatott a sz. ügy előmozdítására. A hitbuzgóság annyira föléledt, hogy a társulat jövője iránt a legszebb remények mutatkoznak. Mivel pedig jól tudták, hogy a hitterjesztő egylet csak úgy fog igazán tenyészni, ha közönséges, azaz: kath. leend; azért egy általános, az egész világot magában foglaló egylet alapításáról kezdenek gondolkodni. Erre gyűlés tartatott; mellyben a Szentlélek segítségül hívása után, szót emelt bizonyos pap, és élénk színekkel rajzolta a kath. hit harczeit, s előhaladását az éjszaki Amerikában, s más világrészek tartományaiban; ennek folytán egy olly társulat alapítását indítványozá, mellynek célja volna: az ó- és új-világi hittérítő működéseket pártolni. Az indítvány egyhangúlag el lön fogadva. Majd egy elnököt, és 3 tagból álló választmányt neveztek ki, s ezt a felállítandó egylet szervezésével bízták meg. Ez Május 3-kán történt; melly nap a sz. kereszt felmagasztalásának van szentelve. Úgy látszik, maga az isteni gondviselés választá e napot, annak jeléül, hogy az egylet által a sz. kereszt a pogányoknál dicső hódításokat viend véghez. – Ekképen elkészülvén a terv, az alapítók első gondja vala, az érseki hatóság helybenhagyását kieszközölni; annál is inkább, mivel jól tudták, hogy minden, mi az egyház javára lenni készül, csak az ő áldása- és jóvánhagyásával veheti kezdetét, és gyarapodhatik.

Az érsek jóváhagyta az egyletet. Az első hónap bevétele 250 fr. tett, az egész év bevétele pedig 15,272 fr.

Az egylet nem sokára átlépte a megye határait. A központi választmány egyik tagja beutazá déli Franciaország városait; és fölszólítására Avignon-, Aix-, Marseille-, Montpellier-és Grenobleban megyei választmányok alakultak, s mindenütt buzgó és tekintélyes papok, nagy buzgósággal karolták fel a sz. ügyet. Majd a központi választmánynak egy másik tagja ment Parisba; s itt is sikerült neki a dolgot annyira vinni, hogy közbenjárására e városban második központi választmány alakulna.

Ez időtől fogva a társulat egész Franciaországot foglalá magában. Hogy pedig annál szilárdabb lábra állíttassék a sz. ügy, következő évben követség küldetett Romába, azon megbízással, hogy a boldog emlékezetű VII. Pius pápának lábaihoz boruljon, és kegyes jóváhagyását kérje ki. A pápa megerősíté az egyletet, s örök időkre búcsúkat engedett neki. E pillanattól fogva a francia és szomszéd országbeli püspökök (300) vették ajánlák az egyletet híveik jótékonyágába. Belgium, Schweiz, Németország, Olaszshon, Írhn, Angolhon, Spanyol-, és Portugalországok kitűnő részt vettek a jótékonyágban; míg végre a társulatot 1840-ik évben XVI. Gergely pápa különös apostoli iratában az egész anyaszentegyháznak ajánlá, s azt ezen ajánlása által valódi kath. intézette emelte.

Mi a társulat jövedelmeit illeti, azok következő arányban állnak: 1842-ben 3,243,195 fr. jött be; melly összeghez Franciaország maga 1,670,447, fr. járult. Némethon (Bajor- és Poroszországon kívül) 23,432 fr. akadozott; Ejszakamerika 4,377 fr., Bajorország 219,475 fr., Belgium 162,090 fr. Britannia Összesen 240,195 fr. (mellyből a szegény Írhnra 184,782 fr. jut); az olasz tartományok többet, mint 600,000 fr. (egyedül Sardinia 231,442 fr.); Spanyolország, (a Fülöpszigetekkel) 70,350 fr., Portugália 45,237 fr., Poroszország 119,250 fr., Schweiz 44,932 fr. Egyenesen a missiókra 3,191,912 fr. fordított; melly összegből azonban a társulat évkönyveinek kinyomatására szükséges 258,853 fr. levonandó. (Ezen évkönyvek igen érdekes tudósításokat közölnek a térítőktől, s francia, olasz, német, an-

gól, portugál, spanyol, holland, flamand, és lengyel nyelven adatnak ki, körül-belül 120,000 példányban.)

1845-ben a társulat összes jövedelme: 3,707,561. fr. ment; mely összeghez Franciaország maga 2,019,563 fr. járult. Amerika 100,000 fr., Belgium 496,000, a britt birodalom 232,000, pápai birodalom 107,000 fr., Sardinia 305,000, Poroszország 185,000 fr. adakozott. Ez évi jövedelemből az európai missióknak Angol-, Skót- és Irhonban, Gibraltárban, Schweizban, Török-és Görögországban jutott 660,000 fr.; az ásiai missióknak 1,035,000; az afrikaiaknak 279,000. Amerikába 1,022,000, s Óceániába 480,000 fr. küldetett.

1850-ben 3 millió fr. fölül jött be; az összeg nagyobb része, t. i. majd 2 millió, a francziáktól; azután következik Sardinia és Belgium: mindegyik többet adott 160,000 fr.; azután Poroszhon és Nagy-Britannia, mindegyik körül-belül 126,000; Németalföld 85,000, Északamerika 69,000, Sicilia 56,000, Schweiz 46,000, Toskana 42,700, az egyházi álladalom 42,374, Némethon pedig majd 42,000 fr. Ebből kiadatott az európai missiók számára több $\frac{1}{2}$ milliónál; Asia számára 1 millió felül; Amerikába 800,000, Oceania részére 410,000, Afrikába pedig 270,000 fr.

1853-ban a bevétel közel 4 millió fr. emelkedett. Bejött Frankhonból 2,364,148 fr., Némethonból 24,525. fr., Észak-Amerikából 135,646 fr., Dél-Amerikából 40,088 fr., Belgiumból 150,629 fr., Britanniából 193,746 fr., az egyházi államból 89,380 fr., Spanyolhonból 10,113 fr., Görögthonból 1,540 fr., a joniai szigetekről 350 fr., Óceániából 800 fr. Levanteből 8,113 fr., lombard-velencei királyságból 123,416 fr., Malta szigetről 44,345 fr., Modena herczegségből 18,675 fr., parmai herczegségből 12,108 fr., Német-Alföldről 64,753 fr., Portugálhonból 22,139 fr., Poroszországból 209,998 fr., a sard királyságból 287,114 fr., a két siciliai királyságból 94,945 fr., Helvéthonból 47,092 fr., Toskánából 49,286 fr., végre különféle észak-európai vidékekről 2,191 fr. S így az összes bejövét 4853-ban: 3,935,149 fr. – Kiadatott pedig: az európai missiókra: 936,120 fr., az ásiakra 1,440,510 fr., az af-

rikaiakra 342,700 fr., az amerikaiakra 1,089,428 fr., végre az óceániaiakra 413,787 fr.

A társulat ügyeit két, egyháziak- és világiakból álló tanács kezeli, egy középponti Lyonban, és egy fiók tanács Parisban. Ezek szedik be az adományokat, és ezek osztják szét is azokat a térítők közt, viszik a levelezéseket, és pedig fizetés nélkül. Ki a társulatba lép, kötelezi magát 10, hetenkint egy-egy soust fizető új tag szerzésére; ezek ismét tíz új tag, s az ekkép máris százig szaporodott tagok ismét egyenkint tíz mások megnyerésére. Ezer tagnál több, illy közvetlen összeköttetésbe nem lép. Minden tíz tagnak heti alamizsnáját azonegy tag, melly őket az intézetnek megszerzé, szedi össze, s adja át egy másnak: ki szinte tíztől szedi be a máris száztól járó adományokat; tíz illyentől végre, ezer tag adományát, ismét egy tag gyűjti össze és szállítja át az intézetnek. Ez adományokkal különös búcsukegyelmek vannak összekötve. Azonban legújabb időkben (1852.) IX. Pius pápa a mennyei kincsek táráat még azok számára is megnyitotta, kik szegénységök miatt a hópénzt nem fizethetik, és mégis a társulatban maradni óhajtanak. Ezek is szintűgy részt vehetnek a társulatnak engedményezett búcsúkjában, ha hónaponkint bármilly csekély összegecskét adnak be, s mindennapi imádságaikban kérik az Istent, hogy a ker. kath. hitet az egész világon terjeszteni, s az ő szállójébe munkásokat küldeni méltóztassék.

S ki lenne képes híven ecsetelni azon áldásokat, és jótéteményeket, mellyeket e jeles társulat, fenállása óta, vagy csak a kérdéses korszakban is terjesztett? E társulatnak köszönhetjük, hogy az Isten országa s az igaz hit terjesztése körül fáradozó munkások előtt elzárt pályák megnyitattak, s elhagyott rengetegek megnépesültek. Ennek köszönhetni, hogy számos hittérítők, jezuíták, lazaristák, domonkosiak, sz. ferencziek, redemptoristák, passionisták, turini s marseilli felajánlók (oblati), maristák és picpusi szerzetesek csoportosan indulhatnak el a világ hódítására, s aratják is a békés győzedelmet. A lelkes férfiak, segítettvén a társulat által, meglátogatják Persia hegyeit, Örményország pusztáit, India folyóit; behatnak Chinába, Mongol-, Korea- s Tibetországokba, s erélyes buzgósággal hirdetik

Jézust, a megfeszítettet. Elmennek Afrikába, megkeresik Tuniszt, Tripolist, Alexandriát és Cairót, Congot, és a mozambiquei gyarmatokat, egészen a Jó-remény fokáig: s fáradhatlan munkásságukat majd mindenütt áldásos siker koronázza. Ott ragyog a sz. kereszt Algir fővárosában; Felső-Egyptom, Abyssinia s Guinea lakói hallják a hittérítők oktatását. Megjelennek Éjszak-Amerikában, Jamaica-, s Guyanában, és az antillai szigeteken: s ezerén meg ezerén térnek Jézus üdvözítő aklába. Oceania megnyitja nekik korall-szigeteit; Sandwich-, Gambia-, Caledonia-, Új-Seelandban hirdetik az evangélium. E társulat költségén keletkeztek számos missio-állomások, templomok, növeldek, iskolák, és egyéb közhasznú intézetek.

A hiterjesztő társulatokhoz sorozhatni még a bajorhoni Lajos-, és az ausztriai sz. Lipót-egyletet. Az első évenkint a missiókat 100,000 p. fttal gyámolítja; ez utóbbi pedig kivált az éjszak-amerikai egyházak fölsegítéséhez járul tetemes összegekkel.

Ez a valódi philanthropia, melly az egész világot szívéhez zárja, s jót tesz azokkal is, a kiket éltében soha sem látott, s látni nem is remél, kivéve, az Isten színe előtt, egy boldogabb hazában, hová a ker. hitre térített pogányok is meg vannak hívva; hogy örökké dicsérjék az Urat, a ki érettök is szenvedett, és meghalt a keresztfán.

Jézus sz. gyermekségének társulata.

„Ex ore infantium,” „et lactentiaura perfcestí laudem, propter inimicos tuos, et ultorem.”
(Psalm. 8.)

E társulat, mellynek már neve is olly édesen hangzik, új találmánya azon gyöngéd, mindeneket átölelő anyai szeretetnek, mellyet a Szentlélek a kath. egyház szívében gyűjt meg. Valóban a kath. egyház a szónak ‘legnemesebb értelmében az „élők anyja”. Rá illenek a koronás prófétának azon szavai: „Tibi creditus est pauper; orphano tu eris adjutor.” Noha napjainkban több helyeken szegény az egyház, mégis áldásait olly

meghaladó mértékben terjeszti, hogy a világ csudálkozását méltán vonja magára. S épen ez határozó jellege ama fönséges, és az ég befolyása alatt álló működésének: hogy Isten az ő kezében a fillért is áldással halmozza el, és a jó cselekedetek gyümölcsévé érleli; míg roppant összegek, mellyeket az ő keze nem érintett, felekezeti czélokra, gyümölcstelenül pazaroltatnak.

Asia keleti részében van egy roppant birodalom, melly körül-belül 360,000,000 lakost számlál. A birodalom neve China. E birodalomban a pogány szülék ezer meg ezer újon-született gyermeket vízbe fulasztanak, az éhhalálnak, vagy a ragadozó állatoknak áldozatul oda dobnak és kivégeznek. A kath. hittérítők, kik folytonos életveszélyek közt hirdetik itt Krisztus evangéliumát, a legnagyobb szívfájdalommal látták e borzasztó kegyetlenséget; s föltették magukban, hogy e szerencsétlen kisdedeket fölszedik az utczákról, vagy pénzen megveszik, őket megkeresztelik, az életben maradtakat az erre szánt házakba, intézetekbe viszik, és belölők jó keresztényeket, és sz. hitünknek, az Isten országának, a chinai birodalomban leendő apostolokat nevelnek.

Azonban ehhez, Isten áldása mellett, pénz is szükséges. E végre a jó atyák a kath. népek kegyességéhez folyamodtak. Majd Forbin-Janson, nancyi püspök beutazá Európának némelly kath. tartományait, s kivált a kisded gyermekeket kegyes adakozás- és imádságra szólítá föl. A püspök fáradozásait óhajtott siker koronázta. A kisdedek szívörömet siettek a szerencsétlen chinai gyermekek javára adományaik-,és imáikat felajánlani; sőt társulat keletkezett, mellynek tagjai a gyermek Jézus tiszteletében egyesülve, folytonosan kérjék az Istent, miszerint eme szerencsétlen testvéreiket is az örök világosság dicsőségébe vezetni méltóztassék. A társulatnak China teljes megtérítése forog kiváltkép szemei előtt. Igaz, hogy nagy, és emberi erőt meghaladó vállalat ez azonban az ártatlan gyermekek imádsága mindent megtehet. Ide járul még egy más kedvező körülmény is! A társulat, mint tudva van, Jézusnak, az isteni gyermeknek oltalma alatt áll; fő pártfogója a bold, szűz Mária; különös véd-szentjei az őrző angyalok, sz. József, Xaveri sz. Ferencz, és

Paulai sz. Vincze. Illy hatalmas oltalom és pártfogás mellett nem szabad a vállalat sikeréről kételkednünk! – Egyébiránt a társulat szervezete következő: Minden, a kath. egyházban keresztelt gyermek tagja lehet a társulatnak. A társulat könyvébe beirt minden tag havonként fizet 1 kr. p.; s tartozik naponként imádkozni egy Üdvözetet, illy hozzáadással: „Bold. Szűz! esedezzél értünk, és a szegény pogány gyermekekért.” Ha a gyermek kicsiny, akkor helyette szülői, vagy más valaki véggezheti az imát. Gyermekek legkisebb koruktól kezdve, egész 12 éves korukig fölvetetnek a társulat rendes tagjai közé; s benmaradhatnak egészen 21 éves korukig. E koron túl csak úgy maradhatnak a társulat tagjai-ha egy úttal a hitterjesztő társulatok valamelyikébe lépnek.

A társulatot 1846. Mart. 19-én XVI. Gergely pápa megerősíté, s búcsúkkal megajándékozta. Azóta a világ minden részeiben elterjedt s mindenütt kellő pártfogásnak örvend. Herczegek, grófok, előkelő nemesek, sőt császári s királyi családok fönséges gyermekei léptek a társulatba; s azt minden, kitelhető módon pártolni iparkodnak. A társulat Magyarországon is örvendetes viszhangra talált; kivált mióta apostoli buzgalmu herceg-prímásunk Scitovszky János ez ügyben lelkes főpásztori levelet irt, s az ország nm. püspökeit annak pártolására fölszólítá. A részvevő tagok száma rövid idő alatt c-jak Buda-Pesten a 12,000-et felülhaladta.

Ide iktatom azon adományokat, mellyekkel a társulat, főállása óta, a kisdedek megmentésével foglalkozó hittérítőket segíté. Hivatalos számadások szerint a társulat küldött 1844-ben 229,000 fr., 1845: 30,000 fr., 1846: 50,000 fr., 1847: 100,000 fr., 1848: 71,000 fr., 1849: 110,000; fr., 1850: 150,000 fr., . 1851. Maj. 1-től. 1852. Maj. 1-ig a bevétel 400,000fr. rúg; ámbátor a minden oldalról jelentett adakozások még mind nem is küldettek meg. – Ez összeghez majdneni egész Európa, Amerika, Kis-Ásia, Persia, Kelet-India, Egyptoni és Algir, Sz.-Móricz és Sandwich szigetek járultak adakozásaikkal. A kiadás 378,000 fr. tett.

A párisi központi bizottmány állítása szerint, 1850-ben 20,000 pogány gyermek kereszteltetett meg; legtöbben azonban

a keresztelés után az örök életre szenderültek: ott a Mindenható szármolyánál a jóltévők, és társulat üdveért esedezendők.

M a r i a - e g y l e t B é c s b e a

(az afrikai missio javára).

„Laetabitur déserta et in via, et exsultabit
solitudo, et florebit quasi liliuna.”

(Isai. 35.)

Van egy világrész, hol hajdan a legvirágzóbb keresztény egyházak léteztek; hol egy alexandriai Kelemen, remete sz. Pál, sz. Ágoston, alexandriai Cyrill, sz. Katalin, és számtalan más szentek, mint első rangú csillagok fénylének; most pedig pusztulás iszonyatossága terül el. Ez a világrész Afrika. E világrész ismeretlen belsejében millió- s milliókat számláló szerencsen néptörzsökök laknak, kikhez az evangélium világossága még el nem hatott; kik vadság- és tudatlanságukban saját fiaikat hitvány portéka gyanánt uzsorás kereskedőknek eladják, s örök rabszolgaságra kárhoztatják.

A romai apostoli sz. szék valamint hajdan, úgy korunkban sem szűnt meg hittérítőket küldeni Afrikába; hogy a halál árnyékában lakozó eme népeknek az evangéliumot hirdessék. így a b. e. XVI. Gergely pápa 1847-ben 5 jeles férfiút küldött oda; kiknek nevei: Cassolani, Ryllo, Knoblechter, Vinco Angelo, és Pedemonte, E férfiak sok viszontagságok és szenvedések legyőzése után, szerencsésen érkeztek Chartumba, innét pedig Afrika belsejébe nyomultak. Isten segítségével vidékeket bejártak, mellyekbe eddig európainak bejutnia nem sikerült; népeket fedeztek föl, mellyeket idáig európaiak nem láttak. Hosszas utazásukból Chartumba visszatérvén, itt egy állandó missio-állomást alapítottak. Azonban a missio főnöke, Knoblechter Ignác, ez állomás jövőjét úgy vélte biztosítani, ha minél több szerencsen ifjút fogad föl; kiből idővel honi hittérítők válhatnak, alkalmasok az evangélium hirdetésére ama tartományokban, mellyekben európai ember rendesen el szokott veszni. Azonban egy illy terv kivitele nagy költségbe kerül; ennél

fogva Knoblecher visszatért Európába, Bécsbe; s földieit föl-szólítá, miszerint nyújtanának neki segédkezet azon kiadások fedezésére, mellyeket a szerecsen ifjak nevelő-intézete fogna igényelni. Az Isten megáldá jámbor óhajtását. Knoblecher emberszerető népbáratokra akadt, kik fontolóra véve azon nagy testi-lelki hasznot, ideig- és örökkévaló jóllétet, melly ezen intézetből az egész szerecsen világra fogna háramolni, főleg, ha a szerecsen ifjak a valláson kívül még a földmivelés- és más szükséges kézi-mesterségekben is nyernének oktatást: Szűz Máriáról nevezett egyletet alapítottak, s leköteleztek magukat, hogy eme sz. vállalatot valamint saját, úgy más emberszerető felebarátaik adományával is segítendik és gyámolítandják. A Bécsben székelő választmány minden, még oly csekély adományt is elfogad. A magas kormány a rabszolgák megváltására szánt pénztárból évenként 1000 p. ftal segíti az egyletet.

Pius-egyletek.

„Laetamini justi in Domino: et confitemini
memoriae sanctificationis ejus.”

(Psalm. 96.)

Az 1848-ki év mint egy nagy árvíz, úgy folyt le a múltnak tengerébe; sok (nindent sodort el magával: a fejedelmi székeket megingatta, ezer éves alkotmányokat megsemmisített, s oly erővel rontott mindenfelé, hogy sokan általános végromlást gyanítottak. Oda lett a régi jó rend és béke; s minden, mit emberi ész, erő és bölcsesség sok századok előtt ültetett, már vég-hanyatlásnak indulni látszott. Sokan azt jósolgatták, hogy most a kath. anyaszentegyháznak is vége leend. De rítul csalatkoztak. – Az ősz egyház a rázkódtatások alatt új erőre kapott. Még dühöngött a forradalom, midőn az Isten hiterős férfiakat támasztott Némethonban; kik rendíthetlen hűséggel ragaszkodván az egyházhoz, másokat is e hívségben erősíteni, s a ker. szeretetre felgyulasztani iparkodtak. Idáig a katolikusok több német tartományokban, kiválólág pedig Poroszhonban, el voltak nyomva. A mi csábítóval bírt az álbölcsesség, a mi

eltántorítót képes volt felmutatni a művészet, mindaz a legnagyobb gonddal felhasználtatott a kath. egyház meggyalázására. Minden újság tele volt gúnyolódás-, és hazug rágalmakkal. Illy rágalmak visszautasítására jó szolgálatot tett volna a sajtó: de a katolikusoknak nem volt szabad, sem kath. lapot kiadni, sem a kath. tartományokban kijötteket olvasni.

i848-ban a sajtó-szabadság, valamint az egyleti szabadság, meg volt nyerve; azért eltökélek magukban a katolikusok, a napok nyerevényét, a szabadságot, az egyház számára biztosítani. Némelly jeles világi kath. férfiak azon elvből indulván ki, hogy több szem többet lát, az egyesült erő többet elbír: „Egyletekbe szövetkezzünk, mondának; hogy az egybegyűjtött közös erőnek hatalmával, a romlottság folyamának, mennyiben tőlünk telik, ellene dolgozzunk; megragadván a hívők ősjogainak tárából felidézett egyesülés fegyverét.” Mainz, sz. Bonifác városára, honnét a VIII. században a hit világossága egész Némethonra kisugárzott, irányt adott a kath. lelkesedésnek. A jó barátok itt megjelenvén, beszélgettek a politika- s vallásról, óhajtásokat nyilvánítottak, az egyház és haza javára; elmélkedtek a hitelenség és erkölcsi romlottság növekedéséről, s a katolikusok lappangó erejéről; említették Irhon és O’ Connel, Frankhon és Montalembert, és csudáltattak. Végre kívánság támadt bennök, egyesülni, egymást védeni, működni, hinni, és hatni. Az eszme tervvé, s a terv valósággá lőn.

Némellyek ugyan ellenszegültek, azon ürügy alatt, hogy veszedelmes az idő; hogy nem alkalmasok a katolikusok a nyilvános életre; hogy nem lenne tanácsos., egyletbe lépni; hogy félni kellene a jövőtől) stb. Mintha illy dolgokban a korszerűség nem mi tőlünk függne; mintha a jövőt nem nekünk kellene képezni, Annak oltalma alatt, ki a szív és akarat fölött uralkodik. Azonban a rémképek csak hamar elenyésztek. Már az első gyűlésben több százan részt vettek; s az egylet magát alakultnak nyilvánítá. Majd emelkedtek szózatok, mi legyen az egylet neve? Miről azonban nem kellett, sokáig gondolkozni! Van egy név, melly az egylet érdekeit képviselendi: s e név az egyház fejedelmének neve; ki miután a hit zászlóját fölemelte, a kereszt oltalma alá ülteté gyszersmind a valódi

szabadság, fáját is. Hit és szabadság szülte az egyletet. IX. Pius személyesítője e szellemnek, és pártfogója.

Alig hogy megalakult az egylet, azonnal híre futamodott az egész városban, és százan meg százan tagokul íraták be magukat. A jó hír megjárta a szomszéd városokat is, és majd minden nevezetesebb városban hasonló egyletek alakultak; úgy hogy rövid idő alatt már több fiók-egyletek dolgoztak ugyanazon sz. célra: csak a központ hiányzott még!

E szerencsés kezdemények után még azon évi Aug. 15-kén Köln városában nagyszerű ünnepély (az úgynevezett Domfest) tartott; mellyre az újon választott németországi kormányzó-nak kíséretében, minden, Frankfurtban időző kath. nevezetességek megjelentek, s ezek közt ama férfiak is, kik nem régen az egyház szabadsága iránt olly élénk részvétet gerjesztenek. S itt közakarattal abban egyeztek meg, hogy October elején Mainzban egy általános gyűlés fog tartatni. – Úgy tetszett, mintha az első közgyűléstől az egész vállalat jövője függött volna. Sokan remény – és aggodalommal néztek elejbe! A várva óhajtott nap megjelent. Oct. 3-án ünnepélyes isteni-szolgálat tartatott sz. Péter templomában. Hő imák röptültek a Mindenhatóhoz, áldásért azon férfiakra, kik a tágas Németország minden részeiből összegyülekeztek, tanácskozni a társulat célja, s a célhoz vezető eszközök fölött. A gyűlésben mindenek előtt elnököt kellett választani. A választás Buss, badeni udvari tanácsos- és freiburgi egyházi jogtanárra esett. Ez megtörténvén, most arról tanácskoztak, mint kellene legcélrányosabban a hitet oltalmazni, s az egyház szabadságát életbe léptetni? A tanácskozás részleteiből az tűnt ki, hogy az állandó szabadság kivívására legtöbbet tehet a kath. öntudat: ezt kellene tehát leginkább ébreszteni, ápolni, és szilárdítani. A ker. szeretet legyen az alap, mellyen az épület emelkedjék; ez alapelvben oldassék meg a társadalmi nagy probléma is. Azért az egylet feladata: a ker. szeretet szellemét terjeszteni, eltávolítani a zivatart, melly rette-gésben tartja Európát; a népet kath. öntudatra ébreszteni, s hitének érdemszerinti méltánylása- és becsülésére föllekesíteni. A társadalom beteg; és nincs más orvos a Krisztuson, és az ő egyházán kívül. A köztársaság üdve nem fűg, sem az alkotmányos

levelektől, sem a kormányalak- és politikai combinatióktól, sem a kereskedés és műipar virágzásától, még sokkal kevésbbé az önző álbölcséleti maximáktól; hanem a nép vallásos erkölcsisége- s öntudatától. Az egyesület mindkettőt kívánja előmozdítani a hit és szeretet műveinek gyakorlása által.

Nehogy pedig valami rossz akaratú ember azzal gyanúsítgassa az egyesületet, mintha a katolikusok valamely honnyugtalánító terveken törnék fejőket, elhatározott ünnepélyesen, hogy' az egyesület szabályai kinyomassanak; miszerint kikilát-hassa, hogy itt csak arról van szó, mikép az egyesület működése folytán, az erény találjon menhelyet, a bánat enyhülést, a tudatlanság oktatást, a tudomány alázatosságát, s mindnyájan hitet, reményt, és szeretetet; valamint hogy az egyesület tagjai magúkat katolikusoknak ne csupán nevezzék, hanem tetteleg azoknak mutassák, és bizonyítsák is. Végre az egyesület o szentségének, IX. Piusnak magas kegyei-, pártfogása- és áldásiba ajánltattott.

Következő évben a 2-ik közgyűlés szinte Mainzban tartatott. E gyűlés a tavalinál népesebb volt; és látogatottabb. Némethon legtávolabb részeiből jelentek meg követek; Köln, Düsseldorf, Luxemburg, Wiesbaden, Halle, Fulda, Heiñgenstadt, Berlin, Freiburg, Regensbtirg, Boroszló, Bonn, Koblenz, Paderborn, Speier, Osnabrück, München, Freising, Würzburg, Manheim, Stuttgart, Hamburg, Prága, és még más számos kisebb városok képviselve voltak a gyűlésen. A mainzi közönség élénk részvétet mutatott iránta. Isteni-szolgálat után az egybegyűlt tagok az egyház múlt évi szenvedései- és örömeivel foglalkozának. Minden követ elmondá, minő állapotban van hazájában a kath. vallás, mik annak bajai, mi okozá örömét vagy szomorúságát, s mit kellene tenni, hogy a kath. hitélet áldásdus szellemét és hatását kifejthesse. Szóba hozatott az angol türelmetlenség, és azon nemes erély, mellyet az írthoni kath. egyesület a westmünsteri bíbornok-érsek és az írthoni primás bölcs Vezetése és mérséklete mellett kifejtett. A Pius-egyesület hála- és buzdító levelet szavazott, mind az írthoni kath. egyesületnek, mind a két főpapnak. Majd élénk színekkel festé egy francia pap a párisi kath. németek sorsát; kik templom és iskola nélkül szűkölködvén, nem ritkán a protestánsok édesgeté-

seinek, 'vagy a mi még sajnosabb, a demokrat pártnak esnek áldozatul. A gyűlés kellő figyelemre méltatá az ügyet, s a tagokat kegyes adakozásokra szólítá föl. Majd ismét a vásár- és ünnepnapok megszentelése került szőnyegre. E tárgy iránt az egylet abban állapodott meg, miszerint a német birodalmi gyűléshez folyamodás intéztessék, hogy a régi törvények, melyek ez ügyben több németországi tartományokban maiglan főállanak, gyakorlatba hozassanak, és megerősítsenek. Végre még egy érdekes kérdés vonta magára az egylet figyelmét. Mint tudva van, éjszaki Németországban a lakosság legnagyobb része protestáns: katolikus kevés, azok is vallási tekintetben igen elhanyagolják. Egész mérföldeket kell bejárni, míg az ember egy kath. templomra akad. Nincs sem iskola, sem pap; a nép pedig szegény, kitéve a szomszédok gúnya- és megvetésének. A gyermekek, kath. iskolák hiányában, kénytelenek vagy prot. tanodákba járni, vagy tudatlanságban maradni. – Az egylet ez ügyet is kellő figyelemre méltatta; annak pártolását minden kitelhető módon ajánlván, stb.

Következő években a közgyűlések Regensburgban, Linz-, Münster-, Boroszló- és Bécsben tartottak. A hely szűke nem engedi, hogy minden gyűlésről egyenkint értekezzünk; azért csak általában legyen elég megemlítenem, hogy a tanácskozások mindenütt a legnagyobb rend- és szerénységgel tartottak meg. A bécsi gyűlés mégis különbözik a többitől, az által, hogy Föl-séges urunk saját palotáit engedé át a gyűlésnek; mellyet magas jelenlétével is megtisztelni méltóztatott. Itt mutatá be német atyáinkfiainak Sz.-István-Társulatunkat mélt. Fogarasy Mihály ez. püspök. A magyarok megjelenése a gyűlésen általános tetszés- és rokonszenvvel találkozott.

Mi már illeti a Pius-egyletek eredményét és hatását, az bizonyára sokkal nagyobb, mint talán első tekintetre gondolnók. Üdvös következményei az egyletnek mindenfelé mutatkoznak. Osztatlan bizodalom, őszinte ragaszkodás, és hódoló tisztelet érzeteivel közelednek a tagok egymáshoz, s egyesült erővel a vallási és egyházi szellem gyarapítása- és szilárdítására közremunkálnak. Alig múlt el 7 éve, hogy főáll az egylet: s máris egész Németországban nagy változást veszünk észre. A

Pius-egyletek alakulásával kezdte a kath. hitérzelem és hitélet éledni, fejlődni s nyilvánulni; ezek életbe léptetésével a kath. nép kath. öntudatra ébredni, s hitének, vallásának, eme legdrágább kincsének érdemleges méltánylására, becsülésére föl~eszméim; magát nem csupán katolikusnak nevezni, hanem tetteleg annak mutatni és bizonyítani is. S a mi leginkább neveli örömeinket, az, hogy ezen egyletek óvatosan és szerencsésen elkerülték ama kettős szírtet, mellyen könnyen hajótörést szenvedhettek volna, tudnillik a beavatkozást a politikába, s a püspöki hatalom körébe.

Szent István-Társulat.

„Non recedet memoria ejus, et nomen ejus
requiretur a generatione, in generationem.”
(Eccles. 39.)

A művelődés- és felvilágosodásnak egyik hatalmas emeltyűje jelenkorunkban az irodalom, és könyvolvasás. Azonban nem minden irodalmi termék alkalmas a fölvilágosodás terjesztésére;” nem minden könyv mozdítja elő a műveltséget! Vannak könyvek, mellyek többet rontanak, mint építenek! Mióta a magyar nyelv a magas kormány ernyőzete alatt fejlődni kezdett, nemzeti irodalmunk is szép lendületnek indult. Rövid idő alatt az ismeretek és tudományok minden neméből különféle munkák jelentek meg. Olvashattunk regényeket, koszorúzott philosophiákat, történettárakat, emberművelődési történeteket, ifjúsági iratokat, külföldi utazásokat, és sok egyéb könyveket, irva a nép, magas és középrangú osztályok számára!

S vágy ébredett a jólelkű kath. férfiak szívében, olly könyvek szerkesztése- és kiadására buzdulni, mellyek a hithideg, vagy gúnyolódó irodalmi termékek ellenében, a keresztény vallásosságot és valódi catholicismus boldogító szellemét a családi körökben, a nevelés és közoktatás mezején, s a műveltebb néposztályok közt terjesztenék, azt a kath. néppel nem csak megismertetnék, hanem megkedveltetnék, sőt gondolkozás-módjába s életrendszerébe mintegy beoltanák.

Már 1842-ben Fogarasy Mihály, egy nevelési, épületes és fölvilágosító könyvek terjesztésére alakítandó társulat ügyében fõlszólalt; sõt ennek tervét ki is dolgozá. Szándékát elõször a püspöki kar több tagjaival, azután a ‚Religió és Nevelés’ hasábjain, (1844. 2-ik félévi 44-ik számában) nyilvánítá; fõlszólítván az ügybarátokat, hogy hozzá intézendõ levelükben véleményeiket vele tudatni szíveskednének. A jeles honfi lelkes fõlszólítását e fohászszal zárja be: „Oh vajha a világosság Atyja, a minden jók adója, e gondolatokat valósítsa. A Szûz, kinek szeplõtelen méhében az Ige testté lett, és köztünk lakozott, vegye ezen gondolatokat anyai ápolása alá; hogy az innen keletkezendõ társulatról mondhassuk: hazánkban lakozik és mûködik.” Az Isten meghallgatá a kérést: a szûz Anya oltalma alá vévé a gondolatokat, s az óhajlás nem sokára valósult. 1847-iki Bõjt-elõhó 15-én tartott tanácskozmányban elvileg kimondatott: mikép azon eszmék szerint, mellyek 1844-ben a ‚Religio és Nevelés’ 2-ik félévi 44-ik számában köztudomásra jöttek, egyházi és világi katolikusokból, minél elõbb egy társulat álljon össze, mellynek czélja volna: jó és olcsó könyvek kiadásával, és terjesztésével a kath. népben a keresztény hitet, erkölcsiséget, józan gondolkozást, és polgári jómagaviseletet szilárdítani.

Megalakulván a társulat, az egyházi és világi hatóságok helybenhagyására volt szüksége; mellyet megnyervén, igazgatónak m. Fogarasy Mihály ez. püspök, aligazgatónak Somogyi Károly, pénztárnoknak Káncz Lázár választatott; a választmányba pedig e következõ 12 tagok vétettek föl, úgymint: Bezerédy Miklós, ez. püspök, Liphay András, Marczibányi Lőrincz, Reseta János, Walther László, Márkfi Samu, Szabó Imre, Kronperger Antal, Kovács Zsigmond, Nogáll János, Novákovics János, Zimmermann Jakab. A védnökség elfogadására pedig az ország hercegprímása kéretett föl. 1848-iki Junius 5-én közgyûlés tartott Pesten, mellyet számos püspökök, és némelly mágnások jelenlétökkel megtiszteltek. Ez alkalommal gróf Károlyi István általános öröm- és lelkesedéssel elnöknek megválasztatott; ugyanekkor a választmányhoz új tagokul csatoltattak: gróf Károlyi Eduard, Császár Ferencz, Simonyi Ferencz, Körmöczy Imre és Danielik János. Elsõ mûködését a társulat

az 1848-ik évre szánt naptárral kezdé meg, melly általános részvétellel találkozott. Majd két füzetkét adott, illy czimek alatt: „Tanácsadó a falusi nép számára” (írta Szabó Imre); és Hirscher Jánosnak, a pozitív kereszténységnek sikeresebb ápolásáról, Mészáros Imre által, németből magyarra fordított javaslata; s még korszerű imádságokat magyar, német és tót nyelven. Nem különben az 1849-ki naptárt és a katolikus néplapok nyomtatását elrendelé. – E közben Magyarorszáiban sötét felhők kerekedtek a hon egére. A forradalom valamint minden üdvös vállalatra, úgy erre is súlyosan nehezült. Azonban a belháború megszűntével, azonnal sietett a társulat magasztos feladatát teljesíteni. Először is a nép szellemi s valláserkölcsei szükségéit véve tekintetbe, a három nyelven megjelenő jeles néplapokon kivüi, évenkint egy keresztény naptárt három nyelven állított ki, melly a nép szeretetét csak hamar meg is nyerte; azután kiadott több rendbeli imádságokat, épületes imakönyveket, népszerű elbeszéléseket stb. Majd az iskolára fordítá figyelmét: olly könyvekkel örvendeztetvén meg a tanuló ifjúságot, melyek az elemi olvasás, bibliai s egyházi történetek, általános földrajz, és egyéb tanulmányok megszerzését segítik elő; szinte a serdülő ifjúság számára egy elmederítő és szívképző könyvtárt indíta meg, mellyben részint eredeti, részint német, olasz és francia nyelvből jelesen lefordított munkák foglaltnak. A míveltek osztályáról sem feledkezett meg a társulat. Ezek számára a nagy gonddal szerkesztett ‚Családi lapok’-on kívül, több rendbeli tudományos munkákat adott ki, sok tekintetben hiányt pótolókat. Azért nem csuda, hogy a társulat lassankint minden osztályoknál viszhangra talált, és tagjainak száma naponkint új alapítók-és részvevőkkel szaporodott.

Midőn ekkép a társulat Isten segedelmével, és a boldogságos Szűz pártfogása által mindinkább szembetűnőleg emelkednék és gyarapulna, czélszerűnek találtatott, a társulat körét némileg tágítani, s magában az elnevezésben is némi változtatást tenni. Azért az 1852-diki Augustus 15-kén tartott nagygyűlés alkalmával elhatározatott, hogy a társulat a jó könyvek kiadása és terjesztése mellett, a keresztény szeretet művei által is kíván hatni, s magát sz. István első apostoli királyunkról

akarja nevezetni. Alig is lehetne méltóbb példányképet, és alkalmasb elnevezést találni. Mint tudva van, sz. István egyike volt a hon legnagyobb és tevékenyebb jóltevőinek. Mellőzve polgári érdemeit, neki köszönhetjük vallási boldog helyzetünket, mellyel mint keresztények, és pedig mint katolikusok dicsekedhetünk; ő volt az, ki az egy élő Istennek ismeretét és méltó imádatát az egész országban megalapítandó, semmi költséget és áldozatot sem kíméit; ki az igaz hit terjesztésére nem csak külföldről apostoli férfiakat hívott meg, hanem maga is mind szóval, mind példával a boldogító isteni tudományt a magyarok szívébe csepegtetni iparkodott. Még most is a pannonhalmi templom alsó részében mutatják azon márványszéket, melly előtt a megtért magyarok összesereglének, s mellyről atyailag oktatta hű népét. S ki olvashatja elérzékenyülés nélkül ama jeles tanácsokat, intéseket, mellyeket édes fiának, Imrének adott, s mellyek maiglan a magyar törvénykönyvben olvashatók. Csak egy pár sort akarok ezekből fölhozni. „Édes fiam! úgymond az aggódó atya, ha ezen roppant mindenséget csudáлом; ha megfontolom, hogy az emberiség boldogsága a jó rendtől függ: én is szükségnek találom azt, hogy szívedre kössek némelly oktatásokat, mellyek élted alapjául szolgáljanak. Először is tehát parancsolom, hogy az apostoli hitet, mindenek fölött szeresd, és annak megtartásában alattvalóid előtt vezércsillag gyanánt ragyogjál; és hogy ha a hit paizsát megtartod, akkor az üdvösség sisakja mindig védeni fog téged: s így fölfegyverkezve, látható és láthatatlan ellenségeiddel bátran szembe szállhatsz, mert győzedelmed bizonyos.”

Majd a püspökök iránti tiszteletet és engedelmességet kötö szívére; ekkép intvén őtet: „A királyi palotában, a hit után a második helyet tartja az anyaszentegyház; melly kezdetben fejüinktől, Krisztustól plántáltatott, később pedig tagjai, az apostolok és szent atyák által ültetett, erősen épített, és az egész világra kiterjesztett. Azért fiam! buzgó igyekezettel kell arra ügyelned, hogy az anyaszentegyház napról-napra fogyatkozást ne szenvedjen, de inkább növekedést nyerjen. Ezt cselekedd te is, hogy koronád dicséreteobb, élted boldogabb, és hosszabb legyen,” – A püspökök iránti magaviseletre pedig

Ekkép szólítá fel őtet: „Kedves fiam! a királyi széket a püspöki kar ékesíti; azért úgy őrizd őket, mint szemed fényét. Ha jóakarutakat fogod bírni, semmi ellenkezőktől sem félhetsz; és az ő felügyeletük mellett mindig bátorságban leendesz. – Az ő könyörgéseik a mindenható Istennek fognak téged ajánlani. Mivel őket Isten az emberi-nem öreivé rendelte, a lelkek felügyelőivé tette, s valamint egyházi méltóságba helyeztette, úgy a szentségek kiszolgáltatóivá is rendelte. Az ő közbenjárásukra törültenek el az emberek vétkei. S ha őket tökéletesen szereted, kétségkívül önmagadat gyógyítod, és országodat tisztelettel kormányozd. Mert az ő kezeikbe van letéve a bűnöktől földoldozás, vagy megkötés hatalma. Ezt örök testamentumban adta nekik az Isten, és kiválasztá az emberek közül; neve- és szentségének részeseivé tette, s megtiltá az embereknek az istenfélő Dávid király által, hogy meg ne feddenék őket, mondván: Ne illessétek fölkontjeimet. – Az illeti pedig az Isten fölkontjét, ki az isteni s egyházi rendeletek ellenére, a szent rend férfiai gonoszságokkal hamisan bemocskolja, s nyilvánosan meggyalázza. A mit neked fiam! cselekedni megtiltok, ha boldogul kívánsz élni, s országodnak tiszteletet szerezni,” stb. S ki mondja meg nekünk, milly buzgósággal iparkodott István hű magyarjainak szívében a hitéletet, vallásbuzgóságot, és erkölcsiséget éleszteni s ápolni? A szent király nem kímélte aranyát s ezüstjét, hol Isten országa-, s népe üdvének terjesztéséről volt szó! Ezt bizonyítják ama nagyszerű szentegyházak, templomok, zárdák és iskolák, mellyeket Fehérvárott, Esztergomban, Budán, Pannonhalmán, Pécsváradon, Bakonybélben, Zobor hegyén, Szalaváron építtetett, és gazdagon megajándékozott. Ő volt ama boldog gazdag, kit a sz.-írás keres, midőn azt kérdezi: „Kicsoda az? és dicsérjük őtet.” Ő vala, „ki szeplő nélkül találtatott; ki az arany után nem járt, sem nem bízott a pénzben és kincsekben; s a ki vétkezhetett volna, és nem vétkezett, gonoszt cselekedhetett, és nem cselekedett” (Sirákf. 30.). Ajtaja és szíve minden ügyefogyottnak nyitva volt. „Dispersidedit pauperibus.” Alamizsnáit beszéli a szentek gyülekezete! A jóltevő király kinyitá palotája ajtaját éjszaka is, és elment fölkeresni a nyomorúság gunyhóját, és enyhét, vigaszt, segedelmet vitt a szenvedő

embereknek. A királynak ezen rendkívüli kegyességét hirdeti sz. jobbjá is, mely a test többi részeinek elhamvadta után, egyedül maradt, ép, s maiglan kiváló tiszteletben áll a magyar nemzetnél.

Ily szellemben kivan működni a fenczimzett társulat is. Valamint a szent király, hogy a boldogító isteni tudományt a magyarok szívébe annál sikeresebben csepegtesse, nem csak szóval és példával oktatta hü népét; hanem gazdag alamizsnát is osztogatott: úgy e társulat is, hogy az üdvösségnek örökre boldogító gyümölcseit annál biztosabban megteremje, jó könyvek kiadása és terjesztése mellett, a keresztény szeretet művei által is kivan hatni. A társulat pótlékszabályai felsőbb helyekre fölterjesztetvén, némelly módosításokkal 1854-ben helybenhagyattak, s egyszersmind megengedtetett, hogy a társulat magát jövőre Sz.-István-Társulatnak czímezhesse.

Mikép oldotta még feladatát a Sz.-István-Társulat, úgy hiszem „sokkal ismeretesebb, hogy sem hosszasan körül kellene írnom. Bárki mint vélekedjék, annyi bizonyos, hogy e társulat Isten kezében eszköz, mely által magyar hazánkban a vallásbuzgóság, és a hit szerinti élet fölélesztetik és ápoltatik. Az isteni gondviselés irgalmas kegyelmének tulajdonítjuk, hogy a jeles társulat naponkint nagyobb és élénkebb részvétnak örvend; mert akár alapítóinak fényes sorát, akár tiszteletbeli tagjainak közhasznú érdemeit, akár részvevőinek roppant számát vizsgáljuk, föl kell kiáltanunk: „Digitus Dei est hic.” A társulat tagjainak létszáma 1855-iki Julius hó végével a következő volt: alapító 124, tiszteletbeli 64, rendes tag 2860; összesen 3048. Hogy a társulat, rövid idő alatt olly nagy részvétnet gerjesztett maga iránt, és annyi jót eszközölhetett, ez onnét van, mivel korszerűsége mellett Istenbe, s a boldogs. Szűz és szent István pártfogásába vetette minden bizodalját. A tagok távol a hiú dicsvágy, gög, pártoskodás és haszonlesés szellemétől, tiszta szívvel az egyház fölmagasztalásán és a vallásos hitélet fölélesztésén dolgoznak, s azt minden kitelhetőképen előmozdítani iparkodnak. Ha itt-ott még némi hiányok mutatkoznak, ha mindazt, mit magának feladatul kítűzött, élnem érhetne a társulat: ez annál nagyobb ösztönül fog neki szolgálni a jövőben, hogy a benne helyezett bizodalomnak meg-

feleljen. Úgy hiszem, nincs messze azon idő, mikor társulatunk működési körét egész terjedelmében befoglalhatja.

E részben különös hálaival tartozik a társulat főmagasságu védnökének, Scitovszky János, esztergomi érsek ő eminentiájának, ki egy romai szentegyház bíbornok letére, nem tartja országos gondjai s főpásztori számtalan teendői mellett kicsinynek, a társulatot kezdettől fogva fölkarolni, s magas tekintélye s bőkezűségével elősegíteni. Szinte méltó hála s elismerés illeti a társulat lelkes alapítóját, Pogarasy Mihály püspök ő méltóságát, valamint a társulat buzgó elnökeit, u. m. mélt. gróf Károlyi István és nagys. Danielik János kanonok urakat, nem különben a társulat fáradhatlan igazgatóját, nt. Somogyi Károly hittudor urat, kik mindent elkövettek, mit Isten segítségével jó akaratuk és belátásukhoz képest, a társulat javára, szilárdítására, s terjesztésére szükségesnek, vagy hasznosnak találtak. Egyébiránt a társulat körül érdemesültek még e következő jeles tagjai: u.m. Hoványi Ferencz, Majer István, Szabóky Adolf, Zalka János, Sújánszky Antal, Mester István, Gyurits Antal, Santhó Károly, Blümelhuber Ferencz, Klezso József, Feniczy János, Szabó Imre, Krieglér József és sok más egyebek; kik részintpénzbeli áldozatok, részint ügyesen viselt hivataloskodás, vagy ingyen felajánlott munkáik által, a társulatot gyámolíták, és így fenállhatását elősegítik.

Adja a fölséges Isten, hogy ezen társulat, mely a kor szükségeiből emelkedett ki, erő-, kitartás- és testvéri szeretetben növekedjék. A boldogságos Szűz és első apostoli királyunk szent Kíván, Magyarország- és népének különös pártfogói, kérjék érette az Istent, hogy soha kárát ne vallja, hanem az egyház és hon javára irányzó munkáját mindvégig sikerrel folytassa. Úgy legyen!

Sz.-Severin-egylet.

„Quoniam pius et misericors est Deus, et remittit in die tribulationis peccata, et protector est omnibus exquirentibus se in veritate.”
(Eccles. 2,13.)

Mintegy 1380 évvel ezelőtt egy jámbor remete jött keletről Németországba. A férfit neve Severin vala. Ez idő tájban a

németeknél már ki volt hirdetve az evangélium; azonban az Ariusféle hitetlenség, és más, kül- és belvillongások miatt a hitélet igen meghanyagott. A kevélység, bosszúállás, uzsorászkodás, és sok más bűnök napi renden voltak. A sz. férfiú Istenben vetve bizodalját, erélyesen fogott a munkához, s minden személyválogatás nélkül kezdé a bűnöket ostromolni. Szigorú élete, önmehtagadása és beszédjei csak hamar élénk figyelmet gerjesztenek: sikerült is sokakat a hitben megerősíteni, s Istennel kiengesztelnie. Kiváltképen Faviana (mostani Bécs város) érezte sokszor hathatós befolyását. *)

Napjaink sok tekintetben hasonlítanak sz. Severin napjaihoz. Köztünk is az evangélium ki van hirdetve: azonban vajmi sokan vannak, kik keresztény létükre szégyenlik egyházuk hitét megvallani, parancsait teljesíteni, szertartásait gyakorolni. Kivált az 1848-iki, boldogtalan emlékezetű időszakban már annyira ment a dolog, hogy némely pajkos elmék nem iszonyod-

*) Csak egy-két eseményt akarok felhozni. Így egykor Faviana nagy, éhségtől gyötörtetek; Severin a lakosok által hivatva, megjelent ugyan, de legelső szava ez volt: „Teremjétek méltó gyümölcseit a bánatnak.” – Bizonyos gazdag Özvegyasszony, Procula, nagyszerű magtárakba gyűjté gabonáját; de szívét bezárta a szegények szüksége elől. Severin őt az egész nép előtt megdorgálá, s így szólott hozzá: „Miért teszed magadat, miután előkelő nemzetségből származál, az uzsorának rabszolgájává.” Nem tudod-e, hogy az uzsora, az apostol szerint, bálványimádás?” – Nem, te semmi hasznát sem veended annak, a mit igazságtalanul gyűjtöttél; a gabona, melyet olly sokáig eltitkolál, a Duna-ba fog dobatni. Azért gondoskodjál üdvösséged felől az által, a mit eddig olly gondosan elzártál, miután Krisztus éhezik a szegényekben.” E beszédre annyira megijedt az asszony, hogy minden gabona-készletét a szegények közt önkényt elosztá. Nem sokára, Severin imádságára felolvadt a Duna jege, s hajók jövének, hozván élelmi szereket bőségben. Máskor ismét pogányok, barbárok törtek be Favianába, s mindent, a mi csak a városban találatott, ember- és baromfélében, magukkal ragadának. A szent fölszólítá Mamertint, a sereg parancsnokát, hogy üldözné a ragadozó csordákat: de ez csekély seregével nem bátorkodott a szilaj ellenséget megtámadni; az Isten embere bátorítá őt, mondván neki: „Menj Isten nevében: sem szára, sem vitézség nem határoz ott, hol a seregek Ura maga viaskodik.” Mamertin fölkel, utoléri, s megveri a rablókat Schwechat folyónál.

tak egyházunkat, és annak tanítmányát nyilván elárultnak és roskadozónak bélyegezni, nyilvános lapokban pocsolya- és latrok barlangjához hasonlítani.

Azonban támasztott az isteni gondviselés ugyanott, Bécsben, lelkes férfiakat, kik a kor romlottsága s előítéletei fölé emelkedve, társulatba szövetkeztek a végre, miszerint egyesült erővel a hatalomra kapott fogalomzavart eloszlassák; ellenben akath. gondolkozást és hitéretet fölébreszszék és megszilárdítsák. Az egylet 1848-ki Május H-kén magát alakultnak nyilvánította, s „Bécsi katolikusok társulata” nevet vőn fel. Ekkor választá első hivatalnokait, u. m. elnökül Schwarz urat, az éjszak-amerikai államok consulat, alelnököknek Dr. Bondi Ignác, és Knell Mihály urakat. A választmányba pedig e következők vétettek föl: Banner József, Bauer Ferencz, Dr. Becker, Bermann József; Donin Lajos, Drexler József, Furi eh József, Froon W., Gross M., Hammerich F., Dr. Häusle J. M., Kupelwiser, herezeg Lobkowicz F. G., Lukesch Ignác, Mayer A. L., Pusch J., Dr. Veith es Wahl urak.

Alig hogy az egylet megalakult, máris örvendetesen elterjedt a városban és környékén úgy, mint az egész érseki megyében is. Nem sokára a st.-pölteni s linzi megyékben is alakultak fiók-egyletek. Az egylet mindjárt kezdetben nagy hiányt pótolta, és erős bástyaként állott a rongeanimus és forradalmi pártszellem ellenében. 'Öesterr. Volksfreund' című jeles lapjában, a katholicismus ügyét jelesen védelmezte; az egyház iránti előítéleteket, vádakát, félreértéseket fölvilágosítá, s azokat a hitvallás és egyházi nézetek szempontjából útbaigazítani törekedett. E közben egy szomorú körülmény adta magát elő; melly kevésbe múlt, hogy az egyletet végromláshoz nem vezeté. Igen jellemzőleg ír e tárgyról a 'Religio'-nak egy bécsi levelező, kinek nézeteit jó lesz ideiktatni. Az egylet tagjai ugyanis azt hitték, miszerint nekik nem csupán az egyháznak külső elleneivel szükség megvívniok, hanem azon belső akadályokat is el kell mozdítaniok, mellyek az egyházi szabadság kifejezését gátolják, habár ezek a hierarchia felsőbb rétegeiben léteznének is. Mindenki tudja, hogy II. József szelleme a birodalomnak német tartományaiban leginkább gyökeredzett meg, és hogy rendsze-

rének következtében, sok helyütt olly férfiak jutottak az egyházi kormányra, kik az állam mindenhatósága iránti hódolatuknál fogva az egyházat is, mint annak alázatos, és kegyelméből élődő szolgálóját tekintették, és kik ennél fogva igen nehezen tudtak megbarátkozni a gondolattal, hogy az egyház magát az őt átölelő gyámkarok közül emancipálja, s régi anyai jogait visszakövetelje. Az egylet tehát azt vélte, miszerint hivatása kívánja, hogy ezen fölfogási modorral, melyet közönségesen bureaucratismusnak neveznek, lánsát törjön; még azon esetre is, hahogy ez általa magasabb régiók nem-tetszését vonná magára, Innen történt, hogy a választmányi gyűlésekben gyakran nem csak panaszos, hanem megrovó hangok is emelkedtek az egyházi, minden szabadabb életmozgalmat elnyomó bureaucratia ellen, és pedig – fájdalommal kell megvallani – néha az egyházi elöljáróság iránt mindenkor köteles tiszteletnek mellőzésével. Midőn ez utóbb az egylet lapjába is átszívárgott, nyilvánossá és gyógyíthatlanná lön a bécsi érsek és egylet közötti szakadás; melynek vészes volta akkor tűnt ki, midőn az ostromállapot bejöttével az egylet működése a választmányi gyűlések megtarthatására szorítottatott. Ekkor átlátták az illetők, hogy az érsek pártfogása nélkül semmire sem mehetni; a választmány küldöttséget nevezett az érsekhez, mely tőle a törtétekért bocsánatot kérjen, és pártfogásáért esdekeljen a kormánynál, miszerint az egylet jobban kifejttesse munkálkodását. E küldöttségnek semmi sikere sem lévén, az egyleti lap szerkesztősége, mely mint említők egy-két kifakadása által elégtelenségre adott okot, visszalépett, s a választmány azon tagjai, kik kifogásra adtak alkalmat, visszavonultak: mire az érsek kiengesztelődöttnek mutatkozott; de az egylet körülményei változatlanok maradtak. Erre a választmány megváltoztatta az egylet szabályait, és azokat 1850-ki Január 14-kén a főméit, érseknek azon kéressel nyújtá át, hogy azokat áttekinteni, s a netalán szükségeseknek látszó javításokat a választmány közrehatásával eszközölni méltóztassék. Az érsek pártfogásáról biztosította az egyletet, és megszabván hatáskörét, oda nyilatkozott, hogy az egylet iránti ingadozása is onnét származott, mert tulajdonképeni czéljához, mi a hit felélesztésében, az er-

kölcsiség gyarapításában, a megtámadások rendre-utasításában, jótékonyágban stb. áll, nem elég határozottsággal ragaszkodott. – Az 1851-ki December 11-kén tartatott választmányi gyűlésben nyilván elhatároztatott, hogy a társulat Bécs városának nagy apostoláról, Severin-egyletnek fog nevezetni. – Ez idő óta az egylet tagjai szembetűnőleg szaporodtak; 1852-ben 2695, 1854-ben pedig már 3368 tagot számlált.

S ki képes mind előszámlálni azon jókat, mellyeket az egylet rövid főnállása óta tett? Ha Bécsben a kath. gondolkozás és érület növekedésben van, ha a szegények iránti részvét mutatkozik: ezt Isten áldása mellett leginkább a társulati tagok működésének lehet tulajdonítani. Az egylet tagjai mindenre kiterjesztik figyelmüket; szó- és példával egymást a keresztény életre buzdítván. Kivált nevezetesek szoktak lenni a központi teljes-gyűlések, mellyeken az egylet némelly buzgó tagjai, válogatott közönség jelenlétében, korszerű tárgyak fölött értekeznek; felvilágosítást nyújtván és meggyőződést ébresztvén olly kérdések körül, mellyekről az egyházi szószéken szólni nem lehet; s ez által a kath. hitzellemet és érületet terjesztik és szilárdítják. Mások ismét a szegényeket segítik; és pedig nem egyedül a testre, hanem a lélek- és szívnyemesítésre is különös gondot fordítván, öszhangzólag Krisztus urunk ama szavaival: „Nem csupán kenyérrel él az ember, hanem minden szóval, melly az Isten szájából jön.” Ide tartoznak azon üdvös intézkedések, mellyeket az egylet a cselédek, napszámosok, mesterlegények és inasok javára életbe léptetett. Az egylet iparüző, s kereskedéssel foglalkozó tagjai önkényt kötelezek magukat a végre, hogy vásár- és ünnepnapokon boltjaikat zárva tartandják, s embereiket munkára nem kényszeritendik. Az egylet különösen a gyárakra terjeszté ki figyelmét.*)

*) Mindnyájunk előtt tudva van a ros3z befolyás, melly et a gyárak félszázad óta, a gyárban dolgozók teste- és lelkére, s ez által a többi népességre is gyakorolnak. Innét van, hogy a gyárak közönségesen mint a bűnnek iskolái rajzoltatnak. A Severin-egylet e bajon akar segíteni. A Weisgärber nevű bécsi külvárosban van egy gyár, melly vallásos rendezése által más gyáraktól igen különbözik. Jónak látom, ideigatni egy jeles férfúnak tanúságtételét, ki nem régen ezen gyárt meglátogatta,

Egyébiránt az egylet más tekintetben is mindent felhasznál, mi a kath. hitszellem és érzelem élesztése- és szilárdítására úgy, valamint a hit igazságainak terjesztése- és megvédésére alkalmasnak mutatkozik. Jeles egyleti lapján kívül érdekes röpiratkákat bocsát közre, mellyek által a vallásos meggyőződés erősödik és szilárdul. Így nem régen az egyleti tagok egy ol- s az „Oesterr. Volksfreund”-nak következőleg ír: „E gyárban, úgymond, körül-belül 600, többnyire nőszemély foglalkozik. Este volt, midőn a légszesz által kivilágított gyárépületbe léptünk, mellynek kívülről palota-alakja van; a mint hogy kevéssel ezelőtt egy ismeretes álladalmi férfit hoz tartozott is. Á dolgozónők kilencz hosszú teremben, a munka osztálya szerint voltak elkülönözve. Beléptünkkel örvendetes bámulattal hallottuk a Severin-egylet jelszavát: „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” Mindamellet azonban a szorgalmas kezek nem hagyák magukat háborgattatni, s a munkára szegzett szemeknek alig volt idejek, átmenet közben ránk figyelni. Nekünk pedig annál nagyobb alkalmunk volt, szemmel és füllel, a teremeket és népességeket vizsgálva, keresztül futni. Egyszerre az ajtónak átellenében lévő falra tekintek i és íme egy fa-kereszt tiszteletre méltón állt szemünk előtt. E tiszteletre méltó jel egy más fonnyadt, tehát nem a vendégek miatt kídíszesített, virágkoszorúval ékesítve, nekünk az épen hallott katolikus üdvözlötet megmagyarázta. Ellenoldalon függött az Isten anyjának képe; s a harmadik falon a fiatal Császár arczképe. Kérdező tekintettel néztünk egymásra, vajllon nem egy, az előbbi hívő századból való ájtatos polgár áldott műhelyében vagyunk-e? Itten a jótevő csendet nem zavarta, sem az illetlen szabadoság szava, sem a gonosz féktelenség tagjártatása: mint ez más helyeken olly gyakran történik. És ez így volt az egész házban.

Mindazáltal a köz csend egyik, vagy másik teremben egy kis időre itt is félbeszakított. Mint más gyárakban, itt is vidáman hallatszott a hangos ének: de a fül meg nem sértetett amaz ocsmány és szemtelen dalok által, mellyek mainap a dolgozó osztály csaknem mindennapi kenyéréhez tartoznak, és a mellyeknek undorító, vagy lázasztó rímeiből a szegény nép gonosz elveit meríti. Önkénytelenül, már a terem ajtaja előtt, kalapjainkhoz nyúltunk, midőn egyik teremből az „Üdvözlégny Mária, fényes hajnalcsillag!” egy másikból a „Jöjjetek, dicsérjétek végnélkül!” egy harmadikból a fölséges „Téged Isten dicsérünk!” teljes Űangu karban élénkbe hangzott. Most egészen elfelejtettük, hogy egy gyárban vagyunk, és nem tartóztathattuk vissza magunkat, hogy férfiliangjainkkal ne kísérjük ezen nőikar átható énekét, melly kézimumkáját ének- és imával illy szépen tudja megszentelni.

Bámulva fogja kérdezni az olvasó: „Imával? Egy gyárban?” Igenis, imával, köz, hangos imával kezdek meg a dolgozó nők reggel napi mun-

vasó kört alakítanak, melynek teremében egy válogatott könyvtár és különféle nyelven szerkesztett újságlapok találhatóak. Itt a rokon érzelmű kath. férfiak bármikor is találkozhatnak, és fesztelen társalgásban nem csak szórakozást, hanem a rokon érzelmű kath. testvérek megismerésére alkalmat is nyernek. Végre, mivel jól tudja az egylet, hogy neki emberi pártolás mellett leginkább isteni segedelemre van szüksége, azért azok

kájakat a gyárban; s a mint nekünk a felvigyázók tanúsították, nem csak fölvidító, hanem többnyire épületes tartalmú énekekkel folytatták: és mit fognak tenni záradékul? Épen egy szomszéd, a gyártott jószág szántására szánt raktárba léptünk, midőn mögöttünk a földön nagy zörejt hallunk. Megdöbbenve visszajöttünk: a dolgozó nők löczáik mellett térdepeltek, összetett kezekkel, ájtatosan a falon függő feszülethez fordulva. Ők főnhangon előremondott esteli imádságot végeztek. Megható pillanat volt ez! E helyen, és e személyektől, és ez imádságok! Hangosan adtak hálát a minden jók Adójának az ő áldásáért a mai napi munkához, és hangosan könyörögtek minden vétkes lépések bocsánatáért; megindult szívvel azt is kiálták: „Mindenekelőtt áldd meg a legdúsabb áldással a mi jó Császárunkat, Ferencz-Józsefet, ki nekünk itt élmezésünk forrását atyailag nyitotta meg.”

Az, a mit itt láttunk és hallottunk, természetesen azon kérdést adta szánkba: „Be minő lábón áll itt az erkölcsiség „? Ámbár a tetteleg behozott keresztény elv, a „Munka és imádság” elegendő feleletet adhattak nekünk: mégis örömnkre megtudok, hogy ezen gyárban hosszabb idő óta kétes hitű, vagy épen tisztátalan erkölcsű személyek sem a derék igazgatóságtól, sem a dolgozó nőktől nem szenvedtetnek meg. Azért itt az elcsábításnak helye nincs; mivel a közlekedés és a rosszra-vezetés lehetetlen az uralkodó csend miatt, melly csak a fölvidító éneklések által szakíttatik félbe. És honnan mindez? Az „Oesterr. Volksfreund” című néplap, melly mellelleg mondva, 80 példányban olvastatik e gyárban, volt az, melly itt a Severin-egyletnek áldásdus befolyásra az utat elkészítette. Annak bizonyosságát e helyen is láttuk. Mindjárt első beléptünk-kor a gyárterembe, némelly gyárleányok élénkbe jöttek, s a köztünk levő lelkésznek a reggeli s esteli imádságokért, mellyeket ez számukra írt, szíves köszönetet hoztak. A Severin-egylet központi bizottmányából való lelkész volt tehát azok szerzője. Azonban örvendetes álméllkodásunkat még inkább nevelte azon tudósítás, hogy tudnillik ezen jó leányok minden vasárnap, és pedig a központi bizottmány ugyanazon egyházi tagjától, vallásbeli oktatást is nyernek; mellyre ők önkénytesen és olly nagy buzgalommal jelennek meg, hogy a terem mindnyájukat be sem fogadhatja.

szószólását is iparkodik kiérdemelni, kik Istenhez, a minden áldás adójához közelebb állnak. E végre az egylet különösen a hold. Szüzet és szent Severint tiszteli. Minden egyleti tag tartozik a szeplőtelen fogantatás tiszteletére naponként egy Üdvözlöt elmondani, ezen hozzátétellel: „Dicsőség az Atyának⁴ stb., és: „Szent Severin könyörögj érettünk”!

Sz.-Bonifác-egylet.

„Et factus est; Dominus refugium pauperi: adiutor in opportune atibus, in tribulatione”.
(Psalm. 9.)

Ezen egylet, sz. Bonifác-, Németország nagy apostolától Veszi nevét; és célja: segélyt nyújtani azon hitrokonoknak, kik pröt. tartományokban elszórva, a hitnek vigasztalását évről-évre nélkülözni kénytelenek. Az egylet 1849-ben gróf Stolberg elnökte alatt jött létre. Egy Miatyánk, egy Üdvözlöt, és rövid imádság sz. Bonifácához, meg csekély adomány: ez minden, mi az egylet tagjaitól kívántatik. Illy csekély áldozat mellett vajmi magasztos a cél, mellyet a társulat elérni törekszik! Azon jelentésből, mellyet 1851-ben ai Bonifác egyleti gyűlés, minden tagjaihoz intézett a németországi katolikusok állapotára nézve, következő adatok figyelemre méltók: Poroszhonban sok kath. község létezik templom, és iskola nélkül, hova ritkán vetődik egy pap. Még nagyobb községekben sincs kath. iskola; sőt igen sok helyen protest, tanítók oktatják a gyermekeket. Pomeraniában hatvanhat négyszegű mérföldön sok katolikus van szét-szórva, egyetlen templom, vagy iskola nélkül. Stettin kerületben is találkoznak katolikusok, kik déli Németországból költöztek oda, és kiknek II. Fridrik, kabineti parancsa által, szerződés formában az állam költségén tartandó papokat és iskolákat ígért: azonban csak kétszer láttak egy évben papot, kit csakugyan a kormány küldött oda. A lyoni társulat rendes pap-pal látta el őket; de a kormány szót sem tesz annak fizetéséről. A stralsundi kormány-kerületben létezik egy missio, iskolával 1784 óta. Rügen szigetén, hol hajdan sz. Vítus tiszteltetett,

100 katolikus egészen magára van hagyatva. Brandenburg tartományban az új missio-telepek, melyek 4848- és 1849-ben alkottattak, adósság terhe alatt nyögnek, s némely telep 100 négyszegű mérföldet foglal magában. A többi prot, német tartományokban a nagy területen szétszórt katolikusok szinte lelkészek, papok, és iskolák nélkül nyomorognak. Ezek mind a Bonifácztársulat figyelmét, és illetőleg pártfogását veszik igénybe. 1849-4851 végéig, az összes bevétel tett 22,419 tallért, 23 ezüst garast, mely összegből 1462 tallér és 23 ezüst garas Paderbornban, az egylet elnökénél gyűlt be, a többi 20957 tallér a következő megyei választmányoknál: a kölni, münsteri, paderborni, trieri, boroszlói, freiburgi, fuldai, limburgi, mainzi, rottenburgi, luxemburgi, s linzi választmányoknál. A kiadás 13,819 tallérra, s 28 ezüst garasra ment föl.

Az egylet kor- és czélszerűségéről kezeskedik a némethoni püspöki-karnak jóváhagyása és pártfogása, nem különben IX. Pius szentséges atyánk dicsérete és ajánlása. A szent atya, hogy az egylet iránt annál nagyobb érdeket ébreszsen, a tagoknak következő búcsúkat engedélyezett: a) teljes búcsút sz. Bonifác napján; b) szerafi. sz. Ferencz napján, mely az egylet alapításának napja; c) a bold. Szűz szeplőtelen fogantatása napján; d) Gyertyaszentelő B. A. napján, és ennek nyolczadán. Szinte teljes búcsú adatik azon egyleti tagoknak is, kik a teljes bucsu elnyerésére szükséges ájtatos cselekedeteken kívül, t. i. a penitencziatartás- és Oltári-szentségbeni részesülésen kívül, az egyház szándéka szerint naponként egy Miatyánkot, és angyali üdvözetet imádkozandnak, ezen hozzáadással: „Sz. Bonifác! könyörögj érettünk;” és minden hónapban egy, noha csekély adományt is az egylet céljaira, vagy legalább évenként, vagy fertály- és félévenként, ezen időre eső adományokat adnak be. Továbbá 100 napi búcsú azoknak, kik egész héten át mindennap ájtatosan és töredelmesen egy Miatyánkot, egy Üdvözetet imádkoznak, és a társulat javára némi alamizsnát adnak. Isten áldása legyen e közhasznú társulat fölött.

Borromei sz. Károly egylete.

„Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellae in perpétuas aeternitates.”

(Dan. 12, 3.)

Valamint a rossz irodalom egyike az emberiség legnagyobb átkai- és szerencsétlenségeinek: úgy viszont megbecsülhetlen azon áldás, mely rá a jó könyvekből háramlik. Igaza van Cicerónak, midőn a tudományokat ekkép magasztalja: „Studia literarum adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium et solatium praebent” stb. A mit itt Cicero a tudományok magasztalására mondott, ugyanazt mondhatni a jó, valláserkölcsi szellemben szerkesztett könyvekről is. A jó könyvek már hajdan kiváló nagy becsben voltak; van példa rá, hogy bizonyos könyv egy malomház, sőt egész jószág árával vetélkedett; és boldognak tartá magát némelly család, ha valamely jó könyvet megszerezhetett magának. A sajtó föltalálása óta a könyvek ugyan megszaporodtak; áruk is alábbszállt: egyébiránt a jó könyvnek most is meg van az ő bece, és értéke. Valamint minden tudománynak hivatása: a különféle ismereteket az Istenre visszavezetni, a jó ízlést és erkölcsiséget, előmozdítani: úgy az irodalomnak is, ha csak ugyan magasztos céljának meg akar felelni, kötelessége, a hitet, az erkölcsiséget, és az igazságot terjeszteni, s így az Isten országa terjesztése- és megvédésére közremunkálni. Ha e szempontból vizsgáljuk a korszak irodalmi termékeit, fájdalommal kell megvallanunk, hogy azok korán sem felelnek meg e magasztos célnak. Igaz, ama tömérdek sok könyvek közt, melyek évenként Német-, Francia-, Angol- stb. országokban Megjelennek, találkoznak jó könyvek is: ámde az olyanok sem hiányoznak, melyekről csak annyit mondhatunk, hogy bár soha se láttak volna világot. Valamint a kereszténység első zsen-géjében találkoztak Lucíanok, Piotinok, Celsusok, Porphyrok, Philostratok, Hieroclesek és Juliánok, kik epébe mártott’ltilal, majd gúnyolódva, majd elménczkedve, a keresztény hit élőfa-janak gyökereit fölemészteni iparkodtak: úgy e korszakban sem hiányoznak a hitetlen írók, kik botrányos műveikkel meg nem szűnnek az egyházat ostromolni, s híveinek kebléből a hit- és

erkölcsi érzetet kiirtogatni. Illy szellemben írvák többnyire az úgy nevezett regények, novellák, beszélyek, anekdoták, életrajzok, versezetek, balladák, és más műdarabok. S fájdalom! a sötétség fiai okosabbak e tekintetben a világosság fiainál. Vannak társalgási körök, mellyekben csak illynemű irodalmi termékekről foly a társalgás. Vannak családok, mellyek a műveltségre tartván igényt, minden fegyelmi s tisztességi jobb érzelmek elnyomásával, idejeket e rossz művek olvasásával ábrándozzák át, és legnagyobb könnyelműséggel másoknak is hasonló olvasmányokkal kedveskednek, bennök ugyanazon szenvedélyeket és kéjelgő vágyakat ébresztvén. Vannak szülék, kik gyermekeik kezébe előbb adják Sue, Lafontaine, Claren, Rousseau, Duller, Spindler, Koch és más h thideg írók munkáit, mint a katechismust. Nem hiányoznak kötelességfeledezt apák, kik terjedelmes könyvtáraikban semmi más könyveket meg nem szenvednek, mint a fölszigázott és dögleletes képzelem terményeit; mellyek arra számítvák, hogy még azt a csekély jó magot is, mit gyermekeik szívébe némelly bölcs tanító ültetett, kitépjék és megsemmisítsék. Illy vállalatoknál pénz és fáradság nem vétetik figyelembe! Az elhírhedt regényeket meg kell szerezni, a megvesztegetett családnak örökségül hagyandókat. Vannak nők, kik csak illynemű életeményben találják örömeiket. Innét származnak azután a legsztelenebb erőszakoskodások és bűnök. Csak e bűnös szokásból lehet megmagyarázni azon szomorú tüneményt, hogy némellyek a szerencsétlenség kitörésekor, midőn t. i. regényhőseiket véggyalázat érte, annyira elkeserednek, miszerint maguk is golyót röpitenek fejökbe. Ebből érthetni, miért hogy keresztény nők, a szenvedély- és hitetlenségtől elbódítva, még haláluk óráján is, az egyetlen igaz barátot és vizsgálót Jézus Krisztust, az Oltári-szentségben elutasítják maguktól, csak hogy kedvencz regényhőseik módjára haljanak meg. És illy könyvek évenkint ezer meg ezer példányban, világszerte kiadatnak és terjesztetnek! Illy művekkel telvék a kölcsönkönyvtárak is. E könyvtárakban hasznos és épületes könyveket csak ritkán lehet kapni; a kérdekezősködés is jobbadán aljas és szeméremsértő regények után történik: és e szükség, vagyis fonákság szerint rendezvék azután a könyvtárat.

ötven rossz, regényre jó rendesen egy némileg haszonvehető, nem-rossz könyv. A ki nem hiszi, vegyen kezébe bármily kölcsönkönyvtári jegyzéket, és szavaim igazságáról meg fog győződni. Olly regények, mellyekben az erény, az ártatlanság, a szemérem, a hit, a vallás gúny tárgyává tétetik, ritkán állnak a polczon, hanem folyvást kézről-kézre vándorolnak. Egyébiránt nem csak a szépirodalom, hanem más, szorosan véve tudományos irodalmi termékek is meg vannak vesztegetve. Olly igen beette már irodalmunkba magát a pogányság, hogy világi tudósaink a kereszténységet alig állhatják ki. Többnyire illy hitideg, ne mondjam, istentelen, itt-ott gúnyolódó szellemben szerkesztvék a nyelvészeti, bölcsészeti, természetrajzi, történelmi stb. értekezések és munkálatok is.

Ez irodalmi mirigy ellen, azt tartom, legjobb gyógyszer volna az óvakodás; mert itt is igazat mond a példabeszéd: ki a veszélyt szereti, könnyen belevesz. És senki sem bízhatja el magát, azt gondolván, hogy ő már elég erős a hitben, és nincs mitől félnie. Férfiakat ismertem, úgymond egy hitszónok, kik a hit- és erényben olly erősen álltak, mint a czedrusfa a Libanon hegyén, és a kiknek esésök olly megfoghatatlan volt előttem, mint egy Ágostoné, vagy Gergelyé: s mégis elestek. Nem minden való mindenkinek. Úgy vagyunk sok könyvek olvasásával, mint a vízivással. A fris, tiszta kútvíz, mértékletesen éldelve, egészséges és hasznos is; erősítő és frísítő egyszersmind: és mégis mértékletlenül éldelve, ugyanazon víz is könnyen gyomorémelygést és meghűtést okozhat. Ha tehát már a tiszta víznél is némi óvakodás szükséges, mennyivel nagyobb vigyázat szükségeltetik akkor, ha a víz nem is tiszta, hanem idegenszerű, vagy épen (a körülmények szerint) ártalmas anyaggal van vegyítve. A ki egészségét nem akarja elvesztem, annak különösen kell óvakodnia, s inkább szomjat szenvednie, míg jobb italt kap, vagy míg egy jó akaratú s értelmes orvos tanácsát kikéri. A bölcsesség eme szabályának mellőzése könynyen veszélyt idéz elő. Hát ha még zavaros is a víz, ázalék-férgekkel, vagy egyéb vízi állatkákkal szemlátomást telve, pocsollyából, vagy tisztátalan edényből merítve! Akkor már csakugyan óvatosan kell hozzá látni. Illyenkor legtanácsosabb, hasonló

italtól végkép megtartóztatni magát, és inkább némi ismeretes frísítő gyümölcscesel csillapítani le a szomjúságot, hogy sem nyilvános veszélybe rohanni. Mert távol vagyunk attól, hogy minden ember tudná a tisztátalan részeket elválasztani, s a mirigyes vizet egészséges itallá változtatni; vagy ama szereket használni, mellyek szükségesek, hogy a vér illynemű folyadékok által ne romoljék meg.

A kath. egyház, mint jó anya, e tekintetben is gondját viselé gyermekeinek. Ő szorosán felügyel az irodalmi termékekre; s hogy ne legyünk habozó kisdedek, és ide s tova ne hanyassunk a tudomány minden szelétől, az emberek gonoszsága, a tévelygésbe ejtő álnokság által: névszerint is kijelöli ama vészhozó olvasmányokat, mellyektől kell, hogy óvakodjanak hivei. És találkoznak mindenkor jeles tudósok, kik elértvén a kegyes anya szándokát, a hit és igazság paizsával fölfegyverkezve, sikra szállnak; és valamint az ellenség egyesült erővel törekszik veszedelmes tanait terjeszteni, úgy ezek is vállvetve igyekeznek a kath. irodalom emelése- és mindenképeni ápolására közremunkálni.

Legújabb időkben majd minden országban keletkeztek irodalmi egyletek, úgy mint Angol-, Francia-, Spanyol-, Magyar-, Cseh-, Német- és több országokban. E helyen csak a borromei sz. Károlyról nevezett társulatról teszek egy pár szót. Már i 848-ban Luzernben borromei sz. Károly neve alatt tudományos társulat alakult, mellynek célja: „férfiakat egyesíteni, kiknek szívökön fekszik a tudományok, hasznos ismeretek és szép művészetek iránti buzgalomnak a kath. anyaszentegyház szellemébeni fölélesztése, azok előmozdítása, lehető gyámolítása, és a nevezett anyaszentegyház tanításainak minden megtámadások elleni védelmezése.” Hasonló társulat, ugyan csak^N „borromei sz. Károly” neve alatt, a kölni megyében is alakult, mellynek célja: szinte jó és hasznos iratokat terjeszteni, s ezek által a rossz irodalmi termékeket kiszorítani. Ez utóbbi társaság évenként több rendbeli könyvekkel kedveskedik részvényeseinek; törekedéseit oda központosítván, hogy a családi könyvtárakat, és olvasó köröket jó könyvekkel lássa el. A részvénydíj 2 tallérban határozott meg. Az egylet ügyeit

vezeti egy, 30 tagból álló választmány. Az egyesület rövid idő alatt kölni, münsteri, frauenbergi, fuldai, mainzi és egyéb német egyházi megyékben is elterjedt, s tagjainak száma több ezerekre megy! Kiváló előnye e társulatnak abban áll, hogy az általa kijelölt és ajánlott jó könyveket a bizottságosoktól a bolti árnak egy harmadrészeért szerezhetni meg. Szintezzen társulatnak köszönhetni, hogy ámult és jelen században annyi veszedelmet szült hitetlen írók, u. m. Voltaire, Rousseau, Dupuis, Hegel, Strauss, Kant, Fichte, Sue, Hugo Victor, Balsac, Irwing, Herwegh, és más hitetlen írók háttérbe szorítottak; ellenben Buss, Döllinger, Möhler, Riffel, Schmid Kristóf, Silbert, Veit, és más határozottan katolikus írók művei új kiadásokéban jelennek meg, és nagy sikerrel terjesztetnek.

Isten szent neve védőinek társulata.

„Sit nomen Domini benedictum: ex hoc nunc, et usque insaeculum.” (Psalm. 112.)

A királyi zsoldárnok Istennek nagy jótéteményeiről elmélkedvén, hálatelt szívvel így szólott: „Mint háláljam meg Uramnak mindazokat, a miket adott nekem?” (Zsolt. 115.) Ha már az ó-testamentomban Dávid nem talált eléggé alkalmas szavakat, az Úr jóságának magasztalására: mennyivel nagyobb hálával kell eltelnünk minekünk keresztényeknek, és fölkiáltanunk: „Mint háláljuk meg Urunknak mindazokat, a miket adott nekünk?” Ő az, a ki minket semmiből teremtett, maga képére és hasonlatosságára alkotott, észszel, szabad akarattal, és különféle testi-lelki tulajdonokkal felruházott; ő az, a ki hasznunkra, kényelmünkre teremtte a napot, holdat és csillagokat; az ő kegyelméből terem számunkra a gabona, érettünk érnek a szőlő-gerezdek, érettünk telnek meg gyümölcsökkel a fák, érettünk bővelkednek drága illattal a virágok. Az Isten szerezte: azt hirdeti nekünk a tavasz; ezt szónokolja a nyár; arról tesz bizonyosságot az őszi, és tél szaka. Mindezeket fontolóra véve, ugyanazon koronás próféta egy más helyen (a 8-dik zsoldárban) így kiált föl az Istenhez: „Micsoda az ember, hogy

megemlékezel róla, s az ember fia, hogy meglátogatód ötet? Kevéssel kisebbé tevéd őt az angyaloknál, dicsőséggel és tisztelettel megkoronáztad ötet. Kezeid alkotmányain úrrá rendelted ötet. Mindeneket lábai alá vetettél, a juhokat és a szarvas marhákat, még a mezei vadakat is; az ég madarait, és a tenger halait.” Sőt akkor is, midőn ős szülőink személyében magunkat a bűn által Isten haragjára tettük érdemesekké, s a paradicsomot elvesztettük: Ő még akkor sem fordítá el tőlünk arcját: hanem, mint szent János mondja: „Annyira szerette a világot, hogy saját egyszülött fiát odaadná; hogy mindazok, a kik benne hisznek, el ne kárhozzanak, hanem az örök életet elnyerjék.” – És megjelent az Isten fia, fáradott, szenvedett érettségig, egészen a kereszthaláláig, megsebesítettett a mi hamisságainkért, megrontatott a mi bűneinkért (Isai. 53, 4. 5.); hogy minket megváltana és üdveztene. Majd ismét fölment az égbe, hogy számunkra a mennyország örök kapuit megnyitná; hogy a hol ő vagyon, ott legyünk mi is. És elküldte a Szentlelket, a vigasztalót: hogy betöltse szívünket a bölcsesség, értelem, erősség, tudomány, tanács, és az Úr félelmének ajándékival, és velünk maradjon örökké. Az ő kegyelméből ott díszlik a sziklára épített anyaszentegyház, melly bennünket az élet zivataros tengerén biztosan vezessen, a homályban világítson, a szomorságban vigasztaljon, s az üdvösség partjára elkísérjen. Az ő kegyelméből van hatalmas szószólónk és anyánk, a boldogságos szűz Mária; érettünk esedeznek a szentek, bennünket pártolnak, és őriznek az angyalok. Mint háláljuk meg tehát Urunknak mindazokat, a miket adott nekünk? Fájdalom! szitokkal, káromkodás- és átkozódással!

Borzasztó hallani, mint sértegetik maiglan a háládatlan keresztények, Istennek imádandó szent nevét; s midőn az egek beszélnek Isten dicsőségét, midőn Isaiás szerint még az ökor is megismeri a maga urát: ők szitkozódznak és káromkodnak. - Igen, vannak emberek, kik már annyira rabjai vétkes indulatuknak, hogy észrevétlenül is rá megy szájok a káromkodásra. Káromkodva kezdik és végzik a napot; mintha csak ez volna reggeli és esti imájok. Némellyek ugyan indulatosságból, mások széles jó kedvökben káromkodnak; majd ismét tréfából, vagy

pajkosságból, vagy némi hősiekedésből átkozzák az Úr nevét, a teremtő fáját, a keresztet, az üdvösséget, szűz Máriát, a szenteket, az angyalokat stb. S a mi legfájdalmasabb, e gonosz példát utánozzák a gyermekek, követik a fiatalok. Úgy van: a gyermekek nem egyszer előbb megtanulják, Istent káromolni, mint imádni; még anyjának karjain megismerkedik az emberi nyelv eme fertelmes vakmerőségével; még bölcsőjében hozzá szokik ama borzasztó mondásokhoz, mellyekkel édes atya Istent, Krisztusát, Máriáját, angyalát, szentjét, apostolát, üdvösségét, papját stb. szidalmazza: azért nem csuda, ha ő is, mihelyt nyelve megoldatik, máris harmincz, negyven éves emberek módjára káromkodik; nem rettegven Jézus, Mária, és más szentek neveit gyalázatos szitokkal illetni.

Az Isten nem késik bosszújával!

Ez az oka, hogy gyakran egész helységek, tájékok, sőt országok is, a káromkodók miatt bűnhődnek: ez az oka, hogy a gazdának szép reményei füstbe mennek; a szöllőket jégeső veri el, a mezők kiszáradnak, a marhák kidöglenek, a házak elégnek, és számtalan más csapás nehezedik az emberiségre. Ennek következtében már hajdan megparancsolá Isten Mózesnek: „Vezesd ki a káromkodót a városon kívül, s az egész nép kövezzé Őt meg” (Mózes 3. könyv. 24). Később a törvényszerzők a javulni nem akaró káromkodókat érzékeny pénz- és jószágbírságban marasztalták el; nyelvöket és alsó ajakukat vágatták le, vagy akasztófát sütöttek homlokukra.

Mi a kérdéses korszakot illeti, dicséretére legyen mondva az illető kormányoknak, vannak szigorú törvényeink, mellyek a káromkodást tilalmazzák, és érzékenyen büntetik is: azonban a megrögzött káromkodónak elég alkalma van, az üdvös törvényt kijátszani, s a fenyítéket kikerülni. Hányszor megtörténik, hogy mikor kérdi a bíró: „Hallád-e, mikor ez, és amaz a szent Istent, Krisztust, és Máriát káromolta?” „Nem hallám,” felel a tanú; pedig annyira hallotta, hogy majd megsiketült bele . . . De híjában, ő együtt tart a káromkodóval. Hányszor megtörténik, hogy a tetten kapott káromkodó, midőn korholják öt kárhozatos szólása miatt, ő mégis mindig tud valamit a maga mentségére felhozni: majd heves természetével, majd az urak

és öregek példájával áll elő; majd azzal mentegeti magát, hogy örömet nem káromkodnék ő, csak meg tudná magát tartóztatni: de mikor már úgy megszokta, hogy észre sem veszi, csak mikor kimondja a nagy káromkodást, és el nem bírja magát szoktatni.

Azért örömmel üdvözlünk egy társulatot, mely Isten szent neve védelmezőinek egyesülete' név alatt, nem régen Franciaországban alakult. E társulat a káromkodás kiirtását célozza; s nyilvánosan, és magánkörökben oda törekszik, hogy az embereket az Isten nevének tiszteletére szoktassa. A társulat tagjai kis keresztet hordoznak maguknál, melynek egyik oldalán Üdvözítőnknek tövisekkel koronázott arca látható, és e szavak: „Vade retro satana” (Távozzál sátán); másik oldalán pedig az Isten szeme van ábrázolva, s e szavak állnak: „Sit nomen Domini benedictum” (Áldott legyen az Úr neve). Továbbá naponkint imádkozzák: „Üdvözítőmnek szenteséges arca, tisztellek és imádlak; és megkövetlek mindazon hántások- és káromlásokért, melyekkel a bűnösök illetnek téged.” Záradékol hozzáadatik egy Miatyánk és egy Üdvözlés, azután: »Dicsőség az Atyának' stb. – Ő szentsége IX. Pius, a ki szinte tagja ez egyesületnek, 1847-iki Julius 30-án neki a következő búcsúkat engedte: Teljes búcsút a beiratás napjára, halál órájára, Sz.-Háromság napjára, Jézus neve ünnepére, sz. Mihály archangyal, sz. Lajos francia király, és sz. Márton püspök napjára, vagy ez ünnepnapok nyolczadának valamelyik napjára; továbbá 100 napi búcsút minden jó cselekedetért, melyet a tagok e szándékkal gyakorolnak.

Társulat a vásár- és ünnepnapok megszentelésére.

„Propter hoc laetatum est cor meum, et exultavit lingua mea: insuper et caro mearequeiscet in spe.” (Psalm. 15.)

Hat nap alkotá Isten a világot, a hetedik napon pedig az új alkotástól megszűnt. S megáldá és megszentelé e napot: hogy mi is hat nap dolgozzunk, a hetediken pedig nyugodjunk.

Erre vonatkoznak a szent-írás szavai: „Hat nap munkálkodjál, és akármilyen dolgaiddal foglalatostkodjál; a hetedik napon pedig a te uradnak Istenednek szombatja (szünete) vagyoni; ne tégy azon semmi munkát; sem te, sem fiad, sem leányod, sem szolgád, sem szolgálód, sem barmod, sem a te házában tartózkodó jövevény.” (Móz. 2. könyv. 20, 9. 10.) E törvényt maga az Isten adta az izraelitáknak; s hogy azt annál nagyobb kedvvel, és készséggel teljesítsék, ideigvaló javakat ígért nekik, mondván: „Ha rendeléseim szerint járandotok, és parancsolatimat megtartandjátok, és azok szerint cselekedendetek, esőt adok annak idejében, és a föld megadja az ő termését, és a fák gyümölcsökkel megtelnek. Békeséget adok határaitoknak; midőn alusztok, nem léssen, a ki följiesszen titeket. Kifogyasztom az ártalmas vadakat: háború sem jő a ti földekre; vagy elűzitek ellenségeiteket, és elhullnak előttetek. Rátok tekintek és megszorítalak; megsokasítalak titeket, és megtartom kötésemet veletek. Körötökbe helyezem lakásomat, és Istenedek lesztek; ti pedig népem lesztek.” (Móz. 3. könyv. 26, 2-13.) De ha megszegik e parancsolatot, ugyanott terméketlenséggel, éhséggel, háborúval, ragadozó állatokkal, döghalállal, és más rettenetes csapásokkal fenyegeti őket. (Móz. 3. könyv. 26, 14-45.) Mint tudva van, az apostolok, fontos okoknál fogva, a szombat megszentelését a hét első napjára, vagyis vasárnapra tették által. Valamint pedig az izraeliták, a szombati napon kívül tartoztak még a Húsvétot, a Pünkösödöt, a sátorok, templomszentelés, és trombiták harsogásának ünnepeit megülni: úgy tartozunk mi is a vasárnapokon kívül még más ünnepeket is megszentelni; úgymint mellyeket a törvéries egyházi hatalom, majd a nyilvános isteni-tiszteletre, majd a hitbéli titkok-, vagy a szentek emlékének ünneplésére rendelt. E napokban nem szabad semmi szolgálai munkát végezni, úgymint: szántani, vetni, aratni, kapálni, mosni, mán-golni, csépelni, varrni, fát vágni stb.: ellenben kötelességünk, az isteni-szolgálaton pontosan megjelenni, szívünket a bűnnek szennyétől megtisztítani, s így tiszta szív- és lélekkel az Istent imádni.

Ide célozott mindenkor az anyaszentegyház gondoskodása.

Ide vonatkoznak a sz. atyák intései. A sok közül legyen elég sz. Leo pápát és egyháztanárt felhoznom, ki a vásár-és ünnepnapok megszentelését ekképen sürgeti: „Midőn azon napok közelednek, mellyeket üdvösségünk szentséges titkai jelentettek, gondosabb szorgalommal kell szívünket tisztogatnunk, s az erény fenyítékében magunkat nagyobb igyekezettel gyakorolnunk: hogy valamint a titkok önmaguknál mintegy nagyobbak, úgy mi is azok megünneplésében mintegy magunkat meghaladjuk. Mert ha illőnek, sőt némileg religiohoz is tartozónak hiszszük, az ünnepeken tisztább köntöst öltetni, s lelki örömmünket testi díszünk által is kijelenteni; ha az Isten házait is ilyenkor gondosabban, és minden kitelhető díszszel szoktuk fölékesíteni: nemde méltó, hogy a keresztény lélek is, melly Istennek valódi temploma, magát mindenkép ékesítse, és megváltatásának titkát ünneplendő, gondos előrelátással legyen; nehogy valami szenny fertőztesse, vagy arczának ünnepi csínját a kétszínűség redői elrútítsák” stb.

Egyébiránt a vásár- és ünnepnapok megszentelése mindig ismertető jele volt az egyházi belerő-, s hitéletnek: hol a vásár-és ünnepnapok megszenteltetnek, ott virágzó az egyház, és Isten országa mindinkább gyarapodik; míg ellenben a szent napok iránti részvétlenség, az egyház-, és Isten országának lassankinti hanyatlását idézi elő. Ezt minden századok története bizonyítja. Midőn a zsidó nép vallási és politikai tekintetben végromlásához közeledett, akkor a szombati nap sem szenteltetett meg többé; s a próféták panaszkodnak, hogy az izraeliták szombaton préselnek, szállót kapálnak, kereskednek, és más szolgálai munkákat végeznek. S az Isten meg nem szűnt a népet drágasággal, inséggel, háborúval és egyéb csapásokkal látogatni, büntetni! Milly hévvel ülték meg az első századbeli keresztények a vásár- és ünnepnapokat, tudjuk az egyházi történetből; noha egyes kicsapongások akkor sem hiányoztak. – Mi jelenkorunkat illeti, igaz, vannak napjainkban is keresztények, kik az egyház rendelése szerint, és jámbor őseik szokásához híven, iparkodnak a vásár- és ünnepnapokat megszentelni; kik minden szolgálai munkától őrizkedvén, nem csak maguk elmennek az isteni-tiszteletre; hanem a háznépet, gyermekeket, és cselédeket is

a templomba menésre és jámbor viseletre serkentik, mennyei dolgokról elmélkednek, jövődő üdvösségökről gondoskodnak: de fájdalom! nem hiányzanak olyanok is, kik az iparnak súlyos keze alatt meggörcsbedve, a szent napokat nem tudják többé a dolgotevő napoktól megkülönböztetni; vannak mesteremberek, kik az isteni-szolgálat ideje alatt is dolgoznak, s még legényeiket sem engedik a templomba menni; vannak kereskedők, kik csupa nyereség- és haszonvágyból, megszegik az Úr napjait, és boltjaikat nyitva tartják; vannak lelketlen gazdák, kik a helyett, hogy a sz. misén megjelenének, az egyházi beszédet és keresztény tanításokat ájtatosan meghallgatnák, otthon hivalkodnak, vagy a korcsmában, mit egész héten fáradságosan szereztek, eliszszák, elkártyázzák. S mit mondjak azon botránkoztató keresztényekről, kik a szent napokat különféle kicsapongások-, dombórozás- és egyéb botrányos vigalmakkal megszensteleníteni nem irtóznak; mit mondjak azon cselédek- és napszamosokról, kik a multság utáni vágy, és szórakozás dühétől annyira elbódítvák, hogy nem borzadnak tiltott eszközökhöz is nyúlni, a lopás-, csalás-, és erőszaktól sem ijednek vissza, midőn az ital- és játékról, vagy testi szenvedélyeik kielégítéséről van szó? S valljon ki fog e romlottságnak határt szabni? Az egyház?... Igaz, az egyház valamint ezelőtt, úgy most is mit sem mulaszt el, hogy az ünnepek és szent idők üdvös hatásukban ne csak ne gátoltassanak, de támogattassanak is; azonban az ő hatalma csak lelki hatalom. A polgári törvényhozás? Igaz, az államkormányok sokat tehetnek e tekintetben; s azért több országokban az egyházzal kezet fogva, érzékeny fenyítő eszközökhöz is folyamodtak, hogy a szent napokat megbecstelenítő alattvalóikat, annak rendje szerint megbüntessék; még most is fenállanak több üdvös világi kormányrendeletek, mellyek tiltják, hogy senki vásár- és ünnepnapokon szolgálai munkával ne foglalkozzék, ellenben kiki szent mise-áldozatra, egyházi beszédekre, keresztény vallási oktatásokra, és más egyéb ajtatosságokra jelenjen meg, senki az ezekre szabott idő alatt csapszékben ne tartózkodjék, annál kevesebbé az evés-ivásnak, lárma- és civódásnak helyet ne adjon stb. Azonban az engedetlen polgároknak elég módjok van, a legüdvösb intézkedéseket is kijátszani.

Azért méltó hálával üdvözöljük azon lelkes férfiakat, kik a vásár- és ünnepnapok keresztény megülése mellett buzgólkodván, egyletek- és társulatokba lépnek; minden kitelhető erőből oda iparkodván, hogy e szent napokat az emberek kellő ajtatossággal üljék meg. Kivált Franciaországban élénk mozgalmat veszünk e tekintetben észre; hol nem csak a kormányférfiak, de az időszaki lapok is e nagyjelentőségű tárggyal foglalkoznak; nagyobb része a megszentelés mellett nyilatkozván. És pedig a l'Univers élén a Patrie, Costitutionnel, Gazette de France, l'Union, mind kedvező értelemben a megszentelés mellett szavaznak. A többi is kisebb-nagyobb hévvel pártolja a szent napok megszentelését. A társulat tagjai pedig föltették magukban, miszerint oda fognak törekedni, hogy a szent napok legyenek a szent nyugalom és lelki épülés napjai. A társulati tagok egyetértőleg arra kötelezik magukat: 1) Hogy vásár-és ünnepnap sem ők nem dolgoznak, sem mások által nem dolgoztatnak. 2) Hogy vásár- és ünnepnapon sem nem vesznek, sem nem árulnak. 3) Hogy olly munkásokat nem fogadnak meg, kik vásár- és ünnepnapon dolgozni szoktak; s hogy azon kalmárok-nál seramit sem vesznek, kik vásárnap boltjaikat kinyitják. E társulatok czélszerűsége, s nagy haszna annál szembetűnőbb, minél bizonyosabb, hogy az üzérkedő osztályokat mi sem képes annyira lekötni a vásár- és ünnepnapok megszentelését illető törvény tiszteletére, mint ha tapasztalják, hogy ezen kihágást a vevők részvétlensége bünteti.

Jónak látom, e helyen még egy örvendetes körülményt kiemelni, melly ha az illetők úgy akarják, nagy sikerrel mozdítandjaelőa vásár-és ünnepnapok megszentelését. S ezen örvendetes körülmény abban áll, hogy a világi kormányok majdnem Európaszerte komolyan megparancsolák tisztviselőiknek, miszerint jó példaadás végett is, pontosan jelenjenek meg az isteni-szolgálaton. E példa kétségkívül jóltevőleg foghatni a népre. A példa vonzó erővel bír minden emberre nézve; mert természetünkben van a hajlam, mások példája után indulni, főleg azoké után, kik fölöttünk állnak, kiket kitűnő rangjok, hatalmuk, sőt gazdag vagyonyuk miatt is különös tiszteletben tartunk, a kikről azt véljük, hogy minden cselekedeteik a törvény lelkéhez vannak mérve.

E hajlam főleg a népben van meg; mert ez többnyire a dolgok okait vizsgálni elégtelen lévén, közönségesen azt teszi, a mit előljáróitól tétetni lát! Ennélfogva a hivatalnokok és tisztviselők példái ellenállhatlanul ragadják a népet a jó- vagy rossznak követésére. Ha tehát a tisztviselők, és mindazok, kik a népre hatóságot gyakorolnak, vasár- és ünnepnapokon az isteni szolgálatra példásan megjelennek, készek lévén egyéb alkalommal is bevallani hitőket, lehetetlen, hogy ezen istenes példának üdvös sikere elmaradjon. – Faxit Deus!

Dóm-egyletek

(a régi székes-egyházak kiigazítása-, és bevezetése).

„Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum: concupiscit anima mea in atria Domini.” (Psalm. 83.)

Az egész világ egy nagy templom. Kiterítve nyugszik a föld fölött a kék menny boltozat, átragyogva millió világosságok- és csillagoktól. Megerősítve a tágas dómboltozaton függ, két nagy csillár gyanánt, a nap és hold; a fémek ragyognak, a virágok illatoznak, a madarak énekelnek: s az egész világ, a nap, hold, és csillagok, a hegyek és völgyek, a tenger és a száraz föld, a Teremtő imádására és dicsőítésére buzdítanak bennünket.

Azonban, noha a természet egy fölséges templom, mely a Mindenhatónak végetlen hatalmát, jóságát, és bölcsességét állítja élőkbe, és serkent minket az ő imádása- és tiszteletére: mégis tetszett ő Felségének megparancsolnia, hogy tiszteletére, emberi kezek által, külön templom is építtessék. Már Dávid király sok aranyat és ezüstöt gyűjtött a végre, hogy templomot építsen az Urnak. De az Isten így szólott hozzá: „Sok vért ontottál, és sok hadakat viseltél; nem építhetsz házat az én nevemnek, annyi vért ontván én előttem. Hanem fiad fog születni, s ő fog nekem házat építeni.” (I. Krónik. 22.) Elkezdé tehát Sa-

lomon építeni az Úr házát Jerusalemben; s olly díszesen fölépíté azt, hogy a világ csodájának tartatnék. Feldúlatván e templom Nabuchodonosor alatt, a zsidó nemzet újra fölépíté azt. A családfők önkénytes adományokkal járultak az építéshez; adának pedig 6í,000 drachma aranyat, 5000 gira ezüstöt, és 100 darab papi öltözetet. (Esrás. 2, 69.) Később is kitünő buzgóságot fejtének ki a zsidók a jerusálemi templom iránt.

Valamint a zsidók, úgy a keresztények is mindenkor különös kegyelettel viseltettek templomaik iránt. Eleinte ugyan az üldözések miatt csak magánházak-, és földalatti sírokban tárták az isteni-tiszteletet; de alig hogy megszűntek az üldözések, Konstantin császár alatt azonnal fényes templomokat építenek az Urnak. A pápák, fejedelmek, püspökök, jámbor kegyurak, és ájtatos hívek pénzzel, munkával, és tanácsccsal igyekvének az Úr házának díszét elősegíteni. Kivált a hiterős középkor számos székes-egyházakat képes felmutatni, melyek a kornak nem csak vallásos ihlettségét, de művészi magasztos tehetségét is tanúsítják. Illyenek: a toledói, sevillai, barcellonai, majlandi, florenczi, burgosi, orviettoi, strassburgi, kölni, bécsi, stb. székes-egyházak. Még most is méltó hála- és csudálkozással tekintünk az Isten házának amaz óriás falaira, a roppant boltívekre, kúpok-és palma magasságú oszlopokra, melyek e korban keletkeztek; és szorult kebelvel kérdjük: hol van a kor, melly illy roppant vállalatokba fogott? A kor fájdalom elenyészett!

És századok vonultak el az egyház fölött, és nem találkozott művész, ki a csonkán hagyott roppant műveket befejezte volna. És bekövetkeztek a vallási villongások, közönyössé vált a kereszténység; és nem volt ember, ki a roppant áldozatokat elviselte volna. S ezen csudálkoznunk nem lehet! Olly korban, midőn a hitbuzgóság kialudt, az emberek jobbadán saját hasznuk- és kényelmöket keresték, Isten háza díszítésének háttérbe kellett szorulnia. Ezzel azonban nem azt mondom, mintha a bekövetkezett lágymeleg korszakokban egészen kiapadtak volna a jótékonytság forrásai, s nem találkozott volna hálás szív, melly az isteni gondviselés áldásaitól áthatva, Isten tiszteletére áldozni mit sem akarna: sőt örömmel megvallom, hogy talál-

koztak e korszakban is jámbor fejedelmek, kik őseiktől öröklött, és szívekben hőn ápolt vallásosságtól indítva, az Isten dicsőségére a költséget nem sajnálák; találkoztak hitbuzgó püspökök és kegyurak, kik az Úr házait szükséges ékszerek- és ruhaneműkkel gazdagon ellátni törekedtek; sőt a roppant székes-egyházak- és dómokon nagyszerű javításokat vőnek elő: de ki tehet róla, ha az úgy nevezett renaissance ízlésnek ők sem állhatának ellent? Korunknak maradt föl a dicsőség, ez ügyben is kitüntetni magát. Mióta a hitbuzgóság föléledt, e téren is üdvös mozgalmakat veszünk észre. A korszak háládatos fiai, *tudván azt, hogy az Úr szereti házának ékességét*, e végre semmi áldozattól sem irtóznak. Így keletkeztek legújabb időkben Németországban a dómegyletek, mellyek a kölni, speieri, bécsi, s egyéb ősrégi székes-egyházak bevégzését tűzték ki maguknak czélul. Egész Németország valláskülönbség nélkül vesz élénk részt az adakozásban: a ki mint bírja, pénzzel, vagy tanácssal igyekszik a jó ügyet előmozdítani. Hasonlóképen Franciaországban is keletkezett társulat, „Société française pour la conservation de monuments” név alatt, mellynek czélja az egyházi műemlékeket megtartani, és közsegedelem útján az enyészettől megvédeni. A társulat tagjai, kik az egyházi ügy, mint világi rangból valók, évenként 25 frankot fizetnek. A közgyűlésben, melly minden évben külön városban tartatik, számot ad a társulat működéséről. Spanyolországban is létezik egyházi műegylet, melly naponkint terjed, és a középkor tiszteletes emlékeit veszi oltalma alá.

Szinte méltó becsületére válik századunknak, hogy a durva, ízléstelen festmények, másolatok, úgy szinte a szobrok szembotránkozató öltözékei eltávolíttatnak, és ezek helyébe olyanok állíttatnak, mellyek az Isten házához méltók, és alkalmasok szívünket sz. érzelmekre, a benső tisztaság-, ártatlan és istenes élet követésére fölmelegíteni. A buzgó püspökök, és lelkipásztorok Európaszerte nem kiméinek fáradságot és költséget, miszerint egyházaikat a hely szentségéhez illő díszben tarthassák, és őrizhessék. Annyi bizonyos, hogy régóta nem fordított annyi gond a templomok tisztasága-, az egyházi szerek díszes kiállítására-, és a megszerzeteknek vallásos gyengédséggeli meg-

őrzésére, mint jelen korunkban: s e gondoskodás valamint egy részről bizonyítja az illetők buzgóságát, úgy más részről a föl-
ébredt hitéletnek csalhatlan hévmérője.

Ének- és zene-egyletek.

„Cantate Domino canticum novum; laus eius
in ecclesia sanctorum.” (Psal. 149)

Hogy a világgal közölhesse magát az ember, az Isten szót adott neki; s hogy Istenhez emelkedhesse, hang-és énekkel ruházta föl. Ének volt elejétől fogva az Istenhez törekvő léleknek ama kapocs, mellyen a szellem ég felé emelkedett; ez volt a látnokokat a jövődö-, s örökkévalóságba ragadó eszköz (IV. Kir. 3, 15.); ezt használák a jámbor ösatyák, valahányszor az Istent magasztalni, s dicsőíteni akarták. Éneken magasztala Istenét Mózes, éneken zengé háláját a sz. Szüz, éneken dicsőíték Izrael Istenét Erzsébet és Zachariás. – Krisztus Urunk elvégezvén utolsó vacsoráját, szinte énekszóval indult ki az Olajfák hegyére: s az egyház kezdettől fogva, különös kegyelettel ápolta az éneket; sz. Pálnak amaz intése szerint: „Teljete be Szentlélekkel; énekelvén, és dicséretet mondván a ti szívetekben az Urnak” (Efez. 5, 18. 19.). E részben sz. Ágoston megvallja magáról, hogy a zsoltárok és hymnusok éneklése az Isten házában sokszor könyeket csavartak ki szemeiből. „Quantum fleui (úgy mond) in hymnis et canticis tuis, svave sonantis Ecclesiae tuae voeibus commotus acriter. Voces illae iniluebant auribus meis, et eliquabatur Veritas tua in cor meum, et ex ea aestuabat. Inde affectus pietatis, et currebant lacrymae, et bene mihi erat cum eis.” Ebből kitetszik, hogy már hajdan az ének egyik fő, s nevezetes részét tette az isteni-szolgalatnak. Mennyire viselé mindig gondját az egyház az énekek, kitetszik nagy sz. Gergely, milanói sz. Ambrus, poitiersi sz. Hilar, t. Beda, Alcuin, aquinoi sz. Tamás, sz. Bemard, és más nagy férfiak munkáiból; kik részint maguk új énekeket készítenek, részint pedig a régieket megjavíták, s bővítve kiadták,

Valamint az ének, úgy a zene is régi találmány. A sz.-írás Jubalt említi, hogy első talált ki egy zeneeszközt, melly hihetőleg az ének mellett használtott. Szinte valószínű, hogy az ősatyák ének- és zeneszó mellett áldoztak Istennek. Későbbben trombiták, czimbalmok, és pengő tányérok említettnek. Midőn Dávid Sión várába akará bevinni a frigszekrényt, cziterák, dobok és pengő tányérok ömledézései kísérik vala a nép, és király örömeinekét. A ker. egyház is korán befogadá a zenét: és most alig van templom, mellyben legalább orgona nem léteznék.

Egyébiránt, valamint az ének, úgy a zenészet is különféle viszontagságokon ment keresztül. Voltak idők, midőn a zenészet eltért magas rendeltetésétől; s a helyett, hogy Isten tiszteletére, s a hívek lelki épülésére szolgált volna, soknemű visszaélésekre adott alkalmat. Már a XV. században annyira elveszte a neki sajátos fonséget és méltóságát, hogy IV. Pius mindennemű egyházi zenét és hangszereket kitiltandott a templomból, ha praenestei János őt nem biztosítja, hogy a színiessé fajult zenészetet egyházi komoly méltóságába visszahelyezni fogja.

Mi a jelenkori egyházi zenészetet illeti, fájdalommal kell megvallanunk, hogy az némelly helyeken több kárt okoz, mint épületességet. A régi komoly és vallásos ihlettségű zene helyett, felületes, operaszerű, és színházias dallamok jönnek divatba. Van példa rá, hogy a legszentebb áldozat alatt is Rinaldo Rinaldini, Alvajáró, Bájital, és más profán operákból egyes passusok játszottak el. Hogy illy színházias zene semmi ájtatosságra sem indit, sőt inkább iszonyú botrányt, és zavart szül a jámbor keresztény szívében, kiki belátja. Szinte megrovásra méltó azon lábra kapott ferde szokás is, mellynél fogva nagyobb városokban nyilvános lapokban adatik tudtára a műkedvelő közönségnek, hogy ekkor, és ekkor e,8 e templomban, N. művész miséje fog eljátszatni, és N. énekes, vagy énekesnő fogja magát hallatni, Innét van azután, hogy a művelt közönség nem annyira az isteni-tisztelet kedvéért jön a templomba, hanem hogy a jeles művész elmeszüleményeit hallhassa, vagy az elhírhedt énekes,- vagy énekesnőnek bájdalában gyönyörködjék. És mit

mondjunk azon uracsokra, kik illy alkalommal nem is a padban foglalnak helyet, hanem megállnak a templom közepén, és a többi hívek nagy botrányára elfordulva az oltártól, csak a karzatra tekintgetnek, az énekesnök bájhangjai után leleselkedvén. De az egyházi zenészek sem tanúsítanak mindenkor kellő komolyságot és ájtatosságot a templomban; némelyek majdnem úgy viselik magukat, mintha csak a színpadon működnének.

Egyébiránt midőn így az elpuhult zenészt főlött méltó bosszonkodásunkat, és illetőleg fájdalomunkat kijelentjük, távol van tőlünk, e megrovást általában kiterjeszteni. Vannak jelenkorunkban is jeles zenészek, kiknek példás és vallásos életök mutatja, hogy nem kenyérkeresetből szánták magukat e sok tekintetben terhes pályára. E jeles művészek, ha nem vetélkedhetnek is egy Arezzo,- Palestrina,- Allegri-, Haydn,- Mozart-Beethoven- és más világhírű zeneművészekkel, azért nevék tisztelettel fog említettetni; s érdemök annál nagyobb, hogy daczolva a jelenkor elpuhult szellemével, vallásos zenéjébe igazi egyházi életet lehelni iparkodnak.

Jobb jövőnek hajnalát látjuk azon egyletekben, mellyeknek tagjai oda törekednek, hogy az Istenhez nem illő, az Úr házában csak megbecstelenítő ének, és zene eltávolítottassék, és ezek helyébe a hajdani, egyházi jellemű ének és zene szorgalmasan betanítottassék, terjesztessék és jobb karba állítottassék. Illy egyletek virágoznak Franczia-, Spanyol-, Olasz-és Németországban; kiváltképen nevezetes a prágai és bécsi zeneegylet. Ezen egyletek tagjai közt találkoznak többen, kik a katholicismushozói őszinte, szívélyes ragaszkodás által tűnnek ki; s nem is szégyenlik magukat, az Úr házában azon külső ájtatossággal megjelenni, mellyet az Oltári-szentségben jelenlévő Üdvözítő érdemel. Szinte nem kevés vigasztalásunkra szolgál azon körülmény is, hogy egyházi költők, és szakértő zeneszerzők egymással keztfogva, a régies hibás versszakaszokat a nyelv haladásához képest kijavítani, s a dallamokat a zenészt jelen kifejltségéhez alkalmaztatni igyekeznek. Nem különben méltó hála s dicséret illeti azon buzgó lelkipásztorokat és mestereket, kik a templomon kívül is az énekekre gondot fordítanak; a nép- és ifjúsággal erkölcsnemesítő, és szívderítő énekeket megkedveltetni, s ez által őket a világi hiú, botrányos, és erkölcsrontó, fajtalan dalok-

tól elszoktatni iparkodván. Annyi bizonyos, hogy a jó ének nem csak derült gondolatokat éleszt, és vidám lelkületet szül, hanem egyszersmind hatalmas eszköz a nép szépízlése-, erkölcsi s valóságos művelődésének előmozdítására. Bár visszatérnének még egyszer azon boldog idők, midőn a keresztények a kelő nap első sugaraival dicsőítő énekeket hangoztatának az Urnak: kérvén őt, hogy sz. malasztját és segedelmét nyújtsa egész napon át végzendő munkáikra; és ismét az alkonyi fény előtűntével ugyanazon jóltévőhöz siettek: énekben öntvén ki hálájokat számtalan jótéteményeiért, melyeket a nap lefolyta alatt rajok ársztani méltóztatott. Ekkor a szántóvetők a mezőn, a hajósok a tergeren, a pásztorok nyájaik mellett, istenes énekek által igyekvének a nap terheit enyhíteni; s a pacsirtákkal vetélkedve szállott föl a magasba a Teremtőt dicsőítő ének. Az eltökélt szilárd akarat mindent képes kivinni.

Sz.- Norbert-egylet

(tanulók számára).

„Audi, fili mi, et esto sapiens; et dirige in via animum tuum”. (Prov. 23, 19.)

Minden halandó életének van egy kellemes hajnala, melyben ő felette megelégedett- és boldognak érzi magát. E korszak az ifjúság kora. Az ifjúság eme korszakában, midőn az élet és világ olly vidáman lebeg előttünk, és a szív még nem csalatva bizodalmában, minden jót remél, vajmi boldognak hiszi magát az ember, Minden tárgy kedves előtte! Föltekint az ég boltozatára: s azt hiszi, csak neki ragyognak az ég csillagai; nézi a ligetek, és mezők virágait: és azt hiszi, csak neki illatoznak a liget, és mezők virágai; hallja a csattogany dalát: és azt hiszi, csak neki dall a csattogany; látja virulni a fákat; és azt hiszi, csak érette virul a fa, hogy tartson árnyat fejére; s valamerre tekint e földön, minden olly gyönyörű, s csak tőle függ, azt édenre varázsolni. Forró vére, hevült képzelete magasztja érzéseit; életerő csergedez az eleven tagokban, rózsák virítanak

az arczokon, frís vér hömpölyög az erekben: illy kedvező alkat mellett, miért ne tenne föltételeket következő munkájára; miért ne kecsgetné magát dolgai gyümölcseivel? És felragyog előtte a dicsőség temploma, melly minden jó akarató ifjúnak nyitva áll; és a sóvárgó kebel nem lát akadályt, sem nehézséget oda-juthatni; vagy ha lát is, legyőzhetőnek gondolja. S így a költő szerint:

Reményben gazdagon
Dús gerjedelmivel,
Lép pályatérre ki
Az ifjú lángkebel.

Kísérve szüloinek áldásaitól megy tehát az ifjú az iskolába. A tanárok bölcs vezénylete, s vallásos példája üdvös hatást gyakorol kedélyére. Az iskolai fenyíték rendben tartja vágyait, gyarapítja ismereteit. Majd elvégezvén a gymnasiumi pályát, academia-, vagy egyetembe megy által. Itt már tágul a fenyíték, s az ilju azon ürügy alatt, hogy maga is képes önálló irányt adni magának, mindig s-abadabb szárnyakra eresztetik. Boldog az ifjú, ki átmenvén a főiskolába, olly férfiakat nyer tanárokul, kik szívében az Isten, egyház, igazság és erény iránti szeretetet megalapítani, s ezzel őt a bölcsesség, és választott pályájának megfelelő tudomány birtokába juttatni iparkodnak. Ellenben alig érheti az ifjút nagyobb veszély, mint mikor azokban kénytelen megbotránkozni, kik a tudomány fejtegetésében neki útmutató kalauzul adattak. – Más veszély éri a jó reményű ifjúságot az erkölcstelen könyvek olvasása miatt. Mennyi kár háramlik a rossz könyvekből általában, már több alkalommal érintettem; itt legyen elég megjegyezmem, hogy jelenkorunkban igen ritka a jó olvasmány, mellyel az ifjúság szabad óráit kellemesen, és hasznosan tölthetné el. S azért nem egy ifjú romlott meg a rossz olvasmány miatt. Szinte nagy veszteség háramlik a tanuló ifjúságra abból is, hogy megengedtetik, vagy legalább megengedtetett neki, bálokat, tánczvigalmakat rendezni, és saját költségén megtartani. Mennyi idő-, pénz-, és erkölcsi vesztegetéssel jöhetnek illy tánczmulatságok létre, a tapasztalás bizonyítja. S mit mondjunk azon kicsapongásokra, mellyeknek a főtanodai ifjúság olly gyakran esik áldozatul? Ide tarto-

zik a korhelykedés, kártya- és bórzejáték, éjjeli kóborlások, fajtalankodás, betyárság, stb. Ki fog e romlottságnak határt szabni?

Hajdan léteztek különféle ifjúsági társulatok, és testvéretek, mellyek hatalmas gátul szolgáltak minden illynemű elkorcsosodás ellen; nem csak, hanem egyszersmind az ifjúság valláserkölcsei művelődése- és kiképzésére is üdvösen befolytak. A tanítók el nem mulasztották növendékeiket a bold. Szűz, és Őrangyal tiszteletére, ájtatos olvasmányokra, különösen a szentek életének olvasására buzdítani; s ez által sok ifjúsági kicsapongásnak vétetett eleje. Jelenkorunkban is igaz a Szentlélek biznysága: „A bölcsesség kezdete, az Úr félelme.” (110. Zsoltár.) Ez azon soha nem csalo kapocs, mellybe a vezérfonalat legbiztosabban akaszthatni. S ha a közönyösség dere megritkítá tanodáinkban a jó erkölcsöket, most a hitélet általános ébredésével új alkalom nyílik üdvös testvéretek és társulatok behozatalára.

Illy ifjúsági testvéretek keletkezett 1853-ban Németországban, „sz. Norbert egylete” cím alatt. 1853-ki Febr. 3-kán, mint sz. Anshar halála napján, gondolat támadt némelly münsteri tanuló ifjaknál Westphaliában: sz. Bonifác, Anshar és Norbert pártfogása alatt egyletet alapítani, s a barátság, és a sz. hit kötelei által, az egyház és haza iránti szeretetben az ifjakat egyesíteni. A társulat nevét sz. Norbert magdeburgi érsektől vette, ki nemes származása és bölcsen választott életpályája által fényes csillag gyanánt tündöklék Német- és Franciaország fölött. A társulat tagjai föltették magukban, az egyetemi ifjúságnál előforduló hibákat szorgalmasan kikerülni, az egyházat gyermekileg szeretni, azt a gúnyolok ellen védelmezni, s a szerencsétlen hitszakadás megszüntetéseért az Istent buzgón imádni. Ide czéloz a társulat imája: „Sz. Bonifác! sz. Anshar! sz. Norbert! Krisztusnak nagy vitézei! erős támaszai a német püspökségnek! Imádjátok velünk együtt a Jézus Krisztust, kiben egyedül van üdv az emberek számára; hogy könyörüljön kedves Némethazánkon, és egyesítse ismét annak ágait az anyaszentegyház kebelében egy erős ker. néppé. Adja Isten! Amen. – Rövid fenállása óta a társulat több ezer ifjú tagot

számlál. A münsteri s paderborni academicusok, és papnövendékek mind tagjai az egyletnek. Más püspökségekben is viszhangra talált az egylet. A münsteri s fuldai püspökök egész készséggel jóváhagyták a testvérületet. Isten áldása legyen fölötte!

Szinte örvendetes tudomásul vesszük, hogy más országokban is a kath. ifjúsági körökben a testvérisülés nagyj előhaldást tesz. A jó reményű ifjak önkényt alkotnak, és szerveznek egyleteket az ájtatosság és erkölcsösség nevelésére. A bold. Szűz, sz. Alajos, nepomuki sz. János, és más, ifjúságot pártfogoló szentek tiszteletén kívül, az erkölcstelen könyvek olvasásától-, a rossz társaságtól-, és trágár beszédektől ovakodásra magukat ünnepélyesen kötelezvn. E testvérületeknek azon jó oldaluk is van, hogy az ifjak elvégezvn pályájokat, s haza térvn, megannyi apostolokká válhatnak övéik közt, a hit, ájtatosság és jó erkölcsök illatát terjesztve. Különb is mit ér a tudomány, hit és erény nélkül? Annyi bizonyos, hogy a tudomány, religio nélkül, az országnak nem támasza, hanem ostroma; és több kárt okoz a legsötétebb tudatlanságnál. Haszontalan minden törekvés, ha a vallásosság tiszta érzete nem melegíti a tanulók szíveit; maga a tudomány is átokká lesz, ha kihalt az isteni félelem a keblekből. Vagy talán azt hiszi valaki, hogy a szenvedélyeket axiómákkal lehet lecsillapítani; hogy szóvirágokkal a törvények iránti hódolatot, az előljárók becsülését, s végre mindazt, mi a társaság békéjét, boldogságát biztosítja, lehet intézni? A történet mást bizonyít. Engedje a jó Isten, hogy ezen testvérületek, mellyek a hit és erkölcsösség terjesztésében olly üdvösekül bizonyultak be, minél tovább terjedvn, az ifjúságnál bő gyümölcsöt teremjenek, s a tanulók buzgó imái kellemes illatként jussanak a Mindenhatónak szent trónja elé!

Sz.- Móricz-egylet

(katonák számára).

„Exaltationes Dei in gutture eorum; et gladii ancipites in manibus eorum.” (Psalm. 149.)

Nem egy könnyen fogjuk az egyházi történetben találni párját azon vértanúi hősiességnek, mellyel az úgy nevezett the-

bai ezred kitüntette magát. Maximián császár épen a fellázadt frankok rendbe-szedésére indult ki roppant táborával; de mielőtt csatára kelne, eltökélte magában, pogány isteneit segítségül hívni. Azért keményen meghagyá az egész katonaságnak, hogy a bemutatandó áldozatoknál jelen legyen, és kiki újra hűséget esküdjék a császárnak. Hallván e parancsolatot sz. Móricz, megdöbbsent; s egybehíván ker. bajnoktársait, tanácskozott velök: valljon megjelenjenek-e az áldozatoknál, vagy sem; és így szólott hozzájuk: „Vitézek! kemény próbára vagyunk kitéve. Ha elkülönözzük magunkat a többiektől, a császárt bántjuk meg; de ha megjelenünk, ezzel ismét Isten ellen vétkezünk. Én mégis azt tartom, üdvösebb nekünk, a császár kegyelmét elveszteni, mint megbántani Istenünket.” A javaslat tetszett a vitézeknek; és egész alázatossággal felírtak a császárhoz; oda nyilatkozván, hogy ők keresztény létükre semmiképen sem lehetnek jelen oly áldozatoknál, mellyeket sz. hitök tilt; azonban mi a katonai kötelességet illeti, készek bármely órában az ellenséggel szembe szállni, s inkább meghalni, mint a császárnak tartozó hűséget megszegni. Erre a császár megharaguvék, és megparancsolá, hogy ha tüstént nem áldoznak, minden tizedik ölessék le. De alig hogy nyilvánossá lett a kemény parancsolat, valamennyien égtek a kívánságtól, Krisztusért meghalni. A parancs szigorúan végrehajtatott. A császár újra megkérdezte őket, valljon fognak-e most áldozni, vagy sem? De ők ez úttal is azt felelék, hogy ezt ker. hitök tiltja. Ismét minden tizedik megöletett. Miután ezentúl is ragaszkodtak hitökhez, a császár kipurancsolta az egész hadsereget: és a thebai ezredet minden irgalom nélkül fölkoncizoltatta (Krisztus urunk születése után 286-ban September 22-kén).

Ki olvashatja ezen történetet a nélkül, hogy a nemes vitézek vallásos érzetét ne csudálja; s ne adjon hálákat a Mindenhatónak, a ki őket oly bámulandó lelkierővel kiténtette! S ime a dicső thebai ezred halhatatlan vezérének, sz. Móricznak pártfogása alatt Franciaországban társulat alakult, mellynek célja: oda törekedni, hogy a katonaság közt az isteni félelem, és egyházias szellem mindinkább terjesztessék, és megállapíttassék. Ki a katonai életnek magas hivatása- és sokféle áldozatairól

valaha elmélkedett, tudni fogja, hogy ezen pálya egyike a legdicsőbb-, de egyszersmind legnehezebbeknek. A hadfi elhagyja születéshelyét, szülőit, feleségét, gyermekeit, és a fejedelem szolgálatába lép; s mialatt a földműves békével műveli földjeit, míg a polgár megelégedve végzi ügyeit, míg a kézműves rendszer műhelyében dolgozik, míg a tanuló reményben gazdagon űzi tanulmányait, míg a tudós fényt és világosságot derítő vizsgálatiba mélyed: a katona őrt áll kirendelt állomásán, és föl-vigyáz a rendre, éjjel úgy, mint nappal, eső- és viharban, hideg- és melegben. És nem hiában hord fegyvert, a jóknak ugyan védelmére, de a rosszaknak fenyegetésére. Katona nélkül ököljog uralkodnék a világon, vas bilincsekben nyögne az ártatlanság. A jámbor szántóvető elvetné ugyan gabonáját, de nem ő aratná, hanem az, a ki hatalmasabb volna nálánál; a polgár és mesterember fáradozna ugyan, de nem ő szedné izzadságának gyümölcsét; a tudós és tanuló hiában sóhajtoznék a tudományok után. Szóval, nagy zavar állna be mindenfelé. Végre egyik fő érdeme a vitézi rendnek az is, hogy mentve az ellenség félelmétől, bátorságban szolgálhatunk Istennek.

Egyébiránt, hogy a katona magasztos hivatalának megfelelőhessen, nem csak vitéznek, hanem feddhetlen életűnek is kell lennie: mert ha felvigyáz a rendre, a rendet szeretnie is kell; ha felügyel a közbátorságra, fegyelemhez kell ragaszkodnia; ha a törvény fölött őrködik, a törvényt meg is kell tartania; szóval, minél fönségesebb a hivatala, annál tisztább jellem- és becsületességgel kell ékeskednie. A sz.-írás több jeles katonáról tesz említést. Ott látjuk a sz. hajdanban a Machabaeusok dicső családját, kik a törvény- és igazságért elvérzetek. Ott látjuk a jeles századost, kinek szolgája haldokolván, maga járult Jézus elé, mondván: „Uram! nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj; hanem mondd csak szóval, és meggyógyul az én szolgám.” E századosról monda az Üdvözítő, hogy nem talált ennyi hitet Izraelben. (Márk. 2.) Ott látunk egy másik századost Krisztus keresztyénél, a Kálvária-hegyen; a ki látván azokat, a mik történtek, daczára a pharisaeusok és hitetlenek gúnyolódásainak, fölkiáltott: „Ez valóban Isten fia volt.” (Ján. 19.) Illyen lehetett ama caesareai Kornél is, a ki pogány létére hitt az igaz

Istenben, neki szolgálván egész házi népével. És minden századokban találkozunk nemes vitézekkel, a kik nem csak a harc mezéjén arattak babérkoszorút, hanem a ker. erények által is kitűntek.

Mi jelenkorunkat illeti, most is szép számmal találkoznak ker. hadfiak, kik a hitetés jámborságot szépen meg tudják egyeztetni a hősi katonai szellemmel; s midőn a császárnak megadják, a mi a császáré, megadják az Istennek is, a mi az Istené! Azonban, hogy igazságosak legyünk, meg kell vallanunk, miszerint olyanok sem hiányzanak, kik egész viseletekben kevés vallásosságot, és ker. fegyelmet tanúsítanak. Mint tudva van, (romai) katonák voltak azok, kik Urunkat vesszőzték. S fájdalom! a ker. vitézek közt is találkoznak megrögzött bűnösök, kik a katonai fegyelmet külsőképen megtartják ugyan, de mértéktelen, iszákos, dobzódó, Istent és Krisztust káromló életökkel az Úrnak szenvedéseit megújítani nem rettegnek. S jaj a tapasztalatlan újoncznak, a ki illy ének társaságába adatik! Az ártatlan ifjú eleinte elborzad kicsapongó társainak tetteitől; de később, nehogy gúny- és zaklatásnak tegye ki magát, Ő is legalább külsőképen velők tart. S ez lehet egyik oka annak, miért hogy némelly szülők annyira rettegnek a katonai pályától; hogy csak kényszerítve adják oda fiaikat: nem egyedül testi, hanem lelki veszedelmeknek is látván őket kitéve.

Sz. Móricz társulata e bajon akar segíteni. Ő a ker. vitéznek olly példányokat állit föl követésül, kik a ker. önmegtágadás- és önfeláldozás magasztos erényét életre hozni, s megőrizni tudták is, akarták is. A tagok bizonyos napokban összegyülekeznek a templomban, hol az isteni-tisztelet rendesen estve felé vecsernyével kezdődik; ezt predikáció követi, s végre áldás az Oltáriszentséggel. E gyülekezetek kitűnőleg népesek szoktak lenni. A társulat Parisban több rendű iskolával bír, mellyekben a Vincze-egylet tagjai a számadásban, történelemben, vonalrajzban stb. ingyen adnak oktatást. Van a társulatnak saját könyvtára is. A katonai előljároság különös figyelemmel viseltetik a társulat iránt; annyival is inkább, mivel tagjai nem csak a jámborság, tiszta és mértékletes élet, hanem a katonai fegyelem pontos megtartása, és hősi bátorság által is kitűnnek.

A kath. mestersegédek társulata.

„Religiositas custodiet et justificabit cor,
jucunditatem atque gaudium dabit.”
(Eccles. 1,18.)

A mestersegédek társulata egy rég óta érzett szükség következtében keletkezett. A ki csak némileg betekintett a közéletbe, az tudni fogja, hogy a mestersegédek osztályának virágzása, s becsületes jelleme mind az egyházat, mind a társadalmat egyaránt érdekli. – Ezen osztály az, mellyből a polgári rend kiegészítettik; sőt ez képezi a polgárság erős alapját. Ezen osztályban találhatik, vagy legalább egykor találtatott, és pedig nagyobb mértékben, mint másutt, a természetes erő, s erkölcsi szilárdság gazdagsága! Ezen osztályban találhatnak leginkább az igénytelen okosságoknak, a szelid jellemnek, és megismert igazságért való buzgóságnak, a hűség-, őszinteség-, és vallásosságnak elemei, vagy legalább azokat egykor lehetett találni. S ezen segédosztály, vagy keresztül töri magát, s a birtokos polgárok sorába lép, és részt vesz a község ügyeinek vezetésében; tehát tevékeny befolyással leend a községek jólléte-, vagy kárára: vagy elsatnyul, és a proletárságig süllyed, s az elégtelenek osztályát szaporítja.

Ebből is kitetszik, milly nevezetes a mestersegédek osztálya, s milly erős a köteleesség, őket test- és lélekben épen megtartani. – S valljon hogyan állunk jelenleg ezen annyira nevezetes osztálylyal? Fájdalom! nem a legjobban. A legközelebb elviharzott évek eseményei élénk színekkel állítják élönkbe azon romlottságot, mellybe ez osztály is süllyedt. – Mély szomorúságunkra kellett tapasztalnunk, hogy a vörös párti forradalmárok rendezavaró seregeiket mindenütt leginkább ezen osztályból szedték, és szaporították. – Voltak, és vannak kivételek, de igen ritkák! Itt lehet maiglan látni a szellemi szegénységet, igazi vallás- és jogfogalmak nélkül; itt találjuk a legveszélyesb elvektől áthatott ifjúságot; mellynek erkölcsi hanyatlását az utcák, csapszékek, és bordélyházak jelenleg is

elég világosan mutatják. Vannak mestersegédek, kiknek egész erkölcsiségük abban áll, hogy nem lopnak, nem ölnek; egész vallásosságuk, hogy a templomban megállnak. – És miképen lett e baj olly általánossá? – Nem volt ez mindég így! Volt idő, mikor még az inas, és a segéd, a mester családjához tartoztak; mikor még mindnyájukat egyesítette, nem csak az étel, és a munka, vagy a munka egyedül, hanem az imádság is, és a multság. Ez volt azon idő, mikor a család még keresztény volt! Sőt mikor lassankint kiveszett a családi elem, a czéhrend tartotta fön a fegyelmet; a mester, és az öregebbik segéd üdvösen befolytak. De midőn hanyatlásnak indult e testületi élet, azóta szemlátomást nagyobbodott a nyomor is.

Való, az inas még most is a családhoz tartozik; de gyakran csak úgy, mint egy házi állat, mint villámhárítója a nagyságos mesterné asszony és mester úr, meg az ifjú úr haragjának. Ki sem viseltetik hozzá kegyes indulattal: az ütlek mindennapi tápláléka; senki sincs, a ki pártját fogná. S valljon mit tanul? Gyakran a mesterségből keveset; többnyire pedig a sok haszontalan beszédek és parázna énekek, mellyeket a műhelyben hallgatni kénytelen, mély gyökeret vernek szívében; úgy hogy méltán lehetne csudálkozni, ha el nem romolnék. – De íme az ütlek, és nyomtatás ideje elmúlik: felszabadul, és segéddé lesz! Azonban most sincs senkije, ki barátságosan elejbe menne; a mester csak az ő dolgáról aggódik, és a felszabadult segédnek nincs más helye műhelyén kívül, mint az országút, és korcsma. Ki veheti neki rossz néven, ha nincs kedve, mulatni azon többnyire piszkos rejtekben, mellyben az ágya áll? így áll a szegény ifjú egyedül, és nincs erkölcsi pontja, melly az újdon nyert szabadság, és függetlenség szakában neki annyira szükséges volna; nincs baráti kéz, melly őtet fölemelné; nincs helyecske, mellyen megállapodhassak, és komolyabb dolgokkal is foglalkozhassék. A bajt neveli még az is, hogy hiányzik neki az alkalom, gépészi ügyességén kívül, leendő mesteri hivatására magát bővebben kiképezhetni; számára nem derül egy hozzá illő, lelket és szellemet egyaránt fölemelő, s erősítő multság, és vidámitás! A jobb társaságokból ki van zárva; s azért keres magának multságot, melly szellemét elnyomja, s a még fon-

maradt erkölcsi erejét is fölemészti; nincs rokon érző szív, és igaz baráti kör, hogy föltárhathná szívét a szeretetben. Azonban nem maradhat illy rideg állapotban az ember, főleg fiatal ember: azért keres magának kárpótlást a nőnemnél, köt ismeretséget személyekkel, kikkel megismerkednie soha sem kellett volna.

Végtére, a mi nála leginkább hiányzik, az a hit. Egykor mint inas, erkölcstelen, vallást és jámborságot gúnyoló segédek közt barátságos oktatás, és a religiónak alapos ismerete nélkül, nem tanulta ennek méltóságát, békéjét, és áldását ismerni. Mindig elnyomva, s ingereltetve, mint különféle kedélyek rabszolgája, szüntelen fohászzkodott azon pillanat után, midőn szabaddá leend. Most pedig fölszabadulván, a megnyert szabadság mámorában, azt mondja magában: „Most beszéljen nekem valaki; most parancsoljon nekem a pap valamit’ stb. A vallás pedig mégis parancsol valamit: de miután ő a vallást nem tanulta, nem is ismeri, azért szeretni sem tudja; s mivel korlátokat szab neki, azért zsarnokának tartja, kerüli, vagy legalább nem kedveli. Ezek csak egyes jelenetek a mestersegédek életéből.

Itt orvosságra volt szükség; s ez a kath. segédek társulatában merült föl. E társulat nyújt menhelyet a szegény mestersegédnek: hol megtalálhatja mindazt, a mit szíve kivan, sőt még többet; talál becsületes mulatságot pajtásainak vidám tréfái, elméncz ötletei közt; akad őszinte barátokra, kik rokon szívvel részt vesznek a ő szenvedései- és örömeiben; itt megtanulhatja, milly vigaszteljes a vallás, és leteheti a félelmet, mintha ez kiragadná a szívet testéből, és az örömet a szívből. Kap itt útmutatást, mikép válhatik belőle jó keresztény, és idővel jeles mester. De a társulat is sokat nyer ezen társadalom által; mert az iszákos, erkölcstelen dologkerülő helyett józan, istenfélő, és szorgalmas mesterek és családatyák lépnek a társadalomba. *)

*) A kath. mestersegédek társulata első zsengejében 1845-re esik. Keletkezésének legközelebb indokául tekinthetni azon czivódásokat és bántalmakat, mellyekkel a prot. elberfeldiek kath. polgártársaikat illeték. A katolikusok visszavonták magukat, és elzárt társulatot alkottak; a birtokos polgári rend egyletbe lépett, hogy törvényes igényeit egyesí-

Illy-egylet 1849-ben Kölnben, Kolping Adolf főegyházi helyettes (Dom-vicar) közbenjárásának következtében alakult. Az első gyűlés alkalmával csak heten írták be magukat, a másikon már 300-an. Három év múlva a tagok száma 700-ra ment; jelszavukul választák maguknak: „Vallás és erény; munkásság és szorgalom; egyesség és szeretet; vidámság és tréfa.” Hasonló egyletek támadtak Düsseldorfban, Aachen-, Bonn-, Mainz- és Koblenzben. 1852 elején vigasztaló tudósítások érkeztek Silezia-, Bajor- és Morvaországból, valamint Bécs, Prága, Linz, Salzburg és Innsbruck városokból is; hol Kolping urnák erélyes föllépésére, virágzó segéd társulatok keletkeztek. A tagok hónaponként néhány garast fizetnek: s ezen összegből fedeztetnek a társulati költségek; ebből járatnak néplapokat, segítik a munkára várakozó segédeket, gyógyítják a betegeket stb. A gyűlde-szobában kiki tetszése szerint mulat, ir, olvas, számol, beszélget, társalog, énekel, vagy hallgatja az előadást, melyet vagy a társaság közül egyik, vagy másik, vagy az előljárók valamelyike tart.

1852 végével Kolping kegyes adakozásrai fölhívást intézett az általa tervezett mestersegéd-szálloda (Herberg) ügyében, mely mindenütt nagy tetszéssel fogadtatott. Majd maga is megjelent Bécsben; és a Severin-egylet gyülekezetében tartott beszédjében az illy szálloda szükségét olly győző okokkal adta elő, hogy más nap azonnal egy úr, ki magát megnevezni nem akarta, 1000 p. ftot adott a mestersegéd-egylet javára; Karolina-Augusztia anya-császárnépedig a Bécsből távozó Kolpingnak 2000 p. ftot kézbesítettett: hogy legyen hely, hol az utazó,

tett erővel védelmezhesse, s a nőtelen segédek szinte társulatba álltak, hogy kicsapongó társaik életmódját kerülve, egymást buzdítsák, a napi eseményekről értekezzenek, tanuljanak, jövő pályájokra készítsék magukat, így támadt Elberfelden 1845-ben az első segéd társulat. Noha eleinte a társulat csupán polgári egyesületnek látszott lenni, mégis nem sokára szilárdabb irányt vön. midőn a segédek polgári szükségsein, és iparos ismeretein kívül, még a vallásos szükségeket is figyelembe vette. Minthogy pedig az egylet arra volt hivatva, hogy a segédek távol hazáját, és ennek örömeit pótolja, azért a vidámságnak, az ének- és mulatságnak is szabad tér engedtetek.

vagy beteg mestersegéd ápolást és oltalmat találjon. Egyébiránt a társulat vezetése- s előmozdításában előkelő férfiak vesznek részt; kik az ügy iránti szeretetből, a gyűlde számára gyertyákat, könyveket, néplapokat, földabroszokat ajándékoznak.

E társulatok haszna minden kétségen kívül áll. Miután a társulat szabályai szerint a segédek az egyház minden ünnepé-lyein tartoznak rendszeren megjelenni, s magukat kölesönös példa által a keresztény élet követésére buzdítani: azért az egyház csak jót várhat ezen egyletekből, valamint a polgári társaság is. Ezen egyletek „a romlatlan fiút romlatlanul adják vissza az atyának; sőt a mi több, a szülőföldnek derék férfiút képeznek belőle: ki példája által a kézműves-osztály sülyedt tekintélyét ismét visszaállítja. Ezen egyletekből fognak derék kézműves mesterek, erős, tiszteletre méltó, a korszellem szédelgéseitől ment, de a kor haladtával kézmű-ipari tekintetben együtthaladó, s e baladást saját jóllétére fölhasználható polgárság előkerülni. A kézműves czéhek megtárgult kötelékei ez egyesületekben ismét megrősödnek, s a mi széppel és jóval (és ez nem kevés) bírt a kézműves-osztály múltja, mindaz ebben fölelevenítettik, és megújítatik.”

Inasképző egyletek.

„Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus; et qui vigilaverint ad ilium, invenient benedictionem.” (Eccles. 32, 18.)

Ki a régi törvény- és fegyelem-szerető időkbe visszatekint, az méltán boldognak fogja mondani a kort, mellyben az inas nem csak a munkára taníttatott, hanem az isteni-félelemre is. Akkor a mestersegédek és tanulók együttvégeztek a reggeli s estéli imákat, együttmentek a templomba, együttjárultak a szentségekhez, közösen tartották az ünnepeket, s végre együttmulattak. Azóta sok másképen lett. A ker. családok kihaltak; s csak kivételképen mutatkoznak még itt-ott némi maradványai a régi jó fegyelemnek. Vannak házak, hol a reg-

geli s esteli imádságról, isteni-tiszteletről, gyónásról, vallásos oktatásról és intésről szó sincs többé. Az inas reggeltől estig a nehéz járomhoz váu kötve, s alig van ideje reggeli s esteli ajtatosságát elvégezni. A szegény gyermek szívesen követné jó szülőinek jámbor utasítását; kik el nem mulasztották szívére kötni, hogy az Istenről és imadásáról soha meg ne feledkezzék: de alig hogy felnyitja szemeit, azonnal munkára szorítatik. Es valljon minő munkára? Talán arra, melly leendő hivatását képezi? Távol legyen! Fő dolga: csizmát tisztít ani, gyermeket -dajkálni, padolatot sürolni, konyhaedényeket mosogatni, ruhákat kefélni, s minden lehető futkározásokat végezni, a mester, mesterné, ifjú úr, leányasszony, meg segédek számára. így telik el két, vagy három esztendő, a nélkül, hogy mesterségéből csak valamit is tanult volna; sőt némelly inas főlszabadulásakor jobban beillenék dajkának és mosónénak, mint a műhelybe. Azonban ha olly keveset tanult mesterségéből, annál nagyobb haladást tehetett a pajkosságban; főkép ha mosdatlan szájú, s erkölcstelen életü segédek körében kelle tartózkodnia: s ő részint kénytelenségből, részint kész akarva, részt vett ama ferdeségek- és kicsapongásokban, mellyekről a műhelyek elhiresedtek.

Ez így nem maradhat tovább. A bajon segíteni kell. S csakugyan találkoztak nemeslelkü emberbarátok, kik az inasok ezen szomorú állapotát szívökre vették. Már 1851-ben a Pius-egyletek általános gyülekezetében, Mainzban, Riffel tanár fölhívta az egyletet: „hogy mindent elkövessen, miszerint a mesterinasok becsületes kath. gazdákhöz adassanak, és ekként megóvassanak azon romlástól, mellynek a műhelyekben kitéve vannak. E czélból ő (t. i. Riffel) 15 derék czipész-mestert megbízott, hogy mindegyik készítsen ismerősei közül jegyzéket, kikre azután inasokat bízni lehessen. E jegyzékek azután átfognak vizsgáltatni. A püspöki kormány-hivatalok pedig adják minden lelkésznek tudtára, hogy azon szülök, kik községökből városba akarják adni gyermekeiket, milly mestergazdákhöz adhatják veszély nélkül gyermekeiket.”

Hasonlóképen a bécsi Severin-egylet több rendü iskolákat alapított, mellyekbe minden osztályú mesterinasok, vásár- és

ünneppapokon délelőtti s utáni órákban eljárnak, és itt némely buzgó, severin-egyleti tagok vezénylete mellett, sorsuk- és jövő hivatásukhoz képest oktatást nyernek. A tantárgyak ezek: hittan, bibliai történet, írás, olvasás, számvetés, földrajz, természettan, természetrajz, eröműtan, és egyéb a gyakorlati életet közelebből érdeklő ismeretek. A tanítás szívhez szóló, s figyelmet ébren tartó módon kezeletik. A tanítók mindenüvé ügyesen beszövik az erkölcsi tanulságot; s ez által nem csak a tanítás tétetik érdekessé, hanem egyszerűs mind a tanoncznak jövő rendeltetésére is üdvös útmutatás adatik. Mintegy mulatva ismerkedik itt meg az emberiség hőseivel: nem ugyan hadi hősökkel, hanem kik az ipar- és művészetben sok hasznos dolgokat fedeztek föl, s ez által jöltévői levének az emberiségnek. A hit, egyház, fejedelem, haza iránti szeretet beoltatik szívébe stb.

Az inasok lelki s erkölcsi kiképzésére czéloznak tovább a nagy nevezett esti, és vasárnapi iskolák is, mellyek Európa több országaiban kormányhatóságilag elrendelvék.

Szent-Miklós-egylet.

„Frange esurienti panera tuum; et egenos, vagosque indue in domum tuam.”
(Isai. 58.)

Az emberiség legnagyobb jöltévői közé méltán számíthatni azokat, kik a szegény, és veszni indult ifjúság számára tanodákat, növeldeket állítanak föl, olly célból, hogy ezek sorsuk- és tehetségükhöz képest kimíveltessenek, és képezteszenek. Illy emberbarátok a kath. egyházban nem hiányzottak soha. Az 1840-1854. korszakban is találkoznak a ker. szeretet és önfeláldozás eme dicső példányaival, kik a szegény és elárvult gyermekeket szárnyaik alá veszik, és mint egykoron sz. Miklós, a bizonyos romlástól megóvják. Ezek közt méltó helyet foglal Bervanger fölszentelt püspök és hittanár Parisban, ki egész életét a szegény ifjúság javára szentelé, s nevezetes növeldeit alapított „Sz.-Miklós-egylet” név alatt; miért is örök

hálára kötelezé le maga iránt a szegényeket. A roppant intézet, melly jelenleg minden emberbarát figyelmét magára vonja, kezdetben csekély volt, és jelentéktelen. A lángbuzgalmú gyermekbarát eleinte (1827. évben) hét elhagyatott gyermeket vőn gondviselése alá, s azokat két padlásszobában Pária Martiái külvárosában elhelyezé. Három év múlva számuk hatvan-nyolczra növekedett. Nem sokára az Isten kegyes jóttevőket támasztott, gróf Noailles Victor-, és Frehaut kisasszonyban, kik Bervanger úr üdvös vállalatát keresztényi nagylelkűséggel gyámolíták és pártolák. Majd gróf Noailles hozzájárultával, sikerült alapját megvetni ama roppant háznak, melly jelenleg a növendékek számára nézve az egyetem minden osztályait fölülmúlja.

Mi az egylet célját illeti, az nem egyéb, mint csekély díj mellett a gyermekeknek, főleg az árváknak szükségeit kielégíteni, azokat erényesség- és munkássághoz szoktatni, s ekképeu mint jó keresztények- és munkásoknak ideig és örök boldogságát megalapítani. Ennélfogva fölvetetnek az intézetbe az anyjokat vesztett árvák; de nem záratnak ki a törvénytelen magzatok, vagy vétkes szülőktől származott és kitett árvák sem, valamint az ifjú kóborlók, kik szülőiket elhagyták. A növendékek különbség nélkül a munkások öltözetét, a kék zubbonyt viselik, és mindenre taníttatnak, mivel egykor kenyé-
röket megszerezhetik. A kinek micsoda mesterségre, állapotra van kedve s hajlandósága, arra taníttatik. Vannak itt szabók, vargák, pékek, zenészek, paszomántosok, zene- és mathematical eszközkészítők, rézművesek, nyergesek, lakatosok, asztalosok, eröművesek stb.; kik 27 műhelyben elhelyezve, valódi kedv- és szorgalommal dolgoznak nyájas és szeretetteljes mestereik útmutatása mellett. A növendékek összes száma a 800-at meghaladja, kik midőn mesterségöket becsületesen kitanulták, mint ügyes, szorgalmas, és becsületes munkások lépnek ki a világba. – Egyébiránt az egész intézet vallásos alapra van fektetve. A tanítók Bervanger vezetése alatt, mint valamelly szerzet tagjai, közös életet élnek, s egymást testvéreknek nevezik, mintegy emlékeztetőleg azon szeretetre mellyet képviselnek. E testvérek, valamint ruházatuk-, úgy életmód-

jókban is önkénytes szegénységet, és kevésseli megelégedést tanúsítanak; nemes fáradozásuk jutalmát egyedül Istentől várván. Úgy szinte a növendékek a különféle mesterségek tanulása mellett buzgó oktatást nyernek a vallásban, és annak gyakorlatára mindenkép buzdítatnak. S vajmi megható látvány lehet, az intézeti kápolna mindkét oldalán hosszú háromszoros sorban térdelve látni a gyermekeket, s kegyes alapítójok jelenlétében magasztos énekekkel dicsérni az Urat – Az intézet fonállása óta illy vallásos szellemben kiképezve már 30,000 ifjú, mint becsületes keresztény és polgár lépett ki a nyilvános pályára.

Egyletek a szegények javára.

„Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.” (Joan. 16,17.)

A régi pogány világ semmi részvétellel sem viseltetett a szegények iránt, hanem utálta, s gyűlölte őket. Az új pogány világ hasonlóképen nem sokat gondol velők; minden ember-szeretete, mellyel kérkedni szokott, többnyire pusztá üres szó, vagy a világ dicséretének hajhászása. Es ezen nincs mit csodálkoznunk: mert csak az vehet igazán részt embertársa szenvedésében, s csak is az képes rajta segíteni, ki a szenvedő bajainak orvoslásában magasabb szempontból indul ki, s a szent vallás szabályaihoz méri jótéteményeit. Az ó-frigyben maga az Isten intézkedett a szegények javára, s az elszegényedés ellen. Az ő parancsolatára minden ötvenedik évben a kölcsönpénzek az, adósoknak elengedettek, a zálogok tulajdonosaiknak visszaadattak, a rabszolgák szabadon bocsáttattak stb.; s ezen esztendő méltán jubilaeumnak, vagyis a szabadulás, engedékenység, és öröm esztendejének nevezetett. Midőn pedig megjelent a mennyei szeretet Krisztus személyében, akkor a szegények ápolása új stádiumba lépett. Azon számtalan testi, és lelki jótéteményekben, mellyekkel az Üdvözítő a maga kortársait boldogítja, találjuk élő kinyomatát e mennyei szeretetnek; melly tetőpontját az ő halálában, a Golgothán érte el.

Mint tudva van, az Üdvözítő a szegények iránt mindenütt különös szeretettel viseltetik. „Midőn, úgy mond egy jeles író, szavainak igazságát a hitetlenek ellen csudatétel által akarta bebizonyítani, nem a napot állítá meg fölöttük, sem Kidronnak nem parancsolt forrása felé visszafolyni, sem Karmelnek helyéből kimozdulni: hanem a vakoknak látást, a süketeknek hallást, a sántáknak járást, a betegeknek egészséget adott vissza; szavára a bélpoklosok megtisztultak; s midőn a kesergő szülőnek, vagy testvérnek kedves halottját életre támasztá, valljon mindekkor nem a szenvedő emberiség volt-e egyszersmind az ő dicsőségének tárgya, és eszköze? És Karmelnek helyéből kimozdíttatása soha sem tett volna olly bizonyosságot dicsősége felől, mint minőt valóban csak egyetlen vaknak meggyógyítása is tőn.” S hogy a szegényeket, a nyomor fiait maga iránt annál nagyobb bizodalomra indítsa, ő maga is szegény lett; a szegénységet választván magának osztályrészül. Születésekor fejéjtájszolban kevés szalmára fekteté; s halálakor nem volt, hová hajtania sz. fejét, mint a vértől pirosló keresztfára. A szeretetnek ezen áldozata el nem tűnt a föld színéről: hanem mély gyökeret vert az emberek szívében. Alig terjedtek el az evangéliumi világosságnak jótékony sugarai, máris vetélkedtek a hívek a ker. szeretet gyakorlásában; és eladván minden javikat, azok árát az apostolok lábaihoz rakták le, hogy szűkölködő felelkekkel megoszszák. Azóta a szegények ápolása kiválólag az apostolokhoz tartozott; ez tette egyik részét jótékony működésöknek. Későbbben pedig, növekedvén a hívek száma, a tizenkét apostolok egybegyűjtvén a tanítványok sokaságát, mondának: „Nem helyes nekünk az Isten ígéjének hirdetését elhagynunk, és az asztalokra gondot viselnünk. Válaszszatok azért atyámfiai! közületek hét jó hírű, Szentlélek- és bölcseséggel teljes férfiakat, kikre e foglalatosságot bízassuk; mi pedig állandóan az imádsággal, és az oktatás szolgálatával fogunk foglalatostkodni. Ezen javaslat tetszett az egész sokaságnak; és választanak hét férfit: ezeket állíták az apostolok elé; kik imádkozván, rajok tevék kezeiket” (Apost. csel. 6.). Ezen intézkedésből világosan kitetszik, miképen kell a szegények ápolási ügyét elrendelni. A ker. kath. hívek ezen intézet elfogadásában olly híven

és lelkiismeretesen jártak el, hogy a harmadik században, sz. Lőrincz vértanú idejében, minden nevezetesebb ker. városban találtak szerpapok, kik a püspökök nevében a szegények ügyeit igazgatták. Egyébiránt soha egy anya sem gondoskodott annyi szeretet,- és bölcseséggel az ő gyermekeiről, mint az anyaszentegyház a szegényekről. Alig hogy legyőzte a pogányságot, s nyert földi javakat, azonnal jövedelmeinek negyedrészt a szegények fölsegélésére fordíttatni parancsolta; a körülményék szerint majd zsinati határozmányok, majd pápai rendeletek által intézkedvén a szegények ügyében. A püspökök, és lelkipásztorok alapítványaiból emelkedtek nagyszerű házak, korodák, süketnéma-, s árvaintézetek, mellyekben a szegény elhagyatott ifjúság ker. nevelést, a beteg ápolást, a nyomor fia menedéket nyert. S midőn a remeték, a puszták-, erdők- és barlangokból zárdákba vonultak, hány szegény ifjú talált nálok menedéket, s ártatlanságának mentsvárat? Hány kézműves és kereskedő talált itt dolgot; mi által mind magát, mind övéit fentartá, beruházá? Hány nyomorék, és ügyefogyott koldus talált itt naponkint kenyeret, táplát? S ez mind az egyházi, és azerzetee papság javadalmaiból került ki. S az egyházban soha nem hiányzottak nemes lelkek, kik a szegények iránti jótékony-ságban gyűjték maguknak a kincseket, mellyéket az evangelium szavai szerint, sem a rozsda, sem a moly meg nem emésztenek, és mellyéket a tolvajok ki nem ásnak, sem él nem lopnak. (Sz. Máté 6, 20.)

Jelen korunkban (C1 840-1854.) a szegények, és az úgy nevezett proletárok osztálya, félelmes irányt vőn a gazdagok éa birtokosok ellenében; s ez hihetőleg azért van, mert a jótékony intézetek a püspökök felügyelése alól több tartományokban elvonattak, és minden ker. jellemökből kivetköztetvén, az illető polgári hatóság alá rendeltettek. Bár mint legyen, annyi bizonyos, hogy a dolgozó osztályok át vannak hatva a társadalmi közösség szellemétől, s elégületlenségöket sokféleképen nyilvánítják. A kormányok, és az úgy nevezet emberbarátok eleget aggódnak, mint lehessen az elégületleneket megnyugtanni, s vagyonos emberfelelkekkel kibékíteni? De hiába! sem a számukra

kivetett szegény adó*), sem a tánczvigalmak- és lakomákból begyűlt és fenmaradt összegek, sem végre a szuronyok, és ágyúdörgések nem képesek a társaság sebeit meggyógyítani: a baj

*) A prot. országok, Angolország példájára, szegény adót hoztak be; melly nem egyéb, mint a gazdagoktól törvényszerű rendelkezés általi elvétele annak, mit azok önkényt, saját elhatározásukból adni vonakodtak. Ide tartozik Norvég-, Svéd-, Dánország, Liefland, Németalföld, Németország- és Schweiznak nagy része, az egyesült éjszak-amerikai államok, és Skótország. Nem akarok szót emelni ezen eljárás ellen; hisz két rossz közül ez a kisebbik. Csekélyebb baj t. i., ha a kormányok kénytelenek lefoglalni egy részét a¹ fölöslegnek, mint ha a szegény viszi el mind egy szálig. Annyit mégis szabadjon megjegyznem[^] hogy valahova csak a törvényes jótékonyossági rendszer behozatott, a szegények száma és szüksége növekszik, az adó évenként magasabbra emelkedik, és egykor olly fokra hághat, hogy minden jóllét forrásait kiszáritandja. Ennek felvilágosítására szándékom Navillenek, genfi prot. hitszónoknak, „Von der gesetzlichen Wohlthätigkeit” című munkájából néhány adatokat fölhozni, így Kopenhágában 1825-ben a szegényadó 87,000 tallérra (243,000 fr.), s 1829-ben már 169,000-re (473,000 fr.) emelkedett; és így folyvást emelkedésben van: míg egykor olly fokra fog emelkedni, mellyet előre meg nem határozhatni. Berlinben a szegényügyi igazgatóság a jótékony intézeteknek 1821-ben 98,770 tallért (358,318 fr.), 1832-ben pedig 297,224 tallért (1,078,629 fr.) adott pótlékul. Első évben a népesség száma 192,384.1.; a másodikban 229,843. 1. E kiadás, melly a közönséges segédforrások elégtelensége miatt vé tetett igénybe, 11 év alatt háromszorosított, noha a népesség ugyanazon idő alatt egy ötöd részszel sem növekedett. Hamburgban az állami segélyezés 1815 5530 font sterlingre (77,973 fr.) emelkedett, 1832-ben pedig 16,000 fontra (225,600 fr.). A kiadás 17 év alatt majd háromszor annyira növekedett. Hasonlóképen Skótországban (1803-tól 1813-ig) a szegényadó iszonyú fokra emelkedett. Glasgow városában 3000 font sterlingről (74,250 fr.) 12.000 fontra (279,000 fr.) hágott. Kivált Angolországban olly magas fokra hágott a szegényadó, hogy az ember szinte elborzad tőle. Csak a legújabb időket veszem. Így 1847-ben 5,039,173font sterlingre (125,000,000 fr.) ment; melly összegből 1,470,970 szegény kapott segedelmet. Skótiában ugyanakkor 292,686 fontra (7,500,000 fr.) ment; 96.326 szegény részesítettvén belőle. Írlandra esett 298,813 font; 125,774 ember közt osztatván ki. 1852-ben a szegényadó már majdnem 7,000,000, fontra, azaz: 350,000,000 frankra ment: s mégis ezerekkel szaporodott azok száma, kik ép kézzel bírnak, munka nélkül, tanult fölvel, foglalatosság hiányában. Ez adatokat még tovább folytathatnók, de a felhozottakból is kitűnik, hová vezet az állami segélyezés ker. szeretet nélkül.

sokkal mélyebb, az elégtelenség sokkal általánosabb. Csak a valódi ker. szeretet képes itt segíteni; azon szeretet t. i. mely mindent meggyőz, mindent kivisz, és soha el nem fogy; mely nem az örömelevetek és kéjek dús asztaláról lehullott morzsalékot veti oda a nyomorultnak, hanem részt vesz annak fájdalomában, és önkényt osztja meg vele vagyónát. Kereszténytelen gondolkodás rontá meg a nemzedéket: ez tompítá el erkölcsi érzelmét; s azért, míg az úgynevezett emberbarátok, és az illető államok egyház nélkül intézkedendnek ez ügyben, s nem indulnak ki a ker. szeretet szempontjából, addig minden fáradozásaik siker nélkül maradandnak.

Mint főnebb mondtam, a ker. szeretet előképe Krisztus Jézus: e nélkül hiában altatjuk a szegényeket, hiában simogatjuk a proletárokat: ők előbb-utóbb kitörnek! A ker. szeretet Krisztus Jézus utánzásában áll. Minden keresztény köteles ez isteni példányra tekinteni, s életét a szerint rendezni. S noha a különféle állapotok szerint változnak a viszonyok is: mind a mellett Istennek kegyelme által kiki teljesítheti ezen kötelmét; megzabolázva vágyait és szenvedéyleit. Ez azon magas életpont, midőn az ember Üdvözítője iránti szeretetből megtagadja önmagát, s magára veszi az ő kereszjtét. Innét van, hogy a ker. ember rendszerint megelégszik sorsával, s ha szegény is, nyugodt az ő szive, ő isteni példányra tekint; és féken tartja vágyait, és szenvedéyleit.

Míg ezen szeretet uralkodott a világon, addig az enyim, és tied körüli vita nem háborgatá az embereket. A birtokosok csak sáfárolul tekintek magukat, kiknek az Isten birtokot adott, hogy segítsenek, a hol segíteni szükséges; adakozzanak, a hol adakozni volt szükséges, A szegények nem irigyelték a birtokosok sorsát; mert tapasztalták, hogy szegénységek a gazdagok által enyhítettik. Még többet is tapasztaltak: látván a szegénységet, Krisztus jegyese gyanánt, a minoriták, clarissák, carmeliták és más szerzetesek zárdáiban megdicsőítve, és tiszteltetve. A szegénység nem vált terhére a nyomor fiának, nem inditá őt haragra; mert miatta senki meg nem utáltatott. A jámbor lelkek Krisztus családját látták a szegényekben, gnyhóikat herczegleányok látogták, segítőleg, vigasztalólag, és

enyhítőleg közelítve hozzájuk. Gazdag ifjak és leányok, Jézus iránti szeretetből odahagyták a világ mulandó fényét, szürbe öltözködtek, a szegényekhez hasonlók leendők. Csak akkor lett borzasztóvá a szegénység, és viselhetetlenné a nyomor, midőn meghűlt a szeretet, és megszűnt a vallásos kötelék, mely a gazdagot, és szegényt egymáshoz csatolta. Enyhe keblet, lágy és részvevő szívet keres a fájdalom fia most is; és hol találhatja ezeket föl bizonyosabban, mint azoknál, kik lemondván a világ csábító öröme-, gazdagsága- és fényűzéséről, a szegény emberiséget magoknak eljegyezték, s önkénytes szegénységet vállaltak? Azt hiszik ugyan némellyek, hogy a világtól elvonulás, a világi érzelmekről lemondás, a társaságot feloszlatastáig vezeti. Azonban a kik így gondolkoznak, azok csak a dolgok fölületén maradnak, a dolgok mélyébe nem hatnak, a szívnek titka rejtve marad előttök: a zárdai életet félreismerik, mert magasztos célját nem értik. Akárki mit mond, annyi bizonyos, hogy egy szegény zárdabarát sokkal nagyobb benyomást tehet a szegény emberiség megnyugtatóására, mint az úgynevezett emberbarátok részéről elszavalt bármily fényes beszédek. A szegény barát durva öltönyében, mezítláb, betér a nyomor fiának hajlékába, kezet szőrit vele, a rongyos gyermekeket képekkel ajándékozza meg, és vigasztaló szavakat intéz hozzá, mondván: Csak előre barátom! Lehet szegény az ember, és a mellett mégis boldog. Lehet szűkölködni, a nélkül, hogy elveszük emberi méltóságunk öntudatát. Majd oda fön mindent kipótol a mennyei gazda. Illy beszéd nem izgató beszéd, hanem balzsam a szegény ember szívére; s annál erősebben szól a példa. A kath. pap bemegy a dögvészstől látogatott szegény ember lakába, s ön életének feláldozásával megmenti egy idegennek életét. Lojolai sz. Ignác tanítványa fölkeresi az emberevő kanibálokat, hogy embereket képezzen belőlök; leereszkedik hozzájuk, hogy föl-emelje őket; megosztja nyomorukat, érettök imádkozik, védi, s táplálja őket. Az irgalmas szűz anyai kegyelettel virraszt a szegény beteg ágyánál, fáradságos és önéletét veszélyeztető szolgálataiért semmi más jutalmat és dicsőséget sem keresvén, mint hogy egykor az ítélet nagy napján, hajdani betegeitől környezteivé, kiket egyszersmind az Urnak is megnyert, a mennyeije-

gyes jobbára állíttathassák. Illy példákra önkénytelenül i» megnyílnak a nyomor fiának szemei, s bármennyire legyen lealacsonyítva rajta az Isten képe, mégis megismeri, hogy kell valami felső erőnek és jutalmazásnak lenni, melly illy emberi képzelődést haladó áldozatokra képes embertársát lelkesíteni.

És mit tartunk azon philanthropiáról, melly napjainkban a ker. szeretetet akarja pótolni? Igaz, ez is igyekszik a rokkantat ápolni, a beteget gyógyítani, az ifjúságot tanítani, az elhagyottat fölsegíteni, s a halál martalékát megmenteni: azonban vajmi nagy a különbség a ker. szeretet, és e philanthropia között! A ker. szeretet főcélja a lélek: ezé a test. A ker. szeretet intézetei az éggel vannak kapcsolatban: ez a földhez tapad; ez mindent a jelenért cselekszik: amaz eszközül használja csak a jelent a jövőre. Innét van, hogy az úgy nevezett human philanthropia soha sem képes a ker. szeretetet kipótolni; annál kevésbbé az ember bajait, a ki test- és lélekből áll, volta-kép orvosolni.

De az ideiglenes haszon tekintetéből is, őszintén megvallom, a társadalom üdve nem a humanisraus-, hanem az egyházi egyletekből származik. Vannak világi egyletek, és társulatok, mellyeknek ezélja, az ipart szabályozni, s a munkásokat oltalmazni. Azonban mélyebben vizsgálván ezen egyletek viszonyait, könnyű belátni, hogy az egész philanthropicus rendszer csak a tőzsérek javára szolgál: a napszámos érdeke veszélyben forog, és sorsát mindinkább nehezíti; azért a korszak eme szükségéből a kath. egyházban egyletek támadtak, mellyek a kereszténység és ker. szeretet terén állnak; olly pártfogókat mutatván elő, kik nem mesterei a munkásoknak, hanem atyjai: kik nem zsákmányolják ki saját javukra a dolgozó osztály véres verejtékét: hanem igazság szerint megosztják a keresményt, és azt a szegények javára fordítják. Illy férfiak, illy nemeskeblű pártfogók, maguk is áthatva lévén a kereszténység, és a ker. szeretet lelkétől, képesek azon szellemet, melly őket élteti, másokkal is közleni, s azokat Isten félelmére, józan, és erényes életre buzdítani. Ide tartozik kiválólág a:

Szent-Vincze -egylet.

„Religio munda et immaculata apud Deura et Patrem haec est: Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc saeculo.” (Jac. 1.)

Így neveztetik azon egylet, mellynek célja, sz. Vinczének, a nagy emberbarátnak szellemét föleleveníteni, és meghonosítani. Nincs a jótékonyásznak, az irgalmasság testi és lelki műveinek egy neme is, mellyre e nemes egylet nem fordítaná figyelmét. – Tagjai az egyház hite- és szeretetében egyesülvék; azért iparkodnak a testi jóllétről gondoskodást a lélek üdvével összekapcsolni; szó, intés, imádság, és különösen jó példa által bő alamizsnát osztogatván.

Valamint minden jónak rendszerint kicsiny a kezdete, úgy ezen egylet is csekély mustármagból terebélyes fává növekedett. 1833-ban összejött néhány párisi tanuló a végre, hogy a vallásos kérdések-és ügyekről egymás közt értekezzenek. Voltak ez ifjak közt, kik ingatlan hűséggel ragaszkodának az egyházhoz, s mint jó lelkek, szorosabb barátságot kötöttek egymással. Egykor azon kérdés támadt köztük, valljon a meddő vitatkozás helyett, nem volna-e hasznosabb magukat valamely örvendeztetőbb működésre följánlani? A javaslat tetszett az ifjaknak; és azonnal elhatározáék magukban egy olly társulat alapítását, mellynek célja lenne: Krisztusnak néhány ügyefogyott szegények személyében szolgálni; s e végre sz. Vinczét, a nagy emberbarátot választák pártfogóul. Kezdetben csak 8 tagból állott az egylet; nem is gondoltak új tagok fölvételére; nem sejdítvén ama következménydús jövendőt, mellyet a gondviselés az egyletnek föntartott. Azonban nem sokára, az új iskolai év kezdetén, számos tanulók jelentkeztek a fölvételre; különösen a lyoni főmegyéből. Lassankint sikerült az ifjaknak szülőiket, meg közei rokonaikat is a társulat számára megnyerni: s így rövid idő alatt annyira növekedett a tagok száma, hogy az egylet szép jövőnek nézhetett elébe. Illy szerencsés

kezdeményezés után kísérlet tétetett a cselekvőség terének tágitására. Eleinte ugyanis csak a szegény családoknak lakjaibani látogatását tűzték ki magoknak célul; 1834-ben pedig már az ifjú foglyok vallásos oktatása-, és árva gyermekek neveléséről is kezdenek gondoskodni. Az Isten áldása láthatólag nyugodott a társulaton. 1842-ben Paris városának különféle részeiben 27 nagy fiók-egylet találtatott; mellyek 2000 szegény családot látogatának: körül-belül 8000 személyt segítvén, és táplálván. Hogy ezen különféle fiók-egyletekben főtartásék az egység, választmány alakult, vagyis az úgy nevezett központi főtanács, melly azóta Parisban székel. Különben a társulat rendes tagjain kívül, kik hetenkint egyszer szoktak tanácskozásra gyülekezni, tiszteletbeli tagok is fölvétetnek, és úgy nevezett aláírók is, kik egyszerű adományaik által segítik a társulatot. Megengedtetik a gyermekeknek is, ha az első áldozásra bocsájtattak, az egylet tagjaival a házi szegények látogatására menni, s a heti gyűléseken jelenlehetni. Ez intézkedés igen czélszerűnek bizonyult be, új társtagok szerzésére!

Miután a párisi egyetemben egész Franciaországból találkoztak tanulók, az egyletnek is egész Frankhonban el kellett terjednie. Az egyetemi tanulók voltak mintegy az újonczok, kik tanulmányaik bevégezése után a vincze-egyleti novitiátust is bevégezték: és így nem sokára nyilvános hivatalaikban, az egylet javára mindenféle helyeken legjobb sikerrel működhettek. Lyon volt az első város, mellyben a hazatért tanulók új egyletet alapítottak. Azután következtek Nimes, 1837-ben Dijon, Caen, és Moulins városok. Midőn 1838-ban Lacordaire Metz városába jött, hatalmas beszéde által itt is egy virágzó egyletnek veté meg alapját. Majd a falukon is viszhangra talált az egylet. Vagyonos földmívelők csatlakoztak hozzá, látogaták a szegényeket, áptolták a betegetek lakjaikban, stb. 1842-ben a fiók-egyletek összes száma 80-rament, 40 különféle megyékben elosztva. Az egyletek közönségesen a püspökök székhelyein keletkeznek először, azután az egész megyében elterjedvén. - Illy nagyszerű kiterjedése mellett már most képesnek érzé magát az egylet, gondoskodását az emberi nyomor legkülönbélebb tünetényeire kiterjeszteni. E végre a szegény családok látó-

gátásán kívül melly mindig fő kötelességül nézetett, átvette a szegény árva gyermekek-, és vagyontalan mesterinasokróli gondoskodást is. Így déli Frankhonban a savoyi gyermekek gondviselését vállalta magára, kik mindjárt a tél beköszöntésével hazájokat elhagyják, és mint vízholdók, utca- és csizmatisztítók Frankhonba jönnek, maguknak valamit szerezni. E szegény gyermekek számára alapított az egylet Dijonban különös esti iskolát, mellyben a városban télen át tartózkodó savoyi gyermekek naponkint két osztályban összegyülekeznek. A kisebbek hittanból kapnak oktatást, s az első sz. áldozásra készítetnek; tanulnak olvasni is: azok pedig, a kik már sz. áldozáshoz járultak, bővebben és alaposabban taníttatnak. Egy társulati tag naponkint elmegy a szállodába, hogy meggyőződjék róla, nincsenek-e a gyermekek valamelly erkölcs-veszélyeztető környezetben? Illy iskolákat alapított az egylet Nancy, Nimes, és Bordeaux városokban is; ez utolsóban közönségesen 100 savoyi gyermek taníttatik.

Szinte gondjai közé számítá az egylet: a katonák közt vallásos tanítást, és erkölcsiséget terjesztetni, ellátni a szegény földművelő osztályokat jó olvasmányokkal, alapítani kölcsönkönyvtárakat, kiadni alkalmas népnaptárakat, alapítani árvaházakat, ispotályokat, kiseddóvodákat, takarékpénztárakat, és tanodákat a felnőtt munkások számára: valamint a munkanélküli kézművesek- és napszámosoknak foglalkozást szerezni, a cselédeknek jó szolgálatot eszközölni, a vándor legényeket anyagi, s erkölcsi tekintetben, jó szállással ellátni, a szegény nép számára egészséges és tágas lakást olcsó pénzen kibérelni, keresztényszerű temetéseket elrendezni, s érettök misét szolgáltatni.*) Különösen hasznosnak mutatja magát az egylet az által is, hogy a szegények számára ruhatárakat állított föl. E végre gyűjtenek a társulat tagjai részint régi ruhaneműeket,

*) Mi a házi szegények segélését illeti, az egylet a szegényeknek naponkint szükséges ételmi czikkeket osztogat; azért sok helyütt az egylet tagjai magtárakat állítottak, mellyekben naponkint bizonyos órákban az erre megbízott társulati tag a szegényeknek, az előmutatandó utalványok mellett ételmi czikkeket oszt ki.

részint posztót, vásznat, és más anyagokat, mellyek azután az egylet költségén elkészítetnek. Gyakran pedig találkoznak az egylet tagjai közt mesteremberek, kik a szükséges ruhadarabokat ingyen készítik.

Oh a ker. szeretet határt, és korlátot nem ismer. Ezer módot fürkészt az ki, s talál föl, embertársainak segítésére. S mivel a kath. hit, és szeretet, e kiapadhatlan források a társulatnak, mindenütt egyformák: azért nem is maradhatott a társulat egy ország határai közé szorítva. Más országokban is hasonló célokra alakultak Vincze-egyletek. A legrégebbiek közé tartozik a római, mellyet 1836-ban némellyitt tartózkodó francziák alapítottak, s melly 1841-ben annyira virágzott, hogy több osztályokra kellett osztani. Hasonló egyletek alapítottak Piémont-, Nápoly-, Angol-, Skót-, és Irhonban; kiválólag pedig elterjedtek Belgiumban: BRussel, Lüttich, és Antwerpen városokban. A bRusseli évenként 1000 családot ápol, azaz: mintegy 6000 személyt. Lüttichben a Lacordaire által mondott beszéd az egyletnek 12,000 frankot hozott be. Németalföldön a hágai, delfti, leydeni, s vlaardingi egyletek nevezetesek. Jelenleg a társulat 883 fiók-egyletet számlál: ezekből 500 esik Frankhonra, 116 Németországra, a többi az öt világrészekre. Az összes bevétel a két első évben tett: 2480 fr.; 1841: 160,562 fr.; 1842: 257,845 fr.; 1843: 440,444 fr.; 1844: 567,280 fr.; 1845: 662,137 fr.; 1846-ban pedig meghaladá a 693,302 fr. Es így évről-évre mindig nagyobb részvét mutatkozott iránta.

Miután az egylet olly áldásdús terjedés- és működésnek örvende, végre egyházilag is megerősítetnek. XVI. Gergely pápa, ki minden üdvös intézetnek nagy pártfogója volt, legnagyobb készséggel fogadá az egylet szabályait, s azokat megerősítette; a tagokat gazdag búcsúkkal ajándékozván meg. IX-dik Pius pedig egy bátorító fölszólítást intézett a társulat elnökéhez, és megáldván a tagokat, őket további működésre lelkesítette.

Sz. Ludmilla-egylet.

„Timentum Dominum bene erit, et in cliebus
 coDsummatio illius benedicetur.”

(Eccles. 1,19.)

Majdnem mindenütt sűrű panaszokat hallani a cselédek ellen. A panaszok alaposak; mert csakugyan sok hiányokat találunk ezen osztálynál. Elmúltak azon boldog idők, midőn a cselédség hallgatott ama szavakra: „Ti szolgálók (szolgálók)! engedelmesek legyetek test szerinti uraitoknak (asszonyaitoknak); félelem-és rettegéssel, együgyű szívből, mint Krisztusnak, nem szemre szolgálván, mint azok, kik csak embereknek kívannak kedvesek lenni:hanem mint Krisztus szolgálói, jó szívvel teljesítvén isten akaratát, jó akaratú készséggel szolgálván, mint az Urnak, és nem mint embereknek; tudván azt, hogy kiki valami jót cselekszik, annak jutalmát veendi az Úrtól, akár szolgáló, akár szabados legyen.” (Efez. 5, 5. 8.) Közönséges a panasz, hogy a cselédek legnagyobb része minden vallás- és erkölcsiségből kivetkőzve, gazdáiknak, kik őket elég pazarul fizetik, nem, mint kellene, segítségökre, hanem inkább hűtlenség- és dologtalanságuk által kárukra vannak; hogy kevélyek, pazarlók, torkosok, hazugok, rágalmazók, fajtalanok stb. Azonban, hogy igazságosak legyünk, a gazdákat sem lehet minden hibától fölmenteni; sőt meg kell vallanunk, hogy a sok panasznak többnyire maguk a gazdák az okai.

Aranyzájú sz. János, Krisztus szellemében így nyilatkozik: „Egy cselédben két dolgot kell megkülönböztetnünk, munkáját, és személyét; dolgát, melyet nektek végez, és személyét, melly töletek függ: dolgáért bért adtok neki, a személyes ragaszkodásért pedig tartoztok őrangyalává lenni; mivel egész személyökért felelősök vagytok.” S valljon hányadik gazda az, a ki egész terjedelmében követné a sz. atya intését? Ők panaszkodnak az irgalmatlan rossz cselédre, hogy engedetlen, lusta, csavargó, hazug, feslett életű stb., a nélkül, hogy a szegényt oktathák, intenék, Isten félelmére, ájtatosság-, és ker.

erkölcsre képeznek; sőt vannak gazdák, kik a cseléd lelki jávával épen nem törődnek. Valljon végzi-e reggeli s esteli ájtatosságát? megtartja-e a vásár- és ünnepnapokat ker. módon? megjelenik-e akkor a sz. misére s predikációra? megtartja-e híven a parancsolt böjtöket? gyakorolja-e a penitencziatartás szentségét? járul-e buzgón az Úr asztalához, hogy az angyali edelben részesüljön? szóval, él-e ker. hite szerint? hányadik gazdának van erre gondja? Néni csuda tehát, ha illy módon a szegény cseléd lassankint kivetköztetik vallásosságából, elhanyagolja az ájtatosságot, s kihalván szívéből az isteni félelem, engedetlenlé válik, és feslett életűvé.

Regente 20, 30, 40 esztendeig is elvult egy cseléd a háznál; a hol ifjúságát töltötte, ott nyugodott meg rendesen öreg napjaiban, és ott tette le fáradt csontjait is. Az illy cseléd hív volt, és szívesen engedelmeskedett; gazdájának becsületére, vagyonára úgy vigyázott, mint saját magáéra. Illy cselédre bízvást lehetett hagyni a házat: mert ez gazdája távollétében sem mulasztott el semmit, mit annak hasznára, s előmenetelére tehetett; semmit el nem hallgatott, el nem titkolt, a mi kárára válhatott volna. A gazda szerette cselédjét, s a szolga élt-halt uráért, és örökké áldá a napot, mellyen először házába lépett. – Jelen korunkban megváltoztak a viszonyok, S valljon mi ennek az oka? Nem akarom mentegetni a rossz cselédet; de az is bizonyos, hogy némelly gazdák egészen megfélemedtek az apostol intéséről (Kolos. 4, 1.), s több kegyelettel látszanak viseltetni a kutya, macska, s egyéb házi állatok, mint cselédjeik iránt. A kedvencz-állatok puha nyugágyon heverésznek, az úri asztalhoz alkalmaztatnak, a legjobb falatokban osztoznak; mialatt a szegény cseléd gyötörtetik a sok nehéz munkával, és még elégséges ételmet sem kap. Ha az urnák lova megbetegszik, azonnal ott kell teremni a baromorvosnak, semmi költség és fáradság sem kíméltetik, mély szomorúság uralkodik az egész házban, az úr minden órában befut az istállóba, s aggódva kérdezősködik, hogy és mint van kedvencz párája; de ha háznépének valamelyike megbetegszik, talán megsajnálja? Távolról sem: a szegény cseléd kénytelen a házat odahagyni; mivel az urnák beteg szolgára nincs szüksége.

Illy szeretetlen bánásmód mellett munkakedv-, hűség- és szeretetre számolni a cselédek részéről, lehetetlen.

Azért méltó hálát érdemelnek azon nemes lelkek, kik a cselédügyet ismét ker. alapra fektetni iparkodnak; s midőn a cselédet Isten félelmére, valláserkölcsi életre, és sorsához, hivatásához mért ismeretekre tanítják, egyúttal olly házakba készítenek neki utat, hol a jó cselédet becsülni tudják is, akarják is. Már 1851-ben Morvaország fővárosában Brünnben társulat alakult, „Sz. Ludmilla-egylet” név alatt. Az egylet célja: szegény nőszemélyeket, kik vagy már szolgáltak, vagy hajlamuk van magukat mint cselédek szolgálatra kiképezni, mindenre megtanítani, mi egy vallásos, erkölcsös, és ügyes nőcselédnek szükséges. Ennél fogva az intézetbe fölvétetnek minden nőcselédek, kik faluról városba jönnek, de szolgálatot azonnal nem találnak; valamint olyanok is, a kik önhibájok nélkül kiestek a szolgálatból, s veszélyben forognak, pénz és kereset hiányában, nyomorúság- és bűnbe esni. A sz. Ludmilla-egylet menhelyül szolgál minden segélyre szorult nőnek, s ovja őt minden testi és lelki elkorcsosodás- és veszedelemtől. Azonkívül fölvetetnek az intézetbe női munkát készítő hajadonok és özvegyek, kik keresethiány miatt nyomorba esnének. Az intézet becsületes házakba iparkodik kegyenczeit juttatni; s azért a növendékek valláserkölcsi kiképzetésén kívül mindazon női munkák- és kötelességekben gyakoroltatnak, mellyek a cselédet annyira ajánlatossá teszik, és keresetté. Az intézet szükségait egyes jöltévők fedezik; és ezek közt a brünni kath. egylet tagjai kitűnnek.

Illy szellemben működnek a bécsi és boroszlói kath. cselédegyletek is. A bécsi cselédintézet növendékei naponkint gyakorlat által a varrás-, kötés-, mosás-, főzésben, szobaleányi, szóval mindazon kötelességekben nyernek oktatást, mellyeket egy rendezett ház minden szakaira nézve igényel. E mellett részesülnek vallási oktatásban is, és imádság- és isteniszolgálatra köteleztetnek. Azon nők, kik alapítókul lépnek a társulatba, 10 frotot fizetnek be, s évenkint 1 frotot adnak; s a fizetés mellett igényt tarthatnak egy jól kiképzett nőcselédre. A bizottmány föltette magában, hogy az intézetben kiképzett szemé-

lyeket csak jó, istenfélő házakban fogja alkalmazni. A cselédi hűség, és szíves szolgálati buzgóság élénkítésére üdvös tényezőül bizonyultak be a feddhetetlen, s példás viseletű cselédek javára' évenként kiadatni szokott jutalmak is. E tekintetben kiváltképp a kereszténység fővárosa tünteti ki magát. Hasonlóképen a párisi academia 3000 frankból álló jutalmat ítél oda évenként egy kitűnő férfi- s nőcselédnek.

Sz. Ivó-egylet

(szegény perlekedők javára).

,Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem; in die mala liberabit eura Dominus.'
(Psalm. 40.)

Isteni tanítás szerint a ker. embernek soha sem kellene perlekedni. Az Üdvözítő nyilván parancsolja, hogy ellent ne álljunk a gonosznak, hanem ha valaki megütendi jobb arcunkat, fordítsuk oda a másikat is, és annak, a ki velünk törvénszék előtt akar perelni, s alsó ruhánkat el akarja venni, engedjük oda felöltönket is; és valaki bennünket kényszerít ezer lépés útra, menjünk el vele még két annyira; hogy a ki kér tőlünk, adjunk neki, s attól, a ki kölcsön akar venni tőlünk, el ne forduljunk; szeressük ellenségeinket, és jót tegyünk azokkal, a kik minket gyűlölnék; és imádkozunk azokért, a kik üldöznek é.-s rágalmaznak minket. (Sz. Mát. 5. rész.) Ezen isteni tanítás következtében a ker. szeretet, mint sz. Pál mondja, béketűrő, és kegyes; a szeretet nem irigykedik, nem cselekszik gonoszat, föl nem fuvalkodik. Nem örvend a hamisságnak, örvend pedig az igazságon; mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent elszenved. (I. Kor. 13.) Ha így gondolkoznának az emberek, akkor soha sem kellene perlekedniök: a szeretet minden bajt és kellemetlenséget elhárítana. Azonban a dolgok mostani állásában, midőn kihalt a szeretet, és annyian találkoznak, kik semmi erőszakoskodástól sem rettegnek, a béke-

szerető polgár is, akarva, nem akarva, kénytelen a törvények oltalmát igénybe venni, s igazságát a per útján keresni.

Hajdan az apostolok és püspökök bíraskodtak hiveik ügyeiben; később pedig megszorodván az ügyek, e végre különös törvényszékek, külön ügyvédek és bírák rendeltettek. A bírák igazságosan tartoztak ítélni, valamint az ügyvédek kegyenczeiket jogszerűleg védeni: minél fogva különös esküvel köteleztek magukat, hogy az igazságszolgáltatásnál semmi emberi tekintet, vagy személy válogatásnak sem adnak helyet, hivatalos eljárásukat az igazság, lelkiismeret, és törvény szavához mérve. Azonban a bírák és ügyvédek nem ragaszkodtak mindenkor az igazsághoz. Ajándék, rokonság, és más mellékes érdekek megvakíták a bírákat, s nem egyszer annak részére dönték el az ítéletet, kinek ők kedvezni akartak. Az ügyvédek pedig csupa nyerekedési vágyból készakarva bebonyolíták az ügyeket. S így megtörtént, hogy némelly jövedelmes per 20, 30, 50, sőt 100 esztendeig is eltartott; holott, ha az illetők őszintén járnak el a dologban, néhány nap alatt befejezheték volna: s utoljára is az lett a vége, hogy sem a fel-, sem az alperes nem nyert semmit; a per substratuma a bírák és ügyvédek kezében maradván. Illy különös igazságszolgáltatás mellett milyen szokott lenni a szegények, özvegyek, és árvák sorsa kiki beláthatja.

Igaz ugyan, az Isten kemény büntetés-csapásokkal fenyegeti a hamis bírákat és ügyvédeket. Már az ó-szövetségben Isaiás próféta Isten parancsolatából jajt mond azokra, kik igazságtalanul ítélnék; elnyomván a szegényt, árvát, és özvegyet. „Jaj, úgymond, a törvényhozóknak, kik igazságtalan törvényeket hoznak, és a törvénytudóknak, kik sanyargató ítéletet írnak; hogy elnyomják a szegényt, megfoszszák igazaitól népemnek ügyefogyottit, ragadmányukká tegyék az özvegyeket, és zsákmányukká az árvákat. De mit cselekesztek a látogatásnak, és a messziről jövő pusztításnak napján? ki segítségéhez folyamodtok?” (Isaiás 10, 1-5.) Krisztus Urunk pedig a farizeusok- és írástudókról szólván, fenyegetőleg mondja, hogy ezekre súlyosabb kárhozat fog szállni. Miért? mivel megemész-

tik az özvegyek házait, midőn szemre hosszú imádságokat mondanak. (Luk. 20.) Ugyanezt lehet mondani amaz ügyvédek-, törvénytudók-, és bírákról, kik az igazságnak ürügye alatt megemésztik az özvegyek és árvák vagyonát, elnyelvén házu-
kat és udvarukat, mezeik-és rétjeiket, örökségek-és jószágukat. De eljön az idő, midőn teljeseznek a sz.-írás szavai: „A gazdagságokat, mellyeket elnyeltek, kiokádják azokat; hasukból kivonja az Isten.” (Jób 20.) így fenyegeti Isten a hamis ügyvédeket és bírákat. – Azonban mit gondol a hitetlen bíró, vagy ügyvéd, Isten fenyegetésével? Ő nem hisz sem az Istenben, sem az örökkévalóságban. Az ideigvaló haszon megvesztegeté szí-
vét, elbódította értelmét. Előtte a mennyország, de nem vágyik oda; előtte a pokol, és nem retteg tőle!

Több századok előtt élt Franciaországban (Bretagneban) egy istenfélő áldozár, sz. Ivó. A jeles férfi, még gyermek korában nagy kedv- és szorgalommal tanulá a jog- és ügyvédi tudományokat. S noha később az egyházi-rendbe lépett, mégis mondhatatlanul fájt neki, látván a szegényeket, árvákat, és özvegyeket olly gyakran igazságtalanul elítéltetni; nem lévén pártfogójok, a ki szükséges folyamodványaikat megírná, s ügyöket a törvény előtt védelmezné. – A kegyes férfi, megszánta őket, és önkény-
tes ügyvédökké lön: ingyen elkészíté folyamodványaikat, maga ment el a bírákhoz, és pörös ügyeiket olly buzgósággal vitte, hogy mindnyájan csudálkozának rajta; közbenjárására sok szegény árva, és özvegy visszakapta elrablott jószágát, becsületét, szabadságát. Azért örök áldásban marad Ivónak emlékezete a szegényeknél! E sz. férfi pártfogása alatt a XVI. század elején Romában egylet alakult, mellynek célja: a szegények ügyeit ingyen felvállalni s előmozdítani. A társulat tagjai: ügyvédek, jogtudorok, a törvényszékek főpapjai, egy bíbornok elnöklete alatt. A társulat vasárnaponkint az isteni-szolgálat után tart gyűlést, mellyben a szegények ügyeiről tanácskozik. Ide folyamodnak a szegények, árvák, és özvegyek, kiknek a törvény előtt oltalom-és védelemre van szükségök. Mihelyt a társulat a kereset igazságáról meggyőződött, azonnal rendel számára ügyvédet, a ki mindent elkövet, hogy az igazság győzedelmes-
kedjék. Egyébiránt a társulat nagy tekintetben áll a törvény-

székeknél, s pártfogása annál sikeresebb, minél inkább megvannak győződve a bírák, hogy csak igazságos ügyeket szokott fölállalni. S vajmi nagy azok száma, kik a társulat közbenjárására a kérdéses korszakban is fölmentettek a szegény-és gyalázattól! Hány szegénynek, árvának és özvegynek adatott vissza igazságtalanul elkobzott jószága? Hány gyámoltalan, hanyatlik a nagy bú, s fájdalom miatt kora sírjába, ha a kegyes társulat őt fel nem emeli, s nem védi? Adná a fölséges Isten, hogy ezen egylet, mellynek korszerűsége olly szemebetűnő, mindinkább terjedjen, s az egész világban viszhangra találjon. Napjainkban ugyan az igazságszolgáltatás az egykorinál valamivel pontosabb; a törvények is határozottabbak, a kezelés egyszerűbb, az ajándékok eltiltvák: mégis kétséget nem szenved, hogy jelenleg is elég teendője volna olly egyletnek, mellynek föladata: Isten és ember iránti tiszta szeretetből – a szegényt védeni, pártfogolni az özvegyet, oltalmazni az árvát.

Egy jobb jövő reményét üdvözljük azon lelket és szívet emelő intézkedésben, mellynél fogva a sz. kereszt, az Isten igazsága- s kegyelmének ezen jelképe, ismét föl van a törvény-és Ítélszékek teremében állítva, s tiszteltetik. Ügy hiszem, ezen isteni tanú jó hatást fog gyakorolni az ügyvédek-és bírákra! Annyi bizonyos, hogy a legtöbb visszaélés, és igazságtalanság onnan eredt, mivel az illető bírák és ügyvédek megfeledeztek a mindent tudó s látó igaz bíróról; s hogy semmi emléke se maradjon fön, a keresztet félre tették, vagy kidobták. A sz. kereszt vissza van állítva; s az illetőket azon nagy napra fogja emlékeztetni, midőn ők is számot adandnak sáfarkodásukról! Nézz ide bűnös lélek! a keresztben függő, s jelenlévő Jézus fog ítélni! Annálfogva ítélj igazságosan; hogy ama rettentő napon elmondhassad: 'Kérlek Uram! emlékezzél meg, mi módon jártam előtted igazságban, és tökéletes szívvel, és a mi jó szemeid előtt, megcselekedtem.' (Isai. 38.)

Bölcsődék és kiseddóvó egyletek.

„Florete flores quasi lilium, et date odorem, et frondete in gratiam, et collaudate canticum, et benedicite Dominum in operibus suis.”
(Ecoles. 39, 19.)

Keserű fájdalom fogja el minden emberbarát szívét, látván ama hanyagságot, mellyel némely szülék bánnak kisedd magzataikkal; pedig e gondatlan bánásmódnak vajmi keserűk a következményei! „Itt látunk például egy sántát nyomorogni; s ha megkérdjük, valljon mint lett nyomorékká? szomorú válszából megértjük, hogy gondatlan szülője kiskorában magára hagyta, s a bölcsőből kiesvén, lábát eltörte; amott látunk egy kinőtt görbét, munkára alkalmatlan nyomorékot: s azt is kiskorában a szülők gondatlansága miatt a szekér gázolta le. Hány kiseddről hallottuk, hogy nagyot esvén, szörnyet halt; vagy a marha agyon rúgta; vagy jjiagát leforrázta, megmérgezte? Hányról hallottuk, hogy gondatlanság miatt szeme világát veszítette? Hány gondatlanul elhagyott gyermekék felgyújtották az atyai házat, és elhamvasztottak egész helységeket? Hány gondatlanul elhagyott gyermekének kiskorában megvesztegettetik elméje, ártatlan szíve s akarata: úgy hogy örökre elfajul?” Ide járul még azon gyászos körülmény is, hogy (az orvosok bizonyosága szerint) a kiseddek harmadrésze elhal, illő gond, és alkalmas bánásmód hiányában S azért nagy felelősség háramlik a gondatlan szülékre. Azonban mit tegyen a szegény anya, ki mindennapi élelmét házonkívüli munkával kénytelen keresni; kivált nagyobb városokban, hol másképp meg nem él az ember, ha csak nem dolgozik? Mit tegyen a szegény anya, nem lévén módja, dajkát fogadni, sem magának ideje, gyermekére folytonos gondot viselni?

Annálfogva csak áldani tudjuk azon kegyes emberbarátokat, kik Isten és a kiseddek iránti tiszta szeretetből bölcsődéket alapítottak, mellyek míg egy részt a szegény anyának lehetsé-

gessé teszik, hogy napi kereset után láthasson, addig az elhagyott kisdedet a fogyatkozások-, szenvedések- és betegségek-től, melyekre gyakran halál következett, felügyelés és ápolás által megóvják. Az első bölcsőde 1844-ben Parisban keletkezett, s Krisztus urunk jászol-bölcsőjétől „La Creche”-nek neveztetett. 1852-ben csupán Parisban 18, egész Franciaországban pedig 400-nál több illy nemű bölcsőde létezett. Innét más országokban is elterjedtek. így Belgiumban 1846-ban, Creche-Ecole-gardienne’ cím alatt, Angolországban ‚Infant nursery’ név alatt, Olasz-, Szász- és Dánországban más különféle nevezetek alatt keletkeztek bölcsődék. Az ausztriai birodalomban a bécsi és pesti bölcsődék nevezeteseek. Bécsben az első bölcsőde, ‚Säuglingbewahranstalt’ név alatt 1849-ben alakult, Pesten pedig 1851-ben. Mindkettő a fels. uralkodó ház főherczegnőinek kegyes oltalma alatt áll. Jelenleg az ausztriai birodalomban van 128 bölcsőde, melyekben 18,000 gyermek nyer ápolást.

Ha a bölcsődék célját, és belső szerkezetét vesszük tekintetbe, nyilván meggyőződünk, hogy azok mind a kisdedek jövő kiképeztetésére üdvös, mind a szülők megnyugtatóására hasznos befolyást gyakorolnak. Fölvétetnek ez intézetekbe minden erkölcsös életű s törvényes házasságban élő szülők kisdedei: a bűn szülöttjei ki vannak zárva; mivel ezek által a bölcsődét beszennyezni nem szabad. Ezek számára a ker. szeretet külön intézetet, az úgynevezett „lelencz-házakat” alapítá! A bölcsődében minden kisded egy külön és tisztességes ágyat nyer. A kisdedek folyvást orvosi felügyeletben részesülnek, rendszeren tisztáztatnak, fürösztetnek, pólyáztatnak, friss levegőt élveznek, s a szoptatást kivéve, korukhoz képest ápolatnak. S mi jól esik a szegény anyának, ha gyermekét illy biztos helyre adhatja; nyugodtan megy munkája után, s áldja az isteni gondviselést, melly kisdedének a ker. emberbarátokban gondos anyát és ápolót rendelt.

Miután a bölcsődében két évet töltött a gyermek, kisded-óvodába adatik. Itt részesül ismét korához illő testi-lelki ápolásban, s gondosan megóvatik ama bűnös befolyásoktól, melyeknek annyi kisded esik áldozatul; kap itt fölfogásához mért

oktatást a vallásból, tanul olvasni, írni, számolni, énekelni; majd ismét játszik: és igen jól érzi magát kis pajtásainak vidor társaságában. Egyébiránt hogy az igazat megvalljuk, csak azon bölcsödék, kisededóvodák bírják teljes részvétünket, mellyek igazi ker. alapra fektetvék. Mivé fajulhat pusztá emberszere-
tetre alapított némelly bölcsöde s kisededóvoda, a nem rég- el-
vihartzott időszakban lehetett alkalmunk tapasztalni. A forra-
dalmi szellem a kisededóvodákba is átszivárgott. A kiseded előbb
tanuló némelly elhírheht álhazafinak nevét kimondani, mint az-
ét, ki az eget, földet és mindent, a mi van, semmiből terem-
tette. A kisededek számára készített énekek hasonlóképen sok
forradalmi izgató eszmét tartalmaztak, s némelly szülő még
örült, ha illy szellemben nevelt, kis verbunkost látott maga
előtt. E gyászos tünemény elrettentí a késő maradékot is.

Parisban a kisededóvodák többnyire a bölcseségről, sz. Vin-
czéről, a gyermek Jézusról, a gondviselésről, a sz. egyletről
nevezett nénék kezében vannak. A kormány átlátja, hogy a
szerzetes szüzek sokkal kisebb költségbe kerülnek, mint a béren
fogadott felügyelő nők, annyival is inkább, mivel a szerzetes
szüzek nem a föld-, hanem Istentől várják jutalmukat, s kevés-
sel beelégesznek; a kisededet megőrizni Istennek megtartani, az
élet rögzös pályáján megedzeni, és boldoggá tenni, lévén egyet-
len gondjok és törekvésök. Ide járul azon kétségbevonhatlan
előny, hogy a szerzetes szüzek több igazi gyöngédséggel bírnak,
szíveikben sokkal tisztább, és buzgóbb szeretet lakik, mint ama
nőkében, kik többnyire kénytelenségből adják magukat e ter-
hes, önfeláldozást igénylő pályára. Annyi bizonyos, hogy csak
azon szeretet, melly a hit forrásából merítetik, képes a termé-
szetes anya szeretetét kipótolni! Illy kezekben nem kell félteni
a kisededet, hogy az elfajul, vagy balirányt nyer valláserkölcsi
kiképezetése. A szüzek maguk is át lévén hatva a legtisztább
valláserkölcsi érzelmektől, kiseded kegyenceiket is ugyanezen
szellemben nevelik; nem mulasztván el szíveikbe Isten és em-
berek iránti szeretetet, kegyességet, jámborságot, mértékle-
tességet, alázatosságot, szelidséget, és egyéb erkölcsi érzelmeket
csepegtetni. Boldog a kiseded, kinek az isteni gondviselés illy
anyát rendel!

Vak- és süketnéma-egyletek.

„Conclude eleemosynam in corde pauperis, et haec pro te exorabit ab omni malo. (Eccl.29.)

Azon kitűnő adományok közé, melyekért Istenünknek soha elegendő hálát nem adhatunk, tartoznak az ép szemek, az egészséges fül és nyelv. Lehet a világ még olyan szép, lehetnek a hangok még olly kellemesek, és gyönyörébresztő a beszéd: de ha nincsenek ép szemeink a világosság, és füleink a hangok felfogására, oda van minden szépség, és kellem s ránk nézve mi hatást sem fog az gyakorolni. Ki csak egynehány nap- vagy hónapra is elveszte szeme világát, fülei bedugultak, vagy megnémult, az tudja legjobban, mit tesz, megfosztva lenni olly jeles tehetségek használatától: hát egy egész életet folytonos sötétségben, vagy süketnémaságban tölteni, milly iszonyú gyötrellem lehet! – A pogányok semmi részvétellel sem viseltettek a vakok és süketnémák iránt. Megszületvén a spártai gyermek, mond Plutarch, az atyának épen nem állott szabadságában, azt kénye szerint látni el táplálékkal; hanem ő neki magának kellett azt e végből bizonyos helyre vinni, melly Lesche néven neveztetett. Itt ültek az ő nemzetségének legvénebbjei, s megvizsgálták a gyermeket. Ha szépnek találtak, s tagjai rendezek-, és teste erőteljesnek, megrendelték annak ételmeztetését; ha pedig rútnak, hibásnak látszott, egy mocsárba vetették, melly közönségesen „Apotbetes” nevet viselt. E szigorú eljárásból kitűnik, milly iszonyú kegyetlenséggel bántak a pogányok a született vakok- vagy süketnémákkal. Ok nem figyelmeztek azon igazságra, hogy a természet fölséges alkotója embert teremtven, érzékek által nem korlátozható értelmet, s halhatatlan lelket ihlett mellébe; s hogy az emberi társaság ezen megcsönkített tagjai annál nagyobb mértékben igénylik gondoskodásunk- és rokonérzetünket, minél méltóbbak a sajnálkozásra.

Azonban hála a szeretet isteni nemtőjének! a kereszténység feltűntével e szerencsétlenekre is jobb napok kezdenek de-

rülni. Az Üdvözítő különös pártfogásban részesíté a vakokat, és süketnémákat; sőt rajtuk bizonyult be isteni küldetésének egyik tanúsága, midőn tudnillik mindenható szavára, a vakok láttak, a süketek hallottak, a némák beszéltek. S azóta találkoztak nemes lelkű emberbarátok, kik a szerencsétlenek sorsát szí-
vökre vevék, és számukra különös intézeteket, növeldéket ala-
pítanak: azon szándékból, hogy ha nem adhatják is vissza hiá-
nyos érzéköket, legalább hasznos polgárokat képezzenek belőlök.
Mi a kérdéses korszakot illeti, napjainkban is találkoznak
kegyes lelkek, kik az emberi társaság ezen csonkított tagjainak
szomorú sorsától áthatva, buzgó áldozatokkal iparkodnak raj-
tuk segíteni. A vakok számára e korszakban többrendű növel-
dék és iskolák létesültek, melyekben a szegény világtalanok
tanítatnak az olvasás, írás, számolás, zene, földrajz, természet-
tan-és természettanra, valamint azon kézi munkákra is, melyek
által az élet szükségéit fedezni, s másoknak is használni képesek
leendenek, mint harisnyakötésre, pépmunkára, szalagszövésre,
kosárfonásra, cipész, esztergályos, asztalos stb. mesterségekre.
Hasonlóképen találkoztak kegyes emberbarátok, kik a süket-
némákat is megszánták, és számukra intézeteket nyitottak,
melyekben ezek az emberi társaság hasznos polgáiraivá képez-
tetnek. Megtanulnak itt írni, olvasni, számolni; megismerked-
nek a nyelvtudományrendszerével, s ez által képesekké válnak
írás-, jel- és szóbeszéddel közlekedni. Azonkívül, a kinek mi-
csoda mesterségre van kedve, arra tanítatik. S így a szegény
süketnémák, kik különben oktatás nélkül fölnevekedvén, fél-
meztelenül és koldusok gyanánt ide s tova bolyonganának,
nem tudván, sem másoknak meg nem mondhatván: kitől?
hol? és mikor születtek? az emberi társaság hasznos tagjaivá
képeztetnek.

Egyébiránt mit használna a szegény világtalan- és süket-
némának, ha minden tudomány- és mesterségben nyerne is ké-
peztetést: csak abban nem mellyből az örök vigasztalások for-
rása csörgedez? Mit használna a szegény világtalannak, meg-
győződni, hogy roppant, és szép a világ: de annak teremőjét
nem ismerni; élvezni adományait: de értök Istennek hálát nem
adni, nem imádkozni?stb. Mit használna a süketnémának, látni

a jelen élet folyamát: de az örökkévalóra föl nem eszmélni? Azért a kath. vak- és süketnéma-intézetekben különös gond és figyelem fordítatik a növendékek valláserkölcsi kiképezetésére; annival is inkább, mivel a vallásnak van egyedül balzsama azon sokféle szenvedések és gyötrelmek elviselésére, mellyeknek ugyan minden ember, de kivált azon szerencsétlenek kitétetvék, kije éltök napjait folytonos sötétség-, vagy süketnémaságban tölteni kénytelenek. S vajmi emelkedik egy ker. emberbarátnak szíve, tapasztalván, hogy a hit mély gyökeret vert szívekben; őket más, még nemesebb örömekre is képesítvén.*)

Regisi sz. Ferencz társulata (a vad házasságok megszüntetésére).

„Fornicatio autem, et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.” (Ephes. 5, 3)

Ott állott az első ember a gyönyörű édenben, az újon alkotott természet szépségeinek közepette. Feje fölött ragyogva

*) Néhány évек előtt egy vak leányzó bizonyos papnak 18 frtot hozott a végre, hogy ez összeg a külhoni missiók gyámolítására fordítassék. A pap elcsudálkozván ez adomány fölött, monda neki: „Hisz te egy szegény, mellette vak leány vagy; és így nem vagy képes 18 frtot adni.” A leányzó feleléi: „Én ugyan vak vagyok; de talán nem olly szegény mégis, mint ön hiszi: s ezennel be fogom önnek bizonyítani, hogy nekem több módod van illy összeget adni, mint mennyit a velem egykorú s állapotú más leányok adhatnak, kik ép szemmel bírnak.” A pap fölöttébb álméllkodott e feleleten, és monda: „Igen fogok örülni, ha megmondod, mint viszed ezt véghez.” S a leány válaszóla: „Én kosárkötőné vagyok; s minthogy nem látok, setétben is csak olly jól tudok dolgozni, mint világítás mellett; éjszaka gyertya nélkül csak úgy, mint nappal. Már pedig azt tudom bizonyosan, hogy a múlt télen a látó leányok 18 frtnál többet költöttek a világításra, hogy éjszakának idején kosárkötéssel foglalkozhassanak. Sőt ha még azt is hozzá számlálom, mit más leányok a csicsoma-, ruházati fényűzés- és mulatozásra, gyakran saját nagy kárukkal fordítani szoktak, mi rám nézve mind nem bír kecsesei, úgy még kevés is, mit e sz. célra nyújtok. Mi által, úgy hiszem, bebonyítottam önnek a lehetőséget, ennyi pénzt öszvegyűjthetni, s reménylem, hogy ön azt a missiók javára el is fogadandja.”

világított a nap, a virágok kellemesen illatozának, a madarak bájosan dalolának, s minden földi állatok engedelmeskedve látszanak emelni örömét. Azonban mégis úgy tetszett, mintha valami hiányzott volna Ádámnak. Akkor szóla az Isten: „Nem jó az embernek egyedül lennie; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. Annakokáért mély álmot bocsájtott az Úr Isten Ádámra: s mikor elaludt, kivon egyet oldalcsontjái közül, annak helyét hússal betöltvén; ama csontból pedig az Úr Isten asszonyt építte, s azt Ádámhoz vezeté. Ekkor monda Ádám: íme ez már csontjaimból való csont, és húsból való hús; ez férfiuénak neveztessek, mivelhogy férfiból vétetett. Ez okból elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek. És megáldván őket, monda az Isten: „Nevekedjete, szaporodjatek, és töltséte be a földet.” (LMóz.2.) E szerint az Isten Évában segédtestet adott Ádámnak; hogy együtt élvezzék az élet kellemeit a gyönyörűség édenében, együtt viseljék terheit is, és a szükség esetében egymás segítségére, vigasztalására legyenek. Így szerzé Isten a sz. házasságot. Azonban az isteni intézmény idő folytával elveszte eredeti méltóságát, és elkorcsosodott. A férfiak többnejűségbe estek, s a gyöngébb nőnem árucikké alacsonyított le. A család korcsivadékok nemze. Ekkor született Jézus Krisztus.

Az Üdvözítő a házasságot eredeti jogaiba visszahelyezé, azt rendelvén, hogy a nő férjének ne rabja, hanem felesége legyen; eltörlé a soknejűséget, melly a házi egyenetlenség-, irigység-, gyűlölség-, és versengésre annyiszor adott alkalmat; s a mi fő, a házasságot szentségi méltóságra emelé: megszentelő malasztot nyújtván a jegyeseknek, miszerint hit-, remény- és szeretetben egész holtig együtt éljenek, és semmi viszontagság, a halálon kívül, el ne választhassa őket. Azért sz. Pál a házasságot nagy titoknak mondja Krisztusban és az anyaszentegyházban; azaz: a házasság nem csak pusztá szövetkezése a férfiuénak a nővel, mint a pogányoknál; hanem egyszersmind Krisztusnak anyaszentegyházávali láthatlan összeköttetését példázza. E szerint a házasság visszanyeré eredeti méltóságát, és mint Krisztus által szentesített intézmény, természeténél fogva felül van emelve az emberi szeszély változékonyságain,

és felbonthatlan. „Quod Deus conjunxit, homo non separat.” Ez volt mindenkor az egyház tanítása is.

Ennél fogva az egyház, mielőtt a jegyeseket egybeadná, szívökre köti, hogy ne a fiatal vérnek ábrándokba ringató heve, ne érzékmámor, ne szeleskedés, hanem higgadt vér, komoly megfontolás, a rózsák- és töviseknek elfogadására kész, és sirig tartó elhatározottság vezesse őket a házassági frigy megkötésére; mivel a lépés, mellyet ekkor tesznek, nem mától holnapig, hanem az élet fáklyájának végső ellobbanásaig terjed; mit, ha balul történt, megbánni, keserűen megsiratni lehet, de megváltoztatni nem. – Megáldatván a sz. frigy, az egyház mind a férjnek, mind az asszonynak kiszabja kötelességét. Mint főnebb mondomtam, sz. Pál a házasságot nagy titoknak mondja Krisztusban és az anyaszentegyházban. Ennek folytán, valamint Krisztus szereti, védi, ápolja, s az örök életre vezérli anyaszentegyházát: úgy tartozik a férj is az ő feleségét szeretni, védeni, s ápolni. Ezen kívül úgy kell a férjnek szeretnie az ő feleségét, mint önmagát (Efez. 5, 23-9.) De az asszonynak is kiszabvák az ő kötelmei; sz. Pál az efezusiakhoz így szól: „Az asszonyok az ő férjeiknek engedelmesek legyenek, mint az Urnak; mert a férj feje az ő feleségének, mint Krisztus is feje az anyaszentegyháznak; valamint az anyaszentegyház alája vettetik Krisztusnak, úgy az asszonyok is szót fogadjanak az ő férjeiknek mindenekben; az asszonynak nem szabad férje iránt durvának, idegennek, nyakasnak, zúgolódónak lenni; sőt kötelessége, iránta szeretet-, tisztelet-, félelem- és engedelmisséggel viseltetni.

S örömmel megvalljuk, hogy mindig találkoztak istenfélő házasok, kik Isten, és az egyház szándéka szerint léptek házasságra: kik egymás iránt állandó tisztelet- és szeretettel viseltetének, gyermekeiket Isten félelmében nevelék, és kiknek boldog házasságuk példányul szolgál a késő századoknak is. Illy házasságokból származának ama sz. hitvallók, vértanúk, pápák és püspökök, királyok és hercegek, ifjak és szüzek, kik az egyházat megdicsőíték, és kiknek emlékek áldásban marad örökké. De fájdalom! olyanok sem hiányoztak, kik meg nem fontolván a házassági életnek ezerféle bajait, és súlyos köteles-

ségeit, léptek házasságra; s azért majdnem folytonos czívődás- és versengésben élnek. Voltak és vannak férjek, kik a kevélység szeszélyétől elkapatva, úgy bánnak nejeikkel, mint ha azok nem is felelőseik, hanem szolgálók és házi rabjaik volnának. A nő férje iránti szeretetből elhagyta atyját, anyját, szülőinek házáat és asztalát: a férj mégis annyira kegyetlen tud lenni, hogy a legszükségesebbeket sem adja meg nejének, s míg maga czifrán jár, nem gondol vele, felesége bárminő rongyos legyen is; testét válogatott étkek-, és italokkal hizlalja, pénzét mulatságokra pazarolja, bármint koplal és sir is hitvese gyermekeivel. De az asszonyok között is találkoztak, kik megfeledkezvén az Isten (I. Móz. 3, 16.), és az apostol (Efez. 5.) parancsolatáról, a férjeik iránti tartozó szeretet, tisztelet, félelem, és engedelmség helyett, durvaság-, idegenkedés-, nyakasság- és zúgolódással feleltek, a piperézést, czifraságot, hiúságokat hajhászák; a gazdaság-, házi rendtartás- és takarékosághoz szokni épen nem akarván. Innét keletkeztek azután a legboldogtalanabb házasságok. Es mit mondjak azon emberekről, kik Isten, Krisztus, és egyház nélkül léptek a házasságra; vétkes szövetségöket naponkint új bűnökkel tetéztvén? E szerencsétlenek részint szegénység, részint vétkes tudatlanság és szenvedély, részint más mostoha körülmények miatt hátróznak el magukat a boldogtalan lépésre, s azután éveken át élnek, terhelve lelkismeretöket, s elzárva maguk előtt az üdvösség útját. S fájdalom! illy vad házasságok a kérdéses korszakban is, kivált nagyobb városokban, hol annyi idegen személyek folynak együvé, épen nem ritkák. S ki fog e bajon segíteni? Az egyház? Igen, az egyház! Es az segít is, a hol lehet. Azért különös hála- és magasztalással említjük azon nemes emberbarátokat, kik az egyházzal kezet fogva, eme boldogtalanok házasságát, és házasságon kívüli gyermekeik törvényesítését könnyíteni, s ekkép számtalan családok és ártatlan gyermekek földi jóllétét és örök üdvét eszközölni iparkodnak. Illy ezellemben működik az úgy nevezett, Regisi sz. Ferencz társulata.'

Ezen társulat 1826-ban Franciaországban alakult; s rövid idő alatt Belgiumban, nevezetesen pedig Russel, Antwer-

pen, Gent, Löwen, Verviers-, és Lüttichben elterjedt; s fonálása óta, 1844-iki Jan. 1-ső napjáig 11,007 vad házasságot szentelt be, s mintegy 9000 gyermek törvényesítését eszközölte. S hányan köszönik azóta becsületeket, s testi-lelki üdvöket e társulatnak? Hasonló szellemben működik a párisi nő-társulat is, mellynek célja azon szegényeknek, kik nyomasztó sorsuknál fogva, ágyasságra csábítottak, eszközöket szolgáltatni, hogy magukat polgári- s egyháziilag összeköttesék, s ez által a törvénytelenül nemzett gyermekek törvényesíttessenek. 1826-bani alapíttatása óta az egylet 28,610 párt vezetett az oltárhoz: és így 57,220 személyt mentett meg a bűnös élettől és kárhazatól; 18,500 gyermek köszöni a törvényesítés jótéteményét e jámbor asszonyoknak. Csak 1854-dik évben, 1272 házasságot kötött az egylet, és 788 gyermeket törvényesített a bekövetkezett házasság által. Különös dicséretet érdemel a romai kiházásító intézet is, melly a szeplőtelen életű romai szüzeknek, ha szegényebb rendűek, segélypénzt nyújt, akár kiházásítás-, akár pedig a végre, hogy valamely apáczakolostorba fölvétethessenek. Az intézet alaptőkéje 1,040,000 ftra tétetik, mellynek kamataiból Mart. 25-én, azaz: Gryümölcsoltó-Boldogasszony napján, évenként sok, néha 400 hajadon is erényjutalmat nyer, és jövendő életrei biztosítást. A segélypénz rendszeren 60-100 írtra megy; ez összeg azonban sokaknál kettőztetik, sőt háromszoroztatok is. Ezen intézet hatalmasan elősegíti a jó magaviseletet; mivel senki a jegyajándéokra számot nem tart hat, kinek erényes viselete három éven át be nem bizonyult.

Szinte méltó dicsérettel emeljük ki a hazánkban itt-ott divatozó „Rózsáunnepeket;” mellyeknek célja, azon 20-25 éves ifjak közül, kik egy egész éven át ajtatosságuk, engedelmességek, iparuk, és erényes életök által magukat egyebek fölött kitüntették, egy ifjat és egy leányt erényes magukviseletének jutalmául díszes rózsakoszorúval fölékesíteni, s bizonyos pénzüsszeggel megajándékozni.

Józansági egyletek.

„Fratres, sobrii estote, et vigilate: quia adversarius vester diabolus, tamquara leo rugiens circuit, quaerens, quem devoret: cui resistite fortes in fide.” (I. Pet. 5.)

Annyi sok testi-lelki veszély környezi a szegény halandót, hogy az apostol által ajánlott józanságot, és éber őrködést nem lehet neki eléggé szívére kötni. Veszélyeknek vagyunk kitéve a világ részéről, ellenséget hordozunk saját testünkben, ellenünk harcol az ördög, a ki mint sz. Péter mondja, ordító oroszlánként szüntelen körüljár, keresvén, kit nyelhessen el. Ennyi veszélyeknek közepette józan ész, és Isten kegyelme kívántatik, hogy el ne essünk. S csakugyan minden századokban találkoztak emberek, kik e tekintetben dicséretre méltólag viselék magukat; oly józanok lévén, hogy egész életökben érzékkábító italt nem kóstoltak, e mellett pedig erősek, hosszú életűek valának. Azonban fájdalom, a történetírás oly embereket is állít élőkbe, kik a korhelykedés- és ittasságnak egészen odaengedek magukat, a részegítő itálnak egészségeket, becsületök- és jószágukat feláldozván. Egy idő óta kivált a pálinkaital igen elhatalmasodott. Vannak emberek, kik ezen érzékkábító italt annyira megkedvelték, hogy e nélkül alig élhetnének (?). Ha reggel fölkelnek, első gondjok a pálinka; ha ebédelni akarnak, pálinkával állnak elő; estvére ismét pálinkát kívannak. Ha dolgozni mennek, a méregnek is ott kell lennie: míg pálinkát nem isznak, a dolog sem ízlik nekik; e nélkül rendkívül sápadtak, szórtalanok, és a lankadság még mozdulatukból is kitetszik; és ha kérdjük őket, hogy mi bajok, azt mondják, hogy még nem reggeliztek, vagyis nem pálinkáztak: s csakugyan míg ez nem történik, addig erőtlenekek, és majdnem egészen alkalmatlanok minden dologra. Kivált mezei munka idején, a kábító itálnak nem szabad elmaradni. Pálinkával kezdődik a szántás; pálinkával végződik az aratás is. Pálinkát kér a cséplő, a napszámos, a kézműves; ezután esdeklük a férj, ezt óhajta az asszony, ez-

után kapkod a' gyermek. Ez viszi a munkást lopásra, a szolgát hűtlenségre, az ifjút és leányt tisztátalanságra, s egyéb bűnökre. Vannak helységek, hol egyetlen lakoma sem történhetik meg pálinka nélkül; sőt ezen kábító szeszital első helyet foglal. E nélkül nem lehet egy ünnepély sem; ott kell annak lenni a keresztelésnél, a lakodalomban, még a halotti torban is. Ha útra indulnak, ha valamire alkusznak, vesznek, és eladnak, a pálinkának ott kell lennie; ez szentesíti meg az alkut: pálinka-áldomás nélkül nem lévén tanácsos jószágot venni, vagy eladni. S a mi legfájdalmasabb, ezen, az emberiség életfáján rágódó féreg első táplálékát nem ritkán már az ápoló anyai karokon nyeri: mert alig születik a gyermek, már egy-két csepp pálinkát öntenek szájába; ha sir, ezzel csitítják, ha megbetegszik, ezzel orvosolják, és így kisdedkorától fogva az ittasság- és iszákosságra készítik el. Egyébiránt az iszákosságnak szomorú következményeit már sz. Ágoston imígy festi: „Ebrietas, úgy mond, est flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subversio sensus, tempestas linguae, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitude morum, dedecus vitae, honestatis infamia, animae corruptela.” Ide járulnak még más bajok is. Mint tudva van, az iszákosság nem egy-két krajczárba kerül: sőt ez viszi a köznépet utolsó ínségre, sanyarúságra; ez fosztja meg őt minden ingó s ingatlan vagyonától úgy, mint minden keresetmódtól; ez teszi őt minden hosszabb, és nehezebb munka végbevitelére alkalmatlanná, dologtalaná, lomhává, ez rontja meg egészségét is. A természetbúvárok világos példákkal bizonyították: »hogy a szesz, melly a pálinkában van, lassú méregként hat; hogy a vért megegeti, a tüdőt és életet megrontja. Ha 10 ember 20 éves korától fogva naponkint csak egy pohár pálinkát iszik meg, úgy 8 közülök 10 évvel előbb hal meg, mint ha semmi pálinkát nem ivott volna.” Sok száz orvos megvizsgálta ezt; s egész határozottsággal kinyilatkoztatják, hogy: „a pálinka nem lesz vérré, és hússá, tehát nem erősít, hanem csak tüzel; hogy tehát az egészségre nézve káros, és sok betegségek oka. Megtámadja az idegeket: azért tántorognak és reszketnek az ivók, érzekeik

megtompulnak, elme és élez kivesz belőlök, s végre meg is háborodnak.” A tapasztalás bizonyítja, hogy némely korhelynek szemei, mikor a pálinkát iszsa, felfrdulnak és elhomályosodnak, mint az elájulandó vagy elragadtatott embernek. Londonnak 1271 örültjei közül 649 a mértékletlenség miatt veszté el józan esztét.

S valljon ki fog e romlottságnak határt szabni? A világi kormányok Igaz, ezek sokat tehetnek ez ügyben ha tudniillik a gyilkoló, kártékony szeszszeli élést, és gyászos eredményű viszszaélést törvény által korlátozzák, s a botrányos részeket, részegeskedesök ismétléséhez arányzott fokozatú büntetéssel fenytik. Azonban gyökeresen csak az egyház képes itt segíteni. S csakugyan a kath. egyház, meny mindenkor hű anyakép fiainak szükségeit és fogyatkozásait éber figyelemmel kíséri e tekintetben is híven teljesíté kötelmét. É végre, valamint ezelött, úgy a kérdéses 1840-54) korszakban is kötelességének tartá, hogy a püspökök lelki pásztorok, és szerzetesek által híveinek szívéhez szóljon, legyen az akar szószékről, akar mas koz, vagy magánoktatás alkalmával; őket meggyőzendő róla, hogy milly nagy bűn Isten előtt az iszákosság; hogy őket figyelmeztesse az ideig- s örökkévaló üdv elvesztésének veszedelmére, valamint a mértékletességnek kellemes voltára: élénken ábrázolván annak gyümölcseit, ideig- s örökkévaló életre kiható áldásait.

Így támadt 1839-ben Írlandban egy férfi, ki a kath. egyház szellemétől áthatva, a pálinka, és szesz italok, e veszedelmes, és az emberiség életfáján rágódó féreg ellen hadat indított; a hős férfi Mathew Theobald. E jeles áldozár Istenben vetvén bizodalját, teljes megtartóztatást hirdetett minden részegítő italtól; s e megtartóztatásra Isten előtti ünnepélyes fogadás által hívta föl hallgatóit. A világ bölcsei nevetségnek vették a dolgot; lehetetlennek tartván, olly népet, melly az iszákosságba annyira elmerült, józanságra szoktathatni. Azonban a jámbor atya rendületlen kitartással prédikált; és buzgó törekvése nem maradt siker nélkül. Isten erőt adott szavainak; s rövid idő alatt nem ezerek, de milliók tevének ünnepélyes fogadást, hogy pálinkát soha sem ízlelnek, sőt minden szeszitaltól állandóan megtartóztatják magukat. A sz. atya, XVI.

Gergely apostoli áldását adá az üdvös vállalatra; magát is a józansági egyesület tagjává iratván. A részvét napról-napra növekedett: megrögzött iszákosok egészen mértékletes életű, becsületes emberekké váltak, családaiuknak mondhatlan öröme s vigasztalására. Mathew atya bejárta Angolhont, Skótiát, Franciaországot, Amerikát; és Isten segedelmével mindenütt mérsék-egyleteket alapított. Az „Amie de la Religion” szerint, 1849-ben Angolhon-, Írland-és Skótiában volt 850 józansági egyesület, 1,640,000 taggal; Canada-, Új-Skótra-, s Új-Braunschweigan 950 egyesület, 370,000 taggal; Déli-Amerikában 70,000 személy tartozott ez egyesületekhez. Némethonban volt 1,300,000 hive, 1,500 társulatban; Svédhon- és Norvégiában volt 510 társulat, 120,000, az éjszak-amerikai statusokban pedig 3,710 társulat, 2,615,000 taggal. Sandwich szigetén 5,000; a Jó remény fokán pedig 900 fogadott mértékletességet. Illy egyesületek keletkeztek később Orosz- és Lengyelhonban, Graliczia- s Lodomeriában, Silezia- s Magyarországon. Kitünő hálával említjük itt a lelkes tarnowi, boroszlói stb. püspököket, kik észrevévén híveik egyik részét az iszákosság utálatos vétkének hódolni, erősen föltevék magukban, megyéjük körében is mérsékegyleteket alapítani s behozni. Tisztelettel említjük tovább a lelki-pásztorokat, kik a bünbe merült népet oktatás, intések, buzdítás és mindenekelőtt saját példájok által meg nem szüntek az isteni félelelemre, józan élet- s önmegtartóztatásra lelkesíteni. Kiváltképen megható amaz imádság, melyet a buzgó lelki atyák a józansági egyesületek-, és tagjainak jólléte-s állhatatosságáért a Mindenhatóhoz bocsájtottak, s melly ekképen következik: „Oh te életnek és halálnak nagyura! kegyes és irgalmas Istenünk; ki fölöttünk örködő különös gondviselésedet az által érezteted velünk, hogy a közöttünk létesült üdvös mérsékegyesület által végetlen kegyelmednek új kiapadhatlan forrását nyitád meg előttünk: hallgasd meg folytonos áldásodért esengő népedet, és tartsd meg őt szent ül fogadott és neked ígért mérsékegyesületi szándékában, hogy e világ csalóka kecs egetetése között egyedül benned, mint legfőbb jóban találja fel boldogságát éa örömet; s a te sz. malasztodnak megfoghatlanul működő ereje által, az iszákosságnak gyalázatos rabigájától, a fertelmes

torkosság veszélyteli mirigyétől mentve legyen! –Ne engedd kegyes Isten! a mérsékegyletbe állott; s a józanság által neked szentelt népednek sz. fogadását megmásolni! Ne engedd öt, az ígétét megszegő Ananiás-, és feleségének szomorúan tanító gyászos példajaként, méltó haragodnak büntető kezébe esni, s akárhozatnak azon Ítéletét vonni magára, melly az evangéliumban említett torkos és tékozló dúsgazdagot érdeme szerint elveszte! Óvd meg népedet a józan út élté vesztesétől; nehogy Abiron- és társainak pártútó példája után indulván, a földszínéről akkép elveszszén, mint azok elvesztek! Mentsd meg őt oh Atyánk! a részegségnek ragadós nyavalyájától; nehogy azon álnokok csalárd tanítására hajoljon, kik konkolyt hintenek az elvetett búzába; kik Krisztus keresztjének ellenségei: hanem mint igaz nép járjon, a világban, józanul és igazságosan; boldog reménységgel várva Urának dicsőséges eljövetelét, s a véle és szentéinek társaságában élvezendő örök jutalmakat. Oh láthatlan, mindenható sz. Atya! hozzád zeng népednek hűséges szózata! Áldd meg szívének irántad vonzó bizodalalmát, melly már csak benned éledez, azon áldással, melylyet csak te magad adhatsz; azon áldással, melylyet szeretett gyermekeidnek osztogatsz: mert el nem eresztünk téged, mint Jákob pátriarcha tőn, míg csak meg nem áldasz bennünket! Tett mérsékleti fogadásunknak hű megőrzése legyen e földön irántadi szeretetünknek, s hiveiddeli szoros egyesülésünknek záloga, Zarándokságunk után pedig juttass el bennünket valódi hazánkknak minden várakozást felülmúló örömei- és birtokába, ate mennyei választottaid közé, kiket sz. szined látásával örökön örökké boldogítasz. Amen.” Illy imát csak olvasni is szívemelő! Egyébiránt senki se gondolja, hogy a józansági egyleteket terjeszteni s fõntartani olly könnyű dolog; terhes az, és buzgó kitartást igényel. Vannak emberek, kik az üdvös egyleteket akadályoztatni nem irtóznak. Az akadályozók sorában fõszerepet játszanak némelly vidéken a zsidó csaplórosok, kik különféle ürügyek alatt az együgyű, józanságot fogadott embert kigúnyolják, s fogadása megszegésére ingyen pálinka-itallal igyekeznek rávenni; ha pedig ez nem sikerül, majd azzal ijesztetik, kogy „idõvel minden kedves élvezettõl, úgymint dohány-

zástól, boritaltól, sőt még a húsevéstől is el fogja őt a hatalom szava tiltani, ha most rá hagyja magát szedetni; elmondják, mi-ként ő nehéz munkát végezvén, kifáradt ereje visszaszerzésére pálinka nélkül nem élhet. – Az akadályozók sorában állnak tovább azon rosszul számító birtokosok, kik a józansági egyletek terjedésével jövedelmeiket veszélyeztetve hiszik, s a közjót magánérdekeiknek rendelik alá. Vannak végre egyének, kik ez egyletekkel azért nem tudnak megbarátkozni, mivel maguk is rabjai lévén a kábító italnak, másokat is az iszákosság fertőjében megtartani iparkodnak. Innét van, hogy némelyek azok közül kik józanságot fogadtak, s a pálinkától búcsút vettek, idő foly-tával ismét vagy részegesekké válnak, vagy legalább a szesz-szeli, habár nem-mértéktelen éléshez térnek vissza.

Es daczára a józanságot hirdető s ajánló törekvéseknek még folyvást ezerén és ezerén találkozunk, kik eme testi-lelki tekintetben egyaránt gyászos eredményű szenvedélynek hódolnak, így például London területén 180,000 szeszital-fogyasztó létezik, s évenként 3 millió font sterling (30,000,000 p. frt.) köl-tetik szesz-es italra, stb. Manchesterben évenként nem kevesebb, mint 1 millió font sterling (10,000,000 p. frt.); Grslasgowban 120,000 font (1,200,000 p. frt.) költetik szesz-es italokra. Edin-burgban főnáll összesen 1000 pálinkamérés; egyetlen-egy ut-czában van 160 ilyen. De ezzel együtt jár a nyomor, romlottság, és a bűn. Egyébiránt nem is szükséges, hogy e végre kül-földre menjünk, itthon is elég gyászos ittassági példákra aka-dunk. Azért a lelkipásztorokra várakozik e részben a legterh-esebb kötelesség ezután is; és biztosan táplál a remény, hogy az isteni titkok sáfárjai meg nem szűnnek folytonos, és alapos ta-nítás által valamint a korhelység természetét, úgy ellenben a józanság érdemét és jótékonyosságát hathatósan a híveknek elő-terjeszteni, s azokat Isten kegyelmével a bold. Szűz tiszteletére édesgetni; a mérsékleti tagokat pedig nem csak általán egyházi beszédekben, s ker. tanítások alkalmával, hanem külön is, pél-dául a gyónó-székben, és minden más illő alkalommal a letett fogadásnak nagy súlyú eredményére figyelmeztetni, őket ön-példájokkal is a tett ígélet megtartására serkentvén stb. Csak illy módon várhatni, hogy megszűnjenek ama szörnyű és gyá-

szos következmények, melyeket e borzasztó kór a test- és lélekre, egészség- és vagyona, a házi viszonyok-, és egész álladalmakra, az emberi-nemnek ideig s örökké tartó javára kifejtett, s még jobban is kifejtetni erőködik. Csak így várhatni, hogy legyen jámbor, istenfélő, előljáróit tisztelő, békeszerető, s vagyonosabb népünk is.

Társulat a rabszolgakereskedés megszüntetésére.

„Viclete, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus”. (I. Joan. 3, 1.)

1854 éve, hogy a szabadság és megváltás szózata elhangzott: és mégis folyvást találkozunk olyanok, kik a szennyes nyereségvágytól gyalázatosan meg vakíttatva, a távol és messze fekvő tartományokban indusokat, négereket, és más szerencséseket rabszolgákká tenni, vagy pedig a másoktól fogságba ejtettekkel üzött kereskedés felállítására és gyarapítására által amazoknak gyalázatos vétkét előmozdítani nem irtóznak. Valóbaji szomorú tünemény, hogy minden felvilágosítás és elhíresztelt emberszeretet daczára, még jelenleg is, és pedig csupán a keresztény hatalmasságok birtokaiban, még 7,500,000 rabszolga található. Hivatalos tudósítások szerint e számból 3,095,000 az északamerikai államokra; 3,250,000 Braziliára; 900,000 a spanyol gyarmatokra; 85,000 Hollandiára; 140,000 a dél-amerikai államokra, s végre 30,000 az európaiak által birt Afrikára esik. E szerencsétlen felebarátinkat az illetők nem is tekintik embereknek; hanem úgy bánnak velők, mint az oktalan állatokkal. Elhajtják őket vásárookra, a hol férfiak és asszonyok, ifjak és leányok, meg gyermekek árverés útján, eladatnak. Mind-egyiknek megvizsgálják fogait, nyelvét, szeméit, kezeit, lábait, épen úgy, mint marhavásáron szokás! Azonban bármily szomorító ránk nézve ezen körülmény, annyi bizonyos, hogy a kath. egyház valamint elejétől fogva törekedett, úgy most is a leghatályosabban törekszik a rabszolgaságnak, és az ezzel üzött kereskedésnek becstelenítő szennyét lemosni az emberi-

ségről. Hajdan léteztek szerzetes lovagrendek, mellyek célja vala: oltalmazni az elnyomottakat, kiváltani a rabszolgákat, segélyt nyújtani a fogságban sínlődő embertársaknak. Halhatatlan érdemeket szerzének maguknak e tekintetben a Szent-Háromság-, és ker. sz. Jánosról nevezett vitézrendűek, kiknek közbenjárására számtalan rabszolga nyéré vissza szabadságát. A kath. egyház valamint hajdan, úgy e korszakban is mindenképen rajta volt, miszerint az emberiség jogait újra megismertesse az azokat elfelejtett hatalmasokkal; s amaz állati lealacsonyításból, mellybe a tudatlanság és erkölcsi romlottság sülyeszté a pogány alattvalókat, főleg a rabszolgákat, ezeket emberhez illő szabadság állapotjába helyezze ismét vissza. Ide vonatkoznak Kivált a romai pápáknak ez érdemben kibocsájtott levelei, mellyekben kivált azok ellen foglaltatnak súlyos fenyegetések, kik nyugoti, vagy keleti indusokat rabszolgaságba merészelnék, vágy törekeshnek vetni, vagy pedig eladni, vásárolni, becserélni, vágy elajándékozni, őket nejeik- és gyermekeiktől elválasztani, javaik- és vagyonaiktól megfosztani, idegen helyekre hurczolni, s küldeni, vagy akármí módon szabadságukat elrabolni, s őket szolgaságban tartani, vagy pedig azoknak, a kik ezt cselekszik, tanácsot, segélyt,- és pártfogást, és szolgálatot bármelley szín és kifogás alatt nyújtani, vagy mintha az efféle tettek megtiltva nem volnának, hirdetni és tanítani, s, más egyéb módon a fön érintett cselekedetben részt venni. Ily szellemben nyilatkoztak az egyház főpásztorai, a romai pápák; mindnyájan a rabszolga-kereskedést, mint a ker. névhez egészen méltatlan dolgot, apostoli hatalmuknál fogva kárhoztattak; és keményen megtiltották, hogy senki, sem egyházi, sem világi személy, akármelley kifogás színe alatt, azt üzni ne merje. – Legújabb időkben pedig Franciaországban társulat alakult, mellynek kitűzött célja: kiválólag az afrikai néptörzseket oltalmazni, fölszabadítani és fölvilágosítani; különösen pedig a rabszolgaság, és a rabszolgákkal kereskedés megszüntetésére közremunkálni. A társulat folytonos részvétnek örvend; élén több francia, német, és magyar honi főpap áll, köztük ő eminentiája bibornok-érsekünk is

Védegyletek a fegyenczek javára.

„Fidelis serraio, et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere.” (I, Timoth. 1, 15.)

Már évek óta sok államférfit azon aggodalom foglalkoztattak mi lesz a világból, miután a vétségek és kicsapongások egyre szaporodnak? S csakugyan ha komolyan veszszük a dolgot, nem könnyen találunk korszakot, mely e tekintetben olly méltó aggodalmakra szolgáltatna okot. Elkezdve a lopás, csalás ezernemű vétségeitől, végig mehetünk az úgynevezett fő-, égbekiáltó, Szentlélek elleni s idegen bűnökön, és bámulva fogjuk megvallani, hogy korunkba gonoszságban messze haladt elő. Azért nem egy emberbarát tölte el álmatlan éjeket; azon törve fejét, mikép lehetne a megszaporodott vétségeket és kicsapongásokat megkevesbíteni, s a fogházakat czélszerűen elrendezni. A tudós férfiak Amerika- s Angolországra hivatkoznak, hol a fogházak a legújabb minták szerint állítottak. Azonban daczára minden magasztalásnak, itt sincs a bajon tökéletesen segítve. így például vegyük Angolországot. Érdekes és figyelemre méltó, mit ez ügyben egy úgynevezett szaktudós följegyzett. „Azon sok feltűnő ellentétek közt, úgy mond, mellyek Londonban napirenden vannak, alig van szomorítóbb azon bánásmódnál, mellyel viseltetik az állam egyrészt a valódi gonoszok iránt, és más részt azok iránt, kik még semmi vétséget sem követtek el. Illy ellentétet volt alkalmam nem régen tapasztalhatni. A pentonvillei fogházban láttam, mikép bánik az állam azokkal, kik a társadalom ellen vétkeznek; és ismét Forkurtban tapasztaltam, mikép a társadalom semmi figyelmet sem fordít azokra, kik születésüknél fogva vették át a bűnt, mint egy bizonyos örökséget, kik azonban idáig szerencsésen megmenekültek. Mintha, miután a bűn elkövetetett, a vétkes nem volna bűnös többé, az elöljárók, és legtöbb tiszviselők érdeklődnek iránta. Mindenki beszél róla, ő tárgya a napi sajtónak; a

bírák és esküdtek aggódnak érte, egy nap legalább ő lesz a törvényszék hőse; neve, s története a közlévtárakban nyer helyet; palota szolgál lakásául, és minden szükséges dolgokkal el van látva. A pentonvillei fogház 500 fogoly számára van építve, s közönségesen 450 fogoly lakja, kiknek évenkénti tartása 22,500font sterlingbe kerül, melly összeg 450 fogolyra felosztva, egy-egy fogolynak évenkénti tartása 50 font sterlingbe (500. p. fr) kerül. E díj fejében, mellyét az állam fizet, minden fogolynak van egy közép nagyságú, kényelmes szobája, a levegő fölfrísítésére szolgáló légszövek a legújabb és legjobb rendszer szerint vannak elkészítve, van a fogolynak saját asztala, széke, ágya, szóval mindene, a mi szükséges. Az étel hasonló a lakáshoz, elegendő, és jó. Nem kevésbé viselik gondját testének és szellemének. Ott áll az ő rendelkezésére a könyvtár, s minden szobában bizonyos könyvek találtnak; négy, sajátlag e végre alkalmazott tanító gondoskodik az ő szelleméről, és két pap viszi külön az erkölcsi tanítást; a püspök és koronaministerek szükségesnek látják, a fogházat személyesen, időről-időre meglátogatni; sőt még a parlament is érdeklél viseltetik iránta. Es most tekintsünk egy másik képet, mi történik a szegények gyermekeivel, kik nappal az iskolában, éjjel pedig a legnyomorultabb helyeken tartózkodnak. Egy utazó, ki ezen helyeket meglátogató, azt beszéli, hogy ő már sok helyen megfordult életében, látta a nyomort Paris-, Liverpool- és Edinburgban, de hasonlót ehhez még sehol sem tapasztalt. Egy homályos utcának tömkelegében, hová soha sem hat a napsugár, van egy nyomorult házikó, melly a szegényeknek menhelyül szolgál. Első tekintetre meggyőződik az ember, hogy itt a nyomor rongyokban rejlik inkább, mint gonoszságban. Ott lehet látni csoportonként szennyes és rongyos gyermekeket, sovány, kiéhezett nőket, beteges férfiakat, lényeket, emberhez alig hasonlókat. A vezető, a ki egyszersmind felügyelője ez intézetnek, nekem néhány felvilágosító adatokat szolgáltatott e nyomor menhelyéről. Az egész épület, ha mégis épületnek mondható, három kis szobácskából áll, s földszint 10 láb hosszú, és 6-8 láb magas. A lakosok a felsőben alusznak, az alsóban dolgoznak, és egyikben ebédelnek. Földszint lakik az ő, és felesége; az ajtó lehető

legrosszabb állapotban van, és ledőléssel fenyeget. A szobák üresek: van bennök mégis 4 dunna, melyet némelykor meszes vízben mosnak ki. A szobában nem láttam gyermekeket: tudakozásomra azt kaptam feleletül, hogy alul dolgoznak. Kívántam őket látni; s égő gyertyával vezettek egy roskatag hágcsőhoz; itt az ajtó még rosszabb állapotban volt, mint az első: s nehéz kitalálni, mi célja lehetett az építőnek; gyanítom mégis, hogy nem volt élő lények számára építve. A falak vakolatlanok, a földszín bűzhödt, és nedves, inkább halottas kamrához hasonlít. A két szoros ablak alig enged némi világosságot ezen istállóba s csak miután szemeim megszokták a sötétséget, vehettem észre négy rongyos gyermeket, kik fát hasogattak, és csak akkor kapnak enni, ha e bűzhödt lyukban dolgoznak. A szegényekkel beszédbe ereszkedtem, és mindnyájan nagy hálálkodva fogadák a csekély adományt, mellyben őket részesítem, fäzen ifjak, noha gyakran főfájásban szenvednek, a mi nem is csuda, szerencsésen menekedtek meg az epemirigytól, melly nem régen körükben dült. Ki írhatja le e szegények történetét? ki ecsetelheti azok szenvedését, kik e nyomorúság tanyáján menhelyet találtak?’’ Eddig az utazó szavai. E két ellenkező, s különös bánásmód, élénken tünteti élönkbe a korszak philanthropiájának természetét. Bizonyára olly állam, melly az ártatlanokat a legnagyobb nyomorban hagyja sínlódni, a vétkeseket ellenben csupa emberszeretetből, mindennel, egész a kényelemig ellátja, épen nem teszi magát az emberiség hálájára méltóvá; annál kevésbbé szolgálhat például a fogházak czélszerű elintézésében. A kath. egyház más szellemben szokott működni.

A kath. egyház azon elvből indul ki, hogy a foglyokat lelkiileg kell előbb javítani, ha belőlök becsületes embereket és polgárokat akarunk képezni; ő hozá be első a töredelmi rendszert,és azt nagy sikerrel alkalmazá is. Az egyház a fogolyban az isteni gondviselés különös kegyenczét látja; mint kinek alkalom és idő adatott, bűneinek megsiratására, s arra, hogy azokért még ez életben eleget tegyen; mire nézve a testvéri s felebaráti szeretet alapítójának azon parancsolatát: éheztem, és ennem adatok, szegény voltam és mezítelen, és ruházatok, tömlöczben voltam, és hozzám jöttetek (Mát. 25.), híveinek ajánlani meg

nem szűnik. S e tekintetben kiváltkép Romát illeti a dicsőség, mely a börtönök sötéttségét a hit, remény és szeretet fényével első világosítja meg; eszközöket nyújtván a fogolynak, hogy önbecsének érzetére jusson, a rosszat szívéből bánja, s töredelmességre induljon. Ennek példájára később nem csak Európa, hanem Amerikában is keletkeztek bünbánati házak, mint az auburni és sing-singi New-yorkban, pithurgi és cherry-hilli Philadelphióban.

Mi a kérdéses korszakot illeti, napjainkban is találkoznak nemes emberbarátok, kik a tömlöczben sínlődő felebarátaik sorsán könnyíteni, e azokat megjavítva a társadalomnak visszaadni törekednek. Főleg két irányt veszünk e tekintetben észre. Némelyek a magánrendszert, mások a dologházakat ajánlják. Mindkettő saját elönnnyel bír. Mint tudva van, az éjjel-nappali szabad társalgás, a minden korú, rangú s nemű személyek összevegyítése, szerfölött káros befolyást gyakorolt a fiatalabb foglyokra. „Ki tömlöczbe léptekor újoncz volt a gonoszságban, abban elfajult gonoszszá neveltetett; s a börtön falai közt hagyván jó hírét, minden szemérmet, minden önállás-, minden erényes munkásságra való ösztönét, kilépett abból az elvetemültségbe beavattatva, semmivel nem, csak kötelességeivel ismeretlen; készen, a társaság rovására, a gonoszság tanait, melyeket balgaságában elfogadott, gyakorlatba hozni, s kiszabadulása után majdnem kényszerülve a ragadozást mesterségül üzni.” E veszélyt kikerülni akarván, némely helyeken olly rendszer lőn behozva, mellynél fogva a foglyok egészen elkülönözték egymástól: egyik sem látja a másikat, egyik sem ismeri a másikat; külön, de nagyon tisztán tartott, és egészséges czellákba elzárva, senkivel sem közlekednek tanítóikon, és közvetlen előjáróikon kívül, kik velők szeretetteljesen és igen szelíden bannak. A fegyenczek ez osztályára nézve e rendszernek még azon különös előnye is van, hogy a kibocsájtott, előbbi társaitól az intézetben soha meg nem ismertetik, becsülete sértetlen marad, és a nehéz kísértetek, hajdani dologházi pajtások részéről, a megjavultakra nézve mindenkorra eltávolítvák.” De a másik rendszer is saját előnnnyel bír. Miután a foglyok tetemes része fegyelmetlen, tanulatlan, dologkerülő stb. emberekből áll, azért

a dolgházak védői a dolgházakban különös figyelmet kívánnak fordítani a házi rendre, a munkára, az irni, s olvasni tanulásra, stb.; azok, kik semmi mesterséghez sem értenek, valamellyikre taníttatnak, és kiszabadulásukkor szorgalmuk-, és viseletükhez képest meg is jutalmaztatnak. Egyébiránt, hogy az igazat megvalljuk, bármilly üdvös rendszer is csak úgy képes óhajtott gyümölcsöt teremni, ha azt a religio szelleme lengi körül. Isten az egyedül, ki a lelkileg elromlott és megvesztegetett érzésű bűnös emberben új szívet teremthetni beléj lelet önthet. E nélkül állíthatunk amerikai, vagy angol mintára, jelesnél jelesebb épületeket, csillagforma-, vagy körgömbölyüket, a cellák lehetnek gözzel melegítve, vagy fűtetve, a fegyenczek láthatják egymást, vagy nem, együtt, beszélhetnek, vagy nem; mit sem fog az használni a ker. szeretet szelleme nélkül. *)

*) Kétséget nem szenved, hogy egyedül akkor segíthetni tökéletesen a bajon, ha minden fogoly kora-,hajlama- s romlottságához képest gyógyíttatik; midőn a fogház, üdvös iskolája a vallásnak, erénynek, munkának és fegyelemnek. E szempontból úgy hiszem, nem lesz érdek nélküli, ide igtatni a raarseillei javító-ház ismertetését a kisebb fegyenczek számára. Ez intézetnek alapítója Fissiaux abbé; ki átlátván, mily veszedelemben forognak a fiatalabb vétkesek, midőn a szokott javító házakban az éltesebekkel együtt záratnak el, több évek előtt önkénytes adakozások útján egy szép falusi jószágot vett Marseille közelében; házat épített, mellyben a fiatalabb fegyenczek a jó erkölcsök- és religiónak vissza nyeretnek, taníttatnak, és czélszerű dolgokban gyakoroltatnak. Az intézet 120 fiúnál többet befogad. Az ifjak egy felügyelőnek vezénylete mellett foglalatostkodtatnak; mi végre sajátyszerű műhelyek vannak az intézetben felállítva, szabók, vargák, asztalosok, könyvkötők, esztergálosok stb. számára. Olly gyermekek, kik csak kisebb vétséget követtek el, és magukat mind szorgalmuk, mind jó viseletök által megkülönböztetik az intézetben, mintegy kitüntetés- és különös kedvezésül, az intézethez tartozó gazdaság- és földművelésnél alkalmaztatnak, sa többieknél aránylag nagyobb szabadságban részesülnek. Az intézet szükségének igen tetemes része az ifjú erőnek czélszerű alkalmazása és használata által fedeztetik. Van az intézetnek saját kenyérsütője is, s a gyermekek naponkint háromszor, tápláló levest, és elegendő kenyeret kapnak, húst csak kivételképen, és ritkán. Éjjelre mindenki saját magánlakába záratik, s ha valaki véletlenül megbetegednék, azonnal adandó jel által fölébresztheti közelében alvó felügyelőt, és őrt, s a kívánt se-

A tömlőczők czélszerű elintézésében kiváló tényezők: a jó felügyelők. Némelly keresztény országokban a szerzetesek viselik gondját a fegyenczeknek. Így 1852. Febr. Nápolyban minden tömlőczők igazgatása a szerzetes-redeknek adatott által. Romában is fő figyelem fordítatik arra, hogy a foglyok körül olly személyek örkődjenek, kiknek jelenléte s társalgása üdvös befolyással legyen a foglyokra nézve. A tömlőczöket naponkint látogatják szerzetesek, világi papok, és más kegyes egyletek tagjai. Valamint Romában, úgy Nápolyban is léteznek kegyes társulatok, mellyek feladata: tiszta ker. szeretetből a foglyoknak szolgálni. Franciaországban a ker. oktatás testvérei, a sz. József-ről nevezett testvérek, a lazaristák, s egyéb, a fegyenczek javulására alapított egyletek tagjai viszik nagy sikerrel a felügyelői tisztet. Több példával lehet bebizonyítani, hogy ezen felügyelet a jámbor és önmagukat feláldozó testvérek részéről, a legjobb eredményekkel van összekapcsolva. Így például a gélyben részesülhet. Van az intézetnek külön szobája, csupán betegek számára; de ez többnyire üresen áll. Átalában mindenütt rend és tisztaság uralkodik. Négy éltes asszony gondoskodik a fiatal foglyok ruházataról. Minden osztálynak van saját felügyelője, valamint minden műhelynek külön művezetője. Habár az intézet a gyakorlati hasznot is mindenütt tekintetbe veszi, mindazonáltal nem zárja ki a szelídebb művészeteket is köréből; mert naponkint 30 ifjú a hangászatban nyer alapos oktatást. Ezen intézetből megjavított fegyenczek lépnek ki az életpályára, melly reájok örökké elveszendett; becsületes polgárok válnak azokból, kik különben a társaság terhére, gyalázatára leendettek. Azért a hatóságok is különös részvétellel viseltetnek az intézet iránt. Parisban az úgynevezett „Maison d'Education correctionnelle la Roquette,” igényli figyelmünket. Ez intézet 500 fegyenczet fogad be, 16 éves korukig, kik vagy szülőik beleegyezésével, vagy rendőrileg hosszabb vagy rövidebb ideig fogságban maradnak. A fiatal foglyok itt is egészen elkülönölvék egymástól, s naponkint két órai oktatást nyernek az elemi tantárgyakban. Azok, kik még nem tanultak mesterséget, valamellyikre oktattanak; azok pedig, kik rövidebb ideig maradnak itt, különféle módon foglalkozhatnak; az előrehaladok dicséret és jutalom által ösztönöztetvén. Minden vasárnap sz. misét és ker. tanítást hallgatnak; egyébiránt az intézet papja hét közben is meglátogatja őket a czellákban, s inti, vigasztalja és oktatja. Ha a fogoly kiszabadul, akkor a védegyelet szárnyai alá veszi, és gondoskodik róla, járattja iskolába, taníttatja mesterségre; szóval, úgy bánik vele, mint egy édes atya az ő gyermekével.

melani központi fogház ezelőtt fogadott felügyelőkre volt bízva. Mivel e tömlöczben nagy gonoszok és dühös rabok voltak bezárva, gyakran ellenszegültek, megtámadták a felügyelőket és megverték őket: úgy hogy később csak nagy nehezen lehetett felügyelőket kapni. 1852-ben a ker. oktatás testvérei ajánlák magukat, a felügyelési állomások elfogadására; annál is inkább, mivel e borzasztó tömlöczben biztos alkalom mutatkozott a tudatlanok, tanítására, a vadak szelidítésére, s a kihágások korlátozására. Rövid idő alatt az egész intézetben üdvös változást lehetett észre venni; az;előbbiekhöz hasonlítva;sokkal kevegebb rendtelenség, és, kihágás adta elő magát. Mégis egykor egy dühös fogoly élés kést ragadva kezébe, megtámadott egy testvért, és nyakának rohang; a másik testvér, ki jelen volt, azonnal sietett védelmére: de ez is megsebesítettett, valamint a harmadik is. Azalatt, a testvérek segítségért kiáltottak; mire mindenfelől elősiettek a foglyok, a gyilkost lefegyverezték, és magán-kamrájába vezették. Más fogházakban a jó testvérek annyira megnyerték foglyaik bizodalját, hogy ezek minden intéseiket örömet fogadják, és teljesítik; s a kik egész életeket a legborzasztóbb kicsapongások és vérengzések közt tölték, a szelidség és töredelmesség példányaivá lesznek. A nyájas és szeretetteljes bánásmód, kimondhatlan jótékony hatást gyakorol a kedélyre; s ritka az ember, ha csak rendkívüli akadályok nem fordulnak elő, hogy a tettekben nyilatkozó szeretet elől elzárhassa kebelét.

Szinte kiváló vizasztalásunkra szolgál, hogy legújabb időkbén missiók tartattak a fogházakban: és pedig nem csak Francia-, Olasz-, és Németországokban,hanem az ausztriai birodalomban is; így Gré ez-, Pest-,és Bécsben. Annyi bizonyos,hogy csak akkor remélhetünk jobbra változást, és tökéletes javulást, ha azok, kiket a hitetlenség, az elhanyagolt nevelés és rossz társaságok a tömlöczbe juttattak, megértik Jézusnak szavát, ki a keresztfán érettök is meghalt, s az ő drágalátos vérét érettök is ontotta. A lelki gyakorlatok üdvös hatásáról kezeskedik azon buzgóság, mellyel a fegyenczek a gyóntató-székekhez tódultak, s azon ünnepélyes ígélet, hogy többé soha készakarva meg nem bántják az Istent. – Adná a jó Isten! hogy eme lelki

gyakorlatok minden fogházban évenként legalább egyszer tartatnának, s., ekkép sok elfajult, hitetlen, és a rosszban megrögzött embernek alkalom adatnék, gonosz útjainak megismerj sere, a valódi bánját- és megtérésre. Végre méltó hálával tartozunk azon nemes emberbarátoknak, kik a fenyítő- s javító-házakból kikerült egyéneket veszik védszárnyaik alá; oda törekedvén, hogy ezen embertársak, a tisztesen munkás életre visszavezetessenek, és ekkép a visszaeséstől megóvattassanak,

A jó pásztorról címzett nők egylete.

„Quae enim seminayerit homo, haec et metet.
Quonjam qui seminat in carne sua, de carne
et metet corruptiouem; qui autem seminat
in spiritu, de spiritu metet vitám aeternam.”
(Galat. 6, 8.)

Van egy bűn, melly minden bűnök közt a legfertelmesebb és legutálatosabb. E bűn az, mellyet Isten a 6-ik parancsolatban eltiltott, s mellyről az apostol mondja: hogy a keresztények közt ne is neveztessek, (Ephes. 5, 3.) E bűn okozá a yiz-özönt; e miatt jött tüzes kénköves eső Sodorna- és Gomorrhára; e miatt záratnak ki sokan a mennyországból; miután: „Sem a, paráznák, sem a házasság-török nem nyerik el Isten országát.” (I. Kor. 6, 9.)

Mi a kérdéses korszakot illeti, fájdalommal kell megvallanunk, hogy ezen bűn iszonyú mértékben elterjedt, és elhatalmasodott. – Ha mindannak, mi az úgynevezett: „Geheimnisse von Paris, London, Neapel, Berlin, Leipzig, Dresden,” stb. olly böven, és körülményesen leíratik, csak tizedrésze is igaz: úgy épen nem csudálhatni, hogy Isten korunkat olly érzékeny csapásokkal látogatja, s fenyíti. Ennek igazolásira borzasztó dolgokat kellene itt elősorolni; azonban vessünk fátyolt az iszonyú botrányokra. Az anyaszentegyház ugyan, valamint hajdan, úgy e korszakban sem szűnt meg, inteni híveit sz. Pálnak ama szavaival: „Az é j elmúlt, a nappal pedig elközelgetett. Vessük el

azért a setétség cselekedeteit, és öltözzünk a világosság fegyverébe; nem dobzódásokban, és részegségekben; hanem öltözzetek az úr Jézus Krisztusba, és a testnek ne viseljétek gondját a kívánságok szerint.” (Rom. 13, 12-14.) S az egyház nem tehet róla, ha intéseit az emberek megvetik, és a veszedelemnek hanyatt-homlok rohannak. Legkivált szánandók azon nőszemélyek, kik csábítás által, vagy könnyelműségből szüzi ártatlanságukat elvesztették, és azután kifosztva minden becsületből, a tisztátalanság fertőjébe mindig mélyebben sülyednek. Ezek bizonyára elmondhatják magukról: „Múltadban nincs öröm, jövődben nincs remény.” Csak a Mindenható tudja, úgy mond egy jeles író, nyomorát a bűn e megesett áldozatainak; ama belső meghasonlást, jajveszékélését a léleknek, a lelkiismeret fuldoklását, a szívnek lassú elvérzését, a titkosan sírt könyeket, a vigasztalan kézkulcsolást az éj álmatlan óráiban, és az évődő apa mint szórja saját vérere átkát, s a bánatanyának mint konyítja sirba őszbeborult fejét méh-gyümölcsének gyalázata! Van példa rá, hogy némelly elcsábított személy nem tűrhétvén el gyötrelmeit, s a nagy szégyent, vízbe ugrott, agy más erőszakos halállal végzé magát ki.

S valljon nincs irgalom, e szerencsétlen személyek számára? A jó pásztor minden bűnösökért ontá véré, és meghalt a keresztfán! A jó pásztor a bűnösöket jött üdvözíteni. E végre míg a földön járt, semmi fáradságtól sem irtózott; szeretetteljesen megjárta a hegyeket és völgyeket, erdőket és mezőket, és nem volt nyugta mindaddig, valamíg az elveszett juhok meg nem találta: s midőn a keresztfán két, halálra ítélt lator közt függne, valljon kit látunk a kereszt alatt, a fájdalmas Is- \ tenanyja és Jézus kedvencz tanítványa között? a megtért nagy bűnös nőt, Magdolnát! Olly nagy kegyességgel viseltetett a jó pásztor a megtért nő iránt, hogy megengedte neki a kereszt közelében maradni, s könyeivel sz. lábait áztatni. A jó pásztornak a bűnösök iránti ezen irgalmát utánozni akarván, több évek előtt bizonyos jámbor szüzek egyletbe állottak a végre, hogy a magába szállt legfertelmesebb bűnösöket is, testvéri karjaikba fogadva, a jó pásztorhoz vezessék vissza; s ama romlottságból,

mellybe a csábítás által, vagy könnyelműségből sülyedtek, jámbor és erényes életre emeljék föl.

Az egylet Caënben, Normandiában vette kezdetét; innen azután Francia-, Olasz-, és Némethonban elterjedt. Jelenleg Angersben létezik az anyaház, mely 1835-ik évben XVI. Gergely pápától helybenhagyott, és megerősített. Az andersi ház igen segítségével körül-belül 800 személynek nyújt lakást, és élelmezést. Ezen kívül 17 fővárosban, sőt Amerikában is vannak házaik a jó pásztorról nevezett szeretet eme leányainak. A jó pásztorról nevezett nők intézetébe fölvételnek mindazon személyek, kiknek a munkás felebaráti szeretetre olly nagy szükségük van. Vannak ugyanis személyek, kik ha bűneik következménye napfényre jó, megrendülnek szívökben, és a legszenőbb föltételekre készek; mások ismét, noha a bűnnek nyilvános gyalázatát nem viselik, mégis Istennek kegyelme által megilletődvén, utálattal fordulnak el eddigi életmódjoktól; erősen föltéve magukban, hogy elhagyván a bűn megszokását, az erény ösvényére lépnek: ezek önkényt jönnek a jó pásztorokhoz; és általuk kegyesen fogadtatnak. Mások ismét szülőik, vagy gondnokaik által küldetnek az intézetbe; vagy azért, mert már bűnbe estek, vagy pedig, mivel a veszedelemnek kitétetvék. Némellyeket végre a hatóságok adnak át a hölgyeknek, őrizet, és javítás végett; részint, hogy a nyilvános botrányokat elkerüljék, részint, hogy a különben veszedelmes személyeket ártatlanokká tegyék. Egyébiránt a jó pásztorhölgyek mindent elkövetnek, mi a bűnös nők üdvösségének elnyerésére jónak és hasznosnak mutatkozik. Ide irányul az egész házi rend és fegyelem, mely a czélnak tökéletesen megfelel. „A belépő új nevet kap, és régi vezetéknevét az egy főnöknén kívül kinek sem fedezi föl; ki azt egyedül tudja, és mással tudatnia nem szabad. Az apácák lakukat soha el nem hagyják; még a cselédekkel is, kiknek eleség, és más szükségesek megszerzése végett a külvilággal közlekedniek kell, csak elzárt falak megül, egy ablakon át érintkeznek. Férfinak a kolostort meglátogatni tilos; és még a társalgási szobába sem bocsáttathatnak, hol a legszükségesebbre szorított, és tanú jelenlétében folytatott társalgás szinte csak rostélyozott ablakon keresztül történik, A fegyenczetet a

cselédség soha sem látja; rendesen éji órákban, és fátyol alatt hozatván be. S csak betegség, vagy halál esetében történik, hogy orvossal, vagy pappal hozatnak érintkezésbe. így vétetik eleje a fölfedezés gyanújának, és bízalom öntetik a szívbé: hogy megjavulván, vétkei titokban maradandnak. A fegyenczek mind intézeti egyenruhát viselnek, és enni csak annyit kapnak, mennyi éppen az élet föntartására szükséges. A szigorú böjt csakhamar megtöri a testiség szilajságát; a lélek pedig azon irányban bontakozik ki békóiból, a mint a test zabolázása előhalad. A napot imádsággal, oktatással, és mindennemű kézi munkával töltik. Az oktatást a pap rekesz által elzárt kápolnából adja, úgy hogy ő tisztán kit se láthasson a fegyenczek közül. E kápolnában mondja a misét, és hallgatja szinte elrekesztett nyílason át a gyónókat, és végzi az áldoztatást. Munkaterem több van, mellyben a fegyenczek egyenes sorokban egymás megett ülnek, s minden egyes sornak külön felügyelő apácája van: úgy hogy ha egynémellyik félbeszakítaná a munkát, vagy kihajolnék a sorból, másokkali időtöltés végett, azonnal rendre szólíttathassék. A felügyelő apáca mellékszobában a sorra nyíló ablak mellett ül; a fegyenczek pedig háttámnélküli székeken, hogy a test egyenes tartása által ez annál inkább fegyelmertesék. A belépők, kivált kiket a rendőrség, vagy szülők, és atyafiaik szolgáltatnak be, kezdetben rendesen dühöse; de a jó bánásmód, a folytonos böjt, a rendes élet, a vallás mennyei befolyása, a folytonos elfoglaltság, és szükség esetében alkalmazott szigor, csakhamar erkölcsi öntudatra hozzák, és önmegtágadásra bírják őket: úgy hogy száz közt alig vagyon egy-kettő, kire az intézet hatálya sikertelenül alkalmaztatott volna. Betegség esetében külön, e célra szolgáló teremben helyeztetnek el; mellynek, valamint a cselédség lakosztályának külre nyíló ajtaja van (a behozott, és kiküldöttek be- s kibocsátására külön, zar alatt lévő ajtó szolgálván), hogy az orvos beléphessen, és a felügyelő apáca kíséretében szolgálatát végezhesse. Makacs engedetlenség, dühösebb czivakodás, vagy éppen verekedés esetében a felügyelő apáca jelt ad, s az illető erre szolgáló eszközökkel azonnal lekötöztetik. Mindez, csak rövid vonásokban előadva, elégséges annak belátására, mennyire hatásosnak kell

ez intézetnek lennie; mint ezt a tapasztalás valóban dúsan tanúsítja. A tökéletesen megjavultak visszaadtnak családjaiknak; s midőn ez bármily oknál fogva meg nem történhetik, az intézet gondoskodik róla, hogy ker. erkölcsű házaknál alkalmazást nyerjenek: mi annál könnyebben eszközölhető, mivel az intézetből nem csak erkölcsileg megjavulva, s így legjobb cseléddé képesítve, hanem egyszersmind minden kézi s ház körüli munkákra alaposan kitanítva bocsáttatnak el.” (Religio.) Egyébiránt a jó pásztorról nevezett szüzek nem csak romlott erkölcsű nőszemélyek javítása-, és a veszélyben forgók megóvására szerveztettek; hanem arra is szolgálnak, hogy a felsőbb rendek leányait keresztényileg neveljék, s a világ zajától épületes csendbe vonulni akaró korosabb személyeknek, életök fogytáig, mérsékelt díjért ápolást nyújtsanak.

Legújabb időkben az ausztriai birodalomban is sikerült őket letelepíteni, Neudorfban Mödling mellett. Ezen intézet az által különbözik a többitől, hogy ebbe csak élteesebb nőfegyenczek, kik elkövetett törvényszegéseik miatt 2-10 évre vasban töltendő fogságra vannak elítélve, vétetnek föl. A lépcsők, folyosók, és ablakok vas-rácsokkal vannak ellátva. Jelenleg 112-nőfegyencz ápoltatik és oktattatik az intézetben; de 450-re is emelkedhetik számuk. Az intézetet 6 apácza, és 2 szolgáló néne látja el.

Betegápoló egyletek.

‘Si unguis hominum loquaret angelorutn, charitatem autera non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tínniens.’ (I. Corinth. 13, 1.)

Egészséget veszteni, már magában is egyike a legérzékenyebb bajoknak e földön; mert mit ér a világnak minden gazdagsága, kitüntetése, tisztelete, és dicsősége, ha az ember beteg, és kórágéhoz van szegezve? A baj nagyobbodik, ha a betegséggel részvétlenség és szegénység párosul; ha a betegnek nincs kellő ápolása, hiányzik a szükséges gyógyszer, és a haj-

lék, hol fejét nyugalomra hajthatná. A nyomor tetőpontját éri, ha a beteg vétkekkel van terhelve, s nincs, a ki őt részvevőleg vizsgálja s gyámolítsa. „Quid habet amplius homo de universo laboré suo, quo laborat sub sole?” (Ecclesiás. 1, 3.)

Egyébiránt a kath. egyház elejétől fogva különös kegyelettel viseltetett a betegek iránt; s már a kereszténység zsengejében találkoztak Isten és felebarát iránti szeretettől lángoló lelkek, kik az egyház szolgálatában a betegek ápolásával foglalkoztak. Első, kivel e pályán találkozunk, maga a Világ-Üdvözítő; ki a világ bajait részvételtjesen orvosolni akarván, azokat saját vállaira vette. Őt követték, másokat elhallgatván, az apostolok, és több egyházi férfiak, istenfélő asszonyok és szüzek; kik e sz. célra különféle férfi- és nőszervezeteket alapítottak, és azon irgalmasságot és szeretetet, mellyel égtek, az ő neveikről elnevezett fiaik-és leányaiknak is örökségül hagyták; hogy az örökké lángoljon az Isten dicsőségére, s a szenvedő emberiség javára. – Ilyenek voltak: istenes sz. János, lelli Camill, aemiliani Jeromos, paulai sz. Vincze, thüringiai Erzsébet, és mások. Későbbben is, a hol csak gyökeret vert a ker. szeretet, ott bizonyára a betegek- és ügyefogyottakról is lőn gondoskodva; ott a ker. irgalmasság fölkenntjei, a betegek testi-lelki ápolására szánták el magukat, és felebarátjaik életét saját életök feláldozásával is megmentek. És ebben áll egyszersmind a ker. szeretet koronája; mert senki nagyobb szeretetet nem mutathat felebarátja iránt, mint az, ki életét adja felebarátjáért. Valóban mély megindulás és elérzékenyülés nélkül gondolni sem lehet azon áldozatokra, mellyeket a kérdéses 1840-i 854. korszakban is, midőn az önzés és materialismus olly nagy fokra hágott, a ker. irgalom leányai, s az irgalmas barátok házaiban lehetett tapasztalni. Igazán itt van a szeretet lakomája, mellyről mondatik: „Menj ki sietve a városnak utcáira és piacaira, s a szegényeket és bénákat, a vakokat és sántákat vezesd be ide. Menj ki az utcákra, s a sövényekhez, és az ott találtakat kényszerítsd bejönni, hogy beteljék házam.” Itt mindnyájan szívesen láttanak, ifjak és öregek, szegény polgárok és napszámosok, utazók, mesterlegények, proletárok, katolikusok, protestánsok, és zsidók. Mindnyájan, a kik el vannak fáradva, s terhelvék, enyhü-

lást találnak! Éjjel és nappal nyitvák a kórházak ajtai; s nem kérdezik a szegény beteget. valljon helybeli lakos-e, vagy idegen; honpolgár-e, vagy külföldi? képes-e fizetni, vagy nem? Vallása után sem kérdezősködnek: hanem mindenkinnek a ker. irgalmasságra szüksége vagyon, elfogadtatik, és az irgalom fiaí s leányai mindenkor készek a betegeket emelni, vagy lefektetni, etetni s itatni, vigasztalni a lelki szenvedésben, és a testi sérveket szeretetdúsan enyhíteni, a felgyógyulás-, vagy a sir határáig. – Ki képes számba venni azon betegeket, kiknek csak e korszakban is enyhíték fájdalmait, a szegényeket, kiknek szemeikről letörlek a könnyeket, a sebesülteket, kiket emberszerető intézetőkbe fogadtak, az elhagyottakat, kiket kegydúsan ápoltak?! A nélkül, hogy más, a betegek ápolására alakult, s dicséretesen működő szerzetek és társulatok érdemeiből legkevesebbet is levonnánk, úgy hiszem mégis, hogy e tekintetben kiváltképp emlékezetre méltók:

Az irgalmas szüzek.

„Ambulate in dilectione, sicuti et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis.”
(Ephes. 5, 2.)

Ezen érdemdús szerzet paulai sz. Vinczében tiszteli alapítóját. 1617-ik évben, Chatillonban, egy ünnep alkalmával épen szószékre készült a jeles lelkipásztor, híveinek az élet igéit hirdetni: midőn bizonyos asszonyág (neve a jótékony nőnek, de la Chassaigne) letartoztatá őt, esedezván neki, miszerint egy a városhoz közel lakó szegény és betegségben sinlődő családot a hívek részvétebe és pártfogásába ajánlani szíveskednék. Sz. Vincze örömezt teljesíté a kívánatot: és buzgó beszéde által olly nagy részvétezt keltett föl a beteg család iránt, hogy vége levén az isteni-szolgálatnak, azonnal többen kisiettek a szegény családot meglátogatni: de egyik sem ment üres kézzel. Némellyek hoztak kenyeret, mások húst, bort, stb., a mint kitől telt. Vecsernye után maga sz. Vincze is kiment némelly városi

urak kíséretében kegyenczeihez. Útközben többekkel találkozott, kik különféle gazdag ajándékokat vittek a beteg családnak; és kimondhatlanul örült a szép részvétnak. Majd kíséreihez fordulva, monda: „Látják uraim! a gazdag ajándékokat; azonban hiányzik valami, t. i. a szabályozás. A szegény betegek most nevezetes készletet kapnak; egy részét megtakarítják, de más része elromlik: s így nem sokára ismét a régi szükölködés- és szükségnek lesznek kitéve.” S az emberbarát azonnal módokról gondolkodott, mikép lehessen most és jövőben hasonló eseteknél szabályos segítséget nyújtani. Erre némelly jómódú plebániabeli ájtatos nőekkel tanácsot tartott; és könnyen meg egyeztek a módok iránt. E végre irt sz. Vincze bizonyos szabályokat, mellyek három hónapi gyakorlat által megvizsgálatván, egy házilag is jóvá hagyattak. S így veté meg alapját a felebaráti szeretet társulatának (la confrérie de la charité). A jámbor társulat rövididő alatt a világ minden részeiben elterjedt; és mindenütt a vallásosság új korszakát nyitá meg.

Mi a kérdéses (1840-1854.) korszakot illeti, örömmel megvalljuk, hogy e korszakban is az irgalmas szüzek mindig nagyobb és nagyobb részvétnak örvendenek. A korszak fényoldalaihoz tartozik azon körülmény, hogy naponkint új jelöltek kíváncsoznak a szerzetbe fölvetetni, és sem a nyavalyáktóli iszony, sem a terhes szolgálat nem ijeszti őket vissza. S valljon kik azok, kik e nehéz hivatásra adják magukat? Talán valamelly életunt személyek; vagy olyanok, kik a világban másképen nem tudnának megélni? Sőt megfordítva, azoknak, kik a szerzetbe föl akarnak vétetni, olly tulajdonokkal kell bírniok, mellyek valószínűvé teszik, hogy különben is becsületesen megélnének. A szüznek, ki e rendbe lép, átalán tiszta jellemmel kell bírnia; mivel a betegek körüli szolgálat nem tekintetik vezeklési cselekedetnek, mellyet valaki az elkövetett bünökért bünhődésül vállalna magára; hanem olly szeretetműnek, mellyet az irgalom leányai, Jézus iránti szeretetből, fogadnak el. A szüznek fiatalnak kell lenni, s a 30 esztendőt nem szabad meghaladnia; mivel a szerzetbe lépésnek szabad elhatározásból kell erednie, nem pedig kétségbeesés- és zavarból; például, mert az illető nem ment férjhez. A szüznek erős- és egészségesnek kell

lennie: mivel arról van szó, hogy a betegek körül szolgáljon; a mi mindenesetre erőfeszítést, és egészséges testalkatot igényel. Végre a szűznek hazulról sem lehet szegénynek lennie; mivel az irgalmas nőszerszet nem életbiztosító intézet a nénék, hanem a betegek számára, A szűzek nem számolhatnak semmi földi jutalom-, vagy jó napokra; hanem áldozatot kell hozniok. És milly lemondás, milly alázatosság kívántatik ahhoz, hogy valaki egész odaadással áldozza magát szenvedő embertársa szolgálatára? Mialatt mások saját szeszélyeik szerint foglalkoznak: az irgalmas szűz cselekedeteinek iránytűje, előjárói parancsolata; míg mások pénzt és birtokot hajhásznak, és ezek élvezetében keresik boldogságukat, legkisebb kellemetlenséget sem akarván eltűrni: az irgalmas szűz folytonos szegénység-és nélkülözésben éli napjait; míg mások az érzéki gyönyör- és kéjlegésekben helyezik reményöket: az irgalmas szűz mindentől tartóztatja magát, a mi hivatalával meg nem egyez; míg a világ leányai puha ágyaikat csak akkor hagyják el, ha nem tetszik többé a pihenés, az ágyból egyenesen a pipere-, s új élvekkkel rakott asztalhoz látván: az irgalmas szűz hajnal hasadtával elhagyja egyszerű fekhelyét; első foglalatosságait ima- és munkával kezdi, s unalmatlanul folytatja. Míg a világ leányai egész éjeket a táncz és vigalmi teremekben, kedvderítő társalgásokban töltenek: az irgalmas szűz a betegek ágyainál virrasztva tölti éjjeleit stb. S épen ezen körülmény megfejthetlen a hitetlen világ szemében; mint lehetséges tudnillik, hogy virágzó leányzók, kiknek magas születés, gazdag birtok, testi és lelki szépség fényes pályát Ígérnek, mégis önkényt mondanak le a világ örömeiről, a rang-, tisztelet-, kényelem- és más előnyökről; s pompás öltöny helyett egyszerű fekete ruhát öltenek, hogy szegény betegeket, koldusokat ápolhassanak. Valóban nagy lelki erő, s mély alázatosság, lángoló szeretet kívántatik ahhoz, hogy valaki egész életét áldozza föl szenvedő embertársa szolgálatára; csupa philanthropia, vagy érzelő női gyöngédség itt nem elegendő. Igen helyesen veszi észre egy tudós férfi, Brentano Kelemen: tisztítani az érkező szegények- és betegeket fereg- és szennytől; fűrésztetni a fekélyeseket; mosni, foltozni rongyaikat; tisztítani és kötözni rossz büzü sebeiket; tartani s ápolni őket a rettentő

műtételek alatt; emelni, hordozni a betegeket, ágyazni nekik; karjaikban tartani a haldoklókat, a halál okozta izzadást szárítani, s a mi mindennél nehezebb, sok szerencsétleneket, kik idő-s hívtelenségtől megcsalatra, most lelkiismeretők által kínoztatnak, szidalmak és kétségbeesés közötti kimúlásukat látni, s minden szeretet mellett sem segíthetni rajtuk; azután a holt testeket eltakarítani; s mindezt szeretettel, öröm-és állandó gondossággal: – mindez egy igen nehéz, és komoly iskola; mellyben, ha ki állandó marad, sőt mesterré leend, sokra mutat, és fölülmulta a világot. S ki olvashatja a legmélyebb csudálat nélkül ama történetet, mellyről a tudós Hurter Frigyes emlékezik? „Valamelly kórintézetben, úgymond, találkozik egy beteg, ki mellett senki a szolgálatot ki nem állhatta. Ki csak rövid ideig tartózkodók körülötte, elsietett onnét és segélytelenül, minden további ápolás nélkül sorsára volt a beteg hagyatandó. Ekkor egy irgalmas szűz ajánlkozék annak gondviselésére; de félvén, hogy a keletkező undor végre is hatalmasabb leend, mint föltétele: kikötötte, hogy a beteg fekhelyéhez lánczoltassék Teljesült kívánata, s ezen eltökétségnek, gyógyulását köszöné a szenvedő, és életét. Így 1851-ben a modenai irgalmas nének főnöke levelet kapott a larochei irgalmas szűzek főnökétől, mellyből a szeretet önfeláldozási készsége tűnik ki. „Fájdalom-és vigasztalással írom önnek, így szól e levél, hogy a kedves két testvértelvesztettük; szeretetek- és önfeláldozásuknak lönek áldozatai. Egy plébániára hívtak, hol a ragályos vész dühöngött; nagy örömmel utaztak ők oda, s egész öt hétig, éjjel és nappal virrasztottak a betegek mellett. Végre őket is meglepte a betegség, és nyolcz napig sínlődtek. Ápolásuk végett azonnal egy másik néne küldetett; mindketten örömmel haltak meg! Az egyik harmincz, a másik huszonhat éves volt. Oktalan nem az utolsó áldozat, mellyet a vész mirigy követelni fog. Három más néne utazott el, a megholtak helyét pótlandó. Értésülvén a püspök, hogy a három néne olly bátran ment a halálnak elejbe, segítségökre sz. Józsefről nevezett két nénét küldött; valamennyi nénénk el akartak velök menni, s minden házból kaptam levelet, mellyben a nének kikérik maguknak azon tiszteletet, hogy oda küldessenek, hol két testvérök meghalt. Ők is

ugyanazon szerencsében kívántak részesülni. Longefoyban szinte két irgalmas néne, midőn kötelességét buzgón végezné, halt meg; mindkettő élete virágjában. A község tanácsa emléket akar számukra föllátni. E célra a király és királyné nevezetes somma pénzt küldöttek. Egy áldozár azt írta nekem, hogy nénéink balála, s önfeláldozása missio gyanánt működött a megyében. E tájék Savoyban a legforradalmiabbak közé tartozik: de mindnyájan a legnagyobb szeretettel viseltetnek nénéink iránt; a hitetlenek megindulva mondják: Mi nem hittük volna, hogy a kath. vallás olly csudákat képes művelni. „Ehhez hasonló példákat számtalanokat lehetne fölhozni; mellyek míg egy részről a kath. egyház kifogyhatlan szeretetét, úgy más részről az irgalmas szüzek lelki nagyságát, és áldozatkészségét tüntetik élönkbe.

Illy hősie elszántság bámulat- és csudálkozásra ragadja a hitetleneket is; és miké p a fölkelő nap előtt eloszlik az éj sűrű homálya, úgy tűnek az előítéletek a felebaráti szeretetnek illy nemes nyilatkozatai előtt. Maguk a törökök is, kik különben a keresztények iránt megrögzött gyűlölettel vannak eltelve, az irgalmas szüzek iránt a legmélyebb tisztelettel viseltetnek; kézen hordják őket az utczákon, és nem győzik eléggé csudálni azon önfeláldozó szeretetet, mellyet szenvedő embertársaikon olly magas mértékben gyakorolnak. Valóban ezen hősie, önmagát feláldozó szeretet leghatályosabb argumentum ad hominem; és innen van, hogy csak igen gyakran, kit sem a mostoha sors, sem kárvallás, vagy egyéb szenvedés nem volt képes meglágyítani, azt az irgalmas szűznek kegyteljes ápolása, és önzéstelen példája meglágyítja, és Istenhez téríté.”*)

*) Örvedetes tüneményül veszszük hogy a protestánsok, – látván irgalmas szüzeink roppant hatását a kedélyek- és szívekre, szinte prot. irgalmas nénéket hoztak be. A „Hall. Volksbl.” szerint van jelenleg 15 prot. apácza-intézet, mellyek székhelyei: Kaiserswerth, Paris, Strassburg, St.-Loup Waadtlandban, Dresda, Utrecht, Berlin, Pittsburg, Boroszló, Königsberg, Stettin, Stockholm, Ludwigslust Mecklenburgban, Karlsruhe, és Basel. Mindezen intézetek 1836-ik év óta, 1852-ig keletkeztek, és a fönnevezett lap jelentése szerint összesen 260 beesküdt, és 120 próba-nénéket számítanak. A nélkül, hogy ezen törekvést legkevésbé is lenéznők, csak azt mondjuk: az idő ki fogja

Sz. Camill egylete Bécsben,

„Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei” (1.Petr. 4, 10.)

Ezen egylet, noha csak csendes elvonultságban működik, és köre is keskeny, mégis megérdemli, hogy róla megemlékezzünk. Az egylet célja: sz. Camill oltalma alatt boldog halálórát nyerni. E magas cél, melytől egy egész örökkévalóság függ, az egylet az által igyekszik elérni, hogy Krisztus Urunknak harminczhárom életéveit követi, és sz. Camill példája szerint a betegeket és haldoklókat ápolja és segíti. Ennél fogva az egylet tevékenysége kétfelé ágazik. Egyik a betegek és haldoklók fölsegélésében áll. Erre nézve azt rendelik az egylet szabályai, hogy mihelyt megbetegszik valamely tag, azonnal az esetet az előljárónak be kell jelenteni ki gondoskodik róla, hogy a beteg a testvérektől látogatassék, és hathatós segély nyújtassék neki. Másnap sz. mise mondatik, vagy előbbi egészségeért, vagy a boldog halálóráért. Ha meghal valamely testvér, akkor minden egyleti tag köteleztetik a boldogultnak koporsóját kíséreni, s a megholtért külön egy-egy sz. misét szolgáltatni: mellynél, ha lehetséges, mindnyájan legyenek jelen. Ezen kívül évenként a halottak napjának nyolczadán ünnepélyes „Requiem” tartatik, Liberával, az elhunyt tagokért. Ezenkívül évenként dicsőítő beszéd, és isteni-szolgálat tartatik sz. Camill tiszteletére. Ha olly tag betegszik meg, ki szegénysége miatt nem képes magát ápolni, s a szükséges gyógyszerekkel ellátni, akkor a testvérek önkénytes adakozásokból fedezik szükségeit, és minden gyógyszerrel ellátják. Végre naponként a sz. mise után mondatik egy Miatyánk, és Üdvözet, sz. Camill tisz-

tüntetni az eredményt, valljon mellyik vallás bír nagyobb szeretet- és áldozatkészséggel? S úgy hiszem, e körülmény sok jóakaratu atyánkfiaiinak fölnyitja szemeit.

teletére a boldog halálóráért. Mi az egylet tevékenységének másik oldalát illeti: ajánltatik a tagtársaknak, évenként négyszer járulni a penitenciatartás- és Oltári-szentséghez; nevezetesen pedig a húsvéti időn kívül, Jézus és Mária sz. neve nyolczadán, és a védszent nyolczadán: mikor a tagok sz. Camill tiszteletére még önkénytes böjtöt is tartanak. Végre, mivel a hit, sz. Jakab szerint, jóságos cselekedetek nélkül holt: azért tartoznak a tagok, Isten segítségével imádság, és alamizsna által maguknak utat készíteni a mennyekbe, s így sz. Camill pártfogása alatt egy boldog halálórát kiérdemleni Egyszerű, de figyelemre méltó egylet! Hasonló egyletek léteznek más országokban is, kiváltkép Olaszhonban. Adjon nekik az ég számos követőket hazánkban is.

Temetési egyletek.

„Scimus emm, quoniam si terrestres dormis nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in coelis.”(II. Cor. 5,1.)

Úgy van: tudjuk, hogy ha földi házunk hajléka feloszlik, Istentől vagyon épületünk, nem kézzel felállított házunk, hanem örökké tartó lakásunk mennyben; mert eljön az idő, midőn mindnyájan, kik a koporsóban vannak, meghallják az Isten fiának szavát (Ján. 5, 28.), és új életre támadnak. Azért a kath. egyház kezdettől fogva különös kegyelettel viseltetett híveinek romlandó tetemei iránt, s azokat úgy nézte mindig, mint az örök dicsőség osztályosait. E végre különös szertartásokat is rendelt, mellyek részint a megholtak örök nyugalomára vonatkoznak, részint a feltámadás reményét élesztik az élőkben.

Egyébiránt a tisztességes temetés már a pogányoknál is nagyra becsültetett; s temetés nélkül maradni, egyike volt a legérzékenyebb büntetéseknek. Az egyiptusiaknál szokásban volt, hogy a halottat elvitték a közellévő tengerhez, s midőn vele a tengeröbölt megkerülék, letevék a partra, s ekkép

szóliták őt meg: „Bárki vagy, adj számot éltedről, mint sáfárkodtál az idővel, és az étellel; ezt kéri tőled a törvény; e-szerint ítél meg a haza, és az igazság.” Nem használt itt sem a harcban kivívott dicsőség, sem a magas rang, vagy gazdagság: egyedül az erényes viselet vétetett figyelembe. Ki a próbát ki nem állta, annak testét gyalázzal ott hagyták kísérői, s el sem temették; ellenben, a ki erényes és igazságos életűnek találtatott, annak porlandó tetemei nagy becsület- és halotti gyász kísérettel adtak át az anyaföldnek. Milly kegyelet- és tisztelettel viseltettek holtjaik iránt a zsidók, eléggé bizonyítják a gyászszertartások, és a nagyszerű sírok, mellyeket különös figyelemmel tisztogatának, benők némi büszkeséget helyezvén.

A keresztények is illő díszszel kívánták mindenkor halottaikat eltemetni. E végre nem kíméltek sem költséget, sem fáradságot; jól tudván, hogy ez az utolsó tisztelet, mellyet elhunyt kedveseiknek adhatnak. Azonban megtörtént az is, hogy olykor temetkezési költségek hiányában, nem adhatták meg halottaiknak ama tiszteletet, mellyet különben óhajtottak volna: s e gyalázat miatt nem egy hitestárs- és gyermeknek tört meg a szíve! Azért már több évek előtt, né mely emberbarátok azon célra egyesültek, hogy a szegényebbek tisztes eltakarításáról fognak gondoskodni. Majd egyletek keletkeztek, mellyek áldásaiban ezer, meg ezer szegény ember részesül. E tekintetben kivált Olaszország tűnik ki. Itt több rendbeli társulatok léteznek, mellyek föladata: a haldoklótat ápolni, s az elhunytakat keresztényileg eltemetni. Ilyen az úgy nevezett: „Confraternita della Misericordia,” melly a 13-ik században, Florenczben keletkezett, s azóta majdnem egész Olaszországban elterjedt. E társulat tagja mindenki lehet, rang- és állapotkülönség nélkül. A tagok kötelesek a betegek körül szolgálni, s a halottakat a sírkertbe kísérni. A tagok közszolgálat idején fekete ruhákat, és álarcot viselnek, hogy rangjokat elfedezzék. Midőn a társulati harang megszólal, a tagok öltönyükbe burkolva, legyen éjjel, vagy nappal, hideg vagy meleg, por, vagy sár, azonnal sietnek kötelmeik teljesítésére. Megható látvány, midőn esténként

égő fáklyákkal kezeikben kísérik, és viszik imádság közt a halottakat temetőbe. Romában is több testvérület iparkodik az elhunytak iránti végszolgálatot megtenni. A tagok rendesen gyászlobogóval, és égő fáklyákkal sietnek a bú hajlékába, s az elhunytakat keresztényhez illő díszszel kísérik a sírkertbe. Egyébiránt más ker. országokban is léteznek társulatok, mellyek a hívek keresztényszerű eltakarításáról gondoskodnak; némelylek a betegségi költségeket is viselik, ha valamely tag meghal, s majd 20, majd 50, vagy 100 frrtal járulnak a temetési ünnepély emelésére.

Maga helyén lesz itt a temetők-, vagyis a sírkertekről megemlékezni; annyival is inkább, mivel ezek az egyházi élet hévmérvőjén nem utolsó fokot képeznek. Annyi bizonyos, hogy valamint a jól rendezett sírkert nem csak tanúja az elhunytak iránti tisztelet- és szeretetnek, hanem egyúttal hathatós eszköz is a vallásosság emelésére: úgy viszont mi sem tünneti elő a nép vallásos közönyösségét, s a hitélet hanyatlását annyira, mint az elhanyagolt, sövényvesztett és széthányt temető. Az olly nemzedék, melly az elhunytakkal nem gondol, az élőkre sem fordít rendesen kellő figyelmet. Valamint sok egyéb, úgy e tekintetben is, kivált Olaszországot illeti a dicsőség; mint melly a kereszténység első századaitól fogva a legszívélyesebb gyöngédség- és szeretettel őrködik az elhunytak sírjai fölött. Itt a legszebb virágok, nefelejcsék, rózsabimbók ékesítik a sírokat. Itt láthatni szebbnél szebb síremlékeket, különféle szobrokkal ékesítve; mellyeket majd hálás, majd tisztelő, majd szerető szív emelt, elhunyt kedves feleinek. És ne mondja senki, hogy ezek tán hiúságból állítottak oda; nem: a Megváltó-, s a leendő feltámadásra vonatkozó jelképek és feliratok nyilván mutatják, hogy az illetők csak hálájok adóját akarák Isten és emberek előtt ez emlékekben bemutatni jóltévőik iránt; azon mondat-hoz képest: „In mortuos produc lacrymas, et sepulturas illorura non despicias.” Valamint Olasz-, úgy Francia-, Német- és más kath. országokban is kitünő gond- és kegyelettel visel- tetnek a temetők iránt; a mi kétségkívül azon szeretet kifolyása, mellyel a kath. egyház nem csak az élőket, hanem az Örökkévalóságba átköltözteteket is átkarolja.

Végre még egy szép kath. szokást akarok említeni, mely világszerte el van fogadva, s azt bizonyítja, hogy a ker. kath. szeretet messze, messze, még a síron túl is kihat. Halottak napján tudnillik már jókor reggel gyülekeznek a hívek a templomba; hol bemutatattván a vérontás nélküli, szeplőtelen áldozat, majd szent énekek zengedezései között kimennek a temetőbe, hol az elhunytak porlandó tetemei nyugosznak. Az ájtatos menetet emelik a czéhek, és más jámbor társulatok, gyászt hirdető fekete lobogóikkal, s lámpáikkal, de leginkább buzgó énekléseikkel. Elérkezvén a sírkertbe, mindnyájan térdre borulnak a sz. kereszt előtt, és megható könyörgéseket intéznek a mindenek Urához: hogy az ott nyugvó elhunytaknak, ha netalán emberi gyarlóságuk szennyfoltjai miatt még a tisztulási helyen sínlődnének, legyen irgalmas és kegyelmes, és bocsássa őket sz. színe látására. Némelly helyeken e napon sz. beszéd is tartatik: melyben a szónok szívindító modorban fejtegeti halandóságunkat; és lelkes szavakkal fölhívja a híveket, hogy a kath. egyház szándéka szerint, a tisztulási helyen szenvedő lelkekért buzgón könyörögjenek, s azokat imádság, böjtölés, alamizsnálkodás, sz. mise-szolgáltatás, és más jóságos cselekedetek által segíteni el ne mulasztják. „Könyörüljtek rajtam, könyörüljtek rajtam legalább ti jó barátim! mert az Úr keze megilletett engem.” Illy sz. szokás, valamint örvendetes tanúja a kath. hitéletnek, úgy viszont a nép szívében tartós, és maradandó emléket hagy maga után.

Imatársulatok.

„Orate pro invicera, ut salvemini; multum enim valet deprecatio justii assidua.”

(Jac. 5, 16.)

A hol eleven a hit, ott a hit iránti buzgóság is eleven; és e buzgóság nyilatkozik külsőképen az úgynevezett hitterjesztő egyletek-, belsőképen pedig azon ájtatos társulatokban, melyek majd a tiszta ker. szellem terjesztésén, majd a jóságos cselekedetek szilárdításán, majd végre a bűnösök megtérítésén

fáradoznak. Minél fogva a korszak örvendetesebb tüneményei közé méltán sorozzuk azon meleg részvétet is, melyet a hívő nép eme társulatok iránt ápol és mutat. S csakugyan illy társulatoknak csak czélját és irányát szükséges fölfogni, hogy a szív azok tiszteletére gerjedjen.

Isten azt akarja, hogy minden ember az igazság ismeretére jusson, s a szerint élvén, üdvözüljön. De íme az emberek igen nagy része még folyvást sötétség-, és a halál árnyékában ül; távol az igazság és üdv forrásától, idegen isteneket imád, és bűnös szenvedélyeinek hódol. S alig van korszak, melyben a vallás nagyobb károkat szenvedett volna, mint épen jelen korunkban. A világ ugyan mindig ellenséges indulattal viseltetett Krisztus, és az ő egyháza iránt; a sötétség mindig harczolt azon világosság ellen, mely Krisztusban megvilágosítá a világot: de a harcz soha sem volt makacsabb, mint az úgynevezett felvilágosodott század napjaitól fogva. Se gonosz szellem korunkban is iszonyú pusztításokat okozott, és folyvást okoz. Ennek tudandó be, hogy bár merre fordítjuk figyelmünket, mindenfelé a hitet és erkölcsi érzelmeket látjuk meggyengítve. Itt látjuk a vallási közönyösség szülte hitetlenséget, ott az erkölcsi romlottságot és feslettségét; emitt a tekintélyeket megvetve, amott a serdülő ifjúságot elvadulva, itt az érzékiséget, ott a szenvedélyeket fölizgatva: szóval, mindenfelé látjuk a vallástalanság- és erkölcstelenségnek, a társadalom legfelsőbb osztályaiban úgy, mint legsóbb rétegeiben, ragályosan pusztító mêtelyét; s a mi legveszedelmesebb, a gonoszság már pirulni sem akar. S valljon ki fog e bajokon segíteni?

Bizonyára, ki e bajok természetéről komolyabban gondolkodott, az könnyen meggyőződhetik, hogy e bajok orvoslására emberi erő nem elégséges. E bajokon csak az Isten segíthet! Egyébiránt a kereszténység lelke a szeretet. A jó keresztény nem tudja beérni az önmaga felőli gondoskodással: ő milliőkat hord szívében, kik vele az egy Isten képére teremtettek, egy áldozat vérén váltattak meg, egy örökségre hivatvák. Es e szeretet nem nézheti egykedvűleg annyi embertársainak veszedelmét, kik rohanó záporként futnak a kárhozat

örvényébe. A jó keresztény módokról gondolkodik tehát, és ahhoz fohászkodik segélyért, a kinek kezében van az ember szíve. Ő monda: „Kérjétek, és megadatik nektek; keressetek, és találtok; zörgessetek, és megnyitattik nektek. Mert valaki kér, véssen; és a ki keres, talál; és a zörgetőnek megnyitattik.” (Luk. 11.) Sőt, hogy esedezése annál hathatósb erővel bírjon az Isten előtt, s a kölcsönös buzdító példaadásból maga is új meg új éltető ösztönt és kitartó erélyességet merítsen, társulatba szövetkeznek; annyival is inkább, mivel maga Jézus is a jámbor szövetségeknek különös mennyei kegyelést biztosított, midőn azt monda: „Ha ketten közületek e földön egyetértendének bármelly dolog iránt, mellyet kérendenek, megadatik nekik az Atyámtól, ki a mennyekben van: mert a hol ketten, vagy hárman összejönnek nevemben, én középettök vagyok.” (Máté 18, 19.) „Imádkozzatok egymásért, hogy üdvözüljétek; mert igen hasznos az igaznak buzgó könyörgése.” (Jakab. 5) S csakugyan tanítja a tapasztalás, hogy minél jobban elterjednek és szilárdulnak az illy nemű társulatok, annál szembe-tűnőbb az erkölcsök javulása, és annál gyakoribb a bűnösök megtérése. Azért a kath. egyház valamint hajdan, úgy e korszakban is különös kegyelettel viseltetik eme társulatok iránt; a pápák áldásukat adák reájok, sőt tagjaikat több rendbeli lelki kegyelmekkel, és búcsúkkal is kitüntették. Az imatársulatok közt kiváló helyet foglal:

A Jézus szentséges szívéről nevezett társulat.

„Peromnem orationem etobsecrationiim orantes omni tempore in spiriitu; et in ipso vigilantes in omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis.” (Eplias. 6, 18.)

A világ kezdetétől fogva nem volt, de nem is lesz soha olly emberbarát, és jóltévő, mint az üdvözítő Jézus Krisztus! Szentséges szívének minden dobbanása, és érzelme az Isten dicsőségére, s a szenvedő emberiség javára volt szentelve. A hol csak szükségét látott, azonnal vigasztalást és segélyt nyújtott a szűkölködőnek. Csudatételei is merő jótétemények valának.

Meghívatik a galilaeai Kánába a menyegzőre: s a jegyesek szegénysége annyira megindítja kegyes szívét, hogy észrevevén a fogyatkozást, a vedreket vízzel parancsolja megtöltetni, és isteni erejével azonnal a vizet borrá változtatja. (Ján. 2.) Itt jó egy poklos, mondván: „Uram! na akarod, megtisztíthatsz engem.” És Jézus szíve könyörül rajta; mert kinyújtva kezét, megérinti, s mondja: „Akarom, tisztulj meg.” (Mát. 8.) Ott Jerikó mellett egy világtalan vak koldus ül; ki is értesülve róla, hogy Jézus menne által, fenszóval kiálta, mondván: „Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam.” S nem hiába könyörög. Jézus szíve megszanja őt, és visszadá neki a látást. (Luk. 18.) Emitt egy százados járul hozzá, eaeüezvön neki: „Uram f a szolgám otthon fekszik inaszakadtságban, és szörnyen gyötörtetik.” Jézus szíve ezt is megsajnálja: „En elmenyek, úgy mond, és meggyógyítom őtet.” Amott a pusztában egy népsereg az éhség veszedelmének van kitéve, nem lévén mit enniök. Jézus megsajnálja őket, mondván: „Szánom a sereget; mert ime már harmad napja, hogy velem vannak, és nincs, mit enniök; és ha éhen bocsájtom él őket haza, elfogyatkoznak az után: mert némelleyek közülök messzünnen jöttek.” (Márk. 8.) Itt egy asszony, ki vérfolyásban 12 esztendőtől fogva szenved vala, közeledik feléje, s megérinti köntöse szegélyét, azon reményben, hogy ha csak köntösét illeti is, meggyógyul, Jézus pedig megfordulván, és látván Őtet, monda: „Bízzál leányom! a te hited meggyógyított téged.” És meggyógyult az asszony azon órában. (Mát. 9.) Ott egy ifjút visznek sírjába, ki anyjának egyetlen fia volt. És látván őt Jézus érzékenyen megilletődött rajta, s monda a bús anyjának: „Ne sírj;” és oda járulván, illeté a koporsót, és monda: „Ifjú! neked mondom, kelj föl. És felüle, a ki meghalt vala, és kezde szólni; s átadá őt anyjának.” (Luk. 7.) Bethaniában már négy nap óta fekszik egy halott a sírban. Martba és Mária siraták őtet; Jézus szánakozott rajtok, és megparanosolá, hogy vegyék el a követ; és ég felé emelvén szemeit, imádkozott. Azután nagy szóval fölkiáltott: „Lázár! jöjj ki!” S aj holt Lázár legottan föltámadt, és előjött élve. (Ján. 11.) Akarjuk Jézus szeretetét még bővebben látni? Tekintsünk fel a Golgothára,

hol a kereszten függ, két lator társaságában fölfeszítve. Egész teste meg van szagatva, sebeiből patazik a vér, és kimondhatatlan kínokat szenved. S valljon mit tesz e rettentő állapotban? Talán bosszút forral ellenségeire, kik ennyi gyötrelmek közt is folyvást csúfolják és gyalázzák őtet? Nem, ő csendesesen tűr; sőt ellenségeiért imádkozik, mondván: „Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek!” (Luk. 23) De mit számlalom a nap sugarait, és a tenger cseppjeit? Jézus szívének szeretetét leírni nem lehet. Mert miként sz. János bizonyítja: „ha mind azok, amiket cselekedett Jézus, följegyzetnének, úgy vélem, a föld sem volna elegendő azon könyvek befogadására, melyek irathatnának.” (Ján. 21, 25.)

Egyébiránt Jézus szeretetét látjuk mindenek fölött az Oltári-szentségben öszpontosulva, hol az ő valóságos sz. teste és vére ember- és Istenségével jelen van. Itt nyitva szentséges ezive; kész mindenkor híveinek könyörgéseit meghallgatni. S ezen megfoghatatlan szeretet már 18 század óta virraszt és örködik az imálandó szentségben. Csak hogy fájdalom! az Urnak ezen szeretete nem becsültetik eléggé; sőt a mint a tapasztalás bizonyítja, talán sehol annyi bántalmakkal nem halmoztatik el Jézus szíve, mint a szeretet eme titkában. Fátyolt vetünk azon gúnyok-, rágalmak- és csúfoló dásokra, melyeket a legszentebb szív majd az eretnekektől, kik az Úr jelenlétét az Oltári-szentségben ostromolták, majd a hitetlenektől, kik őt e szentségben megbecstelenítik, szenvedett, és folyvást szenved; csak azt említem meg, hogy az igaz hitű keresztények közt is találkoznak, kik az irgalom ezen kútféjét megvetik, becsmérlik, káromolják, kellő készület nélkül, bűnnel terhelt lelkiismerettel veszik magukhoz, és így az Úr szeretetét hálátlanság- és gonoszsággal viszonzák.

Egyébiránt ha voltak eretnekek, ha találkoztak, és találkoznak tévhitű bűnösök, kik Jézus szentséges szívét szomoríták: ájtatos hívek sem hiányoztak soha! Igen, mindenkor találkoztak jámbor hívek, kik az Úr Jézus szomorkodó szívét annyi hálátlanság és; gyötrelmek közt megvigasztalni iparkodtak; mindig találkoztak buzgó keresztények, kik valamint az Úr szeretetét mindenek fölött becsülték, úgy e legszentebb

szentséghez is csak lelkiismeretüknek előrebocsájtott komoly megvizsgálása és megtisztítása után, alázatosság- és félelemmel, az Úr jóságában helyezett bizodalommal, a legmélyebb tisztelet- és leghőbb szeretettel járulának; készek lévén hitőket önéletök feláldozásával is bebizonyítani. – Annyi bizonyos, hogy az Úr szíve az Oltári-szentségben, mindenkor méltó tiszteletben részesült: kivált mióta az istenfelő zárdaszűz, Alacoque Margit-Mária, a neki tett kijelentésnél fogva kieszközlé e sz. szív ünnepének létesülését; mellyet több pápa, nevezetesen VI. Pius teljes búcsúval is kitüntetett. És ki olvashatja elérzékenyülés nélkül azon magasztos énekeket, főséges imákat, lelket emelő elmélkedéseket, mellyeket az Úr szívének tisztelőtére sz. Bernard, aquinói sz. Tamás, sz. Bonaventura, sz. Klára, sz. Theréz, sz. Gertrud, és más sz. életű hívek szerkesztének és gyakorlának? Sőt, hogy a legszentebb szív iránti tisztelet és szeretet annál mélyebben beoltassék a hívek szívébe, már több évek előtt különös társulatok is alakultak; mellyek tagjai föltették magukban, hogy az Oltári-szentséget, mellyben Jézus szentséges szíve az ő isteni személyével, testés lelkével mindig egyesülve van, a napnak bizonyos óráiban, különös kegyelet- és hódolattal imádandják, Istennek az Oltári-szentségben nyert kegyelmekért hálát adandnak, és így az imádandó szentség ellen elkövetett számtalan méltatlanságot és szentségtörést imádságaik által némileg jóváteendik. Ezenkívül őrizkedni fognak a harag-, irigység-, fösvenység-, gyűlölség-, bosszúvágy-, bujaság- és más efféle bűnöktől: ellenben pedig azon erényekben fogják magukat gyakorolni, mellyekkel Jézus sz. szíve tündöklik, úgy mint a szelídség-, szeretet-, jótékonyág-, engesztelődés- és tisztaságban.

A fő testvérület Romában van, előbb S. Maria ad Vineam, most della Pace nevű egyházban, mellybe az egész világból számos fiók-testvérületek vannak bekebelezve: úgy mint Olasz-, Francia-, Német-, Angol-, Bajor-, Belga-, stb. országokból. Hasonló társulat hazánkban, Pannonhalmán is léteznek; 1853-ban a pannonhegyi sz. Benedek rendű főapát által behozva, s az annyira elharapódzott káromkodás, valamint a gyakoribb szentségtörések kiirtása- és elhárítására

irányozva. Egyébiránt Jézus szentséges szíve hány szomorú lelket megvigasztalt? hány lelki beteget meggyógyított? hány halottat új életre ébresztett? Ezt csak a szíveket, és veséket vizsgáló Isten képes megmondani.

A bold. szűz Mária szeplőtelen szívéről nevezett társulat.

„Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.”

(Jac. 5, 20)

Jézusnak, az isteni Üdvözítőnek szíve után, legnemesebb sz. Mária szíve. Valamint Jézus, úgy az ő szeplőtlen szűz anyja egész életében az Isten dicsősége-, s az emberi-nem boldogításáért buzgott. S noha dicsőségesen bevégezvén földi pályáját, mennybe vétetett föl, mindazonáltal még mindig nyitva áll az ő anyai szíve; mert jegyessége nincs kötve hely- és időheá, hanem kiterjed az idők végéig, és fölhat a Magassághelinek trónjához. Ő még mindig közbenjáró asszonyunk a Megváltó és megváltottak közt: csakhogy dicsőbben, mint egykor a kérésztnél, t. i. a mennyei dicsőülés fényében; azért kiált föl sz. Bernard: „Irgalmadat oh sz. szűz! csak az tagadhatná, a ki szükségeiben téged hívott, és segítséget nem nyert. Mi azonban veled együtt örvendünk erényeid fölött; magasztaljuk szüzességedet, csudáljuk alázatosságodat: de mindezeknél kedvesebb nekünk a te irgalmad; ehhez ragaszkodunk inkább, erről elmélkedünk gyakrabban, ezt hívjuk minduntalan.”

Nincs itt tiszta öröm bánat nélkül; a folyvást tartó boldogság csak mennyben van: de mégis a földön kell azt megszerezni a kísértetek elleni küzdelem által. És e küzdelem nehéz; és sokan vannak, a kik elesnek a fárasztó tusában. S valljon ki fog itt irt nyújtani az elesettnek gebére? Ki fogja álmaikból fölrázni a szerencsétleneket; ha egyszer a veszteg közönyösség szívöket elfogta, s az isteni ige, melly különben csontvelőkig hat, erejét elvesztette? Azonban ezeknek is

világít egy csillag, melly jó reményre jogosít. Ha bár az illy szerencsétlenek, nem ismerik is többé az ő szerencsétlenségöket, és a világ hiúságiban elmerülve, ezt nem érzik is: annál fájdalmasabban érzi azt az isteni anya. Ő jelen van minden küzdelemnél, hogy a jámbor Ruth gyanánt, a mezőkön elhullott kalászatokat fölvezdje, nehogy szétszórva elgázoltasanak; ő meg nem veti az elesetteket: sőt épen a bűnösök azok, kik után a sz. szűz kitűnő szeretettel jár, hogy a veszély ösvényeiről őket fölvegye, s megszabadítsa. És ki fogja leírni azon kegyeit, mellyekkel enyhíteni szokta a bűnösöknek bánatgyötorte szíveiket? A kegyes szűz anyai szelídséggel terjeszti eléjük az ő nyomorukat, megszerzi számukra a föltámasztó malasztot, és a lelkek üdveért nem kiméi fáradságot: ez az ő legkedvesebb foglalatossága! Azért: „Ne essél kétségbe oh bűnös! úgymond sz. Bazil; hanem minden alkalommal hívjad Máriát, kit az Úr minden ügyeidben segítségedre adott. Szorongattatol elkövetett bűneid miatt; kínozz a gondolat, nem tudván, ha minden bűneid megbocsájtattak-e; vagy azt hiszed, hogy nincs elegendő bánatod? Folyamodjál anyádhoz; minden kísértetben járulj hozzá, s gyermeki bizalommal fohászkodjál föl, mondván: Oh szeretett anya! elismerem, hogy ellened vétettem, midőn Krisztus Jézust, a te szerelmes isteni fiadat megbántottam; de már most töredelmes szívvel szánom-bánom bűneimet: könyörögj érettem, szegény bűnösért isteni fiad előtt; mert bizonyos vagyok benne, hogy ez semmi kérésedet meg nem tagadja.”

Ki mondja meg a fák számát, az ágakat és leveleit? Ezer-szer áldoznék le a nap, és senki meg nem számlálná; szintűgy megszámlíthatlanok azon jótétemények is, mellyekben az ő közbenjárása által a kérdéses 1840-1854. korszakban is részt vett a bűnös emberiség. Ennek élő bizonyossága azon társulat is, melly 1836-ik évben Parisban keletkezett.

Ez idő tájban, valamint mindenütt, úgy Frankhonban is a hitetlenség vakmerő szabadossággal ostromoltasz, vallásunkat. Nyilvános teremek- és gyülekezetekben szószékekről lőn hirdetve, hogy a kereszténység kora lejárt; melly ha egykor valami jót eszközölt is, immár korunk igényeivel meg nem férhet, a

szellem haladásával lépést nem tarthat. Nem hiányoztak emberek, kik a felvilágosodás álarcza alatt a kath. hit igazságait folytonos becsmérléssel és csalárd hitegetéssel kétségbe vonák, vagy egyenesen megtagadják; az egyháznak szertartásait kigúnyolák, fölszentelt szolgálait gyanúsíták, és csúfságokkal lealázták. És e hitetlenség átcsapott a közéletbe is. – Van Parisban egy, a Palais-Royal és börze között, tehát a város közepén helyezett plébánia-templom, melly egykor a győzelemről nevezett Nagy-Boldogasszony tiszteletére volt felavatva, de idővel nevével együtt hajdani dicsőségét is elveszte. E templomot színházak, mulató-helyek, ipar- és kereskedelmi boltok, s raktárak veszik körül. A forradalom idejében börzéül szolgált, sőt nyilvános erkölcstelenség színpadává lön. Hogy a plébániában a szentségek m ég a haldoklóktól is visszautasítottak, könnyen elképzelhető. Hasztalan lépett föl szószékre a plébános: hallgatói a pusztá falak valának; 26-27 ezernyi hi vei közül alig járt egy-kettő az isteni-szolgálatra; a többi hívek a templom- és Istennel mit sem látszanak gondolni. Illy mostoha helyzetben mit tegyen a buzgó lelkipásztor? A plébános látván, hogy itt sem oktatás, sem intés, sem jámbor példaadás nem segíthet többé: a kegyelem anyjához folyamodott segítségért. S ime épen ezen, itt olly szikla-kemény, ott a világ bojtorjánival benőtt, amott széles úttá, s keményre tapodott földbe vetette az isteni gondviselés irgalmasságának magvait. Dufriche-Desgenettes, így hitták a plébánost, egyletbe gyűjté a maroknyi számra olvadt kis nyáját; és egyesített ima- és buzgósággal, meg nem szűnt kötelességfeledett híveit az irgalom anyjának szeplőtelen szívébe ajánlani. – A buzgó törekvést fényes siker koronázá! A társulat naponkint melegebb részvétnak örvendett. A kötelességfeledett hívek ocsúdni kezdenek vészthozó álmukból, s visszatérni az igazság útjára. – Illy kedvező előzmények után, a következő 1837-ik évben Dufriche-Desgenettes élénken ösztönöztetve azon vágytól, hogy az égből nyert kegyelmekben minél többen részesülhessenek, ő szentségéhez, a kath. egyház látható fejéhez alázatos folyamodványt készített; esdekelve, mikép a kised társulatot megerősíteni, s anyatársulatképen egész Frankhonra kiterjeszteni

méltóztatnék. E folyamodványt benyújtotta a párisi érseknek, azon könyörgéssel, miszerint lenne kegyes azt hathatós befo-lyásával pártolván, ő szentségéhez juttatni. A legszigorúbb letiltás lőn kérelmének eredménye. Engedelmes fiúként meg-nyugodott volna ő e tiltakozáson, ha egy folytonos belsőstőn nem izgatja vala őtet, biztos siker reményével kecsegtetvén. Parisból eltiltatván tehát Romához fordult, hol egy jámbor barátja lakott. Átküldötte hozzá folyamodványát; kérvén őt, miszerint azt tekintélyes egyházi egyének útján ő szentségének zsámolyához juttatná. Két előkelő férfi pártfogása alá vette a folyamodványt; Ígervén, hogy két hét alatt kedvező eredményt eszközölnek ki. Azonban ezek nem sokára elállottak az ügytől; oda nyilatkozván, miszerint fontolóra vévén a kérelmet, azt nem találják helyeselhetőnek, s hogy ő szentsége még a párisi érseknek sem adná meg azon kegyelmet, mellyet ők igényel-nek. Egész egy éve múlt vala már, hogy a kérelem Romában hevert; midőn 1838-iki Martius vége felé eltökélé a társulat, e czélra különösen irányozandó imádságok által, Mária közben-járását a szerencsés siker kieszközléseért kérni. Úgy is lett. A győzelemről nevezett szeplőtelen Szűz, módot talált üdvös ter-vők kivitelére. April elején egy születése, úgy szinte jámbor-sága által jeles asszonyság történetesen beszélni hallván a ke-gyelmekről, mellyek a nevezett plébánia-templomban Mária közbenjárása által nyerettek, megértvén egyszermind az ot-tani plébános kívánságát, magára vállalta a folyamodványnak ő szentségéhez benyújtását: mit haladék nélkül meg is tett. Alig hogy a szentséges atya a folyamodványt átolvasta, azon-nal parancsolatot adott egy brève szerkesztésére, mellynek ere-jével ezen együletet nem csak minden időkre megalapítá, de sőt, a mit kérni sem bátorkodtak, azt az egész világra kiterjeszthető anyatársulattá emelni, B az egyház lelki kincstárából teljes búcsúkkal megajándékozni méltóztatott.

Ez idő óta bámulandó gyorsasággal kezdett a társulat ter-jedni, a pápai birodalomban, Toscana-, Lombard-Velence-, Modena-, Parma-, Nápoly- és Piemontban, Ausztria-, Bajorhon-, Poroszország-, Wurtemberg-, Svédhon-, Belgium-, Holland-, Angol- és Irhonban, Scotia, Spanyol-, Portugal- és Törökor-

ezég kebelében; behatott Ásia-, Afrika-, Amerika- s Ausztráliába is olly sikerrel, hogy a társtagok száma néhány év alatt milliókra szaporodott, és most is mindegyre növekszik. Jelenleg az egész kath. világban számlál 8100 fiók-társulatot, és 18,000,000-nál több tagot. S ezek közt több királyi herczegek és fejedelmek, fővezérek, és minden rendű, korú katolikusok találatnak.

Hasonló társulatok léteznek hazánkban is., nevezetesen Pannonhalmán; mely utóbbi 1850 óta egyesítve van a párisi anyatársulattal, és ő szentsége-, b. e. XVI. Gergely pápától nyert hatalomnál fogva följogosítatott, egész Magyarhonból fiók-társulatokat kebelébe fölvenni. Célja e magyarhoni főtársulatnak ugyanaz, mi a párisié, hogy tudnillik: „a magyarok Nagy Asszonya, a bold, szűz Mária különösen a végből tiszteltessék, hogy esedezése által, Isten ő sz. fölsége megengesztelődve, áraszsza a bűnösök-, hitbeli tévelygők-, vallástalanok- és a kath. anyaszentegyház ellenségeire malasztjának bőségét; s hogy ezen ájtatosság által a vallási tespedésnek, hidegségnek, erkölcstelenségnek, iszonyatos káromkodásnak gát és vég vetessék; ellenben éleszsze föl az isteni félelmet, ker. jámborságot, feddhetetlen józan életet, az előljárók iránti tiszteletet, a kötelességek teljesítésében való pontos eljárást, és hogy a hon minden polgárai egymás iránt tetteles atyafiságos szeretettel viseltessenek; hogy az egész országban szűnjék meg minden eretnenség, és a romai kath. sz. hitnek helyre állítása által a szíveknek igaz és tartós egyessége eszközöltessék.” E fő társulat jelenleg 15,000-nél több tagot számít, és még mindig élénk részvétnek örvend.

A Győzedelmi-Boldogasszony-egylet.

„Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.” (Luc. 3, 8.)

1842-ki Január első napjaiban megjelent Rómában egy strassburgi gazdag zsidó ifjú, kinek neve Ratisbonne Alfonz. Az ifjú izraelita kisedet korától fogva különös ellenszenvvel vi-

seltetett a kereszténység iránt; kivált mióta testvérbátyja, Ratisbonne Tivadar kereszténynyé, g áldozópappá lett, azóta kimeríthetetlen volt a csüfölnédásokban és becmérlésekben. Szülédinek halála után a gúnyolódó ifjú nagybátyjának, a híres bankigazgatónak jutott gondviselése alá; ki, hogy az ifjút üzérkedésére mégnyerje, lovakat, kocsit, utazására pénzt ajánlott neki, s ezerféle szívességet mutatott iránta. Az ifjú élt az alkalommal; és azon hiedelemben, hogy a világ csak azért létezik, hogy élveztessék, minden gondolható kételmeknek átengedte magát; s noha a testi gyönyörök-és méltatlan társaságoktól óvakodék, mégis nem gondolt egyébre, mint ünnepek-és vígságokra. 1841-ben, miután rokonai által átalott mátkáját eljegyzette, hosszabb útra keletnek indult, a telet Malta szigetén töltendó; azonban az isteni gondviselés úgy rendelte, hogy útközben Olasz- és Nápoly országot érinté, s mint főnebb emlitém, 1842. Január első napjaiban Romába jött. A kereszténység fővárosa nem tévé az ifjúra azon benyomást, mellyet az rendszerint majd minden utazóra szokott tenni. Egyhangú csudálattal tekinte meg csarnokokat, circusokat, templomokat, katakombákat, és számtalan szépségeket, mellyekkel Roma bír. A hitetlen ifjú, ki saját vallomása szerint a bibliát is csak nevérol ismerte, és semmi tényleges (positiv) hittel nem bírt, a sz. városban is keserű gyűlöletet táplált szívében papok, templomok, kolostorok, kivált pedig ajezuiták iránt: ezeknek pusztá neve is dühbe hozá őt. Időközben megismerkedett Bussieres báróval, Tivadar bátyjának barátjával, ki néhány évek előtt a protestantismust elhagyván, katolikussá lett, s a keleten és Syriában tett utazásainak kiadása által magának hirt szerzett. Azonban csakhamar kitűnt, milly szellem gyermeke Alfonz. A báró mélyen sajnálta elfogult vendégének hitelenségét, s mindent elkövetett, hogy előítéleteit eloszlassa, s őt a ker. kath. hit igazságáról meggyőzze. De hasztalan! Az ifjú fulánkkal felelt, és vádakkal, minöket szó- és írásbeli közlésekből annyiszor hallott. Hiába magasztala Bussieres a katolicismus benső életerejét és magasztosságát, fösleges szertartásait, és egyéb nagyszerű intézvényeit: az ifjú gondolkozását megváltoztatni nem vala lehetséges. Végre így szólott Bussieres: „Jól van hát; mivel kegyed minden

babonának ugyancsak ellensége, s oly liberális nézeteket véd; mivel kegyed oly erős, fölvilágosodott szellem: volna-e bátorsága magát bizonyos próbának alája vetni?” – Minő próbának? kérdi az ifjú. „Hordozzon kegyed, monda Bussieres, egy bizonyos tárgyat, mellyet mindjárt átadandok. Íme szűz Mária érme. A dolog nemde nevetségesnek látszik kegyed előtt? De én ez emlékpénznek nagy erőt tulajdonítok.” Ezen ajánlat, álmélkodásba ejtő az ifjút. E kísérletre ő nem vala elkészülve. Eleinte vállat voníta; de azután eszébe jutott, hogy e jelenet valami nagyon is érdekes szakaszt képezend uti naplójában, végre ráállott, elfogadni az emlékpénzt; kézzel foghaló tanúságul adandót mátkájának. Beegyezte után az érem nagy ügygyel-bajjal nyakába akasztaték, és ő fenhahotával monda: „Nosza, most római katolikus vagyok, és apostoli.”

Ez megtörténvén, így szóla Bussieres: „A próbát be is kell fejezni. Szükséges t. i., hogy kegyed reggel és estve elmondjon egy igen rövid és hathatós imádságot, mellyet sz. Bernard szokott volt imádkozni, és ekkép kezdődik: Memorare.” Micsoda imádság ez a kegyed Memorare-ja? kiálta az ifjú; mellőzzük ez esztelenséget. – E fölött sz. Bernard neve bosszúsággal tölte el keblét: annyival inkább, mivel e név bátyjára emlékezteté őt, ki ugyané szentnek életét megírta; oly mű, mellyet a hitetlen izraelita soha olvasni nem akart. Kérte tehát Bussieres urat, hagyjon föl az imádsággal. Azonban a báró megmaradt a mellett, hogy a rövid imádságot el kell mondania. „Jól van tehát szólt Alfonz; megígérem, elmondani az imádságot; ha nem használ, nem is árt.” Erre Bussieres előhozta az imádságot, és leírás végett átadá neki; s ezzel elváltak. Az ifjú az estét a színházban tölte, hol neki sem az érem, sem a Memorare eszébe nem jutott. Nem így Bussieres. A kegyes férfi még az nap meglátogatá némelly barátit; ájtatos imáikba ajánlván az ifjút, kinek megtérése annyira szívén feküdt. Alfonz hazajövé a színházból, mielőtt lefeküvék, adott szava szerint leírá az imádságot; melly ekképen szól: „Emlékezzél oh legkegyesebb szűz Anya, Mária! hogy még soha sem lehetett hallani, hogy valaki tőled gyámoltalanul magára hagyatott volna, ki a te oltalmadat kérte, s pártfogásért hozzád folyamodott. Én is hasonló bizalomtól

lelkésítve, hozzád sóhajtok oh szüzek Szüze! angyalok királynéja; mi urunk Jézus Krisztusnak Anyja! Hozzád tekintek föl oh vezérsillagja e zajos élettengernek. Én nyomorult bűnös, sírva és zokogva lábaidhoz borulok. Ne vesd meg könyörgésemet oh hatalmas asszonya e világnak, és anyja az örök Igének! Hanem fordítsd rám figyelmedet, és hallgasd meg kérésemet e siralom völgyében, most, és főképp halálom óráján; oh irgalmas! oh kegyes! oh édes szűz Mária!” A gyönyörű imádságot gépszerűleg, majdnem minden figyelem nélkül leírá, s lefeküdt.

Más nap (Jan. 16-án) készülteket tőn az elutazásra, s e végre útlevelét is aláíratá; de közben szünetnélkül a Memorare’ forgott eszében, mitől nem tudott szabadulni. „Istenem! monda, hogy benyomódtak e szavak emlékezetembe; milly egészen elfogták lelkemet.” Még az nap elment Bussieres úrhoz, hogy keleti utazása iránt némelly érdekes fölvilágosítást nyerhessen. A báró sajnálá, hogy el akar utazni, kivált olly pillanatban, midőn sz. Péter ünnepére (Jan. 22.) a világ minden részeiből érkeznek vendégek Romába. Sok mentegetődzések után végre beleegyezett, hogy az ünnepet bevárja; a pápát látni akarván. S azóta több rendű kirándulásokat tevének együtt, a mint jött: most egy emlékjel, majd egy festmény, ismét a táj szokásai képezek beszélgetésük tárgyát; közbe vallási kérdések szövettek. Bussieres úr nem mulasztá el egy alkalmat is, hogy a hitetlen ifjúnak visszás és borongó nézeteit földerítse; azonban minden buzgósága Alfonznak könnyelmű s átalkodott természetén hajótörést szenvedett: ki a legfontosabb dolgok fölött is nevetett; elménczkedése szikráihoz járulván a becsmérések villámai, melyekre gondolni is borzasztó.

Jan. 20-án meglátogatá néhány rokongondolkodású barátit, és szokás szerint a vadászatról, a carneval örömei- s multságairól, a művészet- és politikáról, a kereszténység- és catholicismusról elménczkedtek, s a legkönnyelműbb módon mulaták magukat; a mi onnét is kitetszik, mivel Alfonznak saját vallomása szerint, ha valaki közéjük jő, s így szól: „Alfonz! egy óra-negyed múlva Krisztus Jézust, mint Istenedet és megváltódat imárod, s egy szegény templomban letérdpelsz; a jezuiták kolostorában, hol a carnevalt töltended, hogy kereszt-

séghez készülj, és magadat a kath. anyaszentegyháznak szenteld, egy pap lábainál melledet vered, a világnak és pompáinak ellene mondasz, ellene gazdagságod-, reményeid- és kilátásaidnak: sőt, ha meg kell lenni, lemondasz mátkádról, családod hajlandóságáról, barátid becsüléséről, és az egész zsidó nemzetségragaszkodásáról; és egyébre nem törekszel, mint hogy Jézus Krisztust kövesd, és keresztjét; haláloeddig hordozd’ egy illy prófétát bolondnak fogott tartani. S mégis halljuk csak, mi történt!

Elválván barátitól Alfonz, Bussieres úr kocsijával találkozott, a ki őt rövid sétakocsizásra hívta. Az idő kedvezett, s azért örömmel fogadá el a meghívást. Sz. András templomához érkeztén, a báró egy-két perczre engedelmet kért, míg dolgát végzendi; s ajánlá Alfonznak: várakoznék rá a kocsin; de ő inkább kívánt leszállni, hogy a templomot láthassa. S ime a boldogs. Szűz, kinek közbenjárására már annyi bűnös kegyelmet nyert, véget vetett az ifjú hitetlenségének! Ugyanazon pillanatban, midőn a templomba lépett, s egészen gépszerűleg ide s tova tekintgetett, látja, miként a kápolnában egyszerre minden fényben úszik, és a fény közepette az Isten anyja, mikép az emlékpénzen van, kimondhatatlanul dicső, fényes és nagy alakban, telve leírhatlan kedvességgel jelenik meg; mindkét kezét intőleg eresztvén le: mintha fölhitte volna, hogy vessen ellenszegülésének véget; mire Alfonz térdeire esett. Es a sz. Szűz ismét mintegy jóváhagyólag intett; mintha mondotta volna: „így van jól; így van jól.” A báró végezvén dolgát, útitársát hasztalan keresi, és tudakolja. Nyugtalanul lépett utóbb a kisszerű templomba, s őt nagy álmétkodására itt találja, egy oltár előtt földre borulva. Erre közelebb lép hozzá, s nevének szólítja: Alfonz! Alfonz⁴! de semmi feleletet sem kap; vállát veregeti.: de az olly elmerülve fekszik a márványon, hogy eít nem veszi észre. – Végre föleszmélt; de nem tudta tulajdonképen, hol van; nem tudta, Alfonz-e, vagy más valaki: annyira átváltozva érzé bensejét. Majd megragadá a mellén függő érmet, és szünet nélkül csókolgatá azt: hálaszavakat rebegvén azokhoz, a kik érette imádkoztak. S a zsidó ifjú, ki saját vallomása szerint soha vallásos könyvet ki nem nyitott, soha sz.-

írást nem olvasott, kinek az ó-szövetség minden tanításai-, ígéretei-, vigasztalásai-, áldozatai- és szertartásaival ismeretlen volt, ezen új divatú, hitetlen zsidó ifjú, egészen megváltozott; egyszerre belátá a ker. igazság és hittitkok értelmét, s érzi a kimondhatlan benyomást, melyet rá tőnek. Egyébiránt hagyjuk őt magát szólani: „Minden, a mit mondhatok, ennyiiből áll, hogy a jelenet pillanatában a fátyol szememről leesett; nem egy fátyol, hanem számtalan fátyolok, mellyek körülfogának, egymás után, és ragadó sebességgel elenyésztenek: mint izzó nap behatása alatt a jégvárta. Sírt hagyék él, és sötétségbeledel; magamban életet érzék, igazi életet... de könnyeim peregetek! Láttam az örvény mélyében a végtelen nyomort, mellyből a végtelen jóság által kirántottam; resztem, és remegtem az ok látásánál, miket elkövettem; elkábult, meglágyult, összetörődött valék a csodálat- és hálától. Bátyámra mondhatlan örömmel gondolok; de a szeretet könnyei közé vegyültek a szánakodásai is. Ah mennyi ember lépdel nyugodtan ez örvénybe le, büszkén, zárt szemekkel, és telgondatlansággal.... Lemegy, és élve temeti magát a rettenetéé {sötétségbe.... És családom, mátkám, szegény húgaim! Ak jjiinő szorongatással gondoltam reátok, a kiket szeretek! Csak érettetek imádkoztam. Nem fogjátok-e fölemelni szemeiteket a világ Megváltójához, kinek vére lemossa az eredendő büüt? Ah mily ocsmányok e mocsok nyomai! Mikép teszik ismeretlenekké az Isten hasonképére alkotott teremtményeket!” Az isteni kegyelem egy pillanat alatt fölvilágosítá a hitetlen ifjút, s minden kétségeit eloszlatá.

Megkereszteltetése után, melly Jan. 31-én nagy ünnepelelyel ment végbe, most azon gondolat foglalkoztatá őt, vajha előbbi hitsorsosai szinte részt vehetnének az élő Istennek ezen irgalmában. E jámbor gondolat valósitása, szüntelen szemei előtt forgott. Irt tehát ez ügyben bátyjának, ki a „Notre-Dame des Victoires” című egyháznál segédlelkészi hivatalt viselt Parisban, és lángoló szeretettel kére őt, miszerint vegyen házat az izraelitáknak, Krisztus általi újjászületését eszközlendő. – Tivadar kimondhatlan szívbeli örömmel fogadá újon megtért öcscsének felszólítását; mégis az egész ügyet

Dávid dicső leányának, a sz. Szűznek oltalmába ajánlá; mondván: „Oh bold. szűz Mária! ha tőled ered a sz. vállalat, s te csepegtetted be e hő gondolatot: engedd nekünk ezt valami jel által megismernünk: küldj nekünk mielőbb Izrael tévelygő fiaiból egy gyermeket, és ez fog zálogul szolgálni, hogy a sz. gondolat tőled származik.” A kívánt jel nem maradt sokáig el. Még az nap kapott Tivadar levelet a lazaristák főnökétől, ki arról tudósítá őt, hogy egy nehéz betegségben fekvő zsidó asszony, még halála előtt szeretné két leányát keresztény kezekre bízni. Erre a buzgó pap azonnal fölkeresi az asszonyt, és erős védőkkel a sz.-írásból megmutatja neki, hogy Krisztus az igazi Messiás; valamint hogy a kereszténység szoros viszonyban áll az ó-szövetséggel: miután az ősatyáknak tett ígéretnek, és a próféták jövendölései az új-szövetségben beteljesültek. Krisztus az, a kiről mondatott Ábrahámnak: „A te maradékodban megáldatik a föld minden nemzetsége”. (I.Móz. 22, 18.) „Nincs is másban üdvösség” (mint Urunk Jézusban); „mert nem adatott más név az ég alatt az embereknek, a mellyben nekünk üdvözlünk kellene”, mint a sz.-írás mondja, (Apóst. cs. 4, 12.) 0 az, a ki „megalázta önmagát, engedelmes lévén mind halálig, pedig a keresztnek haláláig. Annak okáért Isten is fölmagasztalta Őt, és nevet ajándékozott neki, melly minden név fölött van; hogy Jézus nevére minden mennyeiek-, földiek- és földalattiaknak térdök meghajolják; és minden nyelv vallást tegyen, hogy az Úr Jézus Krisztus az Atya-Istennek dicsőségében van.” (Filip. 2, 8-11) Az asszony szemeiről leesett a fátyol, hitt a Krisztusban, és megkereszteltetett. Nem sokára boldogul elhunyt az Úrban; miután két gyermekét a kegyes áldozár gondviselésére bízta. Alig múlt egy hét, ismét egy másik asszony jelenté magát, kire Alfonz csudálatos megtérése rendkívüli hatást gyakorolt. Ez is mihelyt megtanulá az üdvösség tanait, azonnal fölvette a sz. keresztiségét, és pedig egész családjával. – S így egyik megtérés a másikat követte. Nem sokára Ratisbonne Alfonz-Mária is Parisba jött, és megjelenése az egész városban nagy lelkesedést idézett elő: ő pedig nem szűnt a hívek gyülekezeteiben az Úr irgalmát dicsőíteni; mondván: „Noha azelőtt káromló, üldöző és gyalázó valék, azonban irgalmas-

ságot nyertem, mivel tudatlanul cselekedtem azokat hitetlenségemben. Sőt felette bő mértékkel részesítettem a mi Urunk kegyelmében mind a hitre, mind a Krisztus Jézus tanításával egyező szeretetre nézve. Igaz állítás, és mindenképen méltó, mellyhez ragaszkodjunk: hogy Krisztus Jézus a bűnösöket üdvözíteni jött e világra; kik közül első én vagyok. De azért nyertem irgalmasságot, hogy én bennem főképen mutatná meg Jézus Krisztus minden kegyelmességét, tükörképül azoknak, a kik jövendőben hisznek ő benne, az örök élet elnyerésére. Neki pedig, az örökkévaló királynak, a halhatatlan, láthatatlan, egyedül bölcs Istennek, tisztelet és dicsőség mind örökön örökké. Amen.” (I. Tim. 1,13-17.) S hogy szívbeli háláját tetteleg is bebizonyítsa, a bold. Szűz tiszteletére különös templomot építtetett Parisban; mellynek oltarán az Isten anyja azon alakban van ábrázolva, mellyben neki sz. Endre templomában megjelent. Később az ifjú hitbajnok St.-Achentben, Amienshez közel, pápai engedelemmel jezuíta-novitatusba lépett. De a megtérések ezentúl is napról-napra szaporodtak, és a sz. vállalat iránt mindig élénkebb részvét mutatkozott.

Illy szerencsés előzmények után Ratisbonne Tivadar Romába ment, és XVI. Gergely pápának fiúi kegyelettel térj észte elő szándékát; a zsidók térítésére különös küldetésért folyamodván. A sz. atya kitűnő szeretet- és nyájassággal fogadá a folyamodót; megdicsérte nemes szándékát, és apostoli áldását adta rá. S ekképen ott nyerte megerősítését a vállalat, hol az eredetileg keletkezett, t. i. a kereszténység fővárosában. Az apostoli áldás nem sokára bő gyümölcsöt termett. Tivadar visszatérvén Parisba, azonnal együletet alapított, mellynek célja: imádkozni a zsidók megtéréseért, és segédkezet nyújtani azoknak, kik a zsidóságból a kereszténységre tértek, vagy megtérni kívánkoznak. Igaz, merész gondolat, azok megtérését reményleni, kik, mint sz. Pál mondja, mindegyre várják a Messiást: ki csak az ítélet napján fog megjelenni, hogy megítélje őket, és leemelje a szívöket takaró fátyolt; de az is bizonyos, hogy a végetlen irgalmú Isten e megátalkodott népet, melly az Istenember megölésével, az átkot önkényt magára idézte, szinte nem hagyja minden kegyelem nélkül, sőt miként

a tapasztalás bizonyítja, időnkint e népet is az igazság elfogadására vezérli. – Ratisbonne Tivadar az együletet a győzedelmi Boldogasszony oltalma alá helyezé; jól tudván, Hogy Mária az, ki a bűnösöknek a töredelmesség malasztját, a szomorúaknak a vigasztalást, az üldözötteknek a béke malasztját, az iparkodóknak áldást, a raboknak szabadságot nyer hathatós közbenjárásával. Mit is tagadhatna meg a Mindenható attól, ki a Szentlélek jegyese, Jézusnak pedig édes anyja vala?

Jelenleg az együletnek van saját temploma s háza Parisban, mellyben körül-belül 100 személy lakik; kik mindnyájan megtért izraeliták, és az alapítónak lelkipásztori felügyelése alatt, az Úrban elvonult életet viselnek. Szinte az egylethez csatlakoztak némely kegyes asszonyságok, kik az izraeliták Krisztus általi újjászületését anyagi és szellemi eszközökkel könnyíteni, s illetőleg előmozdítani iparkodnánk. Adja a fölséges Isten, hogy a megátalkodott nemzet jóakarató fiai, végre kiderülvén vakságukból, fogadják el az igaz világosságot, Krisztus Jézust, a mi Urunkat, kinek hála és dicsőség örökön örökké.

Az élő szent olvasó társulata.

„Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus: sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus.” (Psal. 95, 6.)

Az egyház veteményes kertjében van egy rózsabokor, mellyen a legszebb virágok teremnek. E virágokból az ájtatos keresztények bokrétát kötnek a bold. szűz Mária tiszteletére; melly olly kellemes illattal bír, hogy e tekintetben egy virágfüzér sem vetélkedhetik vele. Ezen illat elűzi a hitetlenséget, szomorúságot és csüggedést, kiirtja a szakadás és tévelygés szellemét, eltávoztatja tőlünk az érdemlett büntetéseket, megszünteti a drágaságot, éhséget, döghalált, és más efféle szerencsétlenségeket; ellenben föléleszti a hitet, reményt és szeretetet, a jámborságot, az istenes, életet. E jeles bokrétával indult el hajdan sz. Domonkos a hitetlenség elűzésére: s illatával számtalanokat az üdvösség útjára igazított. Az őshajdan

vitézei sz. ékesség gyanánt függesztek mellökre, és kegyelettel hordozták győzelem-szokott kezeikben. E gyönyörű virágfűzér ékesíté a királyok és fejedelmek trónját; mellytől ezek még akkor sem váltak meg, midőn bíort és koronát félrelökének. Ez volt büszkesége atyáinknak, kik a kellemes rózsafűzért nem tudták elég korán gyermekeik kezeikbe adni, és szeretetét szívökbe csepegtetni: ezt viselek az ifjak és szüzek, ez óvta meg őket sok veszedelemtől. S ki ne kívánozzék a kellemes rózsafűzérrel megismerkedni, s azt a szeplőtelen szűz Anyának bemutatni?

A gyönyörű rózsafűzér nem egyéb, mint a sz. olvasó imádsága, melly a hit és szeretet legszebb virágaiból van összeállítva, s fölékesítve. Előkerülnek ott hitünk ágazatai; előjön a „Miatyánk,” meilyet isteni mesterünk szentséges ajkairól tanultunk; ismételtetik az „Üdvözet,” mellyel Gábiel főangyal hajdan a sz. Szüzet köszönté. Ezeknél szebb, és illatozóbb virágokat nem fogunk soha találni. – Egyébiránt az egész rózsafűzér olly kellemes, olly szívderítő alakban van szerkesztve, hogy annak illetésére az ember szíve a legszentebb örömmérzettel telik el.

A ki ezen gyönyörű bokrétéval meg akarja a szűz Anyát tisztelni, az mindenekelőtt keresztet vet magára; s ez által nyilván vallja, hogy minden reménye a sz. keresztben helyeztetett: mellynek erejében megismertük az Atyának bölcsességét, a Fiúnak szeretetét, és a Szentléleknek kegyelmét. Ez a dicsőséges jel, mellyen függött a világ váltsága, s nekünk utat nyitott az örök boldogságra; s nincs más jel, mellyben üdvözlünk lehetne! Azonban hit nélkül lehetetlen tetszeni Istennek. Az Atyának örök bölcsesége, Krisztus Jézus, a magas egeből leszállott a földre, s mennyei tanításával elüdvén szemekről a homályt, minden viszonyainkat kellő világosságba állítá; ő egyházat alapított, s erre bírta sz. tanításának igazságait. Azért a kath. ember hódolva az isteni Üdvözítő parancsának, mindent elfogad, a mit az anyaszentegyház, hogy higyük, élönkbe ad, és minden kételkedés nélkül elmondja az apostoli hitvallást, mellyet elejétől fogva az egyház, mint apostoloktól eredeti hagyományt tisztel. Majd az angyalok dicséne-

kébe vegyíti háladalát, mondván: „Dicsőség az Atyának, és Fiúnak, és Szentlélek Istennek; miképen kezdetben vala, most és örökön örökké.” Amen. Ezen angyali dicsének után ama sz. imát mondja el, mellyet isteni Mesterünk szentséges ajkairól tanultunk, s mellyben Isten országát és igazságát keressük mindenekelőtt; a többi fiúi bizodalommal ő reá hagyván. Ezután háromszor köszönti az angyali üdvözzellet Máriát, kitől hitünk Isteni szerzője, Jézus született; és ezt kéri az örvendetes olvasóban: hogy hitünket öregbítse, reményünket erősítse, szeretetünket teljesítse; a fájdalmasban: hogy elménket megvilágosítsa, akaratumkat tökéletesítse, emlékezetünket szilárdítsa; végre a dicsőségesben: hogy gondolatinkat intézze, szavainkat igazgassa, cselekedetinket kormányozza. E bevezetés után ismételve mondja el a Miatyánkot, Üdvözzetlet és a dicsőítést; mindenüvé az illető idők szerint, majd örvendetes, majd fájdalmas, majd dicsőséges titkokat vegyítvén. S vajmi szívemelő és vigaszteljesek e titkok!

„Jézus, kit a Szentlélektől fogadtál:” így kezdi az örvendetes titkokat; és ez által világos lesz neki, hogy az isteni mi bennünk is csak a Szentlélek által fogantathatik meg; világos lesz neki az igazság, mellyről sz. Pál ezeket mondja: „Senki sem mondhatja ki a Jézus nevét, hanem a Szentlélekben.” És ég felé irányozza fohászait, hogy onnét magának minden jóhoz a Szentlélek hét számú ajándékait lekönyörögje. Elmondja a második titok szavait: „Kit Erzsébethez méhedben hordoztál;” és Máriának fárasztó hegyi útján ál megemlékezik ön élete fárasztó útjáról: egyszersmind pedig arra intetik, hogy ezt bátran és fáradhatlanul Jézussal, t. i. az ő vallásának vezénylete mellett végezze. Nyomja bár az imádkozót e földi útjában szükség és fogyatkozás, úgy hogy olykor a kemény kísértetek alatt kénytelen fölsóhajtani, mégis vigasztalást talál ő, mihelyt a harmadik titok szavait kimondá: „Kit szűzen szültél;” sorsa bizonyára elviselhetőbbé lesz, látván az Isten anyja- s Piáét. Es ha a szükölködés visszatartja őt az áldozattól, mellyet olly igen szeretne bemutatni, majd megtanítja őt a negyedik titok, hogy még mindig hatalmában áll a legkellemes áldozatot bemutatni: „Jézust, kit te oh sz. Szűz! a templomban

bemutattál.” Ha pedig elveszte bűne által Jézust, oh hol fogja őt ismét megtalálni? Az ötödik titok vigasztalására van, mely így hangzik: „Kit a templomban megtaláltál.”

Nem kevésbé szívemelők, és vigaszteljesek a fájdalmas olvasó titkai is az ájtatos keresztényre nézve. Súlyosan fekszik rajta az éden átka, hogy arcverítékével keli kenyerét keresnie? Majd kegyesen letörli homlokáról a verítéket a mondat: „Jézusom is érettem az Olajfák hegyén vért izzadt.” Fenyegeti őt az isteni igazság büntető vesszejével? Majd lecsendesíti panaszait a második mondat: „Jézusom érettem ártatlanul megostoroztatott;” és megnyugszik sorsán^ és békével tűri csapásait. Kötnek fejére nehéz gondok és ellenséges rágalmak tövises-koronát? Majd megtanulja azt béketűrőssel viselni e szavaknál: „Jézusom is tövissel koronáztatott.” Veszélyben forog, nehogy kötelességeinek súlya alatt megfogyatkozzék? Majd erőt talál a kereszt hordozásában e szavaknál: „Az én Jézusom is nehéz keresztet hordozott.” És ha hivatásának véghezvitelében megtörnék is ereje, azért még sem csügged el; mert e szavaknál: „A ki érettünk fölfeszítetett” a keresztfán, meglátja az ő Jézusát; és példája szerint ő is kész lesz, ha az isten, kötelessége és hivatása kívánná, magát feláldozni.

Tekintvén a szent keresztre, megemlékezik egyszersmind saját halálos ágyáról. Elhiszem, fájdalmas lehet rá nézve a halál gondolatja; elhiszem, visszaborzad a porhadó sírbolt homályától; mégis a dicsőséges olvasó fényes reménysugárral világosítja meg az ő koporsóját, mondván az első titkot: „Jézus, ki halottaiból föltámadt;” és a második titoknál: „Jézus, ki a mennyekbe fölment;” földerül előtte a menny örömhazája, s ha csüggedez reménye bűnei miatt, és remeg a pokol gondolatánál, majd a harmadik titoknál eloszlatja aggodalmait: „Jézus, ki a Szentlelket elküldte;” a Szentlelket, a vigasztalót, a ki kegyelme bőségében erősíti a csüggedőt, megbocsát a töredelmesnek, megszenteli, s örökké boldogítja a megtérőt. – Végre a két végső titok szavainál: „Jézus; ki téged oh sz. Szűz mennyekbe fölvitt, és megkoronázott;” a hit szemével látja Máriát, mint az angyalok, és minden szentek királynéját az ő isteni fiának közelében; oda fut az ő védszárnyai

alá, s befejezi imádságát (mint más titkoknál) az egyház szavaival: „Asszonyunk szűz Mária, Istennek sz. anyja, imádd Istent mi érettünk bűnösökért, most, és halálunk óráján.” Amen.

Azonban noha oly tanulságos, oly vigasztaló, s buzdító a sz. rózsafüzér: mégis fájdalom! a közönyöség hithideg korszakában elhanyagoltatott az, és a nemes virágok, mellyek egykor oly kellemes illatot terjesztenek, sokak kezében elhervadtak, sőt épen kivesztek. De az isteni gondviselés, melly mindig alkalmas időben szokott közbenjárni, néhány évtizedek előtt Franciaországban föltámasztá egy jámbor szolgálóját, Jaricot Mária nevezetűt; ki a bold. Szűz tiszteletére „Eleven olvasó” nevezete alatt egy ajtatos gyakorlatot hozott be, s ez által a régi buzgóságot új életre serkenté. Ezen ajtatos gyakorlat szerint összeáll tizenöt személy, és ezek tizenöt olvasói titkot egymás közt akkép osztanak el, hogy jóllehet minden személy mindennap csak egy illy titkot imádkozik, és azon elmélkedik, mégis minden lelki javakban úgy részesül, mintha minden tizenöt titkot, vagyis egész olvasót imádkozott volna. Tizenöt egyesült személy, kik közt egyik előljáró, tesz az eleven olvasónak egy rózsáját, tizenegy rózsa, vagyis 165 személy teszen egy rózsabokort, tizenöt rózsabokor, vagyis 2475 személy teszen egy Mária-kertet. Azonban a mennyei királyné tiszteletére, mellyet ez „Eleven olvasó” szívében és szemei előtt tart, nem szükséges mindjárt egy egész kert, vagy virágzó rózsabokor: egyetlen-egy, tizenöt töredelmes szívből álló rózsa is elegendő az irgalmasság Anyját irgalmasságra indítani, s áldást és sok malasztot nyerni.

Ezen ajtatoságot 1832-ik évben XVI. Gergely pápa: „Benedictes Domino totius consolationis” apostoli levele által jóváhagyta, és megerősítette; sőt a társulat tagjait számos búcsúkkal is megajándékozta. Azóta Istennek különös áldása látszik nyugodni a társulaton. Ezt bizonyítja gyors elterjedése, és ama kitűnő részvét, mellyel az 1840-1854. korszakban is, minden korú-, nemű- és rangúaknál világszerte találkozott, és folyvást találkozik. Szinte a kegyes társulat gyümölcsei oly számosak, hogy azokat itt mind elő nem sorolhatni. Néhányat mégis fölhozok.

E társulat által a tagokban a bold. Szűz iránti kegyelet és bizalom élesztetik és ápoltatik. Valamint a csirkék tyúk szárnya alá futnak, midőn látják a ragadozó ölyvet ellenök repülni, vagy hozzájuk közelíteni: hasonlóképen az eleven olvasó tagjai is minden szükségeikben a bold. szűz Máriának, mint édes anyjoknak védszárnyai alá sietnek, oltalomért hozzá folyamodván. Ők tudják, hogy valamint hajdan, úgy jelenleg is a hitetlen világ mindaz ellen van, mi a jámborsághoz tartozik, hogy a testiség, és az ördög minden erejekkel iparkodnak Krisztus híveit körmeik közé keríteni; még pedig annál nagyobb igyekezettel, minél nagyobb buzgósággal törekesznek ezek az egyedül üdvözítő anyaszentegyházhoz ragaszkodni: azért a társulati tagok Máriához folyamodriak, és kérik őt, hogy kik fiúi hittel, reménységgel, és szeretettel viseltetnek iránta, azokat, mint egy rózsának leveleit, mint egy bokornak több rózsáit, mint egy mennyei veteményes ágnak sok rózsabokrait, gondja és oltalma alá vegye; hogy lelkeiket meg ne rágják az utálatos férgek, t. i. a vétkes indulatok és hajlandóságok, a testnek, a világnak, az ördögnek poklossága; hanem inkább a Szentléleknek ama mennyei gyümölcsei: a szeretet, öröm, békeség, türelem, alázatosság, kegyesség és tisztaság, mély gyökeret verjenek szíveikben; hogy méltókká lehessenek, Jézust, a világosságot és életet lelkiképen úgy fogadni, valamint őtet Mária testi- és lelkiképen fogadta. - Egyébiránt a társulati tagok nem csak magukról gondoskodnak: ők az egész világot hordják szívökben. Bemutatják ajtatósságukat a kath. egyház jólléteért, az igaz kath. hit elterjedéseért, az eretnokségek kiirtásaért, a ker. fejedelmek egyességeért, a betegekért, foglyokért, és szomorúakért, szóval: minden emberért; hogy valaha ez élet után mindnyájan a mennyei hazában boldogul élhessünk, és vég nélkül örvendezhessünk.

Sz. Cyrill és Method társulata.

„Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, non, ut contristemini, sed ut sciatis, quam claritatem liabeam abundantius in vobis”.
(II. Corinth. 2, 4.)

Midőn alexandriai sz. Péter, hite miatt tömlőczenb sínldött, és vértanúságának elébe nézett, megjelenek neki Jézus, egy fényes, hófehér, de tetőtől talpig szétszaggatott köntösben. Álmélkodva kérdé az Urat a püspök: „Uram! mit jelent ez? Kicsoda szaggatta szét köntösödét?” Krisztus válaszolá neki: „Arius tette azt, midőn hamis tanítása által egyházamat részint már szétszaggatá, részint még gonoszabbul szét fogja szaggatni.” Mit a kevély Arius a IV. században Krisztus egyházán elkövetett, azt ismétlé a negédes Photius a IX., azt fejezé be a nagyravágyó Caerulari Mihály a XI. században. Mindhárman ezéttépték Jézus Krisztus jegyesi ruháját, az anyaszentegyházat, két nagy részre; ama sajnálatos szakadást hozván létre, melly maiglan a keleti egyházat a nyugatitól elválasztja. S már 800 esztendeje múlik, hogy a szerencsétlen szakadás tart, és lőn számtalan bajok okozója. Ennek tudandó be, hogy az izlam hatalomra vergődött Európában, s a kereszténység bölcsőjét rengeteg vadonná változtatta.

Egyébiránt a gyászos egyházszakadás egy népnek sem okozott mélyebb sebeket, mint a szlávoknak, kik a IX. században Cyrill és Method testvérek által a kereszténységnek megnyerve, s a romai kath. egyházzal egyesítve valának, de a XI. századbeli egyházszakadás által az ősegyháztól elváltak. E gyászos egyházszakadás mélyébe merült el a szlávok polgárisodási csillaga, melly nekik a IX. században a kereszténység által szentesített közös írási nyelv behozatalával olly fényesen felderült volt. Az egyesülésnek minden kísérletei, kevés kivétellel, eredmény nélkül maradtak. Jelenleg a szlávok 22.349,000 katolikust, 54.011,000 szakadárt, 1.531,000 protestánt, és 800,000 mohamedánt számlálnak.

Azonban a kath. egyházban mindig találkoztak kegyes férfiak, kik a gyászos egyházzakadást könyes szemekkel tekintek, és azt megszüntetni mindenképen iparkodtak. A katolikusok tudják, hogy Krisztus egyházának főjelvénye az egység, ez leglényegesebb élettörvénye! Egységet akart az Úr, midőn mennyei Atyjához emelt fönséges imádságában olly hön könyörgött, hogy mindazok, kik az apostolok igéje által hiendenek ő benne, egygyé legyenek, mint ő is egy az Atyával. Hogy az úr Jézusnak ezen, olly kegyeletes óhajta, és illetőleg imája teljesejék, 1851-ben Slomschek Márton, lavanti püspök, imatársulatot alapított a bold. Szűz, és sz. Cyrill és Method tiszteletére; mellynek földata nem más, mint egyesült imával kérni az Istent, hogy nagy irlalma szerint a nem-egyesült görögöket, nevezetesen a szláv ajkú szakadókat, az egyházzal egyesíteni méltóztassék. E végre a társulati tagok naponkint egy Miatyánkot és egy Üdvözetet kötelesek imádkozni, azon hozzáadással: „Sz. Cyrill és Method! könyörögjete érettünk.” Ezenkívül tartozik minden áldozár a társulat védszenteinek napján sz. misét mondani; a világinak pedig kötelessége, vagy az ünnep napján, vagy annak nyolczadán járulni a penitencziatartás- és Oltári-szentséghez, valamint az egyletnek minél több részvényeseket szerezni.

A buzgó főpásztor fölhívását mindenfelől örömmel fogadják és üdvözlék; nem csak a lavanti megyéből csatlakoztat sokan a társulathoz, hanem vizshangra talált az a szomszéd megyékben is; kivált Magyar- és Grácsországban. A társulatot IX. Pius megerősíté, s több rendbeli búcsúkkal kitünteté. Jelenleg már ezer meg ezer jámbor pap és világi emeli a lángbuzgalmu püspökkel kezeit és szívét az egység, igazság, és ezeretet Atyjához, hogy ne legyen a keresztények közt semmi szakadás, hanem egy szív és lélek lakozzék mindnyájunkban, valamint az Atya egy a Fiúval; legyen egy pásztor és egy nyáj valamint mennyben, úgy a földön is. Frankhonban is e végre hő imák repülnek a kegyelem Atyjához; és úgy látszik, nem minden siker nélkül. – így 1852-ik. évben az orosz czárnak egy közel rokona, Naraki herczegnő, Krassó vármegyében 6000 lelket számláló két község lelkészeivel együtt, s a buckarii

kikötőben egy tekintélyes férfiú -, és sok egyebek azon remény-nyel tértek a kath. egyház kebelébe, hogy nem sokára még mások is követendik példájokat. E kegyelmi tény által fölbátorítva, nem régen ismét szót emelt a lelkes lavanti püspök; újra felhívja az ugyanegy és szerető Atyának minden papjait, hiiveit, fiait és leányait; sőt a nem-egyesült görög egyház minden jóakarató tagjait is, különösen pedig a szláv ajkuakat, hogy az igazi alázatosság és ker. szeretet szellemében vele együtt egyesüljenek az imádságban, a két egyház közötti egyességért, és kérjék az irgalom Atyját, hogy rövidítse meg az olly gyászos hitszakadás napjait, és hozza mielőbb elszakadt atyánkfiait az egy, szent, közönséges apostoli anyaszentegyházba! És ez az egyetlen fegyver a szakadás megszüntetésére.

A korszak örvendetes tüneményei.

a) **A bold. Szűz szeplőtelen fogantatásának hitágazati meghatározása.**

„Donunus possedit me in initio viarura suamm, aniequam quidquam facérét a principio.” (Prov. 8.)

Hat ezer esztendeje, mióta az első emberpár, elcsábítva a gonosz szellem által, engedetlené lett Isten iránt, és a bűn elhatalmasodott a földön. Az engedetlenségi bűn nem csak magának ártott az első embernek, hanem róla, mint törzsből a fa egyéb ágaira, minden emberekre átszarmazott. A szigorú ítélet alól sem a jámbor ősatyák, sem más sz. életű emberek nem voltak kivéve. Erre vonatkozólag így fohászodik sz. Dávid az Istenhez: „Könyörülj rajtam Isten! a te nagy irgalmasságod szerint; és irgalmasságid sokasága szerint töröld el az én gonoszágimat. Mert ime én bűnben fogantattam, és vétekben fogant engem az én anyám.” (Zsolt. 50, 1-7.) Hasonlóképen sz. Pál apostol is azt bizonyítja: „Egy ember által jött be a világra a bűn, és a bűn által a halál; és így a halál

minden emberre átezármazott; mert amaz egyben valamennyien vétkeztek.” (Rom. 5, 12.) Az eredeti bűn tehát egy gyászos örökség, mely nemzetségről-nemzetségre száll, és szállani fog mindaddig, valamíg ember lesz a földön. Mégis tetszett az Istennek ezen olly gyászos és általános törvényt egyszer fel-függeszteni, még pedig Mária iránti kedvezésből. Ezt kívánta azon magas méltóság, mellyre Judának sz. szüze, az Isten-embernek leendő anyja, ki volt választva. „Az Úr Isten bírta őt az ő útjainak elein; gyönyörködött benne naponkint, játszván a földön minden időben.” (Példabesz. 8, 22.) „Egészen szép vagy édesem! nincs rajtad sem szenny, sem redő; tiszta vagy és mocsok nélküli; kiválasztott, mint a nap, és szép, miként a hold.” (Ének. én. 3.) A meggyőződés, hogy Mária szeplőtelenül fogantatott, és született, mindig élt az egyházban; és korunknak tartatott fön a dicsőség, e közös, de még egyházilag el nem döntött hitpontot hitágazattá emelni.

Epen midőn a múlt években a sátán országának felzúdult elemei öldökölve omoltak le az erkölcsi világ virányaira, s elnyeléssel fenyegették a ker. társadalmat: a jó Isten a sötétség fejlődésével küszködő híveinek vigasztalására új világosságot derített a bold. Szűz szeplőtelen fogantatására. IX. Pius pápa azon forró szeretetnél fogva, mellyel egész életében az angyalok királynéja iránt viseltetett, s azon kérelmek folytán, mellyek már ámult századokban is ez érdemben asz. székhez szintűgy egyes kath. fejedelmek által, mint egész országok Összes püspöki karától intéztettek, néhány évek előtt, pápai tanácsának több tagjából állandó bizottmányt nevezett ki azon kérdés megvizsgálására: Valljon használhatja-e az egyház imáiban, és litániáiban ezen szót: „Immaculata.” Majd ismét látván azon ájtatos mozgalmat, melly legújabb időkben ez ügyben a kath. egyházban támadt, 1849-ki Febr. 2-án Gaetából körlevelet intézett a kath. egyház főpásztoraihoz, és felhívta őket, hogy nyilatkozzanak a bold. Szűznek szeplőnélküli fogantatása iránt. A sz. atya ez alkalommal kettős kérdést intézett a püspökökhez: a) Mi az ő, és meggyéjek hite a bold. Szűz szeplőtelen fogantatásáról? b) Tanácsosnak vélik-e jelen korunkban e titkot hittanilag meghatározni? S hogy annál tökéletesebb feleletet adhassanak, meghagyá nekik,

hogy e végre maguk is imádkozzanak, valamint híveiket nyilvános és ünnepélyes könyörgésre szólítsák föl. A feleletek 1851-ik év kezdetén beküldettek (közel 500); s mint valamely szétszórót zsinat képét tüntetek föl. Minden nyelv, törzs, nép és nemzet volt képviselve, s vett részt ez okiratok szerkesztésében. Az első kérdésre a püspökök kivétel nélkül egyformán feleltek; azt bizonyítván, mikép megyéjek a hold. Szűz szeplőtelen, azaz: eredeti bűn nélküli fogantatását állandóan hiszi, és tiszteli. A másik kérdésre a püspökök nagyobb része, „igen”-nel felelt; találkoztak mégis némelyek, kik nem tárták korszerűnek ezen tanítást egyháziilag meghatározni, azon oknál fogva, mivel az anyaszentegyház ezen jogát: új hitágazatokat nyilatkoztatni ki, – csak akkor használta, mikor elkerülhetlen szükség hozta magával; mikor t. i. valamely hitelv megtámadókra talált, vagy a régi tévtanok nyugtalaníták a híveket. Így például már ezelőtt is hitték a jámbor keresztények Máriának istenanyai méltóságát és szüzességét, és mégis az anyaszentegyház csak akkor monda ki ünnepélyesen ezen hittanítást, midőn azt a rágalmazók tagadni merték. Napjainkban a szűz anyának szeplőtelen fogantatását senki sem tagadja. Az egyházon belül hiszik azt, az egyházon kívül pedig nem támadják meg. Jelen korunkban egészen más hittanokat szoktak ostromolni az egyház ellenei; s azért igen különösnek tetszhetnék, ha az egyház feje annyi kárhuzatos tévtanok mellőztével, mellyek által korunk áltudósai iparkodnak a népeket megvesztegetni, olly igazság mellett emelné szavát, mellynek említésére korunk áltudósai ismét csak újabb gúny- és rágalmakra fakadnának. Azonban a püspökök nagyobb része, s ezekkel sok előkelő rendű és rangú tudósok, épen a kornak szomorú viszonyaiban találnak alapot, mellynél fogva a kérdésben lévő hitágazat az apostoli sz. szék által ünnepélyesen kimondassák. A jámbor főpásztorok és hívek úgy valának meggyőződve, hogy épen ez ünnepélyes határozat által fogna a tévelygés éjszakája, melly a föld népeit borítja, eloszlatni; általa fogna a kereszténység elleneinek hatalma megtöretni, azon jós-szavakhoz képest: „Gaude Maria Virgo! cunctas haereses sola interemisti in universo mundo.” A püspökök nagy bizodalmat helyeznek az

Úr anyjában, mint ki ez alkalommal különös buzgósággal tiszteltetvén, és segítségül hivatván, a sanyargatott anyaszentegyháznak új kegyelmeket nyerne Istentől; valamint ez más nagy szükségek idejében történt. Akkor az egész kath. világ az ég boltozatáig fölható szóval, az áhitat és bizalom gyermeki hangján fog fohászzkodni hozzá: „Monstra te esse Matrem!” És ha eddig is esedezett Mária a tengerként fölzajdult emberi-nem lecsillapításáért, mennyivel inkább fog esedezni értünk az ő sz. Fiának, midőn följosogítva, fölleskesítve az apostoli tekin-tély által, egyetemesen fogjuk vizshangoztatni: „Sentiant omnes tuum juvamen, quicunque celebrant tuam immaculatam Conceptionem.”

Egyébiránt a szeplőtelen fogantatásról tanítás szoros vi-szonyban áll ama hitigazságokkal is, mellyeket a korszellem fiai olly hevesen megtámadnak. Mint tudva van, olly időket élünk, midőn az emberi ész, a fölvilágosodás bolygó tűzétől elámítva, mind a hittan és bölcsészet, mind pedig az állam-, és jogtudomány körében nagy zavart idézett elő. Vannak em-berek, kik nem csak a kath. egyházat és annak egyes tanait, nem csak a kereszténységet és a sz.-írást egyedül, hanem á-talán minden természetfölötti vallást tagadnak; nekik nem kell semmi, mi a positivum bélyegét és az istenit viseli homlokán; ők azt tartják, hogy az ember önmagának elegendő, csak a természetében lappangó tehetségeket tudja használni! Midőn tehát a megváltás szükségét el nem ismerik, ez által azt is ta-gadják, hogy az ember valamely magasabb állapotból kiesett, és a bűn által a pokolnak alája vettetett volna. Vannak ismét mások, kik sem bünt, sem erényt nem ismernek többé, a rossz-ban nem látnak egyebet, mint egy szükséges ellentétét annak, mi által az ember, vagyis inkább az Isten, az emberi szellem-ben, az ő valódi „én”-jének öntudatára jön. Ezek tehát az em-bert saját lényegéből kitagadták, s tagadván a személyességek létezését, egyszersmind a vagyon- és birtokközösséget, a csa-ládok és társadalmak fölforgatását is tanítják. Mások ismét minden emberi nyomornak okát, a kinyilatkoztatott igazság ok, az isteni s emberi törvények hitében keresik. Az ő nézetök szerint az embert megváltani, annyit tesz, mint őt ezen hittől,

és minden törvényektől megszabadítani. Azt mondják, hogy az ember önmagának visszaadta, és önmagára hagyta, majd Önkényt meg fogja találni az ő méltóságát, és boldoggá leend. Ezeken kívül vannak még mások is, kik a hitvallás szükségét elismerik ugyan, de azért az észnek tulajdonítják azon jogot, hogy a tudományok haladása szerint, valamint az egész tanítást, úgy a vallásnak minden intézményeit módosíthassa, sőt a kor szelleméhez képest tökéletesítse is. Ők azt hiszik, hogy a vallás csak azért adatott az embernek, hogy őt itt a földön boldogítsa; azt tartják, hogy az ember hivatva van az ő vallását kimívelni, sőt ha a szükség úgy hozza magával, megjavítani, s egészen a földi jólléthez alkalmaztatni. Illy állapotban tehát, midőn a felvilágosodás bolygó tüzetől elámitott emberi ész nem csak az Istent, hanem a bünt és annak eredményét is eltagadá; ez által pedig valamint a hittan és bölcsészet, úgy az állam- és jogtudomány körében is nagy fogalomzavart idézettélő; igenis, illy állapotban, mint egy jeles hittanár észre veszi, egyes hitágazatok meghatározása a bajon nem segíthet; a kereszténység hitét az enyészet veszélyétől meg nem óvhatja. „Elvet kell kimondani az egyháznak ünnepélyesen; elvet, melly az összes ker. hit- és erkölccsant, mintegy dióhéjba szorítva, állítsa a hívő nép eleibe, megtorlására az uralkodó tagadásnak; melly nem csak a keresztény hit, de a józan ész elveit is átalán már végostrommal fenyegeti. Es e hitelv Mária szenny nélküli fogantatásában bámulatosan emelkedik föl a kereszténység megmentésére. Ebben újra ki lesz hirdelve az Isten végetlen fölsége s uralma az összes teremtmények fölött, mellyek az ő kezének alkotmányai; ki lesz hirdelve az ember magas rendeltetése, természetfölötti szentség- és boldogságai meghivatása, az ő eredeti kegyelem-állapota, a bűnesés, a bűnnek végetlen romboló természete, melly egész osztályát az erkölcsi lényeknek képes megrontani, rendeltetésétől elűtni, boldogságától megfosztani; ki lesz hirdelve az emberi természet minden egyénbeni közössége, az összes emberi-nemnek egy pártól leszármazása, a rossz forrása, a bűn kezdete, a nyomor és ínség kútfeje, az ősbűn, melly a földet paradicsomból siralomvölgygyé változtatta; ki lesz

mondva a munkárai kötelezettség, és innen a jog az igazságos keresethez, a munka fáradoalmait jutalmazó gyümölcshez, tehát a jog a birtokolhatáshoz, és ennek bírásához, kizárásával azoknak, kik a munkakereset- és szerzeményben részt nem vettek; ki lesz mondva a megváltás szüksége, és az, hogy a megváltás csak Isten irgalmának szeretetteljes műve lehet; ki lesz mondva, hogy a megváltás Krisztusban megtörtént, ki Isten és ember egyszersmind; kilesz mondva a malaszt és kegyelem szükséges volta, melly egyedül teheti ismét az embert Isten előtt kedvessé, szeretetére méltóvá; végre ki lesz mondva a szentség megmérhetetlen becse, a bűn megmérhetetlen undoksága, és gonoszsága.” Illy horderővel bír a bold. Szűz szeplőtelen fogantatásának hitágazati meghatározása! Azért nem csuda, hogy a buzgó püspökök és atyák annyi szívélyességgel kerék a pápát, miszerint apostoli hatalmánál fogva vessen véget minden halogatásnak, s mondja ki határozottan, a mire olly rég vágyanak, s mitől ők a rend visszaállítását reménylik a világon.

A bizottsági tagok, kiknek ő szentsége meghagyta, hogy a sz.-írás-, és hagyományból mindazon alapokat emeljék ki, mellyeken az összes kereszténységnek a bold. Szűz makulanélküli fogantatása iránti hite nyugszik, szinte mindent elkövettek, hogy ezen ügy az egek királynéjának dicsőségére mielőbb eldöntessék. Tudós férfiak, feddhetlen életű szerzetesek, teteemes munkálatokkal járulának azon védvek fölkeresésére, mellyekkel a kereszténységnek e közös, de még egyházilag el nem döntött hitpontja támogatattik. Kiválólag a görög sz. atyáknál, a vaticáni, s még inkább a velencei zárdák könyvtáraiban eddig ismeretlen, számos helyeket fedezének föl, mellyek a bold. Szűznek makula nélküli fogantatását hirdetik, és azt tanúsítják, hogy a sz. Szűz soha, egyetlen-egy perczig sem volt az ördög hatalmában; hogy az ő lelke, még mielőtt megszentelt testét megeleveníté, Istentől már meg volt szentelve s minden kegyelmekkel elárasztva: mint ez a kiválasztott hölgyhez, ki Istennek igaz anyjává leendett, illet. Több mint 40 atya, s régi egyházi író határozottan nyilatkozik ez értelemben; a sz. Szűzet egészen tisztának, egészen mocsok nélkülinek, mindenkor szeplőtelennek, élet leányának nevezvén: míg

más részről nem találhatik egyetlenegy sz. atya sem, ki azt egyenes szavakkal tagadta, vagy kétségbe vonta volna.

Ezek így lévén, IX. Pias pápa, hogy annál nagyobb dísz és fényt kölcsönözzön e dicső és nyugtalanul várt ünnepélynek, kegyes volt az 1834-ki Nov. hó folyama alatt tanácskozmányra összehívni nem csak a romai állam több püspökeit, hanem számos másokat is a világ minden részeiből; úgy hogy minden nemzetből két, vagy három püspök lenne jelen Romában, s együttvéve az egész egyházat képviselhesse. A pápai meghívást szíves kegyelettel fogadták a püspökök! – A tanácskozmányra több, mint 200 püspök jelent meg, minden rítusból, és a világ minden országaiból. A pápai állam, Franciaország, Ausztria, Spanyol- és Németország, a két Szicília, Piémont, Belgium, Magyar-, Bajor- és Csehország, szóval minden kath. országok képviselve valának. A reform. Anglia, Poroszország, és Holland kath. főpapjai is megjelentek; s China egyik apostoli-helyettesét küldötte oda; s Amerika több érsekeit és püspökeit; még az Óceánon szétszórt szigeteknek is voltak képviselőik.

A tanácskozmányok 1854-ki Nov. 20-, 21-, 23- és 24-én a legnagyobb lelkesedéssel megtartván, a szeplőtelen fogantatás még egyszer és minden oldalról meghányatott; úgy hogy méltán mondhatni, mikép e tárgy körül egyetlen-egy ellenvetés sem maradt odatlanul. Végre földerült ugyanazon évi Dec. 8-ka. A sz. atya, 54 bíbornok, 1 patriarcha, 42 érsek, 100 püspök, 2-300 alsóbb rendű főpap, több ezer lelkész minden rítusból, minden vidékről, és minden rendből; s legalább 50,000 minden állapotú s országbeli hívek jelenlétében, a Szentlélek segítségül hívása után, mint a hit bírása kijelenté, hogy: „Hitdogma, miszerint a legbold. Szűz Mária, fogantatásának első perczében különös előjog, és Isten kegyelme által, Jézus Krisztus, az emberiség megváltója érdemeinek erejénél fogva, az eredendő bűnnek minden szennyétől szeplőtelenül megőriztetett. Ennél fogva, ha valakik, a mit Istenné engedjen, máskép mernének szívükben érezni, mint sem az egyház által meghatározott, azok értsék, és tudják meg, hogy önitéletök által magukat kárhoztatván, a hitben hajtó-

rést szenvedtek, és az egyház egységétől elszakadtak; következőleg saját cselekedetök által magukat a törvényben szabott büntetések alá vetik, ha azt, mit szívökben éreznek, szóval, írással, vagy akárhogy külsőleg nyilvánítani merészlik.” Ez alkalommal a pápa kijelenté, mikép „erős reményt, és teljes bizalmat táplál a felől, hogy a bold. Szűz, ki mint egészen szép, és szeplőtelen, az ádáz kígyónak mérges fejét összezúzta, s a világnak üdvét szerzett, ki a próféták és apostolok dicsérete, vértanuk dicsősége, minden szentek öröme, s koronája, ki minden veszélyben forgóknak legbiztosabb menedéke, leghűbb segítője, az egész földkerekségnek, egyszülött Fiaánál leghatalmasabb közbenjárója a kibékítője, ki a sz.-egyháznak legfényesebb dísze s ékessége, s mint annak legerősebb védője, minden eretnekséget mindig megsemmisített, s a hívő népeket és nemzeteket mindennemű nagy nyomoroktól megmentette, s őt magát is annyi rá tóduló veszedelmektől megszabadítá: az ő hathatós védlete által kieszközli, hogy a kath. anyaszentegyház minden nehézségek megszűnésével, és minden tévelyek elenyésztével napról-napra inkább erősödjék, virágozzék és uralkodjék tengertől tengerig, és a folyamtól a föld kerekége végéig, és teljes békét, csendet és szabadságot élvezzen; hogy a bűnösök bocsánatot, a betegek épséget, a kicsinyszívűek erőt, a nyomorultak vigasztalást, a veszélyben forgók segélyt nyerjenek, és minden tévelygők az elmehomály szétoszlásával az igaznak és igazságnak ösvényére térjenek vissza, s egy akol legyen, és egy pásztor. E végre felszólítja a pápa a kath. egyháznak minden fiait, miszerint folytonosan buzgóbb kegyelettel, áhítattal és szeretettel törekedjenek a bold. Istenszülő s eredeti szeplő nélkül fogantatott szűz Máriát tisztelni, segítségül hívni, kérni; s az irgalom és kegyelem ezen édes anyjához minden veszélyben, szorultságban, szükségben, kétes és félelmes ügyekben teljes bizalommal folyamodjanak. Mert nincs mit félni, nincs miért kétségbe esni az ő vezénylete, az ő oltalma, az ő kedvezése, az ő védelme alatt; ki t. i. irántunk anyai indulattal viseltetvén, és üdvösségünk ügyeivel foglalkozván, az embernemről gondoskodik, s az Úrtól az ég és föld királynéjává rendeltetvén, s minden angyali karok és szentek seregei fölé ragasz-

taltatván, az ő egyszülött Fiának, a mi Urunk Krisztus Jézusnak jobbjá felől áll, s anyai kérelmeivel a mit kivan, leg-sikeresben megnyeri, a mit keres, azt megtalálja, s tőle sem-mi meg nem tagadtatik.”

A decretum elolvasása után azonnal az angyalvár ágyúí, s az összes templomok harangjai megszólaltak: s valamint egykor, midőn az efezusi közönséges zsinatban az egyház Nestorius ellen a bold. Szűzet valóságos Isten anyjának ki-mondotta, az egész világ örömrivalgásba tört ki: úgy most is, alig hangzottak el az örök városban az igazság csalhatlan tanszékéről a bold. szűz Máriának szeplőtelen fogantatását hitágazatilag meghatározó és kimondó szavak: néhány nap alatt az egész világ viszhangzott Mária dicséretétől. Nincs toll, nincs ékesszólás, melly az átalánós örömet méltókép ecse-telhesse, s leírhasa. A kereszténység fővárosa, valamint min-denkor, úgy ez alkalommal is bebizonyítá, mennyire szívén fekszik az Isten anyjának diadala, s az egyház dicsősége. A szobrászat, festészet, zenésztét, s minden, a mi csak némi ér-dekkel bírt, vetélkedve járult az ünnepélynek minél diszesbbé tételére, s örökítésére. Ott ragyogott a legszentebb Szűz szobra arany koronával földíszítve, ott díszelgett az egyházak főoltárain a szeplőtelenül fogantatott Szűz új képe: „tamquam Regina, vestitu deaurato ornata, et florum varietate circum-data; quae specie sua, et pulchritudine Immaculata intendit, prospère procedit et régnât.” A nép ájtatos zengedezései, a gyónók és áldozók roppant sokasága, mint megannyi jelvényei a diadalnak tűntek föl.

A Romában megkezdett ünnepély viszhangra talált az egész világban. Sz. Péter harangjai, s Pius apostoli szó zata ismételve, üdvözölve, s kikiáltva lőnek az egész ó- és új-vi-lágban. S valamint Romában a szentséges atya, úgy világ-szerte az egyház főpásztorai mindent elkövettek, a mi alkal-masnak mutatkozék, nevelni Mária diadalát, és tanúsítani irántai szeretetünket. A főpásztorok szívet-lelket emelő kör-levelekben készíték elő híveiket a nagy ünnepélyre: bölcs kö-rültekintéssel meghatározák a napot, és rendet, melly szerint fogna az megtartatni; valamint az ájtatosságokat, mellyek a

nagy nap díszét emelnék. A főpapok rendelkezéseit készséges engedelmességgel fogadják a lekipásztorok, a kik is mindenkép odatörekedtek, hogy ez ünnepély emléke minél bősége-
sebb gyümölcseit hozza a lelki épülés- és erkölcsiségnek. A hírlapok telvék a legörvendetesebb leírásokkal a világ külön-
féle részei- s országaiból; mellyek a bold. Szűz e me diadalá-
nak rendkívüli fény- és dicsőséggel végbement ünneplését
ecsetelik. Valamint Romában, úgy világszerte a templomok
kívül-belül lobogókkal, szőnyegekkel, virágkoszorúkkal di-
szesítették; az utczákon ünnepélyes körmenetek vonultak vé-
gig, és harsogó énekekkel jelenték, hogy az egyház rendkívüli
nagy ünnepet ül. A hitszónokok vetélkedő buzgósággal s az
ünnepélyhez mért szintolly remek szerkezetű, mint érzékeny
beszédekkel magasztalák a Szűz anyát. A költők ömlengő ver-
seikben tevék le a tisztelet-oltárra őszinte hódolatuk zálogát:
míg a zenészek a dallam hangjaiba lehelek át lángkelblök ér-
zeteit; a bold. Szűz szeplőtelen fogantatásának tiszteletére
ünnepélyes sequentiákat, jeles egyházi dalokat szerkesztvén:
mellyek mind a gondolatok költői magas röpte, mind tetszetes
külalakjok miatt kitűnők. Mások ismét jeles academiái érte-
kezések, emlékjándékok, stb. által iparkodtak Mária diadal-
ünnepét minél szebb- és fényesebbé tenni.

Ide igtatom örök emlékezet okáért ama jeles dicséneket
mellyet ez ünnepélyre készített a kölni bíbornok-érsek, Greissel
János ő eminentiája, s ekképen hangzik:

Virgo virginum prae clara,
Praeter omnes Deo cara,
Dominatrix coelitum!
Fac nos pie te cantare,
Praedicare et amare;
Audi vota supplicum.
Quis est dignus laude digna,
Collaudare te benigna
Virgo, fons clarissimum!
Gratiis es tota plena,
Tota pulchra, lux serena,
Dei tabernaculum!

O quam magna tibi fecit,
Qui potens est; et adjecit
Gratiam ad gratiam.
Qui coelum, terramque regit,
Matrem sibi te selegifc,
Sponsam, atque filiam.
Virgo vere benedicta,
Culpa nunquam es obstricta
Carnis in exilio;
Sine labe tu concepta,
Magno lapsui praerepta,
Suum privilegio.

Contendebat certatura
 Tunc cum gratia natura:
 Gratia praevaluit;
 A peccato praeservatam,
 Immunem et illibatam
 Mire te constituit.
 Eva nova novae legis,
 Praeelecta summi Regis,
 Consors ejus gloriae:
 Tu draconem domuisti,
 Forti pede contrivisti
 Victrix caput satanae.
 Semper fungens mundastola,
 Inter mundas munda sola
 Ascendisti sidera;
 Super agmina sanctorum,
 Super choros angelorum
 Sceptra geris domina.
 Oras nunc a dextris Nati,
 Jugo solvat et peccati,
 Quos redemit sanguine.
 Manus tuae stillant dona;
 Vitae fac coelestis bona
 Et in nos defluere.

Esto nobis maris stella;
 Ne nos fluctuum procella
 Navigantes obruat;
 Ex qua salus est exorta,
 Esto nobis coeli porta,
 Quae salvandis pateat.
 Virgo clemens, virgo pia,
 Duc salutis nos in via
 Vitae per cœcilium.
 Nos o mater hic tuere,
 Olim istic fac videre
 Te tuumque Filium.
 Fac, te duce nos orare,
 Vigilare et certare,
 Certos tuae gratiae.
 Funde nobis pia dona;
 Custos, Mater et patrona
 Sanctae sis Ecclesiae (Coloniae).
 Fac nos stare fide vera,
 Clariitate, spe sincera,
 Absque culpa macula;
 Gregem tibi sic dicatum,
 Jam a patribus sacratum
 Protegas in saecula.

b) A g y e r m e k e k e l s ő á l d o z á s a .

‚Et cibavit eos ex adipe frumenti: et de petra
 melle saturavit eos.‘ (Psalm, 80.)

Mint tudva van, a hitélet akként buzog csak a hívek közt
 a mint a vallásosság és erény magva elhintetik a gyengébb
 szívekbe. Egy híres iskolamester első találkozása alkalmával
 ekképen szokta növendékeit fölszólítani: „Ti püspökök! ti ál-
 lamférfiak! ti hadvezérek! ti kereskedők! ti művészek! ti föld-
 mivelők!” S csakugyan igaza volt; mivel a gyermekekből
 egészítették ki mind az egyházi, mind a polgári társaság. A
 gyermekekből lesznek papok, tisztviselők, katonák stb.; s a
 szerint, a mint a tudomány és ügyesség, a jó magaviselet és
 szerencse kedvez, válhatnak püspökökké, államférfiakká, had-

vezérekké stb. Különösen három tényező van, mellyek hivatják az ifjú nemzedékből jó keresztényeket, és becsületes polgárokat képezni, u. m. az atyai ház, az iskola, és az egyház. A hol mind a három tényező egyetértőleg közremunkál, ott alapos a remény, hogy a gyermek nem téveszti el hivatását; ellenben, ha csak egynél is e három tényező közül hiba történik, a kár alig pótolható többé. Az egyház a keresztség után átadja a gyermeket a szülőknek; emlékeztetvén, és kérvén őket, hogy a víz- és Szentlélekből újonszülöttet legszentebb igyekezettel, és minden kitelhető bölcseséggel vezessék örök rendeltetésének célja felé. Hasonlóképen gondot visel az egyház az iskolára is, midőn a szent és bölcs élet szabályait és eszközeit előterjesztvén, arra inti a tanítókat, mikép tanításaikat az eleven hit isteni világa, és szelíd melege lengje át, De fő feladatát az ifjúság vallásos képezése körül akkor teljesíti az egyház, midőn az Üdvözítő példájára, maga köré gyűjti a növendékeket, s azokat szóval és cselekedettel a legbiztosabb életszabályok, és üdv-eszközök megismerése- és használására segíti. Ilyen alkalom leginkább akkor kínálkozik, mikor a gyermekek ítélő, s a jót a rossztól megkülönböztetni tudó képessége kifejlett, s a bűnbánat- és legszentebb Oltári-szentségnek föl vételéhez járulnak. „Haec dies, quam fecit Dominus!” Ez a nap, mellyet az Úr szerze. Nincs is nap aker. ember életében, melly több és maradandóbb emlékekkel volna összekapcsolva, mint az, mikor először járult az Úr asztalához, hogy az angyalok kenyerében részesüljön. Ki nem tudja, hogy maga Napoleon császár, midőn egykor környező bajnokaitól kérdeztetnék, mellyik volt életének legszebb napja: egyenesen azt felelé, hogy életének legszebb napja az volt, midőn az imádandó Oltári-szentségben legelőször részesült. Annyi bizonyos, hogy azon módtól. mikép a gyermek e nagy szentségről gondolkodik, és azt legelőször magához veszi, függ legtöbnyire a mód, miként egész életében áldozik. Ha pedig mindjárt kezdetben úgy jelenik meg neki e cselekvény, mint kevésbé nevezetes, vagy közönyös, mivel a lelkipásztor részéről nem fordított rá elég gond: úgy későbbben is ritkán fog neki valami nevezetességet tulajdonítani, s azt csak mint

szokásos dolgot, gépiesen, és minden lelki haszon nélkül végzendí. Ellenben ha a gyermek érzi e szentség fönséget, méltóságát és nevezetességét: akkor e cselekvény jövöben is mindig tiszteletes, és nevezetes fog előtte maradni, 0 így hasznára s üdvére leend. Azért az egyház is, midön a kisdedekek az Úr asztalához legelőször vezetí, méltán ajánlja, miszerint különös gond fordítassék arra, hogy a körülmények és az egész ünnepély, a gyermeki kedélyre kedves és elfelejthetlen benyomást tegyenek; miután ez előkészület megtartása, vagy elhanyagolásából lelki öröm, vagy elvetemülség, áldás, vagy átok következík.

És ámbár ennekelőtte is találkoztak buzgó lelkészek, kivált Olasz-, Spanyol-, Francia-, Belga- és Németországokban, kik részökröl mindent elkövettek, hogy ezen első áldozási nap felejthetlen ünneppé váljék a gyermek emlékezetében: mégis legújabb időkben, ezen, az Úr kertjében nyiladozó reményteljes szép ifjú gyümölcsfák lelki ügyének intézése, Euro-paszerte mindkét kézzel felkaroltatott, és majdnem átalánosan viszhangra talált. Megyei s tartományi zsinatok üdvös rendeleteket bocsátottak ki e tárgyban, hogy az illető lelkészek figyelmét föléleszszék. – Ennél fogva a kérdéses időszak fényoldalai közé méltán soroljuk ama meleg részvétet, és buzgóságot, mellyel ez ünnepély Európaszerte megtartatik. Hála az egek Urának! nem hiányzanak buzgó lelkípásztorok, kik minden erejekkel oda törekesznek, hogy a ker. gyermekek, ezen reájok nézve első és legjelentékenyebb hitgyakorlatot minél nagyobb áhitattal és lelki haszonnal teljesíthessék. E végre nem kiméinek sem költséget, sem fáradságot, csak hogy ezen első és nagyszerű hitgyakorlat alkalmával, a gyermekek szívét és elméjét eme sz. ünnepélynek czélszerű fényével s gyönyörű pompájával meghassák, folytonosan foglalkodtassák, és Istenhez, a mindenek Ura- s királyához, a szeretet atyjához emeljék. S kinek ne emelkednék szíve, tapasztalván, mikép a püspökök sem tartják méltóságuk alatti dolognak, a kis sereget személyesen a legszentebb Oltári-szentségben részesítini? Ki olvashatja például a legöszintébb öröm nélkül ama kitünő buzgóságot, mellyet egy alapos tudománya-, nem kevésbbé, mint fedd-

hetetlen életéről ismeretes püspök ez érdemben tanúsított, és kifejtett? Egy szemtanú az ünnepélyt ekképen írja le: A gyermekek énekszóval lépve a templomba, a szentélyben félkörben foglaltak helyet. A sz. misét maga a főpásztor mondta. Evangelium után a gyermekekhez fordulván, előadta hozzájuk jövetelének okát, és őket az apostoli hitvallás letételére szólítá föl, mellyet a sz. keresztségben keresztszülők tettek helyettök. A gyermekek ekkor az apostoli hitvallást lassan elmondták. Ezután a keresztségi sz. fogadások megújítására szólítottak föl a gyermekek; kik is a hozzájuk intézett kérdésekre vidám bátorság- és határozottsággal feleltek. Erre serkentő szózatot intézett hozzájuk a kegyes főpásztor: „Emlékezzetek meg, úgymond, róla, hogy ez ünnepélyesen tett fogadásaitokat hallotta Isten, hallották őrangyalaitok, és minden jelenlövő; igyekezzetek tehát azokat megtartani! Tudjátok, hogy a helybeli plébánia anyakönyvében neveitek beírva; de hogy azok az örök élet könyvébe, ott fön az égben is beírva legyenek, az nagy részben tőletek függ” stb. Mire a gyermekek egy-egy égő gyertyát vettek a főpásztor kezéből. E szertartást a jó főpásztor újólag ekkép magyarázta: „Gyertyát azért gyújt az ember, hogy a sötétben lásson; s ime kedves gyermekeim! a hit is olly világosság, melly a ti értelmeteket megvilágítja. E gyertyavilág jelképezi egyszersmind az erényt. Valamint amaz világít, úgy kell a ti jó cselekedeteiteknek is az emberek szemei előtt világítaniok; és valamint ég a gyertyavilág, úgy kell az erénynek is szívetekben lángolni.” Megrendítő szavak voltak tovább a következők: „Fölötte boldogok vagytok e sz. pillanatban kedves gyermekeim! midőn e gyertyákat kezeitekben tartjátok: eljő majd egy óra, a haldoklás órája, midőn szintén egy illy égő gyertyát adnak kezeitekbe. Adja a jó Isten, hogy ezen égő gyertya titeket egykor az örök életbe kísérjen” stb. A gyermekek mozdulatlanul szegezték e beszéd alatt szemeiket az apostoli atyára, s mélyen meg valának hatva; mint minden jelenlövő is. Fogadásaikat megerősítendők aztán a gyermekek, egyenkint csókolák meg a sz. feszületet, s hallgatták egy evangéliumi szakasz felolvasását (Márk. 10,13.); mire letérdelvén, ő maga által megáldattak. A sz. mise tovább

folytattatott; a gyermekek pedig buzdító sz. éneket zengedeztek. – Áldozás után megfordulván a főpásztor, ekkép szólott: „Immár elérkezett kedves gyermekek! éltetek legboldogabb pillanata. Jézus békéje legyen veletek, szenteljen meg benneteket! Most egyesülni fogtok Jézus sz. testével és vérével, mellyet ő nekünk eledelül rendelt az utolsó vacsorán.” Ekkor az utolsó vacsorát írta le nekik. Majd ismét elérzékenyült atyai hangon folytatá: „Halni készülvén Jézus, a szeretet nagy parancsát adá tanítványinak; és inté őket, hogy szeressék egymást. A ki Istent nem szereti, az felebarátját sem szereti; a ki pedig felebarátját nem szereti, az Istenét úgy, mint felebarátját, egyaránt nem szereti.” Ezek után következett a gyermekek áldozása: minnek végeztével hálaadó imát mondott a főpásztor a gyermekek nevében, és érettök az oltár lábainál. Ez ájtatos ima után még egyszer a szülőkhez egy szívreható beszédet tartott; a 4-ik parancsot fejtegetvén nekik.

Illy ünnepély nem tévesztheti el hatását. A gyermekek egész életökben megemlékeznek a nagy napra; mélyen vésve szíveikbe az úr Jézus szeretetét.

Istenige! szavad hallatára
 Szétozsolva tévéink;
 Bárány! láttuk véred hullatára
 Eltörölve bűneink.
 Csak te benned nyugszik szellemünk:
 Te reményünk edene,
 Édes Jézus! Te vagy mindenünk.
 Te vagy éltünk élete;
 Néked lelkeket,
 Egész szívemet,
 Néked áldozom.

Néked szentelendjük kebleinket,
 Minden napnak hajnalán;
 Te kezvedbe teszszük lelkeinket
 Minden napnak alkonyán;
 Lángimákban fölemelgenek,
 Föl tehozzád szíveink;
 Téged áldnak, dicsőítenek
 Harmatozva szemek.
 Néked lelkeket,
 Egész szívemet,
 Néked áldozom.

c) Gyermekek-seminariumok.

„Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo/ (Psalm. 1.)

A kedvezőtlen körülmények miatt elszibbasztott egyházi, s közvetve vallási élet ébresztésére hatalmas tényezőkül bizonyultak be a „gyermek-seminariumok;” mellyek legújabb időkben Európaszerte viszhangra találtak, s majd a püspökök és fejedelmek bőkezűségéből, majd az alsóbb rendű papság és hívek önkénytes adakozásaiból állítottak, és tartatnak fön. Annyi bizonyos, ha szépen virágzó kertet akarunk: jó kertészekről kell gondoskodnunk. Ha akarjuk, hogy jó, istenfélő, jámbor hívek ékesítsék Krisztus igaz anyaszentegyházát, a mennyország e veteményes kertjét: úgy mindenekelőtt, és mindenek fölött jó, egyházas szellemű papokról kell gondoskodnunk. Mert a papos híveire is helyesen alkalmazható ama közmondás: „Regis ad exemplum totus componitur orbis.” A millyen a pap, olyanok a hívek, kevés kivétellel.

Egyébiránt a gyermek-seminariumok eszméje nem új. A püspökök, kikhez isteni rendelésnél fogva megyéjük igazgatása tartozik, elejétől fogva gondoskodtak, hogy azok, kiket az Úr szöllőjében segéd- és munkatársakul rendelni akarának, ezen olly nevezetes hivatalra megkívántató ismereteket és kiképzést nyerjenek. Kezdetben a tanítás jobbadán csak a sz.-írás lehető tágas és alapos ismeretére terjedt ki; mihez mellesleg járultak még azon tudományok is, mellyek a papi hivatal betöltésére szükségesek és hasznosak. Szilárdabb alapra állították e tanítási rendszer azon időtájban, mikor a papok bizonyos szabályok szerint rendezték életüket; midőn a papi hivatalra készülő növendékek, a már fölszentelt áldozárok- és püspökökkel együtt, egy és ugyanazon fedél alatt laktak, és az általános nevelés és tanítás egy igazgatónak gondviselésére bízták. Később az egész ügy pápai rendeletek és zsinati intézkedések által még határozottabb alakot nyert; míg végre a közös élet megszűntetése után, e tanítási mód is megszűnt: akkor az

alsóbb tanulmányi szakosztályok a zárdákba (zárdá-iskolákba) vonultak, a felsők pedig az egyetemekbe vitettek át. Midőn pedig e tanodák sem feleltek meg a czélnek, a tridenti zsinat a régibb rendszert kereste elő. Minden székes-egyházakban papi növeldék fölállítását parancsolá meg, és azokat a püspök felügyelése és hatalma alá rendelte.

Így támadtak ez idő óta, különösen azon országokban, mellyek a tridenti zsinat rendeleteit foganatosíták, tanintézetek; mellyek különféle nevek alatt, úgy mint házi-iskolák, ápdalák, növeldék, papnöveldék stb. ismeretesek. A tridenti zsinatnak ez érdembeli végzése így hangzik: „Miután az ifjú kor, ha helyesen nem irányoztatik, igen hajlandó a világ kényelmeinek követésére, s ha gyenge korától fogva ájtatosan és vallásilag ki nem képeztetik, mielőtt a bűnök szokásai az egész embert birtokukba vennék, soha tökéletesen, és a mindenható Isten nagy, sőt rendkívüli oltalma nélkül a lelki fegyelemben meg nem marad: azért az egyetemes zsinat rendeli, hogy minden püspöki, érseki, székes- és magasabb rangú egyházak, a birtok zsinórmértéke szerint, és a megye kiterjedéséhez képest, köteleztessenek bizonyos számú gyermekeket a város- és megyéből, vagy ha ott nem találhatnának, azon tartományból, mellyben a növelde van, vagy melly a püspök által meghatároztatik, a templom közelében tartani, azokat vallásosán nevelni, s a szellemi tudományokban kiképezni. E növeldékbe pedig olyanok vétessenek föl, kik az ő tulajdonaik, és akarattuk által reményt nyújtanak, miszerint az egyház szolgálatában állandóan megmaradnak. A zsinat kívánja, hogy különösen a szegények gyermekei választassanak; de a gazdagokat sem zárja ki, főleg ha saját költségeiken tartatnak, és kedvök van Istennek és az egyháznak szolgálni. E gyermekeket a püspök koruk, és az egyházi tudományokbani előhaladásuk szerint, annyi osztályokra fogja osztani, mint jónak találandja; s részint az egyházak szolgálatára jelöli ki, részint kiképzés végett a növeldékben tartandja, s a kilépett növendékek helyébe másokat veend föl: úgy hogy e növelde az Isten szolgáinak állandó tenyésző kertié legyen. (Sess. XXIII. Cap. 18. de Reform.) A tridenti zsinat tehát különösen két okból sürgeti a papnöveldék

fölállítását, hogy t. i. a papi nagy hivatalra készülők, az úr Jézus édes igáját és könnyű terhét gyenge koruktól fogva tanulják ismerni és viselni, s lelkök minden jóra megszilárduljon; és hogy az ifjú, a tanulásra különösen alkalmas fiatal korban, megszerezze magának a hivatása tökéletes teljesítéséhez megkívántató ismereteket. A zsinati atyák úgy voltak meggyőződve, hogy a leendő áldozárokat nem elég csak hittani tanulmány-idejek alatt helyezni az egyház gondos felügyelete alá, hanem kell, hogy e felügyelet és nevelés sokkal előbb kezdessék meg; azért óhajtá, sőt rendelé a zsinat, hogy a menyire csak a körülmények engedik, minden egyházi megyében külön gyermek-seminariumok állíttassanak. Mióta e határozat kimondatott, azóta majdnem háromszáz év múlt el: s mégis úgy látszik, mintha a tridenti zsinat eme bölcs rendelete éppen jelenkorunk sajátságos körülményeihez alkalmaztatott volna.

Majdnem általános a panasz, hogy a papi hivatalra kevesen adják magukat, s hogy főleg külföldön az egyházi pályát kevesen keresik. Mert napjainkban a ritkaságok közé tartozik, hogy az ifjak a családi körből, isteni szellemtől áthatva jönnének az iskolába. Lejárt már az ősidők amaz áldásos szokása, miszerint a gyermek szülőitől vallásosán nevelve, kisdéd korától a papi pályára, mint minden más pályák közt a legmagasztosabbra szenteltetett. Ide járulnak még más körülmények is.

Mint tudva van, a papságnak jelenleg kevés kilátása van anyagi kényelem- és gazdagságra. Mi a földalapon nyugvó élelmezési illetéket illeti, az eddig is csak nagy gond- és fáradsággal volt kiállítható; az újabb idők változásai által még inkább csonkított, s a jelen adó közös terhei miatt annyira leolvadt, hogy sokaknak a nélkülözhetlen mindennapi szükség fedezésére is alig elegendő. Nagy feláldozás, és önmegtágadás kívántatik hozzá, hogy valaki olly állapotra adja magát, mellyben félnie kell, hogy legszebb éveit szükölködés- és nyomorban töltendi. Ausztriában nincs állapot, nincs hivatal, melly anyagi tekintetben a fiatal embernek több kilátást ne nyújtana. Azért nem lehet csudálkozni, hogy sokan inkább lépnek a jutányosabb állami szolgálatba, melly tőlök nem követel annyi önmegtágadást, mint az egyház szolgálata. Továbbá utolsó

évtizedben a papság erkölcsi állása és tisztelete sokat szenvedett. A forradalomnak fő elve volt, a kath. papság tekintélyét lehetőleg aláásni; mi nagy részt sikerült is. Végre a papnöveldék felállításának szükségét azon körülmény is igazolja, hogy most, miután a városokbani élelmezés és szállásolás kétszeres árra szökkent, s a diáknak még kiszabott oskoladíjt (tanpénzt) is le kell tennie, a mezők lakói majdnem egészen kizárják a felsőbb iskolázthatás jótékonyágából; és sok ifjú, kinek keble lángol az Úr oltárai után, és ki eddig sokféleképen juthatott iskolába: ezentúl mintegy hivatását elfojtva kénytelen leend a rideg ekeszarvnál tölteni élte napjait. A gyermek-seminariumok hivatvák, e hiányokon segíteni! Egyébiránt más szempontból is megbecsülhetlenek korunkban e növeldék. Ugyanis a hittani tudományok szerencsés megszerzésére szükségkép megkivántatik a tiszta, és szeplőtelen élet. A szentek tudománya az egész élet szentségét követeli; e nélkül semmi nagyot sem vihetni véghez. Csak tiszta földön virágzik a ker. tudomány: csak tiszta szív képes azt felfogni; csak valódi ker. szellemben hozhat gyümölcsöt. Ez állítás igazságát a történetírás sokfélekép tanúsítja. Csak aquinói sz. Tamást hozom föl, kiről kétséges, valljon tudományos érdemeit csodáljuk-e inkább, vagy sz. életének magasztos fényét? E jeles férfi a legnehezebb hittani kérdések megoldását a sz. kereszt tövénél kereste, és meg is találta. Minél inkább megfogyatkozott napjainkban a szentség; minél mélyebben el vannak merülve az emberek az anyagiságban: annál szükségesebb felügyelni, hogy a papok mind a tudomány-, mind a Szentségben egyaránt jeleskedjenek; minek biztos alapját ismét a gyermek-seminariumok vetik meg.

Ily növeldék keletkeztek legújabb időkben Köln, Münster, Paderborn, Brünn, Linz, Károlyfejlérvár és más nevezetes városokban.

Szinte kiváló örömünkre szolgál, mi kép egy idő óta a nagyobb papnöveldékre is, kivált hazánkban, élénkebb gond fordítatik.

Mint tudva van, voltak idők, midőn a papnevelés azon ága, melly a növendék hivatásának képezésére vonatkozik,

elhanyagoltott, sőt némi tekintetben elsatnyult. – Az újoncz reményben gazdagon, megjelent a seminariumban, hová bejutni lelkének minden vágyaival kíváncsozott. A magas képzetek, melyek előtte a papnöveldei életet olly kellemes színben tüntetek föl, lassankint elenyésztek. A növendék sokat talált máskép, mint előbb ájtatos hiedelmében képzelte. Az első hiba mindjárt az öltöztetésnél történt. Eltelvén a három napos lelki-gyakorlatok ideje, a szabó elhozta az újoncznak új egyházi ruháját; mellybe minden ünnepélyes szertartás nélkül öltöztetett, olykor az idősebbek bohózatai, s elménczkedő ötletei közt. Majd elkezdődtek a rendes foglalkozások, úgymint a napokinti imádság, sz. elmélkedések, sz. mise-hallgatás, sz.-írás-olvasás, tanulás, lelkiismeret-vizsgálás, a vasár- és ünnepnap sz. beszéd és isteni-szolgálat, a havonkinti gyónás és áldozás: mellyek megannyi eszközök az istenfelő példás életre. De e foglalatosságok sem hozták meg mindenütt a kívánt eredményt, részint hiányos felügyelet, részint egyéb károsan ható körülmények miatt. Kiváólóg az imádság, némelly növeldeben valódi botránnyá vált. Az újoncz példásan végzé ugyan e kötelemét, de azután minél tovább haladt a papnöveldei osztályokon: annál inkább megfogyatkozott benne az imádság lelke; míg olykor azon áhítatot is, melyet egykor a világból hozott magával, elveszte.

De a tudományos képzés sem felelt meg mindenkor a magas czélnek, melyet a papi hivatás fontossága méltán igényel. A tudományos képzés többnyire csak az iskolai leczkére szorítkozott. Ha a növendék az iskolában feladott leczkét szóról-szóra megtanulta, azt hitte már, hogy mindennek eleget tett; az önálló bővebb önképzéssel nem sokat gondolván. S így történt, hogy vagy ásitva várta a csengetyű szabadító hangját, vagy pedig olly könyveket olvasott össze-vissza, mellyek papi hivatásához épen nem tartoztak. – A szabad idő is, melly a pihenésre, az olvasottak fölötti elmélkedésre, a tapasztalások közlésére, fölvidulásra, s ártatlan szórakozásra engedtetett, többnyire lelki haszon nélkül tünt el. Ide járultak még az úgynevezett nemzetiségi vetélkedések, és más ifjúsági virgoncz,

ne mondjam rakoncátlan pajkosságok, mellyek nem egy növendék napjait megkeserítették.

Egyébiránt ezeket említve, távol van tőlem, a visszaéléseket minden magyarhoni egyházmegyére egyaránt kiterjeszteni; sőt méltó dicsérettel elismerem, hogy valamint külföldön, úgy hazánkban is léteznek papnöveldek, mellyek a kérdéses korokban is mindenkép oda törekedtek, hogy a növendékek elméjük- és szívöket kimívelvén, rendes, fegyelem-kedvelő, példás, munkás, tanult és buzgó papokká képeztessenek. Nem hiányzottak lelkes főpásztorok, kik tudván, miszerint a növendékpapság nevelésétől függ egyházmegyéjük újjászületése, nagy körültekintéssel megválaszták azokat, kikre ezen csemeték igazgatását, szellemi s erkölcsi nevelését bízassák. Voltak és vannak püspökök, kiknek gondolkodása növendékeik képezésében a részletekig kiterjedt; kik, midőn a rend és fegyelem főtartását pontosan és állhatatosan követelték, egyúttal a növelde anyagi és szellemi jóllétét is szívökön hordták. Voltak buzgó igazgatók, kik távol minden szenvedély-, személyválogatás-, vagy mogorva szigorúságtól, atyai kegyességgel viseltettek a gondjaikra bízott növendékek iránt; kik szívökbe vésték ama soha eléggé nem ajánlható utasítást: „Rector sit a vitae commodis, otio, luxuque alienus, qui asveverit somno brevi, mensae frugali, vitae regularitati, studioque indefesso; sicque fideliter seminarii leges observando, exempli sui virtute fortissimos juvenibus stimulos addit ad ferenda bono animo onera, quibus nec ipsum vident subtrahi Rectorem.” (História Seminariorum clericalium. Aug. Vind. 1787.) Voltak jeles tanulmányi felügyelők, kik a kath. egyház szellemétől áthatva, a papnöveldeket nem csak a theologiai tudományokba, de az egyházi szellembe is beavatni el nem mulaszták. Nem különben számtalanokat van szerencsénk ismerni, kik e papnöveldekből kikerülvén, díszére váltak az egyháznak; kiknek erényeik kitűnők, magukviselte feddhetetlen, hivatalbani buzgóságuk ernaedetlen.

E fölött emelkedik reményünk, ha tekintetbe vesszük azon intézkedéseket, mellyek legújabb időkben Európaszerte a papnöveldek czélszerű elintézésére fogatosítottak. Ma már áta-

lánossá vált a meggyőződés, hogy az Isten országának virágzása nagy részben a kispapok szíve- s elméjének ernyedetlen kiképezésétől függ. És méltán! Ha jó földje, s ápolása nincs, a mag jó gyümölcsöt nem terem; nemes gyümölcse csak nemes ágnak van. E végre a püspökök fő gondoskodása jelenleg a papnövendékek hivatási kiképzetésére irányul leginkább. A buzgó főpásztorok nem sajnálnak fáradságot, a növendékeket gyakrabban is meglátogatni. S itt különös tisztelettel az ország bíbornok-primásáról illik megemlékeznünk. A kegyes főpap bokros főpásztori foglalatosságai közt is mindig talál egy kis üres időt, kedves lelki fiait meglátogatni. Figyelme mindenre kiterjed. A növendékek testi és lelki szükségeiről atyai-lag gondoskodik. Megnézi pulpitusait, könyveiket; s kiváló öröme telik az úgynevezett „fructus meditationum” naplónak olvasásában; melyet a növendékek rendszeren zárt levélben küldenek neki, s ő is úgy szolgáltatja vissza az illetőknek, bölcs észrevételei kíséretében. Ha útra indul, vagy ha valamely nevezetes ügyet kell elintéznie, akkor is lelki fiainak imáiba ajánlja magát. Sőt a távolban is megemlékezik rólok; őket köszöntetve, s atyai gondoskodása- és szeretetének számos bizonyítékait mutatva irántuk,

A lelki-atyai hivatal mindinkább megnyeri azon méltánylást, melyet fontossága igényel. E hivatalra több megyékben olly férfiakat látunk alkalmaztatva, kik a lelkipásztorságban szép tapasztalást gyűjtve maguknak, a növendékek lelki igazgatása- és vezetésére alkalmasak: e mellett pedig feddhetetlen, ájtatos és példás életűek; kik mindent elkövetnek a végre, hogy a növendékeket a komoly meggondolásra, önismeretre, s az isteni hivatás megvizsgálására bírassák. Ide czéloznak mindazon tanítások, sz. elmélkedések, megfontolások, és lelki épületes olvasások is, mellyekben egész éven át iparkodnak megismertetni növendékeikkel a papságra való isteni hivatás jeleit, a papnak szellemi méltóságát, és nagy felelősségét. Éjjel-nappal nyitva a házi kápolna, mellyben szünidő alatt is imádkozhatja a növendék az ő isteni Megváltóját; a Jézus és Mária szeplőtelen sz. szívéről nevezett társulatok, a sz. Alajos- és Szaniszló-testvérületek behozvák; az imádság, sz. elmélkedés,

sz.-írás olvasása, a havi gyónás és áldozás, valamint más ajtatósságok, kellő készüllet- és pontossággal gyakoroltnak; s egyéb, a papi hitéletet akadályozó körülmények elhárítvák: szóval minden intézkedések oda látszanak irányulni, hogy a papnöveldekben, az anyaszentegyház parancsa és szelleme szerint, jó, hiteros, és példás életű papok növekedjenek.

d) A kerületi papi-gyűlések.

„Consolamini invicem et aediilcate alterutrum.”
(I. Thessal. 5,11.)

„Adjatok nekem támpontot, s kiemelem sarkából a világot,” szolt hajdan egy híres erőművész, – midőn az erőműtan fellengző tudományáról elmélkedett. „Adjatok nekem jó papokat, és megtérítem a világot,” szolt egy nagy szent, midőn a lelkipásztorok nagyszerű hivatását fontolgatta. És méltán; mert csakugyan papok képezik az emberiség átváltoztató elemét: az ő életök, s maguk viselete könyv gyanánt áll mindenek előtt tárva. – Egyébiránt, hogy a papság az emberiség átváltoztató eleme legyen, szükséges, hogy először önmagára vonatkozó feladatát teljesítse, azután pedig másokban is lelkesedést ébreszsen. Kell, hogy fáklya gyanánt világítson a sötétségben: miszerint így a tévútra vezetett emberiség megtalálhassa azon ker. eszményt, mellyet elvesztett. „Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék Atyátokat, a ki mennyekben van.” (Máté 5, 16.) Annyi bizonyos, hogy mi sem képes másokat jobban a hitre, erkölcsösség-, ajtatósság- és Isten tiszteletére buzdítani, mint azok élete és példaadása, kik magukat az egyház szolgálatára szánták. Ezek t. i. a világ ügyeitől mintegy magasabb polczra emelve lévén, a hívok tükör gyanánt rajok tekintenek, és őket követik. E kötelesség kiváltképen a hívó népek lelkipásztorait illeti.

Ha már mindenkor nagy fontosságú volt a lelkipásztorok hivatása: úgy a jelenkor sajátágos körülményei még inkább emelik azt. Bár merre irányozzuk figyelmünket, mindenfelől nehéz gondok, és kötelmek várokoznak a lelkipásztorra. Bár

hova indul, mindenütt gyengeségekkel találkozik, mellyeket elviselnie, kemény szívekkel, mellyeket meglágyítania, konok ellentállással, mellyet legyőznie, földült lelkiismerettel, mellyet megnyugtatnia, kínos gyötrelmekkel, mellyeket megszüntetnie kell. Némellyeknek oktatásra, másoknak fölvilágosításra, egyebeknek ismét lelkismeretök enyhítésére, a bánat, töredelem, erős fogadás fölindítására van szükségek. Mennyi fáradtság, buzgóság, türelem és szeretet kívántatik ehhez! Ide járulnak még más körülmények is. Olly időket élünk, midőn majd az egész világ fölött, mint egy zivataros felhő vonul el az új divatú pogányság, melly a Jupiter és Wodan oltárainál áldozott pogányságnál is gonoszabb. Alig van nem, kor, és állapot, melly ezen mētelynek súlyját kisebb-nagyobb mértékben ne éreznē. E fölött látjuk magasabb körökben elharapódzni a hitbéli közönyösséget, az erkölcsi szabályok magyarázata- s alkalmaztatásabani vétkes engedékenységet, a nagyravágyást; a kisebb körökben pedig elégtelenséget veszünk észre: az emberek nem akarnak engedelmeskedni, túrni, és szenvedni; mindenik csak a jelen rövid pillanatának akar élni; élvezket és multságokat keres; szórakozott társaságokban, testi vágyainak kielégítésében hajhászsa boldogságát, és erre sem költség, sem fáradtság nem kíméltetik. S valljon ki fogja ezen lelkeket megmenteni? ki az eltévedteket a mennyei Atya karjai közé visszavezetni? az örök romlástól megóvni, és biztosítani? Ez a lelkipásztorok dolga.

Azonban hogy a lelkipásztorok működése sikeres legyen, nem elég, hogy csak szóval kárhoztassák a korszak tévedéseit, alkalmas és alkalmatlan időben feddvén a bünösöket; hanem szükséges, hogy maguk is a hitbuzgóság-, alázatosság-, engedelmesség- és önmegtagadásban, a test sanyargatásában, a szegénységben, s a világ pompáinak megvetésében tüntessék ki magukat; kell, hogy egy házilag érezzenek, és e szellemet egymás közt terjesszék. A papnöveldeben megvettetik ugyan az alap, mint legyen valaki jó lelkész; de az elméletet bővebben kifejteni, a jó tanácsokat, intéseket, és szabályokat életbe léptetni, szóval a papnöveldei nevelést bevégezni, a gyakorlati pályának tartatott fön. S boldog az új áldozár, ha olly főnökök

oldalához kerül, kik papi s lelkészi hivatásukat pontosan teljesítik; kik azon vannak, hogy a templomban, tulajdon házukban, s a plébániában mindenek tisztességesen, és rendesen vitessenek végbe; kik távol a henyéléstől, mindent a maga idején végeznek: kiszabott időben kelnek föl, és feküsznek le, imádkoznak, elmélkednek, a sz. mise-áldozatot bemutatják, a szentségeket kiszolgáltadják; kiszabott időben tanulnak, olvasnak, tanítanak, és a rendet, melyet maguknak kitztek, a mennyire rajtuk áll, pontosan megtartják; a tanulást sz. elmélkedéssel, imádsággal, és jó cselekedetekkel párosítván. A jó példa ritkán téveszti el hatását. A jó példa ösztönül szolgál az új munkatársnak, hogy ő is szeretett főnökének útmutatása szerint, rendesen végezze napi zsolozsmáját, szorgalmasan készüljön a sz. beszéd- és tanításra, unatkozás nélkül járjon az iskolába, buzgó legyen a szentségek kiszolgáltatásában, példás a társalgásban stb. Ámde, ha az újoncz lelkész olyanok vezényletére bíznak, kikben a papi s lelkészi erények megfogyatkoztak: akkor nagy lelki erő kívántatik hozzá, hogy ernyedetlenül kövesse az ösvényt, mellytől eltérni soha sem szabad. S fájdalom! nem hiányzanak példák, hogy némelly áldozárok a papnöveldeből a legjobb készület- és legtisztább szándékkal, tele buzgóság- és isteni félelemmel léptek a lelkészi pályára: mégis idővel megfogyatkoztak a sz. tudományban, a buzgóság - és erkölcsiségben ellangyultak, sőt hajótörést is szenvedtek.

Ily szellemi s erkölci elsatnyulás ellen, alkalmas gyógyszerül bizonyultak be a ker. gyűlések, conferentiák, vagy papi tanácskozmányok, ha t. i. úgy rendezvék, mint ezt az egyházi fegyelem szabályai megkívánják. E conferentiák a kérdéses korszakban is gyakran szóbeszéd tárgyává lettek, és lelkes főpásztorok által Német-, Francia-, Magyar- és több országokban a lelkészi karnak ajánltattak, ama nagy lelki hasznok végett, mellyek belőlök az egész lelkészi testületre kihatnak. E gyülekezetekben, úgy mond borromaei sz. Károly: „studia cleri excitantur, morum clericalium disciplina brevi quodam scrutinio confirmatur, omnis denique rei ecclesiasticae, quae ad eam pertinet institutio ad uam eundemque executionis usum introducitur, et verò quod maxime refert, cum in eius-

modi conventu Clerus versatur, non solum alius ab alio adju-
mentum sümere potest, quo utatur ad munera eius functiones,
sed etiam ab alio, quem praezellere animadvertit, exemplum
sumat ad virtutis imitationem.” Úgy van; a ker. gyűlésekben
legszebb alkalom nyílik, föléleszteni az egyházi szellemet és
gondolkozást, megosztani a terheket, mellyek nyomják a lel-
kipásztor vállait, fölvilágosítást nyerni azon kételyekre,
mellyek őt nyugtalanítják, orvoslást keresni azon bajokra,
mellyeket csak egyesült erővel lehet eltávolítani. Itt nyílik al-
kalom, egy úttal megismerkedni azon lelkipásztorokkal, kik
úgy járnak, a mint illik azon rendeltetéshez, mellyre hivatunk:
minden alázatossággal, szelídséggel és kíméléssel eltűrvén
egymást; szeretetben igyekeztven megtartani a lélek egyessé-
get, a békeség köteléke által. (Efes. 4, 1.) Annyi bizonyos,
hogy minden kerületben találkoznak lelkészek, kiktől példát
vehetnek mások: „ad virtutis imitationem;” különben is az
egyház ellenei mit sem óhajtanak inkább, mint az egyházi
rendnek szakadását, bizalmatlanság, engedetlenség, fegyel-
metlenség általi gyengülését.

A ker. gyűlések Franciaországban kiváltképen a papi tu-
dományosság élesztésére szolgálnak, s ekképen tartatnak meg.
Hónaponként összegyűlnek azonegy kerület lelkipásztorai, az
esperes elnöklete alatt. A tanácskozás és vitatások tárgyai elő-
legesen a megye püspökétől határozatnak meg. Legtöbbnyire
érdeklük ezek a hit- s erkölcstudományt, az egyházi fegyelmet
és szertartásokat. Minden év kezdetén a kérdések kinyomott
jegyzéke valamennyi egyházi kerületbe megküldetik, hogy a
fölättüki elmélkedésre elegendő idő legyen. Ezen fölül minden
egy conferentia után a szükséges előkészülethez, egy egész
hónap engedtetik. A nyomósabb pontoknak írásban, és nyilván-
osan kell előadatniok, mire mindegyik kérdést szóvali fejte-
getés és vitatás váltja föl. Az egész tudományos fejtegetés fo-
nalát az esperes vezérli. Mindegyik kerület titoknokot választ
maga köréből, ki a kérdések megvitatása után tudósítást tesz
róla. Ezen egyszerű rendelet következtében, ugyanazon kér-
dés azonegy időben a megye minden papjai által tárgyal-
tatnak. A tudósítás egyenesen a püspökhöz küldetik, és né-

melly megyében, mint például a párisiban, egy központi gyűlés van, mellyet az egyes egyházi kerületek gyülekezeteinek elnöke s titkoknai képeznek. Itt az elnökséget maga a püspök viszi, lelkiekbeni helyettesének, és egyházi tanácsának jelenlétében. Itt mindegyik fejtegetés újólag tárgyalás alá kerül, és illykép nyeri az a teljes eldöntés helyeslő pecsétjét. Illykép négy-öt év leforgása alatt a hit- és erkölcstudomány, az egyházi fegyelem és szertartások főbb pontjai Franciaország minden megyéiben, a gondolkodás és fejtegetés tárgyaivá lesznek. – Hazánkban is újabb időkben e gyülekezeteket szabályozták a főpásztorok, meghagyván a kerületi lelkészeknek: miszerint minden évben rendszeren négyszer, vagy kétszer, vagy legalább egyszer összejövén, olly tárgyak fölött tanácskozzanak, mellyek míg egyrészt sikeresen mozdítják elő a tudományos műveltséget, az eszmék különös kicserélése által, más részt a paptársakat szorosabban fűzik egymáshoz a szeretet köteléke által. Némelly megyékben következő rendben tartatnak ezen gyűlések: a gyűlést megelőzi a sz. miseáldozat fölajánlása a templomban, hová az összegyűlt lelkészek karingben, sz. körmenetet képezve jelennek meg; a vérontás nélküli áldozat után részint a templomban, részint az iskolában kikérdeztetik az összesereglett mindkét nembeli ifjúság a ker. hittan elemeiből. Majd ugyanazon renddel visszatérnek a plébániára, s földre borulva kérik a világosság Atyját, miszerint a Szentlélek elméjeket megvilágosítani, az igazság ismeretére, mint sz. Fia megígérte, vezérteni, s mindnyájukat a hit-es szeretetben megerősíteni méltóztassék. Ezután következik a sz. beszéd, mellyet a kerület elnöke, az alesperes, vagy kit ez kijelöl, tart, a papi tökéletesség követése, az erkölcsiség tisztasága, a lelkészi hivatás pontos teljesítése stb. fölött. Felolvastatván ezután a körülményekhez képest, vagy a tridenti sz. zsinat határozataiból kijelölendő szakasz, és az utolsó gyűlés jegyző-könyve, az elnök átveszi az illető jelentéseket, és hivatalos okiratokat. Erre értesítik a lelkipásztorok a gyűlést plébániáik állapotáról, a mesterek élete- és maguk viseletéről, azok tanítási képességéről, és más egyházi szolgálkról; a felől, valljon erkölcsös-e a hívő nép, jár-e szorgalmasan isteni-

tiszteletre., Isten igéje hallgatására, a szentségek ájtatos föl-vételéhez? Nem uralkodnak-e valamely gonoszságok a plé-bániák körében; és ha igen, mi tulajdonkép ezeknek oka? Nem csúsztak-e be valamely, hit- és erkölcsiséggel ellenkező visszaélések, gonosz vélemények, és tévelygések? Valljon nem találkoznak-e köztudomásra, és nyilvános botrányra okot adó némely istentelen és gonosz emberek? Megtartatnak-e az egyháztól rendelt ünnepek, egyházi törvények, a legfelsőbb leiratok szerint? Valljon a házasságok békeségben élnek-e együtt? Ha csakugyan valami visszaélések, gonoszságok el-követéséről tudósíttatnék a gyűlés, azonnal azok megszünteté-sére szolgáló eszközökről gondoskodik; mellyeknek ha sikere nem lenne, tartozik az egyes esetek körülményes följelentése mellett a főpásztornál szükséges orvoslási szerekért könyö-rögni. Mindezekről pedig körülményes jegyző-könyv vitetik, a főpásztornak bemutatandó, mellyre kegyesen válaszolni is méltóztatik. – Az illy módon megtartott kerületi gyűlések nem csak az eszmecsere-, s a közérdekű tárgyak megvitatására egyik hatalmas eszközül szolgálnak, hanem arra is, hogy a papság „acie bene ordinata” legyen.

e) A lelkeszi pályavizsgálatok.

„Labia sacerdotis custodient scientiam, et le-gem requirunt ex ore ejus; quia angelus Do-mini exercituum est.” (Malach. 2, 7.)

Úgy van, a pap ajaki őrzik a tudományt, és a törvényt az ő szájából kérdezik; mert ő a seregek Urának angyala. A pap főnséges hivatalánál fogva köteles az üdv tudományát, Jézus Krisztus tanítását épen és tisztán főtartani, s a jövőendő nem-zetségeknek átadni. Az ő kötelessége, tanítani a népet mind-azokra, valamiket parancsolt Krisztus. Azonban, a ki másokat tanítani akar, annak magának is tanultnak kell lennie; mert miképen fog tanítani, ha tudatlan; miképen fogja a kétségeket eloszlatni, az ellenvetések megczáfolni, a lelki sérveket meggyógyítani, a híveket a szentségek látogatására, a töké-letes életre vezetni, ha maga is a hit- és erkölcstudományban

megfogyatkozott? Azért int sz. Pál Timotheus személyében minden papot, hogy a sz.-írást szorgalmasan olvassa, tanulmányozza, róla elmélkedjék, és a nála letett tudományt megőrizze s tanítsa. „Míg eljövök”, úgy mond, „folytasd szorgalmasan az olvasást, intést, tanítást; el ne hanyárd a kegyelmet, raelly te benned vagyon, és a melly adatott neked ama jövődőlés szerint, melly mondatott felőled, midőn az egyházi tisztőség kezeit rád tette. Ezekről elmélkedjél; ezekkel foglalkodjái: hogy a te előmeneteled nyilván legyen mindeneknél. Vigyázz önmagadra, s a tanításra; a ezeket teljesítsd állhatatosan. Mert ha ezeket cselekszed, magadnak is, hallgatóidnak is üdvösséget szerzesz. « (I. Timoth. 4,13-6.) „Oh Timotheus! a nálad letett tudomány kincsét megőrizzed; és távoztassad el a valláshoz nem tartozó hívságos szóújításokat, és a hibásan úgy nevezett bölcselkedés tudományának ellenkező állításait; mellyeket némellyek követvén, a hittől is elszakadtak.” (I. Timoth. 6, 20-21.) Ennélfogva midőn a tanultságról van szó, a lelkésznek Salamon példáját kell követnie; ki nem aranyat, nem gazdagságot, nem földi dicsőséget kért Istentől, hanem hogy tudná az Isten népét kormányozni, és igazságban ítélni; azaz: tudományt kért, és bölcseséget; s „ha ezt választotta minden kincsek és dicsőség fölött, ő, mint testek kormányzója: nem sokkal nagyobb mértékben kell-e a lelkek kormányzóinak azt választarniok, hogy a hit- és reménységnek ajtait az Isten népének megmutassák?” (Sz. Jeromos.) És valóban az olly lelkész, ki a tudományok által kimívelte magát, azután pedig a hosszú tapasztalás által erős elveket szerze magának, bizonyára nem habozó kised, és a tudományok szelétől nem vitélik ide s tova (Ephes. 4,14.); a balgatag kérdéseket, a versengéseket, és vitákat eltávoztatván. (Titus 3, 9.) Alapja ezen tudományosságnak a papnöveldében vettetik meg; itt adatik egyszersmind az irány, mikép kellessék a gyakorlati pályán a sz. tudományokban előhaladni. S e tekintetben örömet megvalljuk, mikép mindenkor találkoztak férfiak, kik a papnöveldében nyert irány szerint magukat a lelkipásztorság tudományában mindenkép tökéletesbíteni iparkodtak; de olyanok sem hiányoztak, kik bevégezvén iskolai pályájokat, azzal ámiták

magukat, mintha már elegendő tudománnyal bírnának, s nem kellene tovább tanulniok; találkoztak olyanok is, kik megízlelvén a szabadabb életmód örömeit, további kiképeztetésökkel épen nem gondoltak, vagy csak olly könyveket és röpiratkákat olvastak, mellyeknek a papi hivatással semmi közük. E bajoa segíteni akarván az egyház, kiváltképen a tridenti zsinatban, a pályavizsgálatokat ajánlá; sőt a javadalmakat is illy vizsgálatok után a legérdemesebbnek adományozni rendelte. (Sess. XXIV. Cap. 18. de reform., és Sess. XXV. Cap. 9. de refosrm.) E rendelet üdvös volta onnan is kitűnik, „mert általa egy részről az egyháziak a sz. tudományokban maguk folytonos tökéletesbülésére hathatósan indíttatnak; más részről a buzgón és szorgalmasan fáradozók érdemeik némi méltánylatával, javadalom-nyeréssel, a csekélyebbről nagyobb- és vagyonosabbrai fokozatos előléptetéssel jutalmaztatnak: ellenben a hanyagok, és nem haladva visszalépők megrovathatnak, s eltávolíthatnak az egyházi hivataloktól; mint kik tudományos elégtelenségük miatt gyakran botrányt, lélekveszélyt okoznak; kik elme-mécsoket az időnkint ráöntendő olaj nélkül egy ideig pislogni, utóbb végkép kialudni hagyván, csak a sötétségben tévelyegnének, botlanának, és vakoknak világtalan vezetőikké válnának, s mint a religio és egyház sáfárjai, nevezetők gúnyára annak csak javait élveznék, javára lenni nem tudván.”

A tridenti zsinatnak ezen üdvös rendeletét legújabb időkben Európaszerte föléleszték és elfogadák a főpapok. így Magyarországon az 1850-ki, Esztergomban tartott értekezletben elhatározottat, hogy jövőben minden, ki egyházi javadalmat akar nyerni, először a zsinati vizsgálatot tartozik kiállani. *) A főpapok e rendelete császárilag is megerősítettet, és 1853-iki Febr. 13-ról kelt kegyes leirat által a magánkegyurakra is ki lőn terjesztve.

*) E vizsgálat alól kivételnek a hittudorok, valamint a baccalaureusok, azon tudományokra nézve, mellyekből a szigorlatot kiállották. Ezek általánosan föl vannak mentve. Azután fölmenthetők: a) A valóságos hittanárok, kik a tanítói hivatalt dicséretesen vitték, b) A jeles hittani munkák írói és szerzői, c) Azok, kik valamely hivatalban 6

Mi a vizsgálat tárgyait illeti, első helyen áll a hittan” (Dogmatica), Noha mindenkor nagyon szükséges volt, hogy a lelkipásztor járatos legyen a hittanban, mégis úgy látszik, mintha sokkal nagyobb jártasság kívántatnék olly korszakban, midőn nem csak nagy tudatlanságot veszünk észre a hittani tárgyokban, hanem mérges nyilakat is, mellyeket a század hitetlen fiai magára isteni eredetű vallásunkra irányoznak és röpitenek. Azért hogy a lelkipásztor sikerrel működhessék hivatalában, szükséges, miszerint ügyesen értse, és megismerje: mellyek a ker. kath. hitágazatok? mi ezek értelme? honnan szokás ezeket kifejteni? minő alapokon épülnek? milly ellenvetések hozatnak föl ellenök? hogyan lehet és kell azokat megczáfolni? „Azért”, úgymond aranszájú sz. János, „mindenkép azon kell lennünk, hogy Krisztus tanítása bőséges legyen közöttünk. Mert az ellenségeli ütközet előkészületei nem egyenlők; a háború önmagában sok alakú, s különféle ellenektől indíttatik. Nem mindnyájan élnek hasonló fegyverekkel, s nem mindnyájan intézik hasonló terv szerint támadásaikat. Ki tehát vállalkozik mindnyájokkal megküzdeni, annak szükséges, hogy értse mindegyik fogásait. Neki íjásznak és parittyásnak, vezérnek és közvitéznek, lovas- és gyalognak kell

évig dicséretesen működtek. A próbatét érvénye 6 évig tart, ennek multával pedig megszűnik: azért a próbatétet tartoznak letenni nem csak a káplánok és lelkészhelyettesek, kik most először öhajtják a javadalmat egyházszerű beruháztatással elnyerni, hanem azon plébánosok is, a kik más javadalomra törekesznek, ha csak az ordinariusnak másfépen nem tetszik rendelkezni. E végre a püspök kihallgatván a zsinati vizsgáló bizottmányt, vagy a folyamodó kérelmére, vagy saját elhatározásából, a vizsgálat ismétlésétől fölmentést ad olly egyháziaknak, kik az első próbatétet jelesen kiállották, vagy azon idő óta nem megvetendő jeleit adák tudományosságuknak, vagy a lelkipásztorságban kitűnő ügyességet tanúsítanak. A zsinati vizsgálók szükségkép hittudósok, vagy legalább szabadalmazott tanárok, s világi vagy szerzetes papok. Továbbá kötelesek esküt tenni az evangéliumra, hogy félretéve minden emberi kedvezést, hivatalukat pontosan teljesítendik, es sem a próbatét előtt, sem utána mlit sem fogadnak el! Végre legalább háromnak kell lenni, kik közmegegyezéssel a voksokat összeszedik, s a próbatét eredménye felől az okmányt kiadják.

lenni egyszersmind; egyenlő ügyességgel kell bírnia, hajón, vagy szárazon harcolni. Mert közönséges háborúban mindenik azon módon áll szemközt ellenével, mellyen gyakoroltatott. De e csatában egészen másképen van. Ha tehát az, a kinek diadal-maskodni kell, nem tökéletesen jártas minden mesterfogásban, jól tudja az ördög, hol férhet valamelly résen gyenge oldalához, hová vezetheti zsákmánylóit, hogy a nyáját elrabolják és széttépjék. Ez nem történik ott, a hol tudja, hogy a pásztor minden tulajdonokkal el van látva, s minden család ellen őrszemeskedik. illik azért minden oldalról készen állni.”

A vizsgálat tárgyai közt második helyen áll a sz.-írást magyarázata, melly szinte kitűnő figyelmét igényli a lelkipásztornak; mivel az evangélium hitünk főforrása, vallási és erkölcsi életünk legbiztosabb tápláléka. Igen szépen nyilatkozik a sz.-írásról a nagy tudományú és sz. életű Colmar József püspök: „Szent könyv... isteni könyv! Az élet és örök igazság könyve! Olvashat-e téged valaha az ember, a nélkül, hogy benned világosságot, vigasztalást, buzdítást, erőt, igazságot, még pedig szívreható, mennyei igazságot ne találjon? Oh ki adandja meg nekem, hogy téged elégszer olvashassalak, benned eléggé buvárkodhassam? hogy e forrásból egészen a sz. ittasságig méríthessek? hogy téged eléggé megízlelhesselek; és minden órában, különösen az ínség, szomorúság, és szenvedés óráiban, még halálom óráján is kezembe vehesselek, ajkaimhoz szoríthassalak, és szívemen tartva adhassam ki lelkemet, és bocsátassam a sírba: – hogy poraim a tieddel összevegyülvén, teteimnek az élet és föltámadás kútfejévé váljal! De miért vau szívem olly igen érzékenyülve; miért lábadnak önkénytelenül könybe? Milly gondolat ébreszté föl egész érzelmemet ez isteni könyv iránt? Ama gondolat, hogy ezen olly szép, olly beesés könyv, mellv egyetlen lapján, egyetlen sorában hasznosabb tanításokat tartalmaz, mind minden egyéb könyvek, mellyekkel a világ el vagyon árasztva, melly az olly szükséges üdvösség földományabani oktatás végett adatott lelkünknek, olly kevéssé ismertetik, olly kevéssé becsültetik és használtatik! A legtöbbekre nézve e könyv elásott kincs. Bejárhatjuk a mai keresztények legtöbb lakait: és valljon föl fogjuk-e bennök e könyvet

lelni? Találunk igenis könyveket! De minőket? Szabad-e valljon, s lehet e azokat fölnyitni a nélkül, hogy a szegénypír arcunkat el ne bontsa? De sz.-írást? Ezt hiában keresünk, mondjuk ki nyíltan, sokszor az egyháziaknál is; vagy ha föltalálható is a házban, bizonyosan csak a legutolsó, legporosabb zugban fogunk ráakadni! Oh szegény, oh szerencsétlenség! oh kútfeje a romlottságnak! Emeljétek föl szemeiteket, és tekintsétek át az egész földet! Honnan az olly sok, és irtózatos vétek? Miért nincs többé engedelmesség a gyermekek, tartózkodás az ifjúság közt, semmi becsületesség a közéletben? Miért? Azért, mivel az Istent többé nem ismerik. És miért nem ismerik őtet? Mert őt ismerni nem is igyekeznek; mert a sz. könyveket, mellyek őt velünk megismertetik, és kötelességeinket valamennyi, azok teljesítésére serkentő indokokkal együtt szemeink elé terjesztik, senki sem olvassa, vagy legalább nem úgy olvassa, mint kellene olvasni. S valljon ennek nem vagyunk-e magunk is, az Urnak papjai, okai? Valljon nem késedelmeztünk-e nagyon is sokáig, egy illy nagy fontosságú tárgyra nézve oktatást adni?” Igaz, már ezelőtt is emelkedtek szózatok, mikép a lelkipásztorok szorosán kötelezendők lennének, hogy sz.-írási magyarázataikban a sz., atyákat, és más a püspök által kijelölendő segédkönyveket kövessék. Illy módon a biblia a néppel rendszeresen, és az egyháznak e tárgyban óvatossága mellett megismertetnék; a nép asz. história ismeretére a leggyakorlatiabb modorban vezéreltetnék, s a lelkipásztornak ezer alkalom nyílnék híveit a hit, és morál igazságaiban egészen a legapróbb részletekig a legkenetesebb módon oktatni, egyszersmind az egyháziak is hathatósan kötelezve volnának, az annyira mellőzött sz.-írás, és sz. atyák könyveinek olvasására. – E tekintetben a pályavizsgálatok hathatósan fognak segíteni.

Harmadik helyen áll az erkölcstudomány, mellynek alapja a hittan; mert hitből él az igaz. E tudomány is nagy mértékben igényli a lelkipásztornak figyelmét, annyival inkább, mivel a korszak egyik bélyegző jelleme, az erkölcsi érzet hiánya. Úgy van; ha kérdezzük, honnan vannak ama sok botrányszó- és esküszegések, mellyek e korban fönt és alant, úgy szólván naponkint és a lelkiismeretnek talán minden mardosása nél-

kül elkövetetnek? Honnan az a fásultság, miszerint némely emberek a gonoszban mintegy megrögzöttek? „Minden időben voltak ugyan bűnök és vétségek; de bünt lelkiismereti furdalás, igazságtalanságot kárpoztlás, botrányt jóvátevés nélkül csak most látunk; csak napjainkban látjuk a bünt rendszeresen taníttatni, dicsérő beszédekkel magasztaltatni; most látjuk a bünt büszkélkedni. Minden időben voltak föllázadások az Isten, egyház, és hatalom ellen; de az Isten, egyház és uralkodó tekintélyének rendszeres tagadását, a lázadás tanítását, a lázadás alapelveinek törvényszerű szentesítését csak a mostani korban látjuk. Reszkessünk a mindig szaporodó tolvajlás, templomtörés, gyermek- és szülőgyilkolás, és ezekhez hasonló gonoszságok látásán, mellyek természete, s körülményei fölött méltán halaványodunk el; reszkessünk, ha a napi lapokat olvassuk, mellyek a bűntények lajstromaivá váltak, mellyeknek téres hasábjai alig elegendők reggelenkint a múlt estvei merények leírásának befogadására; reszkessünk: oh mert aggodalmaink igen is alaposak! Hanem a mi bennünket egész a jegedésig elrémít, az nem annyira az igazságtalanságok undok elkeresztelése, mint az egykedvűség, mellyel azok elbeszélletnek; a hidegvérűség, mellyel elkövetetnek; és a bűnösnek cynikus érzéketlensége, ki még a büntetést is a társadalom botrányává teszi. Nincs a népeknél lelkiismereti furdalás, nincs a legtöbb egyeseknél sem, kik a gonoszszágot mint a vizet iszszák, vígan élnek, mélyen alusznak, és nyugodtan halnak meg; mindenfelé a hit és erkölcsi érzélem meggyöngülése: ez azon körülmény, melly minket elrémít, ez a mostani világnak határozó jelvénye.” Így nyilatkozott néhány évvel ezelőtt korunk erkölcsi állapotáról egy német tudós (Capistran. II. Jahrg. I. H.); s ha azóta a körülmények valamivel jobbra változtak is, de azért a lelkipásztor lehető legerélyesebb föllépése jelenleg is szükséges. Azért köteles a lelkipásztor magának az erkölcs-tudományból olly világos, bő, alapos, és a közélet eseteihez olly módon alkalmazott ismereteket szerezni, hogy ne csak az erkölcsi parancsokat, hanem ezeknek győző, s indító-okait is, és a ker. tökéletesség útját, segédszereit, akadályait, és ezek elhárításának módját, jól átlássa és bírja.

A pályavizsgálatok tárgyát képezi tovább a lelkipásztor-

ság tudománya, kivált gyakorlati irányban; mellynek helyes és ügyes kezelésétől szinte igen sok függ. Valóban ide illenek sz. Gergely pápa szavai: „Semmi mesterséghez sem merünk fogni, ha csak azt előbb feszült gonddal nem tanultuk. A pásztori mesterséget tehát készület nélkül hogyan bátorodik valaki felvállalni? holott mesterségek mestersége a lelkek vezérlése.” A papnöveldeben adatik ugyan utasítás, mikép járjon el a leendő lelkipásztor hivatalában: azonban valamint nagy a különbség az elmélet és gyakorlat között, szintolly kötelessége a lelkipásztornak, a gyakorlat mezején mindég jobban és jobban megismerkedni azon szabályokkal, mellyek őt megtaníják, mint kelljen magát viselni, hogy az Isten dicsőségét és a hívek üdvét előmozdíthassa: hogy legyen tanítója a tudatlanoknak, segítője a szegényeknek, vigasztalója a nyomottaknak, atyja az árváknak, védője az özvegyeknek, jötevője mindeneknek; szükséges, hogy égjen a buzgóságtól, melyi őt a királyokra nézve Jánossá, az egyiptomiakra nézve Mózássá, a fajtalanokra nézve Phineassá, a bálványozókra nézve Illéssé, a fősvényekre nézve Elizeussá, a hazugokra nézve Péterré, a káromlókra nézve Pállá, a templom-szentségtelenítőkre nézve Krisztussá teszi. (Sz. Bernard.) Ide is illenek a zsoltár szavai: „Utinam dirigantur viae meae, ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.” (Psalm. 118.)

„Mivel az ember természeténél lógva külségédszerek nélkül nem igen tud az isteni dolgok elmélkedésére és szemlélésére fölemelkedni, azért kegyes anyánk, a kath. egyház némi szertartásokat rendelt; s jelképeket, szinte az apostolok reudelésé- és hagyományából ránk szállottakat használt, hogy a hívek elméjét és szívét a vallás- és ajtatosságnak e látható jelei által a legfönségesebb titkok szemlélésére ébreszsze” (Trid.zsin. 22.ül 5. fej.). Ennélfogva kötelessége a lelkipásztornak ezen, az isteni nyilvános tisztelet, szentségek, és egyéb lelki dolgok ajtatás kiszolgáltatására vonatkozó szertartások célját, szellemét és egész mivoltát helyesen fölfogni, s a szerint hivatalát épületesen teljesíteni. Azt tartom, ha valahol a ker. istentisztelet és szentségek nem illő ajtatossággal, sőt némi botránnyal és

megvetéssel szolgáltatnak ki, ennek többnyire nem más az oka, mint hogy az illetők sem a szertartások célját érteni, sem azok magasztos szellemét fölfogni nem iparkodtak, Azért igyekezék a lelkipásztor a szertartások rendszerébe úgy behatni, hogy azok kölcsönös összefüggését mind maga átláthassa, mind másoknak ugyanazokat világosan megmagyarázhassa; sőt azon esetre, ha kétségbe hozhatnának, vagy megvetetnének, hathatósan védelmezhesse is.

Krisztus Urunk, hogy isteni intézetének, az anyaszentegyháznak mind közönséges kiterjedését, mind állandóságát, mind az elmék- és szívekre szükséges hatását lehetőségessé tegye, tizenkét férfiút választott maga mellé, kiket apostoloknak nevezett; s ezeknek meghagyá, hogy a népeket tanítsák, a szentségeket kiszolgáltassák, és a híveket az általa szerzett rendszabályok szerint kormányozzák. Ezeken kívül még más fokozatú hivatalnokokat is rendelt; mert mikép az apostol mondja: „némellyeket rendelt ugyan apostolokul, másokat prófétákul; némellyeket evangelistákul, másokat pásztorok- és tanítókul, a keresztyeneknek egy testbe fűzésére, a szolgálatnak munkájára: míglen mindnyájan eljutunk a hitnek és az Isten Fia ismeretének egységére; hogy ne legyünk többé gyermekek, és ezekhez képest ne habozzunk ide s tova, ne hányattassunk a tudománynak akármelly szele által, az emberek ravaszsága, az álnok elhíttetésre lest vető csalárdság által: hanem az igazságot követvén a szeretetben, mindenestül növekedjünk abban, ki fő, t. i. a Krisztusban.” (Ephes. 4, 11 – 15.) Ennél fogva szükséges, hogy a lelkipásztor jártas legyen az egyházi jogtanban is. Kivált jelen korunkban, midőn találoztak emberek, kik a világosság és közös szabadság eloltására, avatatlan kezekkel nyúltak be a vallás szentélyébe, s a mire kiki legföltékenyebb, hitbéli meggyőződésen épült intézményeinket nem átallozták háborgatni. Az egyházi jogtan meg fogja a lelkipásztort tanítani, mit kell ítélnie s tartania az egyházi kormány, és hierarchia különböző rangfokozatainak hatására nézve, mit kell ítélni s tartani az egyház és állam közötti viszonyról, a házasság, az egyházi fejelem, és általában a különféle egyházi személyek- s

tárgyáról. „Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo Domine: et consolatus sum,” mond a királyi próféta.

Végre a pályavizsgálat tárgyaihoz soroztatik: valamely predikációnak tökéletes terve, és részszerinti kidolgozása, a szóbeli előadás, és katechesis. E tárgyak is olyanok, melyek a lelkipásztor figyelmét teljes mértékben igénylik. Az apostol „az Istenre, s a mi Urunk Jézus Krisztusra, ki megítéli az eleveneket és holtakat, midőn megjelenik országának dicsőségével, kéri Timotheust, hogy hirdesse az igét, utána legyen alkalmas, alkalmatlan időben, feddjen, dorgáljon, intsen minden szelídséggel, és bölcseséggel.” (II. Timoth. 4, 1. 2.) S nem csekély föladat, a hitszónoki tisztet mindenkor híven teljesíteni: mert noha előttünk a ker. hit- és erkölcstannak kiapadhatlan forrása, s a kath. egyház nagyszerű intézvényei és történetei, a természet gazdag tárháza, az élet tarka vegyülete dús érben csergedeznek folyvást szemeink előtt: mégis nagy gond, és feszült figyelem kívántatik ahhoz, hogy a fölvett igazságok, valamint a példák, hasonképek, és hasonlítások is úgy legyenek szerkesztve, s előadva, hogy a nép azokat mindenkor örömmel hallgassa, s a mi főfő, kövesse is. Nagy gond kívántatik a vezérmondattól, állítástól, felosztástól, és okok megválasztásában, valamint arra nézve, hogy a beszéd a hallgatók természet- s körülményeihez alkalmazva, s annak belső és külső alakja tehetségeikhez illesztve legyen. S boldog a lelkipásztor, a ki szónoki talentumát el nem ássa, hanem azt évről-évre hasznosabbá s mindinkább gyümölcsözővé tenni iparkodik. S mit mondjak a kisdedek elemező tanításáról? Teljes igazat mond e részben a romai katechismus egyik levélírója: „Nec modus unus est aut brevior, aut certior et expeditior, iudisciplinatos alicujus eibi commissae communitatis homines ad disciplinam optimam reducendi, quam sedula et constans pueritiae catechesis.” Úgy van, a gyermekek alapos tanításától függ az egész község jólléte. A katecheta az, kinek kezében van a következő nemzedékek sorsa, és tőle függ, azok jellemének, jövendő állapotuknak irányt adni. Ellenben majdnem kipótolhatlan a kár, melly az elmulasztott hitelemzésből származik. Annyi bizonyos, hogy hiában ömlenek a szónok ajkairól a legszellemdúsabb tanítások is, ha a

szívek zsege korukban azok iránt fogékonyakká nem tétettek. Egyébiránt igen csalódnék, a ki e téren csak úgy könnyedén akarna forgolódni, s gondos és tartós fáradozás nélkül, mielőtt szántott, vetett, irtott és gyomlált volna, egyszerre aratni. Kitűnő gond és figyelem kívántatik arra, hogy a növendékek elme- s szívbeli tehetségei helyes móddal és a szükséges előismeretek közlése után gyakoroltassanak: az ismeretesről az ismeretlenre, könnyűről a nehezebbre, egyszerűről összetetre, különösről általánosra vezetve. Elénk béketűrés kell hozzá, a religiói tanításokat mindenkor nyílt homlokkal, jó kedvvel, és élénken előterjeszteni, az oktatás közben többször megállapodni, s azokból, a miket előterjesztett, a tanítványokat helyesen kikérdezni. Béketűrés kell hozzá, ugyanazon dolgot többször ismételni, s ez által oda irányozni a tanítást, hogy a növendékek a mit tanultak, értsék, a mit cselekszenek, érezzék, s jó szívvel és akarattal teljesítsék. Reményleni lehet, hogy a pályavizsgálat e tekintetben is meghozza óhajtott sikerét.

Általán véve a lelkeszi pályavizsgálatok üdvös eszközül szolgálhatnak a papi tudományosság és hivatalbeli ügyesség fölélesztésére. Különben is tanulni soha sem szégyen! A jó pap holtig tanul.

f) A lelki gyakorlatok.

„Admoneo te, ut resuscites gratiara Dei, quae est in te per impositionem raanuura mearum.” (II. Tim. 1, 6.)

„Intlek, hogy feltámaszd a malasztot, melly benned van kezeim rád tétele által.” Sz. Pálnak ezen szavai nem csak Timotheusnak, a sz. életű püspöknek, hanem szólanak minden papnak; ki szinte az emberektől fölvételve, emberekért rendeltetett azokban, mellyek Istenhez valók, hogy áldozatokat, és ajándékokat mutasson be a vétkekért. Igaz, örömet megvalljuk, hogy a kath. egyházban mindenkor találkoztak sz. életű papok, kik a fölszentelésnél nyert kegyelmet egész életükben megőrizni iparkodtak; kik nevezetesen lelkipásztori kötelességeikben, úgymint az istenige hirdetésében, isteni-tisztelet tar-

tásában, szentségek kiszolgáltatásában, sz. szertartások gyakorlatában, mindig színletlen ájtatossággal, valódi buzgalom- és épületes példával jártak el; a prédikálás- és oktatásban, az iskola és betegek látogatásában szorgalmasak-, lelkismereteseznek bizonyultak be. Azonban mi tagadás benne, olyanok sem hiányoztak, kik sz. borzalommal vették föl ugyan az egyházi-rend szentségét; mennyei áhítattal léptek a szentek szentjébe; ezer üdvös föltételekkel kezdték a lelkipásztorokodást: későbben mégis ellangyultak, papi kötelmeiket egykedvűen, ne mondjam, hanyagul végezvén. Sőt olyanok is találkoztak, kik a szószéken elég erősen buzognak az egyház mellett és eretnekek ellen: de az egyházi imában (napi solozsma), böjtben, a szentségek gyakorlásában korán sem olly buzgó hivei az egyháznak. Bizony pedig, ha a tanítás és élet közt nincs öszhangzás, az együgyű nép végre is azt gondolja, miszerint a tanítás csak képmutatás, vagy béres köteleesség, nem meggyőződés. Az ó-testamentomban maga az Isten jajt mond azon pásztorokra, kik kötelmeiket hanyagon teljesítették. „Haec dicit Dominus Deus: Vae pástoribus Israel, qui pascebant semetipsos; . . . lac comedebatis, et lanis operiebamini, et quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, et quod aegrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, et quod abjectum est, non reduxistis, et quod perierat, non quaesistis; sed cum austeritate imperabatis eis et cum potentia.” (Ezech. 3, 4.) Jelenleg is jaj azon pásztornak, ki hivatalát hűtlenül kezeli, s nem annyira híveiről, mint saját kényelméről aggódik. S mi haszna, ha valaki a leg-egyháziassal szellemmel eltelve, és szinte égve a lelkesedéstől, lépett is ki a lelkészi pályára; ha később mint pap, korának mirigyese lehetett magába szívva, s a világ hiu szelétől elkapva, kötelméről megfélekedett?

Ha mindenkor szeplőtelen élet, tiszta szándék, kitűnő erény, feddhetetlen magaviselet, és ernyedetlen hivatalbeli buzgóság kívántatott a lelkipásztor részéről: mennyivel inkább kívántatik az jelenkorunkban, midőn különben is annyi megtámadásoknak van az egyház és papság kitéve? Igaz ugyan, hogy az ellenséges ember mindenkor talál a papon gáncsolni

valót; és ha lépéseit nem vádolhatja, bizonyára szándéka őszinteségét vonandja kétségbe: de az is bizonyos, hogy a ker. erkölcsi tökély örökre legnagyobb emberi tekintély maradand a földön. Minélfogva, hahogy az egyházi személy az életnek minden viszonyaiban, a társasági körök minden nemében, hivatalának minden legkisebb részeiben is az, a minnek lennie kell; ha minden szava, minden mozdulata, még arcvonásai is elárulják a benne lakozó Szentlelket, és ismertetik az Isten emberét: bármit mondjon a hitetlen világ, az illy jó példa nem marandand minden hatás nélkül. Ide vonatkoznak sz. Pál szavai: „Intlek titeket atyámfia! az Istennek irtalmas jótéteményeire; kérve, hogy ne szabjátok magatokat e világhoz: hanem változatok meg a ti értelmetek megújulása által, hogy megválasszathassátok, mi felel meg Isten akaratának, mi legyen előtte jó és kedves, és tökéletes.” (Rom. 12,1. 2.) Csak is úgy várhat áldást munkájára a papság, ha minden működéseit a hit, isteni félelem és buzgalom lelkesíti: különben vetni fog, de Isten nem tenyészteni vetéseit; tanítand, de pengő ezeznél egyéb nem lesz; mívelendi a földet, de az tövisnél és gyomnál egyebet nem termend.

S ámbár ama malasztot, mellyet vett az új áldozár a püspök kezeinek rátétele által, gyakori imádság, ájtatos elmélkedés, és olvasás által föntartani tartozik, mégis időnkint egy hathatós szer is szükséges, melly bensejének megújulását sikerdúsan eszközölhesse. Jól mondja szalezi sz. Ferencz, mikép: „az órának sem elég, hogy csak naponkint felhúzzák; hanem néha-néha szét is kell bontani, portól, rozsdától megtisztítani, s az elkopott részecskéket újakkal ellátni.” Szinte igaza volt bold. Schlörnek’ midőn azt monda: „hogy csak ha a világ zaját ollykor elhagyva, és szívünk legmélyebb magán rejtekeibe vissza sietve, lelkünk állapotát vizsgáljuk, lehet reményünk, hogy bensónket mint tükörben szemlélhessük, és szívünk oltárát, melly talán szemet szűrő földi porral lépetett el, az erényesség arany porával behinthessük. Azért nem csuda, hogy újabb időkben a lelki gyakorlatok minden jobb érzelmű áldozárok lelkök követelményének nyilatkoztatták, s utánuk fohászokdtak; Exercitia spiritualia dona Clero tuo Domine.”

Egyébiránt a lelkigyakorlatok eszméje nem új eszme; sőt merjük állítani, hogy az – per eminentiam – apostoli eredetű. Az apostolok ugyanis, mielőtt a világ meghódítására elindultak volna, egy teremben elzárkóztak, mindazon napig, míg megteltek Szentlélekkel. (Ap. csel. 1,13-14.) „Et cum introissent, in coenaculum ascenderunt, ubimanebant; et hi omnes erant persévérantes unanimiter in oratione.” Így együtt tartózkodva a magány sz. csendében, láng-ímák és sz. emelkedések közt készítették el szívöket az ígért vigasztaló lélek elfogadására; mely nélkül, mint pusztán magukra hagyott emberek, a világot a mint volt, soha, de soha meg nem térítették volna. Jelenleg is, hogy az áldozári rend, Jézus akarata s kívánsága szerint a világ sava legyen és maradjon, szükséges, miszerint évenként legalább egyszer a világi zajtól tökéletesen megválva, komolyan magába szálljon, s elmélkedjék azon dolgokról, melyek hivatásához tartoznak; nehogy valamikép ízetlen sóvá váljék, mely nem egyéb, mint eltapostatásra méltó. (Mát. 5, 13.) „Íme magamhoz hívogatom őt, úgy mond az Úr, és pusztába vezetendem, és szólандok szívéhez.” (Cse. 2, 14.) Mintha mondaná: „A világ zaja- és szórakozásainak közepette nem szólok; mert hiszen úgy sem hallhatna, nem is értene meg, bárha szólanék is; de a magányban szólok kozzá, s jó barátként nyilatkozandom előtte; itt, hol egyedül magam vagyok veié, szólok majd szívéhez, és hallatom majd vele szavamat; fölkeltem halálnyugalmából, és sz. aggodásba ejtem; ostromolni fogom őt, hogy ismét adja meg magát nekem.”

A jobb időnek hajnala, melyet annyi buzgó szív óhajtvá várt, valóban beköszönt. A lelkigyakorlatok sz. Ignác útmutatása szerint nem csak Olasz-, Francia-, Spanyol- és Németországban, hanem Magyarországon is viszhangra találtak, s általánossá vált a meggyőződés, hogy a lelkigyakorlatok a papság újjászületésének főemelyűje. A francia- és belgaországi papság innen merítette s meríti folyvást azon apostoli buzgalmat és erőt, mely őt annyira jellemzi. Németországban ez által javult és tisztult a papi szellem. Másutt is bámulatos eredményeket termettek a lelkigyakorlatok.*) „S. Franciscus Salesius,

*) Úgy hiszem, nem fog ártani, legalább fővonásokban megérteni

úgy mond Schlör, *vir non minus acuti, quam discreti iudicii, nobis affirmât, exercitia Ignatiana plures effeuisse Sanctos, quam literas continent. Nulla est conditio, nulla aetas, nullum*

a lelkigyakorlatok természetét, módját, és rendjét. A sok részből, úgy mond egy jeles tudós, szerkesztett egész, végirányában oda megy ki, hogy az egész gyakorlatok megtartása végett összegyűjtött gyűlekezetben, valóságos bűnbánói töredelmesség gerjesztessék, és az e töredelmességtől áthatott lélek hű, pontos és lelkismeretes gyónás által megtisztítva, Istenével, a szentség központjával egyesíttessék. E végre egyéb gyakorlatok közt mindenekelőtt, a bűnös lelket, melyből az Isten-és Krisztusban való hit még ki nem oltatott, leginkább megrendíteni, és magába szállítani képes, vagyis alapigazságokról, az emberiség rendeltetéséről, a bűnnek ettől elvezető nagy gonoszságáról, a minket Isten közvetlen ítélő-széke elébe vezető földi végső kimúlásról, s az ezt nyomban követő részletes, és azt egykoron követendő egyetemes isteni ítéletről, mellyen mindenek le fognak leplezteni, – tartatnak sz. elmélkedések; mellyeket ismét más vigasztaló, fölemelő természetűek követnek: ve gyítve szemlélődésekkel (*considerationes*), mellyekben életünk minden viszonyaiban előforduló kötelességeink, remek egyetemes összeállításban, mintegy szemeink elé tétetnek, és tanításokkal (*instructions*), mellyekben mindezek czélszerű felhasználása-, és a czélszerűen fölhasználtaknak üdvös hatásáról adatik gyakorlati, érzékenyítő, példákkal világosított oktatás, és végre lélekismereti, mely csendben tett vizsgálatokkal, mellyekben a hallottaktól áthatott lélek önmagába szállva, számadást kér múltjának tetteiről önmaga magától. – Átalában mondhatni, hogy valamint az itt előirt rend, úgy a lelkigyakorlatok egész menete oda céloz, miszerint a lélek bűnei-, s gonosz hajlamaitól megtisztuljon, megtisztulva fölvilágosíttassék, hogy az Isten akaratát, és hivatalbeli kötelességeit volna szerint megismerje, s az Istennel kötendő új szövetség- és egyesülésre lépjen. Ide céloz a napi rend is, melly következő: reggel öt óraker van a fölkelés, fél hatkor a reggeli imádságok, azután valamely kitűzött tárgyról elmélkedés, p. o. az ember rendeltetéséről, a pap vétkeinek nagysága- és fertelméről, a tunyaság-, és egyéb kisebb, úgy nevezett bocsánandó vétkeknek, az Isten, em berek, és önmaga iránti ártalmasságáról, a vétkes és az ártatlan pap haláláról, a megváltásról, a szűz Mária iránti tisztelet-, és hozzá rendületlen ragaszkodásról, az imádságról, a solozsmáról, a buzgalomról, és annak tárgyai- s tulajdonairól, az apostoli szellemről, önmegtágadásról, a szegénységhez ragaszkodásról, és egyéb olly dolgokról, mellyek közvetlenül a papnak gyakorlati életébe vágnak. Az elmélkedés közönségesen egy óra hosszat tart. Vége levén az elmélkedésnek, egymás után két sz. mise következik. Kilencedfélkor az órára szabott

genus, nullus culturae gradus hominum, in quibus háec exercitia non miros produxissent eiFectus. „Vox clamantis in deserto: parate viam Domini.” Vox Domini personat in deserto, imádságok, s ezek után tartatnak a szemlélődések (considerationes) szinte valamely tárgyról, p. o. azon akadályok- és hiányokról, mellyek a papot Hivatásától elvonják, minők: a papi hivatal főnségének nem tudása, az imádság elhanyagolása, a világ szelleme és kegyvadászat; tovább azon erényekről, mellyek a papot hivatásában támogatják, és azzá teszik, a minek lennie kell, úgy mint: az Isten, Krisztus, és egyház szelleme, Krisztus követése, Isten szeretete, és az annak akaratában! bizodalmas megnyugvás fölől, stb. Tizenegyfélkor ismét elmélkedés, olvasás épületes könyvből (Memóriáié vitae sacerdotalis), s a lelkiismeret vizsgálása. Tizenkettőfélkor van az ebéd, melly alatt valamely sz. papnak élete olvastatik. Ebéd után az Oltári-szentség imádása, és a keresztút. Félháromkor vecsernye, azután consideratio, s sz. olvasó. Ötkor a solozsma, és elmélkedés. Félnyolczkor⁷ vacsora; azután az esti imádságok, rövid oktatás, litaniák kitett Szentséggel, és végül ugyanazzal áldás. Szabad idő alatt mindenki szótalanul magába vonulva elmélkedik lelke állapotáról, s az általános gyónásra készül. Az ajtosságok közösen végeztetnek, s minden úgy van elintézve, hogy a buzgóságot gyarapítsa s emelje. Ide czéloz a külső elrendezés is, melly a házban, hol a lelkiyakorlatok tartatnak, mindenütt észrevehető. A kápolna különös gond- és csinval ékesítetik föl, valamint a folyosók is sajsátságos dísz nyernek, a fölállított számos sz. képek által. Minden szoba, s ajtó fölött közönségesen egy szentnek képe függ, kinek pártfogásába van az ajánlva⁷; tőle nyervén elnevezését is, p. o. Ad assumtam B. M. V., ad S. Nicolaum, S. Ignatium Lojol., ad S. Franciscum Borg, stb. Minden védszentnek képe alatt, és másutt is válogatott sz.-írási stb. mondatok állanak nagy betűkkel, csinosan írva: p. o. „Ducam eam in solitudinem; et loquar ad cor ejus. Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei. Loquere Domine, quia audit servus tuus. Venite et revertamur ad Dominum, quia vivificabit nos post duos dies. In die tertia suscitabit, et vivemus in conspectu eius. Audite et inclinate aurem vestram, et venite ad me: et vivet anima vestra. Inveni, quem diligit anima mea; tenui eum, nee dimittam, Meditabar in mandatis tuis, quae dilexi. Quanto frequentius quis orat, tanto fiet ei oratio delectabilior et effeatiore; et quanto rarius, tanto insipidior et tediosior. Bone Jesu! inveniam te féliciter, adhaeream tibi inseparabiliter, possideam te aeternaliter.” A kápolna ajtaja fölött: „In atrii domus Dei nostri . . . extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum. Adorate Dominum in atrio sancto eius. Recogitabo tibi omnes annos in amaritudine animae meae,” stb.

séria et Wavis, terrefaciens et erigen, vulnerans et sanans, sicut animae status poposcerit. Si cor habeo inclinans accendi sancta charitate, quae est unica vita: verbum Dei, quod hic auditur, quasi ignis amoris animam meam liquefaciet, adeo, ut cum sponsa in Cantico Canticorum exclamare valeam: „Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Si brevi inde tempore viam ambulem salutis, bonae quidem voluntatis, ast adhuc infirmus et debilis, indigens auxilii et excitationis: ecce hie in solitudine verbum Dei me quasi lacte nutriet, quasi manu dūcet, et svaviter tanget cor meum. „Ecce ego lactabo earn, et ducam in solitudinem, et loquar ad cor ejus.” Si piger et tepidus ambulem in bono sine fervore, sine energia, sine vero zelo in vocatione mea; verbum Dei, scintillas igneasin animam meam injiciet, et ad perfectionem earn incitabit. „Vox Domini in virtute, vox Domini intereidentis flammam ignis.” Si nimis immerusus sim terrenis negotiis, et temporalibus spinis sensus mundani et vitae profanée implicatus; si fors peccata occulta, nunquam in confessione exposita conscientiam meam aggravent: verbum Dei desertum animae meae concutiet, condensa revelabit, et terram reddet frugiferam. Si sim vana cupiditate et superbia inflatus, quae mea peccata multa et inûrmitates et miserias non permittit me agnoscere et confiteri, et meam scientiam tantum, et mea mérita et praestantiam ob oculos mihi ponit: verbum Dei superbiam franget, miseriam et verecundiam detegget, et me reddet filium docilem. „Vox Domini cōnfringentis cedros, et comminuet cedros Libani.” Si cor meum passionibus occupetur, vinctum consuetudinibus turpibus, sine sensu pro bonis altioribus, induratum contra spiritualia: verbum Dei veluti malleus conterens petras erit. Imo si quis, mente oboecatus, Ingrediens hanc solitudinem, apud se cogitasset: „maneo, qui sum; quidquid dicatur, ego non mutor; non possum, neque volo me emendare”: o verbum Domini ita potens est et grave, ut pondus ejus immensum debeat sentiri, ut gratiae quidem possit resisti, ast ut resistenti sit admodum durum et amarum, contra stimulum calcitrare. „Saule! Saule! quid me persequeris? Durum est tibi, contra stimulum calcitrare.” így festi az Isten embere a lelkigyakorlatok üdvös eredményeit. (V. ö. Sa-

cerdos sacris exercitiis vacans. Pestini, 1853.) S csakugyan ki e gyakorlatoknak lelki életre ébresztő hatásáról meg akar győződni, az mellőzve minden okoskodást jelenjék meg azokon, és nem fog megcsalatni. S vajmi megható pillanat, látni a sz. gyakorlatokra megjelent férfiakat, kik között nem csak az Úr szőlőjében fáradozó munkások, hanem bíboros atyák, s a tudomány fölcent bajnokai találkoznak; mindnyájukat ugyanazon szent vágy lelkesíti, hogy t. i. az élet újjászülő vizével szomjukat elolthassák Minthogy pedig e gyakorlatokra senki sem kényszerítettik, hanem kiki önkénytesen jelenik meg: azért iparkodik is mindenki megtartani mindazt, a minek megtartására magát szabadon elhatározta. Nem látni ott komor arcot; hanem mindenki jó kedvvel jár el meghatározott tisztében: tehát örvendve imádkozik, hallgat, elmélkedik, önlelkét vizsgálja akkor, midőn azt tennie a kiszabott rendnél fogva kell. Ide járul a napi rendnek azon változatos fölosztása, mely szerint az illetők a lelkigyakorlatokkal folytonosan akkép vannak elfoglalva, hogy sem nem unatkozhatnak a talán fölösleges üres idő miatt, sem figyelmök erejét, lelkök éberségét nem vesztik a talán fölötte huzamos egyformaság miatt. Nem is láttam, úgy mond egy szemtanú, még sehol az egyházi testvériség sz. eszméjét tisztábban kifejezve és valósítva, mint ez istenes gyülekezetben. Férfiak, kik egymást soha sem látták, olly szívélyesen üdvözlik egymást, mintha évek óta a barátság legszorosabb kapcsolai által lettek volna összefűzve. A kor, vagy rang szülte különbség itt annyira eltűnik, hogy mindenki megelőzni iparkodik társát rokon indulata kifejezésével. Mert itt mindenik magában hordja a tudatot, hogy mindnyájunkat egy érzelem vezérlett ide, mindnyájunknak egyért dobog a szíve, – a lelki fölépülésért. És e közérzetből fakadt föl a társak egymáshoz viszonylagos testvéri szeretete.

A lelkigyakorlatokat Magyarországra még 4847-ben Scitovszky János bíbornok-érsek és hercegprímás, mint pécsi püspök hozta be először. A fáratlatlan buzgalmú főpap már ezelőtt gondolkodott az eszközökről, mikép lehetne a papságban az egyházas fegyelmet föléleszteni, s öregbitni, E végett saját vallomása szerint meg nem szűnt forró imával esedezni az

Urnák, miszerint nyilatkoztatná ki neki, mi volna kedves előtte. Két évig szünetlen ismétlé a fohászokat; és mintha valami benső szózat mondaná neki: „Hoc fac, et vivet anima vestra,” a lelki gyakorlatokat forgatá szívében. Majd 1845-ben a pécsmegyei papságnak megfejtésül e kérdést tette föl: „Quae essent media in Clero spiritum Christi resuscitandi?” s némelly keveset kivéve, kik ezen eszköztől hallgattak, a többi egyhangúlag a lelki gyakorlatok mellett nyilatkozott. Őt egyházkerület pedig kérvőleg járult a főpásztorhoz, miszerint a lelki gyakorlatokat mielőbb meghonosítani kegyeskedjék. Következő évben megjelent IX. Pius pápának a kath. anyaszentegyház valamennyi püspökeihez intézett apostoli körlevele, melyben ő szentsége az egyház főpásztorait a lelki gyakorlatok tartására e kenetteljes szavakkal serkenti: „Miután tudva van előttetek, hogy az egyházirend méltósága-, és szentségének főtartására és megőrzésére a lelki gyakorlatok ájtatos intézete legtöbbet használ, ne mulasztátok el ezen olly üdvös művet püspöki buzgóságotokhoz képest sürgetni, s minden az Úr örökségébe hívottakat inteni, buzdítani, hogy ezen gyakorlatok tartása végett gyakran vonuljanak el valamelly, e végre alkalmas helyre; hogy letéve a külgondokat, s az örök és isteni igazságok fölötti elmélkedésnek lángolóbb buzgalommal adván át magukat, mind a világi porból rajok tapadt szennyet letörülni, mind az egyházi szellemet megújítani tudhassák, s levetkezvén az ó-embert annak cselekedeteivel együtt, újba öltözzenek, melly az igazság- és szentségben teremtett.” Illy hatalmas indoknak nem állhatván már tovább ellent, a buzgó főpap 1847. Május 20-ról kelt főpásztori körlevél által megyebeli papságát az ugyanazon évi Aug. 24-ik, és következő napjain Pécssett tartandó lelki gyakorlatokra meghívni sietett. Úgy hiszem, érdekes lesz a jeles körlevélből egy kis kivonatot ide igtatni. Az előszó kiterjeszkedik a papi méltóság kitüntetésére, s körül-belül így hangzik: „Krisztus Jézus az örök főpap, az emberiség üdvét előmozdítandó, mennyei küldetésének hatalmát reánk papokra, mint tisztfolytatóira bízta. Annál fogva nem a világ-, hanem Istennek emberei vagyunk, s oda kell irányoznunk minden figyelmünket, miszerint olly magas hivatásra méltókká is tegyük magunkat.

Vajha, mond a főpásztor, senki közülünk ezen isteni kitüntetéséről meg ne feledkeznék! Vajha mindenik közülünk éjjel-nappal arról elmélkednék, hogy követségben jár Krisztusért; hogy Krisztus vérével megváltott lelkek vezetője és pásztora, még pedig nem, hogy a világnak éljen, hanem hogy az Úrnak szolgáljon, nem, hogy kincseket gyűjtsön magának, mellyeket a moly megemész, hanem hogy a lelkek örökké tartandó üdvösségét eszközölje, saját maga lelkét mindennemű erényekkel fölékesítse, annyival is inkább, mivel mi sincs, a mi másokat az ájtatosságra, és Isten tiszteletére folytonosabban oktatna, mint a magukat Isten szolgálatára szánt egyének élete és példája. Majd élénk színekkel egy istenfélő s buzgó pap képét tünteti előnkbe: „qui nihil appetit, nisi, ut glorificetur Deus, et annuncietur Christus, quia partem haereditatis suae, et Calicis sui Dominum professus est; qui profana oblectamenta fugit, sciens, quia amicitia huius mundi inimica est Dei, qui seipsum castum custodirepercupiens, sollicite ab omnibus abstinet, quae infirmam carnem tentationibus exponunt: bene memor, quia paradisi colonum de possessione sua mulier eiecit; qui tempus a functionibus ecclesiasticis vacuum, orationi et lectioni potissimum impendit, nullibi svavius, ac in coelestibus recreandus; qui laboribus apostolicis fessus, relicta turba in solitudinem secedit, ut Deus ad cor ejus loquatur, mens coelesti sapientia illustretur, animus ardore inflammetur, quo deinceps aliis abundantius de collectis in solitudine fructibus dispenset; qui ad altare Dei vivificam hostiam oblaturus, instar angeli humana specie induti, incessu, gestu, vultu, omnique corporis motu gravitatem, reverentiam, humilitatem praesefert, non consuetudine, sed desiderio desiderans maducare pascha; qui zelo animarum incensus, ad singulum solis ortum suspirat: ‚Domine da mihi animas; cetera tolle tibi!‘ Impigro eapropter studio praedicat evangélium regni Dei, non in persvasibiibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et veritatis, non lenocinia sectatur rhetorum, sed veritates piscatorum. Amicus quoque est parvulorum; non fastidiens societatem illorum, quibus divinus Magister manus imponendo benedicebat; in confessionali sedet assiduus, infirmitati poenitentium benigne condo-

lentis; arguendo et obsecrando quaerit quosvis, qui perierant; est infirmis infirmus, tenerrima cum charitate aegrotos invisendo, consolando spirituali et corporali auxilio erigendo; omnibus miseris et adflictis se patrem exhibet: charitas enim Christi urget eum, et vult omnibus omnia fieri, ut omnes Christo lucrifaciat. O beatum sacerdotem! quem cum venerit Dominus, inveniet sic facientem!”

Illy fönséges ecsettel tüntetvén elő egy erényes és jó pap magaviseletét: „at quis est de nobis, et laudabimus eum”? kérdi sz. buzgalmában a főpásztor; s tüzetesen előszámlálja a lelki károkat, mellyek a papi kötelmek hanyag kezelé- és elhanyagolásából származnak. „Nonne, úgy mond, posuit nos Dominus, ut fructum aiferamus? Et quot rudes, rerumque sacrarum ignari, esuriunt panem coeli: et non frangitur eis! Quam multi ad audiendos sermones sacros confluèrent, iique ad meliorem reducerentur frugem, si nos ministerio verbi diligentius intenderemus, et illud, ut vére est, verbum Dei tractaremus! Quam multi catholicae liturgiáé magnificentia ad sinum Ecclesiae traherentur, si nos sacris opéran- tes, semper viva fide animatos, zelo promovendae gloriae Dei erectos, sancta sancte tractantes experirentur! Quanta plebs christiana caperet incrementa virtutum, si nos exemplum essemus fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate; si domestica conversatio nostra quasi in speculo constituta, esset publicae disciplinae magistra! Si nullus nobis praesumeret oggerere: cur ea, quae dicis, ipse non facis?!”

E hanyagság és tétovázás rettentő ítéletet hoz a pap fejére: „Nefanda haec oscitantia et spirituális ariditas imaginem veri sacerdotis plene deformans, et animas salutis periculo exponens, durissimum nobis parat iudicium; mond a főpásztor. Quia servus, qui cognovit voluntatem Domini, et non fecit, vapulabit multis! Unicum grave peccatum in ministerio sacro commissum, plerumque innumera alia post se trahit! Siquidem quoties quis in statu peccati seu tremendum sacrificium offert, seu sacramenta pollutis manibus dispensât, toties filium Dei conculcat, et spiritui gratiae contumeliam facit, taliterque sacrilegia sacrilegiis cumulat! Quanto ergo hie magis, dicente

magno Apostolo, post acceptam notitiam veritatis, détérora prae quibusvis justitia decedentibus, merebitur supplicia?! Horrendum est autem incidere in manus Dei viventis! Contra tales queritur Dominus per prophetam: Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; sed tu notus meus, tu sacerdos, qui mecum dulces ad Altare Dei capiebas cibos, contaminando testamentum, de eorum es numero, qui descendent ad infernum viventes! Quis ad haec,” mond a főpásztor, „ποη perhorrescat, corde non compungatur, non suspiret: Domine iniquitatem meam cognosco, et peccatum meum contra me est semper?!”

A főpásztor megengedi, hogy vannak több rendbeli eszközök, melyek képesek szívbeli megújulásunkat elősegíteni, millyenek például az imádság, a lelkiismeret naponkinti és szorgalmas megvizsgálása, a gyakori gyónás, a sz. misének buzgó s ájtatos följánlása stb.: azonban e rendes eszközökhöz, ajánlja a lelkigyakorlatokat; melyek nem csak a szellemi megújulásra, hanem a közös papi buzgóság élesztésére is hathatósan közreműködnek. S e tekintetben hivatkozik az egyház nagynevű szentjeire, kik a magányba vonulást, s a lelkigyakorlatokat nem tudták eléggé magasztalni; mint sz. Leo, sz. Gergely, sz. Jeromos, sz. Agoston, sz. Bernard, sz. Ignác, borromaei sz. Károly, salezi sz. Ferencz, paulai sz. Vincze, aemiliani sz. Jeromos, sz. Alfonz stb.; kiváltképen érdekes az óráról vett hasonlatosság, melyet salezi sz. Ferencz után idéz a főpásztor: „Nullum est ferme horologium, quod non quotidie intendi, et ponderibus suis, restitui debeat; necesse praeter hoc est, ut semel in anno ipsum per omnia membra dissolvatur ad rubiginem auferendam, ferramenta laxata confractaque restituenda, et continuo usu adstricta, restauranda. Pari modo quivis cor suum vesperi ad Deum per examen conscientiae debet intendere, statumque illius restituere, resarcire; semel verò in anno per partes quodammodo illud dissuere, et singulas illius affeccionum et passionum curatius inspicere, ut quotquot in eas irrepererunt defectus, restauret ac reparat. Et sicut horologus unguine tenuissimo omnes horologii sui rotas, vertebrae inun-

git, ut motus illius et sonus fiat svavior: sic anima devota, postquam cor suum hoc pacto per partes excusserit et inspexerit, quo bene ipsum renovet, sacramenti Poenitentiae et Eucharistiae divino unguento inuribat; hoc bona sua proposita reviviscere, et spiritus sui vires faciet reflorescere.” Majd az Üdvözítő példáját hozza föl, ki a magányból érkezve, kezdé meg tanítói hivatalát; fölhozza ker. sz. Jánost, kinek bánalomra fölhívó igéje, a sivatag pusztába hangzék el először; s több illy lelkesítő példázgatások után végzi főpásztori levelét: „Eapropter, Vos Fratres Filiosque Charissimos cordialiter provoco, ut festinemus ingredi illám solitudinem, ubi vivus sermo Dei tefficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti personabit, et pertinget usque ad divisionem animae et spiritus, compagum quoque ac medullarum, et cogitationes cordis! Lubens praeferam ipse Vobis Crucem Crucifixi Jesu; tantum Vos inírmum sequi velitis! Venite itaque Dilectissimi! Grustate adminus et videte, quoniam svavis est Dominus! Probate, si consilium hoc, multo plus vestrum ac meum, a Deo est; ne forte dicente G-amaliele, si de sursum est, Deo repugnare inveniamini.... Positis genibus ad Patrem in abscondito suspirate: Ostende Domine, quid me oporteat facere! Et si vocem Domini audieritis: Venite ad me, et ego reficiam Vos’: nolite obdurare corda vestra! nee superstruite deliberationem dicteris hominum: alioquin, maledictus homo, qui confidit in hornine; sed conquiescite in divino Salvatoris Christi promisso: ubi duo, vel très sunt congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum, Adjuva nos Deus salutaris noster! ut sitiát anima nostra ad Te Domine! Ingrediamur atria tua animo volente; meditemur in silentio unice de Te: resonet sola vox tua in auribus nostris! Et haec scribimus Vobis, ut gaudium vestrum sit plenum!”

A főpásztor szíves meghívása az egész megyében visszhangra talált. A keresztet maga a főpásztor vitte elől, nem különben az első és utolsó beszédet ő tartotta. Schlör Alajos hittudor és a græzi papnövendékek lelkiatyja, igazgatta az elmélkedéseket; a szemlélődéseket pedig Büchinger hittudor és græzi káptalan tagja, olly lelki sikerrel, hogy mindazok, kik ezen gyakorlatokban részt vettek, nem találnak szavakat, azok

érdemszerinti magasztalására. A remélt és jósolt siker zsengéje, úgy mond egy szemtanú, nem maradt el. Bizonyítja ezt a nagy megindulás, melly az elválás végpillanatában az összegyülekezettek közt kifejlődött. A 108 megjelentek közül alig volt egy-kettő, ki elérékenyülve, még távoztában is, nem könyezett volna. Bizonyítja ezt a hirtelen készség, mellyel a jelen volt pécsmegyei papság, kevéssel az eloszlás előtt, a nélkül, hogy erre valakitől fölhivatott volna, önmaga elhatározásából, pár perez alatt néhány száz ezüst forintot hozott össze, hogy azon Schlör számára, némi elismerés és hála kifejezéséül, a tett szellemi szolgálatokért, emlékjel készítették. Bizonyítja végre azon körülmény is, hogy pár hét alatt, meddig t. i. e sorok írója még Pécssett mulatott, már négy esperességi kerület küldte be köszönet-szavazatát a megtartott exercitiumokért a megyés püspöknek; egyszersmind azoknak évenkénti megtartásáért is alázasan esedezve, s egyeseknek, kik jelen nem lehettek, e miatti fájdmát kifejezve. Mind ez tény, melly bizonyítja, hogy a mi külföldön nagy becsü- és köz lelki hasznúnak tapasztaltatott, az, hasonló körülmények közt nálunk is (az emberi lélek, lényegében magához mindenütt hasonló lévén), megtermendi áldott gyümölcsseit»

1850-ik évben a főpásztor esztergomi érsek- és magyarországi primásnak lön kinevezve: s azonnal egyéb gondjai közt oda irányultak törekvései, miszerint a lelkigyakorlatok üdvös intézetét a főmegyébe is behozná. A főmegyei papság, melly a lelkigyakorlatok után már rég sóhajtozott, nagy lelki örömmel vette főpásztorának ezen meghívó szavát, ki ugyanazon évi Julius 31-ről kelt levelében mindazokat, kiknek lelkök üdve, a papi kegyelem fölélesztése, és az egyházi szellem megújulása szívökön fekszik, s kiknek a körülmények megengedik, Sept* 9-re Nagyszombatba meghívta. Milly kedvesen vette a papság e meghívást, onnét is kitetszik, hogy nem csak a főmegyéből, hanem a győri, szombathelyi, pécsi, váczi, beszterczei, nyitrai, sőt olmützi megyéből is jövének áldozárok; kiknek összes száma 170-re ment. Ugyanazon nap délután a sz, Miklósról nevezett társas-káptalani szentegyháznak szüz Mária kápolnájában összesereglettek az áldozárok, majd megjelent a főpásztor

is v ki térden állva elvégezvén imáit, leemelé az oltárról a sz. keresztet, és azt előhordozván, az 50-dik zsoltár imádkozása mellett, az áldosárokat a papnövelde épületébe vezette. Itt az áldozárok elmondván a Jézus nevérol nevezett litániát, és megnyervén a szentséggel az áldást, az örök élet igéjének hallgatására készültek. Az örök élet első igéjét maga a főpásztor szájából meríték, ki a 33-dik zsoltárból indulván ki: „Venite Filii! audite me: timorem Domini docebo vos,⁴⁵ beszédet tartott, és hathatósan inté a jelenlévőket, hogy vétkeikből, melyeket kivált a forradalom alatt elkövettek, igaz töredelmesség, és őszinte javulási szándék, a szentségek ájtatos fölvétele által e napokban kitisztulni iparkodjanak. Ez alkalommal az elmékedéseket Schlör Alajos, a szemlélődéseket pedig m. Szaniszló Ferencz püspök tartotta. A sz. ügyet emelé a papnövelde díszes fölékesítése, a képek, fölírások, és az oltáron tündöklő kereszt titkának fősége.

Következő évben, hogy azoknak is, a kik távollétök-, vagy más oknál fogva Nagyszombatba menni tiltattak, alkalom nyújtassák, részt vehetni a szellemi épülésben: Aug. 25-én, és a következő napokon Pesten tartattak a gyakorlatok. Ez alkalommal az áldozárok összes száma 170-re ment. A lelkigyakorlatok vezetői itt is ugyanazok valának, kik Nagyszombatban. 1852-ik évben a főpásztor azon szempontból indulván ki, hogy a lelkigyakorlatok az egész országban behozassanak, ez pedig csak úgy fogna megtörténni, ha lesznek alkalmas vezetők: e végre a jeles lelki-vezért még egyszer meghívta Magyarországba, s egyúttal nem csak a főmegyéből, hanem az ország valamennyi megyéből megjelenésre szólítá föl az áldozárokat, kik a lelki-vezetésre hivatást éreznének magukban. A meghívásra számos áldozár érkezett Esztergomba. Nevezetesen esztergomi 107, kalocsai 4, csanádi 3, pécsi 3, zengi 2, győri 4, szatmári 4, besztercze-bányai 2, váci 1, fogarasi görög-kath. 2, erdélyi 1, veszprémi 2, nyitrai 2, fehérvári 7, szepesi 3, kassai 2, rozsnyai 1, ez. Ferencz rendi 3, carmelita 1. Minthogy pedig e lelkigyakorlatoknak mintául kellett szolgálniuk, azért mi sem lön elmulasztva, mi azok becsét és szellemi erejét növelheté. Maga a kápolna, ha tágasságát kiveszszük, annyira el volt látva minden

szükségekkel, és oly csinosan volt fölékesítve, hogy küszöbére lépén, azonnal ama gondolat ötlött eszünkbe, hogy itt nagy-szerű dolgok fognak végbe vitetni. A képek, mellyek a falakat ékesíték, a fölíratok, különféle helyeken díszeltek, a sz. keresztút és ennek a vecsernye alatt történt kivilágítása, a sz. énekek öszhangzása, a művészileg és választékosan elhelyezett virágok, ugyanannyi figyelem- és ájtatosság-ébresztő emlékjelek valának. Az Isten embere pedig, Schlör, mintha csak előérezte volna, hogy életének pályája végéhez közeledik, és utoljára hangoztatja szavait, oly hangnyomattal hirdeté az örök igazságokat, hogy azok a legkeményebb szívűt is megindíthaták. A szemlélődések, mellyeket Büchinger kanonok tartott, azon malasztra figyelmeztettek, mellyet fölszenteléskor a püspök kéz-rátétele által nyertünk. Koronáját e lelkigyakorlatoknak képezé a prímás beszéde, s példája. Tartattak még lelkigyakorlatok Kalocsán, Vácson, Radnán, Füleken, Erdélyben stb. Erősen hiszem, hogy az elhintett mag nem esett terméketlen földbe.

g) F ő p á s z t o r i látogatások,

„Beati, qui custodiunt iudicium, et faciunt iustitiam in omni tempore.” (Psalm. 105)

Isteni tanítás szerint a püspöki hatalomban mindaz, ami keresztényi, központosul; ebből sugárik ki, ide hat vissza, és csak is ebben találja föl azon éltető nedvet, melly által léteznek, táplálatik, és föntartatik. Innét van, hogy a hitélet emelkedése, vagy hanyatlása is közönségesen a püspöki hatalomnak, vagyis azon emeltyűnek helyes irányzásától függ, melly az egyházi kormány kezébe letétezt. Annyi bizonyos, hogy a püspökök ernyedetlen apostoli buzgalma, s a lelkipásztorok hivatalkodása fölött gyakorlott gondos ellenörködő felügyelése, a legüdvösebb hatást képes gyakorolni az ájtatosság és fegyelem emelése- és szilárdítására. Azonban voltak idők, midőn a püspöki hatalom sokféleképen korlátoltatott.

Igen, voltak idők, midőn összeállottak a földnek királyai, s a fejedelmek egybegyűltek az Úr és az ő fölkentje ellen;

(Zsolt. 2.) sőt az egyházban is találkoztak némely áldozárok, kik sz. Jeromosnak, vagy sz. Bernártnak sem tudományával, sem buzgóságával, sem tekintélyével, sem végre erkölcsi feddhetlenségével nem bírtak: de sőt gyakran hetyke tudatlanokul bizonyultak be; s mégis a püspöki kart leczkézni, neki teendőit előírni, s mivel ügyeikhez simulni nem akart, ötet az egyház ügyeinek elhanyagolása-, vagy rossz kezeléseért felelőssé tenni nem iszonyodtak; találkoztak konkolyhintők, kik az egyház alkotmányát, fegyelmét, szertartásait, holmi pamphlet-, röpiratok-, és időszaki sajtóban becsmérlem nem átalolták. Ide járultak még más szomorú körülmények is. Mert mi alatt a korbelt divatszerű írók a püspököket a föld haszontalan terheiül híresztelték, azalatt ők hivatásuk lényeges kötelességének egyikétől, mellyre minden egyházi törvények emlékeztetek, az Isten igéjének hirdetésétől, és vele sok mástól, hivatalosan eltiltattak. Midőn egy részről a kézenforgó könyvek mindenikében olvasni lehetett, hogy a püspökök megyéikkel nem gondolnak, más részről nem vala nekik szabad megyéiket, egyéb a kirendelt felügyelet örökös kísérlete mellett, azaz: ha kötelességök, és méltóságuk öntudatát megszívelék, soha sem vala szabad azokat hivatalosan látogatniuk. Midőn mindenkinek szabad volt háza valamelyik zugát a szabad kőműveseknek gyűlhelyül átengedni, akkor tiltva volt ugyanazt ájtatosságnak szentelni; valamennyi házi-kápolnák, mellyek azelőtt a hercegi lakokban épen olly kevésé tartattak nélkülözhetőeknek, mint az ünnepély-teremek, bezárattak, és újak nyitása ezennel megtiltatott. Minden vendéglő kénye-kedve, és számvetése szerint szabadon hirdethetett a népek vigalom-ünnepélyeket; de az egyházi naptárnak a rendőség elé kellett hozatnia. . . . Mindenki, bármi szándokból szabadon mutatkozhatok a közhelyeken; egyedül az egyháznak vala ez tilos. Hány gyertya éghessen valamely magán-tánczvigalom-, vagy egyletteremben, mindenkinek szabad kényére volt hagyva: egyedül az egyház volt meghatározott gyertya-számhoz kötve. Sőt az Oltári-szentség előtt égni szokott, úgy nevezett örök lámpa is eltiltatott! (Hurter.) Azonban hála az isteni gondviselésnek, ezen idők lejártak. S ámbár jelenleg is ollykor föl-

jajdul lelkünk azon hirre, melly a kath. egyház elleneit számban és erőben növekedni mondja, mégis kimondhatlan vigasztalásunkra szolgál, hogy Európaszerte a főpásztori székeken olly férfiakat van szerencsénk tisztelni, kik Istentől nyert magasztos hivatásukat megértvén, minden üdvös eszközt fölhasználnak a végre, hogy a gondjaikra bízott népnek az üdvösség útját kijelöljék. Ide tartoznak kiváltképen az úgy nevezett főpásztori látogatások, mellyek eredménye annyira jótékony és boldogító, hogy e látogatásokat méltán a korszak fényoldalaihoz sorozzuk.

Úgy vau, a főpásztori látogatásokat méltán a korszak fényoldalaihoz lehet sorozni. Némelly országokban a püspökök körutai valódi diadalhoz hasonlítanak. Ez alkalommal a hatóságok is mindent elkövetnek, mi a főpásztor méltó fogadására irányul. Mert ámbár a főpásztorok többnyire minden ellen, mi elfogadásukat ünnepélyesítné, előlegesen tiltakoznak, mégis valamint a hívek, úgy a tisztviselő hatóságok is kötelességüknek tartják, az elfogadás ünnepélyét lehetőleg kiemelni: mert hiában, az örvendező szív örömét majdnem lehetetlen a kebel mélyébe rejteni: önkénytelenül is kiárad az, és a legőszintébb szeretet és tisztelet küljeleiben nyilatkozik. A „Kalender für Zeit und Ewigkeit” kedélyesen ír le egy illynemű püspöki látogatást. „Már jóval a püspök eljövetele előtt élénk mozgalom vehető észre a községben. Zöldelő falombok, ágak, és növény-dék-fácskák hozatnak az erdőből. A kertek a legszebb virágokkal kedveskednek a diadalkapu, a templom, és a paplak fölékesítésére. A késedelmes egyházi! frís életet nyer, és újult erővel sűrög-forog. A sekrestye, s az oltárok olly tiszták és rendesek, hogy még Húsvétkor sem lehetnek különben. Majd eljön a várva óhajtott nap! A falu ünnepi szint ölte föl. Minden lakos vasárnapi ruhában díszlik. A házak tisztára söpörvék. Az ökör és tehén pihennek, sem ekét, sem szekeret nem kellvén vonniok. A kisdedek kérkedve mutogatják újdon öltönyeiket. Az iskolai ifjúság megmosva s megfésülve, sorban és rendben áll, mint a katonaság. A gazdák, kiknek lovaik vannak, lóra ülnek, s a szomszéd plébánia határáig előnyargalnak. A plébánia-telken mozsarak állnak, és a községszolgá hosszú

vasat tart a tűzben az elsütésre. Most emelkedik föl a füst, dörög az ágyú, s a völgy viszhangzik. A gyermekek megrettenvén, összecsdülnek, és az egész község kereszt és zászló elővitele mellett, körmenetben indul elé. Igen, ott jön az Úr föl-kentje, s a pörlovagok koczogva kísérik hintáját. A faluba érkezvén, minden szem csak a főpásztorra van irányozva. A plébános beszédet tart hozzá. Majd előlép a legjelesb tanuló-leányka, s átadja neki a szép virágkoszorút, és elszaval verseket, melyek a plébánosnak 14 napi fejtörésbe kerültek, és mellyeket a leányka 8 nap alatt szívszorongó örömmel tanult be. Erre a templomba mennek, s a nép jobbra-balra térdei utón, a püspöki áldást elfogadandó. És az anyák magasra emelik föl kisdedeiket, hogy az áldáshoz annál közelebb juthassanak. Midőn a püspök beszállt a paplakba, mindenik, a ki csak távolról is az úri osztályhoz tartozik, tisztelkedik nála. És nagy vendégség készül. A szakácsné már három nap óta zörög-csörög a konyhában, úgy hogy szörnyűség látni. Ha vannak helyben zenészek, akkor ezek játszanak a paplak előtt, s a legjobb darabok előadásával tüntetik ki magukat. Miután a főpásztor elvégezte dolgát, a nép még egyszer összegyülekezik, hogy a püspöki áldásban részesülhessen. És a lovagok elkísérik őt a szomszéd plébánia határáig. A gyönyörű nap jó ideig közbeszéd tárgya lesz; és a gyermekek élénk kegyelettel megőrzik emlékét. És a tanuló-leányka, ki a költeményt elszavalá, még unokáinak is el fogja beszélni, mikép egykor olly közel állott a püspökhöz; s hogy ez ötet igen kedélyesen szólítá meg, és mosolygott felé.” Valamint külföldön, úgy nálunk is kitűnő díszszel, s örömmilatkozatokkal fogadtatnak a főpásztorok. Hazánkban is zöldelő falombok- és virágkoszorúkkal ékeskedő diadalívek állíttatnak tiszteletökre; óhajtvá várt megérkezésüket a harangok komoly zúgása, és tisztelgő lovasok szélesebb előnyargalása jelenti. A községbe való bejövetelel a lelkészi kar, s előljáráóság mély hódolat- és üdvözlő beszéddel fogadja őket. Ezután áhítatos lelkű főpapjaink, hogy az Üdvözítő példáját, és következő szavait: „In his, quae Patrie mei sunt, oportet me esse,” teljesítsék, egyenesen a templomba me nnek, s ott az Úr oltára előtt leborulva, hálákat

adnak az Istennek; magukat, és a gondviselésökre bízott híveket oltalmába ajánlván.

S ki fogja eléggé ecsetelni, mennyi jót eredményeztek ezen főpásztori látogatások a kérdéses korszakban? Ez alkalommal a főpásztorok, nem csak a nép szokásait, hanem az Úr szöллеjében munkálkodó papság buzgóságát, vagy hanyagságát, és egyházas életét saját tapasztalatilag kitanulák, s ahhoz képest intézkedének is. Itt nyílt nekik a legszebb alkalom, Isten által gondviselésökre bízott híveket megismerni, őket tanítás által a sz. hitben erősíteni, a szentségekben részesíteni, lelki javukat czélszerű rendeletek által elősegíteni, a kisdedek iskolai előmenetelét tapasztalni, s mindent kitelhető módon emelni. Illy látogatások alkalmával a hivatalukban hanyagok, vagy erkölcstelének, és botrányt okozók, az egyházi szabályok megtartására s engedelmességre szorítottak, atyailag intettek, vagy ha a szükség úgy hozta magával, keményebben is megfenyítették. S ki ne gerjedne reményre, hogy a püspökök esdő imái között leszálló Szentlélek a hívek szívét és értelmét sz. malaszja által tántoríthatlan hit-, és lankadni nem tudó buzgalomra gyulasztandja, s az ifjú nemzedék ezreiből új bajnokok kelendenek? Milliókra megy Európaszerte a béráltak száma; hány milliókra megy a főpásztori atyai intés és buzdítás által a jóban megerősítetteké, csak az Isten tudná megmondani, Mint tudva van, a főpásztori beszéd ritkán téveszti el hatását. Hisz a közmondás is azt tartja, a püspök a szószéken már maga is predikáció. Egyébiránt a püspökök különben is, hogy meggyőződve legyenek, mennyire jártasak híveik azokban, miket a ker. katolikusnak tudni és hinni kell, sz. beszéd végével az idösbeknek egyenkint kérdéseket tesznek; atyai kegyességgel és anyali türelemmel hallgatván a felelőket, a kérdés fejtegetésében őket, ha a szükség kívánja, segítvén, és a körülmények szerint ajándékot osztogatván. Majd a kisdedekhez fordulnak, őket gyenge fölfogásukhoz mért szavakkal figyelmeztetik, és illetőleg kérik, hogy a keresztségben tett fogadásaikat, mellyeket a sz. kenés vételével megújítottak, sértetlenül megtartsák, az egy igaz és üdvözítő hithez szilárdan, éltök minden napjaiban ragaszkodjanak, azt min-

denkor ne csak szóval, hanem jámbor, ker. és istenfélő tettek által is vallják. Majd betérnek az iskolába is, és ott az Üdvözítő példája szerint („Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni,”) atyai kegyességgel leereszkednek a gyermekekhez, velők beszélgetnek, társalognak, és fogalmukhoz alkalmazott kérdéseket tesznek; a szorgalmasakat megdicsérik-, sőt meg is jutalmazzák. Ez úttal a szülők, családapák és anyák előtt meg nem szűnnek lelkes szavakban a hit és erkölcsiség, a tudomány és művelődés-, s az iskola szorgalmas látogatásának szükségét szívökre kötni, valamint azt, hogy gyermekeiket az isteni félelem- és jámborságban, szóval, jó példaadással neveljék. Buzdító szavakat intéznek a tanítókhöz is, hogy tisztöket ernyedetlen szorgalommal teljesítsék, és különösen, hogy a kezeikre bízott gyermekeket az imádság- és olvasó elmondásában, az egyházi énekek-, és szertartásokban folytonosan gyakorolják.

Ennyi haszonnal vannak összekötve a főpásztori látogatások. Biztosan táplál a remény, hogy a látogatások e korszakban állandó befolyást gyakorolnának a hitélet, és erkölcsiség felélesztésére.

h) Z sin a t o k.

.In synodo cor nnum et anima una invenitur, ibi fraus, ibi dolus et deceptio exulat.’ (Hildebrand.)

Az 1848-ki zivataros időszak folytában általános vágy mutatkozott a zsinatok után. A véres nyomokkal lezúgott vihar részint maga sok károkat okozott, részint pedig előbbi korból sok javítani valót mutatott föl; azért mindenféle zsinatokat sürgettek: ezektől várván az elmék és erők egyesülését, és a szétszakadozás meggátlását. És csakugyan az egyházi történet bizonyosága szerint, valahányszor veszély fenyegette az egyházat, vagy más nagy fontosságú viták voltak elintézendők, vagy a megtárgult fegyelem vala visszaállítandó, a főpásztorok a zsinatokhoz folyamodtak. A zsinatoknak kell leginkább köszönnünk az egyház szellemdús nagy férfiai, a nagy egyház-atyá-

kat, püspököket, az egyházban uralkodó erkölcsi szigort, a clerusban a szoros fegyvertartást, a kolostori elvonultságnak világbámulta, erénykedő szellemét, a nép vallásosságát, a nagyok buzgóságát, a fejedelmek engedelmisségét, s hogy röviden mindent kimondjak, a tiszteletet parancsoló, fegyver nélkül hódító, eretnkségeket irtó, s vétkeket megretentő anyaszenteegyházat. A mint ritkultak a zsinatok, tágult a fegyver, a clerus világiasodni, az egyházi szellem lankadni, az erkölcsi szigor papok- és világiakban puhulni, s maga az egyházi tudományosság is törpülni kezdett. (V. ö. Emlékirat az 1847/8 országgyűlés alatt Posonyban tartott püspöki tanácskozmányokról.) Bizonyára, úgymond egy jeles francia püspök, ha a napokban, midőn a XVIII. század philosophiája a világ megrontásán erőlködött, midőn hitágazataink ábrándoknak, csudáink csalásoknak, martyrijaink fanatikusoknak tartattak, midőn vallásunk szerzője s bevezetője olly névvel illetetett, mellyet a hívők gyülekezetében kimondanom nem lehet: ah! ha akkor, a szédelés óráiban zsinatok, azaz: olly gyülekezetek tartattak volna, mellyekben az egyház Istennek vezérparancsa alatt hadi sorban áll föl, hüledezés nélkül merjük erősíteni, hogy korunk hitetlensége visszatántorgott volna azon kárhóztató szózatok hallatára, mellyek főpapjaink ajkairól hangzandottak le. Ha igaz, hogy a szikra egyesülés által lánggá válik, a patakok folyamokká dagadnak, a katonák ugyanegy zászló alatt hadsereget alkotnak: millyen nem leendett püspökeink hatalma és ereje, ha fölcent fejeiket egybevetve, szavukat egybeolvastva, a tévely hullámaikat ama szavakkal riasztandották meg: „Eddig, és nem tovább!” De szerencsétlenségünkre, tiszteletre méltó főpapjaink, kik olly nagy becsülettel viselték homlokaikon a tudomány és erény kettős koronáját, daczára a százados jó szolgálatoknak, természetlen elszigeteltségre voltak kárhóztatva; elfogult, vagy gyenge kormányok püspöki székhelyeikből nem engedek Őket távozni. Egyébiránt a zsinatok tartását az egyházi törvények és zsinati szabályok rendelik, és parancsolják. így a trienti zsinat határozatában olvassuk: „Provincialia Concilia, sicubi omissa sunt.... renoventur. Quare Metropolitana ni per se ipsos,

seu illis legitime impeditis, Coëpiscopus antiquior ... quolibet saltern triennio ... non praetermittat synodum in provincia sua cogere ... Synodi quoque dioecesanæ quotannis celebrentur ... Quod si in his tam metropolitani, quam episcopi et alii supra scripti négligentes fuerint, poenas sacris canonibus sancitas incurrant.” (Sess. 24. De Refor. C. 2.) E határozatban a trienti zsinat keményen parancsolja az egyház főpásztorainak, hogy egyszer egy évben megyei, minden harmadikban pedig tartományi zsinatot tartsanak.

Ne is mondja senki, hogy zsinatok nélkül is lehet célzt érni. Igen helyesen veszi észre az audumari püspök, midőn így szól: „Quaedam sunt ita communia mala, ut Dioecesis unam integram obtineant, nee facile possint, nisi communi consilio, et auxilio eorum omnium, qui in Dioecesi sunt, extirpari. Ad hæc congruit, ut una eadem Dioecesis eodem uno modo, et iisdem unis legibus universa regatur. Quare recte a Patribus et nominatim a Tridentinis statutum est, ut præter particulares Ecclesiarum visitationes, quotannis etiam Synodi Dioecesanæ celebrentur; in quibus, congregatis totius Dioecesis capitibus statuatur ea, quæ pro communi totius Dioecesis bono statuenda videri possint, et caveatur, ne quæ bene instituta sint, temerentur.” A zsinatokban erősödik az egység; itt gondoskodnak a testnek maga épségébene megtartásáról: hol azok, miket a látogatás alkalmával végrehajtani nem lehetett, köz erővel végrehajtást nyernek; hol a fő- és tágokról, a hit- és ajtatósságról, a religio- és isteni-tiszteletről, az erkölcsök- és fenytékről, az engedelmesség- és ítéletekről, s minden, a jó keresztény életre hasznos, vagy szükséges dolgokról, határozatok hozatnak, vagy legalább tanácskozások tartatnak: úgy hogy a ‚reformatio formula’-jában a legigazabban mondatik, miszerint az egyház üdve, elleneinek félelme, s a kath. hit erőssége a zsinatokban van; mellyeket e szerint a leghelyesebben az egyházi test idegeinek lehetne mondani: „mert elhanyagolva ezeket, az egyházi rend nem különben foszlik szét, mint ha az emberi test izmaitói foszlatnék meg.” (Kölni zsinat. 1549.) „In Synodo Dioecesanæ omnia tamquam inspeculo, uno intuitu videri, examinari, re videri, corrigi, emen-

darique possunt: ubi sacerdotum cum Praelato suo cor unum et anima una invenitur, ibi fraus, ibi dolus et deceptio exulat; cum quod oculus unus nequit, plures simul videre queant, assistente potissimum Deo, cordium et cogitationum universarum scrutatore.” (Hildebrandus, in Syn. Sedun. 1626.) Fölhozhatnánk, ha szükséges volna, még más bizonyosságokat is: de ezekből is kitetszik, hogy a zsinatok nagy hasznára szolgálhatnak az egyháznak; és azért történetök egyszersmind sz. vallásunknak, s az igazság által a hazugság fölött nyert diadalnak története.

A zsinatokhoz valamint hajdan, úgy a kérdéses korszakban is, nagy remények voltak csatolva. Azt hitték minden jobb lelkűek, hogy a zsinatok gyakorlata a religiiónak szentséget, a törvényeknek tiszteletet, a papságnak díszet fog kölcsönözni; valamint hogy a lábra kapott egyháziatlan hamis nézetek, álrányok és törekvések ködfátyol gyanánt fognak elenyészni. E sz. gyülekezetektől várták azon erkölcsi hatalmat, melly mindnyájunk tettei s eljárása fölött örködvén, mindenkit, nagyot és kicsinyt, kijelölt kerékvágásába, azaz: kötelemeinek pontos teljesítésére szorítand. Egyébiránt, háromféle zsinatot különböztetünk meg, u. m. egyetemes, tartományi, és megyei zsinatot. Az egyetemes zsinaton az egész kath. anyaszentegyház törvényes fejével van képviselve. A tartományi zsinatra megjelenik a tartomány első püspöke, a ti rendszerint patriarcha, primás vagy érsek, suffraganeusaival. A megyei zsinatot pedig képezik ugyanazon egyházmegyének hierarchicus tagjai, a megyei püspök előlülése alatt. E zsinatra meghívotnak a megyei, úgy nevezett méltóságok, apátok és prépostok, a székes- és társas-káptalanok kanonokjai, mindazok, kik a megyében valamely egyházi javadalmat bírnak, s végre a megjelenni tartozó szerzetes-rendek főnökei s előjárói. A zsinati tárgyak közé tartozandók: a hitegység és hit-szabályok, a szentségek, ünnepek, egyházi szertartás, fegyelem, szerzetek, a hitetlenek czáfolása, a mis siók. A tanácskozmányok rendesen a templomban tartatnak. *) Az egyház

*) Igen szépen nyilatkozik e tekintetben borromaei sz. Károly: „A hely maga is,” úgy mond, „ahol összegyülekeztetek, a legnagyobb

szentélyében ereklyék tétetnek ki, nyilvános tiszteletül; az áldorok fölszentelési időkor szerint ülnek a tanácsszal mellé; az elnöki széket a megyei püspök foglalja el. A tanácskozás szabadon történik. Mi g a zsinat tart, addig megyeszerte könyörgések tartatnak, miszerint a világosság Atyja, az egyházi rend tanácskozó tagjait segíteni, s istápolni kegyeskedjék.

Mint tudva van, a zsinatok a múlt század végével kimentek a divatból. Az államok különféle akadályokat gördítenek ellene; mi mind az állam-, mind az egyházra káros hatással volt.

Elháríttatván a zsinattartási akadályok, a főpásztorok azonnal zsinatokat rendeltek. Az első tartományi zsinat 1849-ben Franciaországban, Parisban tartatott; mellyet a tartomány püspökein kívül, még más egyházi méltóságok is megtiszteltek; nevezetesen a niceaei érsek és apostoli nuncius, a besançon-i érsek, sensi érsek, tuami érsek (Írhonból), Libanon hegyéről a nabgu- és keriatimi érsek; ezeken kívül jelen valának még: a meathi, donni, s connori (Írhonból); tovább a carcassonei, nevers- és troyesi püspökök; két praelatus, Lassagni, a pápai követség auditora, és a staouéli trappisták apátja Algériából, Persichelli, a nunciatura titkára, Azar, a zaidai érsek általános helynöke, s a maroniták küldöttje, valamint miudazon hittudósok és egyházjogászok, kik a zsinat munkálataiban részt vettek. Nem sokára szinte Rheims, Besançon, Bordeaux, Lyon, Bourges és Aix főmegyékben is tartattak tartományi zsinatok. Az egybegyült atyák a Szentlélek kegyelmét segítségül híván, ünnepélyesen kárhoztatták a féktelenséget és tévelyeket, mellyek a népeket szerencsétlenné teszik; megbélyegezték, és erőteljes kifejezésekben rótták meg a rossz könyvek folytonos terjesztését, a vásár- és

tiszteletreméltó. Ez Istennek udvara, királyi ház, és a mennyek országának kapuja, itt Krisztus személyesen és valóságosan jelen van. Jelen vannak vele a legszentebb angyalok, a boldog szellemek megszámlálhatlan ezrei. Itt vannak eltemetve ama sok szent' emberek sz. maradványai. Itt mindenütt csak, keresztekét látni, és képeket. Itt minden szent, minden szentséget lehel, minden némi fiúi félelemre buzdít; jelentve, hogy hol, és ki előtt vagyunk egybegyülve.”

ünnepnapok megszenteltetését, üdvösen rendelkeztek a hitettség, és hitszabályok, a szentségek, és egyházi szertartások iránt, rendelkezéseket hoztak az egyházi tárgyakkal foglalkozó írókra nézve, intézkedtek az egyházi fegyelem, a lelkesi kötelességek betöltése, az egyházi kormányzat- és gyakorlati lelkipásztorságra vonatkozó különféle pontok iránt. A zsinati okmányokat minden zsinati atya tulajdon kezével írta alá. Nincs toll, mely a zsinat szertartásainak ünnepélyességét méltólag ecsetelhesse; de a mi minden kifejezést felülhalad, az a szívek és lelkek teljes öszhangzása, mely minden ülésekben uralkodott. Kiváltképen meghatók valának az úgy nevezett fölkiáltások. A szószék magaslatáról a zsinat titkára elmondá a mintát: és az atyák egyetemben a fölkiáltást főnhangon ismételek. A titkár: „Szentséges urunknak, IX. Pius pápának, és a sz. és egyetemes egyháznak, a mindenható Istennek áldása; a keresztény névnek terjedése a föld minden vidékein, minden nemzetek meghódolása és egy akolbani egyesülése!” Az atyák: „Áldás reá, s az Isten szentegyházának maradandó jóllét és felmagasztalás!” A titkár: „Isten öntse ki malasztja harmatát e tartomány főtisztelendő érsekére, ezen zsinat elnökére; és tartsa föl számára az örök boldogságot!” Az atyák: „Isten öntse ki rá malasztja harmatát, és tartsa föl számára az örök boldogságot!” A titkár: „Ugyanazon Szentlélek, ki a sz. zsinatban összegyűjté főtisztelendő püspökeinket tartományunk dicsősége- és hasznára, vezesse őket vissza szerencsésen és minden baj nélkül egyházaikhoz, és tartsa meg őket hosszú évek folytatában!” Az atyák: „Vezesse vissza őket minden baj nélkül, és tartsa meg hosszú évek folytatában.” A titkár: „Minden e zsinaton résztvetteknek igazi békét, és bőséges áldást!” Az atyák: „Isten könyörüljön rajtunk, és áldjon meg minket!” A titkár: „Hazánknak, és minden keresztény népeknek a katholika religio iránti buzgalmat, igazságot, bőséges békét, a keresztény hit ellenein kivivandó győzelmet!” Az atyák: „Hit iránti buzgalmat, békét és diadalt!” A titkár: „Páris városa- és tartományának nyugalmat, üdvöt, és az isteni malasztnak bőségét!” Az atyák: „A malaszt és nyugalom öregbedése számunkra!” A titkár: „Mi

mindnyájan, kik itt jelen vagyunk, könyörögjünk Isten-, a minden jónak adójánál, könyörögjünk nála egybeforrt imánk, és a bold. szűz Mária-, Isten anyjának, sz. Péter és Pál apostoloknak, e tartomány, megdicsőült pártfogói-, és minden szenteknek közbenjárása által, a zsinati határozatok üdvös megtartásaért.' Az atyák: „Úgy legyen! Úgy legyen! Amen! Amen!” Valami megható és fönséges volt ezen Istenhez egy akarattal fölrepített fohászokban, a pápa-, az anyaszentegyház-, a sz. hierarchia-, a haza-, a város- és tartományért. A szolgálattelvők szemeibe könyvek tódultak, ismételni hallván ezen csudálatraméltó óhajtásokat: A hazának a hit szeretetét, igazságot, békét, és győzelmet! A város- és tartománynak malasztot és nyugalmat. Amen! Amen!’ Bizonyára, illy tiszta kívánatok, illy épen olly sz. imák meg fognak hallgattatni, s az irgalom Istene könyörülni fog azon század-és tartományon, honnan azok szabadon emelkednek föl trónjához! Egyébiránt Franciaországban nem csak tartományi, hanem megyei zsinatok is tartattak, mellyekben hasonlóképen az egyházi élet szépen nyilvánult, s a fegyelem felvirágoztatására hozott tartományi zsinati rendeletek kihirdettettek, és megmagyaráztalak.

Írlandban a thurlesi tartományi zsinat nevezetes, mélly 1850-ben tartatott, Cullen armaghi érsek és írthoni primas elnöklete alatt. A zsinatban 28 érsek és püspök vett részt. A zsinati” határozatok előleges megegyezés szerint csak akkor adattak át a nyilvánosságnak, mikor azokat az egyház feje megerősítette.

Nem különben Piémont- és a pápai államokban is tartattak zsinatok.

Német- és Magyarországbán szinte nagy készültek téttek a tartományi zsinatok tartására; de csak püspöki tanácskozmányok létesülhettek. A német püspöki tanácskozmányok Würzburgban tartattak 1849-ki Oct. 23. Soha, még azon időben sem, mellyekben az Ős frank város dicsekedhetett vele, hogy: „Herbipolis sola régnât ense et stola,” soha sem zárt az alsó-frank kerület fővárosa Würzburg kebelébe olly számos egyházfejedelmet, mint azon pillanatban. A gyülekezetre 4

érsék, nevezetesen: a bambergi, freiburgi, kölni, és münchen-freisingi, 15 püspök, a kulmi, münsteri, osnabrücki, hildesheimi, paderborni, limburgi, rottenburgi, würzburgi, eichstaedti, augsburgi, speyeri, regensburgi, dresdai (apostoli-helyettes), trieri, s ermelandi érkeztek meg Személyes akadályoztatás következtében, a boroszlói, mainzi, s olműzi helyetteseket küldenek. Szív- és lélekemelő cseíekvény volt, midőn a sz. mise végeztével, valamennyi jelenlévő egyházfjedelmek az oltár elébe lépvn, egyetemben a kath. hitvallást, a trienti zsinat formulája szerint, azután pedig egyenkint a hitvallás esküjét (juramentum professionis fidei) a teljes egyházi díszben, oltár előtt, trónusán ülő pontificans metropolita-érsék kezébe letették. Hívek ezrei gyűltek össze a ritka ünnepélyre: és senki sem volt a jelenlévők közt, ki a kath. egység eme nagyszerű tényének szemléletén meg ne indult volna.

Magyar hazánkban is általános vágy mutatkozott a zsinatok után. Mert jóllehet honunk lelkes főpapjai a zsinatok némi pótlásául megyéjek több helyeit majd hivatalos látogatásképen, majd a bérálás szentségét kiszolgáltatva, majd végre az iskolai próbatételeken megjelenve, szinte időszakonként beutazzák is: mégis a korszak világrendítő eseményei (midőn magyar hazánk százados alkotmánya máris lényeges változásokon ment keresztül, s az újabb kor eszméi a bevett különféle felekezeteket polgári tekintetben egyenlőkké tették,) sürgősen parancsolák, miszerint a lehető legrövidebb idő alatt egyházi zsinat hívassék össze; mellyben az egyháznak viszonya a statusban történt legújabb változások irányában, kelően megvitattatván, tisztába hozassék, sérelmeink orvoslása ügyében hatályos lépések tétessenek, a minden oldalról fölmerülő kívánatok, mennyiben igazságosak volnának, kielégíttessenek; szóval: mindazon eszközök fölhasználtsanak, mellyek az egyház, és álladalom fölvirágzását előmozdítják. Idejártultak még más körülmények is. Az egyházat fölforogató törekvések és kórjelek orvoslást követeltek. A politikai forrongás sokak hiterkölcsi érzetét meghűtötte. A papság egy része elkapatva a kor szeszélyétől, majd közbeszéd, majd hírlapok

útján, több követelésekkel, gyanúsításokkal, becsmérésekkel még az egyházi főpásztorok irányában is föllépett, a fegyelem némelly egyháziaknál megtágult, s e helyett egyik a világi öltönyök foszlányaiban keresé boldogságát, másik a szakáll- és bajuszszal állott elő, majd ismét a coelibatust akarák eltörölni stb.

De ki győzné az egyházi reform ügyében történt szerte-ellen követeléseket mind összeszedni, s elemezni? Azért mind-azok, kik az egyház javát szívökön viselték, a zsinatok tartására függesztek remény sóvár pillanataikat. Kovács József kalocsai kanonok, előbb egyetemi hittanár, az akkori állapotról ekképen nyilatkozik: „Mint két ellenséges tábor egy nagy harcz előestéjén: úgy állott egymással szemközt az egyik érzelemben megosztott magyarhoni klerus, midőn a zsinatok minélelőbbi megtartása mindinkább érezhetővé vált. Sürgette ezt mind a két rész, ámbár ellenkező irányból; azok ugyan, kik előtt sz. volt az egyház, sz. annak földicsóitése, a bajok orvoslása-, a fegyelem megszilárdítása-, az egyházi szellem fölbresztése-, s a vallásosság fölvirágoztatásának tekintetéből; az ellenzék ellenben azért, hogy kitűzött céljához minélhamarább, s ha lehet, egyházi utón is eljuthasson. Lehetetlen volt azonban, hogy észre ne vegyék, miszerint ha a zsinatok az egyház szellemében, a kánonok s nevezetesen a trienti sz. gyülekezet határozata szerint fognak megtartatni, sem elvök, sem kívánataik diadalt nem fognak aratni. Más utat választottak tehát. A zsinatok gyökeres reformját tűzték ki az egyház teendőinek alphájaul. Ők zsinatokat akartak a képviselés alapján; zsinatokat a presbyteri befolyás döntő szavával; zsinatokat, mint mondották, a középkori feudalizmussal saturait canonicum értelme ellen; s végre zsinatokat, melyekben a püspöki tekintély túlterjeszkedő hatalmának romjain keresztül, az egyház egészen a dogmák küszöbéig reformáltassék. Igen, illy zsinatokat akartak ők; s mivel ilyeneket akartak, hasztalan hordattak föl ellenök bármilly nyomós, bármilly döntő okok is. Hasztalan említettett föl a püspökök Istentől nyert kormányzói hatalma: mivel nézetök szerint, ennek az evangélium szelleménél fogva, nem önkényes-, hanem tör-

vényszerűnek kell lennie, a többség akaratja ellen hozott törvény pedig nem törvény, hanem önkény. Hasztalan mondatott, hogy ezáltal a presbytéri többség emeltetnék a hierarchiaéleire, ellenkezőkép az egyház dogmájával, melly szerint az egyházi teljhatalom a püspökségben fenekük: mivel illy csupán theologiai consequentiákra ők ott nem adhatnak., hol életről van szó. Hasztalan történt hivatkozás az összes őskorra, a minden időben divatozott gyakorlatra, a minden szent atyák őszhangzó tanuságtételére, s az épen olly tudós, mint sz. pápáink tekintélyére. Ok az őskor szemét sz. Jeromos egyik; körömszakadtig sürgetett perikopájával akarták kiszúrni, s náluk XIV. Benedek, csak is egy XIV. Benedek; VI. Pius bullája pedig nem dogmaticus, vagy ha illyen is volna, ő még nem a csalhatatlan egyház. Szóval ő ellenök misem nyomott: mivel ők mást akartak; s mert akartak, már eleve ki is jelentették, hogy olly zsinat, vagy ennek rendelvényei, melly nem lenne az összes clerus képviselt többségének kifolyása, reájok nézve kötelező erővel sem bírna! Illy hangulat, mellett, nehéz feladat leendett, zsinatot tartani. A kedélyek kiengesztelésére kevés remény mutatkozott.

Majd bekövetkezett a forradalom, melly mint valamelyik iszonyú fergeteg, évhosszant csak nem szakadatlan aggodalomban tartá lelkeinket; s azért az országszerte tervezetett zsinatok is elmaradtak. Azonban alig hogy a látogatás szomorú napjai elmúltak, s jobb napok reménye vert a fölzaklatott szívekben gyökeret, az ország főpásztorai Esztergomban gyűltek össze püspöki tanácskozmányra, s működésök eredményét részint a fölséges Fejedelemhez benyújtott fölterjesztésekben, részint önmaguk és a lelkészfeedő papság irányzásául szolgáló határozatokban mutaták föl. Kiváltképen nevezetes azon pásztori körlevél, melyet intéztek a papsághoz, s mellynek velős tartalma következő:

Az előszóban röviden érintvén: „Venerunt super nos dies mali et amari valde, quorum et recordatio est dolor super omnem dolorem! Quia illata sunt vulnera magna Ecclesiae docti non minus ac discenti, pastoribus aequae ac fidelibus”! A főpásztorok fölhivatva érzik magukat, az egyház sérveinek

enyhítéséről gondoskodni, s hogy jámbor törekedésök annál sikeresebb legyen, kérik a lelkipásztorokodó papságot, miszerint e fontos vállalatban segédkezet nyújtani nekik ne terheltessek. A főpásztorok nem tartják szükségesnek, a korszak bajait hosszasan előadni: „Non est, quod recense amus mala, quae ipsi et spectatis gementes, et inter angustias animarum Vestrarum una nobiscum pertulistis, Etenim sub oculis Vestris coronae regum et tiarae pontificum in lutum platearum deductae, légitima patrum abolita, portae Sión destructae, lapides sanctuarii dispersi, comministri, fratres Vestri ad praesides ducti et in ore gladii interfecti sunt, ut extolleret se homo peccati, filiüs perditionis super omne, quod dicitur Deus! (II. Thess. 2, 3-4.) Si haec mala a singulis, a paucis, ab extraneis venissent super nos et gentem sanctam, tolerabilia fuissent; sed amici et proximi nostri ádversum nos adpropinquarunt, – multiplicati sunt, qui oderunt nos, imo qui dulces nobiscum capiebant cibos, convenerunt in unum ad-versus Dominum et adversus Christum Ejus.”

Azonban mit használ a baj okát másoknak tulajdonítani? Jobb megalázódni az Isten fenyítő keze alatt, hogy igazságának súlyját irgalmasságával enyhítse! Áttérvén a bajok forrásaira, e tekintetben a főpásztorok őszintén megvallják, hogy a sok rossz azért ért bennünket, mert a valódi jó és sz. tudomány megfogyatkozott, s elferdített. „Neminem latere potest inde malorum pessimorum cumulo nos obrutos fuisse, quia quem Dominum fecit Deus, habentem verba vitae aeternae, hunc pro magistris, petulanter veritati resistentibus, notabilis pars cultorum secundum mundum commutavit, narrantes fabulationes suas., sed non ut lex Dei. Impietas haec utinam ipsa scientiae sanctorum sacraria pestifera contagione non pervasisset! Et taliter recessit scientia Dei a terra, et omnis Spiritus corruperat viam suam. Et istud est unum ex capitalibus malorum nostrorum fontibus; homines quippe quanto sibi ipsis videbantur sapientiores, tanto ruebant profundius in perversum sensum, et quia, quae falsa sunt, vera ostendebant, et quae vera sunt, falsa demonstrabant, inexpertae juventuti, sub specioso sentiendi libertatis palladio, laqueos ponebant, ut

impia eorum scientia pretio disceretur, imo aere publico aleatur, fovereturque.” Ezen bajt úgy vélik a püspökök orvósolhatni, ha az isteni tudomány ismét hajdani fényét visszanyeri. „Profecto, si unquam, nunc oportet labia sacerdotum non cuetodire tantum et annunciare verbum veritatis, sed opportune, importune, nocte ac die, publice et per domos falsi nominis scientiam eradicare, et illos, qui resistunt veritati, in Domino expugnare. Propter hoc obsecramus Vos, ut qui sacratiores literas proiitemini, sive institutioni juventutis praeestis, sive oves Principis Pastorum verbo vitae pascitis, stultas dehinc et sine disciplina quaestiones devitantes, sapientiam coelestem consecremeni, quae non inflat, sed docet humilitatem, et in hac consecrari Christum et hunc crucifixuni. „Plus profecto,” teste S. Ignatio Loy., „una hora Deo magistro discetis, quam quiqui doctorum tradere potuissent, magisque in scientia sanctorum proficietis pietate orationum, quam sublimitate speculationum.”

Elvettetvén az igazság tudománya, egy úttal az Isten félelme, s az atyák hite és jámborsága is kiveszett a keblekből. „Nempe corrupto spiritu, omnis caro quoque corruerat viam suam. Hoc quidem et majores nostri questi sunt hoc posteriquerentur, eversos esse mores, regnare scelera, et in deterius res humanas labi: ast in tam profundum abyssi vix unquam adhuc delapsum fuit mortalium genus! Unde veró tanta inno-mme, angelis paulo minore, ruina: nisi ex neglectu, imo positivo contemptu religionis? Nonne ipsi vidistis et ingemulistis, simul deserit templa, verbum Dei negligi, publica et privata religionis exercitia exolescere, pietatis domesticae officia exulare, praecepta ecclesiae temere calcari, sacrum poenitentiae tribunal declinari, mensam Domini impie despici, et dum quidquid potius quam religio curae esset, in peius omnia prolabi? Et quidem apud illos potissimum, qui dum seu toga sagoque praefulgent, seu ceteris eulturae opinione praecellunt, quidquid agunt, agi posse persvadent.” Egyébiránt a főpásztorok igen aggódnak, valljon a papság számos tagjaira is nem alkalmazhatók-e amaz igék: „Qui alium doces, te ipsum non doces, qui abominaris idola, sacrilegium facis.” És ebben he-

lyezik a romlottság második forrását: „Sal terrae nimis valde infatuatum est.”

A püspökök nem mulasztják el e bajokat zsinatok, lelki-gyakorlatok, és missiók behozatala által orvosolni: de a lel-készek is iparkodjanak megragadni az üdv sisakját; mi ebből áll: „Mundari prius, tum mundare alios; sapientia instrui prius, tum instruere alios; lux fieri, tum illuminare alios; appropinquare ad Deum, tum addueere alios sanctificari prius, tum sanctificare alios; ardere prius, tum inflammare alios. Oportet utique semper mundos esse, qui portant vasa Domini, et sine crimine, qui altari deserviunt; ast in tanta religionis et morum strage, eo magis oportet lucere opera nostra bona, ut qui ex adverso sunt, nihil habeant malum dicere de nobis: quod fori clericalis immunitás evulgandis lapsibus haud jam sit repagulo futura.”

Ennélfogva igazi töredelmesség-, buzgóság- és kitartásra szólítják föl a lelkipásztorokat: „Cogitate vias Vestras, et si qui a recta via defecistis, cum S. Augustino ad Dominum suspirate, ut intonet desuper voce grandi in interiorem aurem cordis Vestri, fiatque lux incordibus vestris. Sufficit unus homo zelo succensus totum corrigere populum; quia ignis et zelus nunquam dicunt: sufficit. (Soliloquior. 6. 33.) Accingimini gadio verbi Dei, et galeam salutis apponite, certi, quia non relinquet Deus haereditatem suam, neque patietur, ut qu homicida fuit ab initio, imaginem et similitudinem Dei a faciei hominis detergat: duminodo Vos quoque pro boni pastoris partibus, gregibus Vestris pari die ac nocte solitudine advigilaveritis. Videte, qua contentione, quibus machinis, et omnium nervorum intensione inimici crucis causam averni egerint, et usque prosequantur. Numquid non vademus, jion accingemus nos fortitudine apostolica, ut non nostras solum corporis vires et mentis facultates, possessiones et substantiam, sed sanitatem et vitam quoque pro Deo, Ecclesia, in Coelites pietate, iidelium salute ponamus? Sacerdos Dei, attestante S. Cypriano, Evangelium tenens et Christi praecepta custodiens, occidi pot est, vinci non potest.”

A tanácskozó püspöki-kar ajánlja kiváltképen az imádsá-

got, melly nélkül aranyházájú sz. János bizonyosságai szerint lehetetlen erényesen élni. „Qualis enim quisque, experientia teste, in oratione est, talis in vita quoque esse dignoscitur. Una haec est importunitas et Deo semper et nobis opportuna. Si namque exemplum dedistis, si verbum praedicastis, manet oratio; tria haec, major autem horum oratio: quia non quaerentur animae, neque inveniuntur sine Deo; qui si non loquatur ad aures cordis interiorem, frustra aures externas monitis pervellimus. Quodsi vero dissipit oratio, si taedium pariunt Horae Canonicae, apposite causam reddidit S. Bonaventura, cum ait: quanto frequentius quis orat, tanto fiet oratio delectabilior et efficacior, et quanto rarius, tanto insipidior et taediosior. Ut vero recte et efficaciter oretis, vocem cum Ecclesia conjungite, et quod praecepit, horarum canonicarum pensum, quotidie attente, ferventer, ac devote persolvite. Quis enim rectius oret, quam qui ore sponsae Christi immaculatae, in unione illius divinae intentionis, qua ipse in terris laudes Deo persolvebat, oraverit? Quis efficacius, quam cum quo vocem et suffragia Ecclesia junxerit? Nolite decipi, ut magis instantes pastorales curas obtendatis. Quid enim sacerdoti, quem de coelo oportet spiritum attrahere, prius, potiusve esse possit, quam esse virum orationis? Oratio est clavis coeli: ergo orandum, ut Vobis, gregique Vestro illud peccatis et tempore clausum reseratis.”

Minthogy pedig sz. Bernárd szerint, az Isten minden kegyelmeit a kegyelemteljes Anyának közbenjárására osztogatja: azért intenek a főpásztorok, hogy a szűz Máriához folyamodjunk, s a magyar nemzetnek a bold. Isten-anyjáhozi ősi tiszteletét minden kitelhető módon, kivált Máriatestvérületek fölélesztése által, visszaállítani törekedjünk; mert csak így énekelhetünk igazságban az egyházzal: „Vitam datam per Virginem gentes redemptae laudite.”

Majd az imádságnak azon nemére hívják föl figyelmünket, melly elmélkedés nevezete alatt a szentek által annyira magasztaltatik. „Absque meditationis enim exercitio nullus, monente Gersonio, (Tract, de medit. consid. 7.) secluso miraculo Dei speciali, ad rectissimam religionis christianae normam

attingit. Quapropter rogamus Vos, ut consideration! quoque quotidie aliquid temporis séquestretis. Quem in finem aureum opus, quod inscribitur: „Memóriæ vitæ sacerdotalis,” quotidiana manu versandum impensissime commendamus. Cújus ductu exardescet zelus, innovabitur animus: quia pax multa inquirentibus legem Domini. Orationis thymiamate Deo gratus odor effecti, non pavebitis Sanctuarium Dei, Aram Altissimi subire, ne forte iudicium Vobis manducetis et bibatis, atque inde mortem animæ consciscatis, unde vitam referre debebatis. Nonne ideo aruit cor multorum, quia oblitum sunt comedere panem suum; ideo inter Vos multi infirmi, et dormiunt multi, quia non d'judicant corpus Domini; ideo mensa Domini despecta est, quia qui serviebant Altari, pollutis corde et labiis, et manibus immundis tractantes Agnum immaculatum, ad iracundiam Dominum provocarunt; ut diceret: in sacrificiis vestris arguam vos, nee accipiam placabile quid de manu vestra. Accedere quidem indigne, horrendum est iudicium, sed non accedere ex falsa humilitate vel negligentia, execrabilis culpa est.”

Majd a poenitentiatartás méltó kiszolgáltatására figyelmeztetnek. „Non vos latere potest, Dilectissimi in Christo Fratres et filii! quanti periculi sit, Dei vice solvere et ligare, et seu sub omni cubito pulvillos consuere, seu arundinem quassatam conterere. Itaque S. Ambrosium Vobis sumite imitandum, qui quotiescunque aliquis lapsus suos confitebatur, ita flebat compassione plenus, ut et poenitentem flere compelleret; videbatur enim sibi cum jacente jacere. Cavete autem omni diligentia, ne de ullo Vestrum valeat, quod Benedictus XIV. admonuit: gravions criminis reos esse omnes Confessarios, qui nulla tacti sollicitudine, poenitentes tantum audiunt, non interrogant, non monent, sed expleta criminum enumeratione, absolutions formulám illico pronunciant. Verum in id quoque curas Vestras conferatis, ut créditos Vobis oves ad hanc probaticam piscinam, quae in sanguine Agni dedicata nunquam stagnat immota, quam frequentissime adducatis, et pane, qui descendit de coelo, reficiatis. Quo enim frequentius coelestia pharmaca langvoribus earum adhibueritis, eo citius, certiusve ex infirmitatibus suis ad currendam viam mandatorum Dei convalescent.

Desinent profecto in populo vitia, quae fuerint frequentius ad iudicium Dei vocata, et vulnera vino atque oleo divini Samaritani fota et alligata, certo certius consanabuntur.” E végre kiemelik a jó példaadást a papság részéről; mert e tekintetben is áll az apostol intése: „Exemplum esto fidelium.”

A főpásztorok a kisdedekről sem feledkeztek meg, kiket az Üdvözítő annyi szeretettel átkarolt. „Et de parvulis, quos Dominus divino amore complexus est, tacere quomodo possumus? Nonne ideo illis regnum coelorum addicit, ut admoneret, quali sollicitudine curare nos oporteat, ne aeterna hac excidant haereditate? Sed nee aliunde etiam melius mundi regenerandi negotium ordiemur, quam a formandis cereis et mollibus infantium cordibus, quae quam voluerimus, formam recipient. - Hue igitur per scholasticas et catecheticas institutiones omnes conatus, studia omnia principaliter conferenda sunt: ut adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedat ab ea. Neque mentibus tantum illorum scientiam salutis infundite, sed animos quoque ad pietatem et timorem Domini practicus religionis operibus exercete Potissimum vero in S. poenitentiae tribunali parvulos cum Jesu amplexamini, et ad digne sumendum angelorum epulum ita aptate, ut formetur Christus in cordibus eorum; curando imprimis, ut ad primam Communionem ea religione et devotionis ardore accedant, qui salutarem in omnem deinceps aetatem eorum exerat efficaciam. Igitur omnia Vos perfecisse arbitremini, si parvulos ad Christum adduxeritis, omnem vero diem in perditis numerate, qua nihil in hac vineae Dominicae portione excolenda laboraveritis.”

Végre oda terjed a tanácskozó főpásztorok intése, miszerint nyilvános és magános életünket az egyházi szabályok-, és ősi szokáshoz alkalmaztassuk, a papi állapot tisztességét, s az erkölcsi jámborságot viselet- és ruházatban mindenk előtt tanúsítván. „Quamquam enim vestis religiosa non facit monachum, aut clericalem clericum, qui in animo laicus est: facit certe secularis et vana secularem et mundanum. Quare saluberrima PP. Tridentinorum décréta (Sess. XIV. C. 6.) in memóriam Vobis revocamus, atque si necesse est, non hortamur modo et obtestamur, sed in virtute sanetae et salutaris obedientiae di-

striotim praecipimus quoque, ut vestes cléricales suo quisque congruentes ordini, cum tonsura et ceteris omnibus clericatus insignibus nunquam non déferre curetis, et per decentiam habitus quoque externi intrinsecam morum honestatem ostendatis in charitate subnectentes, nunquam nos passuros esse, ut ramus hic disciplinae ecclesiasticae, velut publica sanctimoniae sacerdotalis tessera, et commonitorium ad vocationi sacrae conformiter vivendum, cuicumque et quomodocunque ajustando vestimento postponatur et negligatur. Si sumus milites Christi, non sit momentum, quo alia in forma adpareamus.”

A főpásztorok e körlevele üdvös hatást gyakorolt; mi onnét is kitetszik, mivel a benne kimondott elvek és utasítások legnagyobb részt az életbe mentek át.

Átalában szabad reménylenünk, hogy a világszerte megtartott zsinatok nem tévesztek el céljokat. Sőt az egyházi élet fölélesztésére, a közszellem terjesztésére, s a papifegyrendszer és vallási érdekltség szilárdítására igen hasznos eszközök szolgálnak.

i) Elaggott papok ügye.

„Dignus est operarius mercede sua.”

(I. Timoth. 5, 18.)

Méltó a munkás a maga bérére. Míg kedvez az egészség, addig csak lehet munkálkodni. De az életpályának szakai változóak. Jönnek idők, midőn az egészség hanyatlik, a szemek elgyengülnek, a lábak elfáradnak, és a munkás, dolog helyett pihenni akar. Boldog, ha egészséges napjaiban annyit gyűjtött magának, miből öregségében bútan elélhet. A takarékoság nagy erény, szokták mondani némellyek. S igazuk van. Az előgondoskodás nem fölösleges. Jól esik egy pár forint, eltéve öreg napokra. De hát ha a munkásnak olly javadalmi pályatér jutóit osztályrésztül, melly munka idején is alig fedezé szükségét; vagy ha a szerencsétlenséget korán, s véletlenül látogatá meg? Akkor nagy zavarba jön a szegény, és nem tud egyhamar eligazodni. Egyébiránt a gondolkodó ember minden körülményeket számba vesz. A gondolat, hogy miután élte reggelétől

annak késő alkonyáig az Úr szállójében ernyedetlen buzgalommal munkálkodván, a hivatal és öregség súlya alatt összeroskadt, s illyképen a lelkipásztorkodás sikeres folytatására alkalmatlanná tétetvén, öszbeborult fejét nyugalomra hajtani, s hátralévő kevés napjait az elaggottak intézetének falai közt tölteni kényszerülend, lehangolja kedélyét, és sorsával elégedetlenné teszi. Azért különös kegyelettel üdvözljük azon kegyes férfiakat, kik az érdemekben megöszült egyháziak öregségének kényelmesbbé tévése végett módokról gondoskodnak. S csakugyan, ha van tárgy, melly a közfigyelmet és részvétet megérdemli, az bizonyára az egyházmegyei nyugdíj-intézetek sorsa. Egy valaki azt monda, hogy felvirágzása egy megyének, leginkább a papnevelő- s nyugdíj-intézetek kellő rendezésétől és javításától függ. Amaz, a ez ó. Amott kezdődik, itt végződik a papi pálya. A növendékház ad a megyének alkalmas munkásokat; a nyugdíj-intézet pedig felkarolja a nap heve- és havától meggörbedt lelkipásztorokat, gyöngeségüket erősíti, vénségöket istápolja.

A kérdéses korszakban is több szózat emelkedett ez ügyben. A lelkészi kar majd mindenütt erősen kitette magát. És méltán. Olly korszakban, midőn minden állapot biztosítani igyekezik jövődjét, méltó, miszerint azon érdemdús áldozárok, kik előhaladott koruk, vagy testi gyöngékedéseik miatt sz. hivatásbeli kötelmeiket többé nem végezhetik, a szükséges segítség nélkül ne szűkölködjének. A korszerű ügy hazánkban is kellő részvéttel találkozott. A lelkészek részint kerületi, részint más gyülekezetek alkalmával, nem mulaszták el az ügyet a püspökök, és illetőleg főpásztorok kegyeibe ajánlani. Érdekes például szolgál azon folyamodvány, mellyet ez érdemben a csanádi egyházmegye makói kerületének lelkészei intéztek nm. püspökükhöz; mellyből egy pár sort ide kiírok: „Az alsóbb rendű papságnak, valamint általában mindenütt, úgy megyénkben is volt eddig is oka tünődni élte estéje fölött, még pedig annál nagyobb, minél későbbben fogna rá borulni az élet könyvében kitűzött hosszú éjnek nyugalomra intő homálya; most pedig, midőn az egyház és álladalom közti viszonyok e tekintetben is fordulatot vettek, és még több oldalú változásnak néznek elébe,

a sír üregébe benyúló jövődjé iránt setét gond ül keblén, és súlyos aggodalom nehezül lelkére. Lelke mélyében el kell keseredni az Úr szöllője művelésében, a nap terhe s heve alatt fáradozó egyházi férfiúnak ha meggondolja, hogy húsz-harmincz, s több évi szolgálata után, mellyre csaknem szintannyi időn át virrasztó szorgalommal, erőfeszítéssel, az élet kényelmeiről lemondó önmegtagadással és áldozatokkal készítette, képezte magát, ha már az álladalomnak jó szolgálatot tevő sz. hivatalában ereje elfogy, vagy a mindeneken uralkodó sors balfordulata által megszakad: fáradozásainak, érdemeinek jutalmául kimért nyomorult díjazása mellett, nem csak állásához illő helyet nem foglalhat a társaságban, mellynek ereje fogytáig hasznos tagja volt; de még mindennapi legsürgetőbb szükségét sem fedezheti: s ekkép, a helyett, hogy tiszteletben részesülne az oltárnak virrasztó gondok, és erejét kimerítő fáradozások közt megöszült szolgálója, külső helyzeténél s árva sorsánál fogva, a világnak az egész egyházi testületre kiható gúnyjává lesz. A dolog illy helyzetében boldognak kell magasztalnunk azon egyházi férfiút, ki hívei jólléte- s üdvösségének munkálása közepette száll le a sírba; mert neki szerény, de édes jutalmul szolgál az, hogy élte alkonya borult, végsorsa keserű nem volt, s az inség fohászaitól lengetett ősz fürtöket nem kimélő tiszteletlenség helyett, hívei áhítatos imájának meleg fuvalma leng körül még hamvaikban is kedves hívei közt csendesesen nyugvó porait. Igaz ugyan, hogy mi nagyméltóságod atyai legjobb szándokáival, és körülöttünk jókor kifejtett főpásztori gondoskodása egyik nemével találkozunk e téren is. Még mindig viszhangzanak hálás keblünkben nagyméltóságodnak bennünket jövőnk biztosítására fölhívó, szívhez szóló szavai. Mi örömet követők a felhívó szózatot; készséggel hozók a kimutatott célra filléireinket, mellyek már a belőlők részesülő elaggott, vagy erővesztett paptársaink hálakönyüiben adják legszebb kamatozókat. Mint áll jelenleg a filléireinkből összegyűlt tőke, tőkeletesen ugyan nem tudjuk; de hogy az nagy még nem lehet nyugalmazott paptársaink csekély nyugdíjából gyanítjuk. Azért közmegegyezéssel elhatároztuk, oda hatni, miszerint az minél gyorsabb gyarapodást nyerjen” stb. Ezek folytán kérik tehát

a püspököt, hogy ez ügyet főpásztori tekintélyével hathatósan pártolni, s előmozdítani méltóztassék. Más megyékben is emelkedtek szózatok ez ügyben. Mindenütt elismertetett, hogy mi sem méltányosabb, mint az, hogy a ki évek hosszú során át, bajjal és veszéllyel, az emberiség üdvére fölszentelte élete vidorabb pillanatait, ifjú esztendeit: bús-komor öregsége terhes napjaiban olly ellátatással vigasztaltassék meg, melly a különben is kedvetlen aggság komor óráit szívének elviselhetőkké tegye. Ugyanazért némelly megyékben indítványoztatott, hogy a már meglevő alapítványokhoz fizetéséhez aránylag minden pap segélylyel járuljon, halála esetében pedig e célra hagyományozzon. Továbbá, hogy az ürességbe jött kano-nokságok jövedelmének egy része az aggoda pénztárának nevelésére fordítottassék. Végre, hogy a megyei papság tájékozhassa magát, az aggoda pénztárának számadásai a megyei papsággal éven kint közöltessenek. Mások ismét egy országos papi nyugintézet felállítását indítványozták, mellynek céljavalona, a magyar primás közvetlen kormánya mellett, az egyházi megyékben jelenleg ezerte létező, de a nyugalmazott papokat illető tőkétet, valamint az ezután befizetendőket is pontosan kezelve, a hivatalaikban becsülettel megőszült, vagy a nyavalyák által idő előtt tehetetlenekké lett lelkipásztorokat érdekemekhez illő nyugpénzzel ellátni, – Bajorországban a münchen-freysim~eni egyházi nyugintézet nevezetes, melly királyi megerősítés mellett 1843-ban nyert léteit, miután az érsek szabályait helybenhagyta volna. Itt a nyugdíj maximuma 400 p.frt. Ez intézetnek bővebb leírását közli a „Religio” 1850. II. 29. ez. Az elaggott és tehetetlen paptársak javára hozott bódományokban zálogát bírjuk a majdan latén dicsőségének terjesztéséreteendő nagyobb áldozatoknak.

k) Szerzetes-rendek.

„Euntes ibant, et űebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.” (Psal, 125.)

Noha Jézus titokteljes testének minden tagja köteleztetik az isteni példányhoz mindig jobban és jobban hasonlítani: még-

is kiváló kötelessége ez az Úr papjainak, kik helyette vezérekül adattak a községnek, s hivatvák ájtatos érzelem, sz. tudomány és példás, szeplőtelen tiszta magaviselet által mások előtt világitni. Azonban a világi pap, hogy hivatását teljesíthesse, többnyire mellőzhetlen viszonyoknál fogva kénytelen a világgal folytonosan érintkezni, annak lármái között munkálni, s az emberek sokaságával foglalkozni. Csak ritkán és nehezen szabadulhat ő meg e lánczoktól annyira, hogy egy tökéletes, és Istenben elrejtett életet élhessen. A világi pap hivatása inkább külre van irányozva, s az emberek zajos üzletében kimutatva. Neki a magánylak keskeny határai közül ki kell lépni a nagy világ tágas mezejére, ki az emberek közé; kiket saját példájával is tartozik jóra serkenteni, velők kötelességeik minden részeit megismertetni, s őket azok hív teljesítésére buzdítani. Egészen máskép áll a dolog a szerzetesekkel, kik egy sajátyszerű testület alakítván, tulajdon, és a Főhatalom által megerősített szabályok szerint élnek, és magasabb tökélypontra törekedvén, sz. Eugen szerint: „Mundo mortui sunt, Deo autem vivunt.”

A kath. anyaszentegyház a szerzetes-rendeket mindenkor úgy tekintette, mint az Isten országának különös díszeit, mint virító oasisokat a föld prosai pusztaságában, mint frísítő forrásokat az élet sivatagjain. A szerzetesek ugyanis áthatva a magasabb tökély szellemétől, a keresztényi erény általános szabályain fölül, magukat Isten előtti sz. esküjük szentsége által az evangéliumi tanácsok gyakorlatára is önkényt lekötelezik; hogy ezen, az evangéliumban ajánlott, de nem mindenkinek parancsolt tanácsok gyakorlata által, egyik tökélyről a másikra haladjanak. Az első evangéliumi tanács, mely a szerzetes-rendi előszabályt teszi, az alázatos és föltétlen engedelmesség; melyet isteni mesterünk, Jézus, az ő erkölcsi országának fölállításakor nem csak egész tekintélyével ajánlott, de saját példájával is megerősített. „Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde.” „Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.” A második evangéliumi tanács, mellynek gyakorlására a szerzetesek magukat kötelezik, az önkénytes szegénység, vagyis minden földi örökségnek, gazdagságnak, saját ősi birtoknak elhagyása, és egy szegény életmód elvállalása, egye-

dül azon célból, hogy kibontakozván az anyagi kötelékekből, annál szabadabban foglalkozhassanak a lelket és szívet nemesítő sz. tárgyakkal. „Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus; et habebis thesaurum in coelo; et veni, sequere me.” (Mát. 19, 21.) A harmadik evangéliumi tanács, melyet a szerzetesek maguknak életgyakorlatul kitűznek, a szeplőtelen tiszta élet; hogy ezen nemes önmegtagadás által minden földi vágyakon szellemileg túlemelkedvén, már itt a földön némileg hasonlíthassanak az égi angyalokhoz, és hivatalukat független szabadsággal, Isten tetszése szerint teljesítsék. „O quam pulchra est casta generatio cum claritate; immortalis est enim memoria illius: quoniam et apud Deum nota est, et apud homines.” (Sap. 4, 1.) „Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumque ierit. Hi emti sunt ex hominibus primitiae Deo et Agno; et in ore eorum non est inventum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei.” (Apoc. i4, 4-5.) Ezek az evangéliumi bölcseségnek azon magasztos három tanácsai, raellyek a szerzetes-rendek fő kellékeit képezik.

Egyébiránt a szerzetes-rendek nem csupán az evangéliumi tanácsok buzgó gyakorlatában, és az istenes dolgok fontolgatásában tiszteletre méltók, hanem azon szempontból is, hogy már több ízben lényeges, és megbecsülhetlen szolgálatokat tőnek az egyháznak. A szerzetes-rendek története bizonyítja, hogy valahányszor az egyház- és társadalomban a ker. szellem hanyatlani kezdett, az Isten mindannyiszor támasztott szerzetes-rendeket, és olly intéző hatalommal áldá meg őket, melyel minden akadályokon győzedelmeskedtek. így, midőn a népvándorlás által romba döntött polgárisodást föltámasztani kellett, megjelentek a benedekiek; és fáradhatlan iparral, a hittudomány, és művészet segédelmével, új életet öntenek az emberi társaságba. Midőn a dicsvágy és földies gondolkozás világszerte elterjedt, megjelentek a szegénység és alázatosság apostolai, a kolduló barátok: hogy a hiúságba merülő világnak az önmegtagadást, és szegénységet hirdessék; a ker. erkölcsi magas tökély lehetőségét tettel mutatván meg. Midőn az erkölcsi romlás veszélylyel kezdé fenyegetni a ker. társaságot, midőn

eretnkségek dúltak belsejében: az Isten ismét segélyt küldött hatalmas férfiakban; kiknek látására fölébredt a romlásnak indult század, és megmentetett. S így végigmehténék valamennyi szerzetes-rendeken: és azt találnék, hogy minden szerzetes-rend a kornak valamely szükségéből emelkedett ki. így keletkeztek az egyházban a benedekiek, camalduliak, carmeliták, carthausiak, domonkosiak, ferencziek, minoriták, capucinusok, cisterciek, premonstreiek, barnabiták, theatinok, lazaristák, palások, trinitariusok, jezsuiták, piaristák, irgalmasok, mechitaristák, minimiták, trappisták, iskola-testvérek, sulpicianusok, redemptoristák, stb. férfi-szerzetesek. A nőnemből a sz. benedeki apácák, clarissák, Boldog-asszony-nének, Erzsébet-szűzek, angol kisasszonyok, Annunciata-nének, gondviselésének, irgalmas-nének, jópásztor-nének, sz. József-, sz. Mihály-, sz. Mór-, villanovai sz. Tamása, sz. Ágoston-, sz. András-, sz. Károly-, sz. Mór-, sz. Martha-, sz. Orsolyáról, keresztény szeretet-, és szeplőtelen fogantatásról nevezett apácák, nazarethi nének, salesi szűzek, Jézusról nevezett leányok, tannének stb. Ezen férfi- és nőszervezetek majd magányba vonulva, majd többekkel egyesülve szentelik életüket a tökéletes életnemre; s noha mindnyájoknak ugyanazon evangéliumi tanácsok szolgálnak alapul, mégis fegyelem-, ruházat-, ételmezés-, és testi foglalatosságra nézve különböznek egymástól. Némelyek az Úr szöllejében segélyt nyújtanak a lelkipásztoroknak; másoka hon reményét, az ifjúságot vezetik a tudomány és jó erkölcsök ösvényén: ismét mások a betegek ápolásával foglalkoznak; némelyek hazájokat és kedveseiket örökre elhagyva, túl a tengereken, vad népek közt hirdetik az evangéliumot: hogy ezeket Krisztusnak megnyerjék; mások veszélyben forgó felebarátjaik üdvéért önmagukat folytonos veszedelmeknek teszik ki: egy olly kietlen helyen töltvén életüket, melly az életerőt kórán fölemészti; *) mások végre a sötétség és hitetlenség orszá-

*) Mint p. o. azon szerzetesek, kik sz. Bernárd hegyén gyakorlják az emberi szeretetet, mindennek, mi ez életben kedves, föláldozásával. E szerzetet aostai sz. Bernard alapította, körül-belül 1000 évvel ezelőtt, azon utasok számára, kik a tenger színe fölött 7476 lábnyi magas, és majdnem szüntelen hóval borított Bernárd-hegyen keresztül Piémont-

gának lerontásán dolgozván, Mózesként a hegyre fölsietnek, hogy az Amalek elleni csaták terét annál tisztábban áttekinthessék, és titokteljes utakon, a hit szövéténekél, segílyt hozzassanak alkalmas időben.

Henrion, a híres történetíró mondja, hogy: „a szerzetesrendek története részben az egyházi élet nyilvánulásának története. Hol ez a legtisztábban és legszebben virágzott, ott a kolostorokban is a legfölségesebb erényekkel találkozunk. Ha-

ba vándorolnak. A zárdában évenként 8-10,000 ember fordul meg. Érdemes, mit e tekintetben Mallet du Pan uti naplójában följegyzett: „April hava végéhez közelíte, midőn a nagy Bernárd-hegyen keresztül Piemontba mentem. A kised karaván, mellyel e veszélyes utat megmásztam, délutáni négy óra felé ért a hegytetőre, s e vadon szállásán új erőre kapván, útnak indult, a jövő éjszakát Aosta völgyben töltendő. A nap már hévséget, az ég tisztaságát elveszte; a sziklaormokon végig felhők vonultak, s e magány torkolatiban egyesültek. A havasok csúcsai borús estet jósolván, bátorságom megrendült: elhatároztam magamat, hogy az éjt a szerzetesekkel töltendem, kik velem előézetemben osztakoztak. Nem csalódtam. Hét óraker sötétség borítá el majd egészen a jégmezőt, a felhők éjszak-nyugoti széltől nyílsebességgel hajtattván, a szikla-téren keringtek; már a hóomlások távol robaja viszhangzott, a hegyekről leömlő, vagy égből eső hó-tömeg, porként szétszóratván, a már úgyis gyöngye világosságot elfogta, s körös-körül mindeneket elfedett. Míg én a tűz mellett, a convent előjárójától e vihar következéseiről kérdezősködtem, addig a szerzetesek illy alkalombeli kötelességök teljesítésére, vagy inkább mindennapi erkölcsük gyakorlására mentek: e jég Therraopylákban mindenik elfoglalta veszélyes helyét, nem, hogy az ellenséget visszaverje, hanem segédkezet nyújtson az elveszett bármilly rangú, nemzetű s vallású utasnak, vagy podgyászaival terhelt barmoknak. Némelylek e fönséges magánydokok közül az utmelletti gránit pyramisokra másztak, hogy egy szorongatott útítársaságot fölfedezvén, segélyhívásukra felhessenek; mások a most esett hótól eltemetett ösvényt tisztíták életök veszélyeztetésével, nehogy talán a meredekbe lezuhanjanak; mindnyájan a fagy, hózuhatag, és eltévedés veszélyeire nem ügyelve, a hófergetegtől majd megvakíttatva, vigyázva figyelnek minden neszre, melly emberi hanghoz hasonlít.”

„Rettenthetlenségök egyenlő szemességökkel: nera hívja őket hiában a szerencsétlen; a fuladozót kivonjak a zuhatag alól, a fagy- és félelemtől haldoklót életre hozzák: míg lábaik a jégen elsikamlanak, vagy a hóba sülyednek, karjaikon tovább viszik; ez éjjeli s nappali

nyatlott az egyházi élet? e sorstól a kolostorok se menekülhetek: hanyatlottak ezek is, a régi jámborságnak még csak egyes tiszteletre méltó maradványait őrizvén meg.” E szempontból vizsgálván a korunkbeli szerzetes-rendeket, míg egy részt örömmel megvalljuk, hogy valamint ezelőtt, úgy e korszakban is találkoztak szerzetesek, kik hivatásukhoz képest ernyedetlenül működtek; úgy más részt nem tagadhatjuk, hogy sok tekintetben elhomályosodott az arany, és megváltozott a legjobb szín. (Jerem. sir. 4,1.) Ám nehéz volt a hithidegség, közönyösség és vallástalanság e korszakában a levegőt be nem szívniok, mellyel körülvétettek; nehéz volt a korszak álfölvilágosodásai megküzdenuik, a nélkül, hogy délibábjai közülök is némelleyeket ingoványra ne téveszsenek. A korszak romboló szelleme behatott a zárdákba is. Találkoztak szerzetesek, kik a kornak álbölcsességétől elteve, azt hirdették, hogy a szerzetesek sz. szabályai már elavultak, s a kor míveltségével, valamint a szerzetesek mostani hivatásával meg nem egyeztetethetők. Voltak olyanok is, kik ámbár örökös engedelmességet, és önkénytes szegénységet fogadtak, mégis a főnöki hatalom megszorítását, a szerzetes tagok anyagi jobb elláttatását, sőt mi a szerzetes élet fönséges szellemével épen nem egyez, a szerzet

munkájok. E természet megátkozta helyeken, örködik az emberiség fölött jámbor gondoskodásuk: hol az állandó hősiség példáit mutatják, hízlegőink által soha meg nem dicsérendőket. Már egy egész óra múlt el, mióta öt szerzetes, szolgálkival együtt az utazókat nyomozandó, eltávozott, midőn az ebek ugatása visszatértöket hirdeté. E jöltéví szelindekek, uraiknak utat ismerő társai, a szerencsétlenek nyomait kikutatják, megelőzik a vezetőket, sőt maguk is vezetők; e hív segítők hangjára a merevedett utasban föléled a remény, és mindig biztos nyomdokukat követi. Ha a hóomlás egy utast villámsebességgel elnyelt, a sz.-bernárdi szelindekek őt az örvény alatt fölfedezik, és a szerzeteseket oda vezetik: kik a holt testet kivonván, gyakran az eltemetettet visszahozzák életre. Fagy-, lankadtság- és félelemtől elfagyasztott 10 személyt hoztak a zárdába. Elfeledék a vezetők tulajdon fáradságukat; a legfejébb vászonneműtől az élesztő folyadékokig minden segély, mellyet csak a legelőzőbb vendégszeretettői várhatni, β városaink vendéglőiben csak nagy költséggel lehetne szerezni, tüstént jelen volt, minden különböztetés nélkül kiosztatott, és olly ügyesség-, a milly érzékenységgel használtatott.”

nevében tett fáradoalmakért személyes bért, vagy díjazást követelni nem átalak. De a rendi fegyelemtartás is az eredeti szabályoktól itt-ott eltért, és megtágult. Azért már jó ideje, hogy minden jobbak Istenhez fohászkoznak: vajha a hanyatlásnak indult szerzetes élet, mielőbb egykori dicsőségébe visszazemeltetnék, B régi méltóságát és becsét visszanyerhetné.

S íme IX. Pius azonnal, hogy az isteni gondviselés titkos tanácsa szerint az egész egyház kormányára emeltetett, e sz. ügyet fölkarolá; s mi sem volt előtte sürgetőbb, mint a szerzetes társulatokat atyai szeretete kitűnő indulatába zárva, minden kitelhető igyekezettel pártolni, védeni, oltalmazni, s azoknak nagyobb java és dísze felől gondoskodván, ezt egész erejével előmozdítani. E szándékát öszentsége 1847-ben a szerzetes-rendek előjáróihoz intézett apostoli körlevelében is tudatta az illetőkkel; intvén, buzdítván, és kérvén őket, hogy eme gondjai- s fáradozásaiban neki segédkezet nyújtani ne terheltessenek.

E körlevélben a pápa méltán magasztalja a szerzetes-rendeket, hogy mindjárt keletkeztök óta csak nem számtalan olly férfiak által lőnek megdicsőítve, kik valamint az egyházi, úgy polgári társaságnak is mindenkor legnagyobb hasznára, ékessége-és oltalmára szolgáltak, „Nemo certe ignorat, vel ignorare potest, Religiosas Familias vel a prima earum institutione innumeris pene claruisse viris, qui omnigenae doctrinae atque eruditionis copia insignes, omnium virtutum ornatu, et sanctitatis gloria fulgentes, amplissimis quoque dignitatibus illustres, atque ardentis in Deum et homines amore flagrantes, et spectaculum facti mundo, Angelis et hominibus, nihil aliud in deliciis habuere, quam omni cura, studio, cpntentione in divinarum rerum meditatione, dies, noctesque haerere, mortificationem Jesu in euo corpore circumferre, catholicam fidem ac doctrinam a solis ortu usque ad oceanum propagare, ac pro ea fortiter pugnare, et cujusque generis acerbitates, tormenta, supplicia alacriter perpeti, ac vitam ipsam profundere; rudes, barbarosque populos ab errorum tenebris, morum feritate, vitiorum coeno, ad evangelicae veritatis lucem, omnemque virtutis, et civilis societatis culturam traducere; litteras, disciplinas, artes

excolere, tueri, atque ab interitu vindicare; tenerae juvenum mentes et cerea corda ad pietatem et honestatem mature fingere, sanisque doctrinis imbuere; errantes ad salutis tramitem revocare. Neque id satis; namque induti viscera misericordiae, nullum est heroicae caritatis genus, quod eum propriae etiam vitae discrimine ipsi non exercuerint; ut captivis, carcere inclusis, aegrotantibus, morientibus, cunctisque miseris, egenis, calamitosie opportuna quaeque christianae beneficentiae et providentiae subsidia amanter praebere, eorumque dolorem lenire, lacrimas detergere, ac necessitatibus omni ope et opera consulere possent.”

S ez volt azután oka, hogy az egyház atyái, s a romai pápák a szerzetes-rendeket pártolni, s virágzásukat minden módon előmozdítani törekedtek. „Hinc porro evenit, ut Ecclesiae Patres, ac Doctores merito atque optimo iure evangelicae perfectionis cultores summis laudibus exornarint, et contra illorum oppugnatores acerrime decertarint, qui sacra haec instituta tamquam inutilia et societati exitialia esse temere denunciant. Romani verò Pontifices, Decessores Nostri, ipsos Regulares Ordines benevolo semper affectu prosequentes, Apostolicae auctoritatis patrocinio illos tegere, tutari atque amplioribus privilegiis, honoribueque decorare nunquam miserunt; probe noscentes, quae, quantaque bona et commoda ex ipsis Ordinibus in universam christianam rempublicam omni tempore redundarint. Atque iidem Praedecessores Nostri de hac potiore Dominiçi agri parte tantopere solliciti fuere, ut vix noverint inimicum hominem clanculum superseminare zizania in medio tritici, vulpeeque parvulas demolire florentes palmites, nulla interposita mora curam omnem contulerint ad radicitus evellendum, destruendumque, quidquid uberrimos ac laetissimos jacti boni seminis fructus posset impedire. Hac sane de causa Clemens VIII., Urbánus pariter VIII., Innocentius X., Alexander VII., Clemens IX., Innocentius XI., itemque Innocentius XII., Clemens XI., Pius VII., Leo XII. Decessores nostri, tum saluberrimis initis consiliis, tum sapientissimis editis Decretis et Constitutionibus omnes Pontificiae vigilantiae et providentiae nervos intendere haud intermiserunt, ad malae uitae amo-

venda, quae tristissimis rerum ac temporum vicibus in Religiosas Familias irreperant, atque ad regularem in illis disciplinam vel tuendam, vel instaurandam.”

Ennélfogva ő szentsége is elődei dicső példáit követvén, különösen a tridenti zsinat atyáinak legbölcsebb határozataihoz tartván magát (XXV. Ülés. de Regular, et monial.), apostoli legfőbb hivatalához képest, elhatározta, egész gondját és gondolatit a szerzetes társulatokra fordítani; s ezt szíve indulatának teljéből, és olly szándékkal, hogy ha mi azokban gyenge, megerősítse, ha mi beteges, meggyógyítsa, ha mi sérült, öszszekötözze, ha mi veszni indult, visszatérítse, ha mi lankadt, fölegyenesítse: hogy az erkölcsök tisztasága, élet szentsége, szerzetesi fegyelem megtartása, tudományosság, különösen a szentebb tanulmányok, és minden szerzetes-rendnek saját törvényei, mindenütt új életre keljenek, és napról-napra nagyobb virágzás- és tenyészésnek induljanak. Ő szentsége még bővebben is kifejti szándékát: melly oda megy ki, hogy Isten segítségével mindazt megrendelni s véghezvinni bírhatta, mi minden társulat épsége- és javának biztosítására, előmozdítására, a népek nagyobb hasznára, s az isteni-tisztelet öregbítése- és Isten dicsőségének nevelésére mindinkább szolgálhat. A rendtársulati fegyelem visszaállításában ugyanis leginkább oda vannak igyekezetei s vágyai irányozva, hogy a szerzetes-rendekből értelmes és szorgalmas, valamint bölcsesség-, úgy ájtatossággal is bíró munkásokat, Istennek tökéletes, és minden jó cselekedetre fölkészült embereit, nyerhessen; kik segítségével az Úr szöllejének művelésében a katolikus hitnek, főleg a hitetlen népek közti terjesztésében, az anyaszentegyház és az apostoli-szék legnagyobb fontosságú ügyeinek vitelében, élnie lehessen. – Hogy pedig e nagy fontosságú ügy a religióra, s mit a leghöbben óhajt, magukra a szerzetes-rendekre nézve is jól és szerencsésen üssön ki, és kívánt célzt érjen: a romai sz. egyház bíbornokai közül saját gyülekezetet alkotott, melly a szerzetes-rendek állapotja felől nevezettek el; hogy így a bíboros atyák, az ő különös bölcseségök, okosságuk-, tanácsadási, és ügyek vezetésébeni

jártasságuk- és tapasztalásukhoz képest, szinte segédkezeket nyújtsanak egy illy nagy munka véghezvitelére.

De ugyané munkához a szerzetes-rendek előjáróit is meghívja ő szentsége részesekül; és szerfölött inti, serkenti, s kéri őket az Úrban, hogy ezen gondjai- s törekedéseiben egész serénységgel iparkodjanak a pápát gyámolítani; miszerint szerzetők újlag ősi dicsősége- s fényében ragyoghasson. - Ugyanazért fölkéri különösen az előjárókat, miszerint a helyzetben, mellyben vannak, és hivatalhoz képest, mellyel föl vannak ékesítve, mit se hagyjanak megkísértetlenül, hogy a nekik alárendelt férfiak, komolyan elmélkedve hivatásukról, mellyre hivatnak, ebben illőleg járjanak el, és fogadásait, mellyeket egyszer Istennek tőnek, igyekezzenek mindenkor a legvallásosabban teljesíteni. Az előjárók kötelessége, örködni, hogy a szerzet tagjai őseik jeles nyomdokaiba lépve, s a sz. fegyelmet megőrizve, a világ csábításai, látványai- s ügyeinek, mellyekről lemondtak, határozottan ellene szemelve magukat, szünet nélkül imádság-, mennyei dolgokrólí elmélkedés-, tanulás- és olvasással foglalkozzanak, a lelkek üdvének eszközlésére saját rendtársulatuk szabályainak értelmében munkálkodjanak, és meghalva a testnek, és lélekben élve, az Isten népe előtt magukat szegények-, alázatosak-, józanok-, irgalmasok-, béketűrők-, igazak-, becsületesség és tisztaság tekintetében feddhetetlenek-, szeretetben égők-, bölcseségök által tiszteletre méltókul bizonyítsák: nehogy valakinek botrányára legyenek; hanem inkább mindeneknek jó példát adjanak a jó cselekedetekben: hogy az ellenfél tartózkodjék bármi legkisebb rosszat is, mint nem találhatót, mondani rólok. E felügyelői kötelesség an nyival inkább illeti az előjárókat, minthogy ők legjobban tudhatják, milly életszentség -, és minden erényekbeni jelességgel szükség azoknak tündökölniük, kik a világi dolgok minden édesgetései, csalárdságai, hiúságai felől végképen lemondván, magukat egyedül és kizárólag az Isten szolgálatának szentelni fogadták és kötelezték: hogy a ker. nép rajok, mint a legtisztább tükörbe tekintvén, tőlük az ájtatosság-, vallásosság-, és minden erényeknek olly bizonyítványait vehesse, mellyekkel az Úrnak ösvényein annál szerencsésebben előre haladhasson-

E fegyelmi rendtartáshoz a növendékek szorgalmas megválasztását, és a tudományok művelését ajánlja ő szentsége. Minthogy ugyanis minden szerzetes társulat főnmaradása és virágzása egészen a növendékek gondos fölvétele-, és jó tanításától függ: azért szerfölött inti a szerzetek előljáróit, hogy azoknak, kik a szerzetes társulatokba lépni kívannak, hajlamát, lelkületét, erkölceit előbb pontosan kitanulják, és szorgosan megvizsgálják, milly szándékkal, milly szellemben, és oknál fogva bíratnak a szerzetes élet választására. S miután látják, hogy a szerzetes életmód követésében egyedüli szempont előttük az Isten dicsősége, az egyház java, s tulajdon és mások üdvössége: minden kitelhető szorgalom-, gond- és igyekezettel azon legyenek, hogy növendék-korukban saját rendtársulatuk törvényei szerint, a legjelesebb mesterek által, jámborul és szentül neveltessenek, s minden erényekre, s a választott szerzetes életmód szabályainak értelmében lehető legjobban képeztesse- nek. Minthogy pedig a szerzetes-rendeknek egyik fő- s leg- szebb dicsősége volt mindig, a tudományokat művelni, ápolni, s az emberi és isteni dolgok tudását olly sok tudós és fáradságos munkákkal földeríteni: ennél fogva oda terjed ő szentségének buzgó intése, miszerint az előljárók szerzetes-rendök szabályai- hoz képest a tudományok helyes művelését legnagyobb gond- és igyekezettel előmozdítani törekedjenek; hogy szerzetes nö- vendékeik a műveltebb ismeretek- és komolyabb tudományok-, főleg egyháziaknak megszerzésén folytonosan iparkodjanak: miszerint a szükséges és üdvös tudományokban alaposan kimi- velve, valamint saját hivatalbeli, úgy vallásos kötelességeiket is ajtatosan és bölcsen teljesíthessék.

Végül azon reményét fejezi ki ő szentsége, miszerint a szerzetes-rendü papság törekedni fog rajta, a püspökök- és vi- lági papokkal az egyetértés, szeretet, és buzgalombani vetél' kedés kapcsait minél szorosabban összefűzve, sértetlenül meg- őrizni. – Ezen apostoli körlevélből is kitetszik, milly nagy fontosságot tulajdonít ő szentsége a szerzetes-rendeknek, s milly magas reményeket csatol fölelevenítésökhöz!

Következő évben (1848.) ő szentsége bíbornokok- és más főpapokból bizottmányt nevezett ki, mellynek feladata, a

szerzetes-rendek szabályaiban netalán szükségessé vált változásokat és újításokat fontolóra venni, s indítványba hozni. A nevezett congregationak tagjai: Lambruschini, Mattei, Patrizzi, Ferretti, Bianchi, Altieri bíbornokok és más főpapok.

Majd ismét 1852. ő szentsége a világ minden részeiben apostoli látogatókat (visitator apostolicus) rendelt, kik nevében a szerzeteseket rendjek ősi szentségéhez visszahívni, az elhaltalmaskodó visszaéléseket megszüntetni, s az ősi ellenség által elvetett konkolyt kiirtani törekednének. Magyarországon az esztergomi, kalocsai, s egri főegyházi megyékben bármi rendű s hivatású szerzetes-rendek apostoli látogatójává Scitovszky János bíbornok és herceg-prímást méltóztatott kinevezni; ki még ugyanazon évi Advent első vasárnapján kezdé el működését, a látogatására kijelölt szerzetes-rendekhez egy igen szívreható levelet intézvén, mellyben apostoli hatalomnál fogva rendeli: hogy minden szerzetes házakban kitűzött időre lelki 8Z. gyakorlatok tartassanak, miszerint így a jók és tökélyesek az erény ösvényén még inkább szilárduljanak, a kik pedig attó eltávoztak, azok az erénynek ismét megnyeressenek. Továbbá hathatós szavakkal inti őket, hogy távoztassanak körükből mindent, a mi szerzetes fogadalmakkal ellenkezik: nehogy körükbe jövéen, a látogatónak szomorúsága szomorúsággal legyen tetézve, s kénytelenítség szigorúbban föllépni, azon hatalomnál fogva, mellyet az Úr adott neki az építésre, nem pedig elrontásra. Egyébiránt a bíbornok semmi fáradságot sem kiméi, hogy a gondviselésére bízott szerzeteseket meglátogassa, s új-jászületésöket, megújulásukat, a szerzetes alapítók szabálya s az apostoli szék határozatai szerint előmozdíthassa. E végre a kegyes főpap nemcsak bár millyen, a legutolsó szerzetes tagtól jövő észrevételt is példátlan béketűréssel kegyesen meghallgat, hanem egyszersmind olly pontoknál, mellyek megtartása az égalj, idő, másod természeté vált szokások, és némelly más viszonyok miatt vagy nem lehetséges, vagy föltötte nehéz, atyai engedékenységgel bátorítja a csüggedöket; a szükséges fölmentésért a sz. székhez intézendő alázatos folyamodást hathatós közbenjárásával pártolni kegyesen méltóztatván. Adja Isten, hogy a célba vett szerzetes-rendi megújulás bö gyümölcsöt

teremjen! Mielőtt a szerzetes-rendektől elbúcsúznánk, álljon; itt egy pár szó

1) A jezuitákról.

„Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei,
speravi in misericordia Dei in aeternum.”
(Psalm. 51.)

Alig van intézmény, mely annyi ferde ítéletek-, gyanúsítgatások-, rágalmak-, és gyalázásoknak lett volna valaha kitéve, mint a Jézus társulata. Nincs a világon cselszövény, bűn, és botrány, mely a jeles szerzet tagjainak ne tulajdonított volna. A legocsmányabb bűnmerényekre csábítás-, mérgezés- és összeesküvésekben ők viszik a főszerepet. Majd határtalan becsvágygyal, uralkodni akarással, a céljaikhoz vezető eszközök megválasztásában lelkiismeretlenséggel, azon elv szerint, hogy a cél szentesíti az eszközöket, sötétségben ólálkodással, képmutatással, hízelgőséggel stb. vádolják őket.

S a mi legfájdalmasabb, nem csak az egyház ellenei osztoznak e rágalmakban, hanem olyanok is, kik különben katolikusoknak nevezik magukat. *) Kiválólag némely lapok telvék a leggyűlöletesb kifakadásokkal: a mi tudományos tekintetben minden esetre nagy tudatlanságot, s rossz akaratot árul el; mert ha kérdezzük ezen jezuita-gyűlölő embereket: olvastátok-e valaha e rendnek történetét? felelik: nem! Ismeritek-e az ő rendszabályait? Nem! Volt-e már velők dolgok? Isten mentsen! Tehát honnét ismeritek őket? Mert az emberek olly dolgokat beszélnek róluk. Tehát csupán azért, mivel találkoztak gonosz emberek, kik a tiszteletre méltó szerzetet

*) Erre vonatkoznak Turóczynek szavai: „A quo ingressa est societas, luctari non desistit, et malis omnibus, dato veluti signo, in eorum eventibus circumagi. Primus a rerum egestate impetus, mox ab igne et incendiis; sed gravissimus, saepiusque repetitus a bellis civilibus, haereticorum odiis, et quod acerbius est, nonnullorum etiam ortodoxorum, quibus nescio ex euspicionibus laborantium, sinistris studiis et maleficientis affectibus... Tulit exilia, implévit carceres, fortunarum ac vitae jacturam fecit et exilium.”

gyalázni merték, ezek is följosítva érzik magukat, az ártatlant káromolni, az igazságtalanságot igazságtalansággal, a rágalmat rágalommal tetézni. Egyébiránt, ha a fát gyümölcsseiről ismerhetni meg, úgy kár a jezuitákat bántani.

Úgy van, bármit mondjon az elfogult emberi szenvedély, a kaján irigység, vagy gyűlölet, annyi bizonyos, hogy a jezuiták érdemei nagyok, és kitűnők. Mielőtt a tiszteletre méltó szerzet jelenkori áldásos működéseinek néhány vonását előadnék, vessünk egy futó pillanatot a közel múlt századokra. Minden századok története hirdeti azon tényt, hogy a föld hatalmasai, valamint hatalmuk alapítására, úgy a forradalmak idején az anarchia eltávolítására, vagy önmaguk állanak a se-reg élére, vagy az ő legvitézesebb hőseiket küldik a csatába. Úgy látszik, a kath. egyház isteni alapítója szinte e szokást követi. Ő is épen a köz szükség és szorongatások idejében, vagy közvetlenül maga jön az üldözött egyház segítségére, vagy pedig támaszt rendkívüli, nagy férfiakat, kik Isten és felebarátjaik iránti szeretetből följánlják magukat a legterhesebb szolgálatokra; lankadatlan buzgalommal harczolván a tévely, tudatlanság és bűn ellen. így p. o. agnosticusoknak megfelelt Irenaeus, az arianoknak Athanasius, a nestorianoknak Nagy-Leo, a novatianoknak Ágoston, stb. így a XVI. században támaszta Isten lojolai Ignácot, hogy általa, s az ő társasága által a kath. egyház hitegységét megvédje, az ellenséges csábitgatásokat megghiúsítsa, s az örök legelőről elvezeteiteket Krisztusnak viszszerje. Ide czéloznak Segneri Pál szavai: „Sicut Deus in Ecclesia, quoties nővi ad certamen Gygantes provocaverunt, de no vis semper illi Davidis aemulis prospexit, qui capita illis, non aliis magis armis demeterent, quam quibus ipsi sese jactabant, sic decimosexto Ecclesiae saeculo, cum caput Lutherus in Germania, Calvinus in Gallia, in Anglia Henricus etulissent, de tota providere phalange voluit; quae non aliis magis armis, quam Uteris et eloquentia, postquam Uteris et eloquentia potissimum perfide illi abutebantur, eosdem debellaret ac proiligarét.” S azonnal mintegy az égből küldetve, megjelenének a hősök, erősek a hitben, gyakorlottak az erényben, gazdagok a tudományban; hasonlók az ifjú oroszlánhoz, megjelentek visz-

szaadni az embernek azt, mit a gyászos hitszakadás elrabolt: ők a hit drága kincsét megvédeni, az eltévedt juhokat fölkeresni, önkényt, és minden jutalom nélkül ajánlák magukat. És ezen, az egyház érdekében felvállalt kötelmet nem titokban, vagy a kolostorok szegény falai közt, hanem nyilvánosan, mint Jézus harcosaihoz illett, a legnagyobb elszántsággal viselték. E bajnokok által rövid idő alatt Roma elleneinek leselkedéseitől megszabadult; a fegyelem, mely a hosszas béke alatt megtárgult, helyreállított; és az anyaszentegyház megvigasztalódva nézte a bűn és tévelygés elleni harcra termett vitézeket. Nem sokára elterjedtek egész Olaszthonban: s működésök mindenütt gazdag gyümölcsöt termett; eljöttek Német-, Magyar-, Spanyol-, Francia- s Lengyelországokba, és villámsebességgel bejárták a hitben ingadozó városokat, falukat, és majorságokat: és számtalan családokat visszanyertek Krisztusnak. Szinte hihetetlen, mennyit tőnek ők a vallásért, s annak helyreállítása- és föntartásaért. Ők voltak Isten után legközelebb, kik kitűnő tudományosságuk, feddhetlen életök, és fáradhatlan buzgóságuk által, a tévelygők dühének határt szabtak. Az ég kegyelme láthatólag volt velők. „Egy nagy társulat volt ez, mely Paristól Groáig, s Romától egészen az ismeretlen föld határáig terjedt. . . egyháziak, harczfiak, hivatalnokok, nemesek, polgárok, kereskedők és szolgák... Tasso és Lambertini, salesi sz. Perencz és Penelon, Liguori Alfonz és Bossuet, ausztriai Ferdinand, és bajor Miksa, Conti s Turenne hercegek, az ájtatosság és lángész, a trón fénye, s a harci dicsőség csatlakoztak e társulathoz,” mond Cretineau Joly, a jezsuiták történelmének nagy nevű írója. Az egész világ látta a lelki hősiség és hitbuzgalom csudáit; az ellenségnek mindenütt hátrálni kellett előttök. Az apostoli vitézek igen jól értették az elméletet a gyakorlattal megegyeztetni; mit élő szóval hirdettek, azt cselekedettel is megerősítették: s így a cselekedet ünnepeyes viszhangja lön beszédjeiknek. Az ifjúság szívébe parkodtak keresztény elveket csepegtetni, a megnötteket szükségükhez képest oktatták a hitben; a hitetleneknek istenigét, a hitben tévelygőknek igazságot, a bűnösöknek penitencziatartást hirdetvén, E fölött O. A. M, D. Gr. (Omnia ad majorerá Dei

gloriam) volt jelszavuk; azaz: minden cselekedeteikben egyedül az Isten nagyobb dicsőségét, az igaz vallás föntartását és terjesztését keresték. E czéltől őket sem ígéret, sem üldözés nem volt képes eltántorítani. Európa kicsiny lón nekik; a legtávolabb égvekben kellett bizonyosságot adni az Ő apostoli fáradásairól. Elmentek tehát a pogány népekhez! S íme a szelidség, szeretet, jó példa, s erkölcsi gyakorlatok, megillették a vad népeket, legyőzték ezek bizodalmatlanságát, kegyetlenségét. Kiváltképen az ifjúság nevelése és tanítása körül halhatatlan érdemeket szereztek maguknak Jézus társaságának tagjai. Ezt maguk a protestánsok is őszintén bevallják. II. Pridrik azt monda felölök, hogy az ifjúság tanítására kipótolhatlanok. Ugyanez értelemben nyilatkozik verulami Bacon.,,Mi a neveléstant illeti, a jezuíták iskoláit tekintsd meg; ezeknél jobbat nem találsz.” Szinte figyelemre méltó azon prot. tudós vallomása, ki az 1840-ki „Morgenblatt”-ban a freiburgi collegiumról ekkép nyilatkozik: „Az itteni jezuita-kolostorrói igen sok hamisat és esztelent írtak össze az úgy nevezett liberális és radical schweizi lapok. Magam is szív- és lélekből liberális és prot. vagyok; de hogy e kettő valakit elfogult eszmékre s előítéletekre, vagy méltatlanságra följosítson, azt nem látom által. Mit ez intézetben láttam és tapasztaltam, azt fogom egyszerűen elmondani. Nevelőházat találtam ugyanis, egészséggel, étellel, mozgással és józan szabadsággal telvét; bújósdiságot, alattomoságot és titkolódzást nem vettem észre: hanem inkább sokféle kérdéseimre nyíltan feleltek; megtaláltam az oktatást a régi nyelvekben, a matematikai, s természet-tudományokban, a legújabb és legjobb módok szerint; a tanítóknál alaposágra, a tanulóknál tudásvágyra, ezenfölül szíves engedékenységre s atyai gondosságra akadtam. . . Szolgai alárendeltségnek, a felsőbbek akarátja iránti vak és föltétlen odaengedésnek, a finomságnak, cselnek, vagy annak, mit közönségesen jezuitismusnak neveznek, nyomát sem leltem; de a tanítványok is alig tapasztalhatnak illyesmit, bármilly élesen lássanak is az ifjak mindent tanítóik- és fölebbvalóiknál: mert ekkor előttök olly nyíltak, gyermekesek és barátságosak nem lennének, hanem inkább kimértek, udvariasak és vigyázók, Ezen if-

jaknak: tanítójokhozi hő ragaszkodásuk tűnik elő mindenhol.” Egyébiránt mennyire iparkodtak mindenkor Jézus társaságának tagjai az ifjúság szívébe jó elveket csepegtetni, kitűnik ama gondoskodásból is, mellyel a Máriáról nevezett társulatokat (societates Mariae) iskoláikban meghonosítani törekedtek. E társulatokról XIV. Benedek pápa, 1748-ban kelt „Gloriosae Dominae” bullájában ekképen szól: „Köztudomású dolog, miszerint a jezsuiták örömmel adják magukat az ifjúság nevelésére; jó elveket csepegtetnek annak szívébe, s gondjok van rá, hogy az ifjak a szentséges Szűz nevéreli jámbor társulatok tagjaivá legyenek, Ekképen Mária szolgálatára és dicséretére szentelve magukat, tanítják az ifjúságot, általa, ki a szép szeretet, félelem és háladatosság anyja. a tökély főfokára törekedni, s az örök üdvét elnyerni. Majdnem hihetetlen, mennyi jó származott e dicséretes és jámbor intézvényből (melly szent és üdvösséges szabályok, és böles férfiak által kormányoztatik, 8 a tagtársak állapota szerint végtelenül módosítatik,) minden állapotú emberekre. Némelylek, kik kiseded koruk óta a szentséges Szűz védszárnyai alatt vezettettek az ártatlanság és jámborság ösvényén, a nélkül, hogy valaha eltévedtek volna, erkölcsüket tisztán megőrizték, és keresztény emberhez, és Mária szolgájához illő életet éltek, s mindvégig az állhatatosság malasztját nyerték; mások, kik a bűn által elcsábítva, tévútra sodortattak, a romlottság ösvényéről a Megváltó irgalmas anyja által, kinek szolgálatára szentelték életüket, teljes megtérésben részesültek; mások végre józan és igazságos életre adták magukat, és a társulatok ájtatosságaiba fáradhatlanul eljárván, ez új életben mindvégig megmaradtak.”

Mit mondjak a jeles társulat tudományos és irodalmi tevékenységéről? Annyi bizonyos, hogy aránylag egy szerzet sem tett annyit a tudomány és irodalom emelése- és virágzására, mint e társulat, Legújabb időkben Backer Ágoston és Alajos jezsuita atyák roppant munkát adnak ki, mellyben mindazon könyvek, apológiák, bírálatok, és vitatkozások jegyzéke foglaltatik, mellyek a Jézus-társaság tagjai által Írattak és közrebo-csáttattak. Az egész munka 4-5 kötetből fog állni. Az első kötet megjelent már: nyolczszázkéthasábú nagy lapon 800 írói nevet

említ. A társulat 300 esztendő alatt körül-belül 10,000 író-t mutat föl; kik a tudományok minden ágaiban jeleskedtek, a hit-tudományban szintúgy, mint a nyelvészetben, a földleírás- és időtanban, a költészet- és ékesszólásban, a törvén)tudományban, a természet-, mű-, végy-, és mértanban, Szinte méltó elismeréssel nyilatkozik a jezuíták tudományos mozgalmairól Cauchy A. L., a francia academiának egyik kitűnő tagja · ő szinte megvallja, hogy a jezuíták tudományossága tagadhatatlan. A munkák, úgy mond, mellyeket nem csupán az isteni, hanem egyszersmind az emberi tudományokat illetőleg is közzétettek, mindenki kezében találtnak. A Claviusok, Gaubil, Lana, Scheiner, Grimaldi, Guldin, Boscoville, Buffierek, és mások nevei minduntalan említetnek Lalande és Bailly csillagászatában, Laplace égi gépműtanában, academiáink évkönyveiben, a nyilvános oktatás tanjegyzékeiben, a francia collegium, polytechnicum, és tudományi karok leczkéiben. A történelem úgy tünteti föl nekünk a jezuítákat, mint a tudományok gyors baladásának előmozdítóit, mint a földiemének, népévkönyveknek, a régiség-, természet-, csillagászat-,és mennyiségtannak fölfedezések általi gazdagítóit. Látjuk 1581-ben, mint készíti elő Clavius atya a naptár reformját; mint fedezi föl Lana atya 1673-ban a léggolyók teoriáját, és mint készit Barthélémy de Gusmano atya önkezevel egy léghajót, és vele Lissabonban 1720-ban az egész portugali udvar előtt a légebe emelkedik. Látjuk, mint építenek Huberti, Kéri, Stepling, Pocobut, Pallavicini, Ximenes, Bergardo, Panigar, Asclepi, Bonta, Carboni, Laval, és Pezenas atyák Würzburg, Nagyszombat, Prága, Wilna, Milano, Florencz, Parma, Velen-cze, Roma,Avignon,Lissabon, és Marseille városokban csillagász tornyokat; mint fedezik föl Paez, Andrada és Kino Euseb atyák a Nil és Ganges forrásait, és a magasló Thibetbe azon korszakban jutnak föl, mellyben annak létezését Európában még senki sem gyanítja; mint tanítja L'hoste atya Angolhonban a hadművészetet azon értekezésben, melly e cím alatt: „Ajezuita könyve”, az angol hajóhadnál kézikönyvül szolgált; mint találja föl Grimaldi atya a világosság föloszthatását. Látjuk, mint váltja föl a nevezetes Riccatit még sokkal nevezetesb fia, azon mérnök jezuita, kit a hazának tett szolgálataiért a velencei

köztársaság arany emlékpénzzel tüntetett ki. Látjuk végtére napjainkban is a jezuíták munkáit dicsérettel halmoztatni, s megkoszorúztatni a francia academia által. Látjuk, mint határozza el a feliratok és szépirodalom academiája, hogy Martin és Cahier atyák magánrajzaik arany emlékpénzzel tiszteltesse nek meg, és a levelező tagok sorába igtattassanak. Angelo Mai ugyanazon jezuita, ki Cicerónak egy elveszettnek hitt könyvét, „de Republica” föltalálta. Látjuk a tudományok academiája által Lalande arany emlékpénzét azon Vico atyának szánatni, ki a csillagászáttól kora halála által elragadtatva, magával viszi sírjába az ó- és új-világ minden tudósainak tiszteletét és fájalmát. Hazánkban is a tudományos fejlődés sokat köszönhet a jezuítáknak; mint kik nem csak az egyházi, hanem a világi tudományok körében is nagy becsű munkákat írtak. Illyenek: Pázmány Péter, a halhatatlan emlékezetű esztergomi érsek, Káldi, Inchofer, Sennyei, Forró, Nádasi, Csete, Pereszlényi, Tarnóczi, Szerdahelyi, Szörényi, Hevenes, Szentiványi, Timon, Thuróczi László, Kéri, Szegedi, Horvát, Csapodi, Vánosy, Kaprinay, Pálma, Molnár, Faludi, Szabó, Bertalanfy, Rajniss, Pray és Katona, mind e rendbeli férfiak, kiknek nevei a tudós világ előtt elég ismeretesek.

És mennyi jót eszközlének a kegyes atyák az Isten igéjének fáradhatlan hirdetése, a lelki gyakorlatok és missiók buzgó vezetése által? Hány eltévedt juhott hoztak vissza Jézus aklába; hány bűnöst térítettek meg az üdvösség útjára? Mire a jámbor atyák feddhetetlen élete kétség kívül roppant hatással volt, azon mondat szerint: „Longum iter per praecepta, brève et efficax per exempla.”

A jezuíták nem csak a tudomány- és hivatalbeli buzgóságban, de az erényben is jeleskedtek. Erényes viseletöket elismerték a pápák, a trienti zsinat, a püspöki kar, valamint a legtanultabb és leghíresebb prot. tudósok, u. m. Bacon, Grotius, Leibnitz, Baldaeus, stb. Ártatlanságuk kiváltképen akkor tünt ki, mikor a szerzet el volt törülve. Ide vonatkoznak Roothaannak, a szerzet főnökének szavai: „Imprimis enim,” úgy mond, nunquam clarius patuit Societatis innocentia, quam cum eversa uit. Tam multae, tamcpie atroces calumniae, quibus jam dudum

impetebatur, quibusque diluendis vix, ac ne vix quidem dabatur locus, nunquam evidentius confutatae fuerunt, quam tunc, cum ea oppressa ac suppressa penitus, eius intima quaeque patuerunt oculis omnium, velinimicissimorum. Tuncnimurum E, olesiae hostes, depositalarva, desocietatis abolitione, tamquam depraeclaro negotio a se tandem confecto, velut parto triumpho sibi gratulati sunt, nee dubitarunt multiplex literarum commercium, quod secretissimum habuerunt, typis evulgare, ex quibus ratio diuturnae in societatem conspirationis et potentium adversariorum consilia, et artes adhibitae et fraudes, luce palam apparuerunt. Cumque societas tamquam publicae tranquillitati, Principumque auctoritati inimica traduceretur, eoque potissimum nomine extincta est, factum est, ut nonnisi ea eversa illae demum subsecutae sint rerum publicarum, regnorumque everisiones, quarum ad haec usque tempóra nondum finis; quasque dum societas stabat florens et incolumis, vel frustra, vei omnino non tentandas fuisse et improbi saepe haud obscure fassi sunt, et probi ac sapientissimi homines non vanis adducti argumentis existimarunt. Profecto si quis eas tragoedias, quae non ita multo post societatis ruinam acciderunt, consideret: in iis ipsis malis, quae Ecclesiam Dei, et omnia quidem Regna, terrasque omnes, sed illas prae ceteris, in quibus gravius et crudelius afflicta societas fuerat, afflixerunt, luculentam societatis apológiám contineri, fortasse non immerito dixerit.”

A jelenkor, vagy ha úgy tetszik, a kérdéses korszak örvendetes tüneményei közé méltán sorozhatni, hogy a dicső szerzet napról-napra virágzásának, és lendületének újabb jeleit adja. A kegyes atyák valamint ezelőtt, úgy jelenleg is gondjaik főbbjei közé számlálják az ártatlanok gondos oktatását, és az Úr félelmében! nevelését. A buzgó atyák nem ijednek vissza sem» miféle akadályoktól, hol a lelkek örök üdve forog kérdésben. Valamint ezelőtt, úgy jelenleg is fáradhatlanok az Isten ígéjének hirdetése-, és az örök életre vezető utnak könnyítésében: a jókat a jámborság útján megtartani s kalauzolni, a bűnösöket fölkeresni, a botrányokat elhárítani, az ellenségeket kibékíteni, a perlekedő feleket barátságosan megegyeztetni, vizálgodásokat megszüntetni, szóval a bűn, eretnkség, és hitetlenség tovább

terjedésének gátfalat emelni, ezt egyik kedvesebb kötelességükül ismerik. Hasonlóképen a ker. szeretet mezején is találkozunk a buzgó atyákkal: különös figyelmet fordítanak a szegényebb sorsú tanulókra, házi szegényekre, foglyokra stb.; és kiknek anyagi segílyt nem nyújthatnak, legalább sérveiket a vigasztalás égi balzsamával gyógyítani iparkodnak. Mind a mellett, valamint a XVIII. században az egyház ellenei a jeles társulatot addig rágalmazták, és addig ostromolták XIV. Kelemen pápát, míg helyben hagyá eltöröltetését: hasonlóképen jelenkorunkban is az úgynevezett világosság barátjai nem szűnnek a kegyes atyák áldásos működését becsmérlés, pizskolódás, rágalom, gúny, stb. által gyanúsítani; még pedig azon csúnya szándékból, hogy őket e koholmányokkal az Isten, Krisztus és egyház érdekében vállalt sz. kötelmeik eszközlésében akadályoztassák. Tudva van, mint lőnek a galicizai jezuíták a lengyel lázadásbani részvétről gyanúsítva, Az elégületlenek, hogy bajba keverjék az atyákat, különféle lázító iratokat, és tiltott szereket küldenek. Azonban a szerzetesek észre vévén a cselszövényeket, a dolgot a rendőri hivatalnak azonnal föl-jelentették, és így a gonoszok ravaszságát kijátszották. A szemtelen ravaszság ugyanezt Danzigban is megkísérlette. Az ottani plébános illy című s tartalmú levelet kapott: „A jezuita társulat főnökének, t. Landmesser plébános urnák Danzigban. Atyafi! dolgaink rosszul állnak. Engem nyomoznak; pénz nincs: gondoskodjál számomra biztos menedékhelyről házadban, s ezalatt szerezz löport, golyót, és fegyvereket. Miért nem voltál jelen utóbbi gyűlésünkben? Igen éreztük hiányodat, stb.” E közben a rendőrség elnökéhez levél érkezett, melyben az elnök fölszólíttatik, hogy L. plébánosnál, mint kinél hazaárulói irományok találhatók, rendeljen házmotozást. A dolog csak abban volt elvéve, hogy L. plébános a denunciatiót megelőzte, s a jezuita-ellenség iratát a rendőrségnek átadta. De a protestánsok is, a hol csak szerét tehetik, a jámbor atyákat gyanúsítani nem átalják, kivált az úgy nevezett jezuítai izgatások-, és azon elvnek felhozásával, hogy: „finis sanctificat media”; mellyet a jezuíták soha sem nem ta-

nítottak, sem nem követtek. *) Egyébiránt, hogy a protestánsok annyira félnek a jezuitáktól, az kevés bizodalmat tanúsít a megtisztázott evangélium erejében; és kislelkű katona az, ki a házba zárja magát, és rostélyon át gyalázza s káromolja elleneit. Szégyen, gyalázat, mindig csak a régi rágalmakat föleleveníteni egy társaság ellen, melly olly fényes történetet képes előmutatni, s mellynek áldásos működését még az el nem fogúit prot« írók is méltányolva emlegetik. S valljon mit értenek tulajdonképen a jezuita-izgatások alatt? A jezuita-missiókat? De ezeket soha sem tartják előleges kérés és meghívás nélkül. Ők nem tolakodnak soha; és a mi főfő, senkit sem bántanak: és mégis a jezuita-gyűlölők szüntelen csak veszélyeket emlegetnek. Igaz, veszélyben forognak a tolvajok; mert a jezuiták sz. beszédjei által az elvett jószág visszaadására kényszerítetnek; veszélyben forognak az ügyvédek: mert jezuita-missio után közönségesen kibékülnek a perlekedő felek; veszélyben forognak a divatárosok: mert jezuita-missio után a világ fiai komolyabb szint öltenek magukra. Szinte veszély fenyegeti a bújá életűeket: mert jezuita-missio után a vétkes büntársak megválnak egymástól, s nem hagyják magukat többé elszedíttetni; de azért a jámbor atyák senki fia boldogságát sem veszélyeztetik.

m) A m i s s i o.

„Quam speciosi pedes evangelisantium pacem,
evangelisantiuin bona.” (Rom. 10, 15.)

Alig szűnt meg a vihar, melly a vallástalanság, és örvöngő szenvedélyek által élesztve, romboló hatalmával neki rohant a kősziklán épült anyaszentegyház- és társadalmi rend-

*) Néhány évек előtt Roh atya Németország egyik nevezetes városában szószékről czáfolván meg a rendje ellen kiadott, röpiratokban fölhozott, és köz nyelven forgó rágalmakat, többi között 1000 ft-nyi jutalmat ígért annak, a ki valamely jezuitának munkájában fölfedezendi a jezuitáknak tulajdonított elvet: hogy a czél szentesíti az eszközöket azonban idáig senki sem találkozott, ki ezen jutalmat megnyerte volna.

nek, az egyház főpásztorai azonnal komolyan kezdenek gondolkozni, mikép lehessen az okozott károkat helyrehozni, s a ker. hitéletet legsikeresebben föléleszteni s előmozdítani. S tanácskozásaik eredménye Ion, hogy valamint a társadalmi bajok ellen egyedüli orvosszer a ker. szellem felelevenítése s terjesztése, úgy a megcsökent vallásos érzelem fölébresztésére legalkalmasabb egyházas eszközök, a missiók. És csakugyan a tapasztalás megmutatta, hogy a missiók nem csak a szellemi s erkölcsi megújulásnak hatalmas tényezői: de még a törvény és jó rend iránti tiszteletet is fölébresztik azokban, kik a szabadságot a korlátlan függetlenségben keresik.

Egyébiránt a missio nem valami újdonság! A missio, mint az evangéliumi igazság hirdetése, oly régi, mint az egyház. De a mi értelmünkben vett missio is, mint az isteni ígének rendkívüli hirdetése, összekapcsolva a bánat- és töredelmes-séggel, s mindazzal, mi az ember ideig és örökkévaló jóllétére képes áldásdúsán közrehatni, szokásban volt már az egyház zsenge korában; noha alakja különféle viszonyok szerint változott. Maga Üdvözítőnk, utána az apostolok, és apostoli atyák, a szó legtökéletesebb értelmében népmissiókat tartottak. Leginkább pedig a szerzetes-rendek ragadák meg e rendkívüli föladat megoldását. Fölvértezve az evangéliumi tanácsok élesebb fegyvereivel, ők képezik Krisztusnak különös hadseregét; s azért az egyházi történet bizonyossága szerint, mindig erős lélekkel harcolták az Urnak harczait. így a XIII. században sz. Domonkos rendjét a missio mezején nagyszerűen működni látjuk. A domonkos-rendi hittérítők hatalmas gátot gördítenek azon mozgalom elé, melly nem csak vallásos, hanem politikai, s társadalmi tekintetben is igen veszedelmesnek mutatkozott. A sok közül legyen elég csak sz. ferre ri Vinczét említeni, ki a pápai schisma idejében Európaszerte járt, és ellenállhatlan erővel hirdette az ítéletet és utolsó dolgokat. Assisi sz. Ferencz sokáig gondolkozott, valljon az általa alapított szerzet belső ós szemlélődő életre adja-e magát egyedül, vagy pedig az evangéliumot is hirdesse, s népmissiókat tartson? A sz. férfiú Istennek különös kinyilatkoztatásából a missiók részére nyilatkozott; és azóta sz. Ferencz szerzete sok

híres missionariust képes fölmutatni. Csak egy paduai sz. Antalra, s a Portu Mauritio Leonardra akarok figyelmeztetni; ez utóbbi 40 évig szünetlenül missiókat tartott. Különös rendeltetését és értékét nyerte ez intézet az úgynevezett reformatio idejében, Jézus társulata által; s nagyítás nélkül állíthatjuk, hogy Németországot a kath. egyháznak, sz. Ignác fiainak buzgalma mentette meg. Jelenleg is a népmissio sz. Ignác útmutatása szerint tartatik, a tisztulás, fölvilágosítás és egyesülés útján. Milly áldásdusan működött Canisius Péter, hogy Mainz, Köln, Regensburg és Bécs városokat hatalmas beszédei által a romlástól megmentse, tudva van. Hasonlóképen regisi sz. Ferencz Franciaországban tüntette ki magát. A fáradhatlan térítő városról városra, faluról falura járt, és népmissiói által mondhatlanul sokat tett a valódi ker. hitélet előmozdítása- s emelésére. De később is a kor tévői- s hitetlenségének ellenében alakultak különös társulatok, mellyek kizárólag a népmissiókra szentelek magukat. Ugyanazon célra alapítá paulai sz. Vincze a hittérítő papok társulatát; kik még a sz. alapító életében ezernél több missiót tartottak, s buzgalmukat nem egyedül Frankhonban tüntették ki, hanem kimutatták azt Olaszhon-, Corsica-, Lengyelország- és Írlandban is, Paulai sz. Vincze fiai jelenleg is Frankhonban áldásdusan működnek. Liguori sz. Alfonz látván a múlt században, mikép egész Olaszhon háború-, forradalom- és más mindenféle bajoktól gyötörtetik, és pusztulásnak indul, alapítá a legszentebb Megváltó rendjét; s működése föladataul lényegileg, sőt kizárólag a népmissiót jelölte ki. Milly jeles hittérítők sz. Liguori liai, ezt megmutatták ők számtalan alkalommal, Európa különféle tartományaiiban; s bizonyosságot adhatnak azon ezer és ezer lelkek, kiket ők megmentettek. Szinte figyelemre méltó tünemény az is, hogy az újabb kornak majd valamennyi szentjei a missio mezején működtek; saját példájukkal mutatván meg, millyennek kell a missiónak lenni, s milly úton kell a hittérítőknak járniok, ha akarják, hogy működésök áldásdús legyen. Mint főnebb mondottam, a missiónak célja, valamint hajdan, úgy most is nem egyéb, mint az embereket megtéríteni, üdvözíteni, boldogítani. A missio vissza akarja az embert

valódi viszonyába helyezni az Isten, önmaga, s felebarátja iránt; és ez által megalapítani törekszik nem csak örökké, hanem ideig való boldogságát is. Ki a missiónak más czélt tulajdonít, az vagy téved, vagy rossz akaratú. A missiónak csak eme sz. czélja van; soha sincs neki valamely világi, vagy politikai czélja. Ezt azért mondom, mert találkoztak emberek, kik különféle ürügy alatt akarák a missio hitelét csökkenteni, s gyanúsítani. A missiónak semmi köze a politikával, sem a politikai dolgokkal. Az embert javítani, és boldogítani, czélja a missiónak; ide irányozvák a hitszónoklatok és elmélkedések. *)

*) A missiói ájtatosság rendszeren 8, egész 14 napig tart folytonosan. Mi a rendet illeti, valamint a papi lelkigyakorlatoknál, úgy itt is három utat különböztetünk meg, úgymint: a tisztulás (via purgativa), fölvilágosítás (via illuminativa), s egyesülés (via unitiva) útját. Minden missiónak főadata tehát, a gonoszt egész határozottsággal a községből kiküszöbölni, s a jót minden irány- és viszonylatokban a községbe behozni; ez által pedig az Istenneli egyesülést helyreállítani, s minden földi s örökkévaló viszonyokat szabályozni és elrendezni. A missio első három napja közönségesen a tisztulás útjának van szentelve, s magában foglalja a bevezetést és elmélkedéseket, „az ember rendeltetéséről, a bűnről, ennek ideig s örökké való következményeiről, az örökkévalóságról, a pokol-, halál- és ítéletről.” Ez igazságok képezik a missiónak alapját. Ez igazságok közt kiválólag nevezetes az ember rendeltetéséről szóló igazság, mellyről gyakran nem csak a míveletlenek-, de a mívelteknek is olly visszás fogalmuk van. Azért akárhol tartassék missio, legyen az falu, vagy város, az ember rendeltetéséről szóló elmélkedés mindenütt előfordul; mégis a hallgatók fölfogásához képest, különféle alakban. Előfordulnak a többi igazságok is; minthogy az ember rendeltetése felőli tanítással szoros, igen szoros viszonyban állnak: alaki kidolgozásuk természetesen a hely és személyek különféle viszonyaihoz képest változik. – Minthogy pedig a missiói első napok feladata, a rosszat kiirtani: azért nem volna elég, csak ama komoly igazságokat előadni, hanem szükséges egyszersmind, kijelölni az eszközöket is, nielylyekkel a rosszat ki lehet irtani. Ennélfogva már az első napokban adatik tanítás a gyónás- és penitencia-tartásról, melly Istennek rendelése szerint a rosszat az emberektől elkülönözi; tovább a körülmények szerint a hittérítők egy, vagy más uralkodó hibáról értekeznek. És így minden missio alkalmával adatik kellő oktatás mindenben, a mi hittani, vagy erkölcsi tekintetben a penitencia-tartásra, lelkiismeret vizsgálására, bánat-, erős fogadás- és gyónásra vonatkozik: ezen kívül kellő

Igazolja ezt a tapasztalás is. „Mindenütt, hol illy lelkigyakorlatok tartattak, nagy változások történtek: sokan lélekben egészen megújultak. Egynémelly, ki már régtől fogva isteni szolgálatra nem járt, és lelkének üdvösségével nem gondolt,

oktatás adatik még az általános gyónásról is. Ekképen már a missio anynyira haladt, hogy harmad napra bízvást a gyónáshoz foghatni. A hétnek második felében a missio más irányt vesz; átmegy a felvilágosítás útjára (via illuminativa), s igyekszik minden igazi jót, a mi az embert ideiglenesen és örökké boldogítja, a lélekbe bevinni. Valamint pedig ahét első felében elmékedtünk kiválólag az Isten igazságos voltáról, úgy most a missio második részében az Isten szeretete- s irgalmasságáról fogunk elmékedni. Az elmékedések tárgyai: a tékozló fiú, Krisztusnak szeretete az Oltári-szentségben, Krisztus szenvedése. Az Oltári-szentségről ismét minden előadatik, a mi hittani s erkölcsi tekintetben szükséges; miszerint a hivek a méltó áldozásra előkészíttessenek. Minthogy pedig a missio céljának elérése lényegileg a méltó áldozástól függ: azért kiváltképen az áldozáshoz készület, és a méltatlan áldozás minden következményeivel, képezik az elmékedések tárgyait. A tanítások pedig kihatnak az élet minden viszonyaira, s az erénytanak leglényegesebb részeit foglalják magukban. Itt adatnak elő a különféle állapotok kötelességei, az ifjak és öregek kötelmei, az uraság és cselédség közötti viszonyok, imádság, jó szándék, felebaráti szeretet, engesztelődés és ellenség szeretete, a vásárnapok és ünnepek megülése; a család általában, az atya, anya és gyermekek kötelességei, ezek viszonyai az egyházi s világi előjáróságok iránt, szóval minden, a mi egyes embernek, családnak, az egész emberi társaságnak, és minden életviszonyoknak igazi alapul szolgál, és szolgálnia kell. A tisztulás és felvilágosítás útja önkényt vezet az Istenneli egyesülésre; s ezen egyesülés végbe megy a sz. áldozásnál. Valamint szabály szerint missio alatt az egész község járul a penitencia-tartás szentségéhez, úgy magához veszi az Oltári-szentséget is. A sz. áldozás megpecsételi a missiót; s miután az egész község az Úr testét magához vette, ez által megigérte, s föltette magában, olyanná lenni, mint Krisztus. Krisztusnak élete behatott a község legbensőbb életerejébe, s minden tekintetben és irányban megszentel mindent. Az Oltári-szentségben jelenlévő Krisztus lesz központja a községnek; s azért képezi nevezetesen a nagy bocsánatkérés az Oltári-szentség előtt, a missiónak egyik legszívrehatóbb részét. A sz. áldozás után megnyílt az ég a község szívében: azért bezáratik az elmékedés a mennyországrol, a mennyország királynéjáról, a sz. Szűzről és Istennek anyjáról, ki a mi oltalmunk és leghatalmasabb szószólónk egyszersmind, s kiben Jézus Krisztus élete leghathatósban nyilvánult. És e missióban

sőt a religiót gúnyolta, a missión, hova talán csak kíváncsiságból ment, megtérvén, és belsőképen megváltozván, azóta szorgalmasan eljár az Isten házába; Isten kegyelme illeté szívét. Sokan, kik hosszas ideig bűnökben éltek, és másoknak botrányul szolgáltak, egyszerre elszakíták a vétkes társalgás köteleit; és ez időtől fogva kerültek a rosszra vezető alkalmat. Ellenségek, kik évekig gyűlölségben éltek, kibékültek, sok igazságtalan jószág visszaadott, sok kár helyreállított; szóval, a missio alatt és utána sok szívek és házak megváltoztak jobbra; sok igaz töredelmes gyónások történtek, és sok bűnbánati könyvek hullottak. Némelly lélek, melly a kárhozat útján volt, a missio által megmentetett; mivel a sz. missio a hitlent Jézus keresztjéhez vezetí, a tékozló fínt kesergő atyjának ölébe viszi, a bűnös Magdolnát penitenciára indítja, a haragos Ezsaut testvérével kibékíti, a vétkes helyek látogatóit megkeseríti, és Jézus templomát megtölti; a kevélyt megalázza, a fősvény hideg szívét fölmelegíti, a bújának szenvedélyeit zabolázza, az irigynek szívét szeretetre gyulasztja, a haragost báránynyá változtatja, a torkost a dúsgazdag kínjaival rettentí, a restet fölkelti az ördög párnájáról, a tolvajtól visszaköveteli az elidegenített jószágot, és elnémítja a káromkodót. Miért a sz. missio által a haza jó polgárokat, a család jó és hiv házastársakat, a szülők engedelmes gyermekeket nyernek; hol ezelőtt erkölcstelenség, dacz és engedetlenség uralkodott, oda az erény, egyesség, Isten szeretete s békéje tér vissza.” Igen csalódnék mégis, ha valaki azt hinné, hogy ezen gyümölcsök, mellyek minden missiónál olly bőséges mértékben találhatók, csak az egyházi beszédeknek volnának tulajdonítandók. Igaz ugyan, az élő isteni ígének különös hatása van; mert az apostol szerint két élú kard az, melly csontvelőkig hat, melly át-

mindaz előhozatik, mit az anyaszentegyház e nevezetes tárgyról tanít. A hitvallás letétele, s a kereszttség! fogadás megújítása, melly ünnepélyesen az egész község által történik, és végre az elmélkedés, melly azon eszközöket tárgyalja, miképen kell az isteni malasztot megőrizni, s a jóban mindvégig megmaradni, képezi a missio zárpontját; s a mit sz. János mond az ő titkos Jelentésében, azt mondhatni a missióról is: „ime újjá teremtek mindent.”

járja a lelket, s megítéli a szív gondolatit és érzelmeit; de az is bizonyos, hogy az isteni ige hirdetésének csak akkor van meg ezen ereje, ha vele az isteni kegyelem egyesül, s hogy ezen malaszt imádság által eszközöltetik ki. Azért a missio mindenekelőtt imádságra vezet. Missio alkalmával az egész község imádságban mutatja be az ő bajait és szükségéit az Úrnak: úgy hogy a missio-hetet méltán keresztyáró hétnek mondhatni. S csakugyan nem egy ájtatos fohász repül föl akkor az ég Urához. Minden oda céloz, hogy a kedélyt egy valóban jó és szívélyes imára indítsa. Egyik a másikért imádkozik; különösen pedig imádkozik a lelkipásztor. Ő most minden egyéb lelkészi hivatalkodástól visszavonult: hogy annál hathatósbabban imádkozhassak az egész községért, kiváltképen azokért, kiknek penitenciára van szükségök. Asz. mise-áldozat, mellyet a lelkész bemutat, különösen e végre van szentelve: hogy t. i. Isten a sz. missión jelenlévöket lelki üdvösségök munkálásában világosítsa és mennyei kegyeivel gyámolítsa. Imádkoznak a missionariusok; jól tudván, hogy üresen hangzanak az igék, ha nem járul hozzá az isteni malaszt. Imádkozik az egész község! Megható kiváltképen a jelenet, midőn estve megcsendül a harang: s az egész község térdre borul, a bünösök megtéréseért imádkozván. Illy imádság még a leggonoszabbat is megtéríti: s mint a tapasztalás tanúsítja, a legelvetemültebb bünösök sem állhatnak ellene; úgyis a bünösök megtérése fő feladata a missiónak. Vannak még egyes ájtatos gyakorlatok és szertartások, mellyek a missiók érdekét és hatását igen nevelik, s mellyeket Szabó Imrének következő rendben ad elő.

Illyen a keresztségben tett fogadások megújítása. A gyónás által büneiből kitisztult, és Krisztusban újjászületett nép a missio-papok vezérlete mellett a keresztlő kúthoz vonul; s az ott felállított emelvényen tartott alkalmyszerű rövid beszéd után, egyik missio-pap kérdéseire közönségesen felelvén, ellene mond az ördögnek, és az ő pompájának, és minden cselekedeteinek, s a frigyét, mellybe Istennel a keresztség által lépett, de mellyet a bün által fölbontott, megújítja.

Illyen a népnek a bold, szüz Mária oltalmába ajánlása. Chateaubriand írja: „Génie du Christianisme” című jeles

munkájában (III. P. Livre 5. Chap. 6.), mikép egyszer szemtanúja volt egy hajótörési veszélynek. Midőn a matrózok partra értek, levetkezték felső öltönyeiket, átázott fejéruháikat tartva testökön. Zivatar közben fogadást tettek a szűz anyának. Szent menetben mentek egy közelfekvő kis kápolnához, melly sz. Tamás tiszteletére volt szentelve. Élőkön a kapitány, utánuk a nép ment; buzgón énekelve az „Ave maris stellá”-t. A pap sz. misét tartott a hajótörésből menekülteknek, és a matrózok a tenger vizétől átázott felső ruháikat ‚ex voto’ a kápolna falaira aggatták. „A philosophia, teszi hozzá a dicsőült író, betöltheti könyvleveleit pompás szavakkal; de kételkedünk rajta, hogy valaha a szerencsétlenek az ő templomában ruháikat fölaggassák.” Illyen a kath. nép az Isten szűz anyja iránt. Szeretettel, bizalommal vonzódik iránta; szerencsétlenségében hozzá folyamodik, szomorúságában nála keres vigaszt. Milly megható lehet tehát rá nézve, midőn a missio által megújulva, töredelmes könyeitői nedves szemekkel, előtte lelki vezéreivel együtt leborul, szívébe, szeretetébe, pártfogásába, esedezéseibe ajánlja magát! – Márvány szív az, melly e szertartás alatt meg nem indul.

Illyen az Oltári-szentség ünnepélyes megkövetése, és az irántai hálaadás. Ezen ájtatosság abban áll, hogy az Oltári-szentség az oltárra helyeztetik, és előtte az egész nép térdre borul; egyik missio-pap a szószékre lép, s figyelmezteti a népet, milly gyakran volt méltatlan e drágalátos nagy szentség ellen, midőn azt tökéletlen gyónás után, tisztátalan szívvel vette magához. Milly háládatlan volt bűnei által a szeretet-teljes Üdvözítő iránt, ki önmagát áldozta föl az ember üdveért, ki mégis saját üdvéről olly sokszor megfélekedzik. E beszédbbe alkalmyszerű, odavágó kérdések szövetnek, mellyekre a nép közösen válaszol. Azok, kik már illy missiókban részt vettek, írják, hogy e szertartás még az idáig talán érzéketlenül maradt bűnöst is megkapja, s egészen meglágyítja.

Illyen a missiói kereszt fölállítása. A templom legkitűnőbb helyére emeltetik a sz. kereszt, ezen áldott fa, melly által a világnak igazság szolgáltatott (Bölcs. 14, 7.); számtalan gyertya fénye rezi körül, jelképül az isteni kegyelem sugá-

rainak, mellyek Krisztus által sugároztak ki. Elmondatik ez alkalommal a népnek, melly úgyis olly sokszor viszi fájdalmait a kereszt tövéhez, olly sokszor óhajtozik, a világ hiúságai és keserítései elől a Megfeszített sebeibe rejtekezni, elmondatik, mennyire szerette Isten e világot: hogy az ő egyszerűlt fiát adná érte, ki önkényt föláldozta magát; vállaira vette a világ bűneit, engedelmes lett a kereszthalálig, és széttépvén adóslevelünket, véres áldozat lett értünk a kereszt oltárán.

Illyen a holtakérti közös imádság. Az élők és holtak közötti viszony érzete, melly az emberi kebelből kiirthatlan, a kereszténység által megszenteltetett. Mindenkor megragadó, ellágyító a holtak üdveért végzett kath. ájtatosság. Mennyivel megragadóbb és elérzékenyítőbb az a missio végén, melly a lelket Istennel az örök élet és szeretet kiapadhatlan kútfejjével olly szorosán egyesíti! A missio már csak azért is felejthetlenné válik, mert azon kedvesek emlékezetét magába szövi, kik a hit jelével bennünket megelőztek, és a béke álmát aluszzák. Mindenkinek van egy, vagy több, szívből gyászolt halottja; s a kegyelet, mellyel irántuk viseltetik, olly erős, hogy szakaszthatlanná teszi az emlékezet lánczolatát, mellynek egyik véggyűrűje kedveseink sírkeresztjébe fűzetik.

Illyen végül a missio-papok végbúcsúja. A missio véget ért; az atyáknak távozniok kell, hogy a hit és vigasztalás igéit másoknak is megvigyék, kik utánuk sóhajtoznak. Még egyszer megkondul a harang, szomorúan, mert elválást hirdet. Még egyszer összegyűlnek a templomban, hogy utolszor, talán ez életben is legutolszor, lássák az Isten szolgálait, kik áldást hoztak közéjük. A helybeli lelkipásztor maga s hívei nevében köszönetet mond a missio-papoknak fáradaimaikért, magát és híveit buzgó imádságukba ajánlja. Utána a missio-papok egyike emel szót, s melegével a jézusi szeretetnek, melly keblét gyulasztja, rebegi el búcsúszavait. Ismerni kell csak az emberi szív természetét, az egy pár napos lelki-szövetség, szellemi viszony erejét, mellyet a ker. szeretet-bizalom szül, s az Istenben újjászületés tiszta kegyelemtüze forraszt, hogy a búcsúszavak rendítő hatását képzelhessük. Megújul itt annyiszor, a mennyiszor a jelenet, mellyet az apostolok cselekedetei könyvének

20. része olly érzékenyen rajzol. Miként sz. Pál, úgy a missio-
atyák szavai is mélyen hatnak, midőn elmondják hallgatóiknak,
hogy arczukat nem látandják többé; hogy aranyukat és ezüst-
jüket nem kívánták, és tőlök semmit, egy fillért sem fogadnak
el, hanem egyedül lelkök üdvét keresték: és bíznak Isten ke-
gyelmében, hogy nem haszontalanul; és miként sz. Pálnak,
úgy a missio-papoknak is nyakukba borulnak, nagy sirással
csókolván őket, leginkább bánkódván az ígén, hogy többet az
ő arczukat nem látandják.

Ha még ezen ájtatosságokhoz hozzá gondoljuk azt is,
miszerint szentséges atyánk, egyházunk látható feje, az anya-
szentegyház kincstárából a missióknak búcsú-ajándékokat szók
adni: meg kell vallanunk, hogy a missio mindenestre olly
rendkívüli ájtatosság, melly a nép tanítására s erkölcsi javítá-
sára legczélszerűbb és hatékonyabb, elaludt korunkban pedig
talán egyetlen rendkívüli eszköz.

Átalános levén azon lelki haszonnak elismerése, melly
mind a ker. hitélet emelésére, mind a nép szellemének átalakí-
tására háramlik a népmissiókból, siettek is az egyház főpász-
torai a jeles intézvényt megyéikbe befogadni. Németországban
alig van nevezetes város, mellyben nem tartattak volna mis-
siók. Köln-, Düsseldorf-, Aachen-, Speyer-, Mannheim-,
Mainz-, Fulda-, sőt a hires egyetemi városokban Bonn-és
Heidelbergben is tartattak, és pedig igen fényes sikerrel. Azt
hitték ugyan eleinte, mintha nagyobb városokba épen nem
volna való a missio; s főkép ott, hol a tudós világ rakáson van,
hol az egyetemi ifjúság tréfa és játék, kéj és szenvedély, hi-
tetlenség és közönyösség közt enyeleg, ott a missio kudarczot
fogna vallani! így vélekedtek némellyek, mikor véletlenül
Bonnba hirdettetik missio. S íme a mit senki sem várt, a hit-
térítők két templomban prédikálnak nagy néptömeg előtt; da-
czára minden tudományosság- és emberi eszességnek, nem
gondolva hitetlenség- és közönyösséggel, egyszerűen hirdetik
az üdvösség ígését, nem az emberi bölcselem és tudományosság
szavaiban, hanem a Szentlélek erejében. Katholikusok és pro-
testánsok, míveltek és míveletlenek, tanultak és tanulatlanok
megjelennek a missiókra. Maga az egyetemi ifjúság gyülekezik

a szónokok körül, és hallgatja az örök igazságok komoly szózatát. És daczára minden haladásnak a tudományosság- és miveltségben, a pokol is hirdettetik, és pedig olly erővel, hogy a gonoszok reszketnek a félelem miatt.

Bonnra Heidelberg következett. Csudálatos isten az ő utjai-, s eszközeinek választásában! A heidelbergi népmissiónak ellenei már három héttel előbb riadót fűttak; és csak azután vették észre, hogy Isten kezében eszköz valának, miszerint a ker. igazság hirdetésére a közönség figyelmét fölébreszszék. Igen, a kegyes atyák még Heidelbergben sem voltak, máris a prot, és radikal párt mindent elkövetett, hogy az atyákat homályos színbe állíthassa és legyalázhassa. Többek közt Ditemberger reform, lelkész ekkép nyilatkozott a jezuitákról: „E napokban az mondott az itteni kath. testvérközség templomban a szószékről, hogy mi szennyeztük be a jezuita rend zászlóját; ez pedig nem úgy van! Mert ez a rend maga szegte az ő cselekedetei által, a rosszaság, gyűlölet, egyenetlenség és ellenségeskedés bélyegét az ő zászlójára; ezt bizonyítja a történetírás, melly olly sokáig fog állani, mint a világ maga. Ezen emberek a rend alapításakor, a bálványozó tömeg ámtására Üdvözítőnk nevét vették föl, és működésök által csak szégyent és gyaláztatot szereztek neki. Tudjátok atyámfiai! hogy a jezuiták városokat pusztítottak és égettek. (?) Ezen emberek ugyanazok, kiket a mai evangélium, mellyet Isten az én kezembe adott, „hamis proféták”-nak címez, a kik báránybőr ruhában jönnek hozzátok, belülről pedig ragadozó farkasok; azért óvakodjatok tőlök, legyetek erősek, és sz. Pál intése szerint férfias és lelki erővel fölvértezve, stb. Tudjátok mindnyájan, és ismeritek e hamis proféták működéseit áldott Pfalz megyénkben, régi időktől fogva; nem szükséges, hogy én emlékeztesselek titeket. A ki pedig nem ismeri, ne sajnálja elolvasni ama röpíratot, melly a jezuiták történetét tartalmazza, s városunkban mindenütt kapható. Az ő gyümölcsseikről ismeritek meg őket stb.” Azonban hiu emberi erőködés! Vagy ki állhat ellene az Úr akaratjának? Már a megnyitó beszédnél jelen volt legalább 300 tanuló: a népesség színe, a birtok és tudomány képviselői mind jelen valának; némellyeket ugyan kíváncsiság hozott ide.

de később a bölcsészi sajnálkozást egészen más érzelem váltotta föl; az egyszerű igazság, előadva a meggyőződés erejével, minden kedélynek parancsol, melly még fogékonysággal bír. Átalában a hittérítők visszautasítottak minden gyanúsításokat, midőn a ker. igazságot az ember rendeltetéséről, a bűn, Isten léte, s a lélek halhatatlansága felől apostoli szabadalmúséggel hirdették. Szinte különös dicséretére válik a missio-atyáknak, hogy a mennyiben rajtok állott, minden legkisebb megütöközést kikerülni törekedtek. A prot. tudósok minden szavaikra vigyáztak ugyan, hogy őket valamiképp megfoghassák; de mit felelhettek nekik, midőn például Roh atya, a híres egyetem polgárainak megfontolásul adá: mikép a vallásos tudomány oly igen elhanyagolatik, míg az anyagi tudományok teljes virágzásnak örvendenek; mit használ az embernek a tudomány, ha rendeltetéséről tiszta s világos fogalma hiányzik? És csakugyan alig van hely, hol az ember rendeltetéséről szóló tanítást szükségesebb volna előadni, mint az egyetemi városokban. A német prot. egyetemek már régen megszűntek az ember rendeltetését vallásos szempontból tekinteni; a hittárgyakbani tudatlanság pedig oly borzasztó, mintha a növendékek Krisztus evangéliumának hírét sem hallották volna.

Egyébiránt nem egyedül a protestánsok ellenei a missiónak, hanem az úgynevezett világosság-barátok és communisták is. Csak egy példát hozok föl. Így 1851-ki Junius hónapban Düsseldorfban tartatott missio, mellyben sokan a nép minden osztályából vettek részt. Egy előadásban sem fordult elő valami a politikáról: egyetlen-egy, mi a demokraták ellen látszott lenni, a VII. parancsolat megfejtése volt: mégis Roh atya következő tartalmú levelet kapott: „Tehát ide is eljöttetek ti viperafajzatok, és nadályférgesek; itt is a ti poklotok és tisztítóüzetek által akartok néhány agg szüzet elámítani, s nyomorú csalfaságotok által némelly ostobának öt érzékeit elrabolni. Azonban, hogy ha már sikerült is sok gyenge lelket megzavarnotok, és az óriási művet a fejedelmekkel egyetemben véghez vinnetek, szolgálai nevelés és elbutítás által a balgák seregét megnyervén; de még sem sikerült nektek az egész emberiséget oly szellemi rabszolgasággal kárhóztatni. Ne higyétek, hogy

mindnyájan, a kiket láttok magatok körül, veletek tartanak, és a ti csalfaságtokat, és álokoskodási fogásaitokat nem ismerik. A legközelebbi forradalom, higyétek el, majd megtanít beneteket; legyetek meggyőződve, a legelső fordulás lesz a ti sírotok: ti a poklot itt a földön nyeritek meg; a ti sírotok fölött emeljük mi föl a forradalom zászlóját, mellyen a társadalmi közösség vértanújának, Jézus Krisztusnak képe fog lebegni, ki a földi boldogság országát minden emberek számára alapítá. Ne higyétek, hogy mivel minket elnyomatva láttok azon hatalom által, melly titeket véd és fizet, ne higyétek, hogy mi már oda vagyunk: nem; nekünk, daczára minden erőködéseiteknek, nyitvák az eszközök és utak az igazság, szabadság, egyenlőség és testvéri szeretet hirdetésére; mi föl fogjuk fedezni utálatos terveiteket, és Jézus küldetését mi teljesítendjük be. Azonban előre mondjuk nektek, hogy a ti uralkodástok vége felé jár: számotokra nincs szabadulás; mert épen azért, mivel tudjátok, hogy hol van az igazság, mégis igazságtalanságot hirdettek, annálfogva öntudatos ámitók vagytok; az emberi szellemet tudva megölni akarjátok; enyészet vár reátok; reátok nézve mi vagyunk az ördögök: nektek a föld pokollá változik, mellyel ugyan ti elaltatni akarjátok azokat, kik horgaitoktól menekülni akarnak! Dühösködjetek tovább is, okádjatok mérget: de tudjátok meg, hogy ez által az ördögöket idézitek elő; a harang kongása, melly az embereket szószéketekhez hívja, temetéseket fogja jelenteni; mi megtartjuk szavunkat, bizzatok benne.”

Egyébiránt a jámbor atyák nem hagyták magukat, sem a protestánsok rágalmazásai, sem a világosság-barátok fenyegetései által eltántoríttatni; Istenben vetett bizodalommal folytatják utjokat, a rosszat jóval fizetvén. *)

*) Igen, a jezuita atyák a rosszat jóval fizetik. Így 1852 folytán Hildesheimban népmissiót tartottak. A helybeli prot. lelkész megtudván, hogy az ő székvárosában missiót akarnak tartani, kígyót, békát kiáltott ellenök, és a missiót úgy festette, mint a sátán művét, mellytől fussanak, mint egy mérges kígyótól. A missio végeztével Roh atya elmegy a prédikátort meglátogatni; ki hallván, hogy jezuita közeledik hozzá, megijedt, és már-már el akarta őt magától utasítani, midőn a

Hasonló erélylyel tartottak népmissiókat Tirolban, Helvét-, Bajor-, Morva- s Csehországban, liguorianusok és sz. Ferencz rendiek; 1850-ben pedig a minden jóra kész, és apostoli buzgóságáról nevezetes herczeg-prímásunk Scitovszky János, az üdvös intézetet Magyarországon is meghonosítani eltökélé,

Az ország főpapja e végre sz. Ferencz fiait szemelé ki. „Ut autem non desint,” úgymond ő eminentiája a sz. Ferencz rendi főnökökhez intézett levelében: „Ut autem non desint in hac vinea Domini extraordlnaria digni operarii, ordinem S. Francisci strictions et strictissimae observantiae (Franciscanos et Capucinos dictos) vi etiam suae originariae destinationis in curam animarum praedicationeetexemplo adjuvandam designatum, ad has solitudinis pastoralis partes agendas cohortandum, vocandum, et in potestate, quam dedit humilitati meae Dominus, designandum constitui; ut quippe pii hi S. Francisci filii, praedicto sancto scopo prae oculis habito, atque in condignam considerationem sumto, gregatim arma salutis, crucem Jesu crucifixi manibus praeferentes, arripiant, vadant ad populum nön credentem et contradicentem; quaerant fidèles, qui pus suspiriis anhelant fontem, in vitam aeternam salientem, et loquantur iis, de virtutibus usque ad divisionem animae et spiritus, taliterque parent Domino plebem perfectam.” Ehhez képest fölszólítá a szerzet tartományi főnökeit, hogy két-három egyént „a spiritu religioso, decentique conversatione, item sua ad populum dicendi facundia et facilitate, nec non laudabili salutis animarum operandae zelo commendatos”, megválasztani, s Linzbe küldöni ne terheltessenek; hogy ott a missiók vezetésére kiképezhessék magukat. A főpap ezen lelkesítő szavak-

föntisztelt atya belép, és így szólítja meg: „Tisztelt úr! jól tudom ugyan, milly sok mende-mondát híresztelt ön missiónk és szerzetünk felől. De hogy lássa, mikép a missio mégis csak jó valamire: íme visszahozom önnek azon 280 tallért, mellyeket nem rég loptak el öntől, de mellyek a missioi beszédeink által meghatott bünöstől kézbesítés végett nekünk adáltak. Fogadja tulajdonát, és szóljon jövöre több méltánylaltal missióinkról.”

kai végzi fölszólítását: „Deus meus! quantum bine in coelis orietur gaudium! laetabuntur Angeli et Archangeli super milibus poenitentium! quanta hinc gloria! quantum aestimum in religiosum ordinem dimanabit! quanta in ipso ordine subsequetur in melius commutatio! Domine innova spiritum rectum in visceribus eorum!” A kegyes fohász nem maradt meghallgatás nélkül. A missionariusokul kiszemelt atyák elmentek Linzibe, s dús tapasztalással tértek hazájokba vissza.

Következő évben tartattak népmissiók Pesten, Sasvárott, Szécsényben, Vadkerten, Kislődön, Pécsett, Nagy-Födémesen, Komáromban stb. A mag, melly jó földbe vetetett, máris csírázni kezd. Az isteni ige, mellyet az atyák hirdettek, megfogamzott a szívekben! Itt vég vetetett a torkosság- és tisztátalanságnak, ott a tilos szövetség meg lett szüntetve, irigység, gőg, gyűlölség, fősvénység, nagyravágyás, lenézés, hálátlanság eltávolítva. Majd mindenütt tömérdek sokaság járult a penitencziatartás- és Oltári-szentséghez. A bűnbánók közt lehetett látni minden rendbeli egyéneket, papokat, katonákat, hivatalnokokat, kézműveseket, urakat, úrnöket, szolgálakat, stb. Voltak, kik 20, sőt több évek óta csak most békültek ki először Istenökkel; a legmegrögzöttebb bűnösök megtértek, a béke helyre állítatott, a perek megszüntettek, az évek hosszat tartott ellenségeskedések és czivakodások kiegyenlítettek; szóval, a missio új életet hozott az egész községbe., A Domino factum est istud; et est mirabile in oculis nostris!”

Látván a protestánsok, milly nagy sikerrel működnek a kath. hittérítők, ők is hasonló belmissiókról kezdenek gondolkozni. S csakugyan a németországi prot. consistoriumok elhatározták, hogy ők is utazó hitszónokokat (Reiseprediger) fognak küldeni, prot. missiók tartása végett. Azonban eme belmissiók eredménye szintolly kevéssé kecsegtető, mint a kül-, és nevezetesen keleti missio sikere. S ezen csudáik ózni nem lehet. Nehéz ott valamit lendíteni, hol hiányzanak az egyház valóságos kegyszerei, a töredelmesség szentsége, kivált a gyónás, és Oltári-szentség; mellyek az ember hitéletének alapját, és elemét képezik. Az erkölcsi romlottságot pusztá moralizálással helyre nem állíthatni! Mint tudva van, a kath. missio-

papok nem csak hitszónokok, hanem egyszersmind különösen kiképezett, és gyakorlott gyóntató-atyák; kik mintegy kézen vezetik a bűnöst önismeretére, s ügyesen tudják a bűnös tekintetét végig vezetni lefolyt életén. Megismertetik vele, saját élettörténetében, a bűn undokságát, veszélyeit, átkait, ellenben az erénynek kellemét, örömeit, áldását. Mint édes atya szeretett gyermekével, úgy bánik a missiópap gyónó-fíával. Azon haragos cherub, ki a szószéken az örök igazságok lángpallosát villogtatja, itt a gyónó-széken békeangyallá szelidül; ki mint az üdvösség bárkájából kibocsátott galamb, az isteni irgalom és szeretet viruló olajágát tartja kezében; bátorítására, főleszmélésére a bűnösnek, ki bűneinek özönében elmerüléstől fél. Ott a tékozló fiú, ki atyjától elszakadva, egy idegen és messze tartományban egész Örökségét elpazarolta, nyomorú szolgaságán elpirulva, magába száll, és törődött szívvel atyjához visszatérve, előtte térdre borul ott összekulcsolt kezekkel, és földre sütött szemekkel kér tőle bocsánatot. S az ő meztelensége fényes öltönyökkel befedetik; kezére arany gyűrű húztatik; eltékozlott öröksége atyai ölelgetések és öröm-ömlengések közt adatik neki vissza. Ott a bűnös bocsánatot, a beteg orvosságot, a szomorú vigasztalást talál készen. Ott a szív férge, s a lélek mardosása megszüntetetik. Az ember kibékül Istenével. Majd megtöretik az élet kenyere: ezerek- és ezereknek osztatik az szét; s mintha más szív verne a szívekben, más lelkiismeret jelentkeznék az öntudatban, enyhítőleg, és vigasztalólag hat az Urnak jelenléte. „Érzik,” úgymond xaveri sz. Ferencz: „hogy Jézus Krisztus beléjük száll, s lelkek és testök minden részében előmlik. Jézus Krisztus elméjekben, szívökben, keblökben, szemekben, kezeikben, nyelvökön, fülelkben, lábaikban van. De mit mivel itt mindent az Üdvözítő? Kiigazít mindent, megfeszít mindent, föléleszt mindent: a szívben ő szeret, az elmében ő ért, a kebelben ő lelkesít, a szemekben ő lát, a nyelvvel ő beszél, es így mindenütt. Ő mindenben mindent tesz; és így elmondhatják az apostollal: „Nem mi élünk többé, hanem Jézus Krisztus él mi bennünk.” S a missionariusok semmi fáradságot sem kímélnek maguk részéről, hogy az isteni mag jó földre

találjon, s a malaszt hatása minél sikeresebb legyen. Ide céloznak amaz ájtatos gyakorlatok és szertartások is, mellyek minden kath. missiónál fordulnak elő; u. m. a keresztségben tett fogadások megújítása, a népnek a bold. szűz Mária oltalmába ajánlása, az Oltári-szentség ünnepélyes megkövetése, és irántai hálaadás, a missio-kereszt felállítása, a holtakérti közös imádság, stb. E sz. gyakorlatok mind értelemre, mind akaratra hatnak egyaránt, s a kath. hitigazságokkal szorosan összekötvék. Végre a kath. missiókat azon körülmény is ajánlja, hogy a hittérítők mindenütt ájtatos társulatokat alapítsanak, s azokat a bold. Szűz pártfogása alá helyezik. E társulatok hatalmasan közreműködnek arra, hogy a missio által fölbrezsett vallásos érzetet a szívekben táplálják, s a netalán fenyegető fergeteg ellen megvédjék.

A prot. missióknál ez egészen másképen van. A prot. missiók nem akarnak sikert Ígérni. íme rá egy példa:

Az első ilyenmű missio Warendorf kerületi Licen prot. faluban tartatott, két hitszónok által. Mindenekelőtt megtámadták a kath. missionariusokat, különösen a jezsuitákat, és mindenféle koholmányokat beszéltek ellenök. Azután kitértek a táncmulatságokra, s eleven színekkel festették a károkat és veszélyeket, mellyek ezekből származnak. Azonban az evangéliumi mustármag csak nem akart termő földre esni; sőt találkoztak a községben némelly tánczkedvelők, kik daczára az utazó hitszónokok intelmeinek, táncmulatságot rendeztek: β csak kevés híja volt, hogy a helybeli tiszteletest meg nem verték; a ki olly vakmerő volt, a kellemetlen vendégeket a szentegyházba bebocsátni, s általuk a mulatni szerető közönség kedélyét megzavarni.

Wittemberg városka közelében szinte missiót akartak tartani. E végre a helybeli prot. (rationalists) lelkész két szomszéd (pietista) lelkészt hívott meg. Mint tudva van, a kath. hittérítők, midőn missiót tartanak, azt szokták mondani az embereknek: „Mi semmit sem kívánunk tőletek; nem akarjuk sem pénzeteket, sem jószágotokat: csak lelketeket akarjuk megmenteni.” De a prot. lelkész, a ki ezen missiót bevezette, maga köré hívta a népet, és monda nekik: „Kedves népem

(Brüder und Schwester)! nemde tudjátok, hogy nekünk feleségünk, és gyermekeink vannak: ezeket saját magunknak kell táplálnunk; s azért látjátok, nem vehetjük rovásunkra a missióköltségeket: legyetek tehát olly jók, és adjatok öseze, hogy elég legyen.” E bevezető beszéd nem téveszté el hatását, és rossz vért okozott a községben. De a java csak ezután következett. Az első beszédet, miután ez csak bevezetésül szolgált, a pietisták egyike tartotta; s a pokolról értekezett, olly modorban, hogy borzasztó volt hallgatni. A beszéd, noha még olly rémitő színben előadva, mégis lényegében igazságot foglalván magában, annyira megbosszontotta a helybeli rationalista lelkész, hogy ez a szónokot minden kímélet nélkül lehordta, s mindenét összeszidta, hogy tud olly ostoba együgyű dolgokat előadni, mint a pokoli kínok örökkévalósága. És mit lehetett volna jobbat cselekedni? e beszéd után a missiót megszüntették, és az üdvoszomjazó népet éhesen haza bocsátották.

n) Signa dantur infidelibus.

„Venite, et videte opera Domini, quae posuit prodigia super terrain.’ (Psalm. 45.)

Midőn az Üdvözítő az ő tanítványait a világba küldé, őket nem emberi tudomány-, vagy tekintélylyel, hanem kézzelfogható fegyverekkel, azaz: csudahatalommal ruházá föl; és monda nekik: »Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. A ki hisz, és megkeresztelkedik, az üdvözül; a ki pedig nem hisz, elkárhozik. Azokat pedig, a kik hisznek, ezen jelek követendik: az én nevemben ördögöket üznek ki, új nyelveken szólnak; kígyókat foghatnak kezökbe, s ha valami halálosat isznak, nem ártand nekik; a betegekre teszik kezeiket, és meggyógyulnak. Az úr Jézus pedig, miután nekik ezeket szólotta, fölvetetek mennybe, s ül az Istennek jobbjá felől. Azok pedig elmenvén, tanítanak mindenütt: az Úr velök együtt munkálkodván, s az oktatást megerősítvén, az azt követő csudatételek által.”

(Márk 16.) Illly hatalommal ruházá föl Krisztus az ő tanítványait. Innét van, hogy a kath. egyházban soha sem hiányoztak csudák. Ez a kath. egyház különös kegyelmi kiváltsága.

Egyébiránt mivel a sok és mindennapi csuda, csuda lenni, s csuda-hatással bírni megszűnnék, ha folyvást ismételtetnének: azért a mindenható Isten, ki rendes utakon naponkint mutatja az ő hatalmát, csak néha, s időnkint nyújtja rendkívüli tanúbizonyságait azon gondviselésnek, mellyel viseltetik szentegyháza iránt. E rendkívüli események valamint egy részről az isteni irgalmasságnak kifogyhatatlan kegyeit állítják élönkbe, úgy más részről a század romlottsága- s hitelenségének mélységére figyelmeztetnek; vigasztalásul a híveknek, rettentésül a megátalkodott gonoszoknak. Ezen tünemények arra is emlékeztetnek minket, hogy az Isten keze nem rövidült meg, s hatalma ugyanaz ma, mint a kereszténység első századiban. Nekünk ugyan, kik az Üdvözítőnek megtestesülése- és születésében, valamint a vizet borrá változtató (Jan. 2, 1 – H.), néhány kenyérrel ezereket kielégítő (Mát. 14, 15. Márk. 6. Ján. 6.), tengerek- és viharoknak parancsoló (Mát. 14, 26), a betegeket egyetlen szóval orvosló (Ján. 4, 50. Ján. 9. Mát. 8, 13.) s halottakat feltámasztó (Luk. 1, 11-7. Mát. 9, 18. Márk. 6, 35. Luk. 8, 49. Ján. 11.) hatalmában bírjuk elidegeníthetlen zálogát isteni hitünknek, többé jelekre szükségünk nincs; mert jelek nélkül is hiszünk az egyháznak: de a ki hitetlen, annak zálog kell. E szempontból mondja sz. Pál: „A nyelvek tehát,” és így a többi csudas tehetségek is, „jelül szolgálnak nem a hívőknek, hanem a hitetleneknek.” (I. Kor. 14, 22)

Végtelenig terjedne azon csudas események előadása, mellyek a világ majd minden részeiben legújabb időkben történtek. Azért csak némellyekre szorítkozom, így Marseilleben, Franciaországban, a Visitatióról nevezett sz. Mária-apácza-kolostorban, Maria Julia szerzetesnő, öt év óta ágyban fekvő beteg volt; végre nyavalája olly fokra hágott, hogy kivált utóbbi három esztendőben ágyát el nem hagyhatta. Dukas orvos bizonyítása szerint, e hosszas betegség folytában az állati rendszer minden működései, főleg az emésztés végkép meg

valának zavarva s úgy hogy minden reménnyel föl kellett hagyni a nyavalgónak fölgögyulhatása iránt, és annak bizonyos halálát jósolták; mit az orvosok a szerzettel tudatni nem mullattak el. 1843-iki Jun. 17-kén az apácák tudósítatván róla, hogy másnap a „Notre Dame de la Salvatore”-ból induló menet a zárda előtt fog elvonulni, Istenbe vetvén bizodalmukat, eltökélették magukban, a bold. Szűz közbenjárása által a beteg néne felgyögyulását kéni; megfogadván, hogy egy eszten-deig naponkint az Úrvacsorához fognak járulni, s ez ájtatosságukat a bünösök megtéréseért följánlják; egyszersmind szerzetesi engedelmség gyanánt megparancsolták a betegnek is, miszerint imáját a testvérek imáival egyesitené. Többen az apácák közül egész éjjel az Oltári-szentség imadásában virrasztottak. Jun. 18-kán a beteget azon szobába vitték, mellyből az átvonuló menetet szabadon láthatta. S meglátván a bold. Szűz szobrát, a betegek gyógyítója iránt nagy bizalom kelt szívében: és szerzetesi kötelességét teljesítve, Istenhez fohászokodék, hogy a bold. Szűz esedezése által engedje felgyögyulni. S azonnal megilletődik testében, és megnyeri egészségét; fölkel ágyából, és elmegy a kápolnába: Istennek hálát adandó csudálatos fölgögyulásaért. Határtalan volt az orvosok csudáldkozása, midón a kolostorbéli betegek látogatására menvén, az ajtóban Mária Julia néne fogadta őket, s önmaga adta tudtukra fölgögyulását. A ki alig ejthetett ki néhány értelmes hangot, az könnyen és hosszasan beszél; a ki egy szócskát sem tudott előbb írni, ír szülőinek három lapnyi szép levelet, részt vesz az ájtatosságokban úgy, mint mikor egészséges volt; szóval, tökéletesen helyre állott, s azóta folyvást egészséges. Szinte csudálatosan gyógyult meg 1843-ban Clifford Henrik, a freiburgi nevelő-intézet növendéke. A nevezett ifjú bizonyos alkalommal jobb lábát kificzamította. A növelde előljárói az eseményt következőképen adják elő. Már 45 nap óta kinlódott a fiatal Clifford; fájdalmai napról-napra hevesbek lőnek, és a krisisek minden megújulásakor nagyobbodának mind erőre, mind az azokat követő s nyugtalanító jelekre nézve; mikép ez az orvos urak tudósításából is kitetszik. Ezek Maj. 12-ke óta na-

ponkint rendszeresen meglátogaták a beteget, és őt a legnagyobb gonddal ápolák; s vetekedve törekedének a baj természetét, annak okait, s az ellene sikerrel használandó szereket fölfedezni. Az idegrángatózásoknál személyesen jelen kívánván lenni, gyakran késő éjszakáig tanúi valának a legfájdalmasabb és kebelrázó jeleneteknek. Nyugtalanítva a beteg állapota által, és szerényebbek lévén, hogy sem egyedül saját belátásukra kívántak volna támaszkodni, azt egy negyedik, igen tapasztalt orvoséval akarák egyesíteni, kivel e miatt tanácsot is tártanak. A remény azonban, mellyet az orvosszerekben, az általunk Isten jó voltába ajánlottakban helyezénk, nem felejteté el velünk, hogy közvetlenül is az Isten jóságához forduljunk; s mi ezt egész bizodalommal teljesítettük. Többi közt a Megváltó sz. öltönyéhez is folyamodtunk, mellyből egy kis részecskével a nevelő-intézet is bír. Többször tétetek az ifjúnak az ajánlat, hogy értesse meg vele beteg lábát, azonban azon feleletére, hogy a baj még nem olly nagy, s hogy ez a sz. ereklye iránti tiszteletlenség lenne, hogy várni kell, míg az orvosok minden eszközt megpróbálnak, és újabbak használásáról le fognak mondani, – az illetés mindig elhalasztatott. Ezalatt a beteg egész bizodalommal fordult a bold. Szűzhez. Végre Maj. 31-kén a házbeli atyák kilencz napi ájzatosságot kezdenek érette tartani. E nap volt az utolsó krízis, melly alatt következő, nevezetes eset adta magát elő. Néhány perczczel éjjél előtt, s a leghevesebb görcsök közt, a jelen voltak egyszerre azt vették észre, mintha a beteg új erőt nyert volna: a mint hogy ki is szabadította kezeit; azonban szokása ellen nyugodtan maradt. Tizenkettőt ütött; és mindnyájan aggodalomban valának: mivel óráütéskor az idegek ingerültsége máskor mindig növekedett; most azonban magához jöven a beteg, nyugodtan monda, mint minden más roham után: „Vége van már.” E pillanattól kezdve valóban minden további krízis megszűnt, mégis a fájdalom, és a láb ingerültsége folyvást nagyobb lett. Minél fogva olly intézkedések történtek, miszerint azt minden érintéstől megóvják; minthogy a leggyengédebbet sem állhatá ki. Jun. 10-kén, reggeli 6 órakor észrevehetőkké lőnek az or-

vosi tudósításban is érintett, s mindig hevesebb- és gyakoribbakká vált jelek. A láb forrósága oly nagy lett, hogy azt a beteg hideg vízbe mártva, forróba vélné helyeztnek. A jó ifjú egészen el vala fogulva; melle tüzes, szája teljesen kiszáradt, és állapotja oly sajnálatra méltó volt, mint eddig még soha. Mindazáltal, daczára a krisist előző jelek bizonyosságának, mellyek a beteget annakelőtte soha meg nem csalták, tökéletesen meg vala győződve, mikép ez úttal az nem fog bekövetkezni. Oly nagy lón bizodalma az érette megkezdett kilencz napi ájtatosság óta. Ezalatt mindenki csak azzal foglalatoskodik körülötte, mikép könnyítsen állapotján; s a krisis bekövetkezéséhez készülve, az orvosokat tudósítják a szenvedő helyzetéről, és imádkoznak érte: de az ereklyére ki sem gondol. Egyedül 9 óra felé emlékezteti erre egyik házbeli atya, ki föl vala rá szólítva, mikép a szegény beteget Istennek ajánlaná, az intézet előljáróját. Azonban feleletül azt nyeri: „Jó volna; de előbb az ifjút rá kellene beszélni, hogy előbbi kifogásaival föl hagyva, az ereklyével¹ megérintést önmaga-kívánja.” A dolog a betegre közvetlenül felügyelő szerzetes-anya gondjába ajánltatik: s ez mit sem mulaszt el, az ifjút kellőleg elkészíteni. Eleinte az vonakodott ugyan; hívéen, miszerint e tényre magát a szokott kilencz napi ájtatosság által kellene előkészítenie: miután azonban értesítették róla, hogy a mai épen 9-dik napja a sz. misében róla megemlékező papok ájtatosságának, megnyugvák. S azonnal lelke egyszerűségében kezdé magát bizodalomra serkenteni: melly bizodalmat csakhamar a meghallgattatás utáni buzó vágy követett. A sz. ereklye elhozott; a pap belép vele a beteg szobájába, a nélkül, hogy az őt észrevenné: s mégis, mint később maga beszélé, érezte annak közelébeni létét; érzvén egyszersmind fájdalomnak kettőztetvei megújulását, mellyek folyvást növekedtek, valamint a görcsök is: rövid idő alatt oly fokot érvén el, mint egyébkor a krisisek alatt. E pillanatban a pater letérdel a beteg mellé, s megmutatva neki Megváltónk sz. ruháját, őt az abból egykor kiható csudatévő erőre emlékezteté. E látvány, és ezen emlékeztetés láthatólag fölbrezstek a beteg ájtatos érzelmét: könyek csordulnak ki

szemeiből; és bizodalma oly tökéletes, hogy a körötte lévő tárgyakat önmaga félrerakatni kéri, nehogy azok őt meggyógyulása után a járásban akadályozzák. S illy lelkülettel végzi a páterrel együtt isteni Megváltónk, a bold. Szűz és angyalok, és pártfogó szentjei tiszteletére elmondott néhány imádságot. Erre a szerzetes atya, egymás után kétszer érinté a beteg lábát; de minden egyéb siker nélkül, mint hogyannak legnagyobb fokra hágott ingerültsége felől teyen bizonyoságot; a beteg tag ugyanis minden érintésre sebesen visszahúzódott. A harmadik érintés közvetlenül követé a két elsőt. S e pillanatban a fiatal Clifford olyasmit érze, mintha egy, a sz. ereklyéből kitörő sugár hatna lábába; melly abban az előbbi fájdalmak helyett mondhatlan jóllét-érzetet terjeszte el; ezt az egész kóros testtel közölve, az elfogulást, és a mell forróságát megszüntetve, s a száj szárazságát is elenyésztetve. Mindez egy pillanat műve volt. A harmadik érintés után az ifjú egyszerre felugrik támszékéről, néhány erőteljes lépést tesz, és e kiáltással; „Meggyógyultam”, többé egyetlen szót sem szólva, örömmel töltén fut a közel kápolnába; hol meztelen lábbal, és félig öltözve, mikép vala, leborult az Isten auyjának képszobra előtt, és hála-könyeket sirt. Darab ideig békében hagyák őt, ájtatosságát végezni; majd utóbb a betegek szobájába visszahíván őt, ott a történekről különbféle kérdések intéztettek hozzá; de még erősebben folyának könnyei, s a megindulás, mely - lyet egész nap észre lehetett venni rajta, nagyobb volt még e pillanatban, hogy sem szabadon kifejezhette volna magát. Sebesen szétterjedt ezalatt a rögtöni gyógyulás híre; s annál nagyobb benyomást szült, minél kevésbbé valának arra elkészülve, s minél zavarosabb vala a jövendőbei kilátás ... Minden szíveket szokatlan örömméret töltött el. Az orvosok megérkeznek, látják az ifjút czipőkkel lábain, mellyek két hónap óta a legkisebb szorítást, sőt végre a toll-érintést sem tűrhetek el; csudálattal telnek el, és részt vesznek az általános örömben. (V. ö. Neuste wunderbare Gebetserhörungen. Einsiedeln, 1843. Religio és Nevelés. 1844. I. f. é. 10. sz.)

Hasonlóképen 1844-ben a trieri zárándoklat alatt több rendkívüli gyógyulások történtek.

Többek közt Drösle Vischering Janka gróli kisasszony, ki előbb évek óta lábára hágni, annál kevésbé járni nem tudott, s kit a trieri székes-egyházba is vezetni kellett, onnan mankó nélkül, épen jött ki. „Bízzál leányom! a te hited meggyógyított téged”; monda egykor az Üdvözítő a vérfolyásban szenvedő, és sz. ruháját érintő asszonynak. (Mát. 9.) A fiatal grófnő szinte teljes bizodalalmát helyezé az Urnak hatalmában, s erősen hitte, hogy az ő sz. öltönyének illeteése által lábai használhatóságát visszanyeri; s e hitében nem is csalódott. Egyébiránt halijuk magát a grófi kisasszonyt, mikép nyilatkozott ez iránt, édes anyjához irt levelében: „Oh anyám! az anyák legjobbika! Mit tön velem a jó Isten?! Kétségkívül értesített már nagyanyám a kegyelemről, mellyben részesítettem. Mit cselekedjünk valljon, hogy az Istennek hálákat adhassunk érte? Szegény, s méltatlan imádságom meghallgattatott; beteg térde-met kiegyenesíthetem, és – járhatok! Oh anyám! senki sem képzelheti, mi nagy az e fölötti örömem. Én az Isten irgalma- és hatalmában olly teljes bizodalmat helyezék, hogy Krisztus Jézus sz. öltönyének illeteése által lábam használhatóságának visszanyerését erősen hittem; s e vágy, miután a szentségekben részesülék, olly fokra emelkedett bennem, hogy végre úgy szólván alunni sem tudtam, s egyedül az e zarándok-ut-hozói készüllettel foglalkozám, mennyire t. i. ezt tennem lehetett. Az érzést, mellyel ez utazáshoz kezdtem, kifejezni képes nem vagyok; sem a benyomást ábrázolni, mellyet, még mielőtt csak közelíthettem volna is a sz. ruhához, tapasztaltam. Elérkezett végre a szabott idő, és fölkeresők az általános-helyettest, ki bennünket a templomtéren átkísért. Erős bizodalmam csak még inkább növekedett, s ez ugyanazon mértékben, a mint a ez. ereklyéhez közeledtem; a legteljesebben meg lévén felőle győződve, mikép ott térde-met ki fogom egyenesíthetni: – haugyau ekkép fog Istennek tetszeni. Először a szent ereklye előtt megállapodánk, legalább én: merthogy egyebek mit tőnek, nem tudom. Épen egy járdalat vonult el előttünk. Engedelmet kellett a sz. ereklye illethetésére kérnem, Minthogy azonban ez a sokaság miatt nem vala lehetséges,

gondolám, miszerint ugyanazon bizodalommal szükség a sz. ruhát nézmem is, mellyben szerelmes Megváltónk annyit szenvedett. Megtevém, és e bizodalomban megkísértem, kinyújtani lábamat; mellyet a földre bocsáték, anélkül, hogy fájdalmat éreztem volna. Gyámbojtjaimat nagy-anyámnak nyújtva, mondtam neki, hogy kinyújtani lábamat, és térdre esem; hálákat adván Istennek, ki hozzám, szegény bűnös nőhez illy nagy kegyelemmel viseltetett. Milly percz! Hogy köröttem mi történt, nem tudom; én nem valék egyetlen szót is találni képes, mellyel Isten iránti hálámat tanúsítsam... csupán könyeim voltak, és zokogásaim. Néhány perez múlva fölemelkedem. Nagy-anyám karját nyújtá, s egészen a sz. ruhához vezetett: hol az általános-helyettes kezemet megfogván, azon nagy szerencsében részesülék, hogy Krisztus urunk sz. öltönyét illehettem. Egy ideig imádkozánk: áldok az Istent, és hálákat adánk neki; majd távozni valánk kénytelenek. Szívem megszakadt, midőn a sz. ruhát el kellett hagynom. Lemének a lépcsőzeten, karomat nagy-anyámnak nyújtám, és minden segítség nélkül léptem a hintóba. – Istenem! milly kegyelem. Nem vagyok képes megfogni, mint történhetett velem illy dolog. Oh! ha tudnák az emberek, mit én érzek. Mindenkit szeretnék fölhívni, hogy segítsen engemet: a jó Istent diesőíteni, s örök hálákat adni neki a nem érdemlett kegyelemért, mellyet velem éreztetett. Azon egyedüli dolog, mi egy illy szép nap fényét némileg elhomályosítá, s mit soha sem fogok elfeledhetni, az, hogy nem lehetél te is anyám! jelen. Azonban Isten tudja, miért volt jobb így... Lehet, hogy igen megilletődttél volna. Hisz magam is annyira meg vagyok indulva, hogy kezem még mindig reszket. Fájt, igen fájt, hogy azonnal nem írhaték: de minden erőm oda volt. Istenem! mikép fogok neked érte hálákat adhatni? E gondolat csak azért tart annyira elfoglalva, mivel olly egészen méltatlan vagyok e kegyelemre.” Az egész esemény terjedelmesen és tárgyavatottan le van írva a Religio és Nevelésb. 1845. I. f. é. 42.43. 44. 45. sz. Egyébiránt a ki több, szinte csudálatos gyógyulásokról meg akar győződni, az látogassa meg az úgynevezett kegyelmi helyeket, mellyek hazánkban is találkoznak; és tapasztalni

fogja, hogy az Isten keze e korszakban sem rövidült meg, és hatalma ugyanaz ma, mi ezelőtt volt.

A korszak csudálatos eseményei közé tartoznak tovább azon jelenetek, melyekben a bold. szűz Mária kinyilatkoztatá magát: u. m. „La Salette” környékén Francia-, s Riminiben Olaszországban. A salettei jelenést egy jeles, és korán elhunyt írónk ekkép adja elő: „Van Franciaország délkeleti határában, Isére megyében, Corps cantonban „La Salette” nevű jelentékeny helység, regényes tájkörnyezettel. Az e helység fölötti bérez oldalában marhát legeltetett két pásztorgyermek 1846. Sept. 19-én, úgy, mint máskor; az egyik neve: Griraud Maximin (11 éves fiú); a másiké: Matthieu Melánia (14 éves leány). Szép, felhőtlen idő volt; a nap ragyogott az égen. Délben, harangcsendülésre, mindkét gyermek elkölté szerény ebédjét egy kiapadt kis forrásnál. Erre álom jött szemeikre, s a közel csermely partján, csekély távolságban egymástól, leheveredve, elszenderültek. 2-3 óra közt, Melánia fölébredvén, tehenei után nézett; de nem látván azokat, fölkelte Maximint. Ekkor mindketten a csermelyen átlépven, fölmentek az átelleni dombra, körülnéztek, és marháikat a közel hegy tövében legelni látták. A gyermekek vissza akartak menni a forrásnál hagyott tarisznnyáért; lementek a dombról: 8 ime Melánia a forrás közelében egy nagy fénytömbet pillanta meg, arra Maximint figyelmezteté, s közelebb lépve, a fénytömb megnyílt; abban egy, a forrás melletti kőrákason, egy hölgy ült, szomorúságot jelentő helyzetben, karokkal térdei fölött, s fejével kezei közt. A fénytömb világa vakító volt, s a gyermekek megfélemlettek. Ekkor a hölgy fölemelkedett, kezeit keresztbe kulcsolá, s így szólott a gyermekekhez: »Lépjetek közelebb gyermekeim! ne féljete. Én azért jöttem, hogy veletek egy nagy újságot közöljek.» A két gyermek, felbátorodva, átlépett a csermelyen; a hölgy hozzájuk ment azon helyig, hol aludtak volt, s azalatt, míg velők beszélt, sírt, úgy hogy könnyeit látni lehetett. Öltözeke volt: mindenféle színű rózsákkal borított czipők; sárga kötény; gyöngyökkel kirakott fehérruha; fehér nyakkendő, körös-körül rózsákkal; elöl kissé meghajlott fejkötő, szinte rózsákkal kö-

rítve; főjén korona; egy kis láncz, mellyen kereszt függött, és ezen Krisztus; jobb oldalt egy fogó, balján egy kalapács, a kereszt végén egy más láncz csüngött, körös-körül, mint a rózsák nyakánál. Alakja hosszúkás, fehér volt. S ekkép szólt a két gyermekhez: „Ha népem bűnbánatot nem tesz, akkor kénytelen leszek megengedni, hogy fiam keze rá nehezüljön. Ez olly súlyos, és olly erős, hogy már tovább föl nem tarthatom.” S itt a szép hölgy keservesen panaszkodék, a vasárnap megszenteltelentése, a káromkodás elterjedt gonosz szokása, a böjti s egyéb parancsolatok megszegése ellen. S ezek folytán kinyilatkoztatá, miszerint ha az emberek meg nem javulnak, nagy éhség fog bekövetkezni. De ha megjavulnak, akkor a kövek és sziklák termőföldrökké változandnak. Ekkor kérdé tőlök: „Nem láttatok-e gyermekeim! soha megromlott gabonát?” A gyermekek ‚nem’-mel válaszoltak. Erre a hölgy azt monda Maximinhoz: „Te már bizonyosan láttál, egykor atyáddal a coini mezőn. A szántó föld ura monda atyádnak, menjen, és nézze meg, mint romlott meg gabonája; mindketten oda mentetek. Két vagy három kalászt vettetek kezetekbe, megmorzsolátok, s a magvak porrá váltak; midőn aztán visszatértetek, s alig félórányira voltatok Corps-tól, atyád neked egy darab kenyeret adott, mondván: „Vedd, fiam! egyél; mert nem tudom, valljon jövő évben fogsz-e kenyeret enni.” Maximin azt feleie: „Igen, aszszonyom! emlékezem; de már elfeledtem.” Ezek után a hölgy ismét tiszta francziául ezt monda: „Jól van, gyermekeim! közöljétek mindezt népemmel.” És itt átlépte a csermelyt, s mintegy két lépésnyire ettől, visszafordulván, szóla: „Jól van, gyermekeim! közöljétek ezt egész népemmel.” Ekkor mintegy 15 lépéssel fölebb ment, egészen azon helyig, hol előbb a gyermekek marháik után szétnéztek; de lábai csak végeit érték a fünek, melly fölött mintegy ellebegett. A két gyermek követé őt; Melánia utána, Maximin oldalvást menve, két-három lábnyi távolban. Mielőtt eltűnt, előbb fölemelkedék a szép hölgy, s ez állásban maradt a levegőben egy pillanatig; erre legelől feje, aztán karjai, végre egész teste eltűnt, s mintegy elolvadt a légben, hol csak egy nagy fény csomó maradt hátra. Ezt, a hölgy lábait ékesítette virágokkal együtt, Maximin meg

akarát fogni, de e perczben vége lőn az egész tüneménynek. Ekkor Melánia így szóla Maximinhoz: „Ennek nagy szentnek kellett lenni; Maximin pedig Melániához: „Ha tudjuk vala, hogy nagy szent, akkor azt mondtuk volna neki, vigyen el bennünket magával! A gyermekek még sokáig utána néztek. Távozván a helyről, jókedvűek voltak, és még sokáig beszélgettek a jelenetről; aztán elmentek teheneik után. Ez a csuda-jelenet története. – A pásztorgyermekek, mihelyt haza mentek, elbeszélték a szokatlan jelenetet. Elmondták azt számtalanoknak; mindig hívek maradván kifejezéseikhez: és egyetlen körülményt sem adtak máskép elő. Érdemteljes, és bizalomra méltó férfiak, ennek tanúságai. A csuda-jelenetről hírek csakhamar elterjedt messzi vidékre. A kiapadt forrás vize a jelenet után tüstént megeredt, és számtalan csuda-gyógyulásoknak lőn eszközlője. Zarándok csoportok látogaták a helyet, s az azon pontokon, hol a jelenéses hölgy ült, beszélt, és ment, ültetett fakereszteknél, ájtatos imákat végeztek; különféle érdekes, és drága tárgyakat aggatván a keresztekre. A salettei Boldog-Asszonyhoz intézett könyörgésekre számos nehéz betegek csudamódon meggyógyultak. (V. o., A salettei csuda, s az innen kifejlett kérdés: az állam védkötelme az egyház irányában, Bírányi Ákostól. Huszonkét rendkívüli gyógyulás képezi alapját az esemény csudaminőségi hitelességének.)

A másik csudálatos esemény színhelye Rimini városa, a pápai birodalomban. Az esemény története következő. A n-minii missio-ház templomának mellékkápolnijában, van egy, irgalomról címzett Máriakép. 1850-ki Maj. 12-én fényes nappal e kép szeméi mozogni, ki- s bezáródni láttattak. A jelenlévők tanúságára azonnal számos nép jött össze; úgy hogy fegyveres kart kelle a rend föntartására meghívni. A szemmozgás folyvást tartott. A püspök megyelátogatásban távol-ievén, helynöke közkívánatra a templom főoltárára helyezé az ábrát. A csudás tünemény még nap nyugtakor is folyvást tartott; s azért a napsugár töredezéséből, szemcsalódás-, vagy színjátékból a csuda nem magyarázható ki. Az értesült püspök haza sietett; és bemenvén a templomba, levétette a sz. ábrát, szétszedette ráámját és üvegét; s kitünt, hogy a pusztá vász-

non és olajfestékeken kívül, rajta semmi sincs; mesterséges készület nem találatott, mely a folyvást tartó tüneményt előidézhesse. A főpap tehát szószékre lépett, komoly intő szózatot bocsátván a néphez; Maj. 18-án pedig a csudaképet ünnepélyesen átvitte sz. Agostonnak sokkal nagyobb egyházába. Azóta utak, utcák telvék a látogató zarándokoktól; míg a kép szemei folyvást nyílnak, csukódnak, emelkednek és ereszkednek. A Bolognában állomásozó ausztriai tábornok is elment a lett dologról tudomást szerezni, a hely színére: s meggyőződve az igazságról, tért haza. Két ausztriai hadi tiszt hitlenül közelítettek a képhez, melyet a püspök engedélyével levettek, s kezeikben tartogatva, mindenfelől vizsgálgatának: de a kép olly méltóságos tekintetet vete rajok, hogy lesújtva térdre hullának, s letűzött melldíszeket oda szentelve, a kép előtt hagynák. Maga a helybeli főpásztor is Maj. 19-én áhítattal lépván a sz. alak elejbe, olly édes és szeretetre méltó pillanattal jutalmaztaték meg, hogy megindulva, aléltan rogyott össze. A képet számtalan műértő, vizsga, hinni nem hajló szem vizsgálta, kéz tapogatta. Megvizsgálták azt üveg és ráma nélkül, s a szemjárás meg nem szűnt. Mi több, a szem tekintete nem fás, nem merev, nem élettelen, hanem élet- és méltóságteljes, és leverő, lesújtó, lefegyverző; mellyben nem földi, nem művészi, hanem mennyei, lélekrendítő isteni hatalom s magasság rejlik, melly nem csak gyermekekre, nem gyenge idegű emberek-, és nőkre egyedül, hanem edzett harczfiakra, hiszékenyeknek épen nem mondható katonákra, mívelt, higgadt lelkű tisztekre, térdre késztetőleg, és így megalázólag hatott. Ezen adatok nyilvános lapokból vannak véve. A tünemény valósága kétséget nem szenved. A hitetlenek fűhez-fához kapkodtak, hogy a tüneményt legalább természetes okokból megmagyarázhassák. Azonban hitetlenségök alaptalan. A csudát természetes okokból kimagyarázni lehetetlen. Isten újja ez!

Emlékezetre méltó tovább azon tünemény is, melly évenként Sept. 19-én sz. Januarius vértanú napján történik Nápoly városában. Mit e szentnek megaludt állapotban, üveg-edényben főtartott véréről, a Breviárium azon napi II. No-

cturnumának VI. Lectiójában olvasunk, hogy t. i. e megaludt vér, midőn a vértanúnak feje elejbe tétetik, csudálatra méltó módon fölforr, és egészen friss folyóvá lészen, az minden évben teljesezésbe megy. Roppant, folytonuló csuda ez, mely által Isten a maga szentegyházát évről-évre megdicsóíti, s az igazságnak a maga legfelsőbb csalhatatlan bizonyosságát, szeme láttára az egész hitetlen és eretnek világnak, kölcsönözi.

Végre helyén lesz itt még a híres extaticus (tirol) szüzekről tenni említést. E szüzek története assisi sz. Ferenczre emlékeztet, kit az Üdvözítő ama különös kegyelemre méltattott, hogy oldala-, kezei- s lábaira az ő kínszenvedésének sebhelyeit rányomta. A szüzek neve: Mörl Mária, kalterni, s Lazzari Dominica, caprianai születés. Midőn 1844-ben Tirolba utaztam, nekem is volt szerencsém mind a két szüzet láthatni. (Mörl Mária jelenleg is életben van.) Szép őszi nap délután érkeztem Kalternbe: s legelső gondom vala, Mörl Máriát láthatni. Azonban a sz. Ferencz harmadik rendű, tertiana apáczák kolostorába, hol a jámbor szűz tartózkodott, nem volt olly könnyű dolog bejutni, mint gondoltam. Mégis hő óhajtasom teljesült. Épen azon órában jöttek számos úri vendégek Olaszországból, ellátva engedélylyel a trienti püspöktől. Ezek kíséretében nekem is jutott a szerencse, meglátogatni azt, kiről annyi mindenféle csudálatos dolgokat hallottam. En ugyan nem kételkedtem, hogy a mindenható Isten, ki egykor bámulandó dolgokat cselekedett, és szentjeit különféle kegyelmi ajándékokkal megkülönböztette, még most is képes ilyeneket cselekedni. *Indubitate namque credendum est, eundem esse, Domini nostri Jesu Christi et Ecclesiae orthodoxae, sponsae ejus spiritum, per quem gubernamur, ac dirigimur ad salutem: neque alium esse Deum, qui olim tradidit Decalogi praecepta, et qui nunc temporis Ecclesiam, hierarchiám, instruit, atque regit.* (Sz. Ignác.) Mindazáltal azt, a mit láttam és tapasztaltam, nem felejttem el soha. Midőn a szobába beléptünk, ott láttuk a szüzet szoborként magasra emelt kezeivel, s ég Jelé irányzott szemekkel ágyán térdelni, önmagáról és az egész világról megfeledkezve. Épen csütörtök volt, vagyis azon nap, mellynek előestéjén Krisztus Urunk kínszenvedéséről

kezdett elmélkedni. Az elragadtatás több óráig tartott; tanúja és szemlélője levén dolgoknak, mellyeket emberi nyelv ki nem beszélhet. Krisztus kínszenvedésének sebhelyei nyilván láthatók valának a szűz kezein és lábain, mintegy tompa szögnek alakjában. A jelenet lélekrendítő hatást gyakorolt mindnyájunkra. Kaltérnből Caprianába rándultam, Dominicát láthatni. Ezen szűz 12 esztendőnél tovább szünetlen ugyanazon állásban feküdt, ágját soha el nem hagyva, sem az ágyneműeket, u. m. lepedőt, vánkost stb. nem változtatva. Ennyi idő óta semmi-féle étel, vagy ital nem érinté száját, kivéve az Úr testét, mellyben hetenkint részesült. Folytonos betegeskedése, s különféle szenvedései miatt melle magasra dagadt, sőt egész teste összezsugorodott. Fején és kezein kívül egy tagot sem volt képes mozdítani, szemeire soha álom nem jött: s mégis tekintete olly tiszta s nyugodt vala, mintha csak most ébredt volna föl álmából. Valamint Mörli, úgy e szűz is Krisztus kínszenvedési sebeit viselé kezein, lábain, oldalán és fején. E sebekből minden pénteken a friss vér olly bőven patakzott, mintha csak akkor kapta volna a sebeket. Én is vérrel elborítva találtam őtet. Valamint Kaltem-, úgy Caprianában is számos természetvizsgáló s orvos megfordult, a csudatényről magának tudomást és meggyőződést szerezni. Mindnyájan álmélkodtak rajta; a tünetényt természetes okokból nem tudván megfejtteni. S csakugyan hol veszi magát az a sok vér, melly minden pénteken olly bő mértékben ömlik a szűz sebeiből? Mint lehetséges, hogy annyi vérvesztés mellett minden étel, ital és álom nélkül élhessen? S miért épen pénteken áradnak meg a sebforrások? Ez bizonyára olly tünetény, mellyet sem az orvosok, sem a természet-tudósok nem képesek megfejtteni.

o) M e g t é r é s e k a k a t h. h i t r e .

„Sit gloria Domini in saeculum: laetabitur Dominus in operibus suis.” (Psalm. 103.)

Alig van korszak, mellyben a kath. egyház, majd elmés hazugságok, majd botrányos elferdítések, és szenvedély szülte hitszegések által inkább ostromoltatott volna, mint a kérdéses

korszakban. Itt a jó anyát elpártolt gyermekei keserítik, ott az ős ellenség nem hagy föl rágalommal; amott vesztére tör az álnokság, s szégyen- és gyalázatba akarja őt ejteni. Azonban bármint szaggassák a szeretetteljes anyának keblét némelly tőle elpártolt gyermekei, bármikép tornyosuljanak föl ellene a régi ellenség országának koromsötét fellegei, s dühöngjenek annak vesztére törekvő, őt mindenféle szó- és írásbeli hazug ráfogásokkal alacsonyul halmozó s becstelenítő ellenei: mi épen a mostani borús, és veszélylyel fenyegetődző viharok sötét mélyéből szemléljük a legszebb fénysugarokat egyházunk egén fölvilanni, s azt hisszük, miszerint alig volt egélyi tekintetben egy jobb és boldogabb jövődöbei kilátásra több igény, hogy sem ugyanezen korszakban. Míg a távolban örvendetes hírért veszszük azon győzedelmeknek, mellyeket naponkint vív ki a vitézkedő egyház, az álhit-, babonáság- és bűnön, míg térítői a déli földszarktól az éjszakiig, fa-keresztrel fegyverezve újabb foglalásokat tesznek, azalatt Európában is látjuk Jezus ama szavait megerősítve: „Leszen egy akol, és egy pásztor.”

Az Isten ígéje nincs megkötözve. Az ész és szív, úgymond egy jeles férfi, igazság után sóvárog. A sokféle vallási habozások és vélemények közt a katholicismus az, mellyre az igaz evangélium után sóvárgó halandó bizton tekinthet; a katholicismus, melly az igazság jeleivel minden időben fényeskedik; melly minden meghamisítás nélkül, fölszentelt pásztorok által hirdeti az ígét; minden szenny nélkül tanítja az erkölcsi tudományt, és apostoli mód szerint küldi törvényes, fölszentelt papjait. Innét van, hogy sokan a különféle felekezeti tévelyek tengerén nyugpontot nem találván, a Szentlélek kegyelem-sugaraitól fölvilágosítva, buzgón keresik az üdvözítő Jézus által alapított vallást; és mivel Isten nem hagyja őket hiában keresni, az óhajtott igazságot föltalálva, vágy va-vágnak bevétetni azon egyház kebelébe, melly lelkök nyugalma megadja.

Igen hosszasnak kellene lennem, ha mindazokat elő akar-nám sorolni, kik legújabb időkben a kath. hitre tértek. Azért elhallgatván itt ama számtalan köz sorsú szegényeket, kik a hit és jószágos cselekedetek által fölvetettek a kath. anyaszentegy-

házba, a nélkül, hogy csak neveik is a hírlapokban megemlégtettek volna: csak azokból emelek ki néhányat, kiket nemes születés, kiváló tudomány és feddhetetlen élet megkülönböztettek egyebek fölött, minők például: Stolberg Lipót Frigyes, Schlegel Frigyes, Haller Lajos, Werner Zachariás, Newman, Spencer, Molnár E., Müller Ádám, Jarcke, Phillips, Herbst, két Möller, Haas, Hurter, Florencourt, Masen, Gfrörer, Feilding, Villeforce, Ratisbonne Alfonz, Kohn Armin, Hahn-Hahn Ida grófnő, stb. És a kath. egyház méltán örvendhet a megtérőknek, kik buzgó imádság közt, és Istennek felvilágosító malsztjáért szakadatlanul esdve, hosszas törekedések után határozta el magukat e fontos, és az egész örökkévalóságra eldöntő lépés megtevésére. Igen, örvendhet a kath. anyaszentegyház; mert olly fiakat kapott bennök, kiket nem földi érdek, nem gazdag jutalom, nem emberi tekintély, hanem erős meggyőződés hozott keblébe. Történtek ugyan némelly eltérések is, kivált mióta a korlátlan szabadság, és kegyetlenség tárogatója megfúvatott. Azonban ide is ráillik a közmondás: „A szelmem ragadja el az ép magot; sőt a hátra maradt búza annál tisztább lesz. Közülünk mentek ki, de nem közülünk valók voltak; mert ha közülünk valók lettek volna, átalán fogva megmaradtak volna velünk.” (I. Ján.2,19.), „Ecclesia luna dicitur”, úgymond sz. Cyprián: „quia continuo ereseit in Sanctis, decrescit in peccatoribus.”

p) Az új s z e n t e k .

Omnes isti in generationibus gentis suae glóriám adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus.’ (Ecoles. 44, 7.)

A világnak egy társadalma sem képes annyi hősoket felmutatni, mint a mennyit számlál a kath. egyház. Ezen egyházban kezdettől fogva találkoztak az erény, és önfeláldozás magasatos példányai, kik Isten ajándékaival híven sáfarkodva, Krisztus képévé, s hasonlatosságává képeztettek, kik hitökkel „országokat hódítottak, igazságot munkáltak, kinyilatkoztatást nyertek, oroszlánok torkát bezárták, és az idegenek táborait megfordították”.

(Zsid. 4, 33-34.) Elejétől fogva találkoztak sz. életű hívek, kik az erényt nem önszeretéből, hanem Isten szeretetéből gyakorolták, kik dicsőségek eseményét nem önszeretetre, s öndicsőségek vadászására, hanem egyedül Isten szeretetei-, s dicsőségére építék, kik maguknak nem tulajdonítanak semmit, hanem mindent Isten malasztjának; s jutalmukat nem önmaguk tetszésében keresték, hanem Isten kedvében és kegyelmében. Az isteni kegyelem élő forrásánál terepélyes fává növekedtek, zöldelek, virágnak, és az örök életre méltó gyümölcsöket teremnek. A napnak számosak sugarai, úgymond sz. Cyprián, de egy a világhosság; a fának sok ága van, de egy az ereje, gyökérben alapulva; egy forrásból több folyam ered, de az egység föl van tartva a származásban: úgy Jézus egyháza az egy igazság mennyei világától elárasztva, az egész földre kiterjeszti sugarait. Az Úr a szőlőtő; s csak benne maradva, hozhatni gyümölcsöket. Ő monda: „Nélkülem semmit sem tehettek. Én vagyok a szőlőtő, ti pedig a szőlővesszők; valamint a vessző nem hozhat gyümölcsöt, ha a tövön nem marad, úgy ti sem, ha bennem nem maradtok.” (Ján. 15.) Mindazon szentek, kik az egyházat kezdetül fogva megdicsőítették, ez isteni kútfőből meríték erejüket. Krisztus élt bennök. Krisztus bölcsesége volt tudományuk. Krisztus szeretete lelkesítte őket; vagyis éltek ők, sz. Pál szavai szerint: „éltek, de már nem ők, hanem élt bennök Krisztus.”

Mi a kérdéses korszakot illeti, jelenleg sem hiányzanak keresztények, kikben Krisztus él, és kikről ájtatosan hiszünk, hogy a választott dicsőültek seregét nevelendik a mennyországban. Igaz: „Ante obitum nemo beatus.” Míg e földön élünk, addig különféle veszélyek- és kísérteteknek vagyunk kitéve. Még azok, kiket bámul a világ, és erényeikért magasztal, sem biztosak, hogy el nem esnek. Mindamellet e korszakban is hathatósan működik Krisztus lelke; s az anyaszentegyház szintolly illatos virágokat hajt, szintolly zamatos gyümölcsöket terem, mint más korszakokban. Ha leszállnánk a gunyhók mélyébe, a kórházak- és egyéb szenvedő hajlékokba, ha megtekintenők a fogházakat, a zárdákat, a sivatagokat, leginkább pedig az alázatos házi tűzhelyt, vajmi fönséges látvány terülne el szemünk előtt. Vannak, kik homályban töltik éltöket, és

abban halnak meg; kik annál szentebbek, minél kevésbé ismeri őket a világ, és kik mintegy elbúznak alázatosságukba. Itt vannak „a lelki szegények” azaz: kik szívesen szegények, vagy ha gazdagok is, de lelkiképen kivannak szegények lenni; azért úgy élnek, hogy másoknak is jusson; úgy élnek, mintha semmijek sem volna. Itt vannak „a szelídek”, kik a haragot, és bosszúvágyat elnyomják; kik jól tudják, hogy ha tigrist, oroszlánt, farkast, hiénát, krokodilust lehet szelídíteni, annál inkább észszel és vallással bíró embert. Itt vannak „a sírók, és szenvedők”, kik bajaikban az Isten ellen nem zúgolódnak, hanem keresztyeket Istenért, és szívesen viselik. Itt vannak „az irgalmasok,” kik a közös pénzvágyat elnyomva, kicsinyből keveset, sokból sokat adnak a szűkölködőknek. Itt vannak „a tiszta szívűek,” kik a leghatalmasabb testi ellenséggel minduntalan küzdve, a legkegyetlenebb ostromlásoknak vitézül ellentállva, szívüket tisztán megőrizték. Itt vannak a „békeszeretők,” kik Jézus példáját követvén, elleneiket is szeretik, és Istenért a becsmérleést és rágalmat békével tűrik. Itt vannak, kik „üldözést szenvednek,” mert valamint Jézus türés- és szenvedéseken keresztül az örök dicsőségbe jutott, úgy ők is. És mit mondjak a felebaráti szeretet azon hőseiről, kik hely- és személy-különbség nélkül ápolják a betegeket; kik egész éltökben önmegtágadást és bűnbánatot gyakorolva multak ki; kik Isten iránti szeretetből minden kényelmöket, munkásságukat, vagyonukat, sőt legnagyobb kincsöket, életöket is feláldozni elég erősek valának. „Testeik békével nyugosznak, jó hírok pedig él nemzetségről nemzetségre. Népek beszélnek bölcseségöket, és dicséretöket hirdeti a gyülekezet.” (Sirák f. 44,14-15.) Es az Isten nem hagyja dicsőült választottit a homályban. Csudákkal, és más csalhatlan jelekkel mutatja ki szentségöket, s napfényre hozza. Az egyház főpásztora minden évben új boldogok és szentek neveivel gyarapítja ama dicskönyvet, melybe csak azok vétetnek föl, kiket maga az Isten olyanokul megismertetett. E könyv a világ végéig befejezetlenül fűg állni, az Úr szentéinek befogadására. 1839 óta következő szentek és boldogok nyilvánítottak tiszteletre méltókul: Liguori Alfonz

Mária, Girolami Perenoz, keresztről nevezett János és József, Sanseverino Pacificus, Canisius Péter, Britto János, Bobola András, Peccador János, Mária Francisca szűz, Germaine Cousin, Marianne de Jesu, Paredes Mária Anna, Giuliani Veronika stb. Ezek ama dicsó szentek, kiket legújabb időkben ezószólkul jelölt ki az egyház; tiszteletökre a világ minden részeiben oltárok emelkednek, s nevök örök dicsőség lángtűzében ég a ker. világ előtt.

Isten látogatásának nyomai a kérdéses korszakban.

„Laetati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala.”

(Psalm. 89.)

A korszak hitéletének emelkedése-, vagy hanyatlására nagy világosságot derítenek azon csapások, mellyek Isten látogatásának neve alatt régóta ismeretesek. Ilyen csapások: az éhség, a drágaság, a sovány termés, a perzselő hőség és fagyasztó dér, a jég-eső, s mennykövek pusztítása, a sáskák, cserebogarak, hernyók, és egyéb kártékony férgek szaporodása, a mindeneget emésztő tűz és vízarádások, a marhavész, a forradalmak és háborúk, az epemirigy, és egyéb vést lehelő járványok. Ezek azon csapások, mellyekkel él az Isten, részint azért, hogy a szunnyadó, vagy végkép elaludt, Isten és ember iránti szeretet föleszméljen, részint azért, hogy a bokrosodó gonoszság magát el ne bízza, vagy megfenyítették. Vannak ugyanis emberek, kik a rendes és közönséges utón, különösen a földi áldás és jótétemények mindennap tapasztalt eszközei által, meg nem javulnak: azért küld az Isten ostort, és csapásaival látogatja meg őket; hogy ekkép megtérvén, tiszta szív- és lélekkel teljesítsék kötelmeiket. Átalában mondhatni, hogy a szenvedések és fájdalmak nem az Isten haragjának, hanem az Ő szeretetének jelei. íme egy-két példa:

Dávid király, az Urnak ezen szíve szerinti embere, egykori feddhetetlen életét kettős gonoszsággal, úgymint ház-

ságtöréssel és orgyilkossággal szennyezé be. De az Úr könyörölni akarván rajta, nehéz csapásokat bocsájta rá; mikép ezt az ő története bizonyítja. (II. Kir. 11.) Dávid megismeré az Úr látogatását; megbánta vétkeit, és igaz töredelmesség által visszatért az erény és igazság ösvényére, mellyet elhagyott vala. Manasses, Izraelnek nagy fejedelme, megfélekedvén az igaz Istenről, a bálványoknak templomokat és oltárokat építtetett; és ártatlan vért ontván, magát mindennemű gonoszságnak átengedte. „Inté ugyan az Úr Manassest, és az ő népét; de nem akarán az Úr figyelmezni. Rajok hozta tehát az Úr az assyriai király seregének vezéreit, kik elfogák Manassest, és lánczokkal megkötözvén, s békókba vevén ötét, Babylonba vitték. De szorongattatásaiban könyörge az Urnak, az ő Istenének, és bűnét megbánva, nagyon megalázá magát őseinek Istene előtt; hozzá folyamodék, és buzgón esedezék neki: tehát meghallgatta imádságát, és visszahozá őt Jerusalembé, az ő országába; és megismeré Manasses, hogy ő, az Úr, legyen az Isten. Ezek után fölépíté Dávid városának külső falát, s kiirtá az idegen isteneket, s kiveté a bálványképei az Úr házából; sőt minden oltárokat, mellyeket az Úr házának hegyén építe, kihányata a városon kívül. Az Úr oltárát pedig visszaállítván, rajta engesztelő és hálaadó áldozatokat mutatott be, s megparancsolá Judának, hogy csak az Urat, Izrael Istenét tiszteljék. (II. Krón. 33.) És a sz.-írás lapjai telvék hasonló példákkal, hogy az Istennek nem telik kedve a büntetésben, hanem a kímélésben: még ha haragszik is, azért haragszik, mert szeret bennünket; büntet mulandó csapásokkal, hogy ne kelljen büntetni örök kárhozattál. S mennyi emlékeit találjuk az ő béketűrő s irgalmas kegyelmének a szentek példáiban, saját és kortársaink életében! Mi lett volna például egy Magdolnából, ha fertelmes kicsapongásainak közepette az igazságos Isten őt kiszólitja, s nem enged neki időt a javulásra? Mi lett volna egy Saulból, ha damaskusi útjában őt a villám agyonsújtja, midőn t. i. fenyegetve, s öldökölve tört a keresztények ellen, s Jézusnak újon született egyházát bölcsőjében megfojtani igyekezett? Mi lett volna egy Ágoston, Pelagia, Thais, Eudoxia, egyiptomi Mária, cortonai Margit,

és más bűnösökből, ha az Isten azon pillanatban véget vet életöknek, midőn még a bűn fertőjében el voltak merülve? De minek hozok föl példákat a távol időkből, miután a kérdéses korszak is számtalan illynemű eseteket képes fölmutatni. Mi lett volna például némely könnyelmű, és vallásgunyoló emberből, ha az isteni ítélet azon pillanatban hangzik el feje fölött, midőn őrzöngő esztelenségében káromolva beszélt dolgokról, mellyek szentek és tiszteletre méltók? Mi lett volna némely ügyvéd-, és igazság-szolgáltató bíróból, ha az isteni igazság bosszuló karja akkor éri el őt, midőn idegen jószágra terjesztvén ki kezeit, az özvegyek, árvák, és más gyámoltalank rovására jutalmat mert elfogadni, hogy az igazság szeméit bekösse? Mi lett volna mindnyájunkból, ha a környöruletes Isten időt és módot nem nyújt a javulásra? Vagy milyen panaszkodhatnánk, ha bőven adakozó kezeit egészen megvonná tőlünk; miután jótéteményeit annyiszor megutáltuk, és rosszra fordítottuk? Panaszkodhatnánk-e, ha minket, kik atyai intésével annyiszor daczoltunk, szívünk romlott érzelmeinek egészen odaengedne? S mégis vajmi kegyesnek mutatja magát irányunkban az Úr! A természeti javak még mindig nyitva állnak előttünk. A szenvedélyes kéjencz még mindig örvend egészségének, noha legnagyobb felelősségére annyiszor visszaélt vele. A telhetetlen dúsgazdag még mindig élvezi a szerencse, s jóllét javait, noha a vallás és az öntudat legszentebb törvényeit lábaival taposá; a henye tékozló még mit sem tud a szükségéről, noha gonosz cselekedetei által a javak élvezéséhez minden jogát elvesztette. A bűnös megveti az utat és az eszközöket, mik javulására szolgálnak, elzárja füleit az Isten szözata elől: s az Úr még sem szünik meg gondját viselni, s üdvösségét munkálni. Oh isteni irgalomnak megbecsülhetetlen mélysége! Uram! mi az ember, hogy megemlékezel róla? S mi a bűnös, hogy így pártját fogod? Ki ne akarna a legszívélyesebb bizalom- és megnyugvással az isteni kegyelem trónjához járulni?

Azonban fájdalom! mindig találkoznak javulni nem akaró bűnösök, kik az Isten jószágára támaszkodván, azt mondják: „Ha olly jó és kegyes az Isten, ezentúl is el fog túrni. Mi a bűnben eltöltött néhány esztendő, egy végetlen irgalomhoz képest? Az Isten kegyelmébe fogad, ha késő vénségünkben

térünk is meg, és fölteszszük magunkban, miszerint éltünket megjobbítjuk.’ így szokták némellyek magukat ámitani. Mivel az Isten bűneik és gyarlóságuk iránt béketűrő, tehát annál szabadabban akarnak élni; szüntelen csak az Isten jóságát és béketűrését emlegetvén, szentsége-, s megvesztegethelen igazságával pedig nem gondolván. Egyébiránt, úgymond sz. Ágoston: „Ne mondja senki: íme! vétkeztem tegnap, és az Isten nem bántott; vétkeztem ma, és ma sem bántott; s mivel sem tegnap, sem ma nem bántott, tehát holnap is vétkezem. Tehát csak az irgalmasságot nézed, az igazságra nem is ügyelsz? Azért kíméi meg az Isten, hogy megjobbulj; nem pedig azért, hogy a gonoszságban megátalkodjál.” És, mint egy másik sz. férfiú mondja: „Abból, hogy még megbüntetve nem vagy, nem az következik, hogy nem is lészesz megbüntetve; hanem inkább az, hogy sokkal nagyobb és súlyosabb büntetés vár rád.” Ki nem emlékezik Jerusalembre, ama kemény nyakú városra, melly üldözvén a prófétákat, nem akará megismerni, mi javára szolgálantott; s végre magát, az élet fejedelmét keresztre feszíté. Ki nem tudja, hogy csak 40 év múlva jött rá a büntető ítélet, mellyet neki az Üdvözítő megjövendölt. Az Isten sokáig béketűrő a bűnös iránt, hogy megtérjen; de ha megtelt vétkeinek mérlege, akkor nem váraozik tovább, hanem büntet. Majd zivatart, és szerencsétlenséget küld fejünkre, hogy a kiket szeretetének minden áldásával sem tudott a jóra édesgetni, legalább haragjának büntetésével rettentsen el a gonosztól. Majd vesztesség- és kárvallással ébresztget bennünket, hogy egy nagyobb vesztességnek, vagyis lelkünk örök romlásának elejét vegye. Majd beteg-ágyra fektet minket, hogy végre magunkba térjünk, s felocsúdván halálos álmunkból, annál nagyobb készséggel engedelmeskedjünk az isteni szózatnak. „Hagyja el útját az istentelen, és gondolatait a gonosz férfi, s térjen az Úrhoz, ki könyörül rajta, s a mi Istenünkhez, ki igen kész a megbocsátásra.” (Isai. 55, 7.) S boldog az ember, a ki önüdvére megismeri látogatásának napjait. Igaz ugyan, hogy az illy penitencziatartás erőszakos kénytelenségből ered; de ha magunkat a viszontagságoknak, mint Isten rendeletének aláztatosan alávetjük; ha megismerjük, és megvalljuk, hogy

bűneink még többet érdemelnek; ha azon okból tűrjük béke-
ségesen, hogy így az isteni igazságnak eleget tegyünk: ekké-
pen az előbb akaratunk ellen ránk bocsátott büntetés, szabad
akaratból vállalt penitenciává változik. Vagy nem lesznek-e
az Isten előtt olly kedvesek, olly foganatosak azon büntetések,
mellyeket ő maga határoz, és ránk mér, mint azok, melyeket
mi választunk? Ellenben jaj annak, a ki még a fenyítékre sem
ébred föl! Rajta teljesedik be a közmondás: „Lassú lépéssel ha-
lad az Isten haragja, s a későséget keménységgel pótolja ki.”
E mértéket feladott kérdésünkre alkalmaztatván, meg kell
vallanunk, hogy Európát a kérdéses korszakban az Isten min-
den kigondolható csapásaival látogató meg; és bizonyára nem
ok nélkül. E csapások közt első helyen áll:

a) Az éhség.

„Cibabis nos pane lacrymarum, et potum da-
bis nobis in lacrymis in mensura.” (Psalm. 79.)

A korszak bűnei közt kiváló helyet foglal az élvezetvágy
és torkosság. Alig tudok korszakot, melyben e mirigy annyira
elhatalmasodott volna, mint épen korunkban. Vannak em-
berek, kik a világ hiúságaitól elvakítva, minden erejüket csu-
pán egy tárgyra, e mulandó élet örömeinek megszerzésére s
élvezésére pontosítják össze; nem figyelmeztvén a sz.-írás sza-
vaira: „Jaj nektek, kik jól lakoztok, mert éhséget fogtok szen-
vedni.” (Luk. 6, 25.) Igaz ugyan, már hajdan is találkoztak
élvsóvár emberek, kik tagadván a jövőendő életet, az érzéki
örömeiket, mint az ember legfőbb boldogságát magasztalák;
akkép vélekedvén: „Vakeset, hogy születünk; és ezután is
úgy leszünk, mintha nem is lettünk volna. Nevünk idővel fe-
lejtve lesz, és cselekedeteinkről senki meg nem emlékezik. El-
enyészik életünk, mint a felleg nyoma, s eloszlik, mint a köd,
mellyet a nap fénye úz, és annak melegsége lever. Eletünk el-
múlik, mint az árnyék, sírunkból nincs visszatérés; mivel az
bepecsételtetik, és onnan senki vissza nem jön. Nosza tehát,
használjuk a jelenvaló javakat, és a teremtménnyel, mint if-

jak élni siessünk. Drága borral és kenetekkel töltözzünk: és életünk virágát ne mulasztjuk el. Ékesítsük magunkat rózsákkal, míg el nem hervadnak; egy mező se maradjon bujaságunk nyoma nélkül. Senki se legyen feslettségünkben részetlen; mindenütt hagyjuk vígságunk jeleit: mert ez a mi részünk, ez a mi erősségünk. Nyomjuk el a szegény igazat; ne kíméljük az özvegyet; ne becsüljük az éltes öregnek ősz haját. Erőhatalom legyen igazságunk törvénye.” (Bölcs. 2.) Így vélekedének már hajdan is némely hitetlen emberek; és ekképen erőszakos kéjmámorukban testi-lelki veszedelmükbe rohantak. De ezeknek még nem világított az üdvösség evangéliuma, mint korunk fiainak. Annál fájdalmasabb, hogy minden fölvilágosodásunk daczára, találkoznak keresztények, kik megfélekedzvéen a sz.-írás szavairól: (Mát. 16, 24. Luk. 9, 23. Phil. 3, 7.1. Kor. 6, 10.) csak azon törik fejőket, mikép mulathassák magukat, s élvezhessék minél nagyobb mértékben a mulandó világ örömeit; ezekről mondja az apostol: „Inimici crucis; quorum finis interitus, quorum Deus venter est.” (Phil. 3, 48.) E szerencsétleneken kívül vannak egyes könnyelműek is, kik noha nem akarnak elvből ellenségei lenni a keresztnek, mégis az Isten adományaival visszaélnék. Rajtuk is teljesedik az ítélet, hogy a dözsölők megemésztetnek, és utóbb rongyokkal takaródnak. (Sirák f. 27, 34.) A hol sok a dinom-dánom, nem marad el a szánom-bánom.

És az Isten nem késik bosszújával. Eszközei e végre, mikép a történetírásból tudjuk, s naponkint látjuk, igen sokféle; minthogy majd az élvezet terjesztőit, s a csábítókat szőlítja ki a világból; majd mindennemű nyomort, rossz termés, fergetegeket, áradásokat, földrengéseket stb. által, bocsát a népekre; majd nyavalákat terjeszt el köztük, mellyek őket, mint a korhadt erdőket megritkítják, és fölemésztik.

Midőn hajdan a zsidó nép a pusztában zúgolódnék a miatt, hogy nem volna más élelme a mannán kívül, az Isten fűrjeket küldött neki. De még fogaik közt vala a hús, még meg sem emészték azt, már felgyuladt az Úr haragja a nép ellen, és megveré a népet igen nagy csapással; úgy hogy az a hely, „kivánság sírjainak” neveztetnék el: mivel ott temettetek el a

a kíváncsi nép. (IV. Móz. 11.) Így járnak korunk élvsovár fiai is.

Egyébiránt midőn az orvos a torkosság által megrongált beteget meg akarja gyógyítani, böjtöt rendel számára, s megtartóztatást parancsol. Így cselekszik a mennyei Atya is. Ő is, midőn mértéklenkedő fiait a kötelesség útjára akarja visszavezetni, elvonja tőlök adományait; hogy így, a kiket bőkezűségének áldása nem volt képes megjavítani, legalább megvont kegyelmének hiánya hozzon észre. Így javult meg a tékozló fiu is; a ki, míg jól ment dolga, sem az Istennel, sem az atyjával nem gondolt. De íme, minekutána mindeneket megemészített volna, nagy éhség lőn abban a tartományban, és ő is szűkölködni kezdett. És elmenvén, a tartomány egyik lakosához adta magát; ki őt mezejére kiküldé, disznókat őrizni. S kívánja vala hasát megtölteni azon moslékkal, melyet a disznók esznek vala; de nem engedtetek neki. Magába szállván pedig, monda: „Hány béresek bővelkednek kenyérben atyám házánál; én pedig majd éhen halok meg. Útnak indulok; elmegyek atyámhoz, és ezt mondom neki: atyám! vétkeztem az ég ellen, és te ellened. Már többé nem vagyok méltó, fiadnak hivatni; csak béreseid közé fogadj be engem.” Fölkelvén azért, elméne atyjához. Mikor pedig még távol volna, meglátá őt atyja, s irgalmasságra indíttatván, eléje futa, nyakába borult, és megcsókolá őtet. És monda neki fia: „Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened; már többé nem vagyok méltó, hogy fiadnak hívassam.” De atyja szólítá szolgálait: „Hozzátok elő a legdiszebb köntöst, és abba öltöztessétek fel (öket; és adjatok gyűrűt kezére, és sarut lábaira. Vezessétek ki a hizlalt borjút, és öljétek meg; és együnk, vígan mulassunk. Mert íme az én fiam meghalt vala, és megelevenedék; elveszett vala, és megtaláltaték.” És kezdenek vígan lakozni. (Luk. 15, 11-24.; S így az éhség megtanította a tékozló fiút, atyja kegyelmét megbecsülni; s ösztönül szolgált neki, hogy megtérjen és éljen. S a tékozló fiú nem egyetlen példa a világtörténelem hasábjain.

Igaz ugyan, hogy valamint a többi csapások, úgy az éhség is nem egyedül a bűnösöket sújtja, hanem olykor az igazakat is. Igen: ha kérdjük, mit vétett a jámbor földművelő,

hogy vetéseit vihar, jégeső, s kártékony férgek pusztíták el; mit vétettek azon családok, melyekre nagyobb súlylyal nehezedik az Úr keze; mit vétett az ártatlan csecsemőre, hogy éhség idején ő is kénytelen szenvedni? Ki ismeri a végzet rejtélyes utait? „Numquid iniquitas apud Deum?” Hív az Isten, így bátorítja a nemzetek apostola is a korinthusiakat, mondván: „hív az Isten, ki nem hagy titeket a fölött kísértetni, mint erőtök bírhatja; sőt inkább a kísértettel együtt erőnövekedést is szerez, hogy annak ellene állhassatok.” (I. Kor 10, 13.) „Ne gondoljuk, úgy mond aranyházú sz. János, hogy az Úr minket elhagyott, és megvetett, ha megkísértettünk; sőt ez legyen legbizonyosabb jele annak, hogy az Isten gondot visel ránk.” Ugyanaz mondja: „Azok közül, kik Istennek inkább tetszettek, soha sem volt csak egy is minden baj nélkül.” Sz. Vazul pedig így bátorítja a híveket: „Valamint a hajó-kormányzót szélvész, a bajnokot küzdőhely, a katonát háború, a nagylelkűt ínség próbálja meg, Úgy a ker. embert a kísértet.” Annyi bizonyos, hogy valamint a csillagok éjjel világítanak, nappal pedig elrejtvék, úgy a jámborok erénye, melly boldog napokban alig tűnik föl, a viszontagságok idején annál dicsőbben világít, és fénylik. S ki nem ismeri az isteni gondviselésnek azon bölcs bánásmódját, mellynél fogva egyiket szegénységbe süllyeszti, hogy a béketűrés nagy erénye által keresse Isten országát; másnak meg vagyont ad, hogy adakozás által keresse üdvösségét. S boldog, a ki mást boldogíthat.

Mi már a kérdéses korszakot illeti: Európát az éhség több ízben sanyargatta, kivált 1847-ik év folytán. Ez évben Írlandban az éhség olly borzasztó fokra hágott, hogy O' Connel egy, a parlament előtt tartott szívreható beszédében, Írhon népességének egy negyedrészt elveszendőnek jósolta, ha óvó-szerekről még jókor nem fog a kormány gondoskodni. S csakugyan nem csak az éhség, hanem ennek következtében bizonyosragály is pusztított. A halandóság naponkint rettentő mértékben növekedék. Cork városának egyik temetőjében csak egy nap alatt 100-nál több halottat temettek, s az ottani szegények házáinak egyikében egyszerre 44 ember feküdt hal-

va. A skibbeerenyi és bantryi dologházakban hetenkint 400 ember halt meg. Az angol kormány tetemes összeggel járult ugyan a nyomor megszüntetésére, de a bajnak elejét venni még sem sikerült. Ugyanazért az angol királyné prot. egyházfőnöki hatalmával élve, országos böjtöt parancsolt alattvalóinak; az azt megtartani vonakodókat büntetéssel is fenyegetvén. „Mi, és a mi népünk”, mondatik a királyné rendeletében, „meg kívánjuk alázni magunkat a mindenható Isten előtt, hogy tőle bűneink bocsánatát nyerjük; s a legáhitatos- és ünnepelesben akarjuk a mi imádságainkat és esedezéseinket az Ő isteni sz. fölsége elé vinni; hogy az Úr elvegye rólunk az ő súlyos látogatásait, mellyek alatt jelenleg nyögünk.” A rendelt napon a parancsolat következtében meg is tartatott a böjt; azonban a prot. lapok legtöbbjeinek nyílt rosszalása-, sőt vállaltalan gúnyjával is. Annál nagyobb figyelmet ébresztenek azon jótékony adakozások, mellyeket az éjszak-amerikai kivándorlóit Írlandiak éhenhaló testvéreik számára az anyaországba küldenek. „A Timesnek new-yorki levelezője a new-yorki bankoknál tett tudakozásai után, tudja, hogy az Írlandból kiköltözött napszámosok, férfiak és nők, csupán az 1846-diki november- és decemberben 175-000 dollárt (mintegy 350,000 p. ftot) küldtek kegyes adományul Írlandba. Az egész lefolyt 1846-ik évben e küldemények (egyedül New-Yorkból) 161,000 ft. sterlingre (tehát 1,610,000 p. frtra) mentek.” És a kath. világ valamennyi tartományaiban jubilaeumi ájtatosságok tartottak, e rémítő csapás elhárítására; és segélyezések gyűjtettek. Egy idő tájban Silezia, Graliczia, s Magyarország némelly vidékein, kivált az ország felső megyéiben, iszonyú éhség tört ki. Itt is fordultak elő halálozások; azonban hogy a baj mélyebben nem hatott, a megyei hatóságok erélyes intézkedései-, s a nemes honfiak bőkezű adakozásainak köszönhetni. Vagy talákozott volna-e ember, még inkább keresztény és honfi, ki saját véreinek ínség sajtolta könyeit részvét nélkül tekinteni, jajjait hallani tudta volna, s nem törekedendett azok csillapításához minden erejétől kitelhető módokon járulni? Az ország rendéi, látván az ínségnek ijesztő fokrai emelkedését, az éhenhalók megmentésére magán-adakozásaikon kívül a nemesi

pénztárakból tetemes összegeket adadni határoztak, mely pénzen gabona vásároltatott, és a szegények közt eledelül kiosztatott. Hasonlóképen a kath. egyháziak is vetélkedtek a jótékonyásban. Az ország primásának bőkezű példáját követték a többi főpapok és lelkipásztorok. Kiváltképen szívreható azon főpásztori levél, mellyet írt az eperjesi kath. g. püspök megyéje papságához, midőn az iránt megkerestetett, hogy a g. k. templomok tulajdonához tartozó gabonának kiadását engedné meg; az engedelmet megadá, nem csak, hanem megyei papságát is oda utasítani méltóztatott, hogy a szükség idején az Isten élő templomait, vagyis a híveket mindenkép ápolni iparkodjanak. „Multum enim praestant templa viva Spiritus S. materiali parietum compagini; nec piacere Deo potest domus, instructa et ornata opibus, quas immisericors in pauperes durities ab ore esurientium subtraxisset. Non tamen hactenus vestra, filii dilectissimi! se teneat misericordia; sed quantum facultas suppetit, servata crescentis calamitatis proportione, magis ac magis abundet: ne deforme inhumanitatis stigma quisquam vestrum incurrat; ut forte repositos, quos tamen tineae et aerugo consumunt, furesque suffodiunt, et auferunt thesauros custodiendi studiosior, quam ad conservandam, maximas, et proprias divitias cleri constituentem plebem, propensus videatur. Atqui: „noli prohibere eum, qui potest bene facere”, monet Scriptura. Prov. 3, 27. Si vales, et ipse, bene fac. Holocausta arietum, et adipem pingvium nolui; sed – discite benefacere, et subvenite oppresso;” et „si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.” Isai. 1. „Ignem enim ardentem exstingvit aqua, et peccata eleemosyna delet.” Sirac. 3, 31. Ideo: „qui habet duas tunicas, det non habeenti; et qui victualia habet, faciat similiter.” Luc. 3, 11. „Qui enim habet victum mundi, et videt fratrem suum necessitatem habentem, et claudit viscera sua ab eo, quomodo manet charitas Dei in ipso”? I. Joan. 3, 17. Hoc igitur duro tempore pastures vos veros, et patres, non mercenarios, populo vestro exhibete; ut meliore olim tempestate, filios se vestros esse fideles lubenter reminiscantur. Hie foenus, hie lucrum quaerite; non vili, numerabili aere, sed aeterna compensandum mercede:

non corruptibilibus inferendum crumenis, sed vivis cordium tabulis inscribendum, eorum, sine quibus et ipsi nihil sumus, nec officium, nec vocatio nostra subsistet. Quid enim parochus sine populo; aut sacerdos sine amore suorum?"

Olaszországban főállanak az úgy nevezett, „monti di soccorso” segélytárak, vagy alapítványok, mellyek az uralkodó éhség és drágaság idején a földműves néposztályt segítik. Minden helység, melly földműveléssel foglalkozik, bír egy darab alapítványi földdel; melly a helység lakosai által közös erővel munkáltatik: mindenki egy napot tartozván szántás-vetés, és aratás idején, a közös földön dolgozni. A rajta termett gabona a helybeli hatóság, illetőleg alapítványi tisztviselőség gabonátárába takarítatik; mellyre a plébános-, földesúr-, vagy ennek tisztviselője-, s a helység bírájábói stb. álló „junta” ügyel föl. Ha tehát az isteni gondviselés rendelkezésénél fogva valamely földművelő súlyosabban megkárosíthatnék, vagy különben szükségét szenvedne, a juntához folyamodik, és itt, miután szükségének valódisága- s nagyságáról meggyőződtek, bizonyos gabonamennyiséget, vagy ha pénzre van szüksége, pénzt adnak neki csekély kamatra kölcsön.

„A szegények szívébe rejtse alamizsnádat: és ez fog esedezni éretted, és megszabadulsz minden rossztól.” (Sirák f. 29,15.)

b) A tűz vész.

„Pluet super peccatores laqueos: igitis et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum.” (Psal. 10.)

Egyike azon elemeknek, mellyek nélkül bajos volna az élet, a tűz. Ennek köszönhetni, hogy minden, mi a természetben él és mozog, maga idejében fejlődik, tenyész, virágzik, és érik. A tűz melegénél sűtik az annyira szükséges mindennapi kenyeret, ez készíti étkeinket, ennél melegsűnk a hideg tél idején. Valamint sok egyéb természeti adomány, úgy ez is majd hasznunkra, majd kárunkra válhatik. Egy megve-tett csekély szikra már gyakran nagy tűzvészt okozott; vi-rágzó városokat, gazdag községeket, magas házakat, pajtá-
kat, magtárakat, kazalokat, sőt egész erdőket is hamuvá

égetvén. Szinte bizonyos, hogy a tűz már több ízben eszközül szolgált, mellyel élt Isten a bűnös világ megfenyítésére. Így, midőn Sodorna és Gomorra ellen megsokasodott a panasz - kiáltás, és az ő bűnök fölötté megsúlyosodék: az Isten kénköves és tüzes esőt küldé az égből, melly a gonosz városokat fajtalan lakosaival megemészté (I. Móz. 19.). Hasonlóképen, midőn Áron fiai, a parancsolat ellenére más tüzet vittek az Úr elejbe, tűz jöve ki az Úr elől, és megemészté őket. (III. Móz. 10.) E látható világot is egykor tűz emésztendi föl. Az egek, úgy mond sz. Péter, ropogva fognak elmúlni, az elemek égve elolvadnak, a föld és minden, a mi rajta van, tűzben fog feloszlani (II. Pét. 3, 10.). E nagy napra vonatkozólag ekkép imádkozik az anyaszentegyház: „Ments meg engem Úr Isten! az örök haláltól ama rettentő napon, mikor az ég s föld megindul; midőn eljössz megítélni tűz által e világot. Megrendül egész valóm, és rettegek, midőn a vizsgálat eljő, s a harag elközelget. Mikor az ég s föld megindul. Ama nap haragnak napja, nyomorúság és ínség napja: nagy nap az és fölötté keserves. Midőn eljössz megítélni tűz által a világot.” Es az Isten örök tűzzel fenyegeti a bűnösöket. (Mát. 13. Márk. 9. Zsid. 10, 27.) E tűz mindenkor hasznos rettegéssel tölte el a szenteket. Ez lebeghetett sz. Ágoston szemei előtt, midőn fölkiáltott: „Ignem aeternum timeo. Sancte Pater! hic ure, hic seca: tantum in aeternum parce.”

Egyébiránt a földi tűzvész is elég borzasztó, kivált ha az éjnek idején üt ki. A kinek alkalma volt illy tűzveszélénél jelen lehetni, az tudhatja legjobban, milly zavar van akkor az egész környéken. Búsan kong a vészharang, a község dobosa akadozva veri a riadót. tűz lármája hangzik minden felől. Bár merre tekintünk, bár merre fordulunk, keserves siránkozással vegyült jaj-hangok ütik meg füleinket. A szarvas-marhák ordítása, a lovak és más házi állatok nyögése neveli a köz zavart. A lakosok életveszély közt hordják kifelé jószágukat, és olykor saját élőkkel lakolnak. A gyászos tünemény akkor éri el főfokát, midőn megfordul a szél, és ellenkező irányban hajtja a lángokat, vagy midőn a vihar az oltással foglalkozó emberbarátok törekvését megghiúsítja. Azonban habár az elemek

csatára kelnek, habár kő kötől oszlik, fal falra dől is, van az embernek védelmül adva egy erő, hogy a természet hatalmának ellentálasson, t. i. a szeretet. Ezen érzelmet maga az Isten oltá szívünkbe. „Mindeneket, a miket akartok, hogy mások nektek megtegyenek, ti is tegyétek meg nekik⁴, monda az Üdvözítő. „Szedg meg kenyeredet az éhezőnek, s a szegényeket és bújosókat vidd a te házádba; midőn mezítelent látsz, fedd be őtet: . . . és feltámadand, mint a hajnal, a te világosságod, . . . és az ő dicsősége körülfogand téged. Akkor könyörögni fogsz, és az Úr meghallgatand téged. . . . Föltámad a sötétségben a te világosságod; és a sötétséged olyan lesz, mint a dél; és nyugalmat ád neked az Úr, és betölti lelkedet fényességgel.” Így kiálta már Isaiás próféta (58, 7 -11.). „Aki könyörül a szegényen, boldog lesz.” (Péld. 19, 17.) „Aki irgalmasságot cselekszik, az áldozatot tesz:” (Sirákf, 35, 4) mond az Isten lelke. E szellemtől indítatva, épen a legnagyobb veszedelem idején sietnek a nemes emberbarátok, szeretetüket bebizonyítani. Ki nem emlékezik istenes sz. Jánosról; a ki, tűz támadván a granadai kórházban, bátran beleugrott a tűzbe, s önéletének veszélyeztetésével, saját vállain hozá ki a betegeket, és azokat megmenté. S ki ne magasztalja azon hőslélkü francia püspököt, ki egykor tűzvész alkalmával gyermeket vón észre bizonyos ház ablakán, kitéve a mindinkább harapódzó lángoknak. A nemes emberbarát eleinte nagyszerű jutalmakkal bátorítá az izmos férfiakat, hogy mentsék meg a kisdedet; de miután senki sem találkozott, kinek bátorsága lett volna a csaknem bizonyos életveszélynek kitenni életét, akkor maga rohant a lángok közé, és szerencsésen kiragadá a kisdedet a már-már bizonyos halál torkából. Illyen és hasonló példák épen nem tartoznak a ritkaságok közé.

A romboló tűz- és víz-elem pusztításai által mennyi veszély és csapás érte Európa különféle tartományait 1840 óta? az időszaki sajtóban közlött gyakori tudósítások fájdalmas tanúi. Városok, faluk, majorságok, magtárak, malmok, liszt-rakhelyek, állatok, sőt emberek is levének áldozati a pusztító elemnek. Azonban e korszakban is megújulva láttuk a felebaráti szeretet nagyszerű példáit. Találkoztak nemes szívű fér-

fiak és asszonyok, kik a veszély első hírére tehetségeikhez képest iparkodtak irgalmasságot gyakorolni; kenyérral, ruhával, és más szükséges szerekkel vigasztalván a szerencsétleneket. S mit mondjunk azon hős lelkekről, kik midőn polgártársaiknak segínyt nyújtani igyekvének, maguk is a rohanó tűzár ereje által elnyomatva s összeégetve, mint a felebaráti szeretet mátyarai múltak ki a világból? – A tűzvész hatalma a földjivak mulandóságára emlékeztet; s csakugyan a károsodottak közül sokan Istenhez térének. Beteljesedik rajtuk a zsoltár mondása: „Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordiacircumdabit.” (Psalm.31.) Mások ismét módokrol gondoskodtak, mikép lehetne a bajon a legcélszerűben segíteni. S itt kiváltképp említést érdemel az aradi tűzoltó társulat, melyet az 1853-ki „Religio”-nak aradi levelezője ismertetett meg. E társulat kezdetben csak néhány tagokat számlált; jelenleg pedig ez üdvös cél melegebben felkaroltván, már talán 70 tag működik hatályosan benne: kik, alig kondul meg a vést hürlelő harang, alig viszhangzik az utcákon a dobnak riadó szava, már lakaikból kirontra repülnek, tűzoltó eszközökkel fölszerelve, a pusztító elem színhelyére; s nem gondolván honnhagyott övéikkel, mintha tulajdon házákon harapódzna el a lángelme, az égő ház fedezetére fölhágnak: s balta-, csáklya- és más szerekkel fölfegyverkezve, a gyúló gerendákat, s házfedeleket rögtönözve lehúzni, nekik pár percz műve. Bámulást; gerjeszt a nézőkben központosult ügyességök, főleg midőn a lángözönbe éltök nyilvános veszedelmével merészen berontanak; borzad a szemlélő, mint döntetnek le általuk ritka ügyességgel a félig lángoló ház szarufái: s ha bár valamelly házfedelen a lángelme hatalma erőt vett annyira, hogy a tető megmentése emberileg lehetetlen, a közel levő tőszomszéd háza, részint fecskendőkkel oltalmaztatik, részint a fedél rögtönös leverésével, a terjedő tűz anyaga kettévágatik. S ezen erélyes oltóknak köszönhető, hogy Aradon ritkán hamvad el egy háznál több. E tűzoltó társulatban, melynek főczélja embertársainak anyagi károktól, minden díj reménye nélküli megóvása, kiemelendő a vallásos buzgalom, melly szerint belátván a sz.-írás mondatának igazságát: „ha

csak az Úr nem őrzi a várost, hasztalan őrködik bárki annak megmentésén”; és jól tudván, hogy az emberek művelt, ha égi áldás nem lengi által, siker alig koszorúzza, az anyagi erőt vallás edzette buzgalommal köti össze, és némelly napokon a sz. Flórián kápolnájában tartandó isteni-tiszteleten vallásosán megjelenik. „Az igazak kiáltanak, és az Úr meghallgatja őket; minden nyomorúságaikból kiragadja őket.” (Zsolt. 33, 18.)

c) Vízáradások.

„Fluvios scindes terrae; viderunt te, et doluerunt monjtes, gurges aquarum transiit.”
(Habae. 3.)

A víz is egyike azon elemeknek, mellyek az élet fõntartására majdnem elkerülhetlenül szükségesek. Mint tudva van, víz nélkül sem ember, sem állat, sem növény meg nem élhet. Azért is olly bőkezűleg gondoskodott az Isten ez elemrõl; mert bár hova fordulunk, majd mindenütt a kutak-, patakok-, tavak- és egyéb forrásokban, víz ömlik elõnkbe. Egyébiránt a természetnek ezen nemes eleme is nem egyszer Istennek kezében eszköz vala, mellyel az emberek vétségei megfenyítették, így midõn Noe idejében elhatalmasodott a gonoszság a földön, monda az Isten: Eltörölöm az embert, kit teremték, a föld színérõl; és pedig az emberrel együtt a barmokat is, a csúszó-mászó állatokat, és az égi madarakat: mert bánom, hogy teremtem őket. Az egyetlen Noé talált kegyelmet Isten elõtt; mivel tökéletes és feddhetetlen férfiú volt a vele élt nemzetségek közt, és Istent igazán tisztelte. (I. Móz. 6, 7.) Ez volt a legnagyobb csapás melly valaha éré a világot: noha a vízben máskor is lelek sírjokat a bünösök. A sok közül még csak egy példát hozok föl. így egykor Mózes Isten nevében a zsidó nép elbocsátását kérte Fáraótól. Azonban a király sehogy sem akart engedni; sõt azt kérdé kevélyen: „Kicsoda az Úr, hogy engedelmeskedjem neki?” E miatt kilencz csapás érte Egyiptomot. A folyóvizek mind vérré változtak, az ezekben lévõ ha-

lak pedig elvesztek. Majd az országot töméntelen békák, fulánkös bogarak, mindenféle sértő légnemek, marhadög, mérges himlők és fekélyek, jégeső és sáskák sanyargatták. Majd ismét az egész tartományt három napig tartó iszonyú sötétség borítá el. Végre Faraó király fiától kezdve, az egyiptomiak minden első-szülöttjei egy éjjel megölettek. Most megijedt a király, és a zsidó népet szabadon bocsátá. De csak hamar megbáná tettét. Nagy hadisereget gyűjtött össze, s a menekvő nép után indult. Az izraeliták a Vörös-tengerhez érven, s látván maguk után Fáraót, megrettentek; de Mózes vígasztala őket, mondván: „Ne féljete! Várazzatok, és meglátjátok az Istennek nagy cselekedeteit, melyeket ma végbe viszen; mert ezen egyptomiakat, kiket itt most szemlélték, soha többé mindörökké látni nem fogjátok.” Erre Isten parancsolatából kinyújtá csodatévő vesszejét, és ketté nyílt a tenger; s a nép száraz lábon mené keresztül. Erre Faraó is utánuk indult egész lovas serege-, és szekereivel együtt, a tenger közepére; de ime midőn a hajnali vigyázat ideje bekövetkezett, tekinté Isten az egyptomiak táborára: s mindnyájan elvesztek a tengerben; egy sem maradt közülök életben. Akkor éneklék Mózes és Izrael fiai a következő háladalt, és mondának: „Énekeljünk hálát az Istennek; mert fölségesen megdicsőítettetek: a lovakat és rajtok ülőket a tengerbe vetette. Az én erősségem, és az én dicséret-éneke az Isten, ki szabadulást szerze nekem: ő az én Istenem, őtet dicsőítem; ő az atyám Istene, őtet magasztalom. Isten mint vitéz bajnok harczolt, a mindenható Jehova neve szerint. Fáraónak szekereit és hadiseregét a tengerbe vetette; Fáraónak válogatott hadnagyai a Vörös-tengerbe merültek. A tenger örvényei elnyelek őket; kő gyanánt alászálltak a mélységbe. Jobb karod Isten! fölmagasztaltatek hatalmad által; jobb karod összetöré az ellenséget. Fölséged határtalansága letaszítá, összerontá azokat, a kik ellened fölkeltek; kibocsátád ellenök haragodat, és mint a tarlót megemészté őket. Bosszúd leheletének szele által folmosodtak a vizek, a folyó habok veszteg állának, a tengernek közepette halmokká gyűltek a mély vizek. Az ellenség ugyan azzal kérkedék: Űzöm, elfogom őket, meg-

osztom a ragadományt; betelik bosszúvágyam, kivonom kardomat, kezem agyon veri őket. De fűjni hagyád szeledet: és a tenger elborítá őket; ón gyanánt alásülyedtek a habzó vizekben. Kicsoda a hatalmasok közt hasonló hozzád Isten? Kicsoda hasonló hozzád: olly fölséges szeniségű, olly tisztelet-, félelem- és dicséretre méltó, olly csodatévő? Kinyújtád kezedet, és elnyelé őket a föld. Irgalmasságod által vezére válál népednek, mellyet megszabadítottál; hatalmad által hordozod őt a te szentséges lakhelyedre. Meghallják ezt a nemzetek, és reszketnek; rémülés fogja el Palaestina lakóit. Akkor meg-, háborodnak Edom fejedelmei; Moáb hatalmasaira rettegés száll. Chanaánnak minden lakói megmerevednek. Félelem és rettegés rohan rajok; karodnak erejétől elérzéketlenednek, mint a kövek: míg köztük általmegy a te néped Isten! míg általmegy ezen néped, mellyet birtokul választál magadnak. Bevezeted őket, és a te örökséged hegyére ülteted őket; azon helyre, mellyet Isten! állandó lakásul magadnak rendeltél; a te sz. helyedre Isten! mellyet kezeid megerősítenek. Az Isten uralkodik mind örökön örökké.” (II. Móz. 14. 15.)

A kérdéses korszakban mennyi kárt okoztuk a vízáradások; hány vidék, falu, és város lelé sírját a Szajna, Pó, Tiberis, Tajo, Ebro, Themse, Rajna, Volga, Don, Dnieper, Duna és Tisza hullámiban, hány embert és állatot nyelt el az árviz? nehéz volna megmondani. Annyi bizonyos, hogy e korszakban is Európaszerte iszonyú pusztításokat okozott az árviz. Ki írja le a napok és éjek rémeit, midőn némelly hatalmas folyó kiömleni készült, s a harangok éjjel-nappal vészt jelentve konganak? Ki írja le a minden gátokat elszagató jégtorlaszok dühét, mellyek perczenként új pusztítással fenyegettek? Ki ecsetelheti a rémítő elemnek kérlelhetlen előnyomulását? Ki az élet veszélyében forgóknak segítség után kiáltozó rimánkodásait, vagy a vízbe-merülteknek, vagy a roskadozó házaktól elnyomottaknak vonagló jajjaikat, és más-ehhez hasonló irtózatoss tüneményeket? Így lőn némelly vidék pusztává, némelly jómódú gazda koldussá.

Egyébiránt az Isten nem hagyja övéit vigasztalás nélkül. Valamint más sújtó veszedelmeknél, úgy a vízáradások kitérésekor is támaszt ő lelkes férfiakat, kik felebarátjaik meg-

mentesére sietnek, s ha kell, önélőket is készek feláldozni. E végett csak a francia papságot szabadjon megemlítenem. Mint tudva van, e korszak elején déli Franciaország valamennyi folyója kiáradván, városokat és falukat lerombolt; a legtermékenyebb földből kevés nap alatt 800 négyszegű mérföldnyit elkietlenített; az országra ezerféle nyomort árasztott; polgárt, földmívest, gyárnokot koldusbotra juttatott. A francia papság azonnal sietett a szerencsétlenek vigasztalása- és segítésére. Minden színű lapok, még azok is, mellyek ez országos csapásokban szándékosan nem akarák elismerni az Úr kezét, aclerus általa szorongatás és ínség napjaiban bebizonyított hőstettektől a méltánylást el nem tagadják. Minden színű lapok megegyeznek benne, hogy a papság, mint a nép és az Isten közti közbenjáró, mindenütt mentő őrangyalként jelent meg, és mint a gondviselés örökös a reá bízott hívek fölött. Sokan, kik már a habokban végtusát vívtak, papoknak köszönik életüket; minden szegényt saját vagyonukból, s gyűjteményeik eredményéből tápláltak; sok hon- és fedélnélkülinek ideigleni lakul kinyiták a templomokat, s tulajdon házaikat. Minden felekezetű lapok megegyeznek benne, hogy ekkor is, mint a cholera kiütésekor, a papság bebizonyította, az igazi pap szívében milly nagy foka gyökerezik a hősiségnek, feláldozás- és szeretetnek. így, hogy csak valamelyest hozunk föl, a lyoni érsek tüstént kitért a palotáját, és átengedé azt a víz által házaikból kiszorítottaknak, azonkívül az előleges sürgető szükségek fedezésére célirányos pénzmennyiséget rendelt. Az avignoni érsek általános-helyettesével (Generalis Vicarius) naphosszat nyomorú ladikban járt föl s alá az utcákon, és sajátkezűleg osztogató a legszegényebb családoknak a kenyeret; mi itt annál szükségesebb volt, mivel az árvíz a sütő-kemenczétet haszonvehetlenekké tette. S valamint a példa fölülről mindenütt serkentőleg, vagy zsibbasztólag hat, úgy itt is. Valamennyi plébános és káplán mindent elkövetett, mit emberi munkásság véghez vinni képes. Beauregardban (lyoni főmegyében) a plébános virradattól fogva csónakával a legveszélyesebb helyeken, és a legroskadozóbb házak körül tartózkodó, s minden menthető embert és házbútort megmentett.

Pont-de-Vauxban (belleyi megyében) a lelkész az utczákon csónakázott, hogy a szükséges élelmiszert kiosztogathassa; noha olly aggasztó volt a viztorlás, mikép hivei fölkiáltanak: ‚Oh! a mi jó plébánosunk; az Isten őt meg fogja védeni, sőt sérülést nem szenvedend.‘ A thoisseyi plébános (belleyi megyében) lóra ült, és mindenütt megfordult, hol a veszély legnagyobb volt; ez érdemes papnak kell köszönni, hogy ezen igen szorongattatott községben egy ember sem vesztette életét stb. »Redimet Dominus animas servorum suorum: et non delinquent omnes, qui sperant in eo.‘ (Psalm. 33.)

d) A marhavész.

‚Abscindetur de o vili pecus, et non érit armentura in praesepibus.‘ (Habac. 3.)

Midőn Isten az embert akará teremteni, ekképen szólott önmagához: ‚Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlóságunkra; hogy uralkodjék a tenger halain, az égi madarakon, a barmokon, az egész földön, és minden csúszó-mászó állaton‘ (I. Móz. 1, 26.) S miután az Isten földből mindenféle mezei állatokat és égi madarakat teremtett, Ádám elé állítá azokat: hogy látná, miképen kellene neveztetniük; mert minden élő állatnak az lőn neve, mellyet annak Ádám ada. Tehát minden szelíd állatoknak, minden égi madaraknak, minden földi vadaknak Ádám alkalmas külön nevet adott. (I. Móz. 2, 19 – 20.) Azóta az állatok az ember uralmának alávetvék, és annak boldog, vagy boldogtalan sorsában osztoznak.

Úgy van, az állatok sorsa szoros viszonyban áll az ember sorsával. Ennek fölvilágosítására csak egy-két példát hozok föl. így midőn Isten eltökélte magában, hogy vízőzön által eltörli az embert a föld színéről, ez ítéletbe az oktalan állatok is be lőnek foglalva. De valamint néhány ember kegyelmet talált Istennél, úgy néhány állat is. Elkészülvén t. i. a bárka, Isten megparancsolá Noénak, hogy feleségével, három fiával, és ezek feleségeivel menjen a bárkába, s vigen be

magával az állatok minden neméből is néhány párt. S ekképen valamint néhány ember, úgy néhány állat is megmentetett a végveszélytől. Máskor ismét az okatlan állatok közremunkáltak egy iszonyú csapás elhárítására. A Ninivebeliek gonosz-sága fölhatott az égbe. Ekkor Isten Jónás prófétát Ninive városába küldte töredelmességet prédikálni, a következő fenyegetéssel: ‚Még negyven nap, és Ninive elsüllyed.‘ És fölkelvén Jónás, elment Ninivébe az Úr parancsolata szerint. A próféta prédikálására hívének a Ninivebeliek Istennek; és bűntöt hirdetvén, kicsinytől fogva nagyig gyászruhába öltöztek. A Ninivebeli király is meghallván e beszédet, fölkele királyi székéről, letevő fejedelmi köntösét, és gyászba öltözvén, üle a porban. És kihirdettetek Ninivében a király- és az ő főembereinek határozatából a következő parancsolat: ‚Se emberek, se barmok, ökrök és juhok semmit meg ne ízleljenek, ne legellessenek, se vizet ne igyanak; hanem öltözzenek gyászruhába az emberek a barmokkal együtt, és kiáltanak az Úrhoz erősen: és térjen meg kiki a gonosz útjától,‘ és álnokságától, mellyben találtatik. Ki tudja, talán megengesztelődik az Isten, és megbocsát; talán elfordítja az ő bosszúálló haragját, hogy el ne vesszünk.‘ És az Isten megtekinté cselekedeteiket, hogy megtértek az ő gonosz újtóktól, és megkönyörülvén rajtuk, elengedé Isten a büntetést, mellyel fenyegeté őket, és végre nem hajtá. (Jón. 3.) S így az állatok is, noha öntudatlanul, közremunkáltak az iszonyú csapás elfordítására. Igen valószínű, hogy az éhes és szomjas barmok bőgése sokat tett, miszerint a Ninivebeliekben a bűnbánat fölélesztessék. A mint hogy az Úr látván töredelmességöket, valóban meg is kegyelmezett nekik.

Egyébiránt az állatok különben is nagy hasznára vannak az embernek. Néraallyek a földművelés, mások a műipar és kereskedés körül segítik őtet, mások meg élelmi csikkeket nyújtanak neki: úgymint tejet, vaját, túrót, sajtot, stb. Igaz ugyan, hogy a különféle állatok sorában olyanok sem hiányzanak, mellyek az embernek kárt is okoznak, például a hernyók, bogarak, sáskák, tücskök, darázsok, egerek, rókák, menyétek, karvalyok, stb.; sőt vannak ragadozók is, mellyek

prédából élnek, s néha az embert is megtámadják: s mégis bizonyos, hogy az állatok általán véve segítség- és kényelmükre vannak az embereknek. Ide tartoznak az úgy nevezett házi állatok: a ló, szamár, öszvér, tehén, ökör, juh, kecske, disznó, lúd, kacsa, galamb, méh, stb.; melyeket haszonvehetőségök végett az emberek házaikba fogadtak, és megszelídítettek. Ez állatoktól nem örömet válik meg az ember.

A marhavész mindenkor Isten büntetéséül tartott, anynyival is inkább, mivel ennek csillapítása-, vagy terjedésének akadályozásában gyakran kifáradt az emberi ész, bukást szenvedett az orvosi tudomány. Mi a kérdéses korszakot illeti, a marhavészben mutatkozó isteni látogatásnak több ízben voltunk tanúi. Némelly vidéken a szarvas-marha száz és ezer darabonként hullott. Sok gazdának nagy kára történt. Azonban az isteni gondviselés e látogatást is az emberek javára fordította. Némelly helyeken jó eredményt idézett a kárvallás. A lakosok félre nem ismervén a látogatások emez idejét, s áthatva a királyi próféta ama szavainak igazságától: „Ha csak az Úr nem örködik a város fölött, hasztalan virraszt annak öre/először és mindenekelőtt a Mindenhatóhoz folyamodtak biztosító segély végett. S hogy az isteni oltalomra annál méltóbbakká tegyék magukat, sz. Vendelt, kinek csudálatos (világszerte számos kápolnákkal, oltárokkal, képekkel, fogadott ünnepekkel is bebizonyított) védelme ismeretes, választák pártfogójoknak. „Az istenfélőt gonosz nem éri; a kísértetben is megtartja őt Isten, és megmenti a veszedelemtől.” (Sirákf. 33, 1.)

e) A h á b o r ú .

„Cognovi, quia faciet Dominus iudicium inopis, et vindictam pauperum.” (Psalm. 139.)

Míg az ember az ő eredeti ártatlanságában Isten akaratát híven teljesíté, addig sem elméjét borulat, sem szívét szenvedély nem zaklatta. A boldog ember békében élt. Az állatok önkényt engedelmeskedtek neki. Még azon vadak is, melyeket

jelenleg-iszonyú szilajság, és vérengző dacz bélyegez, hódolva simultak lábaihoz. De mióta az ember Alkotójának szeretetéről megfélemedkezve, sz. akaratát megszegte, s magát a legszentebb Teremtőtől elszakasztotta, azóta megszűnt a boldog viszony; a béke anyala eltűnt a föld színéről. Az állatok meghasonlottak egymás közt, s vérengző kegyetlenséggel egyik a másiknak vesztére törekszik. A népek majdnem folytonos viszálykodás- és békételenségben élnek napjaikat. Üdvözítőt és békefejedelmet óhajtanak. És eljött a békefejedelem. Dicsőség a magasságban Istennek, s békeség a földön a jó akaratú embereknek.’ így hangzott XIX. század előtt az angyali örömszózat, midőn először mondaték az Üdvözítőt váró halandóknak: ‚Ma született nektek Megváltó.’ S azóta szünet nélkül ismételtetik az örvendetes izenet: és még sincs béke a földön. Ha egyik háborúság le van győzve, annak hamvaiból ismét új keletkezik.

Egykor egy tudós bölcsész, látván az emberek közt a sok viszálykodást, kiment egy pusztába, s ott egy szép értekezést készített a békéről; különösen pedig azon hasznokat tünteté föl, mellyek az állandó bekeségből származnának. Azonban még el sem végzé értekezését, s íme véletlenül egy karvaly lebecsátkozik, és egy ártatlan madárkát széttép körmeivel; majd egy róka jön elő, s elragadott prédájával elfut. A bölcsésznek sehogy sem tetszett a játék. De ez csak kezdete volt a még következő dolgoknak. Kis vártatva nagy zivatar keletkezett. A nap dél tájban hirtelen elsötétült: az egész természet, mint egy tenger a vihar által, fölháborodott: fekete felhők vihar szárnyain nyomultak éjszacról, a vad szélvész ordítva dúlt, és szagगतott; a porfelhők örvényezve forogtak, törött ágak sodrattak az elemek szilaj harczában; az ég dörögött, s a sűrű villámtűzek cikázva hasíták a levegőt; a mennykő vad csattanással egy terebélyes tölgyfa törzsébe sújt, és azt széthasogatja. Ekkor a bölcsész széttépi jegyzékét, mondván: ‚Az ember olyan, mint a természet; s a természet olyan, mint az ember. Balgatag, ki e földön örök békéről álmodozik; más világon keressétek azt.’ S igaza volt. Harczolnunk kell, akár külső, akár belső életünkbe tekintünk; s igazat mond a

közmondás: ‚Qui vult pacem, paret bellum.‘ Boldog, ki békében élheti le napjait; szerencsés, ki a háború iszonyait nem ismeri.

A háború Isten látogatása gyanánt festetik a sz.-Írásban, így a próféták valahányszor Isten nevében az izraelitákat a rossztól elrettenteni, s a jóra vezetni kívánták, meg nem szüntek a háború borzadalmait festegetni. Izrael háza! ime meszsziről hozok én rád népet, ezek szavai az Urnák; erős, és régi népet, olly népet, mellynek nyelvét te nem ismered, és beszédét te nem érted; mellynek tegze, mint a nyílt koporsó: és mindnyájan bajnok férfiak; megeszi az a te vetésedet és kenyeredet, megemésztí fiaidat és leányaidat; elfogyasztja nyájaid- és csordáidat, elpusztítja szőlőidet és fügefáidat, és fegyverrel elrontja erős városidat, mellyekben van bizodalmad. Mindazonáltal még azon napokban sem irtalak ki titeket egészen, úgymond az Úr. És ha kérdendik, miért cselekedte mindezeket a mi urunk, Istenünk? azt feleld nekik: Valamint elhagyatok ti engem országokban, és idegen isteneknek szolgáltatok; úgy idegeneknek szolgáljatok olly országban, melly nem a tietek. Tudassátok ezt Jákob házával, és hirdesétek Júdában, mondván: Halljad ezt te bolond és balgatag nép! mellynek szemei vannak, és nem lát, fülei, és nem hall. Nem félték-e ti engem? szól az Úr: nem reszkettek-e előttem? ki a fővényt határuk tettem a tengernek, örök parancsolattal, melly et által nem hág; zúg az: de hasztalan; dühösködnek hullámai: de azon által nem hatnak. E népnek ellenben szíve makacs és engedetlen; és tévelygéseiben folyvást halad. És nem mondják szívökben: féljük urunkat, Istenünket, ki nekünk tavasszal és őszszel annak idejében esőt ad, és az aratás heteit megőrzi; a ti álnokságaitok térítették el mindezeket tőletek, és a ti gonoszságtok voná el tőletek e jót. (Jerem. 5, 15-25.) Hasonlóképen egy hatalmas ellenséggel fenyegeti a megátalkodott népet Isaiás próféta; ki midőn a köz romlottságot megróttá volna: ‚Azért, úgy mond, fölgerjedd az Urnák haragja népe ellen; kinyújtja rá kezét, és megveri azt, olly annyira, hogy a hegyek megrendülnek; és sár gyanánt hevernek azoknak holt testeik az utcákon. Mindezekkel sem mu-

lik el haragja: hanem még ezentúl is ki vagon közé nyújtva; s kitűzi zászlóját a távol lévő nemzeteknek, és süvöltéssel int a föld véghatárain lakóknak; és íme hamar, és sietve jönnek azok elő. Nincs bágyadt, vagy tántorgó seregekben, senki sem szunnyadoz, vagy aluszik közülök; egynek sem oldódik fel ágyékának öve, sem el nem szakad sarújának fűzője. Elesek azok nyilai, s minden kézijaik felvonva; lovaik körmei, mint a szikladarabok, szekereik kerekei, mint a szélvésznek dülő sebessége. Ordítása, mint az oroszláné. Mint oroszlánkölök ordítóz, és agyarkodik; megragadja a zsákmányt, elviszi azt, és nincs, a ki tőle visszacsikarja. Zúg ő akkor fölötte, mint szoktak a tengerek zúgni. Ha nézzük az országot? Íme sötétség és szorongatás; és a világosság homálylyá lett annak égén.' (Isai. 5, 25-30.)

Egyébiránt midőn Isten a gonoszokat átadja az ő ellenségeik kezébe, a jókat oltalma alá veszi; meg nem engedvén, hogy azok a gonoszokkal együtt elveszsenek. Erről is a legszébb bizonyságok tanúskodnak. A sok közül csak *egy* példát hozok föl. Egykor a filiszteusok hadat indítottak az izraeliták ellen. A két tábor szemközt állott egymással. Most a filiszteusok hadseregéből kilépett egy Goliáth nevű óriás, és negyven nap minden reggel és estve föl s alá járkálván a táborban, gúnyolva szólítá föl Izrael vitézeit, hogy a kinek bátorsága van, vívjon meg vele, s a ki győzni fog, annak népe uralkodjék. Azonban senki sem merészelt az óriással mérközni: annál kevésbbé, mivel Goliáth nem csak iszonyú természetű ember, hanem egészen vasba is volt öltözve; s réz sisakkal fején, paizszal és iszonyú dárdával kezében, nagy félelmet idézett elő. Ekkor megjelent a táborban egy ifjú pásztor legény: a ki nem tűrhelvén a gyalázatot, késznek nyilatkozott, megbirkózni a hatalmas óriással. Miután többen hallották volna, miket Dávid beszélt, hírül vivék azokat Saulnak; ki őt maga elejbe szólítá. Dávid megjelenvén, monda Saulnak: Senkinek se ijedjen meg szíve ama miatt; íme én, a te szolgád, elmegyek, és megvívok vele. Felele Saul Dávidnak: Te nem állhatsz ellent e filiszteusnak, és nem viaskodhatol vele; mert gyermek vagy: ez pedig ifjúságától fogva gyakorlott hadi férfi. Monda

Dávid Saulnak: A te szolgád atyjának juhait legeltetvén midőn oroszlán, vagy medve jöve, s elragada egy kost a nyájból, üzem azokat, leverem, és kiszabadítám a ragadmányt szájokból; azok pedig föltámadván ellenem, megragadám állukat, fojtogatám, és megölém őket. Mert oroszlánt és medvét is megölék én, a te szolgád. Azokhoz hasonló lesz tehát e körülmételetlen filiszteus ember is. Elmegeyek azért, és letöröm a népen elkövetett gyalázatot; mert mi ezen körülmételetlen filiszteus ember, ki az élő Istennek hadi seregét szidalmazni merészlé? Monda tovább Dávid: Jehova, a ki engem kimentett az oroszlánnak és medvének körmei közül, ő megszabadít engem e filiszteus kezéből is. Peleié pedig Saul Dávidnak: Menj; az Úr legyen veled! Tehát felöltözteté Dávidot Saul a maga hadi köntösébe; réz sisakot tön fejére, s páncélba öltözteté őtet. Miután tehát Dávid köntösére Saulnak kardját is felkötötte volna, kezde lépegetni: hogy látná, valljon járhatna-e ezen hadi öltözetben; minthogy ahhoz nem vala szokva. Monda azért Dávid Saulnak: Nem lehet így felöltözve járnom, mivel nem szoktam hozzá; s leveté azon öltözetet. Azután vévé botját, mellyet közönségesen kezében hordoz vala, s kiválaszta magának a patakából öt sima követ; mellyeket a vele lévő pásztori táskájába bocsáta; s kezébe véve parittyáját, a filiszteus ellen indult. Jöve pedig a filiszteus is, az őtet előző fegyverhordozója után lépegetvén, és közelítvén Dávid ellen. De tekintvén a filiszteus, és látván Dávidot, megveté őtet: mert Dávid piros, és szép orcájú ifjú volt; és monda Dávidnak: Eb vagyok-e én, hogy bottal jösz ellenem? És megátkozá Dávidot a filiszteus, az ő istenei által; és fenyegeté Dávidot, mondván: Közelíts csak ellenem, majd az égi madaraknak, és a föld vadainak adom húsdot eledelül. Dávid pedig felelé a filiszteusnak: Te karddal, dárdával, és paizszsal jösz ellenem; én pedig ellened a világ Urának, az Izrael seregei, mellyeket te kigúnyoltál, Istenének nevében megyek; ma kezembe ád téged Isten, földre terítek téged, elvágom fejedet, és a filiszteusok táborában lévőknek megölt testeik ma az égi madarak-, és a föld vadainak eledelül szolgálандnak: hogy ismerje meg az egész föld, hogy nagyon Izraelnek Istene; és hogy tudja

meg ezen egész gyülekezet, hogy Istennek a megszabadításra, sem kard, sem lánsa nem szükséges; mert az ő hatalmától függ a harc: és ő általad titeket a mi kezeinkbe. Tehát megindulván a filiszteus, és jöven, hogy közelítene Dávidhoz, Dávid is sietett, és egyenesen a filiszteus elé futott a viadalra. S kezével általvetőjébe nyúlván, kivon abból egy követ; melyet parittyájába tevén, és azzal körülforogtván, a filiszteusnak homlokára dobá, úgy, hogy annak homlokába befúrná magát a kő, s arcra a földre lerogynék. Így erőt vőn Dávid a filiszteuson, parittyá- és kövel, és lesújtván őt, megöle. Nem lévén pedig Dávidnak kezében kard, sebesen oda szaladt, és a liliszteusra ráállván, megragadá kardját, kivoná azt hüvelyéből, s azzal megöle őtet, elvágván fejét. Látván pedig a filiszteusok, hogy elesett, és meghalt legyen az ő legerősebb bajnokuk, szaladásnak eredtek. (I. Kir. 17.), *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* – Valamint egyesek, úgy a népek és országok sorsa is Isten kezében van! A tárogatók riadót harsognak, és az ellenfelek öldöklő golyóikat kíméletlenül szórják egymás táborába. Egy-két perez múlva száz holt test fekszik a virágzó pázsiton. Majd gyilkoló aczéljaikat veszik elő, s ismét ezer-, meg ezereket küldenek a halál tartományába. ínség, nyomor, jaj és fohász az, a mivel találkozunk, bárhol, és hova fordítsuk is szemeinket. Itt fölégetett városok, ott elpusztult, kirablott helységek, emitt fölmészárlott erőtlen asszonyok, ártatlan ifjak, szüzek és kisdedek tűnnek szemeinkbe; amott a siralmas rabszolgaságnak erős bilincseibe vert polgárok, a kietlen pusztaságokká átváltoztatott tartományok szemlélhetők. „Az emberi nemzet, kell, mond sz. Ágoston, hogy sújtassék illy nagy csapások által; valamint a lég tisztaságára kell, hogy legyenek dühöngő viharok, romboló szelek és zivatarok.”

Mi a kérdéses korszakot illeti, ha a spanyolhoni forrongást, és a török birodalomnak fenyegetett szétदारoltatását kiveszszük, 1840 körül egész Európában a béke olajfája virágzott. Azonban e béke nem hozá meg mindenütt az óhajtott gyümölcsöt. Sőt némi tekintetben éppen e korszakra illenek ama jelentékeny szavak: *„In pace amaritudo mea amarissima.”* De be is következett a fizetés napja. 1818-ban nagyszerű forradal-

mi mozgalom keletkezett egész Európában. Az első lökés Franciaországból indult ki. Lajos-Fülöp, a ki magas politikai eszélyességével olly sokáig küzdött a béke mellett, kénytelen Angolhonba futni; a köztársaság Franciaországban kikiáltatik: ezerén hullnak el a torlászokon. A forradalom Nápoly-, Bécs-, és Berlinben talál viszhangra, s kitör. A fölkelés Olasz-, és Magyarországot lángba borítja. A pápa elhagyja fejedelmi székvárosát, és Gaetába menekül. Szóval, minden átalános fel-forgatásnak látszik elejbe menni. Az ártatlan embervért patokban kiontó, s a haza legjelesebb fiait szenvedés- és halálra hurczoló forradalom, mindenütt véres nyomokat hagyott maga után: de talán sehol sem tön nagyobb pusztításokat, mint édes hazánkban. Alig van tájék, hol bosszúért kiáltó erőszakoskodások, és véryomok ne tűnnének élönkbe. „Istenem! egy hazának polgárai, egy atyának gyermekei, dicsőségöknek tartották, ha polgártársuk marháit eltulajdoníthatták, magtárait, pinczeit kirabolhatták, lakhelyét, csüreit porrá égethették, erdeit, takarmányát, természetményeit semmivé teheték! Beteljesedtek itt Dávid prófétának eme szavai: leselkedett a gonosz az igaz után; csikorgatá reá fogait, és halálra kereste őket! Ezek fölött lehet sokat, és keservesen sírni, lehet igazságosan könyezni! De ez nem elegendő. Okát is kell e szörnyű csapásnak, ez iszonyú szerencsétlenségünknek lelkiismeretesen keresni; s meggyőződni, hogy mindez bűneinknek zsoldja, keserves szüleménye. Mivel fejünk hajszálait is fölülmulta vétkeink száma, általadattunk egy kárhuzatos gonosz gondolkodásmódnak, hogy a jót ne is ismerhessük. És így vétkeztünk egyenesen Istenünk ellen, kinek sz. törvényeit kevesebbre becsültük a csábító alaptalan Ígéreteinél; imádandó sz. Nevét, melyre minden térdnek megkellene hajolni, átokkal, eget hasogató káromlásokkal becstelenítettük, becstelenítettetni büntetlenül engedtük; ker. erényeink föntartására, emelésére, az úr Jézustól szerzett szent-ségekkel hanyagon, ritkán, vagy épen nem éltünk; az embe-rekben, a világ hiu biztatásiban, nem pedig Istenünknek atyai gondviselésében bizakodtunk; kerültük az Istennek házát, az ájtatosságokat, a predikációkat, nehogy akár a hozzánk

szólani kívánó Istenünket hallgatni, akár vele beszélgetni kényteleníttessünk. Szóval, majd mind kellemetlen, alkalmatlan lett előttünk, mi az Istenre . sz. törvényeire minket figyelmeztetett; és elragadtatván a világnak zajgó, de üres kedvezéseitől, erőködve széttéptük azon mennyei köteléket, melly a teremtményt Teremtőjével, a megváltottat Üdvözítő Jézusával egyesülésben tartá, s így a Szentlélek mondása szerint, utálatosak lettünk Istenünk előtt, mint utálatosak előtte azok, a miket megszerettünk. Vétkeztünk anyaszentegyházunk ellen, mellynek öt parancsolatait megszegni, ünnep- és vasárnapokon az isteni-szolgálatától ok nélkül elmaradni, tiltott munkával a napnak szentségét sérteni, az Urnak fölkent szolgálait gyanúsítani, gyalázni, a böjti napokat megvetni, a keresztyéni tökéletességre vezető, és isteni hatalomnál fogva rendelt ájtatosságokat, szertartásokat kerülni, közönyösnek tartottuk; mit sem félvén Jézusnak eme fenyegetődő intéseit: „Ki az anyaszentegyházat nem hallgatja, legyen neked mint a pogány. Ki titeket (az oltárnak szolgálait) megvet, engemet vet meg.” Vétkeztünk legkegyesebb Fejedelmünk ellen; azok csoportjához szegődvén, vagy ama lázítók merényeit pártolván, segedelmezvén, kik hátat fordítva ezen mennyei szózatnak: „Az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek; engedelmesek legyetek a királynak, s az általa rendelt előjáróknak, vakmerőn fölléptek; azon türedelmes fejedelem ellen, ki eldődeinek nyomán, e hon népét, szelid és bölcs kormányzása által a polgári műveltségnek azon fokára emelte, mellyen soha sem volt. Vétkeztünk szeretett honunk ellen: ezt sok eszendőkre a nyomorúságnak, szegénységnek örvényébe sodorván; vétkeztünk utódaink, maradékaink ellen: nekik jobblét helyett házaink romjait, üres kamarákat, elpusztult földeket, lerombolt erdőket hagyván örökségül. Pedig írva van, hogy: „a ki övéinek gondját nem viseli, az a hitelennél is rosszabb.” Vétkeztünk honfiaink, felebarátink ellen, kiket irgalmatlanul öldököltünk, üldöztünk, tüzvel-vassal, kézzel-lábbal, parancsolgatva, izgatva, cselekedve, semmivé tenni törekedtünk. Vétkeztünk tehát, pedig hallatlan gonosszaggal vétkeztünk az ég ellen, jó Istenünk ellen, az emberiség ellen,

Vétkeztünk kisebb-nagyobb mértékben, úgy szólván mindnyájan; ha nem másképp, hallgatva ott, és mit sem cselekedvén, hol hatályosan fölszólalni, működni, tehetségünkben állott; büntetésre levén érdemes, nem csak a rosszra tetteleg vetemedő, hanem a haszontalan szolgáló is, kit Jézus, „a külső setétségre kivetendő”-nek mondott. Istenem! tehát nagyon? igen nagyon vétkeztünk; mindnyájan vétkeztünk! Rettentő szívet-lelket egészen lesújtó igazságok!” (Jubilaumi bucsu, 4850. 4-7. 1.)

Úgy hiszem, ezen főpásztori szózatban olly bőven előadvák korunk vétségei, hogy azokat bővebben fejtegetni fölösleges. Mit egykor sz. Cyprián a maga koráról mondott, úgy tetszik, korunkban is teljesülve látjuk: „Az Úr kísérteni (próbálni) akarja a maga népét; és mivel az Istentől adott fegyven a bosszú béke sokat tágitott: a lankadó, sőt, hogy úgy mondjam, alvó hitet fölébreszté az isteni fenyítés; és midőn vétkeink által többet érdemlenénk, úgy intézett el mindeneket az irgalmas Isten, hogy mindaz, a mi történt, inkább kísértet, nt üldözés lenne.”

Elmúlván a forradalmi vészfergeteg, egy más zivatar keletkezett Európának keleti tartományában. Az éjszak óriása hatalmas sereggel megszállotta a dunai fejedelemségeket. A fenyegetés nyilvános háború-, s borzasztó jelenetekben tört ki. A török élethalálra eltökélve, sokáig daczolt hatalmas ellenével, míg végre a nyugoti hatalmasságok pártját fogták, s mellette fegyvert ragadtak. A csatározás mindkét részről sok ezer ember életébe került. A tengeren úgy, mint szárazon iszonyú jelenetek fordultak elő. Azonban az isteni gondviselés az ő legbölcsebb belátása szerint, még e háborút is az emberiség javára fordíthatja; valamint részben már fordította is. „Recordatus est misericordiae suae, et veritatis suae domui Israel. Viderunt omnes termini terrae, salutare Dei nostri/ A keleti háború vallásos tekintetben is sok üdvös eredményeknek lön szülője. A napi lapok számtalan emlékjeleit hozák a katonaság hősiei viselete-, bátorsága- és vitézségének. A ker. hősök a legnagyobb veszély idején is megtarták lelkök éberségét, s ker. önmegadással léptek a csataterre; jól tudván, hogy, ki a

mindenható Istennek oltalma alatt lakik, annak nem kell félnie az éjjeli rémtől, sem a nappal repdeső nyíltól, sem a setétben foglalatoskodó leselkedésektől, sem a délben pusztító gonosz lélektől. Az Isten oltalom-paizsul szolgál neki; s azért, ha oldala mellett ezerén hullanak is el, sőt tízezerén jobbjá felől, ő hozzá még sem közelít a vész. Maga az Úr, angyalainak megparancsolá, hogy megőrizték minden útjaiban, s kézen hordozzák őtet, hogy kőbe ne üsse lábait. Minthogy szereti az Istent, és bízik benne, megszabadítja őt, és fölmagasztalja; vele lesz a szorultságban, kimentí abból, és dicsőségessé teszi őtet. Hosszú élettel áldja meg őt, és megmutatja neki segedelmét.' (90. Zsolt.)

E háború folytán számos hadfiak az Istennel kibé-
kültek, s a legnagyobb vész pillanataiban a religio boldogító kegyezereiből merítenek erőt és bátorságot. S ezt kiváltképen a francia papság erélyes buzgóságának köszönhetni. Sebastopol, Balaklava, Gallipoli, Alma, Inkermann, állandó emléket őrzik meg a tábori lelkészek áldozati készségének. Karjaikon számos francia sebesült vitéz nyugalomra hajtá fejét, s a vallás vigasztalásaiban részesülve halt meg. Az irgalmas-nénék hasonlóképen nagy önmegtagadás-, és feláldozással ápolák a sebesülteket. A hadseregi parancsnokság nem talál eléggé dicsérő szavakat a kegyes nénék fáradásainak kitüntetésére. Bizunk az Istenben, hogy e háború az egyház javára is üt ki. „Boldogok, a kik megtartják a törvényt, és igazságot cselekesznek minden időben.” (Zsolt. 105, 3.)

f) A döghalál.

„Domine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.” (Peal. 37, 1.)

Egyéb csapások közé, mellyek a kérdéses korszakban Európát érték, tartozik a döghalál. E kór minden csapások közt a legveszélyesebb. Borzasztó ugyan az éhség, midőn az emberek kenyeret kérnek, és nincs, a ki törje nekik; rémítő

a tűzvész és vízáradás, midőn pár perez alatt odaég a ház, és megsemmisül a gazda reménye; rettentő a háború, midőn a hadfiak egymásra rohannak, és kegyetlenkednek: de mindezeknél borzasztóbb a döghalál. Míg éhség idején a külföldről hozott gabona, s egyéb jótékony adakozások által lehet segíteni; míg a tűz, és víz okozta károkat ki lehet pótolni; míg a háború borzadalmait ki lehet kerülni: azalatt a döghalál minden irgalom nélkül pusztít; öreget és ifjút, férfit és asszonyt, gazdagot és szegényt porba sújtván. A döghalál rejtély volt minden időben, és az orvosok soha sem voltak nagyobb zavarban, mint valamely döghalál kitérésakor. Az emberi tudománynak még nem sikerült a járvány okait fölfedezni; sem pedig biztos, és minden tekintetben hathatós gyógyszereket ajánlani. Erre nézve az ó-világ leghíresebb orvosai, egy Hippocrates, és Galenus, valamint a közép-, új-, és legújabb kori orvosok, a külön- és hasonszenvi orvosok ugyanazon fokon állnak. S bizonyára itt is föl kell kiáltanunk: „Isten úja ez!”

Ha figyelünk a döghalál (pestitis), epimirigy (cholera), vagy akármely néven nevezendő járványnak külső megjelenésére, csakhamar azon különös eredményre jövünk, hogy valamennyi döghalál keleten, Ásiában, az emberi-nem bölcsőjénél veszi eredetét. Már az öregebb Plinius monda: tapasztaltatott, hogy a döghalál keletről származik el nyugotra.' Így vegyük például a himlőt, és petécset. Ezen előbb egészen ismeretlen nyavalák K. U. után 550. évben, Justinian uralkodása alatt Arabiában tűntek föl először. Egyetlen járványról sem állíthatni, hogy Európában vette volna kezdetét; ellenben valamennyi kórt Levantera lehet visszavezetni! Az iszonyú pestis, melly a 14-ik században dühöngött, 1333. év körül Chinában támadt. Messze terjedő tartományok, különben termékenyítő folyóktól öntözötve, hirtelen ijesztő szárazsággal lőnek meglátogatva, mellyre nagy éhség következett. Majd megeredtek a hatalmas esőzések, úgy annyira, hogy 400,000 ember lelé sírját a vizekben. Egész hegyek lesüllyedtek, és iszonyú tavak léptek helyökbe. Majd sáska-rovarok támadtak, és pedig oly nagy mennyiségben, hogy miattuk a nap fényét

sem lehetett látni. Rövid idő alatt Chinában 5,000,000 ember lőn prédája a féktelen elemeknek. E rettentő előjelek közt tört ki a borzasztó vészmirigy, mely fekete halál neve alatt 1348-ban jött Európába: miután előbb Chinát, Indiát, Egyptomot és ásiái Törökországot bejárta. Először a gyönyörű Cyprus szigetet szállá meg; azután betört Siciliába, Olasz-, Spanyol-, Francia-, s Németországba, Flandriába, Angol-, Skót-, Írland-, Magyar- és Dánországekba: és sok helyütt négy ötödrészt ragadá el a lakosságnak. 1348 – 1350 dühöngött e ragály Európában. A világ még soha sem látott hasonló pusztítást, okozva a döghalál által. Gyakran meghaltak a betegek egy-két nap múlva; ritkán tartott tovább. Az orvosok sehol sem találtak gyógyszerert ellene. Egyetlen menhely a vallás karjai közt mutatkozott. A sz. Ferencz rendi barátok ezereknint hulltak el a dögvészben szenvedő betegek ágyainál.

Valamint a fekete halál, úgy az angol veritékláz 1485-dik év körül keleten támadt, s Rhoduson és Franciaországon keresztül Angolhonba tört. Átalános elgyengülés lépé meg a beteget, ollyformán, hogy az egy pár óra múlva zsákmányul esett a vészmirigynek. Kezdetét az úgy nevezett náthahurutnak (influenza chrippanni,) mely 1782 körül pusztított, Kiachtánál, a chinai birodalom határszélénél találjuk iöl. Kiachtából indulván ki, betört Irkucz-, Tobolsk-, Moskwa-, s Pétervába.

Ha most az epemirigy (cholera) eredetéről tudakozó-dunk, ez is hiteles kútfők szerint 1817-ben keleti Indiában támadt; hol már akkor ásiái vérhas neve alatt ismeretes volt. Innen azután elterjedt, kereskedés, háború, s utazások által Persiában, Orosz-, Lengyel- és Gácsországokban. A tutajosok clhozák azt Magyarországba; innen pedig osztrák vidékre származott el. A tiltó gátok, mellyekkel Poroszország megjelölé határait, csak rövid ideig oltalmazhaták azt. Keleti Poroszországból hihetőleg a Wartán, Oderán, Havelen, Spreen és Elbén való hajózás által származott el Stettin, Berlin, Magdeburg, Hamburg városokba; s e körülmény azon gondolatra vezette az embereket, hogy a cholera a folyók menetét követi. Hamburgi hajósok, kik Sunderlandban kősenet vásárol-

tak, e hiedelem szerint cholérát hagytak magok után; melly nem sokára behatott Angol- és Írhonba.

Ez adatokat csak azért állítottam össze, hogy meggyőződjünk, miszerint a döghalál, bármikép neveztessek is, mindig keleten veszi kezdetét, és innen nyugatra származik el.

E tünemény okát sokfélekép magyarázzák a természettudósok. Azonban, valamint az egyéb kérdésben, úgy ebben is a hit világossága legbiztosabb szövétnek. Igen valószínű, hogy Isten, e világsújtó betegségek által azon eredeti hazára akar minket emlékeztetni, hol az emberiség bölcsője állott; hol az éden, az élet és halál paradicsoma volt: honnan az öröm és gyász, szerencse és szerencsétlenség, magasság és mélység, jóllét és jaj, erény és bűn kezdetét vette. Itt keleten fekszik az ígéret hazája; ott van a Golgotha bérce is, mellyen újra kihajtott az üdv fája! – Midőn tehát kelet felől vészmirigy fenyeget bennünket, akkor is keletre irányozzuk figyelmünket: és egy irányban a halállal, más irányban az élettel találkozunk; ott látjuk az első és második Ádámot, az első és második Évát. S míg a halál angyala azt harsogtatja füleinkbe: ‚Morte morieris’ (Halállal halsz meg!) a Golgotháról isteni szózat emelkedik bátorításunkra: ‚O mors! ego ero mors tua/ Oh halál! én leszek a te halálad.

Egy idő óta a cholera már harmadszor dül Európában; és úgy látszik, hogy meg akar honosodni közöttünk. Először 1831-ben tűnt föl, és Európaszerte nagy pusztítást okozott. A hatóságok eleget gondolkodtak, mint lehessen e járványnak elejét venni: de hasztalan; az epemirigy majd itt, majd amott ütött ki, s a hatóságok rendelkezéseit kijátszá; sőt némelly helyeken zendülésekre is adott alkalmat, 1836-ban újra megjelent; s noha most nem olly erősen dühöngött, mint első ízben, mégis némelly városokat, és vidékeket rettegésbe hozott. Legújabb időkben újra jelenti magát, sok ezerét ragadva magával.

Valamint bizonyos, hogy a cholera keletről származott hozzánk, úgy keletkezének okait kifürkészni eddig nem sikerült. A baj kipuhatolására a szaktudósok különféle hypothesis-

seket állítanak föl. Némellyek ugyanis azt hiszik, hogy a cholera valamely, a levegőben lévő miasmától származik; mások ismét úgy vélekednek, hogy a levegő apró bogárkakkal van tele: némellyek pedig azt állítják, hogy az emberi szív hártványain bizonyos férgek telepednek meg, s ezek idézik elő a cholérát.

Azonban e hypothesisek korán sem fejtik meg tökéletesen a járvány eredetét és okait. A kath. egyház valamint a többi csapásokat, úgy a cholérát is Isten büntetésének tartja. S igaza van. Átalában a vétek díja a halál. Ide vonatkoznak a zoltár szavai: „Elmúlunk Uram! haragod miatt, és bosszondóadásod miatt elveszünk. Mert szemeid elé helyezed a mi gonosz cselekedeteinket; életünk folyamatja alatt elkövetett titkos vétkeinket is világosan látod.” (Zsolt. 89.) Igaz ugyan, hogy a cholera olyanokat is ér, a kik hosszabb életre látszanak érdemeseknek: azonban Isten e csapásokat nem csak azért küldi, hogy a gonoszokat büntesse, hanem azért is, hogy a jókat kísértse., Az igazak halála kellemes az Úr előtt/ mondja a Szentlélek.

És Istennek saját okai vannak, miért sújtogatja épen kórunkat e járvánnyal. Ez által hihetőleg meg akarja alázni a század kevélységét, melly önmagát isteníti, nagyszerű találmányait, és szellemi nagyságát öntetszőleg csudáltatja, s melly mindent föl tud fedezni, csak e járvány megszüntetésére sehogy sem tud alkalmas gyógyszert találni. Így látjuk, hogy a ki Isten előtt nem akarta magát megalázni, az a cholera előtt kénytelen meghajolni.

A cholera kérelhetlen szigorral figyelmezteti az embert amaz isteni ítéletre: „Halállal halsz meg.” És ez ítélet annál szembetűnőbb, mivel épen a mértékletlenkedő, iszákos, búja, s kicsapongó emberek esnek legkönnyebben áldozatul a mirigynek. A cholera azon igazságot juttatja eszünkbe, hogy a halál lopva jő, mint a tolvaj; és így minden órában készek legyünk. A cholera igen ékes, és hathatós hitszónok. Az mit sem halaszt holnapra.

Egyébiránt e korszakban is a religio vizsgáztatásai annál nagyobbak, mivel a nép majd mindenütt, a halál veszedelmei

közt legszívrehatóbb bizonyítványait adja tántoríthatlan hite-, s Istenbe vetett bizodalmának: a legborzasztóbb sorsot is csudálatra méltó önmegtagadással, és minden zúgolódás nélkül viselvén; mi még a más vallásúakra is olly erővel hat, hogy látván a kath. haldoklók élő hitét, megnyugvását, és áldozatkészségét, a halálágyon ők is nagy számmal megtérnek, Valamint más időszakokban, a ragályos betegségek és járványok idején, úgy most is föléledt az Istenbeni bizodalom; és ezzel a hitbuzgóság is új lendületnek indult. A hívek mindenütt teljes bizodalommal járulnak Istenhez; alázatosan könyörögvén, miszerint távoztassa el tőlök a fenyegető vészt, és küldjön számukra segílyt szentélyéből. Nem különben fiúi kegyelet-, és bizalommal járulnak a fényes tengeri csillaghoz is, fohász-kodván:

Mária, az égi csillag, ki Urunkat szoptatá,
 Ádám vétkének halálos mirigyét kiszaggatá;
 Oltsa el az égi csillag a vészes csillagzatot,
 Melly földünkre a mirigy gyei annyi kint s halált hozott.
 Tengereknek dicsőséges fénycsillaga! nézz reánk,
 Döghaláltól, s a világi cselettől ments meg óh anyánk!
 Keresztények orvossága! tartsd el az épet, adj erőt
 A betegnek, mit az ember nem tehet, segítsd fel őt.
 Minden csapásokban, és szorongatásokban
 Jöjj segítségünkre, legkegyesebb szűz Mária!

Átalán véve dicséretet érdemel a híveknek e veszély köze-
 pette bebizonyított buzgósága. S lehet reményleni, hogy ál-
 landó erkölcsi javulás fogja követni az Istennek látogató os-
 torát.

Oda mutat a népben észrevehető általános megindulás, és azon tény, hogy mindazon helyeken, hol a cholera dúlt, a legkeményebb nyakú s megrögzött bűnösök is megtértek. A vészmirigy idején megújulva láttuk az önfeláldozás, és valódi emberszeretet magasztos példáit. Püspökök, világi és szerze-
 tesrendű áldozárok, ájtatos társtagok, és testvérek, vetélked-
 ve siettek ápolni a nyavalgókat. Kiváltképen a lelkipásztor-
 kodó papság rendkívüli buzgóságot tanúsít; sok helyeken a

lelkész majdnem egyedül magára hagyatva végzé a vigasztaló, és betegápoló kötelességét. Ő volt a békeangyal, kinek láttára az Isten iránti bizodalom híveinek szívében tápláltatott. Ő volt a vigasztaló, ki számtalanok szívbeli gyötrelmeit megszünteté, s alapos oktatásaival a halál poharának nyugodt lélekkel elfogadására serkenté; ő volt az igazi barát, kinek közbenjárására a felebaráti-, s rokon-szeretet tüze élesztett.

g) Az öngyilkolás.

„Et non audierunt, nec inclina verunt aurem suam, sed abierunt in voluntatibus, et in pravitae cordis sui mali.” (Jerem. 7, 24.)

Az élet szeretete minden teremtményeknél észrevehető. A legcsekélyebb féreg is irtózik az erőszakos kivégeztetéstől. Mennyivel inkább kell szeretnie életét az embernek, ki előkelő termete-, s egyéb fönséges tulajdonainál fogva fölülmúl minden más földi teremtményeket! – S csakugyan mélyen véste a természet az élet szeretetét az ember szívébe. Látjuk ezt különösen a beteg embereknél... Mit nem adna némely beteg, élete föntartásáért? A legkeserűbb gyógyszereket is kész bevenni; s a legborzasztóbb műtételeknek aláveti magát: csak hogy életét megmenthesse.

A halál gondolata sajátságos érzést gerjeszt az emberben, s félelmes aggodalommal tölti el kebelét. Innen van, hogy maga a testvérgyilkos Kain is, midőn bűjdösővá lőn a földön, remegett azon gondolatnál, hogy a ki őt megtalálja, megölel. „S bélyeget tőn Isten Káinra, hogy mog ne ölné őt akárki, valaki tudniillik rá talál.” (I Móz. 4, 15.) Milly nagy elvetemültség és gonoszság kívántatik tehát arra, hogy valaki e legrágább, és kipótolhatlan kincstől önmagát megfoszsza, s erőszakos kezekkel vessen életének véget? Egyébiránt ez iszonyú bűnnek súlyját meghatározni s megítélni, nem hozzánk tartozik. Annyi bizonyos, hogy vannak pillanatok, midőn

sötét lesz az embernek elméje- és szívében. A megcsalt remény, s a bűnös öntudat terhes-, és gyűlöletessé tesz az életet. Teljes igazat mond a költő:

,Sorsa kemény annak, kit bűnös lelke szorongat;
A kinek a vétek súlyja epeszti szívét.'

A szerencsétlen bűnös teljes tudásában az inségnek, melly őt környezi, s az örvénynek, mellynek szélén lebeg, és az okoknak, mellyek szomorúságát nagyítják, eltiprott szívvel, s a legkésőbbi érzetekkel látja egyik reményét a másik után kezei közül kisikamlani; a jövő leggyászosabb képekkel tárul föl előtte, s neki (miután Istenhez térni nem akar) nem marad egyéb hátra, mint kétségbe esni, s erőszakos halállal kimúlni.

E tekintetben az öngyilkolások, az emberiség történetében, ijesztő rémképek gyanánt állanak, és a Nemesisnek büntető súlyját tüntetik föl.

Noha minden időben találkozunk emberekkel, kik kétségbe esve, önkezeikkel vétenek véget élőknek: mégis az öngyilkolások nem mindenkor egyenlő számmal fordulnak elő. Vannak korszakok, midőn az embereknel különös hajlam mutatkozik az öngyilkolásra. A történelem e tekintetben két tagadhatlan tényt állít élőkbe. Míg valamely nép erős, egészséges, állapotja romlatlan, míg tiszteli a vallást, és élete egyszerű s józan, míg föntartatik a jó erény: addig ritkán fordul elő nála öngyilkolás. Megfordítva, épen midőn a házi és nyilvános, vallásos és politikai viszonyok az igazi kerékvágásból kiemelvék; midőn az Isten félelme, az egészséges népeletnek ezen fő alapja, fogyatkozóban van; midőn az erkölcsi romlottság általános: akkor az öngyilkolások is gyakoriabbak. Ha tehát tapasztaljuk, mikép a kérdéses korszakban az öngyilkolások száma szaporodott, úgy biztosan következtethetjük, hogy ezt is kóros állapotok okozzák. A testi- s lelkileg egészségen, és az Isten félelmétől áthatott ember, nem határozhatja magát el olly tényre, mellyet a vallás elvet, s az öntudat mint bűnöst elítéli.

E fölött megrendül az ember keble, midőn jelenkorunkban az öngyilkolások roppant számát a múlt időkkel párvonalba állítjuk. Így Franciaországban 1826-ban csak 1793 öngyilkos találtatott, s 1855-ben e szerencsétlenek száma 3683-rarúg! Hivatalos kimutatások szerint a közelebbi 27 év alatt a francziák közt nem kevesebb, mint 71,418 öngyilkolás fordult elő! Angolországban az arány még borzasztóbb. Míg az egész országban az 1831-ki hivatalos számítás szerint, Írlandot és Skótiát ide nem értve, 11,000-en múltak ki öngyilkolás által: 1846-iki November hónapban, csupán Londonban 900 személy ölte magát a Themsebe, 300 pedig széngöz által végezte magát ki (Frank. Konv.-Blatt. 1847. 29. sz.). Középarány szerint Angolországban majdnem minden 800-dik kivégzi magát. Németországban szinte nagy az öngyilkosok száma. így p. o. az utóbbi évtizedek alatt csupán Berlinben 56-ra ment évenként az illy szerencsétlenek száma. (Frankf. O. P. A. Z.)

Most azon kérdés támad, valljon hol kell keresnünk okát és eredetét ezen, a jelenkor egyik leggyászosabb mániájának? Ennek több okai vannak. Ide tartozik a nagy elégületlenség, melly e korszakban annyira elhatalmasodott. Az ember végképen el van kedvetlenedve, semmivel sincs megelégedve: nincs megelégedve rangjával, jövedelmével; nincs megelégedve magával, sem a világgal, sem az Istennel. Ez elégedetlenség szüli a folytonos forradalmakat. Egy alkotmányos alak sem jó eléggé; mert egyik sem adja meg azt, mit a szenvedély kíván. Minden korlát, mellyet szab a törvény és szokás, ellenséges gátul nézetik. Mindent meg kell változtatni, mindent megjavítani; pedig nem békésen és józanul, hanem elhamarkodva: és ismét nem úgy, mikép azt a közjó követeli, hanem épen úgy, és legkevesebbé sem máskép, mint a hogy kiki saját fejében, az ő magán kívánalmái-s érdekeinek megnyerésére jönak gondolja. Innen a veszélyes szédelgés, melly annyit tart magán kívül; innen a kielégíthetlen vágyak, a fényűzés, éldeltszomi és testiség uralkodása, s az ezekkel folyvást növekedő szegénység, és adósságok súlyja alatt nyögök ezerszeres panasz; innen a kicsapongó, sok helyütt egész őrjöngésig üzött vigadozások, a lelket és testet romboló kéjelgés- és dőzsölés-

sek, mellyek egyenes irányban az életunottságra, kétségbeesés- és öngyilkolásra vezetnek. Ide járulnak tovább a hitetlen regényírók és színműköltők, kik az öngyilkolással játékot űznek, azt erény gyanánt állítják elő, sőt némi hősiességet is tulajdonítanak neki. Végre legmélyebb alapját a gyakori öngyilkolásnak a vallás- és istenfélőségnek fogyatkozásában találjuk.

Ezek azon csapások, mellyekkel az Isten látogatja a bűnösöket; és általuk azt akarja, hogy magukba térjenek, és így az örök gyötrelmektől, mellyeknek ezek előpostái, megszabadíttassanak.

III. RÉSZ.

Mint az utas, midőn hosszas vándorlása után valamely magasabb látponthoz ér, kissé megállapodik, s még egyszer visszanéz a vidékre, mellyen vándorolt: úgy mi is, miután Isten segedelmével ide érkezünk, egy kevésbé megállapodunk, visszatekintvén a pályára, melly utánunk maradt. A gondolkozni szerető utas megjelöl magának különösen némelly pontokat, mellyek neki irányul szolgálának, s mellyek figyelmét lekötötték. E pontokat könnyebb tájékozhatás végett naplójába is fölveszi, mindazon gondolatok- s érzelmekkel, remények- és csalódásokkal, örömek- és keservekkel stb., mellyek szívét, s elméjét egész vándorlása alatt betöltötték. Mi is kegyes olvasó! eleget tapasztaltunk e vándorlásunkban; s most szinte bizonyos pontokat szeretnénk kijelölni, mellyek az egésznek felfogására, s feladott kérdésünk közelebbi megfejtésére szolgálhatnak irányul. Sok mindenfélét láttunk Európa tartományaiban; figyelmes tanúi levén a mozgalmaknak, mellyek a kath. hitélet és erkölcsiség előmozdítására, vagy hátráltatására czéloztak. Jelenleg pedig azon pontnál találjuk magunkat, hogy a felhozott történeti, és statistikai adatok nyomán kísértsük meg kijelölni az arányt, melly a kath. egyház külterjedelme, s annak a hit- és erkölcsiségbeni emelkedése közt létezik 1840 óta!

A korszak legnevezetesebb eseményei, párvonalba állítva a katolicizmus külterjedelmével.

„Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.”

(Psalm. 144.)

Az egyháznak örök időkre szükség fönnállania. Minden emberek utasítvák e szentegyházban keresni menedéket. Azért az egyház nőttön-nő, birodalmának határait mindig tovább és tovább terjeszti. De vannak korszakok, midőn Istennek kikergethetetlen végzése szerint, a szaporodás nem olly feltűnő. Figyelemmel kísérvén azon adatokat, mellyeket az I. Részben minden egyes országra nézve fölhoztam, bőven meggyőződünk, hogy e korszakban is tetemesen szaporodtak az egyház hívei: noha a szaporodás nem teljesen kielégítő. E tünemény annál szembetűnőbb leend, ha más felekezetek aránylagos szaporodását vesszük figyelembe, s a kath. egyház állását az egész világoni kiterjedésében tekintjük.

Kenrick Ferencz philadelphiai püspökségéd számítása szerint, 1839-ben romai katolikus az egész világon volt: 180,000,000; görög nem egyesült, ide számítva az oroszokat is, volt: 30,000,000; nestorianus, jacobita, coptus: 11,000,000; protestáns, összevéve az angol egyházat, ágostai és helvét vallás követőit, methodistákat stb., Európában volt: 46,000,000, Amerikában 11,000,000; zsidó, az egész világon szétszórva 4,000,000; mohamedán 96,000,000; bramin 60,000,000; budista, ide számítván a különféle pogány felekezeteket is: 170,000,000 (Franc. Kenrick, Coadj. episc. philad. Theol. dog. rom. pag. 117. an. 1839.). A brünni kath. egylet hivatalos lapja szerint, 1854 végével, latin szertartású romai katolikus volt az egész világon: 194,800,000; görög szertartású: 4,200,000; maronita szertartású: 530,000; syriai szertartású, vagy egyesült jacobita: 35,000; örmény szertartású: 200,000; coptus szertartású: 15,000; syro-chaldaei szertartású: 200,000; Tamásféle chaldaei szertartású: 20,000; összesen: 200,000,000 katolikus. E szerint a katolikusok száma J5 esztendő alatt

20 .000,000-val szaporodott volna. – Görög nem-egyesült, ide számítva az oroszokat, összesen: 70,000,000. Ez összegbe foglaltatnak a syriai jacobiták: 500,000; örmények: 2,900,000; coptusok: 200,000; és szerezsenek: 1,800,000; syro-chaldaeusok: 100,000; és chaldaeus nestorianusok: 500,000; összesen: 70,000,000. E szerint a nem-egyesült görögök száma 15 esztendő alatt 29,000,000-val szaporodott volna. – Protestáns együttvéve, az egész világon van: 80,000,000- Ide tartoznak: 16,053 500 angol-egyházi s puseyta; 10,800,000 lutheránus; 74,000 ó-lutheranus; 81,000 herrnbuti; 3,627,000 episcopalis methodista; 430,000 wesleyanus; 200,000 reformált; 100,000 irvinghianus; 100,000 mormon; 11,131,000 unióba fölvetett protestáns; 7,691,000 calvinista (helvét); 4,958,500 úgynevezett igazhitű (orthodox) presbyterianus; 9,000 puritanus; 50,000 cameroni; 1,460,000 congregationalista; 100,000 független; 600,000 universalista; 4,146,500 calvinista (keresztelő); 311,000 unitárius; 23,500 valdoi; 445,000 mennonita; 261,000 quaker; 10,000 szabados; 50,000 unitarista nevű szabadegyházi; 7,000 hiksitonus; 6,000 shakingi; különféle nevezetű pietisták: schwenkfeldiek, schwedenborgiak, bazar-disták, lendemonianusok, tizenhárom nemű baptisták, shakerek, jumperek, sioniták, latitudinariusok, stb. Mindössze: 80,000,000. E szerint a protestánsok száma, 15 év alatt, 23,000,000-val szaporodott volna. (V. ö. Hlas jednoti katolicke v Brne 31. brezna 1854.) E számítás szerint a kath. egyház aránylagos hátramaradása szembetűnő; mert míg a 41,000,000 görög nem-egyesült 15 év alatt 70,000,000-ra, az 57,000,000 protestáns 80,000,000-ra szaporodott: addig a kath. anyaszentegyház 180,000,000 hívei után 200,000,000-ra, azaz: 20,000.000-val gyarapodott. Ezen aránytalanság okát, úgy hiszem, nem fogjuk eltéveszteni, ha egy részt a szakadárrok erőszakos túlkapásait, és más részt a protestáns országok proselytáskodó türelmetlenségét megfontoljuk. Ide járulnak még a múlt században elhintett tanok; mellyek annyi elmét tévútra vezettek, s a kath. egyház külterjedelmére is károsan hatottak. Egyébiránt általán véve, az anyaszentegyház csak

halad: ha lassú lépésekkel is, de annál biztosabban. Es most tekintsük meg az egyház beléletét.

Az egyház beléletét véve tekintetbe, mindenekelőtt az egyházi egység titka, nagy tüneményekben lép élőkbe. Midőn 1841-ben Spanyolhon megtéréseért imánkat az egek Urához bocsátottuk, újólag mindnyájan meggyőződünk róla, hogy a kath. egyház, noha az egész világon el van terjesztve, mégis csak egy testet képez: melly külsőleg kormányoztatik sz. Péternek jogszerű utódja által; bensőleg pedig lelkesítettik az emberré lett, s az Oltári-szentségben jelenlevő, élő, s mindenkor segítségére kész, Istenember Jézus Krisztus által. Ő monda: ‚Bízzatok én bennem, mert én meggyőztem a világot’ S ime, midőn a soha sem nyugvó ellenség az ő munkáját már végéhez közeledni hitte, akkor láttuk a kath. egyházat az ő magasztos tanításában, egysége-, föld fölötti ereje-, s kegyelmében nyilatkozni, az egész világ bámulatára. Az összes anyaszentegyház jámbor imádsága nem maradt siker nélkül; sőt ha valaha az Isten közvetlenül avatkozott az egyház javára, bizonyosan kézzel foghatólag, Spanyolhon történetében tapasztaltuk azt! Ugyanezt tapasztaltuk Olasz-, Francia-, Német- és Angolhonban is. Csakugyan nem emberi hatalom, hanem az Isten karja, segítségül hivatva minden tartománybeli ájtatos könyörgések által, bizonyos győzelemre segíté az egyházat.

Másik előnye a korszaknak: a fölébredt, és életfrisen dobogó egyházas öntudat. Még az egyház ellenei is kénytelenek megvallani, hogy 1848 óta a kath. egyház a hit-, és erkölcs emelkedésére nézve haladott. Míg minden más hatalom egymást kölcsönösen gyengítette, s kisebb-nagyobb mértékben vesztett; míg a tekintélyek hatalma megrendült és megtörtött, sőt még jelenleg is szenved utófájdalmakban: azalatt az egyház óriási lépésekkel előrehaladt; úgy hogy méltán mondhatni, miszerint az ő megaláztatása fölmagasztalásával végződött. Az anyaszentegyház még a forradalomból is tetteles hasznot húzott. Ezt azonban nem úgy kell érteni, mintha tán az uralkodók, vagy forradalmi ügyvezetők neki kedvezni akartak volna; sőt ellenkezőleg, úgy tapasztaltuk, hogy né-

melly kormányok az anyaszentegyház iránt még a veszély perczeiben is némi idegenkedéssel viseltettek; a forradalmi hő-sőknek pedig mi sem leendett kedvesebb, mint elnyomni a gyűlölt egyházat, melly gonoez terveiknek mindig hatalmasan ellene szegült, s velők soha egyetérteni nem akar. – Egyéb-iránt az anyaszentegyház az eseményeket mind saját hasznára tudta fordítani. Jól vette észre egy tudós férfi, hogy a kath. egyháznak, csak neki szabadság és egyenjogúság adassék, di-adala kétségkívüli. Ő nem kivan kiváltságokat és előnyöket: csak annyi tér engedtessek neki, hogy szabadon mozoghasson. Az 1848-ik év meghozá a sajtószabadságot: és azonnal élénk szózatok emelkedtek a kath. egyház érdekének megvédésére. Az 1848-ik évi mozgalom méghozá a tanítási szabadságot: ezt is a kath. egyház saját javára fölhasználta; s midőn ugyané korszakban a különféle hitfelekezetek polgári tekintetben egyenlökké, s az alkotmány nyújtotta valamennyi jogok és szabadságok részeseivé tétettek, a kath. egyháznak is az ő elé-vületlen jogai visszaadattak.

Más előnye a kérdéses korszaknak: a hitélet felélesztése. Mindig él az anyaszentegyházban az Úr, a ki magáról monda: „Ime mindeneket megújítok.” (Tit. Jel.) S azért valahányszor szükséges volt, friss életet éleszteni föl az egyházban, kiönté az Úr az ő lelkét kiválólag választott tagjai fölött; hogy így a bekövetkezett rosszaknak elejét vegye, a bűnöket és vétsé-geket megfenyítse, az elhalt hitet új életre serkentse, az alu-vókat fölébreszse, az ingadozókat, és a magukat elhatározni nem tudókat megszilárdítsa, s az egyházi élet szükségeinek megfelelő intézmények által eleget tegyen. Ez történt a kér-déses korszakban is. „Kibocsátád Uram! a te lelkedet: és új világ alkottatott, és megújult a föld színe.” (103. Zsolt.) En-nek tanúságául szolgál a vásár- és ünnepnapok illendő meg-ülése, az isteni-szolgálat kellő díszbeni megtartása, a sz. helyek szorgalmas látogatása; valamint azon tény, hogy olly keresztények is, kik eddig hitők, és egyházuk iránt egy-kedvüleg viseltettek, nem szégyenlenek többé katolikusok-nak nevezettni: sőt ez öntudatban, hogy hű fiai a kath. egy-háznak, helyezik immár legfőbb dicsőségeket.

További előnye e korszaknak: a főpásztorok erélyes vi-selete, buzgó tevékenysége, s apostoli szilárdsága. Igaz, a legsötétebb századokban sem hiányoztak lelkes püspökök, kiknek rendíthetlen jellemök, és véghez vitt közhasznú tevé-kenységük s érdemeik fölött méltán álmélkodik a késő utóvi-lág is: de néha lelki álomba szenderedvén el a főpasztorok, jött az ellenség, és konkolyt hintett a tiszta búza közé. Most, hála az egyház isteni nemtőjének, Európa-, sőt világ-szerte ernyedetlen buzgalmú, s éberségű főpásztorokat van szerencsénk tisztelni; kik minden hatalmukban álló eszkö-zöket fölhasználni iparkodnak, hogy a kath. hitélet ott, a hol netalán alásúlyyedt, fölleveníttessék, s a ker. erkölcs ereje ott, hol meggyengült, megújíttassék. Ezt bizonyítják a Duna-, Rajna-, Szajna-, s Isarnál, sz. egyesség- és apostoli szabad-elműséggel megtartott püspöki tanácskozmányok, a tarto-mányi s megyei zsinatok, valamint amaz üdvös intézkedések, mellyek nem csak a hitélet és néperkölcsök javítására, ha-nem magának a papi buzgóságnak is élénkítésére adattak ki. S mennyi jót eszközlének az úgy nevezett apostoli látogató-sok, és bérnálási körutak; mellyek megannyi tényezőök a vallásosság, és hitélet fölébresztésére. Es megújulni láttuk az őskori hitvalló püspökök dicsőségét Német-, Olasz-, Franezia-s Angolhonban: mintha csak az isteni gondviselés különö.ien akart volna kedvezni, midőn a szükségök, és megtámadások erejéhez képest, alkalmas védbástyákról gondoskodott. A hit-erős főpásztorok az állam körébe tartozó ügyekben mindazt pontosan készek teljesíteni, mit tőlök e nemben az államtör-vények kivannak; de egyszersmind kinyilatkoztatják, hogy az egyház elévületlen jogait semmi áron sem engedik meg-csorbittatni. Ezek kivívásáért készek szenvedni, tömlöczbe, számkivetésbe menni, földi javaik, és méltóságuk kárát val-lani. E szellem lelkesíté a német egyház jogait védő kölni, gnesen-poseni érsekeket; ez erősíté, s oltalmazá a frank honi püspöki kar jelesbejit a tanítási szabadság érdekében; ez lel-kesíté azon főpásztorokat, kik az egyház védelmében olly nagy-szerűen tüntették ki magukat: u. m. az orleansi kormány egy-házellenes politikája ellen a hős Affre Dienest, a csüggedni

nem tudó Fayetet, az egyház szabadságának védelmében meg-
 őszült Bonaldot, az egyház jogait csorbítani nem engedő, s
 inkább számkivetést választó Marilleyt, az állam illetéktelen
 beavatkozását nem tűrhető Franzonit és Moringiut, a tágítani
 nem tudó Vicari Ármint, a felejtethlen Dieppenbrookot, a
 nagytudományú, s apostoli erélylyel tündöklő Wisemant, és
 egyebeket. E hősök közül többen immár harczukat helyesen
 kivívták, futásukat elvégezték, hitőket megtartották. A mi
 még hátra vagyon, eltétezt nekik az igazság koszorúja:
 mellyet megad nekik az Úr, mint igaz bíró, ama napon; és
 pedig nem csak nekik, hanem mindazoknak is, a kik örömmel
 várják az ő megjelenését. (II. Tim. 4, 18.)

E tekintetben nem lehet elhallgatnunk egy tényt, melly-
 nek emléke édesen hat minden jó lelkű katolikusra: s ez
 abban áll, hogy napjainkban a sz. szék befolyása szabadabb;
 valamint, hogy a püspökök és hívek világszerte fiúi bizodalommal azon központ felé emelik szemeiket, mellyből a püspöki egység származott. Igen, örömtelve látjuk, mikép a római sz. székezi ragaszkodás, fiúi kegyelet-, szeretet és hódolat naponkint új, és új bizonylatokban nyilatkozik. A pápai képviselők barátságosan meglátogatják a püspököket, és mindenütt asz. atya személyéhez illő kegyelet, és őszinte örömmel fogadtatnak; a püspökök és hívek kifogyhatlanok a sz. szék iránti ragaszkodás bebizonyításában. Es e ragaszkodás az egység központjához, egyike a legörvendetesebb tüneményeknek. Jól monda egy jeles hittudós, mikép a gyermekek soha sem erősebbek, szilárdabbak, biztosabbak az ellenség incselkedései ellen, mint midőn atyjokban egyesülnek. Legnagyobb baj volt az mindig, midőn a nemzeti egyházak az anyaszent-egyháztól elszigetelték magukat: ez okozta az egyház megaláztatását, valamint a hit- és erkölcsbeni emelkedésének fogyatkozását. Innen van, hogy a katholicismus ellenségei mindenkor a tartományi egyházakat a romai pápa legfőbb hatalma alól igyekeztek felszabadítani; jól tudván, hogy a püspökök egyesülve az ő fejökkel, óriási dolgokat vihetnek véghez Isten dicsőségére; s ezen egységen bármilly megtámadások hajótörést szenvedni kénytelenek. És fájdalom! talál

koztak egyházigazgatók, kik ezt vagy be nem látták, vagy belátni nem akarták. Egyébiránt hála az egyház isteni nemtőjének, napjainkban nagyon is világosan átlátják a püspökök, hova szokott vezetni azon irány, melly a sz. szék befolyását akadályoztatja; s mellyet a múlt században az úgynevezett josephinismus, és a gyászos emlékezetű emsi s pistojai punctatorok kijelöltek. Egy szebb jövőnek nézünk tehát elejbe ez értelemben! A sz. szék a lelkiekben szabad! Ez által az egyház meg fog őriztetni, a fegyelem szilárdulni, az egyházi belélet és állapotok, a főpapok szelleme és munkássága folytonos figyelemmel kíséretetni.

Más előnye a kérdéses időszaknak: a társulati szellem föléléstése. Mint tudva van, az egyháznak talán soha annyi erőre szüksége nem volt, mint épen jelenkorunkban, midőn egy részről keblében sokat építeni, más részről külvészek ellen nem csak önmagát, de az államot is oltalmaznia kell. A hitetlenség szelleme, a politikai felekezetek fondorkodásai, sok szívekben fölforgatták, vagy meggyengítették a hitet, aláásták a társadalmi épület oszlopait, u. m. az engedelmességet, és megelégedést. Az államférfiak eleget elmélkednek és tanácskoznak, mint lehessen a bajon segíteni: de sehogy sem tudnak boldogulni. Sőt egy század sem mutatja világosabban, mint a mienk, a legerélyesb intézkedések meddőségét. Azért az egyháznak kétszeresen meggyült a baja. Es az egyház Istenben vetve bizodalmát, helyt áll; és valamint előbbi századokban, a közbaj elhárítására számos szerzetes-rendeket és testvéreleteket hozott létre, úgy e korszakban is különféle jámbor társulatokat, s imaegyleteket léptetett életbe. E társulatok célja-, irányuk- és szabályaikból bebizonyult, hogy azok nem Gusztáv-Adolf-féle egyletek, a véres múlt gyászos reminiscenciáival, nem szabad-kőművesi egyesületek, és világosság-barátok szövetségei, alattomos célok kivitelére, nem rajongó methodista meetingek, nem genfi titkos-társulat a más vallásúak kiirtására; s hogy szellemek nem tüzzel-vassal romboló, s a felebaráti szeretetnek még az ártatlan szívekben meggyilkolása, s megmérgezése. Szeressed a te uradat Istenedet teljes szívedből, és teljes lelkeidből, és minden erődből, és teljes elméd-

ből; felebarátodat pedig mint önmagadat.' (Luk. 10.) E vezérszó jellemzi a kath. társulatok irányát. E szellemben működnek a kath. társulatok; egyesült erővel oda közremunkálván, hogy Istent, az ő egyszülött fiát, és a Szentlelket az egész világ megismerje, dicsőítse, és sz. nevét soha senki se becstelenítse; hogy a bűnösök megtérjenek, és igaz penitencziatartás által az Isten országát gyarapítsák; s végre, hogy közös erővel, a ker. irgalmasság cselekedetei által, szegény embertársainkon segítve legyen. Milly üdvös befolyással voltak e társulatok a kérdéses korszakban, könnyű elgondolni! A bűnösök megtéréseért imádkozó egyetek hatalmasan előmozdíták a népekben, egy részről a kath. egyház magasztos öntudatát, más részről a közönséges megtérést. Ez egyeteknek köszönhetni leginkább, hogy sokaknál az Isten igéjének magva jó földre talált, s maga idején megtermi gyümölcsét; ez egyetek imáinak köszönhetni, hogy többen, dacára azon nehézségeknek, mellyeket a nevelés, a gyermeki kortól fogva megörögzött szokás, a rokon viszonyok, az elferdített tanítás, és gyakran az álszégyen is támaszt, visszatartóztatván az igazság elismerésétől, visszatértek az egyházba, s keblök jobb meggyőződését követvén, a katholicismusban találták nyugalumukat. S mit mondjak azon egyetek működéséről, mellyek részint a testvérület magasztos eszméjének ébresztésére, részint a szenvedő emberiség nyomorainak enyhítésére, úgy a valódi felvilágosodás iránti méltányos kívánatok teljesítésének elősegítésére szerveztettek? Minden illy egyet új tényezőül szolgált a szellemi hódításra; következőleg Isten országának e földön terjesztésére. Azért e társulatokat mindenki, ha előítéletektől teljesen elfogulva nincs, bizonyára az anyaszentegyház legnagyobb nyereségei közé számítandja.

És az egyház az ő világboldogító terveiben mindig tovább és tovább halad. Milly üdvös mozgalmakat vevénk mindenütt észre! Itt Isten és felebarát szeretetétől lángoló egyházi férfiak és szerzetesek, amott vallásos érzésű világiak is, áldást árasztólag igyekevények az egyház oltalma alatt, az emberi-nem testi és lelki nyomorának enyhítésére; olly intézeteket és vállalatokat hozva létre, mellyeknek közvetlen céljok

a különböző kor-, életnem- és szükségekhez képest, korunk legkiáltóbb sérveinek orvoslása. S míg az egyháziak fölfegyverkezve a szólás szablyájával, befedve a hit paizsával, Jézus Krisztus dicsőségéért, és isteni jegyese, az anyaszentegyház tiszteleteért viaskodának; míg ők fáradozva, álmatlan éjszakáikat föláldozák; védelmezvén az evangéliumot, és ennek isteni befolyásával megindítván a szíveket: addig a világiak munkákat osztanak ki a nép közt, mellyek neki a föld-, kert- és szőlőművelésben, gyümölcsmeszesítésben, baromtenyésztésben és más illynemű kamatozó életfoglalatosságokban utasítást adnak. Mennyi lelki haszon háromlott azon egyletekből, melyekben mindazon jó érzelmű, mindkét rendbeli fiatalok, kik legalább a világ előtt még szűzi hírben állnak, egyesültek: hogy egy részt a csábtól és tévelytől annál könnyebben megőriztessenek, más részt az erény- és ker. éleiben jobban megszilárduljanak; a tánczhelyek-, ismeretségek-, valamint általában minden szükségtelen, vagy bizalmas érintkezéstől a más nembeliekkel tartózkodván! Mennyi botrányt hárítanak el a vad házasságokat erényes, törvény- és vallás-szentesítette egybekelésekké változtató, s regisi sz. Ferenczről nevezett társulatok; úgy szinte az ezekkel rokon célú, s eredményeikben nem kevésbé áldásos kiházasítási jótékonyaságok! A ker. világ mindig nagyobb érdeklődéssel viseltetik, a chinai kitett gyermekeket a bizonyos halál torkából kiragadó, s a földi és örök életnek megnyerni törekvő, sz. gyermekségi társulat, úgy szinte a betegek ápolását olly kitűnőleg űző irgalmas nénék szerzetes társulata iránt; a bűn ösvényére tévedt nők javításán dolgozó, β jó pásztorról nevezett apácák üdvös hatása becsültetik; az iskolatestvérek roppant kiterjedésű munkássága magasztaltatik. *„Sit gloria Domini in saeculum: laetabitur Dominus in operibus suis.”* (Psalm. 103.)

A fölébredt egyházi szellem üdvös hatást gyakorol a tudományok-, és irodalomra. A hitetlen levették, u. m. Voltaire, Rousseau, Dupin, Cousin, Hegel, Schelling, Fichte, Spinoza, Lessing, és egyebek, kiket a világ csak nem régen annyira fölmagasztalt, háttérbe szorítottak; s hely őket ker. gondolkozású tudósok foglalják el. Az Isten elejbe végott min-

den emberi számításoknak! A legközelebb lezúgott vészviharban egy üdvös leczke adatott a tudománnyal foglalkozó világnak! A bosszuló Istenség a forradalom szellemét szabadon eresztve, Európát hullámzó hánykódásra készítette; s férfiak, kik a világ sorsának fonalait kezökben tartották, pár napi mozgalmak alatt megbuktak. S újra megzendült az Úr szava: „Ne dicsekedjék a bölcs bölcsességében; s ne dicsekedjék az erős erősségében; és ne dicsekedjék a gazdag gazdagságában: hanem abban dicsekedjék, a ki dicsekszik, hogy tud és ismer engem, (s tudja,) hogy én vagyok az Úr, a ki irtalmasságot cselekszem, s Ítéletet és igazságot a földön.” (Jerem. 9, 23.) Valamint a tavasz új életet hoz a természetbe, s léptein mindenütt áldás fakad: úgy az 1848-ki forradalom után is, sok helyütt az Isten szelleme által szép vetés kel ki az egyház terén. Örvendetes mozgalmakat veszünk észre mind a tudományi, mind az irodalmi világban. Kath. szempontból tárgyalatik a tudomány, fejlődik az irodalom. A hittudomány-, egyházi s világi történelem-, jogtan-, a föld-és természettudományok-, a lelkipásztorság- és szertartásban, egyaránt jártas férfiak léptek föl a nyilvánosság színpadára, s kiadott jeles munkáik által elhíresedtek. Az iskolákba a pogány kor üres meséi, torzképei, bünszörnyei helyett, a kereszténység, és egyházunk régiségei, ősi kincsei, emlékei, ereklyéi, s a sz. atyák hozatnak be; ha eddig korunk veszélyes divateszméi a pogányságból merítették, s azért a ker. érzelem és élet is legnagyobb mértékben hanyatlott: most biztosan táplál a remény, hogy a valódi ker. szellemtől áthatott tudományok, az elmék- és szivekben nevezetes hódításokat teendnek.

Nem különben élénk vigasztalásunkra szolgálnak a legújabb időkben megnyitott egyházi s világi növeldek; melyekben a nemes ifjúság kiszemelt vallásos nevelők örökődése mellett, Krisztus szellemében neveltetik. A növeldekbe föl-vett ifjak mintegy csörgedező patakok virányira ültetve, maguk idejében megtermik a kívánt gyümölcsöket; s akár egyházi szolgálatra adják magukat, akár polgári hivatalokat vállalnak, mindenütt hasznos tagjai leendnek a társaságnak. Szinte hála az égnek, rövid idő alatt a papság és a hívek

jámbor adakozásaiból Európaszerte több növelde keletkezett; mellyekben a szegény ember fiai is, kik különben nevelés és oktatás hiánya miatt az emberiségre nézve egészen elvesztek volna, díj nélkül vétetvén föl, kiképeztetnek, A nőnevelés iránt is melegebb részvét mutatkozik; egy idő óta máris számos, úri csemetéknek való, nőnövelde létesült: jobbadán egyházi személyek és szerzetesnők gondjaira bízatra. Szinte szöszatok emelkednek, hogy a falusi iskolákban is, nem csak az olvasás-, hittan- és bibliai történetekben, hanem az írás-, számolás-, és egyéb női munkákban is oktattassanak a leánykák, örvendetes tüneményül veszszük tovább azt is, hogy e korszakban sokhelyütt vasárnapi iskolák nyitattak; mellyekben az iskolavégzett, 12-17 éves ifjak, kik eddig minden fegyelem nélkül ökrök, lovak és libák őrzésével foglalkodtak, s kiket idáig a legjobb szándék mellett sem sikerült egybegyűjteni, most a világi hatóság közbenjárásával is, az egyház édes igája alatt megszelidítetnek, s nem csak minden erkölcstelenség üldözésétől, de még a vasárnapi korcsmai táncztól is elszoktatattak, s így az erkölcshely elhagyatott nemzedék ifjaiból jó keresztények neveltetnek.

Örömet hiszszük, hogy az egyház életereje a kérdéses korszakban a hívek szeretete által is növekedett. Ezt bizonyítja azon meleg áldozatkészség, mellyet a hívek az idők nehéz körülményei daczára, Isten dicsőségére tanúsítanak. Örvendetes tünemény, hogy a régi századokban megkezdett, de még eddig be nem végzett ősi szentegyházak nagy áldozatokkal kiépítetnek, s illetőleg a hajdani ker. világ buzgalmához képest fölszereltetnek. A hívek vetélkedő buzgósággal sietnek a hit-erős hajdannak ezen drága emlékeit, mellyek idáig csonkán maradtak, bevégezni. A nagy részvét, fényes tanúsága azújonan föléledt vallásérzelem-, és a sz. művészet iránti szeretetnek. Egyébiránt nem csak a régiség szentesítette dómok, vagyis székes-egyházak részesülnek e szerencsében: hanem egyszerű falusi templomok is; miután el lön ismerve, hogy minden kő, melly az omladozó templom falaiból kihull, az élő nemzedék megkövülésére mutat. E tekintetben örvendetes látni, mint iparkodik a tudós tudományából, a művész mesterségéből, az

iparos keresményéből, a gazdag bővelkedéséből, a szegény keservesen szerzett filléréből, áldozni az Úr házának fölépítése- és megdicsőítésére. Hasonlóképen a sírkertek-, kereszttek-, szobrok-, egyházi díszruhák- és zászlókra is különös figyelem fordítatik: a középkori félreismeret egyházi művészet ismét érdemlett méltánylásban részesül; az építészet, szobrászat, festészet, hangászat, szent és megfelelő irányt vesz; az egyházi ékesítménytan, az egyházi építkezéssel, és az ékesített tárgy szentségével öszhangzásba jő, s az isten szolgálati edények és eszközök megnyerik ismét jellemeket és irányukat.

Tovább az isteni gondviselés vezényletét tiszteljük abban, hogy a protestánsok is kedvezőleg kezdenek nyilatkozni az anyaszentegyházról; sóvár szívvel tekintvén az emberi-nemnek e tiszteletre méltó üdvintézetére, melly nem csak tulajdon híveinek, hanem ő nekik is, bár nem akarják is, édes anyjok: melly századokig tűrni tudott, s az üldözések tömkelegéből megifjodva, s újult erővel bontakozott ki. Olly városokban, melyek utczáin az úgynevezett reformatio ideje óta, soha egyházi körmenet nem tartatott, e korszakban az úrnapi körmenet sokkal feltűnőbb ünnepélyességgel ment végbe, mint ezelőtt bármely ősi kath. városban. Végre a legújabban kiadott tudományos bűvárkodások és történeti fölfedezések, nagy világosságot derítenek a jólelkű protestánsok elméjére. Protestáns tudósok tőnek a kath. igazság mellett tanúságot. Hlyének: Leo, Menzel, Eichhorn, Grfrörer, Hurter, Schmidt Sándor, Voigt, Gaab, Gruericke, Moser, Ancillon stb. Ha valaha Liberiusról, I. Honoriusról, holmi helytelen vélemények kerengtek: azokat legújabb időkben nagy részt maguk a prot. történészek, világos adatokkal eloszlatták. Ha a XI. századba, Johanna név alatt egy nő-pápát akartak iktatni: e koholmányt is számos történet igazolta tények kimutatták. Egyéb tévedések, és hamis állítások is ügyes megczáfolásokra találtak: úgy hogy e tekintetben a körülmények ma sokkal kedvezőbbek, mint voltak annakelőtte. Szebb és jobb jövőnek előjelei ezek; azonban:

A korszak legragyogóbb fénypontját képezi kétségkívül a bold. Szűz szeplőtelen fogantatásának dogmatikai

meghatározása. E tény soha el nem enyésző dicsőséget árasztott korszakunkra; s reménylenünk szabad, hogy a sz. Szűz az iránta tanúsított kegyelet viszonzásául elárasztandja a világot jóságával.

Valamint örül a háládatos, jó lelkű gyermek, ha édes anyját megtiszteltetés éri: úgy minden igaz katolikusknak keblét a legőszintébb öröm hatotta át, midőn az angyalok, és minden megdicsőült szentek csillagkoronás királynéjának, szeplő nélkül fogantatott szűz Anyánk- és Nagyasszonyunknak megdicsőíttetését világszerte hirdette az egyház. Olly nap volt az, melly örökké emlékezetes marad; mellyen az egyház, mint ilyen, hódolatát, tiszteletét, és különös hálaadójt nyilvánítá, s hozzá meg a bold. Szűznek. Örvedetes volt e vallásos tény minden nemzetekre, s kiváltképen ránk nézve, kik Máriát országunk kegyes pártfogójának tiszteljük és valljuk. A kihirdetés valamint nálunk, úgy az egész világban, a legélenkebb vigadozással tartatott meg. A természet vetélkedve szolgált a nagy nap ünnepélyesítésére; s minden, mit a tudomány és művészet dicsőt és magasztost föl tud mutatni, a tömjén fölgomolygó illatfüstje gyanánt szállott föl a magasba. Ez alkalommal dicsteljesnek tünt föl előttünk a katholicismus! Ez eseményből, mint gazdag törzsből, mindannyi ágak és bimbók fakadnak új reményeink. S valamint a nap melengető sugarai nem csak egy futó pillanatig elevenítik föl a természet tápszomjas növényeit, hanem üdvárasztó jótékonyáguk hatása napokat és éveket haladó időre szivárog által: úgy ez ünnep is a hitéletnek világító gyúpontja marad. Igen, biztat a remény, hogy a szeplőtelen Szűz e hódolatot kegyesen veendi, s minden látható és láthatatlan ellenségtől állandóan megóv bennünket.

S ki lenne a megmondhatója, azóta is hányra harmatozott, az ő anyai közbenjötte által, áldás a kegyelem Istenétől? Hányan vannak, kik a legszentebb szűz Anyának közbenjárása által megoltalmaztattak; hány ostor hárított el; hány szélvész csillapodott le; hány beteg gyógyult meg; hány lelki halott támadt föl; hány ellenséges had semmisült meg az ő anyai közbenjárása által? A kárhózat örvényén álló bűnösök rögtön

megtérték, a bűnbánatot tartanak; hitetlenek, tévhitűek, legbuzgóbb tisztelőivé, s leghűbb szolgálóivá lettek: *a* az őket lenyűgöző rablánczokból menekülve, az Isten gyermekeminek szabadságát elnyerték!

S ezek volnának korunk előnyei. Valamint tehát a számtanban vannak axiómák, mellyek minden megmutatást kizárva, követelik elismertetésüket: úgy az életben is vannak ténynyé emelkedett helyzetek, viszonyok és elvek, mellyeket okvetlenül számításba kell vennünk, ha légbe nem akarjuk építeni okoskodásunkat. – A korszak előnyei mindannyi tényezők a katholicismus hitélete- s külterjedelmének viszonyítására. Ennél fogva a következő arányt gondolnám fölállíthatónak: Olly viszonyban áll a katholicismus hitélete, azaz: a hit és erkölcs emelkedése, annak külterjedelméhez, mint áll a működő isteni malaszt a hívek közremunkálásához; vagyis a régi közmondás, és illetőleg választott jelmondatom szerint: *„Quo magis interior aedificatur Ecclesia, eo raagis etiam exterior mirabiliter ereseit divini templi structura.”* Mi más szavakkal annyit jelent: minél nagyobb erélyt, hitbuzgóságot, és élet-szentséget fejt ki az egyház az Ő híveiben, rendszerint annál bővebb a szaporodás, és annál tovább terjed az Isten országa. Úgy hiszem, e kulcs korszakunkra is alkalmazható. Mindamellett szilárd meggyőződése, hogy a kérdéses viszonyt matematikai biztossággal meg nem határozhatni. Erre főségesebb tehetség, és tudomány szükségeltetik. Emberi kéz nyújtotta adatok itt nem elégségesek. Egyébiránt jól mondja aranyuszájú ez. János: „Mindent tudni, nem is lehetséges, nem is szükséges, mert büszkeségre vezetne bennünket.”^a Azért én is egész alázatossággal megvallom szegénységemet; és a helyett, hogy gyarló elmémmel ide s tova tévedezzek, imádvá az isteni gondviselést, még csak befejezésül néhány sort iktatok ide.

Z á r s z ó.

Így áll kegyes olvasó! a csekély mustármagból keletkezett, fa a világtörténet mezején, a mennyei kertész gondviselése alatt, öntözve a Szentlélek harmatával. Az idők viharai elvonultak fölötte: de gyökere sérületlenül maradt; és a zivatar csak az érett gyümölcsöket rázá le, vagy a száraz leveleket horda el ágairól. Az őserő, mely a fában rejlik, és forrásozik, ki nem száradhatott, sem ki nem veszhett. Benső erő az, mely az örök élet titokteljes forrásából csergedez, és akath. egyház fáját minden vész-zivatarokból ismét fölfrisíti, s még hatalmasabban fölvirágoztatja. Mit az egyház isteni szerzője búcsúzó beszédében kevéssel kinszenvedése és halála előtt, a, szőlőtőről megjövendölt, hogy t. i. a szőlőműves a vesszőt, mely gyümölcsöt hoz, tisztogatja (nyesés által), hogy annál többet gyümölcsözzön (Ján. 15, 2.): azt láttuk e korszakban is teljesedni, valamint kicsinyben egyes embereken, úgy nagyban is egyházán. Ez a tisztogatás (nyesés) fájtt ugyan; és nem egy ember könyezett bele, mint könyez a szőlővessző: azonban ez neki csak hasznára szolgált; minthogy ez által annál több gyümölcsöt hozott. Ő ugyan e korszakban is jelül tétetett, mellynek ellene mondatik (Luk. 2.); de valamint hajdan győztesen tért vissza harcaiból, s nem hagyta el soha biztos állását: úgy e korszakban is állhatatosan és legyőzhetlen isteni bizodalommal fölfegyverkezve, megmaradt a csatatéren, hova őt az ellenséges hatalmak kihívták. Hív az Isten, ki ezután is nem hagy bennünket a fölött kísértetni, mint erőnk engedi: sőt inkább a kísértettel együtt erőnövekedést is szerez, hogy annak ellene állhassunk. És ámbár mindenütt nyomorgattunk, de nem búsulunk; tántorgunk, de kétségbe nem esünk; üldözést szenvedünk, de el nem hagyatunk; megaláztatunk, de el nem veszünk. (II. Kor. 4, 8.) Ez apostoli ezavak vigasztalására szolgálhatnak minden igaz hívő kereszténynek; s ha valaha, bizonyára a legközelebb lefolyt, és jelen időkben föltünőleg teljesültek, és teljesülnek: mert a mely

mértékben szaporodnak időről időre a megtámadások, ugyanazon, sőt kettős mértékben ébred föl a vallásos buzgalom, s az ős anyáhozi ragaszkodás; növekszik a hívek száma. Valamint az emberi testben, úgy a külvilágban is változnak az alakok, változnak az idők; van ifjúság és öregség, egészség és betegség, tárnádat és enyészet, jövet és elmenet: azonban bármint változnak az idők, az anyaszentegyház még sem változik; örök ifjúság az ő osztályrésze. Az ő tanítása s alapelve ugyanaz mindig. Ha úgy tetszik is, mintha a világ az ő sarkaiból kifordult volna, ő mégis rendületlen marad. Bármilly rettentően dühöngjön a szélrész, zúgjanak a habok: azok erőtelenül törnek meg ama kőszálon, mellyen a pokol kapui sem diadalmaskodnak. Így áll a nap az ég boltozatán fölmagasztalva a világ fölött; világosságot, életet, és meletet hintgetvén az egész természetre. A fellegek elfedhetik, a viharok elhomályosíthatják: de megsemmisíteni nem képesek; ő jár a fellegek megett; és a viharok közepette égető, mindeneket átható tüzet sziporkáz. A mi a nap az égen, az az anyaszentegyház e siralmak völgyében. A múlt idők viharai, a jelenkor békételenkedő mozgalmi meg nem akaszthatták őt áldásos működésében; sőt minél nyilvánosabban tört ki ellene a vészvihar, minél nagyobbak mutatkozott a romlottság e külvilágban; annál inkább iparkodék az ő beléletét kifejteni. S eljöttek az Isten látogatásának napjai! Éhség, drágaság, tűzvész, és egyéb pusztító elemek és nyaválák nyomultak fiaira: de a jó anya el nem csüggedt; állandó béketűrés-, valódi töredelmesség-, és Isten iránti bizodalomra serkenté fiait. Vajha üdvös intéseit minden gyermekei megértették volna! Itt az idő, fölébredni szendergésünkből. Legyünk szófogadó fiai egyházunknak! Fiói kegyelettel viseltessünk iránta. S ha itt-ott zordon felhők támadnak is, bizzunk az Istenben. Ő mindent, a mi történik, sz. céljainak kivitelére alkalmaz; s ha akarja, még a kövekből is Ábrahám fiai támadnak az egyház dicsőítésére. Minden szorultságunkban kiáltunk hozzá, miszerint tekintsen választott szállójére, mellyet plántált (Jerem. 2, 21.); és nyújtsa ki mindenható karját, és rontsa meg azok törekvéseit, kik ez isteni művet pusztítani, s ekkép imádandó végzéseinek teljesülését

akadályozni akarják. Világosítsa föl kiváltképen azok elméjét, kik ezen egyháztól folyvást idegenkednek, s hozza őket mieelőbb azon akolba, mellyen kívül nincs üdvösség: hogy így egyesített akarattal, a Szentlélekben dicsóítsuk az Atyát; és ez legyen első, és utolsó szava nyelvünk- és szívünknek:

DÍCSÉRTESSÉK A JÉZUS KRISZTUS!

TARTALOM.

Előszó	III
Bevezetés	1
A korszak árnyoldalai	4
A korszak fényoldalai	11

I. Rész.

Olaszország	16
XII. Gergely	17
IX. Pius	20
Spanyolhon	36
Portugália	45
Franciaország	47
Belgium	63
Holland (Németalföld)	66
Luxemburg	72
Angolhon	76
Skótország	96
Írland	98
Ausztria	105
Magyarország	112
Németon	138
Bajorország	141
Poroszország	147
Szászország	161
Württemberg	165
Baden	167
Schweiz	170
Dánia	174
Svéd- és Norvégország	176
Orosz- és Lengyelország	183

	Lap.
Török birodalom	203
Görögország.....	210

II. R é s z.

a) Tanintézetek	216
b) Népevelés	219
c) Házi nevelés (az úri s magas osztályoknál)	221
d) Leánynöveldek	224
Irodalom	225
Bibliai vagyis sz.-írás magyarázat	226
Szent atyák.....	229
Új felfedezések a föld alatt	231
Egyházi történelem	233
Dogmatica.....	234
Kathetica.....	236
Egyházi jogtudomány	237
Erkölcstan	239
Lelkipásztorsági irodalom	241
Egyházi szónoklat.....	244
Szertartási irodalom	246
Imádság és épületes könyvek.....	247
Legenda	248
Naptárak	251
Bölcsészeti irodalom.....	254
Világtörténelem	256
Természettudományok.....	258
Gyógyászati tudományok	261
Nevelési és szívképző iratok.....	266
Népkönyvek.....	269
Időszaki sajtó	270
Encyclopaediai irodalom	272
Művészet.....	274
Egyletek és társulatok	276
Hitterjesztő egyletek.....	280
Római propaganda (Institutum de propaganda fide).....	282
Lyoni hitterjesztő egylet	284

	lap
Jézus sz. gyermekségének társulata	289
Mária-egylet Bécsben (az afrikai missio javára).....	292
Pius-egyletek	293
Szent-István-Társulat.....	298
Sz.-Severin-egylet.....	304
Sz.-Bonifác-egylet	311
Borromei sz. Károly egylete	313
Isten sz. neve védőinek társulata.....	317
Társulatok a vasár- és ünnepnapok megszentelésére	320
Dóm-egyletek (a régi székes-egyházak kiigazítása- és bevé- zésére).....	325
Ének- és zene-egyletek	328
Sz.-Norbert-egylet (tanulók számára).....	331
Sz.-Móricz-egylet (katonák számára)	334
A kath. mestersegédek társulata.....	338
Inasképző egyletek	342
Szent-Miklós-egylet.....	344
Egyletek a szegények javára	346
Szent-Vincze-egylet.....	353
Sz.-Ludmilla-egylet	357
Sz.-Ivó-egylet (szegény perlekedők javára).....	360
Bölcsődék és kisdédóvó egyletek	364
Vak- és süketnéma-egyletek	367
Regisi sz. Ferencz társulata (a vad házasságok megszüntetésére).....	369
Józansági egyletek	374
Társulat a rabszolgakereskedés megszüntetésére	380
Védegyletek a fegyenczek javára	382
A jó pástorról címzett nők egylete	389
Betegápoló egyletek.....	393
Az irgalmas szüzek	395
Sz. Camill egylete Bécsben	400
Temetési egyletek	401
Imatársulatok	404
A Jézus szentséges szívéről nevezett társulat	406
A bold, szűz Mária szeplőtelen szívéről nevezett társulat	410
A Győzedelmi-Boldogasszony-egylet	414

	lap
Az élő sz. olvasó társulata	422
Sz. Cyrill és Method társulata.....	428
A korszak örvendetes tüneményei.	
a) A bold. Sztiz szeplőtelen fogantatásának hitágazati meghatározása	430
b) A gyermekek első áldozása	440
c) Gyermekek-seminariumok	445
d) A kerületi papi-gyűlések	452
e) A lelkészi pályavizsgálatok	457
f) A lelkigyakorlatok.....	467
g) Főpásztori látogatások.....	482
h) Zsinatok.....	487
i) Elaggott papok ügye.....	503
k) Szerzetes-rendek.....	506
l) A jezsuitákról.....	518
m) A missio	527
n) Signa dantur infidelibus.....	544
o) Megtérések a kath. hitre	557
p) Az új szentek.....	559
Isten látogatásának nyomai a kérdéses korszakban	562
a) Az éhség	566
b) A tűzvész.....	572
c) Vízáradások	576
d) A marhavész.....	580
h) A háború.....	582
f) A döghalál.....	591
g) Az öngyilkolás.....	597
III. Rész.	
A korszak legnevezeteseb eseményei, párvonalba állítva a katolicizmus külterjedelmével	609
Zárszó	616